

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BATI DİLLERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI
(RUS DİLİ VE EDEBİYATI)

**İVAN ALEKSEYEVİÇ BUNİN'İN “DEREVNYA” (KÖY) VE
“SUHODOL” (KURAK VADI) YAPITLARINDA RUS KÖYLÜSÜ**

DOKTORA TEZİ

SEVİNÇ ÜÇGÜL

T100153

TEZ DANIŞMANI
PROF.Dr. ALTAN AYKUT

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

ANKARA, 2001

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BATI DİLLERİ VE EDEBİYATLARI
(RUS DİLİ VE EDEBİYATI)

İVAN ALEKSEYEVİÇ BUNİN'İN “DEREVNYA” (KÖY) VE “SUHODOL”
(KURAK VADI) YAPITLARINDA RUS KÖYÜ

DOKTORA TEZİ

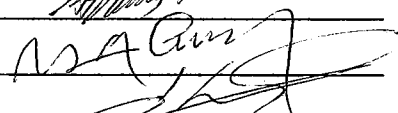
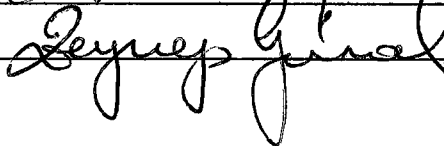
TEZ DANIŞMANI:

PROF.Dr. ALTAN AYKUT

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ

AD VE SOYADI

İMZA

1. Prof. Dr. Altan Aykut	
2. Prof. Dr. Yalçın Karabulut	
3. Doç. Dr. Fatih Kirişcioğlu	
4. Doç. Dr. Ayşe Dietrich	
5. Doç. Dr. Zeynep Bursal	

Tez Sınav Tarihi 15 Kasım 2001

TEŞEKKÜR

Tezimle ilgili yaptığım çalışmalarda büyük katkı ve yardımlarından dolayı Sayın hocam Prof. Dr. Altan AYKUT'a, değerli zamanını ve tavsiyelerini benden esirgemeyen Sayın Doç. Dr. Hülya ARGUNŞAH'a ve Sayın Öğr. Gör. Bekir OĞUZBAŞARAN'a, aynı zamanda çalışmam boyunca sevgileriyle beni manen destekleyen eşim Ömer'e, çocuklarım Barış ve Oğuzhan'a içten teşekkürlerimi bildirir saygılar sunarım.

Sevinç ÜÇGÜL

İÇİNDEKİLER

Ön Söz	i-iv

I. İVAN ALEKSEYEVİÇ BUNİN

I.1. İ.A. Bunin'in Hayatı ve Sanatı.....	1
I.2. İ.A.Bunin'in Rus ve Dünya Edebiyatındaki Yeri.....	59
I.3. İ. A.Bunin Üzerine Yapılan Çalışmalara Genel Bir Bakış.....	65
I.3.a. Rusya'da Yapılan Çalışmalar.....	68
I.3.b. Rusya Dışında Yapılan Çalışmalar.....	128

II. İVAN BUNİN'İN “DEREVNYA” (KÖY) VE “SUHODOL” (KURAK VADİ) ROMANLARI:

II.1. Romanların Yazılış Tarihleri ve Konuları.....	143
II.2. Romanlardaki Tarihî, Ekonomik ve Sosyal Sorunlar.....	168
II.3. Temel Figürler:.....	219
II.3.a. Krasov Kardeşler.....	225
II.3.b. Hruşçevler Ailesi.....	257
II.3.c. Kadınlar.....	267
II.3.d. Köy Halkı.....	279
II.4. Yapıtların Kurgusu ve Yapı Özellikleri.....	301
II.5. Anlatım Tekniği ve Üslûp Özellikleri.....	320

SONUÇ.....	401
Rusça Özet	408
İngilizce Özet.....	412
Kaynakça	415

Ekler:

- Ek 1 - İ. Bunin Hakkında Yazılmış Makalelerin Listesi
- Ek 2 - İ. Bunin Hakkında Yapılmış Doktora Tezlerinin Listesi
- Ek 3 - İ. Bunin'in Edebi Vasiyeti
- Ek 4 - İ. Bunin'in Nobel Ödülü Aldığı Sırada Yaptığı Konuşmanın Metni

ÖN SÖZ

Rus edebiyatı tarihinde 20 yy. başlangıcında edebî sanat, karışık düşünce ve siyasî fikirlerin arenası halini almıştı. Sanat kendi sınırlarını zorlayarak toplumsal ilişkilerin aynası olarak algılanması konusunda baskılarla yüz yüze kalmıştı. Bu dönemin bir çok yazar ve şairinin yaşamı ve sanatı trajik boyutlara kadar tırmanmıştır. Bunların arasında İvan Bunin de vardır. Bunin, zaman ve mekan kavramını, yaşamın verdiği karışıklık ve siyasî baskıları aşarak sanat ve insanlık adına yazar. Bir sanatçı olarak bu zor şartlar içerisinde gerçek sanatın ne olduğunu gözler önüne seren bir yazarın edebî başarısını tanıtmak hiç de kolay değildir.

İki asrın yazarı olarak adından söz ettiren ve dünyanın bir çok ülkesinde eserleri üzerine çalışmalar yapılan İvan Bunin'in ülkemizde az tanındığı ve edebî sanatı üzerine kapsamlı bir çalışmanın yapılmadığı tarafımızdan belirlenmiştir. Bu çalışmayla amacımız İvan Bunin adının ve sanatının kısmen de olsa tanıtmaktır. Yazarın edebî sanatı üzerine ister Rusya'da, ister yurtdışında bir çok inceleme ve değerlendirmeler yapılmıştır. Bu çalışmada yazarın dünya görüşünde sınırları aşmayı başaran hümanizmin, güzellik, vatan ve doğa sevgisinin, insanda insanlığı arama, bulma ve değer verme gibi evrensel düşüncelerin hakimiyetini göstermeği amaçlıyoruz. Biraz iddialı da olsa İvan Bunin'in Türkiye'de klâsik yazar kavramına giren Rus yazarların gölgesinde kaldığı ve tanıtılmadığı için de adından bahsedilmeyen bir yazar olduğunu düşünmekteyiz.

Tezimizde Rus edebiyatının tanınmış isimlerinden olan İvan Bunin'in "Köy" ve "Suhodol" adlı iki büyük yapıtını esas alarak devrim öncesi Rus köyündeki yaşam tarzı konusunu, Rus köylüsünün kim oluşunu inceleyeceğiz. Ayrıca Türkiye'de çok az tanınmakta olan bu yazar hakkında bu güne kadar yapılan araştırmaların durumu hakkında bilgi vererek yazarın hayatı, sanatı, edebi kişiliği üzerinde de durmaya çalışacağız.

Çalışmamızda her şeyden önce "Köy" ve "Suhodol" yapıtlarının kendi içerdiği özellikler araştırılarak inceleme konusu yapılmıştır. Edebî eserin kendini esas alan araştırma yöntemleri içerisinde "Metne Bağlı İnceleme" (Werkimmanent) yöntemine sadık kalınmıştır.

*"Metne Bağlı İnceleme - edebi eseri bir metin olarak görüp öz ve biçim bakımından irdelemeği amaçlar."*¹

Bu yöntemi esas alarak ilk önce eserleri metnin içinden dışına doğru, yani eseri bir metin halinde algılayarak, her tür etkenlerden-tarihsel, sosyal ve kültürel-arıtarak inceleme yapılmıştır. Yazarın eserlerinde dönemin siyasî ve sosyo-kültürel olayları yansıtıldığı görüldüğü için daha sonra dış etkilerden metne doğru bir yorumlama yöntemine de baş vurmak zorunluluğu fark edilmiştir. Dış etkilerden metne doğru yapılan yorumlama, (Werktranszendental) eserin yazıldığı dönemdeki dış etkiler göz önünde bulundurularak yapılan yorumlama yöntemi demektir. Burada yazarın hayatı, kişiliği, olaylarla ilişkisi, dönem koşulları göz önünde bulundurulur. İşte çalışmamız esnasında bu yöntemle dayanarak araştırmaya destek olan ikinci tür çalışmalara başvurulmuştur. Baş vurduğumuz bu ikinci tür çalışmalar yazarın

¹ Gürsel Aytaç, *Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi*, Gündoğan, Ankara, 1997, s. 84

biyografisi, sanatı ve yaşadığı dönemle ilgili yazılan kitaplar, yapılan araştırmalardan oluşmaktadır.

Böyle olunca çalışmamızda metne bağlı olarak incelemede hem metnin içinden dışına, hem de dış etkilerden içe doğru yapılan yorumlama yöntemlerini bir arada kullanmış olacağız.

Çalışmamızda “Köy” ve “Suhodol” romanlarının Türkçe’ye çevrilmediğini göz önünde bulundurarak yapıtların yazım tarihiyle beraber kısaca konusunu anlattıktan sonra romanlarına konu edilen tarihi, ekonomik ve sosyal sorunlar üzerinde durmayı düşünüyoruz. Her iki romanda konu edilen dönemin sorunları geniş ve ayrıntılı bir biçimde yer almaktadır. Hatta sorunların çok oluşu yapıtların hacminin oldukça geniş olduğu izlenimi yaratmaktadır. Fakat burada hacimden çok, anlatının yoğun bir dile sahip olduğu bir gerçeği söz konusudur. Yapıtlarda biri diğerine benzemeyen kalabalık bir figür galerisi üzerinde durarak yazarın esas hedefi olan ‘Rus insanın ruhunu’ nasıl anlattığını izleyeceğiz. Figürleri aileler, sosyal sınıflar kümeleri altında inceledik. Romanların kurgusu ve yapı özelliklerinden de bahsederek zengin sanat birikimi olan Bunin’in bu yapıtlarda sergilediği sanat yeteneğini anlatmaya çalıştık. Tezimizin önemli bölümlerinden birisi yazarın anlatım tekniği ve yapıtlardaki üslûp özelliklerinden bahsedeceğimiz bölümdür. Burada döneminin ‘en iyi üslûpçusu’ sayılan Bunin’in edebî sanatından, anlatım tekniklerinden, dilinden bahsettik. Çalışmamızın sonunda Rusça ve İngilizce kısa özet ve çalışmamızda kullandığımız literatür listesi de verilecektir. Bunun yanı sıra Bunin hakkında yapılmış doktora tezlerinin ve yazılan makalelerin (kaynağı gösterilerek) listesi,

yazarın edebi vasiyeti ve Nobel ödülü alırken yaptığı konuşmanın tam metni ekte sunulmaktadır.

Araştırmada kaynak metin olarak yazarın Rusya’da yayınlanmış eserleri içerisinde 1988 yılında Moskova’da ‘Pravda’ Neşriyatı’nda yayınlanmış dört ciltlik Seçme Eserleri’nden yararlanılmıştır. Yazarın eserlerinden yapılan alıntılarının hepsi İvan Bunin, Sobraniye Soçineniy v četireh tomah, İzdatel’s tvo ‘Pravda’, Moskva, 1988 adlı bu eserden cilt ve sayfa numarası gösterilerek verilmiştir.

I. İVAN ALEKSEYEViÇ BUNİN

I. 1. İ. A. Bunin'in Hayatı ve Sanatı

İvan Alekseyeviç Bunin 10 Ekim 1870 yılında Voronej'de doğdu. İflas ederek yoksul düşmüş çok eski, tanınmış ve soylu bir ailedendi. Bunin, aralarında tanınmış devlet adamları ve sanat alanında ünü hiç de az olmayan kişiler veren eski bir soydandır. 19. Yüzyılın başlarında tanınmış iki ozan: Anna Bunina ve Afanasi Bunin'le esir Türk kızı Saliha'dan doğma Rus edebiyatının ustalarından Vasili Jukovski de bu insanlardandır.¹

Yazarın babası – Aleksey Nikolayeviç, gençliğinde Kırım Savaşı'na katılmıştır. Sonraları sıradan bir soylu yaşamı yaşayan babası, içki ve kağıt oyununun esiri olunca ailesini maddî sıkıntıya soktu.²

Yazarın annesi – Lyudmila Aleksandrovna Çubarova, kocasına bakarak daha kültürlü, sanata ve edebiyata yatkın bir yapıya sahipti.

İlk eğitimini evde N.Ya.Romaşkov adlı bir aydından aldı. Bunin üzerine araştırmalarıyla tanınan eleştirmen O. Mihaylov, onu Rus edebiyatında Puşkin, Lermontov ve diğer yazarların yapıtlarındaki 'gereksiz insan'(lišniy çelovek) tipine

¹ N. M. Kuçerkovski, **İ. Bunin i yego proza (1887-1917)**, Tula, Priokskoye knijnoye izdatelstvo, 1980, s. 7 (Bundan sonra bu kaynakçanın ismi Kuçerkovski, 1980 kısaltmasıyla kullanılacak. Verilen sayfa numaraları bu baskıya aittir.)

² V. Afanasyev, **İ. A. Bunin. Oçerk tvorçestva**, Moskova, Prosveşçeniye, 1966, s. 7 (Bundan sonra bu kaynakçanın ismi Afanasyev, 1966 kısaltmasıyla kullanılacak. Verilen sayfa numaraları bu baskıya aittir.)

benzediğini söyler.³ Oldukça bilgili ve karakterinde bir o kadar anlaşılmazlık bulunan bu kişi yazarın hayatında derin iz bırakmıştı. Bunin günlüklerinde Romaşkov'un bilgili birisi olduğunu söyler. Bunin'in belirttiği gibi, Romaşkov edebiyatta, resim ve müzikte oldukça yetenekliydi. Pek çok dil biliyordu: İngilizce, Fransızca, Almanca'nın yanı sıra Arapça, Farsça'ya da hakimdi. Yaşına göre çok şey görmüş, çok şey yaşamıştı. Bunin, Romaşkov'un üzerindeki etkisi hakkında şöyle der: *"Her hâlde kış gecelerinde okuduğu sürükleyici öyküler, ilk Okuma Kitabım olan "İngiliz Ozanları" ve Homeros'un "Odissey"i bende şiire ve sanata bir istek ve merak uyandırdı."*⁴ Bunin'in eğitiminde bir düzen ve sistem takip edilmemiş, oldukça özgür bir tarzla yetiştirilmiştir: Öğretmeni ile birlikte edebî yapıtları okumak, resim yapmak, müzik dinlemek, gezmek gibi.

1881 yılında Bunin Yelets Lisesinde eğitime başlar. Lisedeki sıkı disiplin, bazı sıkıcı dersler ve öğretmenlerin sert davranışlarından dolayı buradaki eğitimi sevmez ve merakı doğrultusunda kitaplar okumakla yetinir. Ailesinin maddî yönden her geçen gün kötüleşen durumu yazarın eğitimini yarıda bırakmasına sebep olur. Okul masrafını karşılayamadığı için 1886 yılında okulla ilişkisi kesilir. Bunin, ailesinin yaşadığı Ozerka köyüne döner. Bu yıllarda ağabeyi Yuliy (1857-1921) de burada bulunmaktadır. Yuliy 1884 yılında siyasî nedenlerden dolayı hapse atılmış, sonra baba çiftliği olan Ozerka köyüne sürülmüştür. Onun, burada kaldığı üç yıllık süre içerisinde küçük kardeşinin üzerinde etkisi büyük olmuştur. Geniş

³ O. Mihaylov, İ. A. Bunin. *Jizn' i tvorçestvo*, Tula, Priokskoye knijnoye izdatelstvo, 1987, s. 25 (Bundan sonra bu kaynakçanın ismi Mihaylov, 1987 kısaltmasıyla kullanılacak. Verilen sayfa numaraları bu baskıya aittir.)

bilgi ve hayat tecrübesi olan Yuliy kardeşinin eğitiminde ve yetişmesinde önemli rol oynamıştır.⁵ Ağabeyi, hapisten döndüğünde İvan Bunin'i bir çocuk gibi gördüğünü söyler. Fakat kısa süre sonra kardeşinde üstün yeteneğe benzer bir şey fark ettiği için ona daha fazla zaman ayırır. Kısa zaman içerisinde Bunin'de büyük gelişimi fark eden ağabeyi onunla daha ciddi çalışmaya karar verir: *"Bir yıl geçmeden zekâsı öyle gelişti ki, bir çok konuda onunla konuşmam zor oldu. Bilgisi henüz derin değildi, ama yorumları orijinal, ilginç ve oldukça özgürdü ve bu açığı gidermek için sosyal bilimlerden dersler okutmaya başladım."*⁶ Bunin'in hayatında bu yıllar kendini yetiştirmek açısından önem taşımaktadır. Ağabeyinin siyasî bakışı, geniş dünya görüşü ve bilgisi Bunin'i etkiler. Ağabeyiyle arkadaşça tartışmalar, onun yaşına göre daha olgun ve bilgili yetişmesini sağlar. Ağabeyi onunla ciddi şekilde Rus ve Dünya Edebiyatı klâsiklerini okur, felsefî düşüncelere önem verir, ayrıca üniversite derslerinden felsefe, tarih, ekonomi gibi derslerden bahseder. Sonraları Bunin bir mektubunda bu konu hakkında: *"Bana ilgi gösteren bir çok insan vardı, fakat, bir tek sen, benim için samimî, yakın ve aziz bir insansın"*⁷ diyerek onu yüceltir. Bunin'in yaşamı kendine özgüdür. Yeletsk Lisesinde okuduğu 4 yıl dışında 19 yaşına kadar kendi köyünden dışarıya çıkmayan yazar hakkında eşi Vera Muromtseva-Bunina şöyle yazar: *"Yeletsk Lisesinden sonra Moskova'ya gidip üniversiteli olsaydı hiçbir zaman halkı bu kadar derinden tanımaz ve anlamazdı. Halkla yakın ilişkisi, tüm yıl boyu köyde yaşaması onun ender*

⁴ T. M. Bonami, *Hudojestvennaya proza İ. A. Bunina, (1887-1904)*, Vladimir, 1962, s. 9 (Bundan sonra bu kaynakçanın ismi Bonami, 1962 kısaltmasıyla kullanılacak. Verilen sayfa numaraları bu baskıya aittir.)

⁵ Kuçerkovski, 1980, s. 8

⁶ V.N. Muromçeva-Bunina, *Jizn' Bunina*, Paris, 1958, s. 10 Bkz.: Mihaylov, 1987, s. 25

yeteneğini bu kadar geniş kullanmasına temel oldu.”⁸ Sürekli köyde geçen yaşamı, küçük toprak ağaları ve köylülerle iç içe oluşu, Rus doğasını, Rus köyünü en ince detayına kadar tanınması daha sonraki yapıtlarında olay ve tasvirlerin zorlanmadan yazılmasını sağladı. Gorki, “ormanın derin sessizliğinde, yazın başakların, kışın kürtün arasında, doğanın koynunda ve edebî folklor ortamında (masallar, türküler, rivayetler, Puşkin, Lermontov, Gogol, Toltoy; Homeros, Cervantes, Goethe)” yetişen Bunin’in keskin görme, işitme ve koku alma yetisinin, doğayla baş başa olan bu sıradan yaşamdaki her şeye yoğunlaştığını ve yaşamın müziğini benimsediğini “sonuçta günümüzün en iyi üslûp ustası” gibi yetişmesinin nedenleri olarak gösterir.⁹

Sonraki yıllarda sanki bu yılların acısını çıkarırmışçasına yazarın sürekli seyahat ettiği bilinmektedir. Defalarca Türkiye’de, Yunanistan’da, Mısır’da, Suriye’de, Filistin’de, Seylan’da, Tunus’ta, Avrupa’nın tüm ülkelerinde bulunan yazar, bu gezileri sırasında derin izlenimler edinmiş, bulunduğu ülkelerin tarihi, edebiyatı ve insanların yaşamı ile yakından ilgilenmişti. En çok sevdiği şairlerden biri Sâdî-i Şirazi’dir. Yaşamı boyunca sık sık Sâdî şiir ve felsefesini yorumlamayı seven Bunin, bu gezileriyle ilgili şöyle yazar: “Sâdî demişken, ben dünyanın yüzünü görüp onda ruhumun izini bırakmak istedim, gezilerim sırasında psikoloji, dinî ve tarihî konular beni ilgilendiriyordu.”¹⁰

“Nauka” Yayınevi tarafından hazırlanan dört ciltlik *Rus Edebiyatı Tarihi* kitabının yazar hakkındaki bölümünde bir soylu kanından gelen, fakat bir

⁷ Bonami, 1962, s.10

⁸ V. N. Muromtseva-Bunina, *Jizn’ Bunina*, s. 47

⁹ M. Gorki, *Sobraniye soçineniy v 30-ti tomah*, Moskova, 1955, 28. cilt, s. 228

¹⁰ *İstoriya russkoy literaturı v çetireh tomah*, tom IV, Leningrad, Nauka, 1983, s.

raznoçin¹¹ gibi yaşam tarzı sürdüren, içten bir şair, yorulmaz bir gezgin olan Bunin'in sanatında dünyayı algılamanın sanki sınırlarının olmadığı bildirilir. *"Şair ruhu, gördüğü dünyayı analitik incelemesi, çağdaş Rusya'nın geçmişine ve bu gününe, gelişmiş ülkelerin tarihine, yaşamın anlamını arayışlarında bıkmaz tükenmez bir meraka, idrak edilmezlik önünde dinî bir hesaplaşmaya ilgi – bunların hepsi Bunin'in özellikleridir."*¹²

Ailesinin maddî zorluğu genç Bunin'i evinden ayrılarak kendi ayakları üzerinde durmaya zorlar. 1888 yılında "Rodina" Gazetesinde "Nadson'un Mezarı Üzerinde"(Nad mogiloy Nadsona) adlı ilk şiiri ve "Köylü Fakir"(Derevenskiy nişçiy) adlı ilk öyküsü yayınlanır. 1889 yılının sonbaharından itibaren Bunin "Orlovskiye Vesti" Gazetesinde önce düzeltici, sonraları ise editör olarak çalışır. Gazetenin sahibi N. Semeneva gazete editörü V. Şelihov'la evliydi. Şelihov Bunin'i işe aldıklarında gazetede yayıncılıkla ilgili tüm işleri ona yükleyerek rahatlayacağını düşünür. Başarıyla işin üstesinden gelen Bunin işi gereği olarak Semyonova ile daha fazla bir arada bulunur. Bu sırada Semyonova'nın Şelihov'la olan ilişkisinin bozulması Şelihov'un Bunin'e karşı tepki duymasına sebep olur. Eşinin ondan soğumasının sebebini Bunin'e olan ilgisine bağlayan Şelihov yazara her adımda engel çıkarır ve maddî yönden sıkıntı çekmesine neden olur. Bu entrikalardan usanan yazar, Yuliy'e konuyu aktardığı bir mektubunda hem

¹¹ Devrim Öncesi Rusya'da farklı kuşaklardan olup edebî ve felsefî düşünce taşıyan, genelde demokrasi yanlısı olan insan grupları. Bkz.: S.İ. Ojegov, **Tolkoviy slovar' russkogo yazıka**, Moskova, Rossiyskaya Akademiya Nauk institut russkogo yazıka im. V.V.Vinogradova, 1999, s. 651

¹² **İstoriya russkoy literaturı v çetireh tomah**, s. 636

Semyonova'yı, hem de Şelihov'u 'şerefsizler'(svoloçi) diye adlandırır.¹³ Bu yıllarda Bunin'in bir doktor kızı olan Varvara Vladimirovna Paşenko'ya (1870-1918) âşık olduğu bilinmektedir. Karşılıklı aşk, kızın babasının bu ilişkiye kesinlikle son verilmesini istemesiyle sona erse de, çok sonraları Bunin tarafından bu ayrılığın başka nedenlerinin olduğu da itiraf edilmiştir. Bunlardan yazar için en önemli olanı, kızın manevî dünyasının sığılığıdır. Her ne kadar aydın bir ailenin kızı ve iyi bir eğitim görmüş olsa da, Bunin, Paşenko'nun sosyal anlamda dar görüşlü olduğunu ve onu anlayacak kapasitede olmadığını söyler.¹⁴ O dönem için ise Bunin'in maddî yönden sıkıntı içinde olması ve karakterinde belirli çelişkilerin varlığı bu aşkın bitmesinin sebebi olarak gösterilebilir. Paşenko, babasının her türlü baskısına rağmen Bunin'e hayranlık duyar ve onu çok sever, fakat Bunin'in çekilmez birisi oluşu ve bir anlamda 'huysuzluğu' yüzünden onu terk eder ve A. Bibikov adlı birisiyle evlenir. Bu aşkın ve ayrılığın üzüntüsünün etkisi bir çok yapıtta yakından hissedilmektedir. Bu ayrılığı zor atlatan Bunin çok sonraları bu olaydan sonra kendisini ipe asarak intihar etmek istediğini yazar.¹⁵ Hatta yapıtlarındaki bazı intihar olaylarına da bu dönemdeki duygularının bir şekilde etkisi olduğunu bildirir. Eleştirmenlerce bu ilk aşkın yankısı bir çok yapıtında

¹³ A. Volkov, **Proza İvana Bunina**, Moskovskiy raboçiy, 1969, s. 11-12(Bundan sonra bu kaynakçanın ismi Volkov, 1969 kısaltmasıyla kullanılacak. Verilen sayfa numaraları bu baskıya aittir.)

¹⁴ A. Baboreko, "*Yunoşeskiy roman İ. A. Bunina*", Literaturniy Smolensk, No 15, 1956, s.281

¹⁵ Bkz.: V. V. Lavrov, **Holodnaya osen'. Bunin v emigratsii (1920-1953)**, Moskova, 1989, s. 363(Bundan sonra bu kaynakçanın ismi Lavrov, 1989 kısaltmasıyla kullanılacak. Verilen sayfa numaraları bu baskıya aittir.)

görülmektedir.¹⁶ “Bir Gece Denizde” (V noçnom more), “Mitya”nın Aşkı” (Mitina lyubov’) “Arsenyev’in Yaşamı” (Jizn’Arsenyeva) gibi. “Arsenyev’in Yaşamı”ndaki Lika, Paşenko’nun prototipidir ve tasvir edilen çoğu olayın bu aşkıta yaşandığı bilinmektedir.

Bunin’in hem maddî ve hem de manevî sıkıntılarla dolu bu günlerinde “Orlovskiye Vesti”de (Sayı: 26 ve 27, 1890) “İlk Aşk”(Pervaya lyubov”) adlı öyküsü yayınlanır. 1891 yılında ise “Orlovskiye Vesti” Gazetesinin ücretsiz eki olarak ilk şiirler seçkisi yayınlanır. Bu kitapta V.V. Paşenko’ya olan aşkla ilgili gençlik şiirleri yer alır. 15 Ağustos 1891 yılında ağabeyine yazdığı bir mektupta “...İhtiyaç beni köşeye sıkıştırarak tüm ümit ve düşüncelerimi katletmektedir, çaresizim...” der.¹⁷ Bu yıllarda yazarın Harkov ve Poltava gibi şehirleri dolaşarak iş aradığı bilinmektedir. Her yerde maddî zorluk yüzünden eğitim alamamasının verdiği sıkıntı onu üzmektedir. 1894 yılında Bunin’in ailesi Voronej”den Butırka köyüne taşınırlar. Yazarın çocukluğu ve gençliği kendi sözleriyle söylersek, Yeletsk kazasının Butırka köyünün “orman derinliğinin sessizliğinde” “tarla ve mujik izbeleriyle” iç içe geçmiştir.¹⁸ Çektiği maddî sıkıntılara rağmen soyu hakkındaki yarı gerçek, yarı masalımsı hikâyelere göre yazar küçük yaşlardan itibaren sanata ve soylu kültürüne büyük saygı ve sevgiyle yetişmiştir. Küçüklüğünde babasından Kırım Savaşı’nda Sivastopol’un yağmalanması sırasında Lev Tolstoy’la kağıt oynadığını, Turgenev’le av sırasında tanıştığını duyduğunu

¹⁶ Bkz.: Volkov, 1969, s. 12-13; A. Baboreko, **Materialı dlya biografii (s 1870 po 1917) Hudojestvennaya literatura, Moskva, 1967, s.48-50** (Bundan sonra bu kaynakçanın ismi Baboreko, 1967 kısaltmasıyla kullanılacak. Verilen sayfa numaraları bu baskıya aittir.); Afanasyev, 1966, s. 11 vs.

¹⁷ Bonami, 1962, s. 10

¹⁸ a.g.y., s. 8

yazan Bunin, “ben sadece Anna Bunina’nın, Jukovskiy ve Lermontov’un değil, Turgenev, Tolstoy, Tyutçev, Fet, Leskov gibi sanat adamlarının çıktığı Orta Rusya’da büyüdüm...” der ve tüm bunların sanata ve edebiyata sevgi ve ilgiyle büyümesini sağladığını bildirir.¹⁹

Otobiyografik romanı olan “Arsenyev’in Yaşamı”nda bu konu ile ilgili şöyle yazar: “İçimde kesin karar vardı. Liseyi bitirip Baturino’ya dönmek ve ne pahasına olursa olsun ‘ikinci bir Puşkin veya Lermontov’, Jukovski, Baratinski olmak. Onları tanıdığımda resimlerine baktığımda onlarla aynı kandan olduğumu canü gönülden duyumsamıştım.”²⁰

Bunin ‘edebiyatımızda tekrar edilmez bir mükemmellik’ diye adlandırdığı Puşkin’in yaşamı boyunca sanatında hüküm sürdüğünü itiraf eder. 1916 yılında Bunin’in “Puşkin Öyküsü” adlı bir yapıt yazmak istediği bilinir.²¹ O, “Puşkin’i ne zaman tanıyıp sevdiniz?” sorusuna şöyle cevap veriyor: “Rusya ne zaman benim ruhuma girdi? Ne zaman onu tanıyıp öğrendim, ne zaman onun gök yüzünü, havasını, güneşini, yakınlarımı, akrabalarımı sevdim? Hayatımın başlangıcından beri Puşkin benimledir.”²²

Ahlâk, şeref, haysiyet, insanlık gururu genç yazarın titizlik gösterdiği konulardır. Bu ve benzeri düşünceler içerisinde gerçekliği ararken Bunin kendini Tolstoy Öğretisinin izinde buldu. Yazar N. D. Teleşov bu yıllarda “Yaşamın ağır, zor veya

¹⁹ V. N. Muromtseva-Bunina, *Jizn’ Bunina*, s. 121

²⁰ İ. A. Bunin, *Sobraniye soçineniy v çetireh tomah*, Moskova, 1988, 3.cilt, s. 350

²¹ L.A. Smirnova, *İvan Alekseyeviç Bunin: Jizn’i tvorçestvo*, Moskova, Prosveşçeniye, 1991, s. 56 (Bundan sonra bu kaynakçanın ismi Smirnova, 1991 kısaltmasıyla kullanılacak. Verilen sayfa numaraları bu baskıya aittir.)

²² Bonami, 1962, s. 21

çekilmez olduğu kanısına varan binlerce kişi L. Tolstoy'a baş vururdu.”²³ diye bildirir. Bunin de bu binlerce kişiden birisiydi. Tolstoy Öğretisine, onu Tolstoy'a olan sevgisinin sürüklediğini söyleyen Bunin çocukluğundan beri bu büyük yazarla yaşadığını ve gurur duyduğunu bildirir. “Tolstoycu oldum, tabii ki bir umutla sonunda çok doğal hakkım olan onu görebilmeyi ve ona yakın olan insanlardan biri olmayı istedim.”²⁴ der. Fakat bu yazarın istediği gibi olmadı. Bunun sebebi, bir taraftan Tolstoy'un Bunin'in bu hizmet isteğine olumsuz cevabı ile bağlantılı olsa da, diğer taraftan Bunin'in dünya görüşünde hızlı bir değişikliğin baş göstermesidir. Tolstoy, Bunin'in çalışıp emeği ile yaşamak isteğini alkışlamış, fakat kendisini zorlamaması gerektiğini, bir şeyler yapayım diye ömrünü feda etmemesini önermiştir. Tolstoy, hayatta her türlü iyi insan olmak mümkündür, diyerek onu kendisini dinlemeye, ruhunun isteği üzerine çalışmaya davet etmişti.²⁵ Bu yıllarda yayınlanan “Tanka”(Tan'ka, 1892), “Küçük Bir Çiftlikte” (Na hutore, 1892), “Kastryuk”(Kastryuk, 1892), ve “Yurttan Haberler” (Vesti s rodini, 1893) gibi öykülerinde Tolstoy Öğretisinin etkisi sezilmektedir.

Edebiyat sanatının çeşitli türlerinde yapıt veren İvan Bunin düzyazı sanatında zirveye ulaşmıştır diyebiliriz. Edebiyata bir Tolstoy hayranı olarak atılan Bunin, *“gençliğinde, doğanın koynunda saf, sağlıklı ve iyi bir yaşam arzusunun esiri olarak kendi emeğiyle, sade giysilerle, kardeşlik ortamında sadece fakir ve ezilen insanlarla değil, tüm canlı dünyayla”, en başta bir sanatçı olarak Tolstoy'a hayranlığıyla Tolstoycu olduğundan gurur duyduğunu bildirir.*²⁶

²³ a.g.y., s. 16

²⁴ Kuçerkovski, 1980, s. 17

²⁵ Volkov, 1969, s. 22

²⁶ İ. Bunin, *Sobraniye soçineniy*, tom 5, Moskova, Pravda, 1956, s. 282. Bkz:

Bonami, 1962, s. 16

Tolstoy Öğretisi – 19.ve 20. yüzyıllar arasındaki geçişte en etkili ideolojilerden biriydi. Tolstoy’un kaldırdığı çağın köklü problemlerinin tüm çelişkileri burada kendini göstermekteydi. Bu problemlere değinen yazarlar ise doğal olarak Tolstoy Öğretisine baş vurmak gereği duyuyorlardı. Bunin’in Tolstoy Öğretisiyle bağlantısı üzerinde yazarın kendi açıklaması dahil bir çok yorum vardı. Araştırmacı yazar V.Geydeko “*Bunin’in sanatında Tolstoy Öğretisi*”(Tolstovstvo v tvorçestve Bunina) adlı makalesinde bu konu ile ilgili dikkate değer açıklamalar yapmaktadır.²⁷ Geydeko, Bunin’i bu öğretiye iten sebeplerin başında yazarın Tolstoy’un sanatına olan hayranlığının yattığını belirtir. Her öğrenci gibi Bunin de hocasıyla bir gün yüz yüze gelmek isteğiyle yaşar. 1894 yılında Moskova’da gerçekleşen bu görüşme Bunin’i bir mürid gibi mutlu eder. L. Tolstoy’la birkaç defa daha buluştuğu bilinmektedir.²⁸ Bunin, Tolstoy Öğretisini akli ve mantığıyla değil, kalbi ve ruhuyla algılamıştır. Aradan çok kısa bir zaman geçmiş ve Bunin bu öğretiye soğukkanlılıkla bakmaya başlamıştır. Bunda tabii ki Tolstoy’la ikinci buluşmasında yazarın onu bu öğretilen vazgeçirme tavsiyesi belirli bir etki bıraksa da, asıl sebep Bunin’in içindeki coşku dolu sevgi ile gerçekte buldukları arasındaki fark olmuştur. Tolstoy Öğretisine hayatın bilgeliğini ve anlamını açıklayacak yüce bir öğreti gibi bakan Bunin burada aradığını bulamamıştır. Sonraları çok farklı gruptan oluşan bu insanlar hakkında “*çekilmesi zor bir topluluk*” diye söz eder.²⁹ “Yazlıkta Bir Gün”(Sutki na daçe) öyküsünde ise Bunin’in Tolstoy Öğretisi

²⁷ Buninskiy sbornik, 1974, Oryol,1974, s. 240-250 (Bundan sonra bu kaynakçanın ismi Sbornik, 1974 kısaltmasıyla kullanılacak. Verilen sayfa numaraları bu baskıya aittir.)

²⁸ Sbornik, 1974, s. 262

²⁹ V.A.Geydeko, Tolstovstvo v tvorçestve Bunina, Bkz.: Sbornik, 1974, s. 241

dönemine veda ettiği ve bu konudaki kendisinin bazı düşüncelerine alaycı bir tavır takındığı izlenmektedir.

Çehov'da da Tolstoyculuk dönemi yaşanmıştı. Fakat Bunin'e göre Çehov'un bu konuya hissleriyle değil, mantığıyla yaklaştığı izlenmektedir.

Bunin'in sanatında Tolstoy Öğretisi dönemi coşkulu oldu, ama küçük bir zaman dilimini kapsadı. Bu, büyük bir yazar olarak Tolstoy'a hayranlığına asla gölge düşürmedi. Bunin, kendisine göre bu öğretinin kuvvetli ve zayıf yönlerini belirledi. Bu öğretilen Tolstoy etiği, felsefesi, evrenselliği, doğayı panteistce algılaması ve bir çok değerleri Bunin'in sanatına aktarıldı. Tolstoy onu bir yazar, bir düşünür olarak kendisine çekiyordu. Çocukluğundan beri Tolstoy dehâsına saygı duyan Bunin, genç yaşlarda hayalindeki kardeşlik ve eşitlik idealinin ifadesini Tolstoy felsefesinde buldu. O, herkesin Tolstoy Öğretisinden alabileceği bir şeyler olduğunu düşünmekteydi. Tolstoy Öğretisi yazarın hayatında uzun sürmese de derin izler bıraktı. Manevî arayışlar, iyiliği içinde aramak, yaşamın olumsuzluklarına eğilmeden göğüs germek ve olgunlaşma gibi hususlar Tolstoy Öğretisinden Bunin sanatına dökülen damlalardı. Araştırmacı yazar O. Mihaylov, Bunin sanatında Tolstoy Öğretisinin ütöpik bir düşünce olduğunu, bunun "Yazlıkta Bir Gün" (Na daçe) öyküsünde üstü kapalı, "Köy"(Derevnya) romanında ise gayet açık bir şekilde ifade edildiğini yazar.³⁰

L. Tolstoy, Bunin'in sanatını beğendiğini, "Gece Boyunca Şafak" (Zarya vsyu noç') öyküsünü överken şu sözleriyle belirtir: "*Öyle yazılmış ki ben değil, Turgenev bile böyle yazamazdı.*"³¹ Fakat bir çok kaynakta Tolstoy'un Bunin'in ilk

³⁰ O. Mihaylov, *Bunin i Tolstoy*, Bkz.: Lev Nikolayeviç Tolstoy. *Sbornik statey o tvorçestve*, İzdatel'stvo Moskovskogo universiteta, 1959, s. 205

³¹ Mihaylov, 1987, s. 72

dönemdeki öykülerinden, özellikle bu öyküsünden hoşnutsuzlukla bahsedildiği bilinmektedir. Örneğin, A. B. Goldenveyzer'in anılarında L. Tolstoy'un Bunin'in aynı öyküsü üzerine şöyle bir değerlendirme yaptığı anlatılır: “*Önce olağanüstü bir doğa tasviri – yağmur yağıyor... sonra ise bir kız ve onu düşünüyor. (L.N. öykünün kısa özetini anlatır.) ve bunların hepsi – kızın bu saf duyguları da, yağmur da – her şey Bunin'in öykü yazması için gerekliymiş. Genelde, konuşulacak konu olmadığında havadan konuşulur, yazarlar da aynı: yazmak için bir şey bulamayınca havadan bahsederler, buna son vermek gerekir. İşte yağmur yağıyordu, ama öyle güzel yağmaya da bilirdi. Bence edebiyatta bu türlü şeylere son verilmeli. Sadece artık okuyamıyorsun.*”³² Tolstoy'un sözünü ettiği bu öykü heyecanlı bir doğa tasviri ile başlar. Öyküde hava ve kız sadece bir giriş malzemesi değil, sevgilisinin geleceğini duyan Natali adlı genç kızın gece boyunca heyecanlı bekleyişini artıran fon niteliğindedir. Fakat Bunin'in sonraki yazınlarında Tolstoy'un bu eleştirisini göz ardı etmediği de bilinmektedir. “Arsenyev'in Yaşamı” romanında Lika'nın dilinden aynı fikrin “*Hep havadan mı bahsedeceksin!*” (*Çto je vse pogodu opisivat'!*) cümlesiyle iletilmesini ve Alyoşa'nın da bunu hoş bir eleştiri gibi kabul ettiğini görmekteyiz.³³

Bunin 1915 yılında yazdığı “Otobiyografik Notlarım” adlı yazısında bu dönemdeki yaşamının karmaşık olduğunu, eleştirmenlerin yapıtlarına ve hatta kişiliğine haklı haksız saldırdıklarını, onu ‘sonbahar, hüznün ve soylu yuvası ozanı’, ‘kendi kabuğundan çıkamayan, suya sabuna dokunmayan biri’ olarak değerlendirdiklerini bildirir. Bunin bu eleştirilerin haksız olduğunu, kendisinin “söylendiği gibi hiçbir zaman uyusuk, elini eteğini her şeyden çekmiş bir insan”

³² a.g.y., s. 73

olmadığını, tam tersine içinin “*sürekli duygu karşılıklarıyla; kederle, sevinçle, hayata merakla dolu*” olduğunu yazar. Duygularının yüzde birinin yapıtlarına yansıdığını ileri süren yazar, hayat dolu bir yapıya sahip olduğunu söyler. Kısa bir süre sonra yazarı ‘*dekadan*’, ‘*parnasçı*’, ‘*duygusuz*’ diye eleştirenler şimdi onun “*yeteneğini, dilini, doğa ve insanlara sevgisini göklere çıkarmaya başladılar: “sonbahar ozanı, mükemmel bir yetenek, muazzam bir Rusça, doğaya, insana dolu dolu sevgi...”*” gibi sözlerle onu methetmeye başladılar. Bu övgülerde “*bazen Turgenev’i, bazense Çehov’u andıran bir edebiyat*” benzetmeleri yer almaktaydı. Bu benzerliklere de karşı çıkan Bunin, o dönem edebiyatta büyük bir keşmekeşin olduğunu, kendisinin adı geçen sanatçılara benzemediğini, “*hele hele Çehov’la hiçbir benzerliği*” olmadığını bildirir.³⁴

1880-1890 arasındaki yıllarda Rusya’daki siyasî ve toplumsal ortam, manevî yaşamın öne çıkışı, toprak köleliğinin kalıntıları, eski soylu Rus yaşamının geçmişe gömülmesi ve yeni kapitalist yaşam tarzı, sömürücülük her aydın gibi Bunin’i de derinden düşündürür. Toplumdaki ruh düşkünlüğü, pesimizm, hayata kırınglık, umutsuzluk dönemin egemen ruh hali gibi görünmektedir. Köylülerin, sıradan insanların çekilmez yaşantısı, çaresizliği, fakirliğin her geçen gün artması yazarı çok üzmektedir. Ağabeyine yazdığı bir mektupta bu sebeplerden dolayı “*Benim iç dünyam çok kasırgalıdır*” der.³⁵

19. yy klâsiklerinin Bunin üzerinde etkisi, önemli bir konudur. Yazarın kendisi de bunu itiraf eder ve bu konu ile ilgili şöyle yazar: “*Tabî ki Tolstoy, Turgenev,*

³³ Bunin, 1988, 3. cilt, s. 466

³⁴ **Russkaya literatura XX veka**, Hrestomatiya, Sostavitel’ N. A. Trifonov, Moskova, Prosveşçeniye, 1971, s. 593

³⁵ Bonami, 1962, s. 13

*Puşkin olmadan biz böyle yazamazdık...*³⁶ Şiirleri güzel ve akıcı olsa da Bunin düzyazıyla şöhrete kavuştu ve Turgenev gibi mensur şiir türünde çok değerli örnekler verdi. Şiir diline özgü olan duygusal gerginlik ve ritmik düzen bu yazılara hâkimdir. Zaman zaman eleştirmenlerce gündeme gelen Turgenev ve Bunin'in sanatı arasında etkileşim konusu ise bir hayli tartışmalıdır. Bunin sanatı konusunda ilk kapsamlı araştırmacı V.Afanasyev, yazarın o yıllarda Turgenev'in kahramanlarını tasvirini alaycı bulduğunu söylese de ilk yapıtlarında Turgenev'in izinin derin olduğunu ve açıkça fark edildiğini yazar.³⁷ Eleştirmen M. V. Hrabçenko Turgenev geleneklerinin Bunin'in sadece ilk dönem yapıtlarında değil, sonraki yazılarında da görüldüğünü ileri sürer ve "Arsenyev'in Yaşamı" romanıyla Turgenev'in "Eriyen Sular"(Veşniye vodi) ve "Duman"(Dım) yapıtları arasında bunun çok belirgin olarak sezildiğini yazar.³⁸ Araştırmacı yazar N. V. Timohina Bunin'in sanatında 'Turgenev döneminin' 1890'lı yıllarla 1900'lü yıllar gibi kısa bir zamanı kapsadığını, bu zaman içerisinde bile bunun bir kısım yapıtlarında ("Tarlada" (V pole, 1895), "Antonov Elmaları", "Yeni Yıl"(Noviy god, 1901) fark edildiğini söyler.³⁹ Yazarın kendisi ise yapıtlarında Turgenev etkisinin olduğunu yazanlara "...bazen Turgenev'den, bazense Çehov'dan bir şeyler buldular" diye bu izlenime kırılganlığını bildirir.⁴⁰ Araştırmacı L.N.Nazarova "Bunin ve Turgenev"(Bunin i Turgenev) adlı makalesinde Turgenev'in "Bir Avcının Notları"

³⁶ A. Meşçerski, *Neizvestniye pis'ma İ.Bunina*, Russkaya literatura, 1961, No 4, s. 153

³⁷ V.Afanasyev, *Ranniy Bunin*, Filologičeskiye nauki, Moskova, 1963, No 4, s. 77

³⁸ M. V. Hrabçenko, *Tvorčeskaya individual'nost' pisatelya i razvitiye literaturı*, Sovetskiy pisatel', Moskova, 1972, s. 341; Bkz.: Sbornik, 1974, s. 211

³⁹ N.V.Timohina, *Bunin i Turgenev*, Voprosı russkoy literaturı, Moskova, 1968, s. 354-355; Bkz.: Sbornik, 1974, s. 211

⁴⁰ Sbornik, 1974, s. 209

(Zapiski ohotnika), “Düzyazı Şiirleri”(Stihotvoreniye v proze) ve diğer yapıtlarının Bunin’in sanatı için önemli olduğunu yazar ve bu yapıtlardaki “soylu yuvası”konusuyla sıkı bağlantısı olduğunu ileri sürer.⁴¹ Adı geçen yazıda Nazarova, Bunin’in sanatında ‘Turgenev gelenekleri’ni açıklayan bir çok edebiyatçının düşüncelerini yorumlar. Rus edebiyatında çiftlik ve taşradaki soylu yaşamı gelişim evreleri ile hem Turgenev’in, hem de Bunin’in sanatında kapsamlı bir şekilde işlenmiştir. Turgenev 1850’li yıllarda bu yaşantının şaşalı ve nüfuzlu bir döneminden bahseder, bu soylu yuvalarını bir kültür yuvası, yüce duyguların tartışıldığı mekân olarak niteler, soylu aydınlarını dönemin en iyi insanları olarak tanıtır. Sonraki yıllarda bu dönemin çökmesi onu çok etkiler ve hüznü tonda yazılarının ortaya çıkmasına sebep olur. Turgenev’in yazdığı yaşantının terbiyesi ve anılarıyla yaşayan Bunin de bu yaşantının çöküşünün canlı tanığıdır. Ve bir çok değer bu çöküşle mahvolduğunu, maddi ve manevi yok oluşu gözleriyle görür ve ailesini örnek alarak yaşar. Bunin “...soylu yuvasını terennüm edemeden, cenaze âyini yaptım” der⁴². Her iki yazarın yapıtlarında benzer duyguların ifadesi bu açıdan da değerlendirilebilir. Yazarların konulara yakınlığı, tasvirlerle benzer duygularla yaklaşma, anlatımda gerçekçilik ve uygulanan öyküleme yöntemi benzerdi, fakat her iki sanatçının kendine özgü büyüklüğü bu etkileşim konusunu bir o kadar tartışmalı kılıyor. Bunin’in bir röportaj sırasındaki cevabı da bu konuya açıklık getirebilir. 1911 yılında “Moskovskaya Vest” Gazetesinin muhabirine şöyle der: “Rus soyluları hakkında kitap biraz garipsense de henüz yazılmamıştır. Bu kuşağın incelenmesi tam olarak bitmemiştir. Biz soylu olarak Turgenev’i, Tolstoy’u biliriz. Turgenev ve Tolstoy’un tasvir ettikleri üst katmanı, azınlıktaki

⁴¹ a.g.y., s. 209-222

kültür vâhasıyla toplu halde Rus soylu ailelerini değerlendiremeyiz."⁴³ Bunin, Turgenev'in "Bir Soylu Yuvası"nı okuduğunda birkaç yeri dışında yapıttan hiçbir edebi zevk almadığını, onun "Bir Soylu Yuvası" şeklinde adlandırılışının o kadar da haklı olmadığını söyler.⁴⁴ Bunin, "Bir Soylu Yuvası" hakkında o dönemin eleştirmenlerinden D.L. Talnikov'a yazdığı mektupta şöyle der: "...*Romanı tekrar okuyuşumun nedeni, olayların geçtiği Oryol'u ve bahsedilen o çiftliği ziyaretimdir. Maalesef, "Bir Soylu Yuvası" bana bir sanat sevinci yaşatmadı.*"⁴⁵

Nazarova "*Bunin ve Turgenev*" adlı makalesinde her iki yazar arasında konu ve anlatım açısından benzer ve farklı yönler üzerinde durmuş, fakat sonuç kısmında yanlı davranarak her iki yazarı çöken '*soylu yuvalarının*' yerine geçen şeyin ne olduğunu bilemedikleri için suçlamıştır. Yeni burjuva ilişkilerinin insanlık dışı tavırlarını bu yazarları geçmişe sarılmaya ve onu övmeye iten sebepler olarak açıklamıştır. Fakat Nazarova, Bunin'de yüce bir millî sevginin, toprağa, geçmişe ve bugüne bağlılığın olduğunu, yapıtlarında bunların temel faktör olduğunu gösterememiştir. Bunin, aralarında sadece maddî yönden ayrılan Rus soylularının da, köylünün de kalbinin, ruhunun aynı olduğunu söyler ve "*Diğer hiçbir ülkede soylularla mujiklerin yaşamı bizde olduğu kadar yakın değildi. Onların da, öbürlerinin de ruhu aynıdır – Rus ruhudur, diye düşünüyorum.*" der.⁴⁶

Bunin'in yeğeni N. A. Puşşnikov'un günlüğünde yer alan şu cümleler de konuya yaklaşım açısından dikkate değerdir: "*Ben muhtemelen bir şair olarak doğmuşum. Turgenev de her şeyden önce şairdi... Onun için yapıtta önemli olan*

⁴² a.g.y., s. 220

⁴³ a.g.y., s. 214

⁴⁴ A. Baboreko, 1967, s. 204

⁴⁵ a.g.y., s. 204

⁴⁶ Sbornik, 1974, s. 219

sesti, geriye kalanlar ise işte. Benim için önemli olan, bu sesi bulmaktı. Onu bulunca geri kalanı kendiliğinden geliyor.”⁴⁷ Bunin olağanüstü çok yönlü sanat kabiliyeti olan bir insandı. Bu yönleriyle ilginç bir yazar olan Bunin’in sanatında üslubuna yansımış müzikalite önemli bir konumdadır. V. F. Dubova “*Bunin’in Hayatında ve Sanatında Müzik*” (*Muzika v jizni i tvorčestve Bunina*)⁴⁸ adlı makalesinde sanatçının yapıtlarında taklit edilemez bir melodi ve ritim olduğunu söyler. Genelde ünlü sanatçıların bir çoğunun kültürlü bir ortamda, müzik, edebiyat ve güzel sanatlarla iç içe yaşadığı bilinir. Bunin böyle bir ortamda yetişmemiştir. 19 yaşına kadar bir taşra ilinde, köyde maddî sıkıntı içerisinde büyüyen Bunin’in sanatında bu nereden geliyordu? Bu yılları sonraları şöyle hatırlar: “...*Ne kadar “fakir” bir çocukluğum vardı. Ne müzik, ne eş-dost, ne seyahatler...*”⁴⁹ V. F. Dubova adı geçen makalesinde bu özelliğin kaynağını sanatçının çocukluğuna ve yetişkin dönemine bağlı olarak açıklamaya çalışmaktadır. Eleştirmen, sanatçının çocukluğunda duyduğu halk türkülerinden, evde babasının ara sıra hüzünlü gitar çalmasından etkilendiğini ve bu duyguların yapıtlarına yansıdığını belirtmektedir. Fakat kanımızca üslûba yansıyan böyle bir müzikalite olsa olsa bir ilahî yetenek olarak algılanmalıdır. Bu özellik yazarın duygu dolu dünyası, hassas yapısı ve bir doğa âşığı oluşu, müziği çok güzel algılayışının sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Müzik ve müzisyenlerle ilgili bir çok yazı ve yapıtında bu konuya hassas yaklaşımı bunun içten gelen bir duygunun ifadesi olduğunu kanıtlamaktadır. Rahmaninov, F.Şalyapin, R.Glier, V.Kalinnikov, V.Rebikov, S.Vasilenko, Yu.Şaporin gibi ünlü

⁴⁷ Mihaylov, 1987, s. 72

⁴⁸ Sbornik, 1974, s. 118-143

⁴⁹ Baboreko, 1967, s.132

müzisyenlerce Bunin'in pek çok şiirinin, hatta düzyazısının bestelenmesi bu konunun en güzel kanıtı olabilir.

Bunin'in sanatının 19. yy. klasiklerinden Çehov'la da bir benzerlik olduğu üzerine de çok yazılar yazılmıştır. *"Edebî ayrıntılar hakkında benzerliğimiz konusundaki uydurmalar bizi birbirimize yaklaştırdı."*⁵⁰ diye yazan Bunin, bu benzerliği hem kendisinin, hem de Çehov'un ayrıntıya önem vermesine bağlar. Eleştirmen A.İzmaylov *"Bunin'den konuşurken Çehov'un zarif gölgesine değinmeden yapamayız. Kanıyla-canıyla o Çehov okulundandır"* diyerek, Bunin'in konu ve anlatımda etkisinin yoğunluğundan dolayı her zaman ilk sırayı Çehov'a vermesi gerektiğini söyler.⁵¹ Lev Nikulin'in *Edebî Portreler. Çehov, Bunin, Kuprin*. (Literaturniye portreti. Çehov, Bunin, Kuprin) adlı kitabında *"Bunin Çehov'dan kısa yazmayı öğrendi... Bunin'e Çehov'un sadece sanatı değil, onun gerçekleri algılamak ve insanlarda değerli ve eksik yönleri görebilmek sanatının büyük etkisi oldu."*⁵² Eleştirmenlerin bu benzerlik arayışlarına sadece Bunin değil, Çehov da karşı çıkar ve şöyle der:

*" – Nasıl da aptalcadır! Beni de bir ara "Turgenev notaları" ile pişirdiler. Biz sizinle türleri farklı olan av köpekleri gibi benzeriz. Ben sizden bir kelime bile çalamam. Siz benden de sert yazıyorsunuz. Mesela siz "deniz karpuz gibi kokuyor" diye yazmışsınızdır... mükemmel, ama ben hayatta öyle demezdim. (9,195-196) "*⁵³

Eleştirmenlerin fark ettiklerinden daha fazlası bu iki yazarı birbirine bağlıyordu: Gözle görülen detayların ayrıntısına inme, ilham kaynaklarının – sıradan Rus

⁵⁰ Volkov, 1969, s. 64

⁵¹ Volkov, 1969, s. 64

⁵² Lev Nikulin, *Çehov, Bunin, Kuprin. Literaturniye portreti*. Moskova, 1960, s. 246-247; Bkz.: Mihaylov, 1967, s.54

⁵³ Mihaylov, 1967, s. 55

insanı ve yaşamı – aynı oluşu ve tabîî ki dilin inceliklerine vâkıf oluşları. Bu açıdan L. Nikulin her iki yazarın anılarını ve yorumlarını inceledikten sonra yapıtları üzerinde karşılaştırma yapar. Bu incelemenin sonucu olarak Çehov’un daha sert ve koyu renkler kullandığını, yani daha gerçekçi olduğunu ve izlenimi figürlerin gözleriyle yaptırdığını, Bunin’in ise tasvirlerini sanki yağlı boya ile çizdiğini, her şeye rağmen her figürün arkasında yazarın ‘ben’inin fark edilir derecede belirgin olduğunu söyler.⁵⁴

Her ne kadar karamsar bir dönemde yaşasa da, artık genç Bunin bu düşünceleriyle kendisinin yaşam çizgisini belirlemiştir. Hayatı anlamak, anlayarak yaşamak, güzellikleri tatmak ve her şeyin insanlığa hizmet etmesi gerektiğini savunmak, yaşamı boyunca yazarın sanatındaki konuların temel özelliklerindendir. Yazarın yaşadığı dönemin siyasî ve toplumsal panoramasını göz önünde bulundurursak Bunin’in bu tutumu hem tarafsız, hem de evrenseldir. Aralarında büyük bir aşkın yaşandığı bilinen 1889 yılında tanıştığı Yeletsık yerel doktorunun kızı olan V. V. Paşenko’ya yazdığı diğerk bir mektubu da bu konuya farklı bir bakışının göstergesidir: “ ‘Kişiliğın gelişmesi’ nedir diye soruyorsun. Bu kişinin bir şekilde kendini yetiştirmesidir, toplumun bir üyesi olan bireyin toplumda kendisinin kukla, oyuncak olduğunu düşünmemesidir, onun şeref ve liyakatinin sömürgelelikten koruma hakkının olması çabasıdır.”⁵⁵ Yazarın ilk yapıtlarındaki eleştirel ruh, ezilen insanları küçümseme, yaşama alaycı tavrını kendisi şöyle açıklar: “Benim insanlara nefretim konusuna gelince bu boş bir laftır. Ben insanlara nefret dolu

⁵⁴ a.g.y., s. 55-56

⁵⁵ Bonamî, 1962, s. 14

birisiymişim... İnan ki, benim nefretim bayağılığa, kabalığa, sefahate varan züppeliğe ve bunun en iyi icracılarına, sadece onlaradır.”⁵⁶

Döneminin çalkantılı ortamını göz önünde bulundurursak, tüm olumsuzluklarını yakından yaşayan, her fırsatta eleştiren ve içinde isyan eden Bunin hiçbir zaman her hangi bir siyasî dernek veya kuruluşa üye olmamış ve toplu protestolara katılmamıştır. Bu konu son yıllarda yayınlanan 20. yy. edebiyat kitaplarında da belirtilmiştir. Örneğin, 1994 yılında yayınlanan kitaplardan birinde⁵⁷ 20. yy. başlarının Rusya için hem siyasî, hem de sanat ve edebiyat alanında zor bir dönem sayıldığı vurgulanarak edebiyatta çok sayıda edebî okulların, farklı bakışlara sahip yazarlar grubunun dönemin havasıyla üst üste düşmesinden bahsedilmektedir. Kitapta bu yıllarda bazı sanat adamlarının her hangi bir gruba ait edilmediği ve M. Tsvetayeva, V. Hodaseyeviç, M. Voloşin, Bunin gibi sanatçıların kendi çizdiği yolla ilerleyen insanlar olduğu bildirilir.⁵⁸

Bunin’in sanatının ilk dönemini, tabii ki, edebî estetik görüşlerine değinmeden inceleyemeyiz. İlk dönemlerde sanatının sözlü halk edebiyatından etkilendiği belirgindir. “*Kâhyalarımızdan ve annemden çok sayıda türkü, masal, efsane dinledim, sonraları Aksakov’da ve Tolstoy’da okuduğum “Alenkiy Tsvetok”, “Üç İhtiyar Hakkında” (O treh startsah)ı da onlardan dinledim. Eskiye ve halk dilini kavramamda onlara minnettarım.*”⁵⁹ Halk fantezisinin ürünü olan bu yapıtlar halkın yaşam tarzı ve iç içe olduğu doğayla çok bağlantılıdır. O, 1921 yılında yazdığı “Biçiciler”(Kostı) öyküsünde şiirsel bir dille ifade edilmiştir. Yazar burada

⁵⁶ a.g.y., s. 15

⁵⁷ Russkaya Literatura XX veka, Sofiya, 1994

⁵⁸ a.g.y., s. 147

⁵⁹ Bonami, 1962, s. 20

masallarda bugün masal gibi görünen durumun her hangi bir şeklinin günümüz insanlarında bazı çizgilerinin bulunduğu düşüncesini savunur. “Bayram” (Prazdnik, 1891), “Velga”(Velga, 1895), “Don Nehrinde” (Na Dontse, 1898), “Rüyalar” (Snı, 1903) ve daha ileri tarihlerdeki “Suhodol”(“Suhodol”, 1911), “Lir Çalan Radion” (Lirnik Radion, 1913) gibi yapıtlarında sözlü halk edebiyatından motifler kullandığı görülmektedir.

Edebiyat Bunin için bir sanat okulu olmaktan öte hayatı anlama, idrak etme kaynağıdır. Yıllarca edebî eleştiride Bunin’in edebiyatın toplumsallıktan uzak tutulması gerektiği konusunda yazıları yer aldı. Fakat Bunin edebiyatın görevinin toplumsal olayları kapsamlı şekilde ele alarak ona çözüm yolları göstermek, insanları manevî yüceliğe, yaşamın güzelliklerini anlamaya çağırmak olduğunu ileri sürer. Bunin, halkı eğitmeyi ve aydınlatmayı yazarın görevi olarak görür.⁶⁰ Bunin en iyi Rus yazarlarının yapıtları hakkında şöyle der: “...onlar sürekli yapıtlarındaki karakterlerinin güzelliğinden çok, içeriğin ağırlığına, ahlakî değerlere önem vermişlerdi.”⁶¹ Bunin bir yazar nasıl olmalıdır ve çevresindeki olaylara karşı tutumunu nasıl belirlemelidir konusunda şöyle belirtir: “Konu ne olursa olsun bir yazar gerçekliğe namuslu ve dürüst olarak yaklaşmalı, hayatı olumlu ve olumsuz yönleriyle tasvir etmeli, insanlığı uyandırarak onu iyi bir yaşama çağırmalıdır. Toplumsal yaşamda her türlü kötülüklerin olmasına rağmen, orada kaba kuvvetin, bencilliğin ve çıkara dayalı sevgilerin hüküm sürmesine rağmen çağdaş şair kötümserliğe kapılmamalı ve siyah, sadece siyah renkleri kullanmamalıdır.”⁶² Bunin böylece genç yaşlarından başlayarak edebiyatın topluma

⁶⁰ a.g.y., s. 22

⁶¹ a.g.y., s. 23

⁶² a.g.y., s. 26

hizmet etmesi gerektiğini ve güzellik peşinde oluşunu ve hiçbir zaman bu amaca hizmet eden bir sanatın hayat gerçeklikleri ile çelişki içinde olamayacağını açıklar. Sanatta her tür yapaylığa karşı olan Bunin hayatı boyunca bu tutumuna sâdık kaldı ve gerçek sanatın hayattan, onun derinliklerinden akıp geldiğine inandı. *“Hayat! Bu sıradan bir şey değil. O hareket ediyor, parlıyor, kokuyor, çiçek açıyor. O her dakika değişiyor. Onun her zerresini görmek, izlemek ve akılda tutmak lazım.”*⁶³

Bunin’in edebiyata bir şair olarak başladığı sonra düzyazıya geçtiği konusunda eleştirmenlerin farklı yorumları vardır. S.A.Vengerov’un editörlüğünü yapmış olduğu *XX yy Rus Edebiyatı* (Russkaya Literatura XX veka) adlı kitapta “İvan Bunin” bölümünü yazan F.A.Batyuşkov *“Bunin öykü sanatına bir şairin gelişim evrelerini geçirdikten sonra vardı”* diye belirtir.⁶⁴ Bu konu üzerine diğer bir düşünce edebiyat bilimcisi A.A.Volkov’a aittir. O, 1887’lerde Bunin’in bir şair olarak ilk denemelerini yazdığını, 90’lı yılların başlarında kesin bir kararla düzyazıya geçtiğini söyler. V.Afanasyev “İ.A.Bunin’in Sanat Belgeseli” (Очерк творчества І.А.Бунина) adlı çalışmasında yazarın ilk yapıtlarının hem şiir, hem de öykü türünde olduğunu bildirir, fakat yayınlanan ilk yapıtının 17 yaşında “Rodina” dergisindeki “S.Ya. Nadson’un Mezarı Üstünde” şiiri olduğunu bildirir. Bunin üzerine araştırma ve inceleme yapan O. Mihaylov ise yazarın 1894 yılına dek taşra gazetelerinde köşe yazıları ve röportaj yazdığını ileri sürer.⁶⁵ Bunin el yazmalarının büyük bir çoğunluğunun bulunduğu Orlov şehrindeki İ.S.Turgenev adını taşıyan müzede yazarın 1886 yılında yazdığı “Merak” (Uvleçeniye) adlı ilk uzun öyküsünün el yazması bulunmaktadır. Bu açıdan Bunin’in edebiyata sadece şair

⁶³ a.g.y., s. 28

⁶⁴ S. A. Vengerov, *XX yy Rus Edebiyatı*, 1980, Moskova, s. 168

⁶⁵ Mihaylov, 1967, s. 22

olarak değil, aynı zamanda yazar olarak da katıldığı kanısına varılır. Bunin'in sadece ilk yıllarda şiir yazmadığını da eklemek gerekir. Aslında yazarın şiir ve düzyazının birbirine geçtiği katmanlı bir edebî yaşamı olmuştu. *"Ben şairim, yazardan daha çok şairim"*⁶⁶ diyen Bunin düzyazıya şair olarak geçtiğini her zaman hissettirdi. Şiir sanatında Puşkin, Lermontov, Fet ve Nekrasov gibi şairlerin önemli yeri olduğunu defalarca itiraf etti. Vera Muromtçeva Bunin'in bir Lermontov tutkunu olduğunu, özellikle yaşamının son yıllarında, sürekli Lermontov'u okuduğunu bildirir. O, Bunin'in *"Lermontov ruhumun tamamını, Puşkin ise bir kısmını titretir"*⁶⁷ dediğini de bu sevginin bir ifadesi olarak değerlendirir. *"Belki de onun ölümü Puşkin'inkinden daha da trajiktir... nasıl bir edebiyat!"*⁶⁸ diye düşünen ve Lermontov'un sanatına büyük sevgi ve saygıyla yaklaşan Bunin onun ince ruhlu bir şair oluşuna, şiirlerindeki duygu seline hayran kaldığını bildirir. "Arsenyev'in Yaşamı" romanında sürekli Lermontov'un şiirlerinden yapılan alıntılar da, bir anlamda yapıtın ve yazarın ruhunu besleyen bir sevgi olduğunu gösterir. Bunin'in Lermontov hakkındaki düşüncelerini en iyi şekilde Adamoviç'in yazılarından edinmek mümkündür. Adamoviç, Bunin'in "üç Tanrısı"nın- Puşkin, Tolstoy ve Çehov, olduğu görüşüne katılmayarak bu konuya şöyle bir açıklama getirir: *"Bu o kadar da doğru değildir. Çehov onun için Tanrı değil, yarı Tanrıydı, çünkü onun piyeslerine tahammül bile edemiyordu. Ama öykülerini gerçekten çok seviyordu, özellikle "Piskopos" (Arhierey) ve "Yarda" (V ovrage)yı. Puşkin'e gelince o Bunin için Tanrı idi, ama ölümünden az önce şöyle dedi: "Ömrüm boyu ben Puşkin'i en büyük Rus şairi saymıştım, ama şimdi onun*

⁶⁶ *Literaturnoye nasledstvo*, 84. cilt, ikinci kitap, Moskova, 1973, s. 302

⁶⁷ Smirnova, 1991, s. 63

⁶⁸ a.g.y., s. 63

değil, Lermontov'un en büyük olduğunu biliyorum.”⁶⁹ Adamoviç, bu konuya Aldanov'un da tanık olduğunu ve aynı şeyleri kitabında yazdığına sevinir, aksi halde asılsız sayılabilirdi diye endişelenir.

Bunin, çağdaşları arasında Fet ve Nekarsov'un sanatına çok değer vermişti. Rus edebiyatında Nekrasov'un kendine özgü bir yol çizdiğini Bunin şu sözlerle açıklar: *“Bu büyük ve parlak bir yetenektir: Sadece “Ayaz-Kırmızı Burun” (Moroz-Krasny nos) yapıtını alınız – göz kamaştıran bir güzelliştir! Rus doğasının sahneleri, Rus kadının büyüleyici karakteri ne kadar güzeldi... Puşkin ve Lermontov'dan sonra Nekrasov onların peşinden gitmedi, kendi şiirini, ritmini, sesini ve tonunu yarattı...”*⁷⁰ Bunin, Nekrasov'un sosyal içerikli yapıtlarından uzak olsa da ondaki doğa güzelliklerine, mekânların tasvirine ve millî ruhu yakalayışına hayran olduğunu saklamamaktadır.

Bunin'in sanatında geçici değil, ebedî konular yer almaktadır. Gençlik döneminde değindiği konuları olgunluk dönemine dek uzandı. Bunların içerisinde doğanın ön planda oluşu tesadüfî değildi. Yazar, *“insanlar da doğa gibi doğal olsalardı”* der. Yapıtlarında doğanın önünde hayranlıktan öte onunla birleşme coşkusu vardı. Hele 16 yaşında yazdığı şiirlerinde *“Aç kollarını, doğa, kucakla beni, ki ben senin güzelliğinin bir parçası olayım!” (Tı raskroy mne, priroda, ob”yatiya, / çtob ya slilsya s krasoyu tvoey!) veya “Göğsünü geniş aç, beni içine al” (Şire, grud”, raspahnis”dlya prinyatiya...)* diye yazıyordu. Bu panteist bakış Bunin'in sanatında görünümünü değiştirerek hep var oldu. Günlük yaşam değerleri

⁶⁹ M. Aldanov, *O Bunine*, Noviy jurnal, New-York, 1953, 35. kitap, Bkz.:

Baboreko, 1967, s. 288

⁷⁰ Smirnova, 1991, s. 67

içerisinde insanın başlıca değer vermesi gereken şeyleri yazar şöyle sıralıyor: Huzur, zindelik ve sevinç.

Bunin hiçbir zaman eski yaşam tarzı ve eski soylu yaşamın görgülerinin kayboluşundan duyduğu hüznü saklamadı. “Mezar Kitabesi”nde (Epitafiya, 1900) bu husus daha derin anlatılmaktadır. Boş bir köy, çöl ölü gibi sessiz uzanıyor, doğa suskun. Yazarın duyguları kederli ve bir o kadar da coşkuludur. Geleceğe dönük yaşamak, ama akıllardan geçmişi silip atmak, tarihin zaman için bir bağ olduğunu kabullenmemek yazarın yapıtlarında farklı versiyonlarda tekrarlanan düşüncelerinden biridir. “Yeni Yol” (Novaya doroga) öyküsü bu anlamda çok yerinde bir örnek olabilir. Çelik hatların üzerindeki korkunç büyüklükteki tren doğanın bağrından geçerek ilerlemektedir. Yüzyıllık çam ağacı ona “*biz size yol verdik, ama neler götürüyorsunuz o ıssız memleketimize?*” diye sorar.⁷¹ Konuya yazarın da katılması bir yerde kendi düşüncelerini iletmek için bir fırsat olur: “*Git, git, senin önünden geri çekiliyoruz. Ama sen insanların fakirliğinin üzerine bir de doğanın fakirliğini mi ekleyeceksin acaba?*” diyen yazarın endişesi nedensiz değildi.

Bunin, 1895 yılında Moskova’ya yerleşir. Moskova’da A. Çehov, V. Korolenko, A. Kuprin, V. Bryusov, K. Balmont gibi yazar ve şairlerle tanışır. Çehov’la başlayan tanışma sıkı bir dostluğa dönüşür. Çehov’a bir insan, bir yazar olarak çok değer veren Bunin, ömür boyu Çehov’a olan sevgisini korudu ve ömrünün son yıllarında onunla ilgili bir belgesel yazdı. Bu yapıt Bunin’in ölümünden sonra yayınlandı. Çehov’un sanatından etkilendiği, özellikle ilk yapıtlarında fark edilecek kadar yakınlığı hem yazar, hem de eleştirmenler tarafından belirtilir. Fakat her iki

⁷¹ Bunin, 1988, 1. cilt, s. 372

yazarın sanatları benzer olduğu kadar kendilerine özgülüyle de farklıdır. Günlük detayların tasviri, konuların küçük olaylar üzerine kurgulanması gibi benzerliklerin yanı sıra, Çehov’da renkler, tasvir az ve derli-toplu, Bunin’de ise tasvir daha renkli, süse daha meyilli ve bazen de mecazlarla doludur.

Bu yıllarda sanat ve kültür merkezi sayılan Peterburg’la da sıkı bağları olan Bunin, 1895 yılı Peterburg’unu sonraları şöyle özetler: “*Ben dört edebî dönemi gördüm: Bir tarafta Grigoroviç, Jemçujnikov, Tolstoy; diğer tarafta “Russkoye bogatstvo” yayın heyeti – Zlatovratski; üçüncüsü – Ertel, Çehov; dördüncü ise Merejkovski’nin sözleriyle söylersek, ‘tüm yasaları çiğnemiş, tüm çizgileri bozmuş’ olanlardı.*”⁷² Tabii bu yıllarda halkçılarla dekadınların burun buruna giden savaşı tüm edebiyatı etkisi altında bırakmıştı. Bunin halkçı yaklaşımlara sıcak bakmadığı gibi, dekadın görüşlü yazarlarla da yandaş olmadı. Fakat bu belirli bir mesafe kat edildikten sonraki karar idi. Dönemin edebiyat eleştirmenlerinden A.Bogdanov, Bunin ve halkçılar konusu üzerine inceleme yaparak Bunin’in halkçılardan farklı olarak sahte duygu sömürgeciliğinden uzak olduğunu, hayatın gerçek yüzünü tasvir ettiğini öne sürer. Bogdanov’a göre Bunin Rus köylüsünü halkçılarda olduğu gibi ideal olarak değil, olduğu gibi tasvir eder.⁷³ Yazara bu konuda tasvir ettiği insanlarla içi içe yaşaması ve Rus insanını iyi tanınması yardım eder. 1900 yılında “Skorpiyon”da şiir kitabı, 1901 yılında ise *Kuzey Çiçekleri* (Severniye Tsveti) adlı almanakta “Geciken Sonbahar”(Pozdneyşaya osen’) öyküsü yayınlanır. Bu, yazarın dekadınlarla bir anlık yakınlaşması gibi yorumlansa da, çok kısa zaman sonra yazar tarafından şöyle açıklanır: “1900 yılında “Skorpiyon” şiir kitabımı yayınladı, çok

⁷² Afanasyev, 1966, s. 22

⁷³ Afanasyev, 1966, s. 23

geçmeden ben onlardan ayrıldım, yeni arkadaşlarımla argonavtları, demonları, büyülerini oynamaya ve cıfcaflı saçmalıklarla uğraşmaya hevesim olmadı."⁷⁴

1890'lı yılların ikinci yarısında Bunin'in sanatında arayışlar ve kendine özgü çalkantılar izlenmektedir. Yazar bu konuda sonraları şöyle der: *"Kendimde bir büyüme ve bir çok kesin ruhsal değişiklik hissediyordum. O arada düzyazıda yazdıklarımın bir çoğunu acımasızca yok ettim, şiirlerimden bazılarını (özel olmayanları, doğayla ilgili olanları) yayınlattım. Bu arada çok çeviri yaptım – başkasının olanı iletmek kolaydı. 1896 yılında G. Longfello'nun "Havayata Hakkında Türkü" poemasını çevirdim. O zamandan bu yana zor olan olgun yaşantım başladı.*"⁷⁵

1892-1901 yılları arasında yazarın hiçbir ciddi konu üzerinde çalışmadığı bilinmektedir. Bu yıllarda maddî ve manevî zorluklar içerisinde yaşayan Bunin şöyle yazar: *"Azap ve işkenceler nedeniyle bir şeyler yazmak istiyorum ve 'hiçbir şey' hakkında yazmak düşüncesi bu yıllarda doğdu"*⁷⁶ O yılların ürünü olan küçük lirik minyatürler her ne kadar yazarca *'hiçbir şey'* diye adlandırılrsa da, türünün güzel örnekleri olarak sayılmaktadır. 1900 yılının sonbaharında Çehov Bunin'i Yalta'da Gorki ile tanıştıtır. İlk tanışmadan kısa süre sonra Gorki, Bunin'e *"Siz dünyaya Puşkin ve Tolstoy'u veren soylu kültürünün son yazarısınız!"* diye gurur duyduğunu söyler.⁷⁷ İki yazar arasında her ikisinin de çok yüksek değer verdiği arkadaşlık ve sanat dostluğu bağlarını güçlendirir. 18 yıllık bir yazışmayla süren bu arkadaşlıkta sürekli edebî olaylar üzerine yorumlar, tartışmalar ve

⁷⁴ Bonami, 1962, s. 83

⁷⁵ Kuçerkovski, 1980, s. 29

⁷⁶ a.g.y., s. 29

⁷⁷ Bkz.: Lavrov, 1989, s. 204

tavsiyeler yer almaktadır. Gorki, Bunin'in sanatını Turgenev, Tolstoy gibi ünlü yazarlarla kıyaslayarak şöyle der: *“Edebî teknikte dili özellikle Tolstoy, Gogol, Turgenev gibi yazarlardan öğrenmek gerekir. Ben bunlara Bunin'i, Çehov'u, Prişvin'i de eklerdim.”*⁷⁸

Bunin, Gorki'nin referansıylâ “Sreda” ve “Znaniye”de faaliyete başladı. Toplumsal ve siyasî olaylara bakışta iki zıt kutupta yer alan bu yazarları gerçek sanat kavramı birleştirdi. Fakat her ikisinde birbirine ters düşen noktalar da vardı. Bunin'in apolitizmi Gorki için kabul edilebilir bir durum değildi, Bunin ise Gorki'nin edebiyata toplumsal ve siyasî olayların tribünü olarak bakmasına aynı yaklaşımı göstermekteydi.

Bunin sonraları Gorki ile kurduğı yakın arkadaşlık ilişkisini reddetmiş ve vasiyetinde kendi izni olmadan Gorki'nin mektuplarını yayınlamasına kızmıştı. V.Muromtseva-Bunina bir çok şeye farklı bakmalarına rağmen Bunin'in Gorki'den çok etkilendiğini yazar.⁷⁹

1890'lı yıllarda Bunin'in sanatında köylü konusu merkez konumda yer alır. Bu yıllarda Rus köyünün ve köylüsünün durumu tam anlamıyla trajikti. Kapitalist sistemin darbesiyle dağılan feodal ilişkiler, *'köyün burjuvalaşması'* diye adlandırılan acımasız bir dönemi de başlatmış oldu. Açlık, ekonomik ve toplumsal ilişkilerdeki kriz, halkın her katmanını etkiliyordu. Köylü problemine yaklaşımında Bunin *'halkçı yazarlardan'* farklı olarak, Çehov ve Korolenko'ya yakındı. Toprakla bağı kesilen köylünün maneviyatında da oldukça köklü değişikliklerin baş gösterdiğini, şehre göç eden binlerce insanın sadece maddî değil, mânen de

⁷⁸ N. Burlakov, G. Pelisov ve diğerleri, *Russkaya literatura XX veka*, Moskova, 1961, s. 193

⁷⁹ *Literaturnoye nasledstvo*, 1973, 2.kitap, s. 215

yoksullaştığını, şehir ortamının onları sömürerek bir katile, sarhoşa, vahşiye dönüştürdüğünü belirtir. Tolstoy Öğretisi yanlılarından ve halkçılardan farklı olarak Bunin de Korolenko ve Çehov gibi Rus köylüsünün idealize edilmesinin gerçek dışı olduğunu ileri sürer, onları varoldukları şekilde tasvir eder. Gorki bu konu üzerine şöyle yazar: “*Tyulin olmadan Çehov’un “Mujikler”i ve “Yarda”sı, Bunin’in öyküleri olamazdı.*”⁸⁰

Bunin hiçbir zaman köyün gerçek yüzünü tasvir etmekten çekinmedi, utanmadı ve korkmadı. Onun tüm çıplaklığıyla tasvir etti. “Saralı” (Sudorojnyy) belgeseli şu sözlerle bitiyor: “*İçim sızladı. Düşündüm: Bir mujikin hali nedir?*”⁸¹ 1893 yılında yazdığı “Tanka” adlı öyküsü de Rus köylüsünün yaşamını konu alır. N.K. Mihaylovski, “Köy Taslağı” (Derevenskiy eskiz) adı altında yayınlanan bu öyküyü okuduktan sonra Bunin’e mektubunda onun “*Büyük bir yazar olacağını*” yazar.⁸²

1890’lı yıllardaki sosyal trajedi Bunin’in öykülerinde ana konu niteliğindedir. Tüm bunların temelinde yokluk ve yoksulluğun olduğunu yazar defalarca farklı boyutlarda vermeye çalışır. Bu yıllarda çarlığın uyguladığı zorunlu göçmenliğin halkı daha zor durumlara düşürdüğü de bir gerçektir. Rus köylüsünün durumunun ağır oluşu her türlü politikanın uygulanışına kolaylık sağlıyordu. Bunin’in “Dünyanın Öbür Ucunda”(Na kray sveta, 1894), “Gurbet Ellerde” (Na çujoy storone, 1893) öykülerinde de konu göçmen Rus köylüsüdür. “Gurbet Ellerde” öyküsü hakkında Gorki “*parlak bir gümüş gibi güzel yazılmıştır*”⁸³ der. Dönemin basınındaysa öyküden “*İnsanlık acısına derin bir feryat duyulmaktadır*” diye

⁸⁰ Bonami, 1962, s. 37

⁸¹ a.g.y., s. 37

⁸² a.g.y., s. 37

⁸³ a.g.y., s. 43

bahsedilmiştir.⁸⁴ 1897 yılında Peterburg’da *Dünyanın Öbür Ucunda* adlı ilk kitabı yayınlanır. 1900’lü yıllarda Bunin’in sanatında bir dönemeç yer alır. O sanki eski soylu çiftliğinden ayrılarak geniş Rusya’ya yayılmıştır. Bu yıllarda çok farklı türlerde yazdığı düzyazı yapıtları dikkate değerdir. Bunların arasında felsefi-lirik minyatürler dikkati çeker. 1890’lı yıllarda yazdığı Rus insanının dün ve bugün hakkındaki düşüncelerin yerini hafızada silinmeden kalmış kırık dökük anılar, olaylar, istek ve arzular alır. Burada anlatıcı kahraman, bir psikolojik figürdür. Hayat deneyimli, bilge olan bu kişi olağanüstü bir izlenimcidir. O her şeyi tam olarak hisseder ve anlar. Halkın yaşamındaki en ufak bir değişiklik, özlem, sıkıntı, hüznün, gelecek endişesi gibi duyguların yanı sıra bu anlatıcı dünyanın güzelliğine ve uyumuna hayranlık duyar ve yüce bir hümanizmle bakar. “Sessizlik” (Tişina) öyküsünün kahramanı “*Bu ne kadar büyük bir mutluluk; yaşamak, var olmak, nefes almak, güneşi, gök yüzünü, suyu görmek.*”⁸⁵ “Mezar Kitabesi” öyküsündeki şu düşünceyi ise Bunin’in devrim öncesi sanatı için bir leitmotif olarak kabul edebiliriz: “*Hayat yerinde durmuyor, geride kalanı genelde derin hüznle hatırlıyoruz. Ama yorulmadan, bıkmadan yenilenen bir yaşam sürenler için o yine de güzel değil mi?*”⁸⁶

1900’lü yıllarda diğer bir ana konu köy dünyasının sessizliği, soylularının ekonomik ve ahlakî çöküşüdür. “Yeni Yıl” öyküsünde yeni yılın kimsesiz, terkedilmiş sıkıcı bir evde karşılanmasının tasviri yer alır. Öyküde şu cümleler çok anlamlıdır: “*Şimdi böyle çiftliklere her yerde rastlamak mümkün. Çevrede yüz*

⁸⁴ a.g.y., s. 46

⁸⁵ a.g.y., s. 88

⁸⁶ a.g.y., s. 88

*verst*⁸⁷ ötede bile içerisinde canlı bile bulabileceğimiz tek bir ev yok.”⁸⁸ Bunin, Çehov gibi, kendisiyle birlikte okurunu da bu çiftliklere götürür ve ölmekte olan soylu çiftliklerini gezdirir.

20. yy. başlarında Rus edebiyatı sahnesinde çelişkili ve birbirine zıt düşüncelerle dolu bir sahne ortaya çıkmaktadır. Bunin bu dönemdeki tutumunu “Sreda”⁸⁹ adlı edebiyat derneğinin yandaşı olmakla açıklar. 1899 yılında yazar N.D.Teleşov ile tanışması gerçekçi yazarlar grubu olan “Sreda” ile yaklaşmasında önemli rol oynar. 20. yy başlarında sanatta gerçekçiliğin önemini savunan bu edebî derneğin rolü büyüktür. “Sreda” Bunin’in sanat ufkunu genişletti. 20 yıla yakın bu dernekle yakından ilişkisi olan Bunin’in bir çok şiir ve öyküsü burada okundu. Teleşov, “Sreda”da Bunin’in herhalde öykülerinin hepsi ve şiirlerinin büyük bir kısmı okundu” diye yazar.⁹⁰ Bunin’in bu dernekte halk için ücretsiz kitapları yayınlandı.

Sanatını yakından takip eden M.Gorki’nin tavsiyesi üzerine Bunin Peterburg’daki “Znaniye”⁹¹ yayineviyle (1902-1909 yılları arasında) çalışmayı

⁸⁷ 1.06 km uzunluk ölçüsü

⁸⁸ a.g.y., s. 102

⁸⁹ Sreda - “Moskova Edebî Ortamı” veya “Teleşov Ortamı” diye adlandırılan edebî dernek. 1899-1916 yılları arasında Moskova’da faaliyet gösterdi. Yazar N. D. Teleşov’un evinde toplanan bu derneğin üyeleri arasında M. Gorki, A. Kuprin, V. Veresayev, Skitalets, L. Andreyev, A. Serafimoviç gibi yazarlar vardı. 1905-7 yılları arasında dernekte yapısal olarak değişiklik olur, yöneticiliğini Yu.Bunin devam ettirir ve “Yeni Sreda” diye adlandırılan bu derneğe İ.Şmelev, B.Pilnyak, V.Lidin, A. Vasnetsov gibi yazarlar dahil olur. Bkz.: Literaturniy entsiklopedicheskiy slovar’, Moskova, Sovetskaya Entsiklopediya , 1987, s. 418-419

⁹⁰ Afanasyev, 1966, s. 39

⁹¹ 1898-1913 yılları arasında Peterburg’da liberal eğitim yanlısı bir yayın evidir. Aydınlanmayı amaç olarak faaliyet programının başlıca görev olarak kabul eden bu yayın evinin modernist akımlara karşı cephe aldığı bilinmektedir. Yayın evi sahibi K.P.Pyatnitski’nin de döneminin ileri görüşlü bir aydını olduğu bilinmektedir. Yayın evinde A.Serafimov, A.Kuprin, Skitalets, L.Andreyev, S. Gusev-Orenburgski,

kabul eder. *“İlk baharda bana “Skorpiyon”dan “Listopad”ı alıp “Znaniye”de yayınlamamı önermişsiniz. Bu fikriniz çok hoşuma gitti ve eğer bu konuda bana yardım ederseniz, memnun kalırım”*⁹² diyen yazarın kısa süre içerisinde on beşin üzerinde kitabı yayınlandı. Bu arada “Yaprak Dökümü”(Listopad) adlı poemi 1901 yılında “Skorpiyon” yayınevinde yayınlanmıştı. “Znaniye”de aynı başlık altında şiirler seçkisi yayınlanır. Diğer lirik yapıtlarında olduğu gibi burada da insan figürü yoktur. Yapıtın kahramanı *“hüzün dolu bir dul gibi kendi yuvasına giden”* sonbahardır. Poemi yüksek değerlendiren Gorki onun *“sıcak bir duyguyla dolu satırlarının sanki insanın kalbine süzüldüğünü”*⁹³ belirtir.

“Znaniye”de 4 ciltlik seçme yapıtları, bir çok öyküsü, şiirleri ve çevirileri yayınlandı. Bir çok ilerici yazar çevresinde bulunduran bu yayınevi Bunin’in geniş çevrede tanınmasına yardım ettiği gibi yazara da büyük zevk verir.⁹⁴ Ama her ne kadar aktif bir yazar olarak faaliyet gösterse de Bunin kendisini “Znaniye” grubundan saymaz ve bu yayınevinin siyasî görüşlerine katılmaz. Bunun için de ondan siyasî görüşlere kayıtsız bir sanatçı olarak söz ederler.⁹⁵ Znaniye yazarları köyü geleneksel bir ruhla tasvir etmiyorlardı. Onlar köyün ve köylülerin zor durumlarını, yoksulluğunu, cahilliğini ve çöküşünü tasvir etmenin yanı sıra, bu zor yaşamın köylülerin uyanmasının, bilinçli mücadele isteklerinin, ağalara derin nefret hissini doğuşunu göstermeye çalışıyorlardı.⁹⁶ “Znaniye”de yayınlanan ilk seçki

V.Veresayev, İ.Şmelev ve M.Gorki gibi yazarların yapıtları yayınlanmıştır. Bkz.:

Literaturniy entsiklopedičeskiy slovar’, Moskova, “Sovetskaya Entsiklopediya”, 1987, s. 112

⁹² Bonami, 1962, s. 84

⁹³ N. Burlakov , G. Pelisov ve diğerleri, **Russkaya literatura XX veka**, s. 182

⁹⁴ Bonami, 1962, s. 85

⁹⁵ a.g.y., s. 85

⁹⁶ a.g.y., s. 98

dizisinde Bunin'in "Kara Toprak"(Çernozem) başlığıyla yayınlanmış ilk öykülerinde de bu ruh sezilmektedir. Bunin bir değişikliği bekleyen köylülerin durumunu yakalayabilmişti. İlk olarak bu öyküde durumundan şikayetçi olan köylüler, ağalarına karşı nefret doludurlar ve burada toprağın gerçek sahibi olması gereken köylülerin toprağa hasret kalması büyük bir çelişki olarak nitelendirilir. Bu konu "Altın Madeni" (Zoltoye dno), "Rüyalar" gibi öykülerdeki bir çok figürün diliyle ifade edilir.⁹⁷ Bunin bir izlenimci gibi olayları izler, fakat duruma hiçbir zaman yorum yapmaz. Bir çok eleştirmen bunu yazarın dünya görüşünün sınırlı oluşu ile açıklasa da sonraki yıllarda bile yazarın kişilik ve ruhsal yapısıyla bağlantılı olduğunu görmekteyiz.⁹⁸

Her zaman olduğu gibi bu yıllarda da Bunin bu yayınevinin demokratik kanadında yer alır ve siyasî etkinliklerin dışında kalır. Bu yaklaşım ise zaman zaman belirgin bir olumsuzluk yaratır. Znaniye'deki şairler grubunu inceleyen S. V. Kastorskiy şöyle bir değerlendirme yapar: "*Devrimin tırmanış yıllarında Bunin'in şiirleri ilerici toplumsal motiflerden hiç de mahrum değildi, ama diğer taraftan kişisel, iç dünyaya dalarak psikolojik türdeki şiirlerin ustası olan Bunin ve özellikle A.Çeremnov gibi diğer Znaniyeciler de vardı. Böylece Znaniyecilerin mücadelecî, yurtsever şiirleri ile Bunin'in şiirleri arasında 'büyük bir uçurum' yoktu.*"⁹⁹ Bunin'in "Znaniye'deki faaliyeti dekadınların hiddetine sebep olur ve sembolistlerin dergisi "Vesı"da zaman zaman onun hakkında eleştiri yazıları yer

⁹⁷ a.g.y., s. 100

⁹⁸ a.g.y., s. 101

⁹⁹ S.V.Kastorskiy, *Gorkiy i poeti-znan"yevçı* , M.Gorkiy i poetı "Znaniya", Leningrad, 1958, s. 33, Bkz: Bonami, 1962, s. 85

alır.¹⁰⁰ Onlar Bunin’e, Gorki ve Kuprin’e olduğu gibi ateş püskürürken onu “*Tüm Rusya’nın yeteneksiz yazarı*” diye niteliyorlardı.¹⁰¹

1928 yılında Paris’te Bunin’le buluşan Serafimoviç şöyle yazar: “*Eminim ki, her türlü gerçekçi yazar bize dönmeden yapamaz. Bunin de bir gerçekçi yazardır: “Znaniye” grubunda o bizlerin arasında en düzenli gerçekçi idi.*”¹⁰²

Yeni yüzyılın ilk yıllarında Bunin’in sanatında ‘soylu yuvalarının dağılmasından’ doğan hüznün yanı sıra Rusya’nın dört bir yanını saran yoksulluğun, yeni ilişkilerin acı sahneleri ön plana çıkar “Maden”(Ruda, 1900) ve “Yeni Yol” (Novaya doroga, 1901) öykülerinde “*Yeni insanlar yaşamlarını neyle ışıklandıracaklar?*” diye sorar.¹⁰³ Yazar, “Maden” öyküsünde yeni insanların örneği olan Hruşevler’in yaşamıyla bu soruya cevap verir. Hruşevler zenginleştikçe insanlıklarını kaybediyor, bir vahşiye dönüşüyorlar. Onların tanrısı para olur. Para namına her türlü kötülüğü yapabilen bu insanlar için cinayet ve ahlâksızlık sıradan bir yaşam tarzı olur.

1902 yılında “Dönemeç” (Pereval) adı altında lirik minyatürleri yayınlanır. Bunin’in sanatını izleyen edebiyat eleştirmenleri yazarın bu durumunu değerlendirir. Topluma kırılgınlığın, karamsarlığın yerini farklı boyutların aldığını yazan eleştirmenler, Bunin’in yazılarında artık bir hayli cesur olduğunu, yazılarında sadece kendinin değil, yazarın kendi düşüncelerini iletse de, farklı kişilerin de varolduklarını fark ettiler.¹⁰⁴ “Ateş” (Koster) ve “Ağustosta” (V avguste)

¹⁰⁰ Bkz: Bonami, 1962, s. 86

¹⁰¹ a.g.y., s. 86

¹⁰² Yu.Libedinskiy, *O veçnoy molodosti*, Naş Serafimoviç, Rostov, 1959, s. 74

Bkz: Bonami, 1962, s. 86

¹⁰³ Bunin, 1988, 2. cilt, s. 168

¹⁰⁴ Kuçerkovski, 1980, s. 35

öyküleriye şöyle değerlendirilir. “... Bunin’in öykülerinde uslanmaz bir hayatın kesiti gözümüzün önündedir. Burada insan kaderini değil, kader insanı bir yerlere götürüyor. Bir tesadüf insanı büyük bir çaresizlik hissiyle, her türlü hal ve durumun karışımındaki hayatı tatmak için kâh bir tarafa, kâh başka tarafa atıyor.”¹⁰⁵ Diğer eleştirmenler Bunin’i güzellik ve sevinçli yaşam arayışları içinde olan bir yazar olarak eleştirir, onun “hayatta yaşamı değil, ‘tatlı sesleri ve duaları’ aramaya başladığını” yazarlar.¹⁰⁶ Bu yıllarda yazarın ağabeyine ve dostlarına yazdığı mektuplardan da yazar kimliğini bulmakta zorlandığını, sanatında gerçek bir geçiş dönemi yaşadığını ve sıkıntılarının çok olduğu bilinmektedir. Tolstoyculuktan kurtulma çabası içinde olan yazar bu önemli aşamayı “Ormanlarda” (V lesah) öyküsüyle tamamlar. Alegorik bir tarzda yazılmış bu öykü bir din hocasının günlüğü şeklindedir. Ormana çekilen bu itikat sahibinin amacı insanlara ve tanrıya hizmettir. Fakat bu ıssız ormanda günlerce süren ibadetler, kişinin yalnızlığı, seçtiği yolun doğru olup olmadığı konusunda şüphelere yol açar. Bu öyküden bahseden bir mektubunda V. S. Miroljubov, yazarın yazılarında kendisinin doğaya çok bağlılığının açık fark edilişinden bahseder. Bunin cevabında şöyle yazar: “Buna ben o kadar katılmıyorum, ben doğayı çıplak ve konunun gerektirdiği şekilde vermiyorum. Ben konu ne olursa olsun güzellik hakkında yazıyorum veya okura imkânlarımın elverdiği kadar doğayla birlikte kalbimin bir parçasını veriyorum. Herkes kendisine özgü yazıyor. Bırak Mamin istediğini, Gorki kendi dilediğini yazıversin, bense kendiminkini yazıyorum. Peki benim

¹⁰⁵ a.g.y., s. 35

¹⁰⁶ a.g.y., s.36

kalbimin bir parçası, benim tasvir ettiğim her hangi bir İvan Petroviç'inkinden kötü mü?"¹⁰⁷

1890'lı yılların sonunda Odessa'da "Yujnoye obozreniye" Gazetesinin editörü Yunan N.A.Tsakni ile tanışır. Tsakni, Bunin'e gazetesinde çalışma teklif eder ve olumlu cevap alır. Bunin, Tsakni ailesiyle yakından tanışır. Aile hakkında Bunin'in görüşleri hem ağabeyine yazdığı mektuplarda, hem de sonradan eşi Vera Muromtçeva'nın *Bunin'in Yaşamı* (Jizn' Bunina, 1958) kitabında alıntılar yapılan günlüğünde yer almaktadır. Maddî yönden imkânları geniş olan bu aile hakkında Bunin, olumlu düşünmektedir. Çok geçmeden 1898 yılının Eylül ayında editörün kızı Anna Çakni (1879-1963) ile evlenir. Uzun sürmeyen bu evlilik 1899 yılının ilkbaharında sona erer. Galina Kuznetsova'nın günlüğünün 9 Mart 1932 tarihli sayfasında bu evlilikle ilgili şu bilgi yer almaktadır. "*Onun ilk eşi – Anna Tsakni'yi sormaya başladım. Bunin, onun okulu yenice bitiren ve bir çok şeylerden haberi olmayan genç bir kız olduğunu ve evliliklerinin nasıl olduğunu anlamadığını söyledi. Birkaç günlük tanışmadan sonra aniden evlenme teklif ettiğini ve hemen olumlu cevap aldığını bildirdi*"¹⁰⁸ 27 yaşındaki Bunin'in A.Tsakni ile büyük bir aşk yaşamadığını, sadece onu sevimli bulduğunu bildirir. Bu evlilik uzun sürmez. Gün geçtikçe Bunin eşinin merak ve isteklerinin farklı alanlara, gezmek, eğlenmek ve dinlenmek gibi şeylere yöneldiğini fark eder. Sürekli önceden belirlenmiş geziler, misafirlikler ve bunun yanı sıra A.Tsakni'nin edebiyata ve sanata ilgisizliği Bunin'i bu evliliğin yürümeyeceği kararına vardırıır. Ağabeyine yazdığı bir mektupta eşinin inatçı ve şımarık yetiştirildiğinden şikayet ederek şöyle der: "*Artık tahammül edemeyeceğim. Zaten hasta olan sinirlerim bunu kaldırmıyor... Bana önem*

¹⁰⁷ a.g.y., s. 39

*vermiyor, hiçbir düşünceme saygı göstermiyor ve beni bir hiç sayıyor, sanıyorum buna fazla tahammül edemeyeceğim... onun tam bir aptal olduğunu söyleyemem, ama onun yapısında çocuksu bir kuş kafalılık vardır... o bana hiç değer vermiyor, ben onun ruhunun en ince, en derin noktasına dek inmeye çalıştım, hiçbir şey hissetmiyor, anlamıyor...*¹⁰⁹ Bu gibi şikayetler evliliğin bitmesinin sebebi olarak bilinmektedir. Mutsuz biten bu evlilikten Kolya adlı bir oğlu olur. 1905 yılında bir hastalık sonucu oğlunu kaybeden Bunin çok mutsuz olur ve acı çeker.

‘Ebedî konulara’ önemli bir yer verilmesi Bunin’in edebî sanatında evrensel boyutun göstergesidir. Bunların başında aşk ve ölüm gelmektedir. Bunin’e göre gerçek aşkta doğanın ebediliği ile ortaklık vardır. Yazara göre her türlü yalan ve sahtelikten arınmış gerçek aşk duygusu mükemmel bir histir. Aşk dolu yaşamla, aşksız yaşam birbirine ters düşen iki zıt kutuptur, yaşam kavramıdır. Aşkı terennüm ederken yazar, onun nasıl bir tehlikeye dönüştüğünü de itiraf eder. “Zarif Nefes” (Legkoye dıhaniye, 1916) öyküsü yazarın bu konuda dile getirdiği düşünceleridir. Güzelliği solduran, temizliği yok eden sahte duygulu insanlar gerçek bir âşığın da yokluğuna sebep olur. Burada yazar Olya Meşerskaya tiplmesiyle yaşamın kolay, yüzeysel ve maddî yönlerini amaç edinerek gerçek duyguları görmezlikten gelmesini tasvir eder. Yaşama ‘hafif bir nefes’ gibi bakan Olya Meşerskaya’dan geriye mezar taşının üzerinde porselen bir madalyondan başka bir şey kalmaz. Yazar gerçek aşkın yaşatılması, ona değer verilmesi gerektiğini savunur. Hayat bu his ve duygularla yaşanır ve güzelleşir. Aşkı savunduğunda Bunin bazen manevî yargıdan sosyal yaşama döner. “Kardeşler” (Brat’ya, 1914) öyküsü bu açıdan ilginçtir. Öyküde Singaleziyalı genç Rikşa ve İngiliz albay tasvir edilmektedir.

¹⁰⁸ Baboreko, 1967, s. 71-72

Farklı dinden olsalar bile “*Tüm insanlar Allah katında eşitler*” diyen İngiliz albay, aslında bu düşünceyi sömürmektedir. İnsan kanına doymayan bu kişi İngiliz-Bur savaşında yüzlerce insanın katili olmuştur, Japonya’da bulunduğu sırada kiraladığı kadınlarla keyif yapmış, ölüm yatağında olan Rikşa reisine işkence etmiş ve ihtiyar insanları sopayla dövmekten kaçınmamıştı. Bunun, burada sadece bu insanlardan biri üzerinde durmaktadır. Bu, sömürgeciler tarafından numaralanmış 7 numaralı bir Rikşadır. 7 No-lu İhtiyar Rikşa ölünce onun yerine oğlu geçer. Ona da fiziksel işkence eden İngilizler bununla yetinmeyip Rikşa’nın sevdiği kızı köle pazarında satarlar. Sevgilisinin beyazlara satıldığını gören Rikşa bu acıya dayanamayarak kendini zehirli yılanlara bırakır. Onun ölümünden İngilizler sorumludur. Ayaklanmış bir coşkulu aşk, ölüme mahkum olmuş bir genç yaşam, Avrupalıların umursamazlığı yüzünden biten bir yaşam anlatılmaktadır. Öyküde fiziksel ve manevî katliamlar yapan insanların soğukkanlılığı dehşet vericidir. Yazarın bu öyküde kardeşlik sloganı ile bu ülkelere saldıran Avrupalılara karşı derin alayı görülmektedir. Bu öyküde değinilen konular “San Francisco’lu Adam” öyküsünde daha derin boyutta izlenmektedir. Bu öyküde paranın hüküm sürdüğü bir ortamda insanî değerlerin çok arka planda kalması öykünün esas yoğunlaştığı noktadır. Yazar, burada konuyu karşıt kutuplardaki insanlar arasında değil, zengin bir Amerikalının yaşamından örnekler. Güzel bir günün tasviriyle başlanan öykü bir Amerikalının ailesiyle beraber “Atlantida” gemisiyle keyifli bir gezisini ele alır. Capri sahilinde bir otele yerleşirler. Her şey çok mükemmeldir. Hizmetçilerin, geminin sahibinin ve çevrede bulunanların gözlerini kamaştıracak kadar büyük paralar harcanarak bir tatilin tadı çıkarılmaktadır. Çevredekiler zengin bir müşteriye

¹⁰⁹ a.g.y., s. 79-80

ağırlamakta ve San Francisco’lu Adam tüm dünyanın onun arzularını yerine yetirmek için yükümlü olduğunu düşünmektedir. Amerikalı ömrünün en mutlu anında aniden ölür. Oteldeki keyif ise devam etmektedir. Onlarca insanın yapmacık ve paraya dayalı şehvet dolu ‘oyunları’ devam etmektedir. Otelin sahibi cesedi bodrum katta bir karanlık odaya kapatmak için emir verir. Aksi halde gemideki bu sahtekarlık dolu olan eğlencenin tadı kaçabilir. Üzerinde pırlantalar taşıyan, bir çok kadının sarılıp okşadığı bu vücut artık şimdi gereksiz bir eşya gibi karanlık kilitli bir odaya kapatılır. Karısı ve kızı acı içinde ve yalnız kalırlar. Yapıtın sonunda “Atlantida” gemisi Amerika’ya döner. Geminin içerisinde bir tarafta acılar içerisinde bir aile ve cansız bir ceset, geride ise tango sesleri ve müthiş bir eğlence. Eleştirmen Kuçerkovski, öyküde ilk planda olayların değil, insanın ve insanlığın sosyal yaşam tarzındaki anti-hümanizmin ve ruhsuzluğun trajedisinin anlatıldığını söyler.¹¹⁰ “San Francisco’lu Adam” öyküsü hakkında dönemin basınında ve edebi eleştiride uzun süre yazılar yayınlanmıştır. Örneğin, “Russkaya mısıl”ın 1917 yılındaki 2. sayısında eleştirmen Ye. Koltonovskaya konuyu şöyle yorumlamaktadır: “*Öyküde insanlık trajedisi acıklı ve dehşetlidir. Böyle anlamsız koşturmacalı bir yaşam sonrası aynen öyle anlamsız beklenmedik bir ölüm. Buradaki olay sadece genelde bir insanın ölümü olduğu için korkunç değildir, insanın kendi insani kimliğini kaybettiği için korkunçtur.*”¹¹¹ “Noviy jurnal dlya vseh” adlı dergide ise öykünün “*inançsız insanların insanlık trajedisini*” anlattığı yorumu yer almaktadır.¹¹² Diğer kaynaklarda da benzer yorumlara rastlanmaktadır.

¹¹⁰ Kuçerkovski, 1980, s. 305

¹¹¹ a.g.y., s. 306

¹¹² Noviy jurnal dlya vseh, 1916, No 1, s. 591, Bkz.: N.M.Kuçerkovski, 1980, s. 307-308

Bunin'in sanatında aşk her ne kadar yüceliğin simgesi olsa da ilahî değil, dünyevîdir. "Mitya'nın Aşkı" (Mitina Lyubov",1924) ve "Karanlık Park Yolu" (Temniye alleyı, 1938) adlı öykülerinde bu, çeşitli boyutlarıyla görünmektedir. Yazar en yüce aşkı insanoğlunun ruhu ve fiziği ile bütünleşmesinde görür. "Karanlık Park Yolu"öyküsünde aşkın insanî ilişkilerde en büyük hâkim olduğunu onaylar.

Bunin 1900 yılının ilk baharında Yalta'da Moskova sanat tiyatrosunun kurucu ve sanatçıları ile tanışır. Bunların arasında K.Stanislavski, O.Knipper, V.Nemiroviç-Dançenko ve besteci S.Rahmaninov da vardır.

Bunin, ünlü İtalyan ozanı G. Longfello'nun "Havayata Hakkında Türkü" poemasının çevirisi ve "Yaprak Dökümü"(Listopad) adı altındaki şiirler seçkisi için 1903 yılında Peterburg Bilimler Akademisi'nin Puşkin ödülünü alır.

Bunin 1906 yılının Kasım ayında B. K. Zaytsevlerin evinde Vera Muromtçeva'yla (1901-1961) tanışır. Vera Muromtçeva, Moskova Şehir Yönetimi Üyesi Nikolay Muromtsev'in kızı, Devlet Duma'sı Başkanı Sergey Muromtsev'in yeğenydi. 1 Ekim 1901 doğumlu olan Vera Muromtseva Moskova'da Yüksek Kadın Kurslarının İnsanî Bilimler Bölümünden mezun olmuştur. Son derece iyi eğitim almış, geniş kültüre sahip, edebiyata ve sanata yatkın olan bu bayan, Alman, Fransız, İngiliz ve İtalyan dillerini biliyordu. Flaubert'in "Hislerin Terbiyesi"(Vospitaniye çuvstv) yapıtının ve bir çok Fransız yazarından yaptığı çevirileri yayınlanmıştır. Bunin son derece düzeyli bir ilişki kurduğu Vera Muromtçeva uzun yıllar beraber yaşadıktan sonra 1922 yılında Paris'te evlenir. Bunin'in ailesine ve ağabeyine yazdığı mektuplarda Vera ile çok iyi anlaştıkları ve mutlu bir çift oldukları izlenimi sezilmektedir. Bunin otobiyografisi ile ilgili en

ayrıntılı kitabın yazarı olan Baboreko, Vera Muromtseva'nın kişiliğinde Bunin gibi zor karakteri olan birisinin aradığı her şeyin olduğunu söyler. Bunin'e hem sanatçı, hem de insan olarak her türlü ortamı yaratan, bir anlamda tüm hayatını onun kişiliğine ve sanatına adayan bu bayan hakkında dönemin edebî ve toplumsal çevresinde de olumlu kanılar vardır. Bunin ailesine yakınlığıyla bilinen Adamoviç, Bunin'in kişiliğinin yazarın kendisinin de itiraf ettiği gibi çok çelişkili ve ağır olduğunu yazar. Vera Muromtseva'nın Bunin için her anlamda eşi bulunmaz bir insan olduğunu söyleyen Adamoviç, bu bayanın sabır ve fedakârlık göstererek hayatından taviz vererek Bunin'e iyi bir eş olduğunu bildirir.¹¹³ Birliktelikleri süresince Vera Muromtseva'nın Bunin'in edebî görüşlerini paylaştığı, çalışmalarına manevî destek sağladığı ve zaman zaman sekreterliğini de yaptığı bilinmektedir. Bunin'in vefâtından sonra yazarın yaşamını konu alan *Bunin'in Yaşamı* (Jizn' Bunina) kitabını yazar. Kitap 1958 yılında Paris'te yayınlanır.

Bunin 1907 yılında V. Muromtseva'yla birlikte uzun bir yolculuğa çıkar. Mısır, Suriye ve Filistin'i gezen yazar bu gezi sırasında Doğu ile ilgili bir hayli malzeme toplamıştır.

1909 yılında Byron'dan yaptığı "Kain" poeminin çevirisi ve *1903-1906 Yılları Arasındaki Şiirleri* kitabından dolayı ikinci kez Puşkin ödülüne lâyık görülür. Aynı yıl dil ve edebiyat alanındaki faaliyetlerine göre Rus Bilimler Akademisi'nin fahri üyeliğine seçilir.

1910 yılı yazarın sanat hayatında önemli sayılabilir. "Köy" romanı yayınlanır. Romanda azap çeken ve düşündüren bir Rus köylünün tablosu çizilmiştir. Aynı yıl Venedik'e, Fransa'nın güneyine, Cezayir ve Tunus'a seyahat eder. 1911 yılında

¹¹³ Russkaya mısıl', Parij, No 1666, 8 aprelya, 1961, Bkz.: Baboreko, 1967, s. 105

“Suhodol” romanını bitirir. Aynı yıl Puşkin Altın Madalya ödülünü alır ve Seylan’a seyahat eder.

“Köy” romanında Rusya’yı sembolize eden bir köyün öyküsü anlatılmaktadır. Bu köyün adı Rusça’da fena, kötü, rezil anlamında ‘durnoy’ kelimesinden gelen Durnovka’dır. Edebiyat tarihinde Wieland’ın “Abderalılar”ı gibi bu şekilde adlandırılan bir çok yapıt vardır. İşte bu da Bunin’in Durnovkasıdır. Romanın ilk satırlarındaki dehşet dolu yaşam biçimi ileri sayfalarda daha korkunç boyutlarda ve “böyle olmaz”, “böyle yaşanmaz” şeklinde tasvir edilmektedir. Bunin Rus yazarları içerisinde bu anlamda en cesaretli sanatçı sayılabilir. Kimse onun kadar Rus insanının kimliğini, kişiliğini, uğraşını, neleri hak edip, nelere lâyık olduğunu böyle yalın ve dolu dolu tasvir etmemiştir.

Bunin 1912 yılında Moskova Üniversitesi Rus Filolojisini Sevenler Topluluğu’na Fahri Üye olarak seçilir ve aynı yıl eşi V. Muromtçeva’yla Kapri sahillerine seyahat eder.

1914 yılında Volga nehri boyunca yaptığı seyahati sırasında 1. Dünya Savaşı’nın başladığını duyar ve buna karşı sert tepkisini dile getirir. Bunin, 1. Dünya Savaşı’nı ebedî kötülüğün doğal bir âfet olarak gücünü göstermesi, insanlığın yapısında olan kara güçlerin faaliyete geçmesi gibi görür ve tüm bunlara karşı güzelliğin ve aşkın ebedî gücünü koyar.

1915 yılında Peterburg’da A. F. Marks yayınevinde devrim öncesi yapıtlarından en iyilerini içeren 6 ciltlik seçme yapıtları basılır.

Edebî mirası içinde yazarın anıları, özellikle Çehov ve Tolstoy’la ilgili anıları önemli yer almaktadır. Çehov’un sanatı üzerinde yazarın bir ömür boyu çalıştığını söylersek abartı olmaz. Çehov’un ölümü üzerine 1904 yılında “Çehov’un Anısına”

yazısına başlaması ve ölümünün yaklaştığı günlerde bile bu yazı üzerinde çalışması bunun en güzel kanıtıdır. 1917 yılında “Tolstoy’un Kurtuluşu”(Osvobojeniye Tolstogo) inceleme yazısı da çok titiz bir çalışma örneğidir. Yapıtta yazarın başlıca amacı Tolstoy’un dünyevîlikten kurtulup ‘ilahîliğe’ varışındaki dönemini anlatmak idi.

Bunin 1903-1904 yılları arasında oyun yazarı S.A. Naydenov’la Fransa ve İtalya’ya seyahate çıkar. Bu seyahat süresinde Türkiye’yi de gezerler. Bu gezinin etkisiyle 1907-1911 yılları arasında yazdığı öyküleri “Kuşların Gölgesi” (Ten’ ptiçı) adıyla yayınlanır.

Bunin 1917-1918 yılları arasında Rusya’nın siyasî yaşamındaki olaylara seyirci kalmaz, baş gösteren olayları ‘delilik’ ve ‘akılsızca katliam’ olarak adlandırıp ailesiyle birlikte Odessa’ya taşınır. O, Ekim 1917 Devrimi’ni kabul etmez ve göçmen olduğu güne kadar Bolşeviklerin hakimiyeti altında yaşadığı günlerden günlüğünde ‘lanetli günler’ diye bahseder. Rusya’yı terk etmek Bunin için hiç kolay olmamıştır. 1918-1919 yılları arasında “Lanetli Günler”(Okayanniye dni) adını verdiği günlüğü üzerinde çalışır. Uzun süren tereddüt, beklenti ve çaresizlik 26 Ocak 1920 yılında V.Muromtseva’yla birlikte “Sparta” adlı gemiyle Odessa’dan ayrılarak İstanbul’a, oradan Fransa’ya gidişiyle biter. Buninler bu ayrılışı geçici bir durum olarak düşünmekte ve en kısa zamanda Rusya’ya döneceklerini umut etmektedirler. Rusya’dan ayrılışlarının tam olarak ayrıntısını Bunin’in yeğeni Puşşnikova şöyle aktarır: “13 Mart 1958 yılında Vera-Muromtseva-Bunina’dan aldığım mektupta yazıyordu: “Tam olarak tarihi bildiriyorum. Odessa’yı 26 Ocak 1920 tarihinde terk ettik. Moskova’dan 21 Mayıs 1918 yılında çıkmıştık.”¹¹⁴

¹¹⁴ Baboreko, 1967, s. 212

Bunin'in göçmen hayatı bu tarihten ömrünün sonuna dek devam eder. Göçmenlik yıllarının büyük bir kısmını Fransa'nın güneyindeki Niççi'dan çok da uzakta bulunmayan Grass'da yaşadı.

1917 Ekim sonrası bir çok göçmenin yerleştiği Paris'te Bunin'i sıcak karşıladılar. Paris'teki göçmen sanatçılardan - A. Tolstoy, A. Kuprin, M. Aldanov, K. Balmont, D. Merejkovski, Z. Gippius, N. Teffi, N. Gonçarova, M. Larionov, M. Tsetlina gibi tanınmış isimler sık sık edebiyat ve sanat geceleri düzenleyerek bir araya gelirlerdi.

1921 yılında yazar, uzun zamandır düşündüğü bir arzusunu gerçekleştirmek istediğini bildirir. *"Flaubert'in arzu ettiği gibi "Hiçbir Şey Hakkında" bir kitap yazmak istiyorum. Her türlü dış etkilere arınmış olarak sadece ruhumu aktarmak istiyorum, bu dünyada gördüklerimi, hissettiklerimi, düşündüklerimi, sevdiklerimi, nefret ettiklerimi, kendi hayatımı anlatmak istiyorum"* diye yazar.¹¹⁵ "Arsenyev'in Yaşamı" adlı bu kitap yazarın tam 7 yıllık çalışmasının sonucudur. Yapıt yazılıp bittikten sonra Bunin şöyle yazar: *"İşte Arsenyev'in yaşamının kendi yaşamım olduğunu düşünüyorlar. Fakat bu böyle değil. Ben gerçeği yazamam. Ben kendi 'Ben'imi ve kadın kahramanımı yarattım. Ve öyle benimsendi ki ben bile onun (kadın kahramanının), gerçekten var olduğuna ve ona âşık olduğuma inandım... Kalemi elime alıyor ve ağlıyorum. Sonra onu rüyalarımda gördüm. O aynen benim hayalimde yarattığım gibiydi. Bir keresinde uyandım ve düşündüm: Tanrım, acaba o tüm yaşamımdaki en büyük aşkım mı? Ama maalesef o gerçek değildi."*¹¹⁶ Bunin bu romanda bir çok şeyin otobiyografik olduğunu, fakat edebî eleştirmenlerin bu

¹¹⁵ Smirnova, 1991, s. 153

¹¹⁶ Novoye russkoye slovo, New-York, 28 noyabrya, 1933, Bkz.: Baboreko, 1967, s. 48

noktaya yoğunlaşması gerekmediğini bildirir.¹¹⁷ Ne yazık ki, eleştirmenler onun bu açıklamasını göz ardı ederek, yazarın hayat hikayesini bu roman doğrultusunda yazmışlardır. Bu konuda yazarın eşi Vera Muromtseva-Bunina, yol açılan yanlışlıkları düzeltmeye çalışmıştır.¹¹⁸

1926 yılının yazında Galina Kuznetsova (1902-1976) ile tanışması Bunin'in hayatında büyük bir olay olmuştur. Yazdığı şiirleri ile Bunin'in dikkatini üzerine çeken bu genç bayanla yazar arasında bir aşkın yaşandığı bir çok kaynakta belirtilmektedir.¹¹⁹ Bir çok yapıtına yansıdığı ileri sürülen bu aşkın Bunin'in hayatında ve sanatında iz bıraktığını düşünerek bu konuya daha geniş bir yer vermeyi düşünüyoruz. Bunin bu yıllarda bir çok genç yazara edebiyat ve sanat üzerine dersler verir, yazılarını okur ve eleştirirdi. Galina Kuznetsova da bunlardan biriydi. Fakat Bunin'in bu genç bayana oldukça yakın, samimi ilgi ve sevgisi açıkça fark edilmekteydi. Galina Kuznetsova'nın Bunin'le tanıştıktan birkaç hafta sonra kendisini çok seven hukuk fakültesi mezunu, fakat Paris'te taksicilik yapmak zorunda kalan eşi D. M. Petrov'dan ayrılıp, bir otele yerleşmesi farklı yorumlara sebep olur. Bunin'in her gün Kuznetsova'yı kaldığı otelde ziyaret etmesi, doğal olarak, bir takım dedikodulara sebep olur. İ. V. Odoyevtseva'nın anılarında bu olaydan son derece rahatsız olan Muromtseva-Bunina'nın "*Bu yaşta Yan aklını*

¹¹⁷ Smirnova, 1991, s. 153

¹¹⁸ Yazarın eşi tarafından yazılmış Bunin hayatı ve sanatı ile ilgili son derece değerli olan *Jizn' Bunina* adlı kitabı vardır. Tolstoy'un eşi Sofya'yı anımsatan, hatta daha fedakar olan, tüm hayatını Bunin'e adayarak yaşayan bu kadının yetenekli ve edebiyata yatkın olduğu bilinmektedir. Hatta Bunin'in zaman zaman eşinin gerçek bir yazarlık yeteneğinin olduğunu, fakat kendi gölgesinde kaldığını söylediği de bilinmektedir.

¹¹⁹ Smirnova, 1991, s. 146-147

kaçırdı. Ne yapacağımı bilemiyorum!” dediğini yazar.¹²⁰ Bunin tüm söylentilere, dedikodulara önem vermeyerek, Galina’nın onun için bir öğrenciden fazla anlam ifade etmediği konusunda karısını ikna eder. Araştırmacı yazar Smirnova bu konuyla ilgili tüm yazılı kaynakları araştırarak şöyle bir yorumda bulunur: “*Vera Nikolayevna, inanılması güç olsa da buna inandı. Ama kanımızca o inanmak istediği için Bunin’e inandı.*”¹²¹ Sonuçta Kuznetsova’nın Bunin ailesinin bir üyesi gibi onlara taşındığı ve Bunin’lerle birlikte yaşadığı bilinmektedir. Bunin, eşi ve bu genç bayan üçgeni hakkında arkadaş ve eş dost çevresinde farklı şekilde yorumlar bulunmaktadır. M. Tsvetayeva’nın Teskova’ya yazdığı mektup bu açıdan ilginçtir. Konunun farklı bir boyutu üzerinde duran M. Tsvetayeva şöyle yazar: “*Siz de her halde Bunin’in yeni aşkı hakkında duydunuz. (evlatlık mı, bir macera mı, bir aşk mı?) Praglı eski bir öğrenci, Galina Kuznetsova. Onlarla birlikte yaşıyor, onlarla İsviç’e gitti, Vera ise buna göz yumuyor. Herkes kınıyor, bense gurur duyuyorum. Bunin onsuz yapamaz. Geriye kalan, bir anne gibi davranmaktı.*”¹²² Muromtseva-Bunina’nın tutumu dış çevrelerce farklı yorumlansa da en doğru bilgiyi yine de onun kendi yazılarında buluruz. Kuznetsova’nın Bunin’lerin evine yerleşmesinden altı ay sonra eşler arasındaki bir konuşma günlükte yer almaktadır. Doğum gününde Muromtseva’yı kutlayan Bunin’e eşi “*Belki hiç doğmasaydım, daha iyi olurdu*” derken Bunin’den gelen cevap bir anlamda eşini rahatlatmıştır. “*Senin doğduğuna çok memnunum. Senden başka hayatta kiminle yaşayabilirdim ben... hiç kimseyle.*”¹²³ Bir buçuk yıl Kuznetsova’nın Bunin ailesinde yaşamasından sonra

¹²⁰ a.g.y., s. 146

¹²¹ a.g.y., s. 147

¹²² a.g.y., s. 148

¹²³ a.g.y., s. 148

Muromtseva-Bunina'nın günlüğünde bu notu okuyoruz: *"Bu günümü kendimle baş başa, yalnız geçirmek istiyorum. ...Tren istasyonunda yürürken aniden anladım ki, Yan'ın sevgisini engellemeye hakkım yok. Kimi isterse onu da sevsin, madem ki aşkın kaynağı Tanrıdan geliyor, sevsin. Galina'yı sevsin... – Yeter ki bu aşk onun kalbini ferahla doldursun."*¹²⁴ Bunin'in bu yıllarda yazdığı günlüklerini yok ettiği, bu konu üzerine hiçbir zaman konuşmadığı ve herhangi bir yorumda bulunmadığı bilinmektedir. Fakat Galina'nın 1933 yılının sonunda onların evinden ayrılması, bir bayan opera sanatçısı Margo Stepun'la tanışması, onunla birlikte Amerika'ya yerleşmesi (1942) ve ömrünün sonuna dek beraber yaşamaları Bunin'i bir anlamda yıkar. Yazarın mutsuz günleri başlar. Bu yıllardaki duygu ve düşüncelerini yıllar sonra 'en güzel yapıtım' diye adlandırdığı "Karanlık Park Yolu"nda (Tyemniye alleyi) yazıya döker. Mutsuz aşk ve âşık motifi bu yıllardaki yapıtlarında temel motif niteliğindedir. Ömrünün sonuna dek Kuznetsova'yı unutamayan Bunin'in Amerika'daki tanıdıklarından Kuznetsova'ya destek olmalarını rica ettiği bilinmektedir. A. İ. Sosinski'ye¹²⁵ ve Nazarov'a¹²⁶ yazdığı mektuplarda Galina'nın yetenekli biri olduğunu ve onun adına her konuda kefil olabileceğini bildirir. Bunin, hem yazdığı mektuplarda, hem de bazı samimî arkadaşlarıyla sohbetlerinde bir çok aşk, macera, kaçamak yaşamasına rağmen Kuznetsova'ya karşı olan duygusunun farklı olduğunu vurgulamaktadır. Örneğin, 1948 yılında Juan-le-Pen'deki "Rus Evi"nde Bunin'lerin oda komşusu şair Georgi İvanov'la

¹²⁴ a.g.y., s. 147

¹²⁵ Sosinski Birleşmiş Milletler Teşkilatı'nın Stenografi Şubesinde çalışıyordu ve Galina Kuznetsova'nın buradaki kütüphanede işe girmesine yardım etti. Bkz.: Lavrov, 1989, s. 293-294

¹²⁶ Nazarov'la Galina Kuznetsova'nın 1920'li yılların ortalarında Bunin'le tanışmadan önce bir ilişkisi olduğu da bilinmektedir. Bkz.: Lavrov, 1989, s. 293-294

karısı yazar İrina Odoevtseva kalıyordu. İ. Odoevtseva'nın günlüğünde¹²⁷ Bunin'le yapıtlarında aşk konusunu işleniş şekli üzerinde konuşmasında konunun Galina Kuznetsova üzerine olduğunu ve yazarın bu aşkı itiraf ettiğini yazar. Hatta Odoevtseva'nın "*Vera Nikolayevna'yı da aynı hislerle seviyor musunuz?*" sorusuna Bunin'in "*Bu tamamen farklı bir durum. Kıyaslamak bile garip. Ben elimi, kolumu seviyor muyum? Veya soluk aldığım havayı fark ederek mi alıyorum? Ama onlarsız da kalamam, ölürüm*", diye cevap verdiği bilinmektedir.¹²⁸ Bu aşk "Lika", "Arsenyev'in Yaşamı" gibi bir çok yapıtlarında görülmektedir. Ömür boyu günlük tutan ve yaşamındaki tüm önemli olaylardan bahseden Bunin'in bu yıllarda, özellikle 1926-1927 tarihleri arasında yazdığı günlüğü ortadan kaldırması bu konunun karanlıkta kalmasına yol açar. Bunin'in ölümünden sonra 1960 yılında Sosinski SSCB'ye dönmeye hazırlanırken Galina Kuznetsova'dan yazarın mektuplarını vatana götürmesinin yararlı olacağını ve orada yayınlanması için kendisine vermesini rica eder. Galina Bunin'in mektuplarını kimseye veremeyeceğini, en iyisi yakabileceğini söyler. Fakat 1967 yılında Paris'te Galina Kuznetsova'nın *Grasskiy dnevnik* adlı kitabı yayınlanır. Burada 1926 yılından 1933 yılına dek sürekli, 1933 yılından 1942 yılına dek aralıklı olarak Bunin'lerdeki yaşamı yer almaktadır.

Bunin'in 1929 yılında Paris'te *Seçme Şiirler* adlı kitabı yayınlanır. 1924 yılında Berlin'de Roza İerihona adlı öykü seçkisi, Paris'te 1925 yılında *Mitya'nın Aşkı*

¹²⁷ İ.Odoevtseva Bunin'le ilgili tüm anılarını "Literaturnaya nasledstvo" Yayın Kurulu'nda görev alan Doç.Dr. S.A.Makaşkina'ya göndermiş ve bunların bir kısmı Bunin'le ilgili ciltte yer almıştır. Bkz.: Lavrov, 1989, s. 293-294

¹²⁸ Bkz.: Lavrov, 1989, s. 365-366

adlı öykü kitabı, 1927 yılında *Güneş çarpması* (Solneçnyı udar) ve 1931 yılında *Tanrı'nın Ağacı* (Boj'ye derevo) adlı kitabı yayınlanır.

1933 yılında “Arsenyev’in Yaşamı” (1927-1933) adlı romanı üzerinde çalışmaya başlar. Romanın tamamı ilk kez 1952 yılında New York’ta basılır. 7 yıllık bir çalışmanın ürünü olan “Arsenyev’in Yaşamı” romanını otobiyografik bir roman olarak kabul etmektedirler. Bunin eleştirmenlerin bu fikrine katılmasa da bir çok yazısında yapıtın anı roman tarzında yazıldığını saklamaz.¹²⁹ Romanda Alyoşa Arsenyev’in çocukluk ve gençlik yılları anlatılmaktadır. Tanınmış fakat sonradan yoksul düşmüş bir ailenin çocuğu olan Alyoşa, hüznün ve sıkıntılarla dolu bir çocukluk geçirir. Bomboş, uçsuz-bucaksız tarlalar ve bu tarlaların arasındaki bir çiftlik... Çiftlikte çalışanlar, anne, baba, liseye giden ağabeyler ve kız kardeşleri Olya ve Nadya. Bütün bu hareketliliğe ve kalabalığa rağmen şiddetle yaşanan ve hissedilen yalnızlık duygusu. Görülen ve tanınan her güzellikte, fark edilen bir hüznün. Arsenyev doğadaki her şeye, bir hüznün perdesi ardından bakar: Başak böceğinin uçuşundaki ayrılık hüznü, güneşin son ışıklarının hüznün dolu güzelliği, ailesinden ilk ayrılışın, ilk yolculuğun hüznün dolu heyecanı vs. Romanda karşıt kutuplarda yer alan ve sürekli mücadele halinde olan yaşam ve ölüm kavramlarıdır. “Bir gün öleceksin ve kuşları, gökyüzünü, alıştığın daha birçok şeyi görmeyeceksin! Ayrılık çok acı!” diyen yazar, ölümün insanı pek çok şeyden ayırdığını, bu kaçınılmaz gerçeklik karşısında bin yıllardır çaresizliğin aşılmadığını gösterir. İnsanlar ölümden kurtuluşu yüzyıllardır dine sığınmakta bulmuşlardır. Alyoşa da kurtuluşu bu yolda arar. Dua edip azizlerin hayatlarından bahseden kitaplar okur ve kendisi de bir aziz olmak ister. Eski kılıçlar, bıçaklar, kiliseler, dine ait eşyalar onu

¹²⁹ Sbornik, 1974, s. 69

heyecanlandırır ve onda derin bir etki yaratır. Fakat daha sonra çok dindar birisi olmadığını, inancının zayıf olduğunu farkına varır. Kitap kurdu olan Alyoşa Baskakov adlı hocadan ev eğitimi alır ve liseye hazırlanır. Liseye başladığında onun için farklı bir yaşamın başladığını tahmin eder ve başlangıçta derslere büyük ilgi gösterir, fakat daha sonra okuldan sıkılır ve çiftliğe döner. Bu durumda zaman zaman babasının ve çevredekilerin eleştirilerine maruz kalır. Bu durum, onun hayatına düzen vermesi gerektiği kararına vardır. Ailesinden ayrılıp Orlov'da "Golos" Gazetesinde çalışmaya başlar. Bir süreliğine Harkov'a ağabeyinin yanına gider ve orada devrimci, sosyalist gençlerle tanışır. Ama hiçbir zaman bu tür hareketlere eğilim göstermez. Daha sonra dedelerinin yaşadığı yerlere seyahat eder. Böylece kendini ve Rus soylularını daha iyi analiz etme olanağına kavuşur. Romanın kısaca özeti budur. Aşk, ölüm, doğa, anılar ve hatıra gibi kavramların derin boyutlarda yer aldığı bu romanı çok abartılı olsa da bazı eleştirmenler Bunin'in tüm sanatı boyunca düşündüğü ve araştırdığı tüm soruların bir araya getirdiği bir yapıt olarak değerlendiriyorlar.¹³⁰ Bunin sanatına hayranlık duyan K. Paustovski, bu romanın edebiyat dünyasındaki konumu hakkında şöyle der: *"Arsenyev'in Yaşamı"nda yeni olan şey şudur: Bizlerin dilimizin yoksunluğu yüzünden 'insanın iç dünyası' diye adlandırdığımız şey, Bunin'in tasvir ettiği sahnelerde hiçbir yerde görülmediği kadar sade, açık ve nettir.*"¹³¹

İvan Bunin Nobel Edebiyat Ödülü'nü alan ilk Rus yazarıdır. Bu ödülü 1933 yılında alsa da, alma tarihçesi 11 yıl önceye rastlar. İlk olarak 1922 yılında Nobel edebiyat ödülüne aday gösterilir. Adaylığı R. Rolland tarafından teklif edilir. Konu hakkında bilgiyi Bunin'e M. Aldanov aktarır. 1922 yılında Roman Rolland

¹³⁰ Bkz.: Sbornik, 1974, s. 17-18; 35-36; 67-68

Aldanov'a "Elbette, İvan Bunin'le kıvanç duyuyorum. Bana göre günümüzün en büyük sanatçılarından biridir" diye yazar.¹³² Aldanov, R.Rolland'ın Bunin'in adaylığını destekleyeceğini, fakat Bunin'in Merejkovski ile birlikte adaylığı söz konusu olursa buna katılmayacağını bildirir. Aldanov, Rolland'ın aynı zamanda Gorki'nin adaylığı gündeme gelirse ona oy vereceğini de düşündüğünü yazar. Aldanov, Bunin'den tüm göçmen yazarlar adına Merejkovski ve Kuprin'le bir araya gelip üçlü adaylık konusunun en uygunu olabileceğini, üçlü adaylık söz konusu olduğunda tüm Rus göçmen basının desteğinin onlardan yana olacağını, Gorki'nin adaylığını koyduğu konusunda bilgisini de saklamayarak onun daha çok destek alacağını söyler. Fakat 1923 yılında Nobel Edebiyat Ödülü'nü İrlandalı şair V.B. Yeats alır. 1926 yılında adaylık konusu yine de gündeme gelmektedir. Aldanov 19 Eylül 1926 yılında Bunin'e şöyle bir mektup yazar: "*Rus yazarlarının, yani sizin, Merejkovski'nin, Gorki'nin Nobel Ödülü almanız için ciddi şansınız vardır. Zaman geçtikçe İsviçrelilerin Rus edebiyatını boykot etmesi daha da zor duruma geliyor. Ama bu piyango gibi bir şeydir...*"¹³³ 1930 yılında tüm Rus göçmen yazarları Bunin'in Nobel Ödülüne adaylığı konusunda uzlaşırlar. Konuyu T. Mann'a Aldanov iletir. T. Mann'ın da görüşünü kısaca Bunin'e ileten Aldanov, T. Mann'ın onun sanatı hakkında iyi şeyler düşündüğünü, özellikle "San Francisco'lu Adam" hakkında güzel şeyler söylediğini, fakat Şmelev'in de değerli bir sanatçı olduğunu söylediğini, yani bir şekilde Şmelev'in adaylığını destekleyeceğini ilettiğini bildirir. 16 Mayıs 1931 yılında Aldanov'un V. Muromtseva-Bunina'ya yazdığı mektubun içeriği de yine T. Mann'la adaylık

¹³¹ K.Paustovski, *Sobraniye soçineniy v 8 tomah*, Moskova, 1971, 7. cilt, s.168

¹³² Baboreko, 1967, s. 216

¹³³ a.g.y., s. 217

konusu üzerinedir. Aldanov, mektubunda Pen Klup'te görüştüğü T. Mann'ın bir Alman adayın söz konusu olduğunu bildirdiğini ve bir Alman olarak onu desteklemesi gerektiğini söylediği yazar. Bunin 10 Aralık 1933 yılında Nobel Ödülü'nü alır. Nobel Ödülü dolayısıyla verilen paranın bir kısmını ihtiyaç içinde yaşayanlara bağışlayan Bunin, dönem gazetelerinden birindeki mülakatında *"Parayla uğraşmak bana zor gelen işlerden birisidir"* der.¹³⁴

1930-40'lı yıllarda yazarın hayatında olumlu ve olumsuz olaylar yaşanır: Nobel ödülünü alma sevinci faşizmin doğuşu ve 2. Dünya Savaşının başlaması ile yarıda kalır. En çok sevdiği arkadaşı Galina Kuznetsova'dan bu yıllarda ayrılır ve bu olay ömrünün sonuna dek ona derin acılar yaşatır. Bu karmaşık duygular içindeyken yazar tarafından *'en olgun yapıtım'* diye adlandırılan *"Karanlık Park Yolu"* öyküler kitabını yazar. G. Adamoviç bu kitabın alt başlığına Balmont'un *"Sadece Aşk"*(Tol'ko lyubov) kitabının isminin verilmesinin daha yerinde olabileceğini ileri sürerek: *"Her türlü aşk büyük bir mutluluktur, 'Tanrı'nın lütfudur', hüsrarla bitse bile. Bu nedenle Bunin'in kitabından mutluluk rüzgârları esiyor; bu yüzden bu kitaplar hayata, dünyaya şükran borçludur, buradaki aşklar mutsuz sonuçla bitse de, onda bir mutluluk vardı."*¹³⁵

1937 yılında Berlin'deki "Petropolis" yayınevi yazarın 11 ciltlik *Seçme Yapıtlarını* yayınlar.

1938 yılında *Tolstoy'un Kurtuluşu* kitabı yayınlanır. İkinci Dünya Savaşı yıllarında Fransa'dan ayrılmayan Bunin, Jannet adlı villada yaşar. Almanların

¹³⁴ a.g.y., s. 218

¹³⁵ L.A.Trubina, *Russkaya Litterratura XX veka*, Moskova, 1999, s. 94 (Bundan sonra bu kaynakçanın ismi Trubina, 1999 kısaltmasıyla kullanılacak. Verilen sayfa numaraları bu baskıya aittir.)

Fransa'yı işgali sırasında hem Alman, hem de Fransız tarafı Bunin'i gazetelerde çalışması için ikna etmeye çalışır. Fakat yazar hiçbirisinin teklifini kabul etmemiş, ama esir ve göçmenlere maddi ve manevî desteğini esirgememiştir. Bu da Bunin'in hiçbir zaman güdümlü bir performans sergilemediğinin bir kez daha kanıtı olmuştur. O, bir yazar olarak insanlık için yazdığını, taraf tutmanın ve eleştiri yapmanın siyasi amaçla yapıldığını hiçbir zaman kabul etmemiştir. Savaşı insanlık ayıbı olarak kınamıştı. Bu yıllarda "Karanlık Park Yolu" öykü serisi üzerinde çalışır. Bu öyküleri 1943 yılında New-York'ta yayınlanır. Yazarın göçmen yıllarında Rusya'ya geri dönme arzusu zaman zaman yoğun olarak görülmektedir. 2 Mayıs 1941 yılında A. Tolstoy'a yazdığı bir kartpostalda maddî durumunun kötü olduğunu bildirir ve kitaplarının yayını konusunda yardım etmesini ister. Tolstoy N. Teleşov'a yazdığı mektupta bu konuyu anlatarak Bunin'in açıkça *"eve dönmeyi çok istiyorum"* diye yazdığını bildirir. 17 Haziran 1941 yılında A. Tolstoy *"bir çok Sovyet yazarını düşündüren çok önemli bir konuda, Bunin'in kartpostalına yazdığı cevapta onun vatanına dönebileceği hakkında"* İ. V. Stalin'e baş vurur.¹³⁶ Birkaç gün sonra savaşın başlaması bu konuyu sonuçsuz bırakır. Bunin'in bu yıllarda vatan özlemini sık sık yazılarında dile getirdiği de bilinmektedir. 1943 yılının Nisan ayında günlüğüne şöyle yazar: *"Eve dönmek hakkında sık sık düşünüyorum. O günlere kadar yaşar mıyım? Ve orada nelerle karşılaşırım?"*. 1944 yılının Ocak ayındaki başka bir notunda: *"Eski Rusya hakkındaki notlarıma baktım. Düşünüyorum, Rusya'ya dönene kadar yaşar mıyım?"* gibi yazılarla hasretini

¹³⁶ İstoričeskiy arhiv, Moskova, 1962, s.159. Bkz: Smirnova, 1991, s. 168

bildiriyor.¹³⁷ A. Bahrah, Bunin'in şu sözlerini sık sık tekrarlamayı severdi: “*Rusya hepimizin içindedir. Onu sevmek bir ahlak normudur.*”¹³⁸

Göçmen hayatı bir çok aydın gibi hem maddî, hem manevî yönden Bunin için de ağır geçmişti. Nobel ödüllü bir yazarın şu sözleri bir yerde onun bu yaşama isyanı olarak nitelendirilebilir: “*Nobel Ödülü benim neme gerek,- onun için neler düşünmüştüm, - benim arzularımın hangisini gerçekleştirdi? Kırık dökük bir kaçını. Yabancılar bana değer mi verdiler? İşte en iyi kitabımı Karanlık Park Yolu'nu yazdım, hiçbir Fransız yayıncısı almak istemiyor.*”¹³⁹

Sanat ve bilimin sınırları olmadığını savunan Bunin bu yıllarda Amerikalı yayıncılardan destek görür. Tabii ki bu konuda Amerika'daki Rus göçmenlerinin rolü büyüktür. Bu yıllarda Nobel ödüllü bir yazar olarak Amerika'ya yerleşmesi istenir. 1941 yılında davetiyesi olmasına rağmen Bunin buna karar veremez. Aslında bu kararsızlığının arkasında Rusya'ya dönüş beklentisi olduğu farklı kaynaklarda belirtilmektedir.

14 Haziran 1946 yılında Paris'te SSCB Yüksek Şura Prezidyumu'nun çeşitli sebeplerden dolayı yurtdışında yaşayan Ruslara vatandaşlık hakkının geri verilmesi hakkındaki kararı yayınlanır.¹⁴⁰ Bir çok göçmen geri dönmek için hazırlanmaya başlar. Bunin'in bu yıllarda kararsız kalması çeşitli gazete röportajlarında ve mektuplarında yer almaktadır. Sovyet muhabiri Yuriy Jukov'a verdiği yanıt bu açıdan ilginçtir. Bunin geri döndüğünde kendi çevresinden kimsenin kalmadığını, bu kararı vermek için çok yaşlı olduğunu ve düşünmesi gerektiğini söyler. O

¹³⁷ Smirnova, 1991, s. 170

¹³⁸ a.g.y., s. 170

¹³⁹ a.g.y., s. 171

¹⁴⁰ a.g.y., s. 179

sıralar Paris'te bulunan K. Simonov'la bu konu üzerine konuşması ise bu tereddütün diğer bir boyutunu ortaya koyar. *“Geç değil mi? Ben iyice yaşlıyım, yakın dostlarımdan bir tek Teleşov var, korkarım o da ben gitmeden ölür. Yalnız kalacağımdan korkuyorum... Yeni dostlar edinmek için ise benim yaşıma da geçti. İyisi, ben sizleri, Rusya'yı uzaktan seveyim? Sovyet pasaportu alıp, sonra da gitmemek bana göre değil. Yani iş belgelerde değil, benim duygularımdadır”*¹⁴¹

Bunin için ana yurduna geri dönmek her ne kadar önemli ve arzu ettiği bir şey olsa da yazar buna karar veremedi. Bu arzusu gerçekleşmeden kaldı. Yıllarca göçmen hayatını acısı ve tatlısıyla yaşayan yazar artık o yaşama alışmıştı. Onun için de ne Rusya'ya, ne de başka bir ülkeye gitmedi. Buna rağmen Bunin bazı göçmen arkadaşlarından sert tepkiler aldı. Bunin'in Rusya'ya dönme arzusunu Amerika'da yayınlanan “Novoye Russkoye slovo” Gazetesi sert bir dille eleştirerek onu ‘Bolşeviklere dönmek’le itham etti. Paris'te de durum pek iyi değildi. 1921 yılında kurulan “Yazarlar ve Gazeteciler Birliği” Sovyet pasaportu alanların üyeliklerini iptal etti. Buna itiraz eden V. N. Bunina, V. L. Andreyev, A. V. Bahrah, L. F. Zurov gibi bir çok aydın “Yazarlar ve Gazeteciler Birliği”nden istifa ettiler. Bunin de istifa etti. 77 yaşında olan Bunin bu olayları ağır yaşadı. Çünkü zor yılların arkadaşlığı arasında birçok ilişki sona erdi. Bu acı bir çok şiirinde daha belirgin ifade edilmiştir. Bunin *‘yürek anılarla yaşar’* der ve yaşamına devam eder.

Paris'te 1950 yılında “Karanlık Park Yolu”nun tamamı yayınlanır. 1952 yılında *Anılarım*, 1953 yılında son ölümsüz yapıtı olan *Gece* (Noç') adlı şiirler kitabı yayınlanır.

¹⁴¹ K. Simonov, *Sobraniye soçineniy*, Moskova 1970, 6. cilt, s. 792, Bkz: Smirnova, 1991, s. 180

30 yıla yakın süren göçmen yaşamında kışın Paris'te Jak Offenbah sokağındaki mütevazı bir dairede, yazın da Grass ve civarında yaşar. 8 Kasım 1953 yılında yazar yaşama Paris'te veda etmişti. Bir Rus kilisesinde cenaze ayini yapılır ve naşı bir süre bekletilerek 30 Ocak 1954 tarihinde 11 kişilik bir katılımıla Sent-Jenevev-de-Bua mezarlığında toprağa verilir. Vasiyeti üzerine naası çinko tabutta ve her tarafı kapalı olarak gömülür. Bunin ömrünün son yıllarında defalarca, öldükten sonra tabutuna bir yılanın girebileceği fikrinden dehşet duyduğunu söylemiştir.¹⁴² Yazarın bazı yakınları ise naaşın Rusya'ya götürülmesi söz konusu olabilir düşüncesiyle bu vasiyette bulunduğunu ileri sürmektedirler.¹⁴³ Fransız ve yurtdışındaki Rus dillerindeki gazeteler taziye yazıları yayınlarken Sovyet basını olaydan bahsetmemiştir.

Bunin, sanatı ve kişiliği ile her zaman eleştirmenlerin haklı ve haksız eleştirilerine maruz kalmış bir yazardır. 1900'lerin başından itibaren Rusya'nın siyasî yaşamında aktif faaliyet gösteren Bolşeviklerin yanında olmaması ve hiçbir zaman onların yaptıklarını doğru bulmaması bu eleştirilerin sayısını artırmıştır. Özellikle bir çok yazar, şair, bilim adamı ve aydın gibi o da göç ederek yurtdışına yerleştikten sonra, Bunin hakkında doğal olarak taraflı yazılar yer almıştır. Bunin'in sanatı üzerine Rus araştırmacı ve eleştirmenlerin çalışmalarını incelerken bu konu daha çok fark edilmektedir. Yazarın sanatına gerçek anlamda değer veren araştırmacılar sadece 1917 yılına kadar olan yapıtları üzerinde yoğunlaşarak yazarın göçmenlik yıllarındaki sanatı üzerinde durmamışlardır. Örneğin, bazı araştırmacılar Bunin'in yazar ruhunun Rusya'yla bağlı olduğunu ve buradan ayrıldıktan sonra oldukça basit, edebi değeri olmayan yazılarla uğraştığını

¹⁴² Lavrov, 1989, s. 373

söylediler. Bazı eleştirmenler ise yazara karşı çok sert bir tutum takınarak ona düşmanca yaklaştılar.¹⁴⁴ 20. yy *Başlarında Rus Edebiyatı* (Russkaya literatura naçala XX veka, Kiyev, 1970) kitabının “İ. A. Bunin” bölümünü yazan N. E. Krutikova yazarın yapıtlarının karamsar ve çaresiz yapısını, siyasî olaylara doğru değer vermemesini siyasî bilincinin sınırlı olmasına bağlar.¹⁴⁵

Bunin, yazarlığının ilk yıllarından itibaren soyluluğunun ‘cezasını’ çekmeye başladı. Ondan bir ‘Toprak ağası çocuğu’ diye bahsederek, halkı, sıradan Rus köylüsünü konu alan yazılarını küçümsediler. Bunin’in sanatına çok değer veren Gorki bile onun politikaya karşı ilgisizliğinin ‘ağa nevrastenisi’ ile ilgili olduğunu yazdı.¹⁴⁶ Göçmenlik yıllarında Bunin’in yazarlıktan soğuması, yeteneğinin tükendiği, artık yazamadığı gibi değerlendirmelerin yanlış olduğunu bu yıllarda yazdığı yapıtların kitap halinde yayınlanmış bir kısmına göz atmakla görmekteyiz: “Roza İerihona”, (1924), “Mitya”nın Aşkı”, (1925), “Kornet Yelagin’in İşi”(Delo korneta Yelagina, 1927), “Arsenyev’in Yaşamı” (1927-1933), “Günlerin Başlangıcında”(U istokov dney, 1930), “Tanrı”nın Ağacı”(1931), “Tolstoy’un Kurtuluşu”(1937), “Lika”(1943), “Karanlık Park Yolu”(1946), “İudey”de Bir Sonbahar”(1954), “Çehov Hakkında”(O Çehove, 1956) vs. Tüm yaşananlara rağmen 1954 yılında Sovyet yazarlarının İkinci Kurultayında K. Fedin Bunin’i “İki

¹⁴³ a.g.y., s. 373

¹⁴⁴ Konu hakkında geniş bilgi “İ.A.Bunin Üzerine Yapılan Çalışmalara Genel Bir Bakış” Bölümümüzde verilmektedir.

¹⁴⁵ Russkaya literatura naçala XX veka, pod obşey red. N.Ye.Krutikovoy, Kiyev, 1970, s. 218

¹⁴⁶ M. Gorki, Sobraniye soçineniy v 30-ti tomah, 1953, s. 187

yüzyılın arasındaki geçişte *klasik Rus yazarı*” diye adlandırarak onun edebi mirasının Rus okuruna ulaştırılması konusunu gündeme getirdi.¹⁴⁷

İ. Bunin’in hayatı ve sanatı hakkında kısaca bilgi vermeye çalıştığımız bu bölümü araştırmacı yazar Lavrov’un şu sözleri ile sonuçlandırmak istiyoruz: *“Hayat Bunin’i şımartmadı. Hatta ona yaşatılmadık denenmedik sınamalar kalmadı. Sevimli bebeğini kaybetti, tek çocuğu olduğu için daha değerli sayılabilirdi, aşk; Bunin ona açık yüreklilikle gittiği zaman onu aldattı, arkadaşları defalarca ihanet ettiler, yaşamının anlamı bir yerde yazıp yaratmak olan Bunin, sanatının en coşkulu döneminde okuruna hasret kaldı, mânen zengin bir yapıyı taşıyan yazar çoğu zaman maddî sıkıntılar içerisinde soğuk evlerde ve kıtlık içinde yaşadı.”*¹⁴⁸

¹⁴⁷ Russkaya literatura naçala XX veka, Kiyev, 1970, s. 225

¹⁴⁸ Lavrov, 1989, s. 360-361

L.2. İ.A.Bunin'in Dünya ve Rus Edebiyatındaki Yeri

Bunin'in sanatı ve kişiliği ile basit bir yapıya sahip olmadığını, çelişkili, bir birine karşıt düşüncelerin yer aldığı eserlerinde zengin bilimsel ve felsefi donatımın var olduğunu, aynı zamanda orijinal bir deha olduğunu tüm bu araştırma ve incelemelerden görebiliyoruz. Bunin'in Rusya'da ve yurtdışında okunan ve eleştirilen bir yazar olduğunu göz önünde bulundurarak Rus ve yabancı eleştirmenlerin değerlendirmelerine değineceğiz. Bunin'in sanatının günümüz düzyazısı için anlamından, sanat hakkındaki görüşlerinden ve aldığı edebi ödüllerden bahsedeceğiz. Rusya'da ve bir çok yabancı ülkede farklı sosyal ve kültür çevrelerinde tanınan birisi olarak Bunin sanatının başarısının nedenini Rus ve yabancı sanat adamları ve edebiyat eleştirmenlerinin değerlendirmeleriyle açıklamaya çalışacağız.

Milliyetçi değil, milli bir sanatçı olan Bunin hiçbir zaman belirli bir partilere ve ideolojilere hizmet etmekten kaçınması onu partiler ve idolojiler üstü bir yazar gibi tanıtmaktadır. Kendisini hiçbir edebi okula – ne dekadan, ne sembolist, ne romantik - ait etmeyen yazar, Rus edebiyatında kendine özgü bir yolda yürüdüğünü belirtir. Bu yolda be siyasi, ne de toplumsal entrikalar vardır.¹⁴⁹ Mülteci yıllarında K. Balmont'un 'monarşiler'e üye olması konusundaki teklifine yazar net bir şekilde şöyle cevap vermişti: *"Her hangi bir partiye ait olmam söz konusu olamaz. Rusya'nın iyiliği için yapılan ne varsa ondan yanayım."*¹⁵⁰

¹⁴⁹ Kuçerkovski, 1980, s. 184-185

¹⁵⁰ Smirnova, 1991, s. 4

“Evet, ben 150 yıl önce Karamzin ve ... Jukovski ile başlayan bir edebiyatı utandırıp yüzünü kızartmam”¹⁵¹ diyen Bunin, yaşamı boyunca Rus edebiyatının kendine özgü geleneklerinden vazgeçemedi. 20. yy. Rus göçmen yazarları içerisinde Rusya’ya bağlılığıyla örnek kişi sergileyen Bunin, vatanına sıkı bir bağla bağlandığını ve ömrü boyunca çözülmeyeceğini bildirdi. Bunin edebiyat dalında Nobel ödülü alan ilk Rus yazarıdır. Bu ödülün sunulma sırasındaki resmî metinde de Bunin genel olarak Rus insanının kimliğini ortaya koymaya çalışarak yapıtlarında ‘Rus ruhunu’ yansıtmayı amaçladığını söyler. 1933 yılında Nobel ödülünü alan Bunin hakkında İsviç Akademisinin karar metni şöyledir: “İsviç Akademisinin kararıyla 9 Kasım 1933 tarihinde yılın edebiyat ödülü ciddi sanatçı yeteneğiyle Rus dünyası sanatında tipik Rus karakterini yarattığı için İvan Bunin’e veriliyor.”¹⁵²

Bunin, iki kez Peterburg Bilimler Akademisi’nin en saygın ödülü sayılan Puşkin ödülünü almıştır. İlk kez 1903 yılında ünlü İtalyan ozan G. Longfello’nun “Havayata Hakkında Türkü” poemasının çevirisi ve “Yaprak Dökümü”(Listopad) adı altındaki şiirler seçkisi için, ikinci kez 1909 yılında Byron’dan yaptığı “Kain” poemasının çevirisi ve 1903-1906 Yılları Arasındaki Şiirleri kitabından dolayı Puşkin ödülüne lâyık görülür. 1909 yılında dil ve edebiyat alanındaki faaliyetlerine göre Rus Bilimler Akademisi’nin fahri üyeliğine seçilir. 1911 yılında edebiyat alanındaki başarılı çalışmaları nedeniyle Puşkin Altın Madalya ödülünü alır. Bunin 1912 yılında Moskova Üniversitesi Rus Filolojisini Sevenler Topluluğu’na Fahri Üye olarak seçilir. Bunin, Nobel Edebiyat Ödülünü alan ilk Rus yazarıdır.

¹⁵¹ Yu. Mal’tsev, *Elizium pamyati: Glavı iz knigi*, , İvan Bunin, Grani, 1994, No 172, s.68

¹⁵² Baboreko, 1967, s. 218

Gorki Bunin sanatı hakkında henüz ilk yıllarda *"Bunin edebiyat dünyasında sanatçıdır, hem de sıradan biri olmayarak"* diye yazar.¹⁵³ yıllar sonra ise edebi sanatı konusunda şöyle der: *"En iyi çağdaş yazarımız Bunin'dir. Bu gerçek, edebiyatı ve Rus dilini yürekten seven her kes için en kısa zamanda itiraf edilecek/herkese aydın olacaktır."*¹⁵⁴

Bunin hayatın içinden gelen yazarlardan biridir. Genç yazarlara karşı tutumunda onun sürekli halka gidip, hayatı onlardan öğrenme tavsiyesi ilk sırada yer almaktadır. Köy yaşantısından haberi olmayan, doğayı tanımayan, bilmeyen bir insanın yazılarında bunlardan bahsetmesi ne kadar başarılı ve doğru sayılabilirdi. Henüz 900'lü yılların başlarında N.Tolstoya-Krandievskaya'nın şiirlerini inceleyen Bunin, onu yazdığı konuları bilmemekte suçlamış, yazdıklarını 'oda saçmalıkları'(*komnatnoye vran'yo*) diye eleştirmiştir.¹⁵⁵ Sanatta güzelliğin tek kaynağının gerçek hayatın kendisinin olduğunu savunan yazar, gerçek sanatın hayatî olayları, gerçeklikleri anlamak, kavramak ve değerlendirmenin en yüksek ölçü olduğunu ileri sürmektedir.¹⁵⁶

A.Remizov, İ.Şmelev, S.Rahmaninov, F.Şalyapın ve diğer sanatçılar gibi Bunin de Rusya ile içten gelen bağı koparmamış ona olan sevgisiyle yaşamış ve yaratmış ve gezdiği her ülkenin güzelliğini Rusya ile kıyaslamıştı.¹⁵⁷ Yu.İ.Ayhenvald, *Rus Yazarlarının Silueti* adlı kitabında şöyle yazar: *"Rus Modernizminin sahnesinde Bunin eski bir güzellik gibi ayrıcalıktır. O Puşkin'in ebedi geleneklerini devam*

¹⁵³ Gorkiy M., *Sobr. soç.*, tom 28, Moskova, 1954, s. 201

¹⁵⁴ Arhiv A.M. Gor'kogo, t.VII, M., 1959, s.103 van.102

¹⁵⁵ Tolstaya-Krandievskay N., 'Konets Georga Vendelya' Leningrad, 1945, No 15-16, s. 9, Bkz.: Bonami, 1962, s. 27

¹⁵⁶ Bonami, 1962, s. 27

¹⁵⁷ Smirnova, 1991, s. 3

ettirmekle asaletin ve sadeliğin örneğini kendi saf ve ciddi tasvirlerinde göstermektedir... Çağdaş edebiyatta onun yazısı netliği, tasvirleri toplu ve kısalığıyla seçilmektedir.”¹⁵⁸ Yu.İ. Ayhenvald, Bunin şiirini ‘sakin’ bir şiiriyet adlandırarak onun dünyanın eski değerlerinden korkmadığını, söylenmiş türkülerini tekrar söylemekten utanmadığını der. V.V. Nabokov “Diğer Sahiller”(Drugie berega) adlı kitabında Bunin’le ilk tanışmasından bahseder ve büyük bir saygıyla onun sanatı karşısında baş eğdiğini söyler. ‘Bunin’in kitaplarını çok erken yaşlarında okudum ve sevdim. Oun şiirle düzyazı karışımının güzelliğini sergileyen sanatına hep saygı duydum.’¹⁵⁹ Nabokov Bunin’e ithaf ettiği bir şiirinde de onun büyük sanatına hayranlığını saklamaz.

Tvardovski tarafından ‘Rus edebiyatının en son klasiği’¹⁶⁰ adlandırılan Bunin sanatı sadece kelimenin gücü ve biçimle uyumu yönüyle değil, yaşamın anlamı üzerinde yeni bulgularıyla, ruhun derinliklerindeki duyguların oldukça sıradan sade olaylarda dışa dökümüyle büyüklüğünü gösteriyor. Bunin sanatında yaşam bir andır, çocukluktan gençliğe, yaşlılığa kadar biri diğerine benzemeyen insan kaderlerinin, yaşantılarının, dünyalarının gerçek anlamda her zaman sevgiye ve mutluluğa çabası görülmezden gelemez. İnsanın mutlu veya kederli anında kendisine sorabileceği her soru, o an içinde yaşadığı her durum yazarın sanatına konu olmaktadır. Sembolist yazarların edebiyatta öncül konumda olduğu dönemlerde dili yabancılaştırma, dile aşırı şekilde yüklenmek konusunda daha uç noktalara eğilimlere Bunin mistik ve hayali dünyalardan değil, var olan yaşamdaki sıradan olaylarda derin anlam yükledi.

¹⁵⁸ Russkaya literatura XX vek. Bol’soy Uchebny Spravochnik, Moskova, 2000, s.

77

¹⁵⁹ Lavrov, 1989, s. 188

¹⁶⁰ Smirnova, 1991, s. 4

Bunin bir sanatçı gibi üniverselliği ile de dikkatleri çekmektedir. Düzyazı, şiir yazarı olmanın yanı sıra, çevirileri ile de tanınan Bunin, kendi haleflerine başarısının sırrını her türden literatürü okumak ve sürekli mütalaa ile açıklar. V. Katayev'e *"Çok okumak lazım, hem de sadece belletristika değil, seyahat, tarihi kitapları ve tarihin kendisini okumak lazım. Hatta farklı ansiklopedilere ve sözlüklere bile zaman ayırmak, mesela, bir kuşun hangi renklerinin olduğunu vs bilmekle kelime hazinesini genişletmek lazımdır."*¹⁶¹ der.

Bunin'in diline yüksek değer veren A.Tolstoy şöyle derdi: *"Bunin sanatı edebiyatımız için Rus diliyle nasıl davranılması gerektiği, nesneleri nasıl görmek gerektiğini ve onu ne şekilde güzel tasvir etmek komularında olağanüstü önemli bir örnektir. Ondan kelimenin ustaca kullanılması sanatını, edebiliği ve gerçekçiliği öğreniyoruz."*¹⁶²

Zaman ve mekan sınırlarını aşarak genelde insanlık ve sanat adına yazıp yaratan bu yazar hakkında Veresayev şöyle der: *"Şimdiki almanak ve dergilerde her geçen gün İv. Bunin'in öyküleri yayınlanmaktadır. Ve onların her birisi edebi eleştiride coşkulu bir hayranlık yaratır ve şaheser adlanıyor. Ve bu gerçektir. Fakat garip olan işte şu: L. Andreyev'in hiç de şaheser olmayan şeyleri hakkında ve istenilen zevksiz bir şeylerden iki üç saat bile, "Savaş ve Barış" hakkında tüm gece, "Faust" hakkında onlarca gece konuşulabilir. Ama burada şaka değil, 'şaheser!' ve daha fazla bir şey söyleyemezsin. Ve eleştiri çağrılarında sıradan bir ton şöyledir:*

Tartışmasız ilk sıraya gerçek şaheser görünümü veren Bunin'in öykülerini koymamız gerekir. Arkasınca... (...) Sanki cennetin girişine bir ikona

¹⁶¹ Yu. Maltsev, 'İvan Bunin', Bkz.: 'Hudojestvennyy mir İ.A. Bunina', Russkaya literatura. XX vek. Moskova, Drofa, 2000, s. 74

¹⁶² "İstoriçeskiy arhiv", 1962, No 2, s. 159, Bkz.: Afanasyev, 1966, s. 380

yerleştirilmiştir. Her kes ona gönüllü secde eder 'şaheser!' diye rahat bir yürekle saygıyla öpüyorlar ve gitmeye devam ediyorlar..."¹⁶³

1954 yılında Sovyet yazarlarının İkinci Kurultayında K. Fedin Bunin'i "*İki yüzyılın arasındaki geçişte klasik Rus yazarı*" diye adlandırarak onun edebi mirasının Rus okuruna ulaştırılması konusunu gündeme getirdi.¹⁶⁴

Bunin sanatının Sovyet edebiyatına büyük hizmetlerini, özellikle V.Katayev, Yu. Oleşa, Yu. Kazakov, V.Astafyev gibi yazarların sanatına önemli katkısının olduğu da edebi eleştirice kanıtlanmaktadır.

¹⁶³ Veresayev V., *Sobraniye soçineniy*, tom 5, Moskva, 1961, s. 484-485

¹⁶⁴ *Russkaya literatura naçala XX veka*, Kiyev, 1970, s. 225

I. 3. İ. A. Bunin Üzerine Yapılan Çalışmalara Genel Bir Bakış

20. yüzyıl Rus edebiyatında önemli yeri ve rolü olan İvan Bunin'in hayatı ve sanatı üzerine bir çok araştırma, inceleme ve yaşamını konu alan edebî yapıt yazılmıştır. Türkiye'de ise yazar hakkında hiçbir araştırma yapılmadığı, yalnızca birkaç ansiklopedide¹⁶⁵ onun hakkında kısaca bilgi verildiği ve birkaç yapıtının¹⁶⁶ da tercüme edildiği tarafımızdan tespit edilmiştir.

Bu bölümümüzde Türkiye'de az tanınmakta olan bu yazar ve yapıtları hakkında günümüze yapılan çalışmaları tespit ederek, araştırma ve incelemelerdeki bakış açısı ve varılan sonuçlar hakkında kısa bilgi vermeye çalışacağız.

İ. Bunin sıradan olmayan yaşamıyla edebiyat tarihçilerinin ve eleştirmenlerin dikkatlerini üzerine toplamış bir yazardır. Yaşamının bir kısmının Rusya'da (1870-1920), diğer kısmını ise yurtdışında; Fransa'da (1920-1953) geçmesi de yazar hakkındaki araştırmaların mekân olarak genişlemesine yol açmıştır. Ayrıca siyasi nedenlerden dolayı göç etmesi de yazarın sanatını araştıranlarda farklı yorumların meydana gelmesine sebep olmuştur. Rusya dışında Rus edebiyatı ile ilgilenen edebiyatçılar ve eleştirmenler 70 yıla yakın bir zaman içerisinde göçmen yazarların

¹⁶⁴ *Russkaya literatura načala XX veka*, Kiyev, 1970, s. 225

¹⁶⁵ Yeni Hayat Ansiklopedisi, İstanbul, 1983, 5. cilt, s. 2493; Büyük LAROUSSE Sözlük ve Ansiklopedisi, Milliyet, 1986, 4. cilt, s. 2006; Temel Britanika, İstanbul, 1993, 13. cilt, s. 92; Görsel Büyük Genel Kültür Ansiklopedisi, Görsel yayınları, 1984, 3. cilt, s. 1813

¹⁶⁶ "Arsenyev'in Yaşamı", "Sevgi ve Anılar", "San Franciscolu Adam", "Paris'te", "Gençlik ve Yaşlılık", "Üç Ruble" ve "Prensler Preşi" (Çev. Uğur Büke, Nobel 1933, Cem Yayınevi, basım tarihi yok), "Mitya'nın Aşkı" (Çev. Nihal Yalaza Taluy, Nobel Yayınları, 1967)

sanatına yoğunlaşmışlardı. Bu sebeplerden taraflı-tarafsız, öznel – nesnel, materyalist-idealist bakışların bir sanata yansıyan çok yönlü bir araştırma tablosu Bunin sanatı araştırma tarihinde görülmektedir. Bu açıdan bu bölümdeki çalışmamızı bu tabloyu esas alarak iki istikamette takip edeceğiz. Bir taraftan Rusya’da, diğer taraftan Rusya dışındaki çalışmalar kronolojik sırayla takip edilecektir. Rusya’da Bunin üzerine yapılan çalışmalarda aslında iki ayrı dönem söz konusudur. Bunlardan birincisi, Sovyetler dönemi (1917-1990), ikincisi ise Sovyetler Birliği’nin çöküşünden sonraki dönem. Tarih olarak çok büyük bir zamanı kapsamayan bu yıllar, siyasî yönetim şekli ve ideolojik yapı itibariyle birbirine karşıt kutuplarda yer aldığından tüm sanat ve edebiyat hususunda olduğu gibi Bunin sanatına da farklı yaklaşımların söz konusu olduğu görülmektedir.

İ. Bunin üzerine yapılmış çalışmaların fazlalığı ve farklı türlerde yazılışları göz önünde bulundurarak bu sıralamadaki bahsedeceğimiz çalışmaları aşağıdaki başlıklar altında gruplaştırarak incelemeyi düşünüyoruz:

- Kitaplar ve Kitap Bölümleri
- Makaleler
- Doktora Tezleri

Bunin sanatı ve yaşamı birbirine sıkıca sarılan bir sarmaşığı anımsatmaktadır. Bu açıdan yazar hakkında yazılan bir çok anılar, edebî yapıtlar, günlükler de önemli ve değerli sayılmaktadır. Bu açıdan Bunin’in eşi V.Muromtseva-Bunina’nın *Bunin’in Yaşamı* (Jizn’ Bunina, 1958), Bunin ailesinin en yakın dostlarından sayılan G. Kuznetsova “Grass Günlüğü” (Grasskiy dnevnik, Paris, 1966) adlı kitaplar da yazarı hem şahsî, hem edebî bir kişilik gibi tanımak açısından önem arz etmektedir. Bunin’i bir sanatçı ve insan gibi kaleme alan bu insanlar, onun

edebiyat ve sanat hakkındaki düşüncelerini, Rus ve dünya yazarlarıyla edebî ve kişisel bağlarını, özellikle Rusya ve edebiyat gibi vazgeçemediği iki tutkusundan, sevgisinden bahsederler. Bunin'in yaşamının bu veya diğer yönünden bahseden benzeri yazılar T.D.Muravyeva-Loginova, N.V.Kodryanskaya, doktor V.İ.Zernova, N.Roşina gibi yakın aile dostlarınca da kaleme alınmıştır. Tezimizin bu bölümünde üzerinde duracağımız çalışmalar edebî eleştiri, deneme, inceleme, araştırma gibi türleri kapsamaktadır.

I.3.a. Rusya’da Yapılan Çalışmalar

Sovyetlerin ilk yıllarında Bunin’in bir sıra yapıtları üzerine eleştiri ve incelemeler yayınlanmaya başlar. Özellikle, “Kardeşler”(Brat’ya), “San Franciscolu Adam”(Gospodin iz San-Françisko) gibi yapıtları üzerinde duran edebi eleştiri, bu yapıtlardaki kapitalist ve burjuva aleyhine motiflere ağırlık vermekteydi.¹⁶⁷ Fakat iltica yıllarında Sovyetlere karşı takındığı tavır zamanla onun edebî sanatının unutulmasına ve tamamen ortadan kalkmasına sebep oldu. Bunin’in adı sadece edebiyat tarihi kitaplarında kaldı. Bunin sanatının üzerine çalışmalar, eski Sovyetler Birliği’nde yazarın ölümünden sonra başlamıştır.¹⁶⁸ Çok sayıda araştırma ve incelemelerin yapıldığı 1961-1973 yılları arasında yazarın sanatı ile ilgili 15 doktora tezi yapılmıştır. Araştırmaların sayısı özellikle Bunin’in 100 yıllık jubilesi arifesinde daha da güncellik kazanarak artmıştır.

Bunin’in ölümünden sonra onun edebi mirasına bakış kısmen değişmiş ve onun sanatını öğrenmede yeni bir dönem başlamıştır. Sovyet rejiminde, özellikle Stalin baskısı yıllarında ve sonraki birkaç on yılda göçmen olan bir yazarın sanatının araştırılması, incelenmesi ve eleştirilmesi tabii ki söz konusu olamazdı. Fakat Hruşov ‘don çözülmesi’(ottepel’) adlandırılan dönemden sonra bu kuralların biraz gevşediği ve Bunin’in ömrünün son yıllarındaki tutumunun (Sovyetlere değil,

¹⁶⁷ A. Voronski, “Tsivilizatori”, v knige “İskusstvo i Jizn”, Moskova, 1924;
Gedonova N., Poyasnitel’naya stat’ya k “Gospodinu iz San-Francisco”, v knige:
“İ.Bunin, “Gospodin iz San-Francisco”, Gosizdat, 1930. Bkz: Sadihova N.A., **Proza**
İ.A.Bunina, Uçebno-metodiçeskoye posobiye po literature dlya studentov-
filologov, Tadjikskiy Gosudarstvenniy universitet, 1975, s. 8-9 (Bundan sonra bu
kaynakçanın ismi Sadihova, 1975 kısaltmasıyla kullanılacak. Verilen sayfa
numaraları bu baskıya aittir.)

¹⁶⁸ Sadihova 1975, s. 80

Rusya'ya dönme arzusunun) da bu konuda önemli rol oynadığını düşünebiliriz. 1956 yılında yazarın 5 ciltlik ve 1965-67 yılları arasında ise 9 ciltlik “Seçilmiş Yapıtları”nın yayınlanması, 1971 yılında Sovyetler Birliği’nde 5164 tiraj sayısına ulaşmış 59 farklı yayının olduğu da bu fikrin bir göstergesidir.¹⁶⁹ Yapıtlarının bu kadar geniş bir şekilde yayınlanması edebî eleştirinin ve edebiyatçıların da Bunin’in sanatına ilgisini yoğunlaştırdı. K.Paustovski, A.Tvardovski, V.Katayev, L.Nikulina, K.Simonov gibi yazarlar Bunin’le ilgili anılarını yazdı. Rus yazarlarından seçme isimlerin yer aldığı *Literaturnoye Nasledstvo* yayın dizisinde (1973 yılı) Bunin’e geniş ve kapsamlı bir yer verilmesi de edebî çevrelerce takdir edildi. Adı geçen yayının 83. Cildi 2 kitap halinde yazarın tüm yaşamını kapsayarak, çok sayıda tarihî-edebî, arşiv, biyografik bilgiler, eleştiriler, resimler ve mektuplardan oluşuyor. Burada ilk defa yayınlanan çok sayıda materyaller yer almaktadır. Rusya’da Bunin’in hayatı ve edebî yaşamı üzerine kapsamlı şekilde ve verilere dayanarak araştırma yapan ilk edebiyatçı A.Boboreko’dur. Arşiv materyalleri ve eski gazete ve dergilerde, ayrıca yurt dışındaki basın ve yayından Bunin’in sanatıyla ilgili tüm yazıları titizlikle inceleyen Boboreko, 1950’li yıllarda yazar hakkındaki bir çok değerli yazıya imza atmıştır.¹⁷⁰ Yapılan çalışmalar hakkında düzenli bilgi vermek amacıyla yukarıda da belirttiğimiz gibi çalışmanın türüne göre onların bazılarını kısaca bahsetmek istiyoruz.

- Kitaplar ve Kitap Bölümleri: T. Bonami’nin 1962 yılında *İ.A.Bunin’in Edebî Nesri (1887-1904)* (Hudojestvennaya proza İ.A.Bunina (1887-1904)) adlı kitabı

¹⁶⁹ a.g.y., s. 9

¹⁷⁰ “Noviy mir”, 1956, No 10; “Na rodnoy zemle”, Oryol, 1956; “Na rodnoy zemle”Oryol, 1958; “Literaturniy Smolensk”1956; “Vesna prişla”, Smolensk, 1959
Bkz: Bonami, 1962, s. 5

yayınlanır. Bonami, Bunin'in ilk yapıtlarında konu ve düşüncelerin zengin olduğunu gösterir. Bonami, ortadan kaybolan asilzadeliğin türkücüsü gibi gösteren eleştirmenlere sert çıkarak bu yaklaşımla Bunin sanatında konulan problemleri sınırladıklarını yazar.¹⁷¹ Bonami, yazarın 1887-1904 yılları arasında yazdığı yapıtlarını, “80-90’lı yıllar” ve “900’lü yılların başı” diye iki kısma ayırır ve bu yapıtlardaki konuları aşağıdaki gibi sıralar: köylülerin yaşamı, ağalık düzeninin çöküşü ve aşk. Kitapta Bunin'in öykülerinde sosyal içerikli tasvirlerle yer verilmesi hususunu Korolenko yapıtları ile karşılaştığını ileri süren Bonami, “Nefedka”(Bunin) ile “Makar’ın Rüyası”(Son Makara - Korolenko) arasında ilginç benzerlikler bulur. Her iki öyküde kahramanlar fakir, sefil, dayak mağduru ve açlardı. Her ikisi de hırsızlık yapmak zorunda kalıyorlar. Olaylar her iki yazarda arife günü baş vermektedir ve bayram gecesi hırsızlık yapan her iki kahraman heyecan ve bir iç hesaplaşması içindeler. Bu gibi benzerlik ve her yazarın kendine özgü konuya yaklaşımı ve vardıkları sonuç Bonami tarafından dikkatle takip edilmiştir.

Bunin'in ilk yapıtlarında Çehov'dan esintiler fark eden Bonami, onun bir çok öyküsünde ortak bir çok şeylerin olduğunu yazar ve bunu, özellikle de “Öğretmen”(Uçitel') öyküsü ile Çehov'un “Piyanocu”(Taper) öykülerinin karşılaştırılması örneğinde gösterir. Bunin üzerine yapılmış bir araştırma gibi değerli olan bu kitapta Bonami'nin yazarın ilk dönem öykülerinde romantik unsurlara farklı yaklaştığını ve onlardaki inkılabçı ruhu yakalamaya çalıştığı gibi yorumlar da görülmektedir. Bu fikrini kanıtlamak için Bonami, Bunin'in “Bayram”(Prazdnik) masalı ile Gorki'nin “Türküler”inin (Pesni) benzerliğini ileri sürer. Bu bir hayli tartışmalı ve taraflı bir benzeyiş olsa da kitabın değerini

¹⁷¹ Bonami, 1962, s. 4

etkilememekte ve sonraki araştırmacılar da ileri sürülen bir çok sanatsal özellikleri ilk olarak söyleyen bir araştırma gibi önem arz etmektedir.

İvan Bunin hakkında ilk monografinin yazarı V. Afanasyev'dir. 1966 yılında *İvan Alekseyeviç Bunin. Sanat Belgeseli* (İvan Alekseyeviç Bunin. Очерк творчества) adıyla yayınlanan Bunin'in hayatı ve sanat yolunu tamamen kapsayan bu kitapta Afanasyev "Bu güne kadar Bunin üzerine henüz hiçbir araştırma yapılmadı" der.¹⁷² Giriş, 22 başlık ve Sonuç kısımlarından oluşan 383 sayfalık bu kitabında arşivlerdeki materyallere dayanarak araştırma yapan Afanasyev, yazarın bir çok yapıtı üzerine incelemeler yapmış, eleştirilerde bulunmuştu. Monografide Afanasyev, yazarın ailesi, doğduğu ve yetiştiği ortam hakkında geniş bilgi verir. Kitapta Bunin'in sanatında önemli yeri olan "Köy", "Suhodol", "İohann Rıdalets", "Hayat İksiri"(Çaşa jizni), "San Franciscolu Adam", "Kısa Öyküler", "Arsenyev'in Yaşamı", "Karanlık Park Yolu" yapıtlarına ayrı ayrı başlık halinde yer verilmiş, aynı zamanda yazarın yapıtlarında genel bir konu gruplaştırılması yapılmıştır. "Köy ve Köylü Konusu", "Şiirleri", "Mutsuz Aşk", "Yalnızlık" gibi konu başlıklarında bir çok yapıttan genellemeler yapılmış, yazarın üslûp özelliği üzerinde durulmuştu. Afanasyev, kitabını Bunin'i Rus diline ve edebiyatına vermiş olduğu hizmetlerden dolayı 20. yüzyılın en büyük şair ve yazarlarından biri olduğu kanısıyla bitirir.¹⁷³

Kitap yayınlandıktan sonra eleştirmen L.Krutikova "*Bunin Okundu mu?*"(Proçitan li Bunin?) adlı makalesinde bir ölçüde tartışmalı da olsa Afanasyev'in burada "anladı-anlamadı", "kabul etti-etmedi", "inandı-inanmadı", "gördü-görmedi", "tasvir etti-etmedi" gibi sınıfsal ölçülerle yazarın sanatının

¹⁷² Afanasyev, 1966, s.4

¹⁷³ a.g.y., s. 383

değerlendirilmesine karşı çıkar ve Bunin sanatına hak ettiği değerin verilmesi gerektiğini söyler.¹⁷⁴

1967 yılında O. Mihaylov'un *İvan Alekseyeviç Bunin Sanat Belgeseli* (İvan Alekseyeviç Bunin. Očerık tvorčestva) adlı kitabı yayınlanır. Burada da Mihaylov, Bunin'in bir çok yazardan farklı olarak kendine özgü bir yazar oluşunu vurgular ve onun sanat yolunu aydınlatacak incelemeler yapar. Mihaylov, Bunin sanatının "nereden" ve "neyle" başladığı konusuyla ilgili yorumlarda bulunur ve kendisinin tekrar olunmaz bir sanatın peşinde olduğunu söyler. O, yapıtlarında lirik unsurlara ağırlık veren Bunin'i bir yazar gibi değil, bir şair olarak da inceler. Onun şiirlerinde Puşkin'den, Lermontov'dan, Fet'ten, Polonski'den, Maykov'dan, A.Tolstoy'dan etkilendiğini söyler.¹⁷⁵ Mihaylov, Bunin'in şiir sanatı üzerine düşüncelerine Blok'un şu sözlerini ekler: "*Doğayı Bunin kadar tanıyıp, onun kadar sevebilen az kişi vardır. Ve bu sevgi sayesinde şair bu kadar uzak ve keskin görebilir ve bu kadar renkli ve sesli ifade edebilir. Onda izlenimler zengindir.*"¹⁷⁶ Bunin'in Rus edebiyatındaki konumu üzerine görüşlerini ileri süren Mihaylov, yazarın kendisinden önce ve sonraki edebî sanattaki yerini de belirlemeye çalışır. Mihaylov'a göre Bunin sanatı üzerinde L.Tolstoy'un etkisi oldukça büyüktür. "*Bunin Tolstoy'a yakınlığıyla beraber yeni, 20. yüzyıla has orijinal bir sima sergilemektedir*" der.¹⁷⁷ Mihaylov, yaşamın Bunin için sınıf ve cins ayrımı yapmadan genelde insanlığın seyahatlerdeki anısı anlamına geldiğini ileri sürer.

¹⁷⁴ Krutikov L.V., *Pročitani li Bunin?*, Russkaya Literatura, 1968, No 4. AN SSSR Institut russkoy literaturı (Puşkinskiy dom), s. 182-192

¹⁷⁵ Mihaylov, 1967, s.63

¹⁷⁶ a.g.y., s.65

¹⁷⁷ *Literaturnoye nasledstvo*, İvan Bunin, t., 84, 1.kitap, Nauka, Moskova, 1973, s.

Kitapta “Köy” ve “San Franciscolu Adam” yapıtlarının ayrı başlık halinde üzerinde durulmuştu. “San Franciscolu Adam” yapıtlarında Tolstoy’un etkisinin göze çarpacak kadar açık olduğunu yazan Mihaylov, bu fikrini dönemin edebî eleştirmenlerinden A.Derman’ın şu sözleriyle pekiştiriyor: ““*San Franciscolu Adam*” ister-istemez *L.Tolstoy’u andırıyor. (Şu sözleri büyük bir sorumluluğu idrak ederek söylemekteyim.) Ve eğer burada Tolstoy’un birkaç şeyi bu kadar benzerlikte olmasaydı, şüphesiz önümüzde gerçek bir muhteşem yapıt duruyor olurdu.*”¹⁷⁸ Mihaylov, Bunin’in bu yapıtta Tolstoy’un “İvan İliç’in Ölümü”, “Kroyser Sonatı”, “Sergi Baba” gibi yapıtlarla benzerliğin yanı sıra, Tolstoy’da yer alan düşüncelerin de - insanların kimliğinden asılı olmayarak ilahî kanunlar karşısında eşitliğini ve üst tabakanın önemli işlerle uğraştığı, aslında ise önemli yiyeceklerden öte bir uğraşları olmadıkları hakkındaki yanıltıcı düşüncelerin yer aldığını söyler. Kitapta Bunin’in göçmen yılları hakkında az bilgi verilerek yapıtlarından bazılarının adı ve yazılış tarihi gösterilmiş, bir tek “Arsenyev’in Yaşamı” romanı üzerinde geniş şekilde durulmuştur. Kitabın sonunda Mihaylov, Bunin sanatının Sovyet edebiyatına büyük hizmetlerini, özellikle V.Katayev, Yu. Oleşa, Yu. Kazakov, V.Astafyev gibi yazarların sanatına önemli katkısının olduğunu yazar.

1967 yılında Boboreko uzun yıllar yaptığı çalışmanın sonucu olarak *İ.A.Bunin. Biyografi İçin Materyaller (1870-1917 yılları arası)* (İ.A. Bunin. Materialı dlya biyografii (s 1870 po 1917)) kitabını yayınladı. Kitap Boboreko’nun titizlikle uzun yıllar topladığı verilere dayanarak bir yaşam kronolojisidir. Hiçbir başlık veya alt başlığın bulunmadığı bu kitapta ilk sayfa yazarın soyu hakkındaki bilgiyle başlar, son 252. sayfa defin merasimiyle biter. Kitapta 46 sayfaya yakın kaynak ve

¹⁷⁸ A.Derman, *Pobeda hudojnika*, “Russkaya mısıl”, 1916, No 5, s.24 Bkz:

açıklamalar kısmı yer almaktadır. Bu da çalışmanın kapsamlı ve verilere dayanarak yapıldığının bir göstergesidir. Boboreko, sadece Moskova, Leningrad ve Oryol'da bulunan müze ve arşivdeki materyallerle yetinmemiş, yurtdışında yaşayan yazarın eşi – A.N.Muromtseva-Bunina ve diğer göçmenlerden aldığı yazılı bilgileri de değerlendirmiştir. Kitapta Bunin'in sanatından daha fazla kişiliği, yapısı, edebî ve kişisel çevresinin kimliğini ortaya koyulmaktadır. Burada özel mektuplar ve günlüklerden sık sık alıntılar yapılarak Bunin'in bir insan gibi nasıl bir kişiliğe sahip olduğu hakkında bilgi verilir. Kitapta Bunin'in Rusya'da yaşadığı yıllar ne kadar kapsamlı verilmişse, maalesef göçmen yaşamı o kadar yüzeysel olarak anlatılmıştır. Tabî, bu da gayet doğaldır. Hiçbir iletişimin olmadığı bir dönemde bu imkânsız, aynı zamanda bazı göçmenlerin bu konuyla ilgili yardımlarını değerlendirmek de araştırmacı açısından oldukça riskliydi. Bu açığın bir kısmını *Literaturnoye Nasledstvo* kitabının giderdiğini düşünebiliriz.

1969 yılında A.Volkov'un 8 başlık ve Sonuç kısımlarından oluşan 447 sayfalık *İvan Bunin'in Nesri* (Proza İvana Bunina) kitabı yayınlanır. Volkov kitabında Bunin sanatını, yetişme ve gelişim açısından üç döneme ayırarak her dönemin kendine özgü yapısını ortaya kor. Volkov, Bunin sanatını kronolojik değil, farklı bir kriteriyle aşağıdaki dönemlere ayırarak inceler: 1. “Köy” romanının yazılışına kadar olan dönem; 2. 1910-1917 yılları arası; 3. Göçmen yılları.

İlk yapıtlarında lirik tonun belirgin oluşuna dikkatleri çeken Volkov, bu dönem yapıtlarında yazarın doğaya bağlılığını ve duygu yoğunluğunun temel özellik olduğunu söyler. Konu ve içerikten daha fazla, ileti şekli üzerinde yoğunlaşan Volkov, bu öykülere hâkim olan romantik ruhu yakalamıştır. İkinci

Mihaylov, 1967, s.127

dönem incelemelerinde Volkov, bir çok yapıt üzerinde durur ve “Köy” romanının yazarın edebî manifestosu olduğunu ve onun burada bir yazar kimliğini ortaya koyduğunu söyler. Volkov “Köy” romanında yazarın kendine özgü bir edebî yöntem kullanarak geleneksel bir köy imajını başarıyla yıktığını açıklar.¹⁷⁹ Göçmen yıllarındaki sanatı için kısmen dikkatli davranmaya çalışan Volkov, yazarın sanatının farklı boyutunu keşfeder. Bu yıllardaki yapıtlarında yazarın yaşama gerçekçi ve idealist yaklaşımının katmanlandığını ileri sürer. Volkov Bunin’i bir tarafta insanın kimliğini sonuna kadar araştırmak, onun nasıl olduğunu, neler yaptığını vs. konularda sonuna kadar anlamak isteyen biri gibi, diğer taraftaysa insanın ise bürünmüş bir örtünün arkasında kalmasını tercih eden bir yazar gibi görür.¹⁸⁰ İlk dönem yapıtları üzerinden yüzeysel geçildiğini göz önüne almazsak, kitap Bunin sanatı üzerine yazılmış başarılı bir çalışma örneğidir.

1973 yılında A.Ninov’un *M.Gorkiy ve Bunin. İlişkilerin Tarihi. Sanat Problemleri* (M.Gor’kiy i İ. Bunin. İstoriya otnoşeniy. Problemy tvorçestva) adlı kitabı yayınlanır. Ninov’un bu çalışmasında 20. yüzyılın başlarında iki büyük sanatçının edebî ilişkileri yer almaktadır. Böyle özel ve ayrıntılı bir konu incelenmesi Bunin sanatının çok yönlü bir araştırma kapsamına girdiğinin de bir göstergesidir. Kitapta iki yazarın tanışmasından 1919 yılına dek süren edebî arkadaşlıkları incelenmektedir. Burada bir çok tarihî ve arşivsel belgeler, mektuplar, dönemin basın ve yayınında yayınlanmış malzemeler incelenerek bu ilişkilere açıklık getirilmeye çalışılmıştır. Ninov, Bunin’in toplumsal ve siyasî olaylardan uzak durmasını, Gorki’nin çok yönlü çabasına rağmen bir sonucun elde edilememesini onu soylu kökünden ayırlamaması ve siyasî görüşlerinin dar

¹⁷⁹ Volkov, 1969, s. 86

oluşuyla açıklar. Kitapta Gorki'nin Bunin sanatı ve onun ayrı ayrı yapıtları ile ilgili yorumlarına geniş yer verilmektedir.

1973 yılında hacimce büyük ansiklopedi şeklinde iki kitap halinde yayınlanan *Edebi Miras* (Lityerturnoye nasledstvo) kitabının yayınında Bunin'in sanatı üzerine araştırma yapan bir çok insanın emeği vardı. A.Boboreko, V.Afanasyev, L.Afonina, A.Dubovikova, T.Dinesman, İ.Gazer, A.Logvinova, S.Makaşina, N.Smirnova vb. Kitapta aşağıdaki başlıklar yer almaktadır: 1. Bunin'in Sanat Mirası'ndan, 2. Mektuplar ve Yazışmalar; 3. Bunin Hakkında Anılar; 4. Sovyet Araştırmacılarının Makaleleri; Bildiri ve Genellemeler.

Kitapta aynı zamanda Sovyet arşivlerinde bulunan yazarın el yazıları da yer almaktadır.

Kitabın bilimsel önemi, malzemelerin bol olması, kapsamlı yorumların varlığı ve dikkatlerden kaçmış bulunan bir çok verilerin bulunması ve bir araya toplanmasıydı. Tüm bunlar Bunin sanatı üzerine yeni araştırma alanları açması bakımından da önem arz ediyordu. Burada takdir edilecek diğer bir husus, Bunin'in göçmen yıllarındaki sanatının kapsamlı şekilde verilmesi ve hak ettiği şekilde değerlendirilmesi idi. Bu değerlendirmelerde sadece Sovyet edebiyatçılarının değil, R.Rollan, Tomas Mann, Anri de Renye ve diğer yabancı yazarların da yorumları yer alıyordu. Kitapta Bunin sanatından övgü ile bahseden, araştırılan, incelenen yazıların yanı sıra yazarın aleyhinde yazılan bir çok yazılar da yer almaktadır.

Bunin hakkında yazılan kitaplardan birisi de 1974 yılında İ. P. Vantenkov'un *Bunin Bir Düzyazı Yazarı Gibi. (1890-1916 Yılları Arasındaki Öyküleri)* (Bunin-povestvovatel"(rasskazı 1890-1916 gg.))dir. Giriş, üç Bölüm ve Sonuç

¹⁸⁰ a.g.y., s. 306

kısımlarından oluşan bu kitapta 1890-1916 yılları arasındaki öyküleri konu, üslup, edebî karakterler ve kurgu gibi olgular esas alınarak incelenmektedir. “Geleneksel ve Kendinin Olanlar” (Traditsionnoye i svoye) diye adlandırılan birinci bölümde Bunin’in edebiyat dünyasına tarihi zaman açısından karışık ve dönemeçlerle dolu bir dönemde geldiğine değinilir. Bunin Turgenev, Gogol, L.Tolstoy gibi yazarların edebî mirasının taşıyıcısıydı. Vantenkov bunun inkar edilemez bir gerçek olduğunu Bunin yapıtlarında sezilen benzerliklerle açıklar. Vantenkov, Bunin’in “Toprak Sahibi Vorgolski”(Pomeşçik Vorgolskiy) ile Turgenev’in “İki Toprak Sahibi”(Dva pomeşika) öykülerini kıyaslayarak göstermektedir. Turgenev ve L.Tolstoy’un Rusya’daki toprak sahibi yaşantısının şaşılağanı destanını yarattığını söyleyen araştırmacı, Bunin’in bu yaşantının çöküşünü tavsif eden şair ve yazar olduğunu belirtir.¹⁸¹ Vantenkov, Bunin’in Pavel Petroviç Vorgolski figüründe “Ölü Canlar”daki karakterlerin, özellikle Nozdrev’in de çizgilerinin görüldüğünü söyler. Bu konu üzerine Vantenkov, A.Derman’ın bir düşüncesine değinir. Derman, Bunin’in bir yazar gibi kahramanlarını tasvir ettiğinde “*suçluyu aramadığını, hiçbir şeyi yargılamadığını*” ileri sürer. Bunin’in öykülerinde bulguların ilk planda olduğunu yazan Derman, onların yazar için millî-sosyal açıdan önem arz etmediğini bildirir.¹⁸² Bu husus ise onu Çehov’la birleştirir. Vantenkov çalışmasında Bunin’in sanatında adı geçen yazarların yanı sıra Puşkin, Saltıkov-Şchedrin, Dostoyevski gibi sanatçıların da etkisinin fark edildiğini yazar. Bunin, Rus yaşam tarzını, geleneklerini ve Rus insanının yapısını tüm inceliklerine kadar bilen, anlayan bir sanatçıdır. Yapıtlarında değinilen konular, tasvir ettiği olaylar, yarattığı figürler kendisinden önceki yazarların da objesi konumunda oluşu da bir gerçektir.

¹⁸¹ Vantenkov, 1974, s. 14

Gelenekselliği bu açıdan ele alan ve yorumlarını bu hususlara yoğunlaştıran Vantenkov, tabî ki Bunin'in orijinal bir sanatçı olduğunu da gözden kaçırmamıştı. İşlediği her konuda karakterlerinin manevî dünyasına temas etmeyi başaran Bunin, aslında bir karşıtlıkların, tezatların yazarıdır. Vantenkov bazı öykülerinde bilinç akımının yoğunluğuyla takip edilen anlatımın beklenti içinde sona erdiğini de Bunin'e özgü bir yöntem gibi açıklar. "Lirik Minyatürler ve Yol Poemleri" adlandırdığı ikinci bölümde Vantenkov Bunin yapıtlarındaki nesrin küçük türlerinden – lirik minyatür ve yol poemeleri üzerinde durur. Bunin diğer düz yazı türlerinde olduğu gibi lirik minyatür türünde de en başarılı örneklerini verdiğini söyleyen Vantenkov bu yapıtların ilk dönem öykülerinden farklı olarak dönemin edebî eleştirmenlerince sert bir dille eleştirildiği dikkati çekmektedir. "Obozrevaniye" Dergisinin eleştirmeni İ. Jonson'a göre "*Bunin eski yazılarında incitilmiş, ezilmiş insanların yazarıydı, toplumsal olaylar ve insanların kendileriyle*" ilgilenirdi. '*Yeni yazılarında*' - lirik minyatürler kastedilmektedir, - Bunin'in sadece kendi ruhsal durumunu, arzu ve isteklerini ilettiğini, ve bunun için de yarattığı figürleri kullandığını ileri sürer.¹⁸³ Lirik minyatürlerden oluşan bir kitabının yayınlanmasından sonra "Mir bojiy" dergisinin eleştirmeni A. Bogdanoviç, şöyle der: "*Ayrı ayrı götürdüğümüzde bu belgesellerden her birisi dokunaklı şiirsel ruh halli latif, zarif bir biblo gibi hoş izlenim bırakmaktadır. Ama 20'ye yakın bu ufak 'ruh hali'nin bir arada toplanması net, parlak, tam bir şey ortaya koymuyor, ve yazarın kendi not defterinden kopan ayrı ayrı küçük bir sahneler, çizgiler gibi kalıyor.*"¹⁸⁴ Devrim öncesi bu tür eleştirileri Vantenkov,

¹⁸² a.g.y., s. 16

¹⁸³ a.g.y., s. 40

¹⁸⁴ a.g.y., s. 41

Bunin yapıtlarının düşünce ve edebî özelliklerini yeterince anlamamakla yanıtlar ve nesrin bu türünün Rus gerçekçiliğinin genetik özelliği gibi 19. yy. başlarından beri mevcut olduğunu söyler. Bu yeni durum, Belinski tarafından sübjektif anlatımda yazarın kendi görüşlerini aktif bir şekilde ifade aracı gibi değerlendirilmiştir. Tolstoy, Dostoyevski ve Çehov gibi Bunin de gerçekçiliğe belirli bir ölçü ve ahkâmlar sistemi gibi bakmamıştı. Lirik minyatürlerinde de bu sınırları zorlayan yazar, kahramanın kendi duygularını ve entelektüel kapasitesini ifade etmek için sınır tanımamıştır. Bu açıdan Bunin'in lirik minyatürleri Belinski'nin sözleriyle dersek *"İçeriğine göre lirik yapıtlardır, fakat orada artık gelişmiş gerçek olaylar vardır, fakat tüm bunlar subjenin kendi içinden varıp geçmektedir. Ve burada lirik nitelik ufanıyor: bir yapıt hayatın tamamını kapsayamıyor veya subje o an her şey olamıyor. Her insan farklı anlarda farklı içerikte olur."*¹⁸⁵ Vantenkov, lirik minyatürlerinde Bunin'in lirik kahramanının böyle durumlarda okura iç dünyasını döktüğünü söyler. Böyle bir anlatımın Bunin'e kadar Lermontov, Turgenev ve Çehov gibi yazarların ayrı ayrı yapıtlarının içinde de yer aldığı bilinmektedir. Onlardan farklı olarak Bunin'de bu kahraman genel birisidir. E.A.Polotskaya Bunin'in *"lirik kahramanının onun şiirlerindeki kahramanlara benzediğini ve okurun önünde hem hikâyeci, hem yazar, hem de kahramanın karışımından oluşan bir figür gibi çıktığını"*yazar.¹⁸⁶ Bu gibi yorumlara yer verdikten sonra Vantenkov, lirik minyatür türündeki yapıtları inceler.

Üçüncü bölüm, "Devrim Öncesi On Yıl İçinde Yazılan Öykülerde Düşünceler, Bakış Açıları ve Değerlendirmeler"(Osmısleniya, toçki zreniya i otsenki v

¹⁸⁵ Belinskiy V.G., Sobr.soç., tom 5, Moskova, 1954, s. 45, Bkz: Vantenkov, 1974, s. 44

¹⁸⁶ Literaturnaya nasledstvo, tom 84, kn.2, s. 89

rasskazah predrevolyutsionnogo desyatiletia) adını taşımaktadır. Bu yılların Bunin için olgun bir sanatçı kimliğini sergilediği yıllar olarak değerlendiren Vantenkov, yazarın yapıtlarını bilinçli bir şekilde yaşam felsefesi, bilgi birikimi ve hayatı algılama hakkındaki görüşleriyle yoğurduğunu söyler. Kitabının Sonuç bölümünde Vantenkov Bunin'i yenilikçi bir sanatçı olarak göstermekte ve tüm düşüncelerini bir alıntı ile tamamlamaktadır. *“O yazar edebiyata gerçek bir yenilikçi olarak dahil edilebilir ki geçmişin edebî mirasından yoksun kalmaksızın özgürce yaratma, hayatın nabzını yakalayarak onu anlasın ve güvenli bir şekilde klâsik gelenekleri geliştirisin, yani insanlığın sanat deneyimleri karşısında duran tüm estetik problemleri yeni bir tarzda çözebilsin.”*¹⁸⁷ İşte Vantenkov, Bunin'in böyle bir yazar olduğu sonucuna varır.

Bunin sanatı üzerine uzun yıllar çalışmalarıyla tanınan N.M.Kuçerkovski'nin 1980 yılında *İ.Bunin ve Onun Nesri. (1887-1917)* kitabı yayınlanır. 320 sayfalık bu kitapta Bunin'in hayat ve sanat yolu geniş bir şekilde anlatılmaktadır. 10 başlıktan oluşan kitabın 8 başlığında ayrı ayrı yapıtların incelenmesi söz konusudur. Bunların arasında “Köy” romanının incelendiği başlık “Durnovka'nın Tarihi ve Onun “Ölü Canları” diye adlandırılmaktadır. Kuçerkovski, romanda da söylenildiği gibi bahsedilen köyün Rusya'nın ta kendisi olduğunu yazar. Romanı inceleyen araştırmacı hemen hemen her cümle üzerinde yorum yapmaktadır. Eleştirmenlerce oldukça sert bir dille eleştirilen bu roman hakkında Kuçerkovski, bu kadar rezaletin, sefilliğin, cehaletin hüküm sürdüğü bir yerde hangi manevî değerler söz konusu olabilir sorusunu sorar. “Suhodol” romanının yer aldığı bir sonraki bölümü Kuçerkovski “Ölmüş Bir Yaşamın Hikayesi” diye adlandırır. Aslında

¹⁸⁷ Masterstvo russkih klassikov, M., 1959, s. 5; Bkz.:Vantenkov,1974, s. 152

Kuçerkovski'nin başlıklara verdiği isimler oldukça özenle seçilmiş ve her yapıtın bir cümleyle anlatımı niteliğindedir. Kitapta “Neşeli Avlu”, “Kapri Öyküleri”, “Hayatın Badesi”, “Çanga”nın Rüyası”, “Kardeşler”, “San Franciscolu Adam” gibi yapıtları konu, içerik, anlatım tarzı, dil ve üslûp yönleri açılarından incelenmektedir. Bunin'i iki asrın kavşağının en büyük yazarı olarak kabul edenlerin tanımına Kuçerkovski başka bir tanımı da eklemektedir: Bunin sanatı Rus yaşamında tam bir dönemin sonunun ifadecisidir.

1987 yılında O. Mihaylov'un İvan Bunin'in hayatı ve sanatı ile ilgili ikinci kitabı yayınlanır.¹⁸⁸ 30 yıla yakın bir araştırmanın sonucu gibi değerlendirilen bu kitap türüne göre araştırma-inceleme diye tanıtılsa da daha çok belgesel bir romanı hatırlatmaktadır. Yıllarca Bunin sanatı üzerine araştırma ve inceleme yapan O. Mihaylov, bu azmini yazarın sanat sihrinden kurtulamayıyla açıklar. Mihaylov “Okura” başlıklı önsöz yerine yazdığı 2 sayfalık yazıda Bunin'in onun gençliğinin yazarı olduğunu ve yaşamı boyunca sanatıyla ona yol arkadaşlığı yaptığını söyler. O, 1967 yılında yazdığı kitaptan sonraki bu kitabını Bunin'in vatanına olan sevgisini yansıttığı edebi dünyasına hasrettiğini bildirir. Kitapta edebî yapıt gibi Prolog kısmı vardır ve bir edebî kahramandan bahsedilir gibi bir anlatım vardır. İki katlı bir evin tasvirinden sonra odalar ve masanın arkasında oturup çalışan zayıf yaşlı birisi tasvir edilmektedir. Bu kişi Bunin'dir ve düşüncelerinde bir Rusya sevdası dolaşmaktadır. Sonra “Gençlik”, “Seyahatler”, “Nesrin Müziği”, “Çağdaşları” vs başlıklar altında Bunin'in hayat ve sanat yolu irdelenmektedir. Bir ölçüde belgesel türünü hatırlatan kitapta Mihaylov, yazarın edebî çevresi, arkadaşları, düşünceleri ve tartışmaları aracılığıyla düşüncelerini aktarmaktadır.

¹⁸⁸ Mihaylov, 1987 s.

Kitapta çağdaşlarından Gorki, Kuprin, Şmelev, A. Tolstoy ile Bunin arasındaki edebî ve şahsî ilişkilere geniş yer verilmiştir. Mihaylov'un 318 sayfalık bu kitabında sürekli bir duygusal anlatım, bir hüznün egemendir. Kişiliği ve sanatıyla yüksek değer verilmesi gereken Bunin gibi bir yazarın siyasî nedenlerden ve kendine özgü özgür, cesaretli yapıya sahip oluşundan dolayı karmaşık ve trajik bir kaderi paylaştığı her sayfada anılmaktadır. Kitapta Rusya'dan ayrılmayı bir çıkış sanmak zorunda kalan Bunin'in yaşamının yarısının büyük bir özlem ve hasret içinde geçtiğini yazan Mihaylov bu dönemin edebî ve sosyal ortamı hakkında da geniş bilgi vermişti.

İ.Bunin'in L.Tolstoy sanatından etkilendiğini, bir çok yapıtlarında bu yakınlığın bu veya diğer boyutunun araştırıldığını biliyoruz. V. Ya. Linkov'un 1989 yılında *L.Tolstoy ve İ.Bunin Sanatında Evren ve İnsan* (Mir i çelovek v tvorçestve L.Tolstogo i İ.Bunina) adlı bir kitabı yayınlandı. Monografi türündeki bu çalışmada, iki Rus yazarının tanınmış yapıtlarındaki edebî sistem konusu incelenerek edebiyatta yenilik ve geleneği devam ettirme prensipleri üzerinde durulmuştur. Edebiyatta edebî konulardan sayılan "aşk"ve "ölüm" bu anlamda seçilmiş kavramlardandır. Linkov, her iki yazarın mutluluk ideali hakkında, insan ilişkileri ve ruhsal durumlarıyla ilgili yorumlamalarını kıyaslıyor. İki bölümden oluşan kitabın ilk bölümünde Tolstoy, ikinci bölümünde Bunin sanatıyla ilgili araştırma ve incelemeler yer almaktadır. Linkov, kıyaslamak için neden L.Tolstoy ve İ.Bunin üzerinde durduğunu bir taraftan oldukça benzerlikleri, diğer taraftan ise karşıt kutuplarda yer alışlarıyla ilgili olduğunu söyler. Linkov her iki yazarda edebiyatın, sanatın muhteşemliğini ve insanlarda yüce duygular uyandırdığı inancını vurgular. Tolstoy her ne kadar toplumcu, insanlığın acılarına yakından

ilgisi ile tanınırsa, Bunin tam tersine soğuk yapısı, “Köy” ve “San Franciscolu Adam” yapıtlarının dışında toplumsal ve sosyal içerikli konulardan uzak duruşu ile yorumlanmaktadır. 19. yüzyılın 70’li yıllarından sonra Tolstoy, sanatıyla insanlığı eğitmek, sosyal düzeni değiştirmek peşine düşer. Bu amaçla yeni ahlakî-dinî okul yaratır. Bunin için ise “*olgun yaşlarında sanat – insan ruhunun duası, müziği ve türküsü*” anlamını taşır.¹⁸⁹ Linkov şöyle yazar: “*Tolstoy bir tahkiyecidir, Bunin ise bir liriktir. Tolstoy mükemmel romantik sanatıyla ünlendi, Bunin ise kendi kahramanının diliyle “Gerçeğe bakılırsa tüm insanlık yaşamı hakkında sadece bir-iki satır yazmak mümkündür.” diyen bir yazar olarak sevildi.*”¹⁹⁰ Bu iki yazar arasında farklılıkları bir ölçüde da kıyaslayan Linkov tüm bunlara rağmen “*Tolstoy’un, Bunin’in ruhunun bir parçası olduğunu*” söyler.¹⁹¹ Linkov bu düşüncesini Bunin’den aldığı bir alıntıyla da pekiştirir. “*Eğer ben neyi veya kimi sevdiysem, o artık benimdir, ve içimdedir...*”¹⁹² Bunin 1852 yılında yayınlanan Tolstoy’un “Çocukluğum” yapıtının doğuşundan 1953 yılına kadar, yani Bunin’in ölümüne kadar onunla olduğunu ileri sürer.¹⁹³ Kitapta her iki yazarın sanatında bir çok kavramlar, özellikle de “yaşamın anlamı”, “insan ve kaderi”, “tarih ve insan” kavramları üzerinde ayrıca durulmaktadır. Her iki yazar arasındaki benzerliği sanatın evrensel boyutu gibi açıklayan Linkov, farklılıkları da bu yazarların yazıp yarattığı zaman farkına ve edebî gelişim devrelerine bağlar.

¹⁸⁹ V.Ya.Linkov, *Mir i çelovek v tvorçestve L. Tolstogo i İ. Bunina*, Moskova, 1989, s. 7 (Bundan sonra bu kaynakçanın ismi Linkov, 1989 kısaltmasıyla kullanılacak. Verilen sayfa numaraları bu baskıya aittir.)

¹⁹⁰ Linkov, 1989, s. 8

¹⁹¹ a.g.y., s. 8

¹⁹² a.g.y., s. 8

¹⁹³ a.g.y., s. 8

1989 yılında V. Lavrov'un Sovyet döneminde ilk defa olarak Bunin'in göçmen yıllarını ayrıca konu alan bir kitabı yayınlanır: *Soğuk Sonbahar. İvan Bunin Göçmen Yıllarında (1920-1953)* (Holodnaya osen". İvan Bunin v emigratsii (1920-1953)) Lavrov, roman-günce türünde yazdığı bu kitapta 20. Yüzyılın diğer gerçekçi yazarlarından farklı olarak toplumsal-siyasî meraklardan uzak bir gerçekçi-yazardan bahsettiğini söyler. Kitapta söz konusu yazarın yaşamında oldukça keşmekeşli bir dönemden - "kaderinde gah dünyaca ünlü birisi olmanın zirvesine varan bir yaşamdan, gah da gurbette bir garibanın sefil bir yaşantısından" bahsedilmektedir.¹⁹⁴ Kitaba Önsöz yazan Sergey Makaşin, Bunin hakkında böyle bir kitabın benzerinin ne Sovyetlerde, ne de yurt dışında yazılmadığını söyleyerek, konuya 'perestroyka' döneminin ışığında bakılmasını alkışlar. Makaşin, Bunin sanatının önemini geçmişî unutmaya fırsat vermeyişiyile açıklar.¹⁹⁵ Kitapta Bunin'in göçmen yıllarındaki yaşamı, edebi çevresi, ruhsal durumu, sağlığı ve edebî ve kişisel arkadaşlıkları ayrıntılı bir şekilde takip edilmektedir. Bir çok mektuplaşmalar, günlüklerden alıntılar ve fotoğrafların da yer aldığı bu roman-günce Bunin yaşamının Sovyet Rusya'sı için karanlıkta kalan sayfalarına ışık tutması açısından değerli bir çalışmadır. Kitapta duygusal anlatım, edebî bir dilin kullanılması, olayların belirli bir zaman ve mekân kurgusu içerisinde takibi onu roman türüne ait etse de, içerisindeki alıntıların kaynaklarının verilmesi, sonuçta isimlerin ve adların açıklamaları bir araştırma türünde çalışma olduğunu gösterir. Makaşin 'böyle bir kitabın benzeri' dediğinde her halde bu özelliği kastetmiştir.

Bunin sanatı üzerine son yıllarda en kapsamlı çalışma 1991 yılında yayınlanan L. Smirnova'nın *İvan Alekseyeviç Bunin: Hayatı ve Sanatı* (İvan Alekseyeviç

¹⁹⁴ a.g.y., s. 4

Bunin: Jizn'i tvorçestvo) kitabıdır. Smirnova, Bunin'in A.Remizov, İ.Şmelev, S. Rahmaninov, F. Şalyapin ve diğer sanat adamları gibi hiçbir zaman Rusya'yla manevî bağlarını koparmayan, onu aynı sevgiyle ve saygıyla anan bir yazar olduğunu söyler. Bunin'in yaşamında biyografik değil, edebî olaylara, yetişme tarzına ve çevresine ağırlık verilen bu kitapta yazarın ilk yazarlık dönemi kadar da sonraki sanatına yer verilmiştir. Kitapta Bunin'in L.Tolstoy, Çehov, Gorki gibi yazarlarla edebi arkadaşlığı yeni verilere dayalı bir şekilde anlatılmış, uç yorumlardan kaçınılmıştır. Yapıtlarındaki hüznü, kırılganlığı, umutsuzluğu siyasî değil, yapısal nedenlerle açıklayan Smirnova, her ne kadar sert ve soğuk görünümü olduğu sanılsa da, yazarı şair ruhlu, hassas ve duygusal birisi olarak tanıtır. Smirnova "Arsenyev'in Yaşamı" romanından nesrin yeni bir türü olarak bahseder.¹⁹⁶ O, romanın anılarla yüklü oluşunu, çocuklukta bir buğday tanesi gibi şuurumuza düşen olayların, düşüncelerin büyüdükçe yeşermesi ve bunların anlatımı gibi bir yöntemi takip ettiğini yazar. Bunin, yaşamın koşturmacısı içinde kafalardaki soruların anahtarının yine de hatıralar olduğunu gösterir. Bu hatıralar bazen şuuraltı bir sezgiyle bir çok soruları çözüyor. Romanda bilinç akımının yoğunluğu da bunu gösteriyor. Smirnova, "Karanlık Park Yolu" adlı öykü serisinde farklı aşk hikayelerini değil, sanki her halkasının hayatın bir zincir bağına oluşturan bir mozaik resmini yarattığını söyler.¹⁹⁷

Kitabın sonunda Bunin'in "Vasiyeti" ve "Edebî vasiyeti"de ek olarak verilmiştir.

¹⁹⁵ a.g.y., s. 5

¹⁹⁶ a.g.y., s. 152

¹⁹⁷ a.g.y., s. 176

- **Kitap Başlıkları veya Bölümleri:** Bunin'in sanatıyla ilgili inceleme-değerlendirme türündeki çalışmaların ilk isimlerinden biri An. Tarasenkova'dır. 1956 yılında *İ.A.Bunin. Seçilmiş Yapıtları* (İ.A.Bunin. İzbrannıye) kitabına yazdığı "İ.A.Bunin'in Hayatı ve Sanatı Hakkında" adını taşıyan Ön Söz kısmında Bunin'i 19. yüzyılın sonu – 20. yüzyılın başlarının '*en büyük gerçekçi yazar*' adlandıran Tarasenkova, onun sanat yolunun zor bir dönemden geçtiğini bunun da doğal olarak sanatında çelişkilere yol açtığını söyler. Rusya'nın gerçek yaşamının kapsamlı ve gerçekçi ressamı diye adlandırdığı Bunin, Tarasenkova'ya göre orijinal ve uzun süre araştırılacak kadar büyük bir dehâdır.¹⁹⁸ Tarasenko, Bunin sanatının sınıfsal çelişkilerin tasvirine incek kadar basit olmadığını ve bu konuda yorum yapan, onu '*ölmekte olan soyluların türkücüsü*' gibi inceleyen eleştirmenlerin konuyu saptırdıklarını ve onun sanatındaki gerçek değerlere gölge düşürdüğünü yazar.¹⁹⁹

1961 yılında *20. yüzyıl Rus Edebiyatı* (Yazarları: N.Burlakov, G.Pelisov, İ.Uhanov) adlı kitapta İ. Uhanov tarafından Bunin hakkında 16 sayfalık bir yazı yer almaktadır. 20. yy. Devrim Öncesi yazarlardan V.Veresayev, Kuprin, Bunin, A.Tolstoy ve L. Andreyev'den "Eleştirel Gerçekçi Yazarlar" başlığı altında bahsediliyor. 1880'li yıllarda edebiyatta kendini gösteren Bunin'in diğer genç yazarlar gibi "*basın-yayın evlerinin önünü nasır etmediğini*" yazar.²⁰⁰ Bunin'in hayat yolundan kısaca bahseden Uhanov onun istidatlı bir yazar olduğunu söyler. Fakat Bunin'in hümanist düşüncelerine rağmen '*ağa soyundan olduğu için onlara özgü önyargılı oluşu*' onu 1905 devrimini anlamaktan alıkoymuştur. Bunin, Ekim

¹⁹⁸ Sadihova, 1975, s. 9

¹⁹⁹ An. Tarasenko, *O jizni i tvorçestve İ.A.Bunina. V knige İ.A.Bunin, İzbrannıye proizvedeniya*. GİHL, Moskova, 1956 Bkz.:Bonami, 1962, s. 6

²⁰⁰ Burlakov N., Pelisov G, Uhanov İ., *Russkaya Literatura XX veka* (dooktyabrskiy period,) , s. 179

1917 devrimini de anlamayarak, onu yıkıcı bir belâ olarak adlandırmış ve düşman cepheye geçmişti. 1920 yılında iltica ederek Odessa’da yaşadığı dönemde basın yayında Sovyet Devletinin aleyhinde makale ve şiirlerle çıkmıştı. 1920 yılında iltica ederek Fransa’ya gittiği ve hemen arkasındaki cümleyle 1953 yılında Paris’te öldüğü yazılmaktadır. Bunin’in bir şair olarak yazdığı şiirlerinden bir kalem denemesi gibi bahseden Uhanov, Bunin’in “Yaprak Dökümü” poemi üzerinde geniş durur. Poemenin Gorki’nin anısına yazıldığını bildiren araştırmacı, burada genelde karamsar fonun, kederin ağırlıklı olduğunu yazar. Kahramanlarının geleceğe karamsar bakışlarını, hiçbir umut peşinde olmayışlarını dağılmakta olan asilzade yuvalarının tasviri hüznle verilmektedir. Bunin ve dekadolar konusu üzerinde duran Uhanov, Bunin’in dekadoların edebiyat ve siyasetin bir arada olmamaları gibi görüşlerine katıldığını, fakat diğer konularda farklı bir yolda olduğunu söyler. Bunin’den verimli bir tercüme ustası ve klasik Rus edebiyatı geleneklerini devam ettiren gerçekçi yazar diye bahseder. Tüm gerçekçi yazarlar gibi onun da hayatın ‘küçük insanlar’ a adaletsiz davrandığını yazar ve bunları “Dünyanın Öbür Ucunda” (Na kray sveta), “Tanka”, “Öğretmen” vs yapıtlarından örneklerle kanıtlar. “Köy” romanı üzerinde geniş duran Uhanov, burada sadece sınıfsal ve sosyal konular üzerinde durarak köylü ve ağa konusunun işleniş şekline ağırlık vermişti. Burada kapitalizm düzenindeki adaletsiz ve sömürgecilikten bahseden “Kardeşler” ve “San Franciscolu Adam” öyküleri de incelenmektedir.

Uhanov Bunin hakkındaki yazısında sık sık Gorki’den alıntılar yaparak genelde bu alıntılarla çağrışım yaptırmaya çalışmıştı. Yazısının sonunda gurbetteyken Bunin’in Sovyet Rusya’sına karşı göçmen basın-yayında sürekli iftira ettiği makaleleriyle çıktığını söyler. Göçmen yıllarındaki yazılarının çelişkili ve bir

ölçüde tuhaf olduğuna dikkatleri yönelten Uhanov, Bunin'in bazı yapıtlarında aşkın, kederli ve insanı öldürecek kadar korkunç, diğer taraftan ise bazı yapıtlarında ölümsüz bir duygu olduğundan bahsettiğini söyler. Göçmen yıllarındaki yapıtlarının çoğunun konularının zayıf olduğunu ve geçmişin anılarından bahsettiğini söyler. İkinci Dünya Savaşı'nda Fransa'yı işgal eden faşistlerin gazetelerinden birinde çalışma emri alan Bunin'in bunu reddetmesini, yokluk ve maddî sıkıntı içinde yaşamasına rağmen Sovyetler aleyhinde çalışmamasından ise gururla bahsedilir. Yazarın Rus halkının zaferine sevindiğini bildirir.

1970 yılında Moskova'da A.A.Volkov'un tarafından yazılmış *20. Yüzyıl Rus Edebiyatı. Devrim Öncesi Dönem* kitabında "Eleştirel Gerçekçi Edebiyat" başlığı altında Bunin'e de yer verildiğini görüyoruz. 22 sayfalık bir yazıda Bunin'in sanat yolundan bahsediliyor. Edebiyat arenasına bir şair gibi atıldığını söyleyen Volkov, Bunin'in Puşkin ve Lermontov tarzında bir yolu takip ettiğini yazar. Dekadanların şiirde egemenliğini sürdürdüğü bir dönemde Bunin'in geleneksel Rus şiiri yolundan giderek estetik ve formalist yeniliklere önem vermediğini, gerçek dünyanın güzelliklerinden, doğadan, sıradan insanî duygulardan bahsettiğini söyler. Doğa tasvirlerinde Turgenev geleneklerini devam ettiren Bunin'in "Yaprak Dökümü" şiirinde bir sonbahar tasvirinin güzelliğinden bahseder.

Volkov, Bunin'in ilk öykülerinde '*küçük insanların*', köylülerin hayatının konu alındığını yazar. Fakat üzerinde durduğu bu öykülerinden birinde - "Tanka" adlı öyküde açlıktan evden kaçan kızcağzın bir ağanın merhametiyle mutlu olduğunu gösterir. Volkov burada Bunin'in bu ağanın dilinden sosyal adaletsizliği ifade ettirmesi de olaya farklı bir yaklaşımdır. Tanka sıcak evde karnı tok bir saatin

alışmasını izlerken ağı Florensiya’daki yeğenini hatırlar ve bu iki ocuk arasında kısa bir kıyaslama yapar. “*Tanka ve Florensiya*” karşıt bir tezat. Volkov, aynı motifi “Vatandan Haberler” öyküsünde de yer aldığını yazar. Bu öyküde de müdür yardımcısı Volkov, ocukluk arkadaşı Mişka’yı hatırlıyor. Volkov, çocukluktan beri bir arada büyümelerini, sonra yollarının ayrılmasını, kendisinin şehre okumaya gittiğini, Mişka’nın köyde kaldığını hatırlar. Mişka’nın açlıktan ölme haberini duyduğunda üzülr ve vicdanı sızlar. Volkov, Bunin’in bu öykülerinde Rus köylüsü ile ağasının arasındaki sınıfsal zıtlıktan daha fazla her ikisinin bir felaketin eşiğinde eşit olduğunu göstermek istediğini yazar. Araştırmacı yazar bu ilk öykülerinden Bunin’in kapitalizme karşı nefretinin hissedildiğini ileri sürer. 1900’lü yıllarda Bunin’in Gorki ve “Znaniye” edebi topluluğı ile yaklaşmasının onun sanatında büyük bir rol oynadığını yazar. Volkov, Bunin’in “Suhodol”, “Antonov Elmaları”, “Köy” vs yapıtlarını kısaca inceleyerek bu yapıtların konu ve sosyal içeriğı üzerinde durur. Ekim devrimine düşmanca yaklaştığını yazan Volkov, Bunin’in 1919 yılında (aslında 1920 yılındadır.- S.Ü.) Fransa’ya iltica ettiğini ve bu dönemin onun edebî sanatında beyaz leke olduğunu yazar. Yazıda Bunin’in göçmenlik yıllarından bahsedilmez, sadece bu yıllarda yazdığı yapıtlardan bir kağı hakkında kısaca bilgi verilir. Volkov, genelde tüm çelişkilere rağmen Bunin sanatına, özellikle Rus edebî diline verdiği hizmetlerine yüksek değeri verildiğini bildirir.

1970 yılında Ukrayna Üniversitelerinin Filoloji Fakültelerinde ders kitabı olarak okutulmak için *20. Yüzyılın Başlarında Rus Edebiyatı* adlı kitap yayınlanır. Kitapta “Sosyalist Gerçekçiliğinin Eşiğinde”, “Eleştirel Gerçekçiliğın Yolu ve Kaderi”, “Modernist Akımlar”ve “Modernizmi Yenme Yollarında” başlıkları altında 20. yüzyıl başlarındaki yazarlardan ve edebî ortamlardan bahsedilmektedir.

V.D.Voytuşenko tarafından yazılan “Eleştirel Gerçekçiliğin Yolu ve Kaderi” bölümünde V.Verseyev, A.Kuprin, İ.Bunin ve L.Andreyev gibi yazarlardan bahsedilmektedir. Rus Gerçekçi Düzyazı sanatının en büyük yazarlarından biri olarak Bunin’in kısaca hayat yolundan bahsedilmektedir. Bunin hakkında yazılan edebî eleştirilerden ve incelemelerden yararlanarak hazırlanan bu bölümde de yazarın hayatı ve devrim öncesi sanatı hakkında bilgi verilmektedir. Bunin’lerin asil olduğunu ve bu soydan Anna Bunina ve Vasili Jukovski gibi sanat adamlarını yetiştirdiği yazılmaktadır. Burada Bunin’in ilk dönem yapıtlarına geçmeden edebî kişiliğinin şekil almasındaki etkenlerden bahsedilmektedir. Bir çok küçük öykülerinin yanı sıra “Antonov Elmaları” “Suhodol” ve “Köy” gibi yapıtlarının da üzerinde durulmuştur. V.D.Voytuşenko yazdığı bölümde Bunin sanatındaki karamsar tonlara dikkatleri yönelterek bu özelliği yazarın dünya görüşünün sınırlılığıyla açıklar ve düşüncesini V.Vorovski’den aldığı şu yazıyla pekiştirir: *“İtiraf etmek gerekir ki eski düzenin çöküşüne sadece düşüş, çürüme gibi bakan Bunin, kendi psikolojisinin baş veren olaylarının gelişim ve ileriye doğru hareket şeklini kabullenmemiştir. Onun mensup olduğu zümrenin psikolojisine özgü olarak o sadece bu gidişatın bir kısmını, birinci yarısını – yani eskinin çöküşünü algılamış ve edebî şekilde yorumlamıştı, olayla bağlantılı olan diğer ikinci yarısı, onun tarlasının ‘edebî görme alanından’ kaymıştır.”*²⁰¹ V.D.Voytuşenko “Köy” romanını 20. yüzyıl başlarında düzyazı sanatında görkemli bir olay gibi değerlendirerek romanda, Bunin sanatının edebî ustalığının zirveye ulaştığını söyler. Romanda sert bir yazı biçiminin, canlı konuşma diliyle şive konuşmalarının karışımının, portre ve

²⁰¹ V.Vorovskiy, Literaturno-kritičeskiye stat’yi, s. 333, Bkz: **Russkaya literatura naçala XX veka**, Kiyev, 1970, s. 218-219

doğa tasvirlerindeki zengin dilin mükemmel bir şekilde katmanlaşmasının sonucu mükemmel bir sanat yapıtının ortaya çıktığı yazılmaktadır.

1971 yılında N.A.Trifonov tarafından *20. Yüzyıl Rus Edebiyatı (Devrim Öncesi Dönem)* adlı antoloji kitabı hazırlanarak yayınlanır. 19. yüzyılın son 10 yılından 1917 yılına dek olan bir dönemdeki bir çok yazarın seçme yapıtlarının yer aldığı bu kitapta İ.Bunin'in yapıtları da yer almaktadır. Kitabın sonunda yazarların kendileri tarafından yazılmış otobiyografileri veya kısa hayat hikayeleri yer almaktadır. Trifonov, tüm yazar ve şairlerde olduğu gibi Bunin'in sanatından da bazı şiir ve küçük öyküleri kitaba dahil etmiş, kendisi hiçbir yorum getirmeden Bunin'in 1915 yılında yazdığı "Otobiyografik Notlar" başlıklı yazısını kitabın sonunda olduğu gibi vermişti.

1973 yılında *İ.A.Bunin'in Seçilmiş Yapıtları* (İ.A.Bunin, İzbrannoye) adı altında yayınlanan kitabında Önsöz kısmında 1961 yılının Ocak ayında K. Paustovski'nin İvan Bunin hakkında bir yazısı yayınlandı. Paustovski'nin sanatından övgü ile bahseden İvan Bunin hakkında şimdi de Paustovski sırayı almıştır. Yazar, çalışmasına Bunin'den aldığı şu sözleri epigram olarak kullanmıştır: Her ne kadar sıkıcı da olsa bu hayat mükemmeldir.

Paustovski, Bunin sanatına ilgisinin okul döneminde Vengerov'un *Yazarların Sözlüğü* (Slovari pisateley) adlı kitabından başladığını söyler. O, Bunin'in sanat dünyasına "İlya Prorok" adlı öyküsüyle girdiğini söyler. Rusya hakkındaki yazıları, güzelliğine doyum olmayan dili ve tasvir yeteneği onu bu yazara bağlayan ilk özellikler olarak görülmektedir. Dönemin sorunlarını kişisel sorunlar olarak yaşayan yazarlardan biri olarak Bunin'in en çok sevdiği vatanından-Rusya'dan ayrılışını şöyle aktarır:

“Rusya’dan zaman zaman arkasına bile bakmadan kaçmak isteyenler çoktu. Ama buna kesin karar verenler az idi. Zavallı anneyi (Rusya kastedilmektedir. – S.Ü.) onun en acı günlerinde de severler. Bunin de sevdiği yegâne vatanından ayrıldı. Ama bu dıştan görülen bir ayrılıktı. Olağan üsti mağrur ve eğilmez olan bu insan ömrünün son yıllarına dek Rusya için acı çekti, Paris’in ve Grass’ın gurbet gecelerinde gizli gizli göz yaşları döktü. Bu göz yaşları vatanından gönüllüce kendini sürmek zorunda olan bir insanın göz yaşlarıydı.”²⁰²

Paustovski, Sovyet yazarlarının 2. Toplantısının Bunin’in Rus edebiyatına dönmesi gerektiği hakkındaki kararını sevinçle karşılar. Yazar, Bunin’in değer biçilemez yapıtlarının, “Arsenyev’in Yaşamı”nın Rusya’ya dönüşünden fevkalâde mutlu olduğunu söyler.

Paustovski, “Arsenyev’in Yaşamı” ve genel olarak Bunin hakkında bir şeyler yazmanın zor bir iş olduğunu vurgulayarak onun istidadı, dilinin zenginliği ve ‘cömertliği’ni söyler. Paustovski’ye göre Bunin’i okumak, hem de çok okumak gerekir. Çok okumak gerekiyor ki sıradan günlük yaşamımızdaki güzellikleri, sıradan olaylardaki hikmeti net ve isabetli ifade edebilelim.

Çalışmasında Bunin sanatını Puşkin, Levitan, Lermontov gibi söz sanatçıları ve az ileri giderek Mozart ve Rahmaninov gibi güzel sanatlar ustalarıyla kıyaslar.

Paustovski, Bunin şiirinde ve nesrinde insan oğlunun doğumundan ölümüne kadar olan uzun, bazen de kısa yaşamındaki mükemmelliğin hissedilebilir biçimde yansımaları görmektedir. Bu özelliğin daha çok “Arsenyev’in Yaşamı”nda

²⁰² И.А.Бунин, *Избранное*, Кишинев. 1973, стр. 6

anlatıldığını söyler. Yazıda adı geçen roman hakkında Paustovski'nin şu sözleri yer almaktadır:

«Bu hikaye kitabın satırları arasından gökteki ender tan yıldızına benzer cimrice dökülen göz yaşları arasında parlayan Rusya hakkında sadece güzel sözler, Bunin'in yaşam hakkındaki son kanıları, vatanına sonsuz ve duygu yüklü sevginin ifadesi, onun önünde duyduğu keder ve sevinç duyguları değildi. Bu Rus insanların - köylülerin, fakir çocuklarının, dağılmış toprak ağalarının, çobanların, öğrencilerin, sanatçıların, güzel kadınların - sadece bir dizisi değildi, burada yazarın yaşamının tüm dönemeçlerinde var olan insanların akıl durdurucu bir güçle yazdığı bir kitaptır.»²⁰³

Paustovski, "Arsenyev'in Yaşamı"yla ünlü ressam Nestorov'un "Svyataya Rus" tablosu arasında bir benzerlik olduğunu ve bu resimde halkın ve vatanın en güzel bir şekilde tasvir edildiğini söyler. Paustovski tabloda yer alan resmi anlatır. Bir yığın insan – bunlar Ruslardır – ve bu yığının içerisinde Tolstoy ve Dostoyevski'nin onur ve gururlu varoluşların, genci ve ihtiyarı, erkeği ve kadını ile var olan bu toplulukta canlı yaşamın bir parçasını en ufak ayrıntılarına kadar kendilerine özgü sevgisi ve nefreti, sevinci ve üzüntüsüyle var olduğunu görülmektedir. Bu iki farklı sanat yapıtı arasındaki benzerlik konusuna gelince Paustovski, Bunin'in figürlerinin de gözle görülür olduklarını, Nesterov'un bu tablosunda yer alan kişiler kadar canlı ve gerçekçi olduğunu açıklar. Paustovski *"Bunin'de bizler kurmaca bir dünyada değil, yaşadığımız, gerçek olan bir dünyanın olaylarını izliyor, onlara tanıklık ediyoruz"* der.²⁰⁴

²⁰³ И.А.Бунин, Избранное, стр. 9

²⁰⁴ а.г.у., стр. 10

Paustovski, “Arseniev’in Yaşamı” adlı yapıtı “povest” diye adlandırır ve aynı zamanda bunun doğru olmadığını söyler. Ona göre bu yapıt ne roman, ne povest’, ne de öyküdür. Bu *“türü belirlenemeyen bir yapıttır.”* “Arseniev’in Yaşamı”nı otobiyografi saymışlar, fakat buna yazarın kendisi itiraz etmiştir. Ve adı geçen yapıtın tür konusunu çözemeyen Paustovski bu konuyu aşağıdaki anlatımıyla kapatır:

*“Bu bir otobiyografi değildi. Bu yeryüzündeki acıların, sevinçlerin, güzelliklerin, düşüncelerin karışımıdır. Bu ülkelerde, şehirlerde, denizlerde geçen derviş gibi bir insan yaşamının külçe altın şeklinde iletisidir. Ve bunların ilk sırasında hep bizim Orta Rusya vardı.”*²⁰⁵

Paustovski “Arseniev’in Yaşamı” yapıtındaki yeniliği şimdiye kadar edebî eleştiride sık sık kullandığımız “İnsanın iç dünyası” gibi açıklamayı geride bıraktığını “iç ve dış”dünyaların birbirinden ayrılmazlığını ve birinin diğerini tamamladığını söyler. Güzel sanatlardan heykel işinde en çok kullanılan “kalıp” kelimesinin bir çok yazarda da görüldüğünü, bu kalıbı doldurarak figürlerin yaratıldığını söyleyen Paustovski, Bunin sanatında bunun izlerine bile rastlamadığını söyler. Bunin’de her figür tekrar olunmaz bir bireydir, kendi dünyasıyla dopdolu.

Paustovski yaşadığımız dünyanın çok sayıda renk ve ışıkların birleşiminden oluştuğunu söyler. Ve o kişi mutludur ki bu karışımı net ve kolay olarak algılıyor. Hele bu kişi yazar veya ressam. Bu düşüncesinin devamı olarak Paustovski, bu anlamda da Bunin’i mutlu bulur ve onu bir ressam-yazar diye adlandırır.

²⁰⁵ a.g.y., ctp. 13

Paustovski, Bunin'in Rus edebiyatında edebî dilin gelişmesi için yapmış olduğu hizmetleri yüksek kıymetlendirir. Sayısız Rus kelimeleri içerisinden bir defa olsa bile hatalı kullanmış olduğu bir sözcük bile yok diyen Paustovski, Bunin'in yalın diline ve isabetli anlatımına hayranlık duyar.

1983 yılında Leningrad'da *Rus Edebiyatı Tarihi* (dört ciltte) yayınlanır. 7 kişilik Yayın Heyeti Grubu tarafından hazırlanan bu kitabın 4. Cildinde “Devrim Öncesi 10 Yılın Yazarları” Bölümünde İvan Bunin de yer almaktadır. Genelde “Gerçekçi Düzyazı”, “Yeni Köylü Şairleri”, “Akmeizm”, “Futurizm” gibi konu başlıklarını yer aldığı bu bölümde bir tek iki sanatçıdan – İ.Bunin ve V.Mayakovski”den – ayrıca söz edilmektedir. Bunin hakkındaki yazını kısa özetini aktaralım.

Bunin'in hayatı ve sanatında Rusya'nın keskin dönüşünü kendini yansıtmıştı. Yaşama yüksek değer veren ve coşkulu bir yapıya sahip olan Bunin devrime antipatik hissler beslemiş, tarihle, asrıyla ve çağdaşlarıyla bu konuda tartışmıştı. Hayatın devrimle yeniden yapılanmasını, her türlü zoraki yönetimi reddetmesine rağmen insanlığın acı ve trajedileriyle yaşayan bir sanatçı olmuştur. İki dünya savaşı ve üç devrime tanıklık yapan Bunin, hiç kuşkusuz insanlık ve barış için yorulmadan “*yeni yollar, yeni arayışlar*” içinde yaşamıştı. Bir asilzade ailesinin çocuğu olsa da Bunin'in sıradan yaşam tarzından farklı bir yaşantısının olmadığı bilinmektedir. Sürekli maddî sıkıntı ve kısıtlı eğitim imkânlarıyla büyüyen Bunin, bahsedildiği gibi bir “toprak sahibi” yaşamının tadını bile alamamıştır. Bunin çok kitap okuması ve seyahatleriyle kendini yetiştirmeye çaba göstermiştir. Seyahatlere bitmez tükenmez merakı, gezdiği ülkelerin tarihi, dinî inançları, felsefesi, gelenekleri, yaşam tarzı vs hakkında zengin bilgi birikimi vermekteydi. “*Bunin her*

şeyden önce bir şairdir” diye ileri sürülen düşünce kendisinin *“Ben şairim, yazar olmaktan fazla şairim, ben esasen şairim”* sözleriyle bir daha pekiştiriliyor. Bunin, doğayı ebedi yaşamın ta kendisi olarak kabul eder. Bunin, sanatını daha ileri aşamalarda felsefî-şiirsel duygular besleyen en önemli faktörün de doğa olduğunu izleyeceğiz. Bunin şiirlerinin konu ve sanatsal özellikleri üzerinde durulduktan sonra ilk dönem öykülerinden bazılarına değinilir. Bu ilk öykülerinden edebiyat dünyasına sıradan bir nefesin gelmediğinin sezildiği yazılır. Halkın içinden, sıradan olan insanları konu alan bu öykülerde Bunin her zaman bu insanların kendilerine özgü sırlı ve sihirli güzelliklerinden bahseder. Seyahat içerikli yapıtlarında araştırmacılar, haklı olarak Bunin’in mekansal seyahat değil, zamansal bir gezi yaptığını söylerler. A.Myasnikov bu konu üzerine şöyle der: *“Bu veya diğer ülkenin çağdaş yaşam sahnesi Bunin’in şuurunda çok uzak günlerle birleşiyor. İşte bu yüzden Bunin tüm zaman sadece gördüğünü değil, aynı zamanda mitolojide, efsanelerde, tarihin sayfalarında olup bitenleri de tasvir eder. Yazar sürekli zamanın canlı bağını hissetmektedir.”*²⁰⁶ “Güneşin Mabedgahı”(Hram Solntsa) ve “Kuşların Gölgesi”(Ten’ ptitsı) gibi seyahat öykülerinden bir çok örneklerle söylenen konular daha da açıklığa kavuşturulmaktadır.

Şimdiye kadar bile tartışması bitmeyen “Köy” romanına geniş yer verilerek, içerik ve figürleri üzerinde durulmuştu. Romanın kurgusunun manevî gelişime endeksli yapıldığı ileri sürülmektedir. “Suhodol”daki, “Köy”deki çöken Rusya’nın tamamen bitip tükendiği söz konusudur. Daha sonra bir sıra küçük öykülerin içerik ve temaları üzerinde durulmaktadır. Bunların arasında “Zahar Vorobyev”, “Neşeli Avlu”(Veseliy dvor), “Zayıf Ot”(Hudaya trava), “Eski İnsan”(Drevniy çelovek),

²⁰⁶ a.g.y., s. 645

“Hayat İksiri gibi öyküler yer alıyor. Bu kitapta da 1917 yılına dek yapıtlarından bahsedilmektedir. 1920 yılında iltica edip Fransa’ya yerleşen Bunin’in Sovyetlere düşmanca tavır takındığı yazılmaktadır. Sadece burada göçmenlik yıllarında vatanından ayrı yaşadığı için edebi istidadının bitip tükendiğinden bahsedilmiyor, bu konu şu şekilde açıklanıyor: Rusya’dan olgun bir sanatçı gibi ve zengin bir birikimle ayrılması Bunin’in orada da edebî faaliyetini devam ettirmesine yardım etti.”²⁰⁷

1990 yılında Moskova’da 2 ciltlik *Rus Yazarları. Bibliyografik Sözlük* yayınlandı. Yaklaşık 300’e yakın Rus yazarından bahsedilen bu kitabın 1. cildinde Bunin’in hayatı ve sanatı ile ilgili kısaca bilgi verilmektedir. Diğer kitaplarda olduğu gibi burada da 1917 yılına kadar olan yapıtlarından daha geniş, 1920-1953”lü yılları arasındaki sanatından ise oldukça yüzeysel bahsedilmişti.

1999 yılında Moskova’da “Filinta” ve “Nauka” yayınevleri tarafından L.A.Trubina’nın *20. yüzyıl Rus Edebiyatı* adlı kitabı yayınlandı. Kitapta 19. yy. sonu ve 20. yy. başlarında edebiyatın genel hûlasası hakkında bilgi verildikten sonra “Gümüş Asır” adlanan dönemden başlayarak 20.asrın 60-80’li yıllarına kadar olan bir zaman diliminden söz edilir. Kitapta Bunin hakkında her ne kadar çok araştırma yapıldığı düşünülse de, onun az öğrenilen bir sanatçı olduğu ve sanatında halen çözülmeyen bir çok yönünün olduğu ileri sürülür. Uzun bir sanat yolu geçen Bunin, bu yolun yarısını Rusya’da diğer yarısını gurbette geçirmek zorunda kalmıştı. İki asrın kavşağında yaşayan Bunin bir taraftan 19. yy. klasik Rus yazarlarından Tolstoy, Çehov gibi yazarların, diğer taraftan ise 20. yy. yazarlarının çağdaşı olmuştur. Kitapta şimdiye kadar yazar hakkında yapılan

²⁰⁷ a.g.y., s. 666

araştırmaların siyasi nedenlerden dolayı tek yönlü ve baskı altında yapıldığını, gerçek anlamda sanat özelliğini tüm ayrıntısı, çelişkisi, düşüncesi ve felsefesiyle ortaya konulmadığından bahsedilir. Oldukça karmaşık yaşam yolu geçiren Bunin, tüm bunlara rağmen yazar ve sanatçı kimliğinin şerefini korumuş, insanlık adına yazıp yaratarak geçici görüşlerin esiri olmamıştır. Bunin sanatının ilham kaynağı olan doğanın sadece fon olmadığı, güzellik ve uyumun karışımı, ideal yaşamın gerçeğe dönüşmesi olduğu bilinmektedir. Bunin sanatında diğer bir fenomen zamandır. Bunin yapıtlarında giden zamanın, geçen günün ve yaşamın hüznü hissedilmektedir. Bunin sanatının bu konu üzerine filozof F. Stepun şöyle yazar: *“Hatıra gerçekte yaşamın kendisini geçip giden zamanın hakimiyetinden koruyor... hatıralarda korunmayan geçmiş zamanla kaybolur, - o korunan anılar ise ebedî yaşıyor.”*²⁰⁸ “Suhodol” romanının *“Güzel bir sonbaharı hatırlıyorum...”* cümlesiyle başlaması sanki bir duygusallık, bir hüznün yaymaktadır. Kitapta Bunin hakkında daha önceki çalışmalarda onun Rus Gerçekçiliğinin geleneklerinin devamcısı diye tanıtılmasının tek yönlü bir tanım olduğu yazılmaktadır. Bu kanının modernist akımların oldukça yaygın ve edebî gündemde olduğu bir dönemde Bunin’in bu görüşlere karşı tutumuna dayanarak ileri sürüldüğü bilinse de Bunin’in gerçekçi sanat kavramı geleneksellikten farklı bir yenilik içermekteydi. Bunin’in seçtiği konular gerçekçi sanatçıların konuları gibi hayattan alınmaydı, fakat konuyu işleyiş şeklinin bir ölçüde farklı, edebî-felsefî seviyede olduğu da gözden kaçmamalıdır. Bir çok geleneksel işleniş şeklinin yerine Bunin’de kendi tabirince söylenirse ‘modernleşme’ vardı.²⁰⁹ Bu düşüncüyü açıklamak için Trubina, “Köy” romanı üzerinde durur. Romanda G.Adamoviç “Köy”de öyle kasırgaların, öyle çıkılmaz

²⁰⁸ Stepun F., *Vstreçı*, New-York, 1968, s.97, Bkz:Trubina, 1999, s. 83

durumların, patlamaya hazır durumların varolduğunu yazarak bunların nasıl iyiye sonuçlanabileceğinden endişe duyulduğunu bildirir. Adamoviç'e göre burada Bunin "*tarihi Nemezida*"yı anlatır.²¹⁰ Gorki de "Köy"ün oldukça orijinal işleniş tarzına değinerek şöyle yazar: "*Bizde köy edebiyatı Turgenev'in "Hor ve Kaliniç" öyküsündeki ve Tolstoy'un "Savaş ve Barış"ındaki Platon Karatayev'in benzeri olan köylüyü sabırlı, halim, gerçekleşmesi mümkün olmayan bir hayalci mujik gibi, "İlahî gerçek" âşığı bir insan gibi sever ve tasvir ederdi.*"²¹¹ Bunin "Köy" romanı bu hayallerden arınmış bir yapıttır. Burada acısı ve tatlısıyla, iyisi ve kötüsüyle, zengin ve fakirliği ile gerçek bir Rus köyü ve köylüsü söz konusudur. A.Amfiteatrov, "Köy"ün yayınlanmasından sonra "*tüm Rus aydınlarının köyün bu kadar rezil tasviri için Bunin'e lanet yağdırdıklarını*" yazar.²¹² S.Krijiçkiy de "Köy"deki her şeyin tasvirlerin, hava durumunun, doğanın, evlerin, kahramanların, hatta isimlerin bu rezilliğin tasvirin her satırda koyulaştırdığını söyler. Buradaki köyün adı Durnovka'dır, figürlerden birinin adı Seri'dır. Seri arka plandaki figürlerden biri olsa da zaman zaman gündeme gelir ve bu köydeki yaşamın sefilliğinin canlı tanığı gibi okurda acı bir izlenim bırakır.²¹³ Trubina kitapta "Köy" romanının sorunları gündeme getirerek kafalarda bir sürü soru işareti bıraktığını ve uzun uzun tartışmalara yol açtığını ileri sürerek, yapıtın hiçbir yerinde her hangi bir sonuca varılmadığını ve çıkış yoluna ima edilmediğini yazar. "Köy"ün dışında

²⁰⁹Trubina, 1999, s. 85

²¹⁰ a.g.y., s. 85

²¹¹ Gorkiy M., *Sobr. Soç.*, v 30 tomah, Moskova, 1953, tom 24, s. 474, Bkz:

Trubina, 1999, s. 86

²¹² Amfiteatrov A., *Literatura v izgnanii*, Belgrad, 1929, s. 53 Bkz: Trubina, 1999,

s. 86

²¹³ Krijiçkiy S., İvan Bunin, V knige: *İstoriya russkoy literaturı. XX vek.*

Serebryanniy vek, Moskova, 1995, s. 325, Bkz: Trubina, 1999, s. 85

“Suhodol”, “San Franciscolu Adam”, “Arsenyev’in Yaşamı”, “Mitya”nın Aşkı”, “Karanlık Park Yolu” yapıtları üzerinde de durularak bu ve benzeri eleştirmenlerden alıntılar yapılarak yorumlandıklarını görmekteyiz. Trubina’nın Bunin hakkında yazdığı bu bölümde dikkatleri çeken hususun genelde göçmen edebiyatçılarından ve eleştirmenlerden alıntılar alması ve daha önce yayınlanmış çalışmalardan farklı olarak yapıtlar hakkında yansız ve tarafsız yorumlar getirmesiydi.

1999 yılında yayınlanmış Ye.S.Rogover’ın 20. yy. *Rus Edebiyatı* kitabında “Rus Gerçekçiliğinin Sonraki Gelişimi” başlığı altındaki ilk bölümünde İvan Alekseyeviç Bunin ve Aleksandr İvanoviç Kuprin’in adları yer almaktadır. Bunin’in hayatı hakkında kısa bilgi verdikten sonra Rogover onun ilk planda şiir sanatından bahseder. Hayatta güzelliklerden daha çok üzüntü ve azabın varolduğundan bahseden bu şiirlerde Bunin’in bir ölçüde panteist felsefi görüş yanlısı olduğuna, azap çekerken daha anlamlı yaşanır düşüncesine bir çok şiirlerden örnekler gösterilmektedir. Sonbaharın klâsik bir hüznün simgesi gibi algılanması klâsik edebiyattan bu yana bilinmektedir. Bunin sanatı bu hüznün dolu mevsimin güzelliğini, masalımsı görünümünü methetmektedir. Rogover Bunin şiirlerinde Fet ve Tyutçev sanatında görülen, yalnızlık, hüznün, aşkta kavuşulmazlık, doğanın doyumsuz güzelliği vs gibi motiflerin duygu yüklü anlatımından bahseder. Kitapta Bunin’in “Antonov Elmaları”, “Köy”, “Suhodol”, “San Franciscolu Adam” ve göçmen yıllarında yazdığı “Zarif Nefes”(Legkoye dıhaniye), “Natali” gibi yapıtlarının kısa özeti ve eleştirisi yer almaktadır.

1999 yılında Aleksandr Stanyuta’nın *Yüz ve Çehre (Dostoyevski’nin Dünyasından)* (Litso i lik (V mire Dostoyevskogo)) adlı kitabı yayınlandı. Kitabın

5. bölümünde “Bunin’in Gözleriyle” yazısı yer almaktadır. İlginç bir konuyu araştıran Stanyuta’nın, Dostoyevski hakkında Bunin’in görüşlerine yer vermesi tesadüf değildi. Bunin’in her zaman Dostoyevski’yi sevmediğini, ona hiçbir zaman büyük bir yazar gibi bakmadığını biliyoruz. Şu ana kadar bu ve benzeri yazılarda bu konu üzerinde tartışan, yorum getiren bir çok edebiyatçı ve eleştirmen vardır. Bunin’in günlüğünde veya arkadaşlarına yazdığı mektuplarda da bu konu hakkında sürekli antipatik bir tutum sergilediği bilinmektedir. Stanyuta, yazısında “*Bunin’in Dostoyevski’yi sevmediğini söylemek en yumuşak ifade şeklidir*” der.²¹⁴ Fakat bu tutumun yanı sıra bazı bilinmeyen şeylerin de olduğunu söyleyen araştırmacı, “Okayannıye Dni” yapıtında Bunin’in Dostoyevski ile ilgili farklı görüşlerinin olduğu ortaya konulmaktadır. Stanyuta’ya göre son yıllardaki araştırmalarda, özellikle L.Saraskina’nın ““Besı”: - roman-preduprejdeniye” adlı araştırmasında bu konu farklı boyutlarda görünmektedir. Adı geçen araştırmada Dostoyevski’nin “Ecinniler” romanı ile Bunin’in “Yazarın Günlüğü” arasında sık sık tespit edilen paralellikler bu konuya yeni bir bakışın ortaya çıktığına işaret vermektedir.

2000 yılında Moskova Devlet Üniversitesi öğretim üyelerinden Beloçkaya G.V. tarafından bir *Edebiyat* (Literatura) kitabı hazırlanır. Edebiyat meraklıları ve filoloji fakültelerinin öğrencilerine kaynak kitap niteliğinde olan bu kitapta A.Griboyedov’dan A. Tvardovski’ye kadar yazarların bu veya diğer yapıtlarındaki konu ve edebî özellikleri inceleyen 33 başlık yer almaktadır. Burada “İ.A.Bunin ve A.İ. Kuprin Yapıtlarında Ana Konular ve Düşünceler” başlığı üzerinde duracağız. 20. yy. başlarında Rus edebiyatına 19. asrın geleneklerini devam ettiren yeni kuşak gerçekçi yazarların geldiğini yazan Beloçkaya, bunların arasında en ünlü olan iki

²¹⁴ Stanyuta Aleksandr, *Litso i lik. V mire Dostoyevskogo*, Minsk, 1999, s. 153

isim üzerinde durur: İ.Bunin ve A.Kuprin. Beloçkaya, 1897 yılında “Sreda”da tanışan bu iki yazarın bir çok yönleri ile birbirine benzediğini ileri sürer. Her ikisinin bolşevik rejimini kabul etmeyerek iltica etmeleri ve benzer kaderleri paylaştıkları da bir gerçektir. Beloçkaya onların sanatçı yönleriyle de bir çok şeyleri ortak paylaştığına işaret ederek konuyu sanatları üzerinde yoğunlaştırır. Bunin sanatında temel konuların – doğa, aşk ve ölüm olduğunu, Kuprin’in ise ona bakarak daha hayat dolu bir sanatçı olduğunu ve sanatında insan ve doğa, daha doğrusu doğa ve insanın ön planda olduğunu yazar. Beloçkaya her iki sanatçının insana ve doğaya olan sevgisini ve yaşama doyumsuz bağlılığını sanatlarının temel özelliği olduğunu ileri sürerek her iki yazarın birkaç öyküsü üzerinde durur.

2000 yılında Moskova’da “Drofa” yayınevi tarafından 13 kişilik yayın heyeti tarafından hazırlanmış 2. ciltlik *Rus Edebiyatı (Büyük Ders Kılavuzu)* (Russkaya Literatura, Bol’şoy Uçebny Spavočnik) yayınlandı. Kitabın 2. Cildinde 20. yy. yazarlarından 14’ü hakkında geniş bilgi verilerek bazı yapıtları üzerinde durulmuştur. İlk sırada yer alan İ.Bunin hakkında 45 sayfalık bir yazı yer almaktadır. Kitapta İ.Bunin’in hayat ve sanat yolunun kısa kronolojisi verilmişti. “Bunin’in Sanat Dünyası” adlı başlıkta yazarın yapıtlarında temel konular ve motiflerin kısaca belirtilmiştir. Kitapta bir çok edebiyatçının ve eleştirmenin Bunin hakkında yazılarından parçalar verilmektedir. Bunların arasında Yu. Ayhenvald, V.Hodaseviç, V.Nabokov, G.Adamoviç gibi ‘yasak’ simler de vardı. Yazının sonunda son yıllarda Bunin hakkında yapılmış çalışmaların bibliyografisi verilmektedir.

2000 yılında Moskova’da *Rus Edebiyatı (Okul Programındaki tüm yapıtların kısa hılasası)* (Russkaya Literatura (Şkol’naya programma v kratkom izloženii))

adlı kitap yayınlandı. Burada İ. Bunin kısa otobiyografisi ve birkaç öyküsünün kısa özeti verilmektedir. Öykülerin kısa özetinin yanı sıra Bunin ve Çehov sanatındaki gerçekliğin benzer ve farklı yönlerini açıklayan, Bunin yapıtlarında ebedî konuların, millî karakterin ve köy konusunun işleniş şekli üzerine kısaca bilgi verilmektedir. Kitapta tarafsız ve sanata eğilimli bu eleştiri ve yorumlar yer almaktadır.

- **Makaleler:** Bunin hakkında yapılan araştırmaları türüne göre gruplaştırdığımızda en fazla makale türünde çalışmaların yapıldığını gözlemledik. Moskova ve Bakü şehirlerindeki kütüphanelerin bibliyografi bölümlerinde son yıllar (1993 yılına dek) yapılan çalışmalar dışında bibliyografi kayıtlarında 234'e yakın makale ismi bulunmaktadır. N.Sadıhova'nın *İ.Bunin'in Düz yazı Sanatı* (Hudojestvennaya proza İ.Bunina) adlı yardımcı ders kitabında 1951-1974 yılları arasında Bunin hakkında yazılan makale sayısının 158 olduğu görülmektedir. Bunin üzerine çalışmaların yoğunluğu özellikle yazarın 100 yıllık jübilesi arifesinde artmış, 1973 yılında Sovyetler çapında kutlanan Bunin jübilesi edebî düşünce selini bu yöne yöneltmiştir. 1974 yılında Orlov ve Kurski Devlet Pedagoji Enstitülerinin *Bunin Mecmuası* (Buninskiy sbornik) adlı bir kitapçığı yayınlandı. Burada 19-22 Ekim 1970 tarihleri arasında Orlov Devlet Pedagoji Enstitüsünde Bunin'in 100 yıllık doğum jübilesine adanmış konferansın materyalleri yer almaktaydı. Burada üç başlık altında yer alan makale, konuşma ve bildiriler Konferansın Yayın Kurulunca incelenmiş ve özenle seçilmiştir. Bunin'in sanatına Rusya'nın şerefi gibi yaklaşan Yayın Kurulu Üyelerinden L.N.Afonin, yazarın evrensel düşünceler yüklü edebi mirası için ona teşekkürlerini bildirmiştir. "Bunin Yapıtlarının Edebî ve Sanatsal Özellikleri"; "Bunin ve Rus Edebiyatı"; "İ.A.Bunin'in Yapıtlarının

Dili”adlı başlıklarda biri diğerinden ilginç 22 makale yer almaktadır. Bu yayından sonra içerik açısından benzer olan diğer bir mecmua – *İvan Bunin ve 20. Yüzyılın Edebi Gidişatı (1917 yılına kadar)* (İvan Bunin i literaturnıy protsess naçala XX veka (do 1917 goda)) - 1985 yılında Leningrad’da yayınlandı. Mecmuada farklı yüksek öğrenim kurumlarında çalışan 9 filoloji uzmanının Bunin üzerine yazdığı makalelerini bir arada yayınladı. Her iki yayında Bunin üzerine geniş, aynı zamanda sanatında belirli bir konunun ve özelliğin derinine incelenmesi ve genellemesi yer alıyordu.

Makaleler başlığı altında yapılan çalışmaların çokluğu nedeniyle geniş bilgi vermenin mümkün olmadığını düşünerek bu makalelerin bibliyografik listesini hazırladık. Tezimizin çalışması sürecinde elimize ulaşan bir çok makaleden konular gerektirdiği takdirde bahsetmeye ve alıntılar vermeye çalışacağız. Bunin hakkında yazılan makalelerin yıllarına göre bibliyografik listesini hazırlayıp tezimize ek olarak sunmanın daha uygun olduğunu düşünmekteyiz.

- **Doktora Tezleri:** İ.Bunin’in hayatı ve sanatı ile ilgili bir çok doktora tezleri yapılmıştır. Bu tezlerin bazılarının savunma öncesi yayınlanmış çalışmaların yazarları tarafından kaleme alınmış özetleri tarafımızdan elde edilebilmiştir. Bu kısa özetlere dayanarak bu çalışmalardaki Bunin sanatı ile ilgili hangi konuların ve ne şekilde incelendiği hakkında kısaca bilgi vermeye çalışacağız. Şimdiye kadar Bunin sanatı üzerine yapılan doktora tezlerinin listesini de makalelerde olduğu gibi ekte sunmayı düşünüyoruz.

Bunin üzerine yaptığı çok yönlü araştırmalarıyla tanınan V.N. Afanasyev 1966 yılında “İ.Bunin’in Düzyazı Sanatı” (Hudojestvennaya proza İvana Bunina) adlı doktora tezi çalışmasını bitirir. Tezin yayınlanmış özeti hakkında kısaca bilgi

verelim. Tezin Giriş kısmında Gorki tarafından eleştirel gerçekçi edebiyatın Çehov'dan sonra tanınmış son yazarı olan Bunin'in oldukça karışık ve uzun bir sanat yolu geçtiği söylenmektedir. Afanasyev, "*Böyle bir zor yaşama, asil soyuna bağlılığı ve sınıfsal görüşlerindeki sınırlılığı yüzünden Büyük Ekim Devrimi'ni anlamayan ve kabullenmeyen ve bu yüzden de sanat yolunun diğer yarısını Vatanından uzaklarda iltica ederek yaşamak zorunda kaldığını eklersek bu karışıklığın daha net bir tablosu ortaya çıkmaktadır*" der.²¹⁵ Giriş kısmında Bunin üzerine yapılan araştırma ve incelemeler hakkında kısaca bilgi veren Afanasyev'in doktora tezi 4 bölümden oluşmaktadır. 1. Sanatta Olgunlaşma Yollarında (1887-1909); 2. Köy ve Mujikler Hakkında (1910-1913); 3. Dünya Savaşı ve Devrim Yıllarında (1914-1919); 4. Vatandan Uzaklarda (1920-1953) Bu bölümlerin hacimce eşit ölçüde olmadığını, en fazla 1914-1919 yılları arasındaki dönem üzerinde durulduğu görülmektedir. Afanasyev 19. yüzyıl sonunda Halkçılık (Narodniçestvo) ve Dekadanlık gibi edebî görüşlerin şekillendiğini yazar. Bunin'in ilk dönem yapıtlarında gerçekçi yöntemin egemen olduğunu. fakat bunun yanı sıra Halkçılık görüşlerinin (özellikle *Dünyanın Öbür Ucunda* kitabında) ve Dekadanlığa da eğilimlerin mevcut olduğunu inkar etmemek gerekir. (mes., Bryusov, Balmont'la edebi ilişkileri). Döneminin yazarı gibi tabîî çevresinde baş veren tüm edebî olaylar onu ilgilendirmektedir. Bu açıdan Bunin'in düz bir çizgi üzerinde yürümeyen bir yazar olduğunu Afanasyev de itiraf eder.

Afanasyev *Dünyanın Öbür Ucunda* kitabında Bunin'in sıradan halkın yaşamı, sıkıntıları, istek ve arzuları gibi sosyal içerikli konuların asrın sonuna doğru yazdığı yapıtlarda asgariye indirilmesini ve tamamen yok olmasını Dekadan Edebiyatın

²¹⁵ Afanasyev, Avtoreferat, 1966, s. 3

etkisiyle açıklar. Fakat sosyal motiflerden uzaklaşma durumu Bunin sanatında uzun sürmemiştir. Gorki ile tanışmasından, “Jizn” ve “Jurnal dlya vseh” dergilerinde çalışması onun ufku genişlettiğini yazan Afanasyev Bunin’in sanatı boyu genelde kendi konularına sâdık bir sanat yolu takip ettiğini ileri sürer. 1905 Devrimi üzerinden suskunlukla geçişi de bunun diğer bir göstergesidir. Devrimle ilgili günlüklerinde, ve V.Muromtseva-Bunina’nın “Jizn’ Bunina” kitabında kişisel düşünceleri ve yorumlarının olduğu bu olayları görmezden gelmediğini, bir vatandaş gibi endişelendiğini bildirse de bunlara sanatıyla hiçbir tepki göstermemiştir. Tezin ikinci bölümünde, “Köy”, “Suhodol”, “İohann Rıdalets” yapıtlarının geniş incelenmesine yer veren Afanasyev, burada hem demokratik, hem de muhafazakâr yazarların görüşlerine geniş yer vermişti. Tezin bu kısmının tamamı 1964 yılında tez çalışması sürdüğü sırada ayrıca yayınlanılmıştı.²¹⁶ Burada Bunin sanatında önemli yeri olan “Köy” romanına geniş yer verilmişti. Afanasyev, bu romanda Bunin’in bir sanatçı gibi tüm imkânlarını kullandığını söyler. Romanda geniş şekilde iç monologların, bilinç akımının kullanılması ve iki karşıt kutuptaki figürlerin – Tihon ve Kuzma Krasov kardeşlerinin – gözleriyle tüm olayları aktarması yeni bir yöntemin de kullanışını göstermektedir. Afanasyev “Köy”den sonra “Suhodol”da da aynı tutumunu devam ettirerek toprak sahibi ve köylülerin sahte manevî akrabalıklarını daha sert bir dille eleştirmektedir. “Suhodol”daki Hruşçevlerin yaşamı hiç de “Köy”deki toprak sahiplerinin yaşamından farklı değildi. Afanasyev, burada Bunin gerçekçiliğinin zafer kazandığını yazar. “İohann Rıdalets”de yarattığı köylü karakterlerinde Bunin bir taraftan eleştiri geleneklerini sergiler, diğer taraftan halkın içindeki sıradan

²¹⁶ Uçenyje zapiski Moskovskogo gosudarstvennogo pedadodiçeskogo instituta im.

insanların iyi kalpli, saf, sevecen birileri olduğunu gösterir. Fakat tüm bu iç açıcı özelliklerin eski Rusya'yla birlikte geçmişe gömülmekte olduğunu da ihmal etmez. Afanasyev, Bunin'i bu yılların en iyi, birinci sırada duran yazarı gibi tanıtırken asrın başlarındaki siyasî, toplumsal, düşünce tarzını oldukça gerçekçi tasvirini kastetmektedir. Afanasyev'e göre hiçbir yazar, ne Kuprin, ne Veresayev, ne Teleşov, ne Skitalets, ne Çirikov, ne Ayzman, ne Gusev-Orenburgskiy, ne L.Andreyev bu içerikte yapıtlar ortaya koyamadılar, 1900'li yılların ilk 10 yılındaki Rusya'yı her yönüyle, çekinmeden, abartmadan, eksiltmeden cesaretle bir tek Bunin tasvir edebildi. "Dünya Savaşı ve Devrim Yıllarında (1914-1919)" adlanan 3. Bölümde "Hayat İksiri", "İlkbahar Akşamı", "Kardeşler", "Mukaddes Öykü", "San Franciscolu Adam", "Çanga'nın Rüyası", "Yurttaşlar", "Otto Şeyne", "İhtiyar Kocakarı" gibi yapıtlar hakkında bilgiler verilmekte ve bu yapıtlar konu, anlatım, dil ve üslup açısından incelenmektedir. Afanasyev, bu dönem yapıtların türlerinin özelliğine değinerek yazarın en fazla psikolojik nüve türüne eğildiğini söyler. Tezin son bölümünde Afanasyev, Bunin'in göçmen yıllarında yazdığı en önemli yapıtları üzerinde durarak yazarın gerçekçi sanatında baş gösteren değişikliği takip eder. Rusya'dan "kaçışın" trajik boyutları ilk yıllardaki yapıtlarında, özellikle "Son"(Konets) belgeselinde tasvir edilmektedir. Bir süre sonra "Biçiciler"(Kostı), "Değişim"(Preobrajeniye), "Aşk Yıldızı"(Zvezda lyubvi) gibi öykülerinde yeniden Rus köyüne döndüğü görülmektedir. Artık Rusya, Bunin'in tüm yapıtlarında acılı-tatlı bir hayal, bir hüznü anıdır. 20'li yılların ilk yarısında Bunin'in "Aptal Yemel Hakkında"(O durake Yemele), "Acelesi Olmayan İlkbahar"(Nesroçnaya vesna), "Yoldaş Dozornıy" (Tovariş: Dozornıy) gibi

yapıtlarında devrimin insanlarca kabullenilmesinin zorluğu, onun yıkıcı yönlerini vs gibi konular üzerinde çalıştığı bilinmektedir. Fakat yazarın kendisinin de itiraf ettiği gibi başarılı bir sonuç alınmadığından devam ettimedi. Afanasyev, “Sinekler”(Muhi), “Şeref”(Slava), “Aydınlatan Kişi”(Svyatitel’) gibi öykülerinde Sovyet Rusyası hakkında olumsuz düşüncelerini de Bunin’in dünya görüşündeki tezatlıklara ve sınırlılıklara bağlar. Afanasyev göçmen yıllarındaki yapıtlarında aşk konusunun geniş yer aldığını gösterir. Afanasyev, “Mitya’nın Aşkı”, “Güneş Çarpması”, “İda”, “Kornet Yelagin’in İşi”(Delo korneta Yelagina), “Mordvin Sarafanı”(Mordovskiy sarafan) adlı 5 yapıtta insanın iradesini, aklına, kalbine hükmeden aşk duygusunun beş farklı örneğini vermektedir. Aşk konusunun Bunin sanatında yeni bir konu olmadığını vurgulayan Afanasyev, önceki yapıtlarda sürekli belirsiz kişilerin – ‘o’ların aşklarından bahsedilen figürlerin yerini şimdi kimlikleri belli karakterler durmaktadır, der. “Mitya”nın Aşkı” hikayesi okuyan Gorki, K.Fedin’e yazdığı bir mektubunda şöyle der: “*Bunin “Pyser Sonatı”nı “Mitya’nın Aşkı” adı altında yeniden yazıyor.*”²¹⁷ Aşka yüce bir duygu gibi bakan Bunin, sevginin insanın tüm varlığını saran yüksek manevî değerlerle dolu bir his olduğunu yazar. Fakat bu yücelik katına ulaşmayan kişilikli insanlar için bu his trajediyle sonuçlanmaktadır. Bunin aşkı ilahî, ulaşılmaz bir mısram gibi değil, ruhsal ve fiziksel birleşimin tamamı gibi açıklar.

Afanasyev, Bunin’in “Arsenyev’in Yaşamı”yla otobiyografik roman türünde bir yeniliğe imza attığını söyler. 19. asırdan başlayan otobiyografik romanın tarihî bir çok başarılı örnekleriyle bilinmektedir. L.Tolstoy’un A.Tolstoy’un, S.Aksakov’un, A.Kuprin’in, M.Gorki’nin otobiyografik romanlarındaki örnekleri

²¹⁷ Gorkiy M., Sobr. Soç., v 30 t., t., 29, s. 431, Bkz.: Afanasyev, Avtor, s. 10.

vardı. Bunin'in "Arsenyev'in Yaşamı" otobiyografik türünü millîliğini taşıyarak yazarın yaşamından derin izler taşır. Afanasyev roman hâlinde şöyle yazar: *"“Arsenyev'in Yaşamı” tam olarak her büyük yazarın sanatı olgun yıllarında yazmasını arzu ettiği 'hayat hakkında' bir kitaptır."*²¹⁸

Tezin sonuç bölümünde Afanasyev, çalışması sırasında Bunin hakkındaki çalışmaları titizlikle incelediğini bildirir. Fakat Rusya dışındaki Z.Gippius, V.Hodaseyeviç, G.Adamoviç gibi yazarların Bunin hakkındaki mistik-sembolist, formalist, kendilerine özgü estetik bakışlarına katılmadığını ve yazarın göçmen yıllarındaki yapıtlarını Rus millî edebî geleneklerinden kopuk şekilde anlatılan türdeki yazıların Bunin'in gerçek sanatına gölge düşürdüğünü bildirir. Bu yılların Bunin sanatına muhakkak belirli bir yönde mekân ve zamanından etkisinin olduğunu yazan Afanasyev, Bunin'in millî bir Rus yazarı olduğunu ve hiçbir zaman kökünden kopmadığını bildirir.

1966 yılında P.V.Zabelin'in "İ.Bunin'in Köy Hakkında Edebiyatlarının Edebî Üslûbu" (Hudojestvennyy stil'v proze İ.A.Bunina o derevne) isimli doktora tezinin özet yayını hakkında kısaca bilgi verelim. Tezin giriş kısmında yöntem ve üslûp kavramı üzerinde duran Zabelin, edebî üslûp konusunun üç grupta ele alınacağı hakkında bilgi veriyor. Bunlardan birincisi, üslûp bireysel bir yaratıcılık belirtisi gibi, yazarın düşünce iletisi gibi ele alınmalı, ikincisi, üslûp üslûbu gibi tasvir unsurları, konunun ileti şekli ve kurgu, üçüncüsü üslûbun iç özellikleri, yani dil, edebî tasvir ve yazı şekli ele alınmalıdır der. Tezin başlıca bölümleri aşağıdaki şekilde sıralanmaktadır: "Giriş", "İlk öykülerinde süje ve üslûp", "“Köy” hikayesinin edebî problemleri ve üslûbu", "Nüvellerinin Şiiriyeti" ve "Sonuç".

1966, s.22

Giriş kısmında yazarın edebî sanatı hakkında kısa bilgi verilerek onun dünya görüşündeki çelişkiler ve siyasete karşı tutumu üzerinde durulmaktadır. Fakat siyasî tutum göz ardı edilerek hayat gerçekliğine ve Klâsik Rus edebiyatı geleneklerine bağlı kalarak sıradan Rus insanının, özellikle Rus köylüsünün yaşamını konu aldığı öyküler üzerinde durulur. Karamsar ve iyimser bakışlarını karşıt kutuplarda ele alan öykülerde Bunin'in yaşam felsefesi, dünyayı algılayış şekli yer almaktadır. Zabelin, Bunin yapıtlarının merkezinde iki ana çizginin belirgin çizildiğini yazar: Bunlardan birisi Tolstoy mujiği, diğeri ise 60'lı yılların demokratlarının 'gaddar Rus erkeği' motifidir.

İlk dönem öykülerinin incelenmesine "Dünyanın Öbür Ucunda" incelenmesiyle başlar. Öykünün gerçek hayattan alındığı konunun anlatımından sezilmektedir. İhtiyaç yüzünden bir topluluk yaşadıkları yeri terk etmektedir. İnsanlar, yaşadıkları yerleri, oğullar yaşlı babalarını terk etmek zorunda kalmışlar. Duygusal anlatımın ve trajik boyutun tırmanışta oluşu bir anlık "İgor Alayı Destanı"nı andırmaktadır. Bu açıdan öykünün türünü bir destan-öykü, bir düşünce-öyküsü sayabiliriz. Aynı durum "Tanka"ve "Vatandan Haberler", "Don'da"(Na Dontse) gibi öyküleri için de söz konusudur. Zabelin ilk öykülerde Çehov öykülerindeki süje ve kurgu özelliğinin olduğunu yazar. Anlık ruh durumunu yakalamak, kısa ve öz anlatım, ilk kelimeden önem arz etmesi, genel ölçü ve uyandıracağı yankı vs gibi yaklaşımlar bu öykülerde görülmektedir. Zabelin, Bunin öykülerinde başarının onun sesini bulmakta olduğunu yazarın şu sözleriyle der: *"Bir öykünün melodisini, sesini bulmak ne kadar da zordu, bu melodi öykünün*

²¹⁸ Afanasyev, Avtoreferat, 1966, s.28

geri kalan kısmının başarısı demektir.”²¹⁹ Zabelin Bunin’in ilk dönem öykülerindeki melodinin “ lirik-felsefi” olduğunu yazar.

Sonraki yıllardaki dönem için eleştirilerde empresyonist dönem diye bahsedildiğini yazan Zabelin, bu bakışa karşı çıkararak bu fikrin tek yönlü olduğunu ileri sürer. En çok üzerinde durulan “Köy” romanı konusunda söylenen bu fikre karşı çıkan Zabelin, bu dönem Bunin sanatına o dönemin bir çok edebî akımlarının – gerçekçiliğin, sembolizmin, natüralizmin karışımı gibi bakılması gerektiğini ve sonuçta Bunin sanatında gerçekçiliğin zafer kazandığını yazar. Zabelin “Köy” romanını Bunin sanatının zirvesi gibi bakarak bu başarıyı Gorki’nin Bunin üzerindeki etkisiyle bağlantılı bir şekilde açıklar. O, “Köy” romanında 1905 yılı devriminin, genelde bu dönem edebî gidişatın tasvirinin olduğunu ileri sürer. Bu romanı Bunin’in halkın kaderi, mujik karakteri hakkındaki düşüncelerinin ürünü gibi değerlendirir. Döneminin bir çok gerçekçi ve modernist yazarlarından farklı olarak Bunin, uyanmış mujik karşısında âciz kalmıyor, onları siyah fonlarda değil, oldukları gibi tasvir ederek sanatta keskin bir dönüşüm yaratır. Ye. Çirikov’un “Mujikler”inden, İ.Rodionov’un “Bizim Suçumuz”(Naşe prestupleniye), S.Sergeyev-Tsenski’nin “Tarlaların Kederi”(Peçal”poley) gibi öykülerindeki muammalı ve gaddar tasvirlerden farklı olarak Bunin burada gerçek bir tablo çizer. Buradaki üslup özelliği gibi ortaya çıkan tasvirde bir taraftan Tolstoy, Gorki, Çirikov gibi sembolik-gerçekçi yöntem kendini gösteriyorsa, diğer taraftan E.

²¹⁹ A. Baboreko, “Bunin na Kapri”, “V bol’soy sem’ye”, Smolenskoye knijnoye izdatel’s tvo, 1960, s. 247, Bkz: P.V.Zabelin, “Hudojestvenniy stil’ v proze İ.A.Bunina o derevne”, Tomsk, 1966, s. 8(Bundan sonra bu kaynakçanın ismi Zabelin, Avtoreferat, 1966 kısaltmasıyla kullanılacak. Verilen sayfa numaraları bu baskıya aittir.)

Zola'nın "Toprak"(Zemlya) romanındaki natüralist tasvirler gündeme geliyor. Bunin, "Köy" romanına 1905 Devrimi'nin yankısı gibi bakmamayı, bu devrimin sadece uyanmış kafaları bir ölçüde silkelediğini söyler. Bunin bu romanın sanatındaki önemini o zaman fark ederek şöyle yazar: "*Popülerliğim "Köy"ün yayınlandığı dönemden başladı.*"²²⁰ Zabelin "Köy" romanının konusuna kısaca değinerek yazarın burada karşıt kutuplara yerleşen bakışları, karakterleri ve düşünceleri özenle seçtiğini ve kendilerine özgü bir üslup kullandığını yazar. Bu karşıt kutuplardaki figürlerden birisi Tihon, diğeri Kuzma'dır. Karşıt kutuplardaki bu figürler paralel şekilde kıyaslanır. Eğer romanın bir yerinde Tihon'un belirli bir düşüncesi, yorumu veya davranışı yer alıyorsa ona karşıt, kardeşinin tam farklı görüşü ya direkt, ya da başka bir yerde verilmektedir. Zabelin, "Köy" romanında karşıtlığı bir üslup özelliği olarak göstermektedir. Romanda doğa tasvirlerinin, her figürün kendine özgü konuşma tarzı, portre tasvirleri vs üzerine de örnekler gösterilerek açıklamalar yapılmaktadır.

"Nüvellerinin Şiiriyeti" bölümünde Bunin'in şu sözleri yer almaktadır: "*Dekadanlarda söz sanatının başlıca şerefi sayılan özellikler kaybolmaktadır: Sadelik, araçsızlık, gerçeklik, ölçü, akıl ve duygu.*"²²¹ Zabelin, Bunin'in her şeyden önce bir nüvel yazarı olduğunu yazar ve hatta "Köy" ve "Suhodol" gibi yapıtlarının kurgusunda nüvel özelliklerinin bulunduğunu söyler. Çağdaşları olan Kuprin, Andreyev ve diğer yazarlardan farklı olarak Bunin'de süjeler oldukça sıradan, derli-toplu, kelimeler özenli seçili olup cimrice kullanılmaktadır. Zabelin, Bunin

²²⁰ Bunin İ.A., Vesnoy v İudeye. Roza İerihona., New-York, 1953, s. 9, Bkz:

Zabelin, Avtoreferat, 1966, s. 9

²²¹ Bunin o poetah dekadantah.(Publikaçıya A.Baboreko), Voprosı literaturı, 1963,

No 11, s. 405, Bkz: Zabelin, Avtoreferat, 1966, s. 13

öykülerinde figürün her hareketini, düşünce ve davranışını doğa ile bağlantılı olarak verdiğini söyler. Portre tasvirleri, romantik ironi, detaylara inme ve özelliklerin seçimindeki özeni bu öykülerde usta bir üslup kullanışını göstermektedir. “Neşeli Avlu”, “Yermil”, “İohann Rıdalets”, “Zahar Vorobyev” gibi öykülerin üslup özellikleri üzerinde duran Zabelin, yazarın sentezci bir üslup kullandığını, dilinin çok yalın ve zengin olduğunu yazar. Öykülerinde duyguların yoğun tasviri, tonlamaların önemli rolü, kelimelerin bir şiir gibi ritim ve ölçüye uyumunun olmasına dikkatleri yönelten Zabelin, Bunin düzyazısında bir şiir üslûbuna kadar tırmanışın söz konusu olduğunu ileri sürer.

Sonuç kısmında Zabelin, Klasik Rus edebiyatında Puşkin, Lermontov, Gogol edebî sanatıyla beslenen Bunin’in Turgenev ve Çehov geleneklerinin en güzel devamcısı olduğunu yazar. Bunin istidadının yüceliğinde bu görev bir taklit etme değil, kendisine özgü geliştirme ve ileriye götürme boyutunda izlendiği de vurgulanmaktadır.

Nikolay Mihayloviç Kuçerkovski’nin “İ.A.Bunin’in Düzyazı Yapıtlarında Hayatın Estetik Algılayışı (1887-1917 yılları arası)”(Estetiçeskaya kontsepsiya jizni v proze İ.A.Bunina (1887-1917)) adlı doktora tezinde Bunin sanatında önemli bir konuyu hedef almaktadır. Bu nedenle tezin giriş kısmında iki asrın kavşağı denilen dönemin siyasî, toplumsal düşünce tarzına değinir. Her yönüyle oldukça karışık olan bu dönemde edebiyat alanında da bir taraftan gerçekçi sanat, diğer taraftan ise dekadan görüşlü yazarların mücadelesi oldukça renkli bir tablo ortaya koymaktadır. Kuçerkovski, Bunin sanatında hayatın estetik algılanışını, yazarın bakış açısına öncelik vererek bu dönemdeki yapıtlarının incelenmesi yoluyla açıklamaya çalışmaktadır. Tezinde çalışmasını hem tarihî-kronolojik, hem de teorik-edebî

açıları takip ederek sürdüren Kuçerkovski konu alanını 1887-1917 yıllarıyla sınırlamaktadır. Onun düşüncesine göre göçmen yıllarında “Köy” ve “San-Franciscolu Ağa” yazarının estetik görüşlerinde farklı ciddî bir değişiklik söz konusu değildi. Bu açıdan bu ilk yıllardaki çizilen yol ve varılan sonuç Bunin’in ömür boyu sanat çizelgesini belirlemişti. 13 bölümden oluşan tez çalışmasının ilk bölümünde 1887-1909 yılları arasındaki düzyazı türündeki yapıtları incelenerek estetik algılamamanın şekillenmesi takip edilmektedir. Bunin’in hayat hikayesinin kısaca anlatımı ve yetiştiği ortamın edebî-felsefî-siyasî etkilerine değinir. Bu yıllarda hayatı idrak etme arayışları içerisinde Tolstoy öğretisine sığınması ve orada aradığını bulamaması üzerine Kuçerkovski şöyle der: “*Sevgi ve Hayırhahlığın eşanlamı gibi algılanan Tolstoy’un Tanrı’sı büyük hakikati arama yolundaki genç Bunin’i tatmin etmedi.*”²²² Kuçerkovski, buna rağmen Bunin’in Tolstoy öğretisi bayrağı altında kendine özgü özgür adımlar attığını ileri sürer. Kuçerkovski, 900’lü yıllarda soylu yaşamının çöküşünü Rusya’nın tarihi trajedisi gibi algılayan Bunin bu çöküşün en iyi ileticisi gibi anlatır.

İkinci bölümde 1909-1910 yılları arasındaki yapıtlar esas alınarak “Kuşların Gölgesi” ve “Köy” romanı üzerinde geniş şekilde durulmaktadır. Kuçerkovski bu yılların ürünü olan “Köy”, “Suhodol” ve “Neşeli Avlu” yapıtlarına Rusya hakkında bir triloji gibi tanım vererek bu yapıtlarda Bunin’in hayatın estetik algılanışındaki çelişkilerle dolu düşüncelerinin ve görüşlerinin bir bütün halinde iletildiğini söyler. Bu yıllarda en büyük yankı uyandıran yapıtın “Köy” romanı olduğunu söyleyen

²²² N.M. Kuçerkovski, *Estetiçeskaya kontseptsiya jizni v proze İ.A.Bunina (1887-1917)*, Avtoreferat, Moskva 1973, s. 10 (Bundan sonra bu kaynakçanın ismi Kuçerkovski, Avtoreferat, 1973 kısaltmasıyla kullanılacak. Verilen sayfa numaraları bu baskıya aittir.)

Kuçerkovski, yapıtın önemini anlatmak için Gorki'den alıntı yapar. Gorki Bunin'in "Köy" romanı hakkında *"Bu hiç şüphesiz benim için böyledir: Şimdiye kadar böyle derinlemesine, böyle tarihiyle köyü kimse işlememiştir"* diyerek *"bu yapıtla kıyaslandığında Tolstoy'un "Bir Toprak Sahibinin Sabahı"(Utro pomeşçika) "Tolstoy'un hayatından sadece birkaç epizot", Çehov'un "Mujikler" ve "Derede"(V ovrage) hikayelerini "bir ipokondrinin (merak hastası) yaşamından birkaç epizot" diye adlandırmıştı.*²²³

Üçüncü bölümde 1911-1917 yılları arasındaki yapıtlarında Bunin'in bir yazar gibi olgunlaştığını, edebî görüşlerinde daha derin, kapsamlı ve eleştirmenlerce *"kozmetik dünyayı algılayış"* diye adlandırılan bir düşünce tarzının yerleştiği ileri sürülmektedir. Şu ana kadar Bunin yapıtlarında sık sık yer alan *"sosyal adaletsizliklerin"* üzerine bir de *"kozmetik adaletsizlik"* eklenmektedir. İnsanın *"ebedî sırlarla"* hayata göz açmasını ve trajik bir uyumsuzluklar içerisinde bu yaşamı sürdürmesinin mantığını arayan yazar, bu noktada 19. yüzyıl gerçekçi edebiyatın geleneklerinden koparak yeni bir bakışı ortaya koymaktadır. Tezin özetinde Bunin sanatında hayatı estetik algılama konusu hakkında derin bir incelemeye değil, genellemelere ve daha çok yapıtlarının incelenmesine ağırlık verilmiştir.

Valeriy Vasilyeviç Nefedov 1973 yılında yazdığı *"Bunin Bir Şair Gibi"*(Bunin-poet) doktora tezinde adından da anlaşıldığı gibi Bunin'in şiir sanatı üzerinde durmuştu. Bunin'den büyük bir şair ve yazar olarak bahseden Nefedov, yaptığı çalışmanın nispeten daha az araştırılan bir konu üzerine olduğunu yazar. Bunin'in şiir sanatına geçmeden önce 19. yüzyıl sonu ve 20 yy. başlarında ve günümüzde

²²³ Kuçerkovski, Avtoreferat, 1973, s. 12

Rus şiirinde yeri konusu üzerinde durur. Nekrasov, Gleb ve Nikolay Uspenskiler, A. Jemcujnikov, T. Şevçenko gibi demokrat yazarlara hayranlık duyan Bunin şiirlerinin kökünde Puşkin şiirinin tohumlarının bulunduğunu söyler. Yaşadığı dönemdeki dekadın şiir sanatının etkisi altına düşmemesini ise demokratik edebiyata verdiği en büyük hizmet olarak değerlendirir. Doktora tezi üç bölümden oluşmaktadır. Burada Bunin şiir sanatında, edebî-fikrî evrim yolları, Bunin'in bir sanatçı olarak sanatının edebî özellikleri ve şiirlerinin ilk kaynakları üzerindeki çalışmaları gibi konular yer almaktadır. Düzyazısının ikizi olan şiirlerinde duyguların yoğunluğu, hislerin berrak ifadesi, bir uyumluluğun varoluşu temel özellik olarak gösterilmektedir. Nefedov, Bunin şiirlerinde mutluluğu, sevgiyi, sevinci doyasıya yaşayan, ölüme ve mutsuzluğa ısrarla direnen bir insanın olduğunu yazar. O, Bunin dünya görüşündeki sınırlılığa rağmen, şiirlerinde dünyevîlik ilahî şeyler kadar yüce tutulmaktadır. Nefedov, Bunin'in edebî sanatına Gorki'nin büyük etkisi olduğunu yazarak Gorki'nin Bunin için bir hayat severlik örneği olduğunu ileri sürer. Toplumsal ve sosyal olaylardan uzak duran Bunin'in ilham kaynağı doğa ve vatan sevgisidir. Evrensel insani duyguları, aşk, güzellik gibi kavramları konu alan şiirlerde istidadının tüm gücünü gösteren Bunin'i, Nefedov, 20. yüzyılın büyük şairi diye adlandırır. Bunin edebî sanatının sembolist ve idealist içerikli sanattan köklü şekilde farklılığını ileri süren Nefedov, Bunin'in bir sanatçı olarak hayatın renklerinden, seslerinden, kokularından zevk aldığını ve şiirlerinde bunları iletebildiğini söyler. Bunin'i asrın başlarındaki en iyi ressam-şair diye adlandıran Nefedov, onun şiirlerindeki renk tablosuna hayran kaldığını yazar. Nefedov, Bunin şiirlerinde en fazla mavi ve beyaz renklerin olduğunu, fakat bu iki rengi çıplak değil, tüm tonlarıyla tasvir ettiğini gösterir. Şiirlerinde retorik

figürlerin ve mecazların çokluğu ve isabetli kullanışını da gözden kaçırmayan Nefedov, Bunin şiirlerinde tasvirlerin nesneyi değil, ruhu, durumu, duyguları anlattığını söyler. Nefedov, Bunin'in şiir sanatının diğer bir özelliğini de müzikalliliğiyle açıklar. A.Blok, M.Gorki, K.Çukovski de Bunin şiirlerinde bu özellikten bahsetmişlerdi. Nefedov Bunin şiirlerinin kronolojik açıdan ele alındığında her geçen gün koyu tonların ve karamsarlığın artışı tespit ederek, bunu bir taraftan yazarın yaşamı, diğer taraftan ise edebî evrimindeki düşüncelerine bağlar. Nefedov'a göre genelde Bunin sanatının sonraki yılları için karakteristik olan çaresizlik, yaşamdaki trajik tonların daha fazla dikkat çekmesi, hayatın anlamını idrak etmedeki zorluk, fatalizm vs gibi unsurlar şiirlerinde de kendisini göstermektedir.

Nefedov, Bunin şiirlerinde bir Doğu aşkının, Doğu yaşam tarzına, din ve inançlarına, felsefe ve kültürlerine büyük saygısını göz ardı etmemiştir. Doğu'ya büyük kültürün mabedgahı gibi bakan Bunin'in en çok okuduğu ve sevdiği şairin Sadi-i Şirazî olduğu bilinmektedir.

Nefedov, Bunin'in bir şair gibi okurlarına hayatı sevmeleri gerektiği mesajını vererek "Akşam"(Veçer) şiirinde "*Mutluluk sadece onu anlayana verilen bir nimettir.*" (Şçast'ye tol'ko znayuşçim dano) diye yazdığını söyler.

V.V. Krasnoyanskiy 1973 yılında "İ.Bunin'in 1915-16 Yılları Arasındaki Öykülerinde Anlatım Dili" (Povestvovatel'naya reç' v rasskazah İ.Bunina. 1915-1916 gg.) adlı doktora tezi çalışmasında edebî dilin üslûp özellikleri konusunun hem edebiyatçılar, hem de dilciler tarafından önemli bir konu olduğunu vurgular.²²⁴

²²⁴ V.V. Krasnoyanski, Povestvovatel'naya reç' v rasskazah İ. Bunina 1915-16 gg.

Avtoreferat, İzdatel'stvo Moskovskogo Universiteta 1973 (Bundan sonra bu

Krasnoyanskiy yapılmakta olan çalışmasında V.V.Vinogradov'un edebî dil teorisinin esas alındığını belirtir. Vinogradov'un çağdaş edebiyatta her hangi bir yapıtın başlıca edebî özelliğinin karışık anlatı şeklinde çok öznel kurgusu olduğunu vurgular.²²⁵ Krasnoyanskiy Bunin'in 1915-16 yılları arasındaki yapıtlarını araştırma malzemesi olarak bir edebî yapıtta anlatının kurgulanması ve edebi dilin özellikleri konularını irdelediğini söyler. Anlatı dilinin aynı zamanda yazarın genel üslûbunu belirten bir faktör olduğunu da göz ardı etmeyen araştırmacı, yaptığı çalışma süresince Bunin'in bir yazar gibi kendine özgü yönteminin de yapıtlarının diline yansıdığını ve yazarın konumunu göz ardı etmediğini ekler.

Tez, Giriş, üç bölüm ve Sonuç kısımlarından oluşmaktadır. Birinci bölüm "Anlatı Dilinin Üslûpsal Renkleri ve Türü" olarak adlanmaktadır. Burada Bunin'in bir yazar gibi dilinde üslûba ait renklerin fonksiyonu üzerinde durulmaktadır. İncelenecek öykülerin üslûp özelliklerinden bahsetmek amacıyla genelde Bunin düzyazısında anlatı şeklinin kısa evriminden söz edildikten sonra tezin kapsadığı zaman dilimi arasındaki öykülere geçilir. Krasnoyanskiy, Bunin'in 1915-16 yılları arasındaki öykülerinde 'ben' anlatımının ya direkt olarak anlatıcı (mes., "Görev"(Post)), ya da bir seyirci gibi olayları aktardığını (mes., "Son İlkbahar", (Poslednyaya vesna), "Son Sonbahar"(Poslednyaya osen')) veya bir aracı figürün dilinden (mes., "Aşkın Grameri" (Grammatika lyubvi), "Yurttaş" (Sooteçestvennik), "Çanga"nın Rüyası" (Snı Çanga)), bazı öykülerin ise 'o' anlatımıyla "Oğul" (Sın), "Zarif Nefes") anlatıldığını yazar. Bunin'in bu yıllardaki bazı öykülerinde belgesel türüne özgü (mes., "Otto Şeyne") bir anlatımın da söz

kaynakçanın ismi Krasnoyanski, Avtoreferat, 1973 kısaltmasıyla kullanılacak.

Verilen sayfa numaraları bu baskıya aittir.)

²²⁵ Krasnoyanski, Avtoreferat, 1973, s. 1

konusu olduğunu yazan Krasnoyanskiy bazı yapıtlarında ise rivayet veya diğer folklor türü olan skazda olan anlatımın mevcut olduğuna (mes., “Aglaya”, “Gotse Hakkında Türkü”(Pesnya o gotse), “Üçüncü Horozlar”(Tret”yi petuhi”)) dikkatleri çeker. Bu anlatımların hepsinde kendine özgü üslup tonları vardır. Üslup tonları kavramı altında Krasnoyanskiy aslında konuşma dilinin ölçülerinden bahseder: Yukarı, orta ve aşağı üslup örneklerini gösterir, yöresel, dinî ve arkaik dilin kullanım amaçları ve özellikleri üzerinde açıklamalar yapar. Krasnoyanskiy Bunin’in anlatımında edebîliğin yüksek şekilde oluşuna dikkatleri yöneltmek onun aşağı üslup örneklerinde bile aşırıya kaçmadığını söyler.

“Anlatının Subjektif Plandaki İfade Araçları” diye adlanan ikinci bölümde ifade araçları, tonlamalar üzerinde durulmaktadır. İlk olarak cümlelerdeki duygusal renkliliği anlatımda en parlak araç gibi gösteren Krasnoyanskiy bu konuyu iki boyutta ele alır: 1. Yazarın “ben” anlatımdaki duygusal renklilik ve amacı; 2. Figürün dilindeki duygusal renklilik ve amaç. ‘Ben’ anlatımındaki bu özellik okurun tüm dikkatini anlatılana yöneltmeyi hedefler ve çevre ile, geçmişle, bulunulan mekânla çağrışım yapılarak bir bütün hali alır. Buradaki anlatıcı anlattığı olayların dışında kaldığı için anlatımdaki bağı koparmamak için cümlelerin renkliliğine, noktalama işaretlerine vs dikkat etmektedir. Figürün anlatımında direkt olarak yaşananlar söz konusu olduğu için genelde bir değerlendirme söz konusudur. Bu açıdan anlatımda zaman zaman bir iç monologların, bilinç akımının yer alması söz konusudur.

Krasnoyanskiy bu bölümde figürlerin adlandırılmasına da bir üslup belirtisi gibi bakar. Ona göre verilen adların nasıl oluşu figür hakkındaki ilk izlenimi etkilemek açısından önemlidir. Adlandırma konusunu araştırırken tasvir olunan

yaşantı ve yazarın bakışı hakkında da bilgi sahibi oluruz. Diğer bir konu ise yazarın dışında figüre çevresince verilen adla veya lakapla ilgilidir. Bu figürün diğerlerince nasıl değerlendirildiğine de bir işarettir. Krasnoyanskiy biraz ileri tarihlere giderek ilk öykülerinde Bunin'in figürü mesleğiyle tanıttığını yazar. Mesela, messaha memuru (zemlemer) (Beyat At (Belaya loşcad')), seminarist (Sıkıcı Günler (Budni)), öğrenci-student(Gök Kuşları (Ptitsı nebesniye)) vs. sonraki öykülerinde ikili bir tanım sözkonusu olur: Zengin, fakir (İlkbahar Akşamı(Vesenniy veçer)), ihtiyar kocakarı, ağa, hanımefendi (İhtiyar Kocakarı) vs. son öykülerinde daha geniş yaygınlaşıyor şahıs zamirleri - üçüncü şahıs tekil erkek veya kadın.(Antigona, "Tanya", "Paris'te"vs.)

Krasnoyanskiy Bunin'in bu yıllarda yazdığı öykülerin dilinde yabancı uyruklu kelimelerin oldukça az olduğunu ve genelde latin kökenli olduğunu yazar. Bir tek "San-Franciscolu Ağa"öyküsünde yabancı uyruklu kelime veya cümle şeklinde kullanım söz konusudur. Burada da ya cümlenin tamamı yabancı dilde olduğu gibi verilmiş, ya da özellikle vurgulanmak istenilen kelime yabancı şekliyle korunup cümlenin geri kalan kısmı Rusça verilmiştir. Bunun dışında öyküde yabancı kökenli *mister, ser, signora* gibi müracaat nitelikli sözcüklere de rastlanmaktadır.

Krasnoyanskiy tezinin üçüncü bölümüne "Öykülerin Yazılışı ve Tekrar Basımı Süresince Anlatıda Yapılan Değişiklikler" adını vermiştir. Araştırmacı, Bunin'in 1915-16 yıllarındaki öykülerinin farklı baskılarını, yapıtların elyazılarını, yazarın günlüklerini ve mektuplarını titizlikle inceleyerek bu prosedürü takip edebilmişti. Bu değişikliklerin en fazla nüvel türündeki yapıtlarında olduğuna dikkatleri yönelten Krasnoyanskiy, bu yapıtlarda anlatım biçiminin ve türünün, figürlerin dili ve bunlar arasındaki bağlar üzerine yoğunlaşır. Mesela, "İhtiyar Kocakarı" öyküsü

müsvette versiyonunda *İcherzahlung* – 'ben' anlatımı ile yazılmıştı, basıldığı zaman ise diğer bir figürün dilinden anlatılır. Neden? Anlatım biçiminin değiştirilmesiyle neler değişiyordu sorusunu ileri süren Krasnoyanskiy bunu cevaplamaya çalışır. 'Ben' anlatımından farklı olarak 'O' anlatımında bu günü, geçmişi, dış görünümü, çektiği acıların tasviri yazara özgü tonlarıyla renklendirilerek verilir. Mesela, *"Onun geçmişi oldukça korkunçtu."* Veya *"Yalnız geçen ihtiyarlık yıllarında o nasıl ağlardı, eskimiş eteğiyle gözyaşı akıtmaktan kurumuş gözlerini silen elleri nasıl da iri ve korkunçtu"* gibi cümleler sonraki değiştirilmiş versiyonunda yer almaktadır. Krasnoyanskiy anlatımdaki değişikliğin yazarın tonunu etkilediğini de ileri sürer. Bu bölümde bir çok öykülerin farklı versiyonları kıyaslanarak yapılan değişikliğin üslûpla ilgili ve anlatım biçimi açısından incelenmesi yapılmıştı.

1973 yılında Valeriy Alekseyeviç Geydeko "A. P. Çehov ve İ. A. Bunin Öykülerinin Sanatsal Özellikleri" (Problematika i poetika rasskazov A.P.Çehova i İ.A.Bunina) adlı doktora tezini tamamladı. Geydeko son yıllarda Rus edebiyatı ile ilgili bir çok karşılaştırma türünde incelemelerin yapıldığını öne sürerek tezinde iki büyük yazarın tarihin belirli dönemeçlerinde üst üste düşen yaşam ve sanat hatlarını belirlemek, onların ortak olan, aynı zamanda doğal olarak farklı yönlerinin üzerinde durmak istediğini belirtir. Bu konu bu yazarların bir tek sanatsal özelliklerini değil, siyasî, toplumsal, kültürel ilişkilerde konumunun da irdelenmesini gerektirmektedir. Bu sebeplerden dolayı hem Bunin'in, hem de Çehov'un kendilerine özgü kişiliği üzerinde durulması da gündeme gelmektedir.

Çehov ve Bunin sanatlarının benzerliği, her iki yazarın isminin bir sıraya konulması henüz yazarların yaşadıkları dönemde edebî eleştirice değinilen bir konu olmuştur. Bunin sanatına Çehov'un etkisi ileri sürülerek onaylanmış veya inkar

edilerek çürütülmüştü. Geydeko, Çehov ve Bunin öyküleri üzerinde incelemeler yaparak ilk sırada bu iki yazarın sanatındaki benzerlikleri tesbit etmeye çalışmıştır. Onun üzerinde durduğu ilk konu her iki yazarın yarattığı insan tiplerindeki benzerliktir. Halkın manevî ve ahlakî değerlerini kendisinde barındıran bu insan tipleri içerisinde “Köy”deki Molodaya ile “Derede”(V ovrage) hikayesindeki Lipa muhtelif ortamlarda, farklı çevrelerde aynı yapıda olan ve benzeri kaderi paylaşan insanlardır. Onların çaresizliği, sabırlılığı, âcizlikleri, içlerine kapanık oluşları dikkati çekmektedir. Her iki figür sıkılganlıklarında sadece sıradan insanlarla iletişimlerinde veya doğayla baş başa kalışlarında kurtuluyorlar.

Geydeko, Bunin’in taşralı insan tipleri galerisi yarattığını söyler ve bu insanların cahilliği, kaballığı, dar görüşlü oluşları oldukça çıplak tasvirlerle verilmektedir. Bunin hiçbir zaman yarattığı figürleri idile etmemiştir. Çehov’da Bunin’e bakarak genelde aydın ve okumuş figürler çoğunluk oluşturmaktadır. Bu açıdan Bunin’de izlenen tonlar Çehov’da farklı boyuttadır. Çehov okumuş insanların sıradan cahil topluma dönüşlerindeki çarpıklıklardan doğan olayları konu alır. Çehov öykülerinde ileri görüşlü bu insanların ya bu kitleye ayak uyduramamasından doğan tezatlar, ya da sıradan insanların aydınlara karşı saf tutumu hedef alınmaktadır. Geydeko bu açıklamalarını kısaca şöyle bir sonuca bağlar: Tasvir edilen her figürün kendine özgü oluşlarına sâdık kalınarak Bunin’de köylü tipleri ile anlatılanlar, Çehov’da şehirli insan tiplerini ile verilmektedir. Tezde öykülerdeki benzerliğin diğer nedenlerinden birinin de her iki yazarın yapıtlarında başlıca amaçlarının “*Rus ruhunu yakalamak ve iletme*” olduğu ileri sürülmektedir. İster Bunin, isterse de Çehov defalarca tek bir figürün değil, genelde Rus insanının kimliğini ve kişiliğini ortaya koymak istediklerini hedeflediklerini

söylemişler.²²⁶ Tezde değinilen diğer önemli konulardan birisi de 19. yy. sonu-20. yy. başlarında Rusya'daki siyasî ve toplumsal olaylara her iki yazarın bakışı ve mevcut durumdan çıkış yollarının neler olabileceği hakkındaki görüşleri ile ilgilidir. Geydeko, Bunin'in bu konularda demokratizminin "Köy" romanından da görüldüğü gibi düzensiz ve sınırlı oluşunu vurgulayarak, halka inancını ne derecede olup olmadığını halen soru işareti altında oluşunu, sınıfsal mücadelede zayıf tutumunu ve tabii ki korkunç kararını – iltica ettiğini - bir cevap olarak göstermektedir. Çehov'un bu konularla ilgili görüşlerine yorum yapamayan Geydeko, onun öykülerinde yerleşmekte olan kapitalizm ekonomik şartlarını, hukuksal yasalarını ve ahlakî normlarını eleştirdiğinde yazarın hedefinin mânen ve şuurca yetişmeyen insanlar olduğunu gösterir. Geydeko her iki yazarın figürlerinin manevi değerlerden yoksun oluşlarını kabarık gösterdiğini, fakat bu manevî değer kavramına her yazarın farklı görüş açısından baktığını söyler. Mesela, Çehov, figürlerini ruhsal, Bunin manevi olgunluğa çağırır, Bunin'in yarattığı figürlerde gaddarlık, mantıksızlık, körü körüne davranışlar, hatta canî ruhu vardır. Kara güç – Bunin kahramanlarını hem korktuğu, hem de inandıkları bir inançtır. Geydeko'ya göre Çehov cehaletin bir çok sebeplerinin kökünde kültürden yoksunluğun durduğunu savunur. Kültürlü olmak ona göre belirli niteliklerin veya alışkanlıkların uzun uzadıya provası sonucunda elde edilen bir şey değil, daha önemli ve prensipli bir kavramdır. Çehov'a göre bu, yüce ahlakî normların idrak edilmesi, insanın yaşantısının her alanında – işinde, yaşamında, aşkında insanın davranışını

²²⁶ Bkz: V. A. Geydeko V.A., Problematika i poetika rasskazov A.P.Çehova i İ.A.Bunina. (Sravnitel'nyy analiz), Avtoreferat, Moskva 1973, s. 8(Bundan sonra bu kaynakçanın ismi Geydeko, Avtoreferat, 1973 kısaltmasıyla kullanılacak. Verilen sayfa numaraları bu baskıya aittir.)

belirlemelidir. Bu sadece belirli insanlara değil, toplumun tamamına doğal olarak yaklaşım şeklidir. Geydeko, Çehov'un eğitilmiş insanda görmek istedikleri niteliklerin dönemindeki sosyalist toplumundaki davranış programı ile üst üste düştüğünü yazar. Geydeko öykülerin içerik ve düşünce yönünden benzerlikleri konusundan sonra her iki yazarın öykülerindeki kurgu özellikleri üzerinde durur. O, her iki yazarın öykülerindeki kurguların sürekli aynı özellikleri taşımadıklarını, yani her ikisinde çok farklı kurgulandıklarını yazar. Farklı kurgusal özellikleri taşıyan bu öyküler için bazı sonuçları açıklamanın da mümkün olduğunu yazan Geydeko, Çehov'un sivri olgular düzeni olan öykücü gibi yazarlığa başlayıp sonra tamamen bundan vaz geçtiğine işaret eder. Bunin'in ise tam tersine ilk öykülerinde süjesiz öykülerinin asgarî olduğunu zaman geçtikçe olgular düzeninin önem arzettiğini gösterir. Konuların bitiş şekli Çehov'da belirsizlik ve karamsar olsa da kahramanların geleceğe umutla baktıkları veya anlatılan olayın bitmediği, yarıda bırakılması söz konusudur. Bunin öykülerinde ise böyle değildir. Bunin, öykülerinin sonunda kahramanlarına acımasızca gelecekte hiçbir umut beklememelerini söyler. Geydeko, Çehov'un ilyüzöncü bir yazar olmadığını, hayal kurmaktan kaçındığını, fakat umutları yıkmadığını söyleyerek Bunin ise umutlara bile acımadığını yazar. Geydeko belki de hiçbir başka yazarda Çehov ve Bunin öykülerinin kurgularında ayrıntılardan kaçınmanın, gereksiz bir kelimenin bile kullanmadığını söyler. Geydeko son olarak her iki yazarın öykülerinin üslup özelliklerindeki benzerlik ve farklılık üzerinde durur. O, *"Üslûp, her büyük yazarda olduğu gibi edebiyat standartları üzerinde zafer kazanan oldukça bireysel ve şarti bir araç kullanımıdır"* der.²²⁷ Geydeko, üslûp karşılaştırması konusunu

²²⁷ Geydeko, Avtoreferat, 1973, s. 15

tezinde oldukça sınırlı bir kapsamda tutarak Çehov'un "Volodya" öyküsü ile Bunin'in "Zoyka ve Valeriya" arasında karşılaştırma yapacağını belirtir. Her iki öyküdeki ölüm sahnesini alıntılarla kıyaslayan Geydeko, Çehov'un, kahramanı Volodya'nın son derece çirkin tasvir ettiğini, hatta ölüm şeklinin bile yüzü üstü yemek masasına düşerek kadehlere çarptığını vs gösterir. Bunin'in kahramanın ölümü ise romantik ve duygu doludur, diyen Geydeko ölüm sahnesini tasvir eder: Gecenin karanlığında bisikletle trene karşı koşan bu delikanlının çevresini zifirî bir karanlık, sessizlik, anlaşılmaz ve amaçsız bir yaşam güzelliği sarmaktadır. Bu gecenin ebedî sihirli sessizliğidir. Çehov'la kıyasladığımızda Bunin'in daha uzaylı olduğunu görüyoruz diyen Geydeko, eğer Çehov'da olay mobilyalarla süslenmiş, sabun kokusu veren, anlamsız sohbetlerin fısıldaştığı bir dairede cereyan ediyorsa, Bunin'de mekan yıldızlarla dolu sonsuz bir gökyüzüdür der. İki yazarın birbiriyle üslup tartışması olduğu gibi ileten Geydeko, Bunin'in Çehov'a bakarak daha sert bir tarz kullandığını ileri sürer. Çehov, Bunin'e *"İşte yazmışsınız: "Deniz karpuz kokuyordu". Mükemmeldir, ama ben öyle demezdim"* diyerek farklı anlatı ve ifade tarzına sahip olduklarını bir daha kanıtlamak ister. Geydeko, Bunin'in dilinde retorik figürlerin, mecazların yanı sıra bu türde kendine özgü kelime ve tamlamaların bol kullanıldığını, Çehov'un ise bu konuda kısmen 'cimri' olduğunu yazar. Fakat bunu bir eksiklik değil, Çehov öykülerinin daha sade, daha yalın dille anlatıldığını onun yüce sanat değeri gibi açıklar.

L.A. Vasilyeva'nın "İ.A.Bunin Sanatında Lirik ve Epik Unsurlar" (Liriçeskoye i epiçeskoye v tvorçestve İ.A.Bunina) adlı doktora tezi 1979 yılında savunmaya hazır olarak sunuldu. Tezin özet yayınından elde ettiğimiz bilgilere dayanarak içeriği hakkında kısaca bilgi vermeye çalışacağız. Son yıllarda Bunin sanatının

ciddi şekilde edebiyatçıların dikkatlerini üzerine toplaması, özellikle araştırma ve incelemelerdeki değerlendirilmelerde yazarın edebî mirasına hak ettiği değerin verilmesini hoş bir durum olarak değerlendiren Vasilyeva, konusunun ciddiyetine değinir. Bunin'i bir çok karşıtlıkların ve çelişkilerin karışımını sanatında bir araya getiren bir yazar gibi tanıtan Vasilyeva, bu yönlerden birinin göz ardı edilmesi konumunda yazarın bir sanatçı gibi tam portresinin ortaya çıkmadığını bildirir. Bir taraftan Rus klâsiklerinin geleneksel edebî mirasları, gerçekçilik, diğer taraftan sembolist sanatın özelliklerini bir arada algılamakla Bunin sanatının tam tablosunu ortaya koymak mümkündür. Vasilyeva ona kadar araştırma ve incelemelerin Bunin'in ya şiir sanatıyla, ya da düzyazı sanatıyla ilgili yapıldığına dikkatleri yönlterek bu çalışmasında bu iki yönü bir arada bir sanatçının edebî sanatı tamlığında ele almaya teşebbüs ettiğini söyler. Edebiyat teorisinde her zaman güncelliğini koruyan türler konusu asrın başlarında bir ölçüde keskin dönüşümle karışması da bu türde çalışmaların zarurîliğini icap ettirmektedir. Bunin sanatında lirik ve epik unsurların başlama oranı ilk bölümde incelenmektedir. Bu başlangıcın evrimi ikinci bölümde ele alınmaktadır. İlk iki bölümdeki sonuçlar üçüncü, son bölümde Bunin sanatında lirik ve epik açı esas alınarak insanın tasvir edilme prensiplerini açıklamak için müsaade ediyor. Vasilyeva sanatta tür konusunda ender olarak netlik arandığını, genelde düzyazıda lirik, lirik türlerde nesrin unsurların olduğu gözlemlenmektedir. O, Bunin'in genelde lirik bir kimliği kendisinde biriktiren bir sanatçı olduğunu söyler, nitekim yazarın kendisi de defalarca bunu itiraf etmişti. Vasilyeva, Bunin'in duygu yüklü bir yapıya sahip sanatçı olduğunu, fakat onda bu lirik duyguları ifade etmesi için yeterince verimli şiiriyet coşkusunun yetersizliğini, bu özelliğin büyük bir sanat yaratmak için esas faktör olmadığını

yazar. Bunin sanatının ilk döneminde lirik ve epikliğin karışımı şu şekilde takip edilmektedir: İlk şiirlerinde tasvircilik, ilk nesir örneklerinde ise lirik bir başlangıç tespit edilmiştir.

I.3.b. Rusya Dışında Yapılmış Çalışmalar

İ.Bunin sanatı üzerine sadece Rusya’da değil, diğer ülkelerde, özellikle Amerika, İngiltere ve Almanya’da bir çok araştırma ve incelemeler yapılmıştır. Bu çalışmaların bir kısmına ulaşmamız mümkün olsa daü, büyük bir kısmını elde edemedik. Rusça’ya çevrilmiş veya Rusya dışında araştırmacıların çalışmaları ile ilgili bilgiler bu konuda bizim için faydalı oldu. Ulaşabildiğimiz bilgileri yine koyu yazı türüyle belirtilen konu başlıkları altında iletmeye çalışacağız.

Kitaplar ve Kitap Bölümleri: 1968 yılında Alman eleştirmeni Baldur Kirchner’in *İvan Alekseyeviç Bunin’in Nesrinde Dünyayı Algılama Şekli* adlı bir kitabı yayınlanır.²²⁸ Araştırmacı, Bunin sanatındaki dünyayı algılama şeklini ve yaşamın temel ilkelerinden “yaşam ve ölüm” kavramlarını felsefî açıdan ele alır. Kirchner, Sovyet eleştirmenleri ve edebiyatçılarının Bunin sanatına tarihî açıdan yaklaşarak bir kısım sosyal ve siyasî nedenlere bağlı açıklamalar yapmalarına ve onun yapıtlarını bu yönde incelemelerine karşı çıkar.

“Çanga’nın Rüyası”(Snı Çanga), “Kardeşler”, “Köy” yapıtları üzerine araştırma yapan Kirchner, Bunin’in yaşama bakışında panteist-taoist unsurların olduğunu ileri sürer. Bunin sanatında Hristiyanlık öncesi olan Çin ve Hint

²²⁸²²⁸ Die Lebensanschauung Ivan Alexejewitsch Bunins nach seinem Prosawerk. Inaugural-Dissertation zur Erlangung des Doktorgrades einer Hohen Philosophischen Fakultät Der Eberhard-Karls-Universität zu Tübingen vorgelegt von Baldur Kirchner aus Komotan. Druckerei Zinthäfner, Ludwigsburg, 1 Februar, 1968.

felsefesinin etkisinin büyük olduğunu gösteren araştırmacı, yazarın özellikle ölüm kavramı üzerindeki yorumlarında Tao felsefesinin açık izlerini buluyor. Tao felsefesinde olduğu gibi Bunin sanatında da ölüm, hayatın yok oluşu ve korkunç bir şey gibi değil, sadece ebedî bir dünyada sınırların değiştirilmesidir. Tao felsefesinde ölüm, insan yaşamının ebediyete kavuşmasıdır. Ölümle bu ebediyete kavuşulur. “Çanga’nın Rüyası”nda gemi kaptanı, Tao felsefesini kavramaya çalışmaktadır. Ona göre Tao varoluşun, ebediyetin, kanuna uygunluğun bir ölçüsüdür, fakat insanoğlu bu düzenle ihtilafa girer ve sonuçta yaşamını zorlaştırır, mutsuz olur. Kirchner’e göre koşuşturmacalarla dolu insan yaşamının amaçsızlığını, inançsızlığını ve bilgisizliğini Bunin “üçüncü bir gerçeklik”le karşılaştırır. Bu “üçüncü gerçeklik”denilen kavrama göre insan varolduğu bir gerçeği idrak ederek ebedî yaşama, Tao’ya doğru ilki ve sonu olmayan bir dünyanın yolcusudur. Ve yaşam ölümden önce de, ölümden sonra da vardır. İnsan Tao’nun görünür şeklidir, ve yalnız ölüm onu bu ebediyete, yegâne olan değişmeyen yaşama kavuşturuyor. Kirchner’in bu “üçüncü gerçeklik” kavramı ile ilgili R.S.Spivak “*Bunin ve Onun Yabancı Yorumcuları*”²²⁹ adlı makalesinde sert tepki göstererek bunun Bunin’in değil, Kirchner’in kendi düşünceleri olduğunu yazar.

Kirchner, Bunin’de hayat sevgisini derinliğini fark ederek onun bu yaşamın bitmeyeceği inancında olduğunu ve görünmez bir ebediyette de devam ettiğini savunduğunu söyler. Kirchner, bu düşüncelerini “Kardeşler”öyküsünde de aynı şekilde yorumlar. Yapıtın kahramanı Rikşa’nın tüm yaşamı, değiştiremediği bir

²²⁹ *Russkaya literatura v oçenke sovremennoy zarubejnoj kritiki (protiv revizionizma i burjuaznih kontsepsiy)*, Pod redaktsiey professora V.İ. Kuleşova, İzd-vo Moskovskogo Universiteta, 1973, s. 325-339

azap içinde geçmektedir. Bunin, Putperest filozofların yolundan giderek dünyevî acılardan kurtulmak için kahramanını Nirvana'ya gönderiyor. Hayata direnişten vazgeçen genç Rikşa, bunun sayesinde acılardan kurtulur ve ebedî yaşama kavuşur. Bu hayattaki aşılmazlıktan geçişin çaresi olan ebedî yaşam diğer kahramanın mantığıyla da pekişiyor. O çağdaş gelişmiş toplumun üyesi olan bir İngiliz'dir. Bu İngiliz manevî acılar içindedir. İçini kasıp kavuran bir boşluktan, sıkıntıdan kurtulmanın yollarını aramaktadır. Sonuçta kendi kendini istimlâk eder ve bu da manevî ölümüne sebep olur. Yapıtlarında ağırlıklı konumda olan bu düşünceler, Kirchner'e göre "Köy" romanında da temel niteliktedir. Romanda yoksulluğun ve insanî acıların yer yer tasviri araştırmacıya göre yüzeysel bir fondur. Burada Tihon ve Kuzma'nın dünyayı algılamadaki başlıca trajedileri, beklenmedik bir olayla - Deniska ve Molodaya'nın düğün hazırlığıyla - gölgede bırakılır. Düğün yaşama olan inancın ve gücün sembolüdür. Onlarsa bu düşüncenin karşı kutbunda yer alıyorlar. Onlar bundan çok uzaktalar. Onlar yaşama yeni anlam vermek için çok yaşlılar. Fakat Kuzma, yine de bu yeni çiftin örneğinde yeni yaşamın, yaşamdaki yeni anlamın sembolünü görür. Tihon da kısmen kendi cimriliğini yener. Her iki kardeş kaderlerinin trajik olduğunu, aynı zamanda onlardan uzakta da güzel bir yaşamın var olduğunu da anlamışlar. Ölümün kaçınılmazlığı ve yaşamın güzelliği inkâr edilmez bir gerçekliktir. Yaşamın güzelliği ne kadarsa, çirkinliği de o kadardır. Bu açıdan Bunin'de her ikisinin eşit olarak ele alındığı görülmektedir. Diğer bir araştırmacı Poggioli, "Köy"de Bunin sanatının geleneksel kutupluluğunun tecessüm etmekte olduğunu söyler. Burada her düşüncenin arkasında yazarın olduğunu söyleyen araştırmacı, *"figürlerin düşünceleri ve sözleri eski bir resim üzerine yapılmış basit bir eke benzer"* der.

1971 yılında Serge Kryzyski, Bunin sanatı ile ilgili Rus ve yabancı eleştirmenlerin yazılarından yararlanarak Önsöz, yedi başlık ve Sonuç kısımlardan oluşan *İ.A.Bunin'in Edebi Sanatı* adlı kitabı²³⁰ yayınlandı. Bunin sanatı üzerine araştırmaların azlığının sebebini onun yapıtlarının İngiliz diline az çevirisine bağlayan yazar, bu çalışmasıyla Bunin sanatına ilgiyi yoğunlaştırmak ve aynı zamanda da yapıtlarının çevirisini güncelleştirmeyi amaçladı. Tarihî edebî bulguların yoğun olduğu bu araştırmada, yazarın otobiyografisi, yapıtlarının içeriği ve yazılma tarihi kronolojik bir sıralama ile verilmişti. Kronolojik bir gidişatı takip eden Kryzyski'ye yazarın edebî gelişim yolunu da izlemek zor olmamıştı. Amerikan Edebiyat Biliminde ilk defa olarak Bunin'in ilk dönem yapıtları bu kadar geniş ve kapsamlı bir şekilde araştırılmaktaydı. Kryzyski, 1892-1909 yılları arasındaki yapıtlarında Bunin'in çocukluğundan tanıdığı bir çok taşralı ve halkın içinden olan insanların tiplerinin yarattığını söyler. 1909-1912 yılları, diğer bir Amerikan eleştirmeni E. Vasiolek'in tabiriyle “acılı yıllar” diye adlandırılan araştırmacı bu dönem yazılan yapıtlarda koyu tonların yoğunluğuna ilgi çekiyor. Araştırmasının her aşamasında Bunin sanatında türlerin çeşitliliği konusu ve bir çok yapıtlarının doğru türe ait edilmeyişini öne sürer. Mesela, o da G.Struve gibi “Köy” hikayesini ‘diptih’ veya ‘büyük bir fresk’ diye adlandırıyor. Kryzyski, “Köy”de hikaye anlatımının var olduğunu, yapıtın konusunun ise ayrı ayrı figürlerin diliyle tasvir edilen, anlatılan köyün kimliğini göstermek olduğunu ileri sürer.²³¹ Burada Kryzyski Bunin'in “Köy” yapıtındaki üslûbu ile kendisinden önceki geleneksel köy romanı sınırlarını yıktığını söyler ve fikrini Turgenev'in “Bir Asilzade Yuvası”

²³⁰ Serge Kryzyski, *The work of İvan Bunin*. The Hague – Paris, Mouton, 1971, s.

283

²³¹ A.g.e., s. 71

yapıtındaki anlatımla kıyaslar. Ona göre Turgenev'in adı geçen yapıtta ve diğer yapıtlarında da tasvirler ne kadar uzun, anlatım ne kadar akıcıysa, Bunin'de sıkışık ve her an endişe dolu bir anlatım söz konusudur. Kryzyski bir ölçüde tartışmalı da olsa "Köy"le İ.Rodionov'un "Bizim Suçumuz" yapıtlarının benzer olduğunu ileri sürer.

"Ufkun Gelişmesi" başlığı altındaki bölümde Bunin'in 1912-1920 yılları arasındaki sanatı üzerinde durulmaktadır. Kryzyski, Bunin ufkunu gelişmesini bir taraftan yapıtlarında konu sınırlarının artışı, diğer taraftan ise figürlerinin düşünce tarzında felsefî düşüncelerin yer almasıyla açıklar. Mesela, "Knyazlıktaki knyaz" (Knyaz vo knyazah) öyküsünde zenginleşen ve fakirleşen köy ağalarının karşılaştırmasını değil, her ikisinin daha derin bir konuyu hayatı idrak etmenin felsefî boyutlarını aradıklarını gösterdiğini bildirir. "San Franciscolu Adam" öyküsünde ise sınıfsal farkından asılı olmayarak insanlığın ölüm önünde âcizliğini dile getirir. Araştırmacı, Bunin'in göçmenlik yıllarında siyasî konumu üzerinden yüzeysel atlayarak 1920-40'lı yıllarda yazılmış yapıtları üzerinde yoğunlaşır. Bu yılların ürünü olan "Mitya'nın Aşkı", "Kornet Yelagina'nın İşi", "Arsenyev'in Yaşamı", "Karanlık Park Yolu" ve bir çok öykülerinde bir sanatçı gibi yükseldiğini ileri sürer. Araştırmacı, Bunin hakkında *"vatanından, millî kökünden ayrıldığı için istidadının köreldiği, artık yazamadığı, sanat diyapazonunun daraldığı"* gibi yazılara bu yapıtlarındaki başarısını göstererek karşı çıkar. Kitapta Bunin sanatında şiiriyet konusu üzerinde duran Kryzyski'nin bu hususun Dostoyevski ve D.Steynbek'e de özgü olduğunu söyler ve metinler üzerinde karşılaştırmalar yapar. Bir çok yenilikçiliği ve gelenekselliği bir arada tutan Bunin edebî sanatı üzerine yapılmış bu araştırmada bir hayli tartışmalı konular da yer almaktadır. Kryzyski

“tasvir ve olayların netliğinde Bunin’in Hugo ve Dickens’den geride kalmadığını, yöntem konusunda Fransız parnasçıların, Flouber ve Gonkurov’un soğukkanlılığını ve sakinliğini benimsediğini, aynı zamanda Fransız natüralistlerinin, özellikle Zola’nın üslûp araçlarını kullandığını, ve sembolizmle hiçbir bağının olmadığını ileri sürer. Bunin öykülerini “*Rus ve Dünya edebiyatının en iyi örnekleri*”²³² gibi değerlendiren Kryzyski, bu çalışmasıyla İngiliz ve Amerikan edebî toplumuna yazar hakkında geniş bilgi verir.

1994 yılında Sofya’da Svetla Lenkova ve Georgi Rupçev tarafından hazırlanmış *20. Yüzyıl Rus Edebiyatı* kitabı yayınlandı. Konstantin Balmont’tan başlayarak Aleksandr Soljenitsin’a kadar 61 yazar hakkında kısa bilgi verilen ve yapıtlarından seçme örnekler veren bu kitapta 20. yy. başlıca temel edebî akımlarından Sembolizm, Akmeizm, Futurizm, İmajinizm hakkında kısa bilgi verilerek bu akımların edebî manifestolarından parçalar yayınlanmıştı. Bazı edebî gruplar başlığı altında da şair ve yazarları bir grup halinde sunan kitapta İ.Bunin, A.Kuprin, M.Voloşin, M.Tsvetayeva gibi isimler “Vne grupp” başlığı altında verilmektedir. Bunin hakkında oldukça kısa bilgi verildikten sonra K.Paustovski ve V.Lavrov’un Bunin hakkında birer sayfalık yazıları verilmiştir. “*Yaşam çok sayıda renklerin ve ışıkların birleşiminden oluşmaktadır. Bu birleşimi kolay ve net yakalayan kişi oldukça mutlu birisidir. Hele hele o ressam veya yazarsa. Bu anlamda Bunin oldukça mutlu bir yazardır*” diye yazısına başlayan Paustovski, Bunin’de izleme ve yakalayabilme yeteneğine hayranlığını bildirir. V.Lavrov, 49 yaşındaki Bunin’in soğuk bir şubat günü Rusya’yı terk edişini, sonralar sanatıyla tüm dünyada tanındığını, edebiyat dalında Nobel ödülü aldığını, fakat tüm bunlara

²³² a.g.e., s. 270

rağmen büyük yazarın Rusya özleminin ve sevgisinin bir an bile onu terk etmediğini yazar. Kitapta Bunin'in birkaç şiiriyle "Güneş Çarpması" öyküsü verilmektedir.

Makaleler: Renato Poggioli "*İvan Bunin'in Sanatı*"²³³ adlı makalesinde doğanın ve insan yaşamının ebediliğin sınırsızlığında Bunin'in sadece gaddar ve kara güçlerin var olduğunu gördüğünü söyler. Poggioli, Bunin'de L. Tolstoy'un "Üç Ölüm" öyküsünde görülen tenin ölüm dramını, ruhun ebediliğiyle ödüllendirdiğini görmediğini düşünmektedir. Tolstoy'dan farklı olarak Bunin öykülerinde, özellikle "San Franciscolu Adam"da ölüm, insanın sonu ve yok oluşudur. Diğer bir öyküsünde de – "Kardeşler"de – yazarın amacının "*hayatın gaddar yaralarına ve maddî dünyanın kayıtsızlığına karşı parmakla sus işareti vermekle*"bunu bir daha kanıtlıyor. Poggioli, burada Bunin'in egzotik tasvirleri hayatın acımasızlığını ve saçmalığını göstermek için kullandığını söyler.

Bunin sanatının zirvesi, Poggioli'ye göre "Suhodol"dur. Araştırmacı "Suhodol"da "*ebedi yaşama ancak ölümle kavuşuluyor*" düşüncesinin iletildiğini söyler ve Bunin'in hiçbir yapıtında bu fikrin böyle muhteşem trajik coşkuyla ifade etmediğini söyler. Poggioli, "Suhodol"da onun sakinleri acılarıyla tarihî mistik hisse ve kaderciliğe sarılmışlar, der. Fakat Bunin bu mistik ve kaderci yaşam tarzına her şeye boyun eğmek, itaatkârlık anlamında bakmıyor. Bu, manevî olmasa da, dinî bir duygudur. Kahramanların düşüncesinde mekân salmasa da ilahî bir elle yönetiliyor. Bu suskunlukta onların, yaşama bu kadar acı ve karışıklık nasip eden olağanüstü kötü ve gaddar bir gücün varlığına inançları bulunmaktadır. Poggioli, Bunin'in yapıtlarında insana insan kimliği açısından bakıldığı, onun

sosyal ve sınıfsal özelliğinin önem arz etmediğini ileri sürer ve bu düşüncesini kanıtlamak için “San Franciscolu Adam”daki muhteşem bir yaşamın sürdüğü bir ortamda yaşamın sona erdiğini veya “Kardeşler”öyküsünde hem zengin kişinin, hem de fakir Rikşa’nın aynı kalp sıkıntısı içinde yaşadıklarını gösterir.

Poggioli Bunin’in sanat yönteminde Rus Sembolistlerine yaklaştığını söyler. “*Bunin’de dekadanalara özgü bir gerilim var, Flober’deki gibi. Ve bu şartı gerçekçiliğin çerçevesi içerisinde olarak faaliyet gösterir,*” diyen araştırmacı sözünü bu düşüncesini çürüten bir yorumla devam ettirir: “*ve buna rağmen bu özellik onun dünyasını anlaşılır ve hissedilir yapmıyor. Onda bir tek bu anlaşılırdı – doğanın ve insanın varoluşundaki kaosu yapmacık bir düzene sokma çabasının varlığı... insan ve doğanın patolojisine bir merak onun sanatının objektif ve gizli bir iç özelliği olarak görülmektedir. Ve bu onu Rus dekadanalara yaklaştırır, sembolistlere özgü olan başka bir dünya arayışı da bunu göstermektedir.*” Poggioli, Bunin sanatının zirvesi diye adlandırdığı “Suhodol”u “*Rusya’da bir zamanlar yazılmış yegane sembolik roman*” diye adlandırır.

“*Tolstoy, Andreyev ve Bunin’de Ortak Konular*”²³⁴ adlı makalesinde F.M.Borras Bunin sanatında sembolizm hakkında şöyle der: “*Bunin sembolizmi beni şaşırtıyor. Fakat bu başlangıcını yazarın düşüncesinden alan edebî bir sembolizmdir.*”

“San Franciscolu Adam” yapıtını okuyunca konunun psikolojik yönde devam edeceğini düşünen Borras, hayal kırıklığına uğradığını söyler. Bunin yapıtlarında

²³³ Renato Poggioli, The phoenix and the spider. A book of essays about some russişan writers and their view of the self, Cambridge, Harvard univ. Mess., 1957

²³⁴ F.M.Borras, A Comman Theme in Tolstoy, Andreyev and Bunin, “The Slavonic and East European Review”, No 32, 78.L., 1953

figürlerin onun şuurunun ürünü olmanın yanı sıra ondan tam olarak asılı olmadıklarını ileri sürer. Onun figürleri sürekli kendi kendini yetiştiren, kendi kendiyile tartışan ve büyüyen insanlardı.

William Harkins, Bunin düzyazısına farklı bir açıdan yaklaşarak onu sanatında felsefî boyutta ele alır ve şöyle der: “Felsefî açıdan baktığımızda Bunin hayatın sevincinin yaşlılık ve ölüme kadar yakalanması gerektiğine inanan bir hedonistir.”²³⁵ Harkins Bunin’in Klasik Rus gerçekçiliğinin geleneklerine çok da bağlı olmadığını ileri sürerek şöyle yazar: “*Bunin, Rus edebiyatı akımı içinde yalnızdır. Felsefî düşüncelerin yokluğu ve buna ilaveten metinlerarasılığı lirik bir yetenekle ileti şekli onun ender biri olduğunu gösterir.*” Harkins de Bunin sanatında Rus sembolist geleneklerinin mevcudiyetini dönemle bağlar ve doğal olduğunu söyler. M.Slonim, “Çağdaş Rus Edebiyatı. Çehov’dan Günümüze”²³⁶ adlı kitabında Bunin’i klasik Rus gerçekçiliğinden uzak bir natüralist gibi tanıtır. İnsan ve doğa tasvirlerindeki detaylar, şekiller, çizgiler, renkler, ilahî ve dünyevî nitelikler, bunların hepsinin mükemmel aktarımı onu bir natüralist yazar olarak gösterir. Slonim şöyle yazar: “*Tasvirlerindeki netlik ve bitkinlik L.Tolstoy edasını andırır, fakat Bunin’in dünyasında ne şeytan, ne de tanrı vardır. ... Bunin yapıtlarındaki güzelliğin çoğu ahlakî ve entelektüel zenginliğin bolluğuyla açıklanabilir.*”

1950’li yıllara kadar Amerikan ve İngiliz basınında Bunin sanatı ile ilgili bir araştırmanın yapılmadığı bilinmektedir. Bu konuda bir tek D.Mirski’nin 1926 yılında yayınlanmış *Çağdaş Rus Edebiyatı* kitabında yer alan yazıyı ve 1933

²³⁵ Dictionary of Russian Literature. By William E.Harkins. Columbia University. N.Y., 1959, Paterson

²³⁶ M.Slonim, Modern Russian Literature. From Chekhov to the Present. N. Y., 1953

yılında G.Struve'nin "İvan Bunin Sanatı" adlı makalesini göz ardı edemeyiz.²³⁷

Aslında 1920-1940'lı yıllar arasında Bunin'in bir çok yapıtları İngiliz diline çevrilmiş ve basın yayında göçmen yazar gibi hakkında siyasî içerikli yazılar da yayınlandığı da bilinmektedir. Fakat sanatı ile ilgili araştırma ve inceleme niteliğinde çalışmalar 1950'li yılların ikinci yarısından itibaren başlıyor.

1950-60'lı yıllarda Bunin sanatı ile ilgili İngiliz ve Amerikan edebi yayın organlarında bir çok araştırma ve inceleme içerikli yazılar yer alıyor.²³⁸

Bu yıllarda Amerikan Slavcısı Tomas Winner'in, İngiliz Rusolojisinden D.Richardds ve D.Woodward'ın makaleleri yayınlandı. Makalelerde Bunin sanatı üzerine daha dar alanda bir konu veya düşüncenin işleniş şekli üzerinde incelemelerin yapılması genelden özele kayışın da bir göstergesiydi.

Prag'da düzenlenen Slav Dilleri ve Edebiyatlarının 6. Uluslar arası kurultayında "Bunin Sanatını İlk Döneminin Birkaç Özelliği Üzerine" adlı konuşmasında Michigan Üniversitesi'nin Profesörü Tomas Winner, Bunin sanatında tartışmalı ve aktüel bir konu üzerine -"Bunin ve Sembolizm"- yoğunlaştı.

²³⁷ D.S.Mirsky. Contemporary Russian Literature. New York, 1926; G.Struve. The art of Ivan Bunin. "The Slavonic and East European Review", L., 1933, Vol.11, No.32, pp.423-436.

²³⁸ F. M. Borrás. A common theme in Tolstoy, Andreyev and Bunin. "The Slavonic and East European Review", No.32, 78. L., 1953, pp.230-235; G. H.Bedford. the fulfilment of Ivan Bunin, "Canadian Slavonic Papers" 1956, vol.I , pp.31-44; S. L.Gross. Nature, man and God in Bunin's "The gentleman from San Francisco". "Modern Fiction Studies", 1960, vol.6, No2, pp.153-163; A.G. Colan. Ivan Bunin in retrospect. "The Slavonic and East European Review", L., 1955, vol.34, No.82, pp.156-177; Renato Poggioli. 1). The art of Ivan Bunin. "Harvard Slavic Studies", vol. I Cambridge, 1953,pp.250-277; 2) The art of Ivan Bunin. In: The phoenix and the spider. A book of essays about some russian writers and their view of the self. Cambridge, Harvard univ. press., 1957, pp.131-157.

Konuşmasında Winner, Bunin'in 19.yüzyıl Rus gerçekçi yazarlarıyla önemli derecede bağlarının olduğunu bildirerek, diğer bir konunun – o dönem Batıda ve Rusya'da varolan ve dönemin edebî ortamını etkisi altında bırakan, yazarlarda orijinal ve yenilikçi düşüncelerin ortaya çıkmasına neden olan – sembolizmle bağının yeterli biçimde araştırılmadığını ileri sürdü. Konuşmacı, bir çok yabancı araştırmacının bu konu ile ilgili çalışmalarını yeterli saymayarak onların Bunin sanatın birkaç denemenin dışında sembolizmden yan geçtiği yolundaki düşüncelerini kabul etmiyor. E. Vasiolk'in Bunin sanatı üzerine doktora çalışmasında "Bunin ve Sembolizm" konusunun ayrıntılı açıklandığını bildiren Winner, onun bu konuda vardığı sonucu doğru olarak değerlendirir. Vasiolk, bu konu üzerine şöyle yazar: *"İki asrın kavşağındaki Bunin sanatı bir çok çelişkiyi bir arada bulundurmaktadır. Bunlardan biri de yazarın Sembolistler ve Znaniyecilerle aynı zamandaki dostluğudur."*²³⁹ Znaniyecilerle arkadaşlığının daha sağlam temellerde olduğunu ileri süren Winner, bu ilişkinin sembolistlerle aynı şekilde söz konusu olmadığını da ekler. Bunu da onun sembolistlerle görüş ayrılığından ileri geldiğini bildirir. Winner, Bunin sanatında sembolist unsurların önemsenmeyecek kadar az ve sönük olduğunu düşünmemektedir. Ona göre ilk dönem öykülerinden "Dönemeç", "Velga", "Duman", "Beyaz At" gibi öykülerinde konu ve işleniş şekli sembolistlere özgüdür. Bu dönem bir çok yapıtlarında duyguların yüklü oluşu, telkin gücü, sosyal içerikten uzaklık doğal olarak sembolistleri hatırlatır. Tabii Bunin, sembolistlerin ses ve harf arayışlarını, onların uyumu üzerinde çaba gösterdiklerine soğukkanlılıkla bakmıştı. O bu konunun kendinden akıp gelmesi, onun üzerinde özel bir işlemin yapılması gerekmediği görüşündeydi.

²³⁹ Edward Wasiolk "The fiction of İvan Bunin, 1954, s. 403.

Winner'in konuşmasında diğer ilgi çeken konu Bunin ve onun çağdaşı Marcel Prust arasındaki ilginç edebî paralelliklerin bu güne kadar dikkatlerden kaçmış olmasıydı. Winner'e göre her iki yazarın yapıtlarında geçmişten akıp gelen büyümlü bir şartlanmanın olduğu bu benzerliğin göstergesidir. Sadece bunun aktarma şeklinde farklılık mevcuttur. Bunin her ne kadar kısa tür ve mecazsız, yalın bir dil kullanmışsa, Prust tam tersine, uzun türe ve koyu metaforik bir dile ağırlık vermişti. Winner'in konuşması tabii ki Bunin araştırmacıları arasında polemige yol açtı. Bunin'in erken dönem yapıtlarında sembolizmin ağırlıkta olduğunu ve her hangi bir gerçekçiliğin söz konusu olmadığını ileri sürenlerle, yazarın 19. Yüz yılın gerçekçilik geleneklerinden taviz vermeyerek yapıtlarında da bu yola sâdık kalmasının izlendiğini savunanlar arasında tartışma yarattı. Winner'de Bunin sanatının kendine özgü olduğunu, buna rağmen onun çağdaş ve klâsik edebî geleneklerle bağı konusunu belirlemeye çalıştığını görüyorsak, D.Richards'ın makalesinde Bunin'i 19 ve 20. yy. Rus edebiyatında kendine özgü yegâne muazzam sanatçı olarak tanıyoruz. Winner'in çalışmalarından sonra yabancı basında Bunin'in muhafazakârlığından, yapıtlarındaki ampirizmden, felsefi problemlerin tasvir yeteneği ile dengelemesi konularından bahseden yazılar yazılmaya başlandı.

Ekseter Üniversitesi'nde Rus Dili ve Edebiyatı hocası olan Richards'ın Bunin sanatı üzerine iki makalesi bulunmaktadır: "*Bunin Yapıtlarında "Hatıra ve Geçmiş" Konusu*"(1971) ve "*Hayatı Anlamada Buninimsi İdrak*"(1972). Makalelerin adlarından görüldüğü gibi Richards Bunin'in yapıtlarında önemli derecede felsefî-ahlakî konu üzerine bir çalışma yapmıştı. Birinci makalede Richards şöyle yazar: "*Bunin'in geçmişe ilgisi bir merakın veya tarihi romantizmin*

sonucu değildi. Bu Bunin'in sanatı ve dünyayı idrak etmesiyle bağlantılı bir konudur.²⁴⁰ Richards hiçbir Rus yazarında zamanın akışının Bunin'de olduğu kadar yaygın ve hissedilir bir biçimde fark edilmediğini ileri sürer. O, Bunin yapıtlarının bir çoğunda tarihî, "arşivsel" eleman bulur. Makale yazarına göre insan Bunin için bu günün değil, geçmişin bir parçasıdır ve bazen o kökünü veya dedelerin hatırasını canlandırıyor. Bu açıdan Bunin'in zamanın bağı olmadan hayatın anlamını kavramanın mümkün olmadığı kanısında olduğunu ileri sürer.

Hatıranın Bunin yapıtlarında merkez konumda bir motif olduğunu belirleyen araştırmacı, bunun tesadüfî olmadığını söyler. Araştırmacıya göre Bunin, hayatı idrak etmek için sanatta ve yaşamda hatıranın önemli bir konuma sahip olduğunu, insanı zamanın ve ölümün acımasızlığından koruduğunu düşünüyordu. Richards bu düşüncelerini "Arşiv İşi" (Arhivnoye delo), "Çanga'nın Rüyası", "Kitabe" (Nadpis') öykülerinden örneklerle açıklar. Richards, yazarın geçmişi hatırlatmasını, figürlerin yaşamın anlamını ve önemini kavrama açısından da sık sık kullandığını gösterir. Geçmiş ve hatıralar Bunin'de bir üslup özelliği olarak ortaya çıkmaktadır. Bu fikrini Richards, Bunin'de tarihî olayları değil, onların doğurduğu etkiyi, hal ve durumu açıklamasıyla bağlıyor. Yani Bunin, figürlerinin geçmişindeki olayların tasvirinden daha çok onların doğurduğu etkiyi kaleme almaktadır. Mesela "Arsenyev'in Yaşamı" romanında bu hususu açıklamak için romanın tamamını örnek göstermek mümkündür. Makaledeki Bunin'de "tarihîlik" konusu Gorki'nin "Köy" romanı için söylediği "*Bu güne kadar kimse Rus köyünü böyle tarihiyle ele almamıştır*" fikrinden farklı boyutta açıklanmaktadır. Yazarın ele aldığı geçmiş,

²⁴⁰ A.g. y., s. 158

tarikh mekansal sınır tanımaksızın ulusal bir boyutta insanlığın manevî değerlerinin hatırasıdır.

İkinci makalesinin giriş kısmında Richards, Bunin'in Tolstoy kadar ısrarlı bir şekilde yaşamın anlamının ne olduğunu ve bu soruya muhtelif katmanlarda "...Tolstoy öğretisinde, Ortodoks Hristiyanlığında, Doğu dinleri ve felsefesinde, aşkta ve sanatta"²⁴¹ cevap aradığını söyler. Richards'a göre Bunin'in bu sorunun cevabındaki kanıları sadece onun kendine özgü felsefî düşüncelerinin değil, 19-20.yüzyıl Rus edebiyatında genel bir felsefî tablonun görünümünün güzelliğini hakkında izlenimdir. Richards, ölçülü bir şekilde Bunin'in hayatın anlamı konusuna Tolstoy misali rasyonalist bir yaklaşımı takip etmediğini, aksine hem kişisel, hem de evrensel bir boyutta duygusal yaklaştığını bildirir. Bu açıdan bu konunun cevabı Bunin'de felsefî açıdan değil, dert dökmek gibi duygusal bir şekilde açıklanır. Bunin felsefesini "optimal fatalist" bir felsefe gibi tanımlayan Richards, onun figürlerinin kaderci olduklarını, yaşamlarında mücadeleden yana olmadıklarını ve kaderlerine boyun eğerek yaşadıklarını gösterir. "Gece" (Noç'), "Sular Çoktur" (Vodı mnogiye), "Arsenyev'in Yaşamı", "Tolstoy'un Kurtuluşu" (Osvobojeniye Tolstogo) gibi yapıtlarını inceleyerek Richards, Bunin'in dünyayı algılayışında insanın düalist olduğunu gözlemliyor. Bunin'in figürleri dünyevî-geçici ve ilahî-ebedî yaşamı benimsemiş durumdalar. Bunun için de bir çok eleştirmenlerden farklı olarak Richards, ölümün Bunin'in yapıtlarında kederli ve hüzünlü bir sahne olmadığını yazar. Mesela, "Değişme" (Preobrajeniye) öyküsünde ölüm bir dumanlanma hissiyatıdır. Araştırmacı, Bunin'in hayatın anlamı konusundaki arayışlarına aşk, sanat, hatıra, geçmiş vs gibi konularda da cevap aradığını yazar.

²⁴¹ a.g.y., s.153

Richards, makalenin sonunda Bunin sanatının güzelliğinin nelerde olduğunu şöyle açıklar: *“Karışık edebî şekillerde, Bunin’in hayatın anlamının kişilik üstü olduğu düşüncesi, insan yaşamının anlamlı ve değerli olması güvenli bir neşeyle saklanıyor, aynı konu diğer Rus yazarlarda “kahrolası konular” adlandırılarak zor teorik çelişkilerde basitçe anlatılmaktadır... Tolstoy’un dini tezlerinde... veya Dostoyevski’nin psikolojik teorilerinde de durum aynıdır.”*²⁴²

Tüm bu araştırma ve incelemeler Bunin’in sanatı ve kişiliği ile son derece ilginç bir yapıya sahip olduğunu, çelişkili, birbirine karşıt düşüncelerin yer aldığı yapıtlarında zengin bilimsel ve felsefî donanımın var olduğunu, ve bütün bunların yanı sıra onun orijinal bir dehâ olduğunu görebiliyoruz.

²⁴² a.g.y., s. 170

II. İVAN BUNİN'İN “KÖY” VE “SUHODOL” ROMANLARI:

II.1. Romanların Yazılış Tarihleri ve Konuları

Bölümümüzde Bunin'in “Köy” ve “Suhodol” romanlarının yazılış tarihi, yazarın bu yapıtlar üzerinde çalıştığı süre, yayınlanması ve yayınlandığı dönemde Rusya'nın edebiyat ve sanat çevresinde uyandırdığı yankıdan söz edeceğiz. Bunin'in ve eşinin sanatındaki önemli olayları takip eden günlükleri ve her ikisinin genelde her konuyla ilgili geniş mektup yazma alışkanlıkları yazarın sanatıyla ilgili araştırma yapanlar için güzel bir kaynak oluşturmaktadır.

Rus edebiyatında “köy” diye adlandırılan onlarca yapıt vardır. Karamzin'den başlayarak A. Puşkin, A. Fet, İ. Turgenev, Gl. Uspenski, V. Korolenko, A. Kuprin, M. Gorki, V. Veresayev, A. Bely, N. Aseyev, D. Grigoryeviç, İ. Volnov, A. Çapigin gibi yazarlar köyü konu alan farklı türlerde yapıtlar yazmışlardı. Bu yazarların büyük çoğunluğunda köy bir ilham kaynağı, temizlik ve saflık mabedi olarak sunulmuştur.

Bunin 1912 yılında yazdığı bir yazıda şimdiye kadar Gl. Uspenski'nin dışında hiç kimsenin halkı ciddi bir şekilde tanıyarak gerçek anlamda ondan bahsetmediğini bildirir.²⁴³ Gorki de aynı görüşü paylaşarak Gl. Uspenski'nin ismine V.Korolenko, F.Reşetnikov ve A.Çehov'u ekler. Gorki, soylu yazarların mujiği Tanrı kulu olan her şeyi affeden ılımlı bir Hıristiyan gibi tasvir

²⁴³ Smirnova, 1991, s. 70

ettiklerini, halkçı edebiyatta mujiği toplumcu ve zevkli biri gibi göstererek hep iyimser fonlarda tanıttıklarını ileri sürer.²⁴⁴

Bunin'in bir sanatçı gibi çağdaşları arasında, daha geniş anlamda 19. yüzyıl Rus gerçekçi edebiyatında, özel konumu yeni bir konu üzerinde yoğunlaşmasıyla açıklanabilir. Kendi sözleriyle söylersek bu, *"Rus insanının derin anlamda ruhunu, toprak sahibiyle köylüsüyle onda olan Slav psikolojisini yakalamak ve iletmek"* amacıydı. Bunin "Köy"ün yayınlanmasından sonra geniş anlamda ün kazandığını itiraf etmiştir. Bu yapıtının Rus insanını iyi ve kötü yönleriyle ve genelde trajik boyutta tasvir etmesinin bir çok öykünün yazılmasına da etkisi olduğunu bildirir.²⁴⁵

"Köy" ve "Suhodol" romanlarının yanı sıra, "Eski İnsan"(Drevniy celovek), "Güzel Yaşam"(Horoşaya Jizn'), "Gece Sohbeti"(Noçnoy razgovor), "Neşeli Avlu", "İgnat", "Zahar Vorobyev", "İktidardaki Prens"(Knyaz' vo knyazah), "Son Buluşma"(Poslednyeye svidaniye), "İohann Rıdalets", "Hep Susuyorum"(Ya vsyo molçu), "Zarif Ot", "Hayat İksiri", "Aglaya"ve daha bir çok öyküsünde yazarın hedefi, farklı katmanlardan alınmış Rus halkını tanıtmaktı. Yazarın bu amacı daha geniş bir soruyu gündeme getirir: Bu insanların sahip olduğu bir ülkeyi nasıl bir gelecek bekliyor? Bunin bu soruya sıradan bir Rus mujiğinin gözleriyle baktı.

²⁴⁴ a.g.y., s.71

²⁴⁵ İ.A.Bunin, *Vesnoy v İudeye.Roza İerihona*, New York, 1953, s.9. Bkz.: P.V.Zabelin, *Avtoreferat*, 1966, s. 9

Saltıkov-Şchedrin “*Mujik çağdaş dönemin kahramanıdır, bu bir gerçektir... Eğer mujik böylece hepimize gerekliyse, onu tanımamız, kim olduğunu bilmemiz gerekmektedir, yani gerçekte o nasıl birisidir ve gücü nedir?*” diye yazmıştır.²⁴⁶

20. yüzyılın başlarında bir çok tanınmış sanatçı bu konuyu gündeme getirmiştir. Mujik konusunun 20. Yüzyıl başlarında edebiyatta özel bir konuma sahip olmaya başladığını fark eden eleştirmen V.Lvov-Rogaçev “*Halk, Rusya... İşte günümüzün en iyi sanatçıları bu yeni ve geniş konulardan söz etmeye kararlıdırlar*” der.²⁴⁷

Bunin’in yapıtlarında köy konusunu incelerken yazarın kendisinin köylülere olan yaklaşımı ve düşünceleri göz ardı edilemez. Araştırmacı yazar Yu. Ayhenvald, Bunin’i suçu kendinde arayan ve pişmanlığını bildiren bir soylu olmadığını, köylülerin yaşamlarını değiştirmeye çalışmaktan yana olmadığını ileri sürer.²⁴⁸

Roman üzerinde düşünürken Bunin, kendisinden önceki yazarların köyle ilgili yazılarındaki geleneklere değinerek, onların bu konuya yüzeysel olarak değindiklerini, mujikler konusunun ve boş yere idealize edildiği dönemin artık geride kalmış olduğunu belirtir. Yazarın bu fikrini destekleyen M. Gorki “*Soylu edebiyatımız köy insanını sever ve onun sabırlı, temkinli bir Tanrı kulu oluşunu fevkalade güzel tasvir etmiştir. Onlarda gerçekte varolmayan, fakat her mujiğin hayalinde yaşattığı güzelliklerden söz edilmiştir. Mesela, Turgenev’in “Hor ve*

²⁴⁶ Smirnova, 1991, s. 70

²⁴⁷ a.g.y., s. 70

²⁴⁸ Yu.Ayhenvald, *Silueti russkih pisateley*. M, “Mir”1917; s.152-153, Bkz: Volkov, 1969, s. 144

Kaliniç”indeki Kaliniç ve Tolstoy’un “Savaş ve Barış”ındaki Platon Karatayev gibi.”²⁴⁹

1910’lu yıllar Bunin’in yaşamındaki ve sanat dünyasındaki verimliliği ve ün kazanması açısından önemli bir zaman dilimi sayılabilir. 1910 yılında “Köy”, 1911 yılında ise “Suhodol” romanlarının yayınlanmasıyla tüm edebî çevrenin dikkati bir anda Bunin’e yöneldi. Rus köyünün tüm gerçekliğiyle tasvir edilmesi bir çok insanı şaşırtmış, bir çoğunu sevindirmiş, bir çoğunu ise hiddetlendirmiştir. Bu vesileyle Rus toplumunda toprak sahibi zenginlerin ve köylülerin farklı insanlar olduğu konusundaki efsane sarsılır, Rus edebiyatında ise sabırlı, azap çeken, kaba mujik imajı yıkılır. Ancak, yapıtlardaki koyu renkler, karamsar hava ve birbirinden korkunç acılar ve “böyle olamaz” denecek tasvirler yüzünden Bunin pek çok eleştiriye maruz kalır. Fakat herkesin yazdığından farklı, yeni bir anlayışla yapıtların ortaya konulduğu da itiraf edildi. Bolşevik eleştirmen V.Vorovski, Bunin’in “Köy”ü hakkında şöyle söyler: *“Karanlık ve kir - fiziksel, zihinsel ve manevî yaşamda mevcut olan bu şeyleri, Bunin çağdaş köyde görüyor, işte hepsi bu.”* Eleştirmen yazarın bu yapıtında Rus köyünün olumsuz yönleriyle *“parlak ve gerçek resmini”* çizdiğini söyler.²⁵⁰

“Köy” ve arkasından “Suhodol” romanının yayınlanmasından sonra, bazı eleştirmenler, bu iki yapıt arasında bağlantı kurmaya ve Suhodol’u Durnovka’nın geleceği gibi göstermeye çalıştılar. Konu açısından ve değinilen sorunlarda benzerlikler bulunmakla birlikte, kanımızca, bu yapıtların her birinde yazarın hedefi farklıdır. “Köy”de genel anlamda Rus insanının kimlik ve kişilik

²⁴⁹ M. Gorki, *Sobraniye soçineniy v 30-ti tomah*, 24. cilt, 1953, s. 474

²⁵⁰ V.V. Vorovskiy, *Literaturno-kritičeskiye stat’yi*, M., Goslitizdat, 1948, s. 136 ve 142, 144 Bkz: Afanasyev, 1966, s. 81

tartışması, Rusya'nın kaderi ana konu niteliğindeyse, "Suhodol"da asilliğin çöküşü, geçmişe özlem, aşk ve diğer konular ağırlık taşımaktadır. İster köy ve köylüler, ister aşk ve yalnızlık, ister yaşamın anlamı nedir sorusunun arayışları, ister diğer evrensel konuların işlenişi olsun, her iki yapıtın yazılış tarihini takip ederek, bu konular üzerinde geniş bir biçimde durmaya çalışacağız.

Bunin'in sanatında en verimli ve renkli bir dönem diye izlediğimiz 1910'lu yıllarda yazdığı yukarıda saydığımız konuları ortak bir noktada birleştiren, her konunun merkezinde kimliği, kişiliği, merakı, amacı, yapısı, davranışı, yaradılışı, kısaca her yönüyle bir Rus insanı, durmaktadır. Ne kadar sınırlı görünse de, bu insanın sosyal kimliği köylüdür. Rusya'yı büyük bir köy olarak gören "Köy"de bunu açıklayan, edebî çevreye ve topluma da bu gerçeği kabullendiren Bunin'in sanatı için bu sınırlılık doğal da sayılabilir. İnsana genelde dil ve din ayırımı yapmadan bakan bir sanatçı olarak tanınan Bunin'e Nobel Edebiyat Ödülü verilmesi dolayısıyla yazılan metinde bile, onun "*tipik Rus karakteri*" yarattığından söz edilmiştir. Bunin öykülerinde, Amerikalı da vardır, Türk de vardır, Yahudi de, İngiliz de, Hintli de, Çinli de. Fakat kendi insanını en iyi ve en yakından tanıdığı için Rus mujiğine daha fazla ağırlık vermiştir diyebiliriz. 1911 yılında M.F.Andreyeva bu konu hakkında şöyle yazmıştır: "*Bunin muhteşem, fakat içeriği itibariyle çok korkunç şeyler yazdı, onları dinlediğinde insanın tüyleri diken diken oluyor.*"²⁵¹ Sonraki yıllarda Bunin kendisi de bu dönem yazdığı öyküleri gözden geçirdiğinde

²⁵¹ Pis'mo N.A.Rumyantsevu. Mariya Fedorovna Andreyeva, M., "İskusstvo", 1961, s. 177, Bkz.: Afanasyev, 1966, s. 120

*“Yazdıklarımnda Rus ruhunu, onun kendine özgü ışıklı ve karanlık, ama her zaman ve her haliyle trajik temellerini tasvir ettim” der.*²⁵²

Bunin 1909 yılının sonbaharında Kapri’de Gorki ile yaptığı bir konuşmasında, konusu köy olan bir yapıt üzerinde düşündüğünü söyler. 22 Eylül tarihli mektubunda ise Gorki’ye bu yapıt üzerinde çalışmaya başladığını bildirir.²⁵³ Eşi V.Muromtseva-Bunina’nın anılarında ise Bunin’in Moskova’da üç gün içerisinde “Köy” romanının birinci bölümünü yazıp bitirdiğini ve çalışması süresince annesine koşarak *“Dehşet, dehşet!”* diye söylediğini bildirir.²⁵⁴

3 Kasım 1909 tarihli, 252 sayılı “Russkoye slovo” dergisinde S.Spiro *“Şu an İvan Alekseyeviç Moskova’da bulunmakta ve konusu köylü hayatından alınmış ve “Köy” diye adlandıracağı yapıt üzerinde çalışmaktadır”* diye yazmıştır.²⁵⁵

“Köy”ün birinci bölümü 10 Şubat 1910 yılında yayınlanmak için “Sovremenniy mir” dergisine gönderilir ve aynı yılın Mart sayısında yayınlanır. Geri kalan kısmının yazar tarafından Nisan ve Mayıs ayında teslim edileceği bilinmektedir. Fakat N. İordanski ve M. Kuprin’in editörlüğünü yaptıkları “Sovremenniy mir” dergisinin 4. sayısında, Bunin’in “Köy”ün diğer bölümlerini sonbahara yazılıp teslim edeceği konusunda bir bilgi verilir.²⁵⁶ Bu sırada Bunin’in annesinin vefat etmesi ve diğer sebepler yüzünden planladığı gibi

²⁵² İ.A. Bunin, *Sobr.soç.*, t.1, Berlin, “Petropolis”, 1934, s. 11, Bkz.: Afanasyev, 1966, s. 120

²⁵³ N.M.Kuçerkovski, 1980, s. 62

²⁵⁴ Baboreko, 1967, s. 134

²⁵⁵ a.g.y., s. 134

²⁵⁶ Baboreko, 1967, s. 145

çalışmadığı bilinmektedir.²⁵⁷ Ardından yoğun bir çalışma temposuna giren yazar, 10 Eylül 1920 tarihinde “Köy” romanının geri kalan bölümlerini bitirip yayınlanmak üzere “Sovremenniy mir”e gönderir. Bu arada yayınlanmadan önce “Sreda” edebî topluluğunda yapıtın yeni bölümlerini okur ve okunan bölümler dinleyicileri derinden etkiler.²⁵⁸

Araştırmacı yazar Baboreko, Orlov’da bulunan Turgenev Müzesinde²⁵⁹ yaptığı araştırmalarda Bunin’in kendi otobiyografisi için aldığı notlara bağlı olarak “Suhodol” adlı bir yapıt üzerinde 1911 yılının Haziran ayından çalışmaya başladığını belirtmiştir.²⁶⁰ Bunin, “Moskovskaya Vest” gazetesinin 12 Eylül 1911 yılının 3. sayısında yayınlanan bir mülâkatında ise eski bir soylu çiftliğini konu aldığı “Suhodol” adlı yapıtın birinci bölümünü bitirdiğini söyler.²⁶¹ V.Muromtseva-Bunina “Suhodol”da bazı kişilerin, olayların ve mekânların yaşanmış hayattan alındığını ve “Arsenyev’in Yaşamı” gibi onun da biyografik bilgilere dayanan bir eser olduğunu bildirir.²⁶² 1911 yılının Aralık ayında yapıt üzerindeki çalışma tamamlanır. Bunin, 1912 yılı 8-12 Şubat arasında Gorki, M.Kotsyubinski ve diğer edebiyatçıların bulunduğu bir ortamda romanını okur. Gorki’nin yapıtı çok beğendiği ve yazar A.Zolotarev’in anlattığına göre şöyle dediği bilinmektedir: “*Rus edebiyatından Bunin’i çıkarınız ve bakınız: Onun solduğunu, yalnız, garip ruhunda gökkuşağı pırıltısına benzer bir canlılığın ve*

²⁵⁷ Baboreko, 1967, s. 168; Mihaylov, 1967, s. 147

²⁵⁸ Baboreko, 1967, s. 148

²⁵⁹ Bunin’in Rusya’dan ayrıldıktan sonra kendisine ait tüm el yazıları, mektupları bu müzede korunmaktadır.

²⁶⁰ Baboreko, 1967, s. 161

²⁶¹ a.g.y., s. 161

²⁶² a.g.y., s. 163

yıldız gibi parlaklığın kaybolduğunu görürsünüz."²⁶³ "Suhodol" romanı Ocak 1912 tarihinde ayrıca kitap şeklinde yayınlanır.

"Köy" ve "Suhodol" romanlarının Türkçe çevirilerinin olmadığını göz önünde bulundurarak her iki yapıtı yazılış tarihine göre sıralayarak özetlemek istiyoruz:

"Köy" romanının özeti: Roman, Durnovka köyünün sahibi Durnova'nın sevgilisini elinden aldığı için, Krasovların büyük dedelerini köpeklere parçalatışını anlatan pasajla başlar. Krasovların dedesi, açıkça söz edilmese de Rusya'daki tarihî olayların gelişiminden bildiğimiz gibi, 1861 Toprak Reformu sonucu özgürlüğüne kavuşan toprak kölesi köylülerden biridir. O, özgürlüğe kavuştuğunda ailesiyle şehre taşınmış, ünlü bir hırsız olmuş ve çevredeki kiliseleri soymaya başlamıştır. Baba Krasov mahkemede küçük bir memur olarak çalışmış, sonra doğduğu Durnovka'da dükkan açarak ticarete başlamış, fakat içkiye düşkün oluşu yüzünden iflas etmiş, şehre taşınmış ve orada ölmüştür. Tihon ve Kuzma Krasov kardeşler babalarının ölümünden sonra bir arabada seyyar satıcılığa başlayarak, yakın köylere ve kasabalara satış yapmaya giderler. Fakat günün birinde tartışıp ayrılırlar. Tihon, Durnovka köyü yakınındaki bir meyhaneyi kiralayıp, büfecilik yapar. Kuzma ise bir çobana yardımcılık eder. Romanda bu olayların arkasından uzun bir zaman dilimi sonrası anlatılır. Tihon kırk yaşındadır. Saçları beyazlamış olsa da yakışıklı ve zinde bir görünümü vardır. Yıllar boyunca çalışıp çabalayarak belli bir maddî servetin sahibi olmuş, köylülerini şaşırtan uyanıklığı ve çalışkanlığıyla Durnovka köyünün büyük bir kısmına sahip olmuştur. Uzun yıllar dilsiz bir aşçı

²⁶³ a.g.y., s. 170

kadınla yaşamış, ondan doğan çocuğunu, anne uykudayken ezerek öldürmüştür. Sonraları bir kontesin hizmetçisi Nastasya Petrovna'yla evlenmiş ve onun getirdiği çeyizle de Durnovka'nın tamamını elde etmiştir. Karısının sürekli ölü kız çocuğu doğurması Tihon'u üzmektedir. Ağır hamilelik dönemi geçiren, sonuçta ise ölü bebek dünyaya getiren Nastasya kocasından onu dinî ibadet yerlerine götürmesini ister. Tihon İliç, karısını Zadonsk'ta ünlü bir keşişin yanına götürür, fakat yolda dinden uzak olduğu için Allah'ın onun cezasını bu şekilde verdiği kanısına varır. Çocuk sahibi olma umudunu kaybeden Tihon yaşamdan zevk almamaya başlar ve bütün çalışma ve çabalarını bir işkence olarak görür. Her yıl olduğu gibi o yıl da Petrov Bayramı'nda Tihon, şehir pazarına gider ve dört gün orada kalır. Fakat burada moralinin çok bozuk olduğu, alış veriş önemli olmaması, bir ara hastalanması onun hiçbir şeyden tatmadığını gösterir. Çevresindeki kargaşa, düzensizlik, etraftaki toz ve kir, insanların sefil, kaba ve vahşi görünüşleri, sakatların, dilencilerin çokluğu, sokakların bakımsızlığı Tihon'u çok etkiler. İlk defa görüyormuş gibi her şeye dikkatle bakar ve her şeyden etkilenir. Verimli ve bereketli bir toprağa sahip, tüm Rusya'da tahıl ticareti ile ünlü olan bu memlekette çok az kişinin kendini doyurduğunu düşünen Tihon dehşete düşer. Tihon İliç, iç bulandırıcı sahnelerle tasvir edilen Pazar hayatından tedirgin bir halde eve döner. Yolda gördüğü kasaba ve köylerde de bakımsızlık yüzünden her şey iç karartıcıdır. Mezarlıkta durur ve ilk kez ölümün ne olduğunu, herkesin sonunun burada noktalandığını idrak eder. O günden itibaren Tihon'un içmeye başlaması içindeki karartılara işaret eder.

Bu arada romanda herkesin dilinden düşmeyen Rus-Japon Savaşı ile ilgili konular da yer almaktadır. Savaşta olup bitenleri önce ciddiye almayan köy halkı ve zenginleri olaylara çocukların sokak oyunu misali tepki gösterir, öldürülen insanlarla alay edercesine sevinirler. Aynı yıllarda diğer bir tarihî olay olan 1905 İnkılâbına da tepki farklı değildir. Fakat konu toprak dağıtımı ve zenginlerin ayaklanmasına geldiğinde, Tihon İliç sinirlenir ve herkese lanet okur. Romanda konunun ayrı ayrı detaylara sapması üzerine ortalıktaki gerginlik biraz azalır. Zengin toprak sahiplerinden Yakov'un cimriliği ile ilgili hikaye, Yegorka ve diğer ev hizmetçilerinin beceriksizliğini anlatan sahneler, Tihon'u günlük yaşamdaki eksikliklere yöneltir. Bunlar da onu çileden çıkarır. Bu arada Durnovka'da dışarıdan gelen birkaç kişinin katılımıyla köylüler isyan eder. Tihon İliç, köylüleri yatıştırmaya gittiğinde korkunç bir manzarayla karşılaşır. İsyancılar onu öldürmek isterler. İsyana fazla müdahale edemedi geriye döner ve sahip olduğu her şeyi satarak şehre yerleşmeyi düşünür.

Yaşı elliye varan Tihon halen baba olmaktan umudunu kesmemiştir. Çiftliğine yerleşen ve Yakov'un kardeşi Fedot'un çiftliğinde çalışan Rodka adlı köylünün karısına ilgisi artar. Molodaya takma adıyla tanınan bu kadın, Tihon'u uzun kirpikleri ve güzel görünümüyle heyecanlandırıyordu. Rodka'nın askerde olduğunu fırsat bilen Tihon, ona güzel giysiler ve maddî şeyler vâdederek, bulduğu her fırsatta kadına yaklaşmak isterse de niyeti gerçekleşmez. Kadın ona sert cevap vererek kurtulur. Tek gözü kör olduğu için askerden zamanından önce dönen Rodka'yı karısıyla kendi çiftliğinde işe alan Tihon, ortalığın karışık olmasını mazeret göstererek “askersiz geçinemediğini” bildirir. Bir bayram arifesinde Rodka'nın şehre alış verişe gitmesini fırsat bilen Tihon, Molodaya'ya

zorla sahip olur. Bundan sonra Molodaya'yla Rodka'nın ilişkisini göz önünde canlandırarak onu kıskanır, kocasından yediği dayaklar yüzünden onun için üzülür ve Rodka'yı ortadan kaldırmayı düşünür. Birkaç ay geçer ve Molodaya'nın hamile kalmadığını gören Tihon güçlü ve tehlikeli olan Rodka'dan kurtulmayı, onu çiftliğinden uzaklaştırmayı düşünür. Çünkü karısı ile olan ilişkisini anlayan Rodka, onun için her an tehlikeydi.

Kardeşinin yazdığı şiirler kitabının yayınlanmasını haber alan Tihon bundan onur duyar ve onu görmek ister. Bir tesadüf sonucu duyduğu haberdan sonra kardeşi Kuzma'yla barışmayı ve onu köye yanında çalışmaya davet etmeyi düşünür. Yıllar sonra iki kardeş bir meyhanede görüşür ve Kuzma bazı şartlarla onun teklifini kabul eder. İş görüşmesinin dışında bir çok konular üzerine konuşan ve tartışan kardeşler, görüşmek üzere ayrılırlar. Kuzma'nın köye dönmesini kesinleştiren Tihon, Rodka'yı hamut kemerlerini köpeklerin parçalamasını bahane edip suçlayarak işten atar. Kardeşinin işine yardım için köye dönüşü onu biraz rahatlatır ve ona güven verir. İşten ayrılan Rodka ise, tren yolunda çalışmaya başlar. Bu arada evde işsiz kalan Molodaya, Donka Koza adlı güzel, fakat aptal bir kadınla tarlada çalışmaya başlar. Bu ara tarlayı kiralayan şehirli gençlerle samimiyet oluşur ve bir gün bu gençler Molodaya ve Donka'yı akşam ziyafetine davet ederler. Gece boyunca akordeon çalıp, içki ve pastalar ikram edilen bu eğlenceli ziyafet korkunç bir sonla biter. Sarhoş gençler Molodaya'yı yere yıkıp el kolunu bağlayıp, eteğini kaldırıp başına düğümlerler. Bunu gören Koza korkudan kaçıp saklanır. Gençlerin gittiğini araba sesinden duyduğunda ise gelip Molodaya'yı ağaçta baş aşağı kuşağına kadar çıplak olarak asılı görür. Donka göz yaşı döküp olayın burada bir sır olarak kalacağına

yeminler etse de, bir hafta sonra tüm Durnovka bu rezilliği konuşur. Kimisi inanır, kimisi inanmaz ve herkes Rodka'nın Molodaya'ya tutacağı divanı merak eder. Tihon İliç de olayın sonucu için endişe duymaktadır. Fakat Rodka'nın gömleğini değiştirmek için eve geldiğinde karın ağrısından ölmesi herkesi hayretler içinde bırakır. Olayı duyan Tihon alelacele kardeşine gider ve “*günah bendedir, bende*” der. Onu dinleyen Kuzma halk, cehalet, tarih ve edebiyatı kapsayan geniş bir konuşma yaparak konuyu tamamen farklı yöne taşır. Böylece Tihon İliç'in neden günahkâr olduğu, Rodka'nın ölümünden neden suç duyduğu karanlıkta kalır. Sadece sabaha doğru eve döndüğünde rahat bir nefes aldığı bilinir. Meyhaneye vardığında karısıyla Yakov'un, Molodaya'nın kocası Rodka'yı zehirlediği konusundaki konuşmalarına hiçbir tepki göstermez, sadece gün boyunca bunu hatırladıkça elleri titrer. Romanda bu işin bir sır olarak kaldığı bildirilir ve Rodka'nın cenazesinde Molodaya'nın şiddetli ağlaması konunun zehirlenmek boyutunu da arka plana atar. Tihon'un karısı Nastasya Petrovna bir süreliğine şehre akraba ziyaretine gider. Onu yolcu eden Tihon tarlalara doğru yürür. Postane müdürü Saharov'a rastlar. Köylerin bakımsızlığından ve her şeyin solup gittiğinden yakınan Tihon, onunla vedalaşır ve içine bir hüznün dolar. Eve döner ve ev hizmetçilerini azarlar ve odasına çekilir. Gece boyunca yaşadıklarını, geçmişini, arkadaşlarını, gerçekleştiremediği arzularını, tüm yaşamını gözünün önünden geçirir. Tüm bu düşünceleri ölüm konusuna gelince, kendisinden sonra hiçbir şeyin kalmayacağı fikri onu sarsar. Bu ara sık sık davarlara bakmak, yem vermek ve ev işlerini kontrol etmek için kalkması, onun düşüncelerinin yarıda kalması ve yeniden devam etmesine neden olmaktadır.

Sabahleyin bu yörenin korkulu rüyası sayılan Makarka adlı bir dilencinin gelmesi onu sinirlendirir. Bir zamanlar dükkânında çalışan, sonra hırsızlığı yüzünden Tihon tarafından kovulan, görünümü çok çirkin Makarka bu yörenin insanların bir kâbusu idi. Tüm kazada onun gaipten haber veren biri gibi ünlendiren olay, onun birkaç defa birilerinin öleceğini söylemesi ve bunun gerçekleşmesiydi. Herkes ondan korkar, her istediğini verir ve başından savardı. Çünkü onun yaklaştığı evde hep bir ölüm, bir şansızlık olurdu. Onun gelişi herkesi tedirgin eder, korkuturdu. Şimdi de elinde korkunç bir trajediyi canlandıran resimle yanında da kör bir arkadaşı Tihon'un evine gelmişti. Yüksek sesle ilahiler söyleyerek sadaka isteyen Makarka'ya Tihon ne istersen al ve çek git der. Yüzsüz Makarka ondan ne koparsa kâr misali çeşitli isteklerde bulunur ve Tihon ona aldıklarıyla yetinerek çekip gitmesini söyler.

Tihon ödemelerinin zamanını geciktirmeyi çok sever, yevmiye ile çalışanların ücretini onları kapısında süründürerek verirdi. Tihon bir ara karısıyla olan ilişkisi hakkında düşünür ve bu güne dek karısıyla hiç ilgilenmediğini, onun nasıl birisi olduğunu doğru dürüst bilmediğini düşünür. Geçmişini de tamamen hatırlamıyordu, babası ve annesi onun zar zor aklına gelirdi. Çocukluğundan aklında kalan bir anı, bir keresinde ona hediye edilen bir kırbaça dünyalar kadar sevinmesi ve babasının sarhoşken onu sevmek için çağırıp sonra saçlarından yapışarak dövmesiydi. Ailesi, köyü ve ülkesinin insanlarıyla ilgili fikirlerinden sonra acaba diğer ülkelerde de böyle mi diye düşünür. Dışarı çıktığında Serı ve ailesinin ve Molodaya'nın evinden ışığın gelmemesi, onların köyün en fakir insanları olduğunu gösterir. Bu arada Tihon'da bu iki aileye yardım etmek fikri doğar ve onların durumuna seyirci kalmanın günah olduğunu düşünür. Serı'nın

oğlu Deniska'nın ardından tren garına gider. Tihon'un bu yardımının içeriğini burada geçen konuşmadan anlıyoruz. Deniska Tula'ya gitmek için istasyondadır. Tihon ona vazgeçmesini, geriye dönüp evlenmesini teklif eder. İsim verilmesine de onun Molodaya ile evlenmesi söz konusudur. Bu fikre karşı çıkmayan Deniska evlenmesinin fahişelere gitmesinden daha iyi olduğunu söyler. Deniska ona bir mektup vererek şu an gitmek kararının kesin olduğunu, fakat geri döneceğini bildirir ve gider. Biraz konuştuktan sonra Tihon geri döner. Eve girdiğinde hizmetçilerin konuşmasını dinler. Aşçı kadın Oska diğer hizmetçilere bir masal anlatmaktadır. Papazın, mujiğin ona çok para vasiyet ederek ölen köpeğinin mezarlıkta defnedilmesini anlatan bu masalını herkes hiç gürültü etmeden pür dikkat dinlemektedir. Masalı sonuna kadar dinleyen Tihon kapıyı açıp içeri girer. Tihon, Deniska'nın saçmalıklarla dolu mektubunu açar, hiçbir anlam ifade etmeyen bir sürü abuk sabuk cümlelerle dolu mektubu sonuna kadar okumaya sabrı yetmeden yırtıp atar. Mektuptan sonra genelde garip bir millet olduklarını, bir çocuğunun veya şişko karısının yerine onu anlayan bir dostunun olmasını arzu ettiğini düşünür. İçki masasında içip kafasının dumanlanması ve kulağında hazin türkülerin seslenmesiyle romanın birinci bölümü tamamlanır.

Romanın ikinci bölümü Kuzma'nın ömür boyu okumak ve eğitilmiş birisi olmak arzusıyla yaşadığını bildiren cümleyle başlar. O ömrünün boşa harcadığını, yaşadığı ortamın onu "*verimsiz bir incir ağacına*" dönüştürdüğünü konu alan bir eser yazmak istiyordu. Onun başına gelen kendi başına eğitim peşinde giden tüm Rusların kaderiydi. Ona harfleri ve rakamları, uğraşacak başka bir işi olmayan kunduracı Belkin öğretmişti. Okuyup yazmayı ise Matorin'in pazardaki dükkanında öğrendi. Şiir yazmaya da burada başladı. Pazar

cemaati onun yazdıklarının ilk okuyucuları ve eleştirmenleri idi. Ona savaştan filan yazmayı tavsiye ettiler. Az sonra o, pazarda kitaplara ve okumaya meraklı Balaşkin adlı bir kişiyle tanışır. Balaşkin ona okumak için Rus ve dünya yazarlarının kitaplarını verir ve onunla sürekli Rus halkı, tarihi, edebiyatı gibi konularda tartışır. Balaşkin'in Rus halkı hakkında olumsuz fikirleri vatansever Kuzma'yı derinden sarsar ve o Rus halkının savunucusu rolüyle bu tartışmaları daha da sertleştirir. Rusya'nın büyük bir köy olduğunu, Rus insanının ilkel dönemlerdeki yaşam tarzından pek farklı biçimde yaşamadığını, daha da kötüye gittiğini, ahlâk ve maneviyat denen kavramların yaşam tarzı ile hiç alakası olmadığını söyleyen Balaşkin'e önceleri katılmayan Kuzma, zaman geçtikçe onun haklı olduğunu düşünür. Balaşkin, Rus halkının kim olduğu konusunda Suhonosıy adlı bir kişinin hikayesini anlatır ve Rusya ve Rus insanı budur, al ve konu olarak bunu yaz, der.

Bir süre farklı işlerde çalışan Kuzma, Voronej'e gider. Tolstoy'un öğretisine merak salar, bu öğretinin müritleri gibi yaşar ve düşünür. Fakat bu uzun sürmez. Orada da tellallık, ticaret gibi işlerle uğraşır. Bu arada evli bir kadınla aşk yaşar. Bir işle ilgili Kiev'e giderken istasyonda kuduz kurtların saldırısına uğrayan ve Kiyev'e tedaviye gönderilen üç mujiğin hızlı trenle değil de, sıradan, daha aşağı sınıftaki bir trenle gönderilmek üzere tren sorumlusu ve jandarma tarafından bekletildiklerini öğrenir. Kalabalık bir insan topluluğu içinde rezil bir şekilde aç susuz oturan bu mujiklerin hali ve onlara kimsenin aldırış etmeyişi Kuzma'yı çıldırtır. Kuzma isyan eder. Onu jandarmalar durdurur ve içeriye götürüp yaptıklarından dolayı tutanak tutarlar. Kuzma, o gün ayakta duramayacak kadar sarhoş olana dek içer. O, sarhoşken "*Allah kahretsin, Rusya,*

eski memleket!” diye bağıırır. Kiyev’de bir süre dolaştıktan sonra eski iş yerine değıl, karın tokluğına yeni kapılar çalmaya karar verir.

Kuzma yaşadıklarına bir son verip sıradan ve dürtüst bir yaşam peşine düşer. Sağlığı ve yaşı gereğı gezgin yaşamına son vermesi gerektiğini düşünen Kuzma, Tihon’la görüşmesinden birkaç ay önce köyleri Kazakova’da bir bahçenin satıldığını duyar ve acele oraya gider. Yol boyunca gözlemlediğı insanlar ve manzara onu üzmektedir. İnsanların boş uğraşları, konuşma ve fikirlerindeki gerilik, mantıksızlık onu sinirlendirmektedir. Tren yolculuğundan sonra arabayla çiftliğe gelen Kuzma bağ sahibinin yerine kâhyayla görüşür. O, bağın kiraya verildiğini söyler. Kuzma geç kaldığı için geceyi orada geçirir. Ona çok kaba şekilde davranarak bahçedeki hamamda geceleyebileceğini söylerler. Burada çiftlik çalışanlarından üç hasta mujikle geceleyen Kuzma onlarla sohbetlerinde de aynı çirkin, karamsar ve cehalet dolu manzarayla karşılaşır. Açlıklarını gidermek için sade çorbayı kaşıklayan mujikler hakkında onların birbiri hakkında anlattıkları korkunç şeyler ve Kuzma’nın kendisinin gözlemlediğı bir takım olaylar ve konuşmalar onun canını sıkır. Geceyi zar zor bunlarla geçiren Kuzma çaresiz bir halde yola çıkar. Tüm yaz boyunca iş bulamayan Kuzma, sonuçta, bir manastıra veya mukaddes yerlerden birine gitmesi gerektiğine kanaat getirir. Aksi halde sadece bir çıkış yolu kalıyordu: İntihar. Bu düşünceler içerisindeylen Tihon’dan bir mektup alır ve Eylül sonuna Durnovka’ya yerleşir. İki yaşına kadar yaşadığı Durnovka’dan aklında yemyeşil bir çevre ve bir karanlık gece kalmıştı. Tihon’un yanında kalarak biraz maddî sorunlarından kurtulan Kuzma tarafından Durnovka bir daha anlatılmaya başlanır. Köydeki okulda çocuklara ders veren eski asker ve onun eğitim verdiği

çocuklar Kuzma'yı dehşete düşürür. Durnovka'daki yaşam, çevredeki diğer köylerdeki insanların dövüşleri ve birbiriyle düşmanlığı hâlen devam etmektedir. Bu arada Kuzma'nın gözüyle köy sakinleri anlatılır. Bazen Kuzma'yla onların konuşması diyalog şeklinde aktarılmaktadır. Bunların arasında Odnodvorka adlı kadın haberciliği ve her şeye olan merakıyla bilinmektedir. O, kocasının onu üç araba çavdara sattığını kimseden saklamadan anlatır ve bunun sebebini durumun ağır olmasına bağlar. Kuzma'nın sadece türkülerinden hoşlandığı Koşel adlı köylünün saçmalıklarından, sefil, garip yapısıyla Seri'dan, ve zavallı görünümüyle Butıloçka'dan söz edilmektedir. Kuzma'nın tüm köy halkı içinde bir tek Molodaya'ya sevecen yaklaştığı izlenmektedir. Kuzma'nın hizmetini gören Molodaya zavallı tavırları, sessizliği ve masum görünümüyle onda babalık duyguları uyandırır. Kuzma'yı ara sıra köylülerden İvanuşka adlı yaşlı bir adam ziyaret etmektedir. Molodaya da eski insanları anımsatan bu ihtiyara çok iyi ve merhametle yaklaşmaktadır. İvanuşka hastalanır. Oğlu ve gelini onun hastalandığını görünce cenaze hazırlığı yaparlar ve bunu fark eden İvanuşka *"Beni gömmeye mi hazırlanıyorsunuz?"* diyerek sorar. İvanuşka aynı kaderi paylaşan Lukyan'ı hatırlar. O da hastalandığında, tabutuna varıncaya kadar her şeyin alındığını, yiyecek, içecek temini için hazırlık yapıldığını hatırlar. Fakat aniden iyileştiğinden yapılan masraflar için ona beş yıl lanet okumuşlardı. İvanuşka aynı kaderi paylaşmak istemiyordu. O biraz düşünür, alınan tabutu türkek bakışlarla süzer ve kulübesine girip gece ölür. Onun cenazesine katılan Kuzma, İvanuşka'nın öldüğü zaman korkunç görünümünden etkilenir ve yolda üşüttüğünden hastalanır. Bir aya yakın yatakta hasta yatan Kuzma, bu süre içerisinde yalnızlığını ve boş geçen kaderinin acımasızlığını bir daha anlar. Bu

arada onun kafesteki kuşu da ölür. Bir odada yaşayan iki canlıdan birinin ölmesi Kuzma'yı derinden etkiler. Hastalığı süresince Molodaya'dan şefkat beklemesi ve kadının ona ilgisiz davranışı Kuzma'yı üzer.

Bu arada Tihon'un karısı Nastasya Petrovna tren istasyonuna giderken yolda ölür. Tihon, Kuzma'ya cenaze masraflarının ona pahalıya malolduğundan şikayet eder, Durnovka'ya müşteri bulduğunu, şehre taşınmaya karar verdiğini anlatır.

Tihon bu yakınlarda Serı'ya köpeklerine yedirmek için ihtiyar bir at bulup derisini yüzmesini emretmişti. Eskiden de ihtiyar ve ölmüş hayvanların derisini yüzerek aynı işle ara sıra uğraşan Serı, atın kafasını bağlayıp uzatır ve kesmeye hazırlanır. Fakat bu arada atın ayaklarını bağlamayı unuttur. Bıçağı çekip kesmeye başladığında at irkilir ve boynu yarıya dek kesilmiş halde elinden kurtulan at Serı'ya saldırır. Serı zar zor kaçıp kurtulur. Olay Kuzma'yı öyle etkiler ki bir süre yerinde donakalır. Tihon tekrar köyü satacağını söyleyerek iki kardeşin birlikte şehre taşınmalarını ve bu *“canlı canlı deri yüzen insanlardan”*(jivorez) kurtulmalarını teklif eder.

Köydeki yaşam devam etmektedir: Odnodvorka olup bitenlerden herkesi haberdar etmekte, Serı kestiği at için kazandığı parayı içkiye verip tekrar sefil bir halde sobanın üzerine uzanmakta ve Deniska'nın getirdiği gazeteleri gizli gizli yırtarak tütün sarmakta, Deniska ortalıkta dolaşıp kap yapmaktaydı. Bir keresinde eve gelip yırtılan gazeteleri gören Deniska babasını öyle döver ki komşular imdada zor yetişirler. Kuzma, olup bitenlerden Tihon'un da haberi olduğunu ve böyle birisiyle Molodaya'yı evlendirmek fikrinin korkunçluğunu düşünür. O, bu fikrine göre Tihon'un da, kendi tanımıyla, *“canlı canlı deri*

yüzen insanlardan” birisi olduğunu düşünür. İlk kez düğün konusunu duyduğunda buna engel olacağına söz vermiştir. Hastalandığında Molodaya’nın ona ilgisizliğini düşündüğünde ise o bunu hak etmiştir, varsın olsun diye düşünmesine rağmen iyileştikten sonra yine de bu evliliğe engel olmaya kararlıdır. Bir keresinde Molodaya ile bu konuyu konuştuğunda onun bu evliliğe istekli olduğunu anlayınca şaşırmıştır.

Postada bir aydır biriken gazeteleri okuyan Kuzma, Tihon’a gider ve ülkede genel durumun korkunç olduğunu, sayısız insanın katledildiğini ve bunun gittikçe arttığını söyler. Bu duruma fazla ilgi göstermeyen Tihon az bile diyerek çevre köylerdeki baskın olaylarını anlatır. Kuzma ortalıktaki bu eşkıyalığa sert bir biçimde karşı çıkar ve bu barbarlığa hiddetlenir. Tihon, Deniska ile Molodaya evliliğinin bir an önce gerçekleşmesi için Kuzma’dan yardım ister. Çünkü köyde onun yapacağı son iş budur. Düğünden sonra köyün pisliğinden kurtulup şehre yerleşip orada kendilerini geçindirecek bir hayat kurmak istediğini söyler. Kuzma onu dikkatlice dinler ve bu düğünden ne gibi bir çıkarı olduğu konusunu açıklaması için ona yemin ettirir. Uzun süre tartıştıktan sonra Tihon, günahları için mum yakmak yerine bir hayır işi göreceğini, onlara maddî yönden destek olarak bunun mukabilinde Tanrıdan af dileyeceğini bildirir. Kuzma, sinirlenerek onlara artık hiçbir mumun yardım etmeyeceğini, ulus olarak onlar için her şeyin bittiğini söyler. Tihon ona katılır ve bir halk olarak her şeyden mahrum olduklarını söyler, beceriksizliklerinden şikayet eder. Tihon’un bu yargılama biçimindeki konuşmasından sonra Kuzma onun aklını kaçırdığından şüphelenir. Tihon başkalarından duyduğu ve kendisinin tanık olduğu tüm tiksindirici olayları sayar. Sarhoş olduğunu düşünen Kuzma’ya

yaşadığı altın kafesin ona çok pahalıya mal olduğunu söyler. Ömür boyu koşturmaca içinde durup dinlenmeden ihtiyar karısıyla yaşayarak, her an etrafındaki kin ve nefret dolu bakışları hissetmenin kolay bir şey olmadığını anlatır. Tihon artık hesap vereceği günün yaklaştığını, Tanrının yarattığı bu güzelliklerin nasıl berbat edildiğini düşündüğünü, dünyanın fani olduğunu, herkesin sonunun aynı olduğunu, aynı akıbete mahkumken nasıl bu kadar farklı yaşayabildiklerinden şikayet eder. Yaşamının mahvolduğunu, geçen günlerini gerektiği gibi yaşamadığından yakınan Tihon, hayatını karısının bir davranışıyla kıyaslar. O karısına pahalı ithal bir eşarp almıştır. Karısı eşarp eskimesin ve bayramda taze kullanayım diye eşarpı tersinden örtünür, sonuçta sürekli tersinden örtüldüğü eşarp bayrama kadar eskir ve kullanılamaz hale gelir. Tihon onların yaşamlarının da bunu çağrıştırdığını söyler. Konuşma bittiğinde Kuzma üzerinde büyük bir ağırlık duygusuyla eve döner.

Deniska, Molodaya'nın çizmelerini tamir ettikten sonra ücretini almak için ona gider. Molodaya'ya babasıyla birlikte onu istemek için geleceklerini bildirir. Az sonra Serı gelir. Kuzma, kızın babası konumunda Molodaya'nın fikrini alır ve konu hallolur. Düğün hazırlığı başlar. Bu arada Kuzma yeniden Molodaya'ya bu işten vazgeçmesi için bir kez daha düşünmesini söyler. Molodaya bir sürü masrafın yapıldığını, artık bunun için geç kalındığını söyler. Sinirlenen Kuzma ona *"Sen domuzdan da mı daha az değerlisin?"* diye sinirlenir. Molodaya değersiz olmadığını, fakat ölümlerin mezardan da farklı bir mekâna gönderilemeyeceğini söyler ve onun yanından çıkar. Köy halkının katılımı ve geleneksel törenle nikah merasimi yapılır. Roman, havanın kasırgalı ve tipi oluşunu anlatan tasvirle biter.

“Suhodol”un özeti: “Suhodol” romanı yayına hazırlandığı sırada yayıncı N. S. Klestova yazdığı bir mektupta Bunin’in bu yapıtta farklı türden konulara – aşka, soylulara, hatta felsefeye değindiğini, fakat her şeyin merkezinde mujik konusunun durduğunu anlatır. Bunin de mektubunda Gl. Uspenski’nin “*Mujiğe bakın... Her şeye rağmen... Mujiğe bakmak gerekiyor*” sözlerini epigraf olarak düşündüğünü yazar.²⁶⁴ Bunin’in “Suhodol” üzerinde çalışmaya 1911 yılının yazında başlayıp 1912 yılında bitirdiği bilinmektedir.²⁶⁵ Yazar bu yapıtında köy soylularının başlıca özelliklerini tasvir etmek için bir ailenin – Hruşçovların, tarihini konu aldığını bildirir. Tarihin sahnesinden kalkmakta olan toplumun bu katmanın düşüş sebeplerini, yok oluşunu göstermek için Bunin geniş genellemelere değinir. Yapıtın “kurak vadi” anlamına gelen adı bile yazarın bu amacını gösteren başarılı bir simgedir. Bir zamanlar güzelliği ile var olan mekân şimdi kurumuş, bitmiş ve cazipliğini kaybetmiştir.

Afanasyev, ismi anılmayan bir eleştirmenin “Suhodol”la Saltıkov-Şçedrin’in “Gospoda Golovlevi” adlı yapıtı arasında bir benzerlik bulan kıyaslamasını haklı bulur. ancak konuyu işleyiş şeklinde farkın olduğunu ileri süren Afanasyev, Bunin’in hüznü dolu parlak tespitlerini ciddi anlamda beğendiğini vurgular.²⁶⁶

“Suhodol”, soylu Hruşçevlerin aile öyküsünü anlatmaktadır. Yapıtın merkezinde Hruşçevlerin hizmetçisi Natalya’nın kaderi yer almaktadır. Aileden birisi gibi kendisini Hruşçevlere yakın sayan Natalya, romanın anlatıcısı

²⁶⁴ Mihaylov, 1987, s.149

²⁶⁵ Ye.S.Rogover, *Russkaya literatura XX veka: V pomoşç’ vıpuskniku şkolı i abiturientu*. “Paritet”, 1999, s. 19

²⁶⁶ Afanasyev, 1966, s. 111

konumundadır. Natalya'nın dışında romanda genç Hruşçevlerden birisi olarak tahmin edilen, fakat hiçbir yerde ismi anılmayan bir anlatıcı daha vardır. Yapıtta sık sık tekrarlanan toprak sahibi zenginlerin ve köylülerin birbirlerine yakın oldukları fikri hem Natalya'nın, hem de diğer anlatıcının dilinden duyulmaktadır. Diğer anlatıcı yetişkin yaşlarında çiftliğe gelmiştir ve buranın doğasına hayrandır. Natalya, Suhodol ve Hruşçevlerin tarihini, geçmişini, insanlarını, aile içindeki ilişkilerini en ufak ayrıntısına kadar anlatmaktadır. Tüm anlattıklarının canlı tanığı olması ona bu imkânı sunmaktadır. Hruşçevlerin tarihi ve yaşantısı bir anlamda Suhodol'un yaşantısı ve tarihidir. Dede Pyotr Kirillîç, güzel karısının ölümünden son derece etkilenecek ruhsal bozukluğa uğrar. Hizmetçilerin söylediklerine göre onun gayri meşru oğlu olan Gervaska ile yıldızı barışmayan Pyotr Kirillîç aslında ondan biraz korkmaktadır. Pyotr Kirillîç'in iki oğlu ve bir kızı vardır. Arkadi ve Tonya çiftlikte yaşamaktalar. Diğer oğlu Pyotr Petroviç ise şehre okumaya gönderilir. Eğitim sonrası göreve başlayan Pyotr Petroviç bir süre sonra çiftlikteki işlerle uğraşmak için hizmetinden istifa ederek köye döner. Köye geldiğinde yanında Voytkoviç adlı bir arkadaşını da getirir. Tonya kısa süre sonra Voytkoviç adlı bu gence âşık olur ve bir arada çok iyi zaman geçirirler. Tonya piyanoda romanslar çalar, Voytkeviç ona romantik şiirler okur. Voytkeviç bu ilişkiyi ciddiye alıp ona evlenme teklif ettiğinde Tonya'dan çok sert tepki alır ve oradan ayrılmak zorunda kalır. Ayrılığa tahammül edemeyen Tonya hastalanır ve aklını kaçarır. Ruh sağlığı bozulan kız sinirli, gaddar, sorumsuz birisi olur. Bu arada Hruşçevlerin hizmetçisi Natalya, genç Pyotr'a âşık olur. Bu umutsuz aşkın bir genç kıza yaşatabileceği çok güzel duygu ve heyecanları yaşar. Sadece onunla

bir ortamda olmanın mutluluğunu yaşayan Natalya, Pyotr Petroviç'in özel eşyaları arasından gümüş işlemeli aynayı alır. Natalya için sevdiği kişinin kullandığı, her gün elinin temas ettiği bu ayna birkaç gün en mukaddes bir eşya yerine geçer. Bu arada Pyotr Petroviç'e güzel görünebilmek için sürekli aynaya bakar durur. Ayna bulunduğunda Natalya bu yaptığının bedelini çok ağır öder. Pyotr Petroviç olaya sıradan bir hırsızlık gibi bakarak çok sinirlenir ve Natalya'yı şahsen kendisi cezalandırmak ister. Onun saçının kesilmesini ve uzak bir köye sürülmesini ister. Natalya, cezasına boyun eğer ve göz yaşları içinde arabaya binerek köye yollanır. Yolda Pyotr Petroviç'e benzer bir subayı gördüğünde bayılır.

Pyotr Petroviç çiftlikte bir sıra düzenlemeler yapmayı düşünür. Çiftliktekileri bir yemeğe davet ederek herkesle tanışmak ister. Yemek süresince bazı olaylar yaşanır. Bunların içerisinde Gervaska'nın masa arkasındaki Pyotr Kirillîç'a hakaret etmesi, misafirlerin yatılı kalması ve sabahleyin misafir odasında Gervaska ve dede arasındaki tartışma, dedenin itilerek düşüp ölmesi ve Gervaska'nın kayıplara karışması gelişen olaylardandır.

İki yıl sonra Tonya'nın isteği üzerine Natalya geri çağırılır. Bu yıllar içinde Pyotr Kirillîç evlenmiştir ve hanımı Klavdiya Markovna hamiledir. Natalya, Tonya'nın özel hizmetçisi olarak görevlendirilir. Hastalığı yüzünden iyice huysuzlaşan Tonya ona sürekli sövmekte, kafasına eşyaları atmakta ve hiç yoktan hakaretler yağdırıp durmaktadır. Hanımının kaprislerine boğun eğen, ona saygı ve itaatle hizmet eden Natalya'yı bir süre sonra Tonya artık üzmez. Arkadi ve Pyotr kardeşler ani bir kararla savaşa katılırlar. Çiftlikteki evde yalnız

kadınlar kalır. Bu arada Klavdiya Markovna'nın bebeği doğar. Tavuk bakıcısı Fedosya, onun dadılığını yapmakla görevlendirilir.

Genç bir kız gibi Soşka köyüne giden Natalya iki yıl sonra geri döndüğünde artık farklı birisidir. Genç kızlık sevincini ve edasını içine gömmüş, rûhen sanki ihtiyar bir kadın olmuştur. Hayatın tüm sevinçlerinden kendini yoksun bırakan Natalya'yı şimdi kâbusları rahatsız etmektedir. Rüyasında bir keçi ile evlenmesi ve hiçbir zaman evlenemeyeceği konusunda uyarılması onu tedirgin etmektedir. Gördüğü kâbuslardan birine göre çok kötü bir kazayla yüz yüze geleceği inancı da onu sarsmaktadır. Hizmetinde bulunduğu Tonya'nın tüm gün nedensiz korkular içinde çırpınması, her şeyde bir kötülük, karamsarlık araması ve gün boyunca süren huzursuzluğu Natalya'yı da etkilemektedir. Eve ara sıra kendilerini Tanrı yoluna adanmış kimselerin, din adına gezen çeşitli insanların ayak basması da bu zamanlara denk gelmektedir. Gelip giden kişilerin arasında Yuşka adlı birisi de vardı. Onun hakkında, ömründe bir gün bile çalışmamış, Allah ne veriyse onunla geçinip giden, çevresindekileri “suçlarıyla” ilgili hikayelerle etkileyen biri olarak söz edilmektedir. Dış görünüşüne göre çirkin, kambur insanları anımsatan, şehvetli ve yüz­süz birisidir. Bir ara hanımın izniyle Suhodol'daki ağa evinde yaşamaya başlayan Yuşka, Natalya'ya sahip olmak ister ve gecenin birinde bu isteğini gerçekleştirir. Natalya rüyasında gördüğü keçinin buna işaret olduğunu yorumlar. Bir ay sonra kayıplara karışan Yuşka'dan geriye Natalya'nın karnındaki bebek kalır. Az sonra Natalya'nın ikinci rüyası da gerçekleşir. Suhodol'daki evde yangın çıkar. Çıkan yangında Natalya korku ve telaş içinde bebeği kaybeder.

Hruşçevler Suhodol'da durmaksızın Tonya'nın hastalığıyla uğraşmakta, ona farklı farklı tedaviler uygulamaktadırlar. Bir ara onu büyücü ve üfürükçülere bile götürürler. Fakat hiçbir şey değişmez, tam tersine her şey daha da kötüye gider. Tonya bu yerlere gittikten sonra daha da huzursuz olur, hırçınlaşır. Savaştan geri dönen kardeşler ise ekonomik sıkıntı yüzünden sık sık kavga etmekte, aile içinde bir takım huzursuzluklar yaşanmaktadır. Pyotr Petroviç bir ara komşu çiftlikteki sevgilisinden dönerken kendi atı onu çiğner ve ölür. Hruşçevler ailesinden geriye üç genç kadın kalır: Tonya, Klavdiya Markovna ve Natalya. Roman genç Hruşçevlerin kimsenin ismi yazılı olmayan mezarlıkta kendi yakınlarının mezarlarını umutsuz bir şekilde ararlarken biter.

II. 2. Romanlardaki Tarihi, Ekonomik ve Sosyal Sorunlar

Bunin'in hem "Köy", hem de "Suhodol" adlı romanları 20. Yüzyılın başındaki sorunları içerisine alan geniş bir yelpazeyi anımsatmaktadır. Araştırmacı yazar A.Volkov "Köy" ve "Suhodol" yapıtları hakkında "Bunin'in Rusya hakkında düşünceleri" diye söz etmektedir.²⁶⁷ Aslında hacim itibariyle çok da geniş olmayan bu yapıtlar, sanki toplumdaki tarihî, ekonomik, sosyal sorunların hesabını veren geniş bir tutanağa benzemektedir. Bu başlık altında romanlarda değinilen sorunlar hakkında yazım tarihlerini esas alarak ve tarihî, sosyal ve ekonomik sorunların iç içe işlenişini göz önünde bulundurarak sırasıyla anlatmayı düşünmekteyiz.

İnceleyeceğimiz sorunların hepsi birbiriyle bağlantılı bir anlatı zincirini anımsatmaktadır. Birbirine perçinlenmiş bu sorunları mümkün olduğu kadar birbirinden arıtarak anlatmayı düşünmekteyiz. İlk olarak her iki roman hakkında dönemin önde gelen edebiyat ve sanat çevresinin yapıtların tarihi içerikli oluşu konusundaki fikirlerine dayanarak işlenilen tarihî sorunlara değineceğiz. Tarihî konularla bağlantılı olan siyasî sebepler hakkında da eserde değinilen ipuçlarını açıklamaya çalışacağız. Tarih ve siyaset konularına yoğun olarak eğilen bir toplumun ekonomik durumunun da yazarın dikkat merkezinde olduğunu izlemekteyiz. Bu açıdan romanlarda söz konusu ekonomik sorunlardan bahsetmek gerektiğini düşünüyoruz. Sosyal ve toplumsal ilişkilerdeki sorunlar aslında değineceğimiz bu üçgenin ana malzemesi konumundadır. Bu açıdan bu

²⁶⁷ Volkov, 1969, s. 72

üstyapıyı oluşturan altyapı konumundaki sosyal ve toplumsal ilişkiler romanda ağırlıklı olarak işlenmiştir. Bu alt başlıkta takip edeceğimiz sorunları kategorileştirerek 20. yüzyılın başındaki Rusya ve Rus insanının yaşam manzarasını tasvir eden bir tablo oluşturarak romanın edebî ve tarihî değerini bir daha ortaya çıkarmaya çalışacağız.

“Köy” Romanında Ele Alınan Tarihi ve Toplumsal Sorunlar:

Bunin’in 1900’lü yıllardaki yapıtlarında Rusya’nın geniş anlamda tarihî ve sosyal nitelikli sorunlarına değindiğini görmekteyiz. Bu yapıtlarda toprak köleliği rejiminin köylüler üzerindeki izleri, soyluların tarih sahnesinden çekilişi, yeni ticarî, ekonomik ve sosyal ilişkilerin insanlar üzerinde etkisi gibi konulara eğildiğini görmekteyiz. Yazar soyluların çöküşünü genelde Rusya’nın trajik sonu gibi iletmektedir. “Antonov Elmaları”nda geçmişe duyulan hüznün, ıssızlaşmış bir köyü anımsatan büyük Rusya’dan bahsedilmekte, bu konular “Yeni Yol”(Novaya doroga), “Çam Ağaçları”(Sosni), “Meliton”, “Filiz Madenleri”(Ruda) gibi yapıtlarında farklı versiyonlarda iletilmektedir. “Köy” ve “Suhodol” 20. yüzyılın başındaki Rusya hakkında siyasî, ekonomik, ahlakî, tarihî ve kültürel bilgi içermekte, Rus edebiyatında köy, köylüler, soylular ve toprak sahipleri hakkındaki bir çok imajlara gölge düşürerek adı geçen dönemdeki yaşam tarzı hakkında farklı bilgiler vermektedir. Genelde tüm yapıtlarına göz attığımızda Rusya’nın Bunin için bir malzeme değil, Rus edebi sanatının kalbi olduğunu görmekteyiz.

1910’lu yıllar Bunin’in hayat ve sanat dünyasında önemli bir zaman dilimi sayılabilir. Bu dönemde “Sovremennik” dergisinde yayınlanan “Köy” romanı gürültülü karşılanmıştır. Fakat bu gürültü yazar için hiç de övgü dolu değildi.

Bunin, Gorki'ye yazdığı bir mektubunda şöyle der: *“Hem övgüler, hem yermeler öyle yavan ve tatsız ki ağlamak istiyorum.”*²⁶⁸ Tarihî karamsarlık, kadercilik, halkın ağır yaşamının yalın tasviri gibi sahnelerle dolu olan “Köy” romanı hakkında Gorki'nin yorumları edebî ortamda bir ölçüde yumuşama havası yaratır. Gorki Bunin'in tarih sahnesinde köyü böyle tasvir etmesini alkışlar ve roman hakkında ilk olarak onun tarihî içerikli olduğunu söyler.²⁶⁹ Gorki romandaki konunun işleniş şeklinin de yeni olduğunu vurgulayarak şöyle der: *“Ana yurdum hakkında bu gizli, boğuk inilti benim için azizdir, onun için yaşanan bu asil hüznün, üzüntü dolu korku da azizdir ve bunların hepsi yenidir. Böylesini henüz yazan olmamıştır.”*²⁷⁰

“Köy” romanının yayınlanmasıyla tüm edebî çevrenin dikkati bir anda Bunin'e yönelir. Edebî eleştirinin gündeminde sanatın sınırlarını zorlayarak tarih ve sosyolojinin inceleme kapsamına giren Rus insanının kimliği, Rusya'nın kaderi ve Rus millî karakteri hakkındaki tartışmalar yer alır. Romanın derin bir şekilde incelenmesi gerektiğini yazan G. Adamoviç onu *“Tarihi Nemezida”* gibi değerlendirdi. Adamoviç, romanda tarih boyunca yapılmış korkunç yanlışlıkların, affedilmez suçların sonucundan bahsedildiğini bildirerek şöyle der: *““Köy”de öyle fırtına kopmakta, öyle çıkılmaz umutsuzluk gürlemekte, öylesine patlayıcı şeylerin üzerine basılmaktadır ki romanı okurken istemeden*

²⁶⁸ Gorkovskiye çteniya, 1958-59, Moskova, 1961, s.60, Bkz.: *İstoriya russkoy literaturı v çetireh tomah*, 4.cilt, s. 646

²⁶⁹ Baboreko, 1967, s. 151

²⁷⁰ “Gorkovskoye çteniya. 1958-1959”, Moskova, AN SSSR, 1961, s. 53, Bkz.: Afanasyev, 1966, s. 81

kendi kendine soruyorsun: tüm bunlar acaba iyi bir sonuçla çözümlenebilir mi?”²⁷¹

Rus köyünün bu şekilde tasvir edilmesi bir çok insanı şaşırtır, bir çoğunu sevindirir, bir çoğunu ise hiddetlendirir. Rus toplumunda toprak sahibi zenginlerin ve köylülerin eşit olması hakkındaki mitler sarsılır ve Rus edebiyatında sabırlı, azap çeken, kaba mujik imajı yıkılır. Romandaki koyu renkler, karamsar hava ve biri diğerinden korkunç olan acılar ve “böyle olamaz”denecek tasvirler yüzünden Bunin birçok eleştirilere maruz kalır. Fakat aynı zamanda herkesten farklı bir eser ortaya koyduğu da söylenir. Bolşevik eleştirmen V.Vorovski, bir taraftan yazarın Rus köyündeki karamsar tonlara ağırlık verdiğini eleştirir, Bunin’i köyü tek yönlü tasvir ettiği için kınar ve nerede inkılâpçı köylüler, nerede Rusya’nın yeni insanları? diye sorar²⁷², diğer taraftan ise bu eleştirilere rağmen yazarın gerçekliğe sâdık kaldığını bildirir. V.Vorovski, eser hakkında: “Karanlık ve kir – fiziksel, zihinsel ve manevî yaşamdaki mevcut olan bu şeyleri, Bunin çağdaş köyde görüyor, işte hepsi bu. Görüldüğü gibi Bunin bize köyün tamamını vermemişti, onun her yönüne uzanmamış, her yönünü tasvir etmemişti... Fakat öyküsünün sınırları içerisine aldığı o kısımda eski köyün, çökmekte olan, fakirleşen köyün parlak ve gerçek resmini vermişti”²⁷³ der.

Bunin, Rusya’nın kaderinin köyde hallolacağı inancındaydı. Bu anlamda 20. yy başlarındaki Rus köyü onun için özel bir anlam ifade etmektedir. Bunin’i

²⁷¹ G. Adamoviç, *Odinoçestvo i svoboda*. New York, 1955, s. 100-101; Bkz.:

Trubina, 1999, s. 85

²⁷² Sbornik, 1974, s. 182

²⁷³ Vorovski V.V., *Literaturno-kritičeskiye stat’yi*, M., Goslitizdat, 1948, s. 136,

Bkz.: Afanasyev, 1966, s. 81

Rus köyünü acımasızca tasvir etmekle suçlayanlara araştırmacı yazar L.A.İezuitova, bu konuda Bunin'in yalnız olmadığını, onu eleştirenlerin Çehov ve Grigoryev'in yapıtlarına bakmaları gerektiği cevabını verir. İezuitova, bu yazarların köydeki yaşamın çekilmezliğini korkmadan söylemelerinin yanı sıra neden böyledir sorusunu da gündeme getirdiklerini vurgular.²⁷⁴

1913 yılının sayım sonuçlarına göre Rusya nüfusunun %82'si köylüydü.²⁷⁵ Araştırmacı yazar Kuçerkovski de Bunin tarafından Durnovka olarak adlandırılan bu köyün geniş anlamda Rusya olduğunu düşünmektedir. Romanda döneminin çağdaş sorunlarına değinen, tarihî geçmişten süzülüp gelen ve şuurlarda kök salan bir çok konu araştırılmakta, sorular sorulmakta, fakat bir şekilde o sorulara cevap verilmemektedir. Yapıtını "Köy" diye adlandıran Bunin, romandaki figürlerden Balaşkin'in sözleriyle köy kelimesinin sınırlarını genişletir. Balaşkin, tüm Rusya'nın bir köy olduğunun unutulmaması gerektiğini söyler. Romanın adının "Köy" şeklinde adlandırılması konusuna gelince figürlerden Balaşkin'in şu sözlerine dikkat edilmesi gerekiyor: *"İşte o (Rusya) tüm bir köydür, bunu kulağına küpe et!"*²⁷⁶ Roman toprak köleliği düzenindeki Rusya'nın bir köyün timsalinde genel bir tablosudur.

Bunin, romanda Rusya'nın gelişimini, gergin yaşam biçimini ve sosyal tarihî havasın vermeyi kendine görev olarak almış bulunuyordu. İlk satırlardaki Krasovların üç kuşak ötesinin bir kuşbakışı anlatımı dolaylı olarak Rusya'nın geçmişi konusunda okuru bilgilendirmektedir. Roman ön plana çıkmış bu üçüncü kuşakta yoğunlaşmaktadır. Tihon Durnovka'nın ağası olur, Kuzma ise

²⁷⁴ Sbornik, 1974, s. 179

²⁷⁵ Mihaylov, 1987, s.147

²⁷⁶ Bunin, 1988, 2.cilt, s. 153

hakikat peşinde koşmakta ve kendi çabalarıyla yazar olma mutluluğuna kavuşmaktadır. Bunin romanda tarihin gelişim çizgisi zengin toprak sahiplerinin, soyluların, hatta hükümetin bile belirlemediği düşüncesini taşıyan bir sanatçıdır. O bu çizgiyi ilerleten gücün halkın kendisi olduğu kanısındadır. Bu anlamda romanda bu konu, üzerine basa basa aydınlatılmaktadır. Gelişmek ve ilerlemek isteyen bir ulus bu göreve kendini hazırlamalı, var gücünü bireyleri ile bu hedefe götürmelidir. Fakat Bunin Rus halkının buna hazır olmadığını fark etmekteydi. Tüm çelişki işte bu noktada yoğunlaşmaktadır.

“Köy” romanında konu yelpazesi oldukça geniştir. Dönemin sosyal, siyasi, ekonomik, kültürel, ailevi, günlük yaşam, ahlâk, din, felsefe ve psikoloji gibi problemlerine değinilmekte, Rus-Japon Savaşı, 1905 İsyanı, anayasa, toprak ıslahatları, kültürel ve tarihî, yönetim ve ekonomik yaşantıdan bahsedilmektedir. Tüm bu problemler sıradan insanların yaşam ve davranışlarında, düşünce ve konuşmalarında konu edilmektedir. Romanda Yakov, Serı, Odnodvorka, İvanuşka, Akim, Avdeyeviç, Menşov, Vanka Krasnıy gibi sıradan köylüler Rus halkının kim olduğunu, nasıl yaşadığını, neler düşündüğünü, kısacası yaşadıklarını ve beklentilerini anlatmaktadırlar. Milyonlarca insanın bu konuları algılama şekli, psikolojik yaklaşımı, ruhsal hali, fikir ve düşünceleri onlarca figürde toparlanmıştır. Gorki’nin, romanı bu anlamda dönemin sorunlarını yansıtan tarihî içerikli yapıt olarak değerlendirdiğini düşünüyoruz. Gorki, “Köy”de Rus aydınlarının sadece mujik ve halk hakkında, daha geniş anlamda Rusya’nın var olup olmayacağı hakkında ciddî düşünülmesi gerektiğine işaret edildiğini bildirir.²⁷⁷ M. Gorki, romanı

²⁷⁷ Mejevuzovskiy sbornik, 1985, s. 4-5

okuduktan sonra Bunin'e şöyle yazar: *"Gün gelecek, akıllı insanlar şöyle diyecekler: "Sanat değerinin yanı sıra "Köy" mahvolmuş ve perişan Rus toplumuna sarsıcı bir darbe vurdu ve onu sadece mujik ve halk hakkında ciddi şekilde düşünmeye değil, ondan daha önemli olan, Rusya için olum veya ölüm konusu üzerinde düşünmeye yönlendirdi. Biz henüz Rusya'nın kırık dökük sorunlarıyla uğraşırken, bu eser bize tüm ülke hakkında, hem de tarihî anlamda düşünmek gerektiğini gösterdi. Bu fikir aynen bu kelimelerle olmasa da, bu şekilde iletildi."*²⁷⁸

Bunin üzerine değerli araştırmalarıyla tanınmış V.Afanasyev, "Köy" romanını, onun sanatının kuvvetli ve zayıf yönlerini en açık şekilde yansıtan bir yapıt gibi değerlendirir ve bu romanın Bunin'in yapıtları içerisinde en objektif yapıt olduğunu yazar. Araştırmacı romanda 20. yy başlarındaki Rus köyünün sefilliğini ve adaletsizliğini gerçekçi, inandırıcı tasvirini başarılı sayarak yazarın karamsarlığını eksi puan gibi göstermiştir.²⁷⁹ Köydeki yaşam tarzı en ince detayına dek tasvir edilmekte, bazen bu tasvirlerde bir karikatür izlenimi sezilmektedir.

Romanda 20. yy. başlarındaki Rusya ile ilgili her tür tarihî olay, o tarihî olayın ayrıntısı anlatılmaksızın yer almaktadır. Bu özelliği ilk olarak fark eden Gorki, M. K. İordanski'ye gönderdiği bir mektubunda bu konu üzerine şöyle yazar: *"Bu, tarihî içerikli bir yapıttır. Köy hakkında böyle tarihî içerikli bir yapıt kimse yazmamıştır."*²⁸⁰ Gorki'nin "Köy"ü "tarihî içerikli bir yapıt"

²⁷⁸ Gor'kovskoye çteniya (1958-1959), İzdatel'stvo AN SSSR, 1961, s. 53, Bkz.:

Volkov, 1969, s. 72

²⁷⁹ Afanasyev, 1966, s. 80

²⁸⁰ Baboreko, 1967, s. 151

biçiminde değerlendirilmesi üzerinde biraz daha geniş durmak istiyoruz. Çünkü burada tarihî içerikli bir eser denildiğinde A. Puşkin'in "Yüzbaşının Kızı"ndaki Pugaçev İsyanı, L.Tolstoy'un "Savaş ve Barış"ındaki savaş sahneleri kastedilmemektedir. Nitekim "Köy"de bu sahnelerin tasviri bir yana, bu olayların en ufak ayrıntısından bile bahsedilmemektedir. "Köy"deki bir köylü isyanından bile söz edilirken çok uzaktan sesleri duyulduğunu okuyoruz. Peki Gorki "*tarihî içerikli bir yapıt*" dediğinde neyi kast etmiştir? Romanda tarihin bir parçası olan insanların o anki yaşamı, o olayları algılama şekli, olaylardan etkilenişi, beklentisi ve umutları ön plandadır. Savaş sahneleri, tarihî önemi olan isyanlar, tarihî şahsiyetler değil, bunların toplum üzerine etkisinden bahsedilen bir yapıt olarak "Köy"ü tarihî bir roman olarak adlandırabiliriz. Mesela, romanda Rus-Japon Savaşı'nın başladığını haber alan köylülerin gündeminde günlük yaşam sorunları değil, bu savaşla ilgili konular ön plandadır. 1905 İsyanı da aynı şekilde. Bu söyleyişe göre buradan beklenen bir farkın söylenmesidir. Ama söylenmedi. Tarihî yapıtlardan farklı olarak bu romanda sıradan yüz binlerce insanın bu olay karşısında tutumları, önemini idrak edip etmemesinden asılı olarak her türlü tepkisi veya yorumu üzerinde durulur. Bunin bir Rus köylüsünün toplumsal ilişkilerinin, sosyal şuurunun hangi boyutta olduğunu göstermeyi amaçlamaktadır.

"Köy"de yer alan 1905 İnkılâbı, Rus-Japon Savaşı, Durnovkalıların monoton hayatında güncel bir konu olarak görülmektedir. Bunin, mujiklerin bu tarihi olaylarla ilgili tartışmaları ve yorumlarını onların siyasî şuurunun göstergesi olarak kullanır. Diğer olaylar gibi bu olayların da anlamsızlığı ve korkunçluğu Durnovkalılarca o kadar da fark edilmemektedir. Tihon'un savaş

konusuyla ilgili görüşlerine geniş yer vermekle Bunin, Durnovalıların en önde gelen ismini konuşturmuştur. İlk başlarda kanların boşuna akıtıldığı savaşı bir oyun gibi görür. Tihon *“Kazak sarı vücudun derisini çabuk soyup bitirecek”, “İyi yapıyorlar, ağlatsınlar analarını”* der. Ama sonraları *“Bu savaş bir saçmalaktır”* der kendi topraklarına bile sahip olmayan bir milletin savaşa katılmasını kınar. Aynı konum inkılâp olayları ile de ilgilidir. . İnkılâp da ilk başlarda onun ilgisini çeker, inkılâpçıların adamları öldürmeleri hoşuna gider. Bakanın öldürülmesini duyan Tihon, bununla övünür, fakat toprakların elinden alınması gibi konu gündeme geldiğinde sinirinden çıldırır, öğrencilere ve Yahudilere kin püskürür *“Bakanın babasını bile rezil ettiler, onu nasıl toz ettiler, izi, tozu bile kalmadı!”* der. Fakat konu toprakların alınmasına ve başkalarına dağıtılmasına geldiğinde o, Yahudileri ve *“kıllı hayvan”* diye adlandırdığı öğrencileri suçlar. Tihon’un içindeki çelişkili düşünceler, kararsızlıklar da dönemin bir özelliği gibi gözükmemektedir. Kendini anarşist olarak adlandıran Kuzma, zaman zaman isyancıların arasında olmayı arzular.

Bunin, tarihî olayların bu köylülerin şuurlarında barbarca ve vahşice kalışlarını millî tarih için bir tehlike saymaktadır.²⁸¹

“Köy”de bir köylü isyanının tanığı olmaktayız. Uzaktan türküler, çağırıp bağırma ve tabanca sesleriyle tasvir edilen bu isyanda ekonomik taleplerin dışında her hangi bir talep yoktur. İsyanın aktif katılımcısı, düzenleyen ve önderlik yapan Vanka Krasny’dir. O, iki kez Don madenlerinde bulunmuş, siyasî tebligatçı gibi geriye köyüne dönmüştür. Konu hakkında geniş bilgi verilmesinde de Vanka Krasny’den ayrıca bahsedilmesi, onun sesinin daha

²⁸¹ Mejevuzovskiy sbornik, 1985, s. 78

yüksekten duyulması bu konu hakkında ip ucu verir. Olayı duyar duymaz oraya koşan Tihon hiçbir şey yapamaz. Tihon'u tehdit eden ve kovan isyancılardan geriye viraneye dönmüş bir manzara kalmaktadır. Sonuç gözler önünde. İsyanın bir tek burada değil, bir çok yerde aynı zamanda olması da Tihon'un sonradan aldığı haberler arasındadır. İsyanın tam zamanı söylenmese de 1905 yılının ilkbaharındaki köylü isyanlarından bahsedildiği tahmin edilmektedir. Nitekim Tihon'un acele atla isyan yerine gittiğinde ağaçların pembe çiçek açtığı ve taze otların yeşerdiği tasvir edilmektedir.

Dış güçlerin propagandasıyla Durnovalılar bir anda vahşi yüzlerini gösterirler. Onların talepleri ekonomik konularla ilgili olup, istek şekline göre bir eşkıya eylemini andırmaktadır. Günlük ırgatlık yevmiyelerinin bir rubleye çıkmasını isteyen isyancılar, dışarıdan gelen ırgatların kovulmasını talep etmektedirler. Tihon'la yüz yüze geldiklerinde onlar sokak savaşını andıran dayak-tokat dövüşüne çıkarlar. Aralarından Mitka, Tihon'u köşeye sıkıştırıp *"Sen ihtiyar bir aptalsın! Ne kadar toprağın olduğunu ben bilmiyorum muyum? Ne kadardır, söylesene, kedi toplayan herif! İki yüz mü? Amma benim – zerre kadar! Benim toprağım topu topuna senin artırman kadardır! Neden? Sen kim oluyorsun?"* der.²⁸²

Taleplerinin ileti şeklinin düzensizliği, isyancıların saldırgan davranarak köyü viran etmeleri olayın sonuçsuz kalmasıyla biter. Kaba kuvvet ve küstahlık, yangın ve çiftliğin harabeye dönüşüyle sona erer. Bu arada çiftlik sahibi Tihon'un da çaresizliği ve kini dikkatten kaçmamaktadır. *"Vilayette mujikler karışıklık çıkararak bağırıp çağırdılar, birkaç çiftliği yaktılar, mahvetttiler"* diye

²⁸² Bunin, 1988, 2.cilt, s. 114

düşünen Tihon “Bir gece Durnovka’yı ateşe verip küle çevireceğine... Durnovka göllerindeki suları zehirleyeceğine” karar verir.²⁸³

Tarihe ‘isyan’ (revolyutsiya) diye geçen tarihî bir olaydan Bunin ‘ayaklanma’ (bunt) diye bahseder. Çünkü o, olayların körü körüne geliştiğini takip ediyordu. Elinde bulunduğu kitabın adını bile düzgün okuyamayan Deniska nasıl bir isyancı olabilirdi? Öylece de Vanka Krasnıy ve diğerleri. Tihon isyan eden köylülere kızgındır ve bir toprak sahibini anımsatan “Ah, birkaç kazak alıp gidesin...” diye düşünür. Bunin’in bu dönemdeki olayları çok ciddiye almadığını Tihon’un yakın çiftliğine yakın Bıkovların rehine alınmasını ve köylülerce jambon isteği karşılığında bırakılmasını bir komik olay gibi anlatmasından da gözükmektedir. Toprak dağıtımı konusunda konuşmalar sona erince Durnovkalılar eski yaşamlarına döner ve hiçbir şey olmamış gibi yaşamlarına devam ederler.

Romanda Rusya’daki milyonlarca insan gibi Durnovka sakinleri de iyi bir gelecek beklentisi içindeler. Bu iyi bir geleceğin, birileri tarafından getirileceği gibi bir düşünceye sahip bu insanlar en ufak bir habere sevinmekte, sarılmakta ve umutlarını ona bağlamaktadırlar. Onları bazen körü körüne bazı olayların katılımcıları, bazı durumların yorumcusu gibi görmekteyiz. Fakat konu maddiyatın ötesine geçmediği gibi, bir de cehalet ve gerilik gibi etkenlerle daha da vahimleşmektedir.

İşte “Köy” romanında konu edilen sorunlar, alışkanlıklar, yaşam tarzı ve çabalar bunlardır. Romanda tüm bu belaların nedeni halkın cahilliği, geri kalmışlığı ve kendini yetiştirmemesi olarak gösterilmektedir. Romanda hep

²⁸³ a.g.y., s. 115

sorular ve sorunlar gündeme gelmekte, cevap ve çözümler okura bırakılmaktadır. Bunin, hassas bir izlenimci olarak neşterlerini tüm olumsuzluklara ve en derin katlarına kadar yöneltmektedir. Romanda yazar gözükmemekte tüm bunlar figürlerin anlatımı, konuşması ve düşünceleriyle iletilmektedir. Bunin büyük bir ustalıkla Rus insanını ve Rusya'yı konuşturmuştur. Fikrimizi kanıtlamak için romanın ilk sayfasında değinilen sorunlara göz atalım: Sosyal, ekonomik, ahlakî düzensizlik ve insan ilişkilerindeki insanlık dışı unsurlar. Dede Krasov toprak köleliği barbarlığının mağdurlarından biri olarak yaşama veda etmiştir. Özgürlüğüne kavuşan oğlu Krasov maddî açıdan hiçbir şeyi olmadan özgürlüğe kavuşmanın formülü gibi *“kısa zaman içinde ünlenmiş ve hırsız”* olmuştur. Üçüncü kuşak sayılan baba Krasov ise ufak ticaretle uğraşmaya başlamış fakat ekonomi ve ticaretten hiçbir şey anlamayan herkes gibi o da kendisini iflasın eşiğinde bulmuştur. Asırlarca toprak kölesi gibi yaşayan bu insanlar irade ve özgürlükten yoksun, en ufak bir konuda kendi düşünceleriyle yaşamayan, eğitimden, kültürden, ahlakî ve manevî değerlerden yoksun bu insanların dördüncü kuşağı olan Tihon ve Kuzma bir süre seyyar satıcılıkla uğraşmış, fakat günün birinde birbirine bıçak kaldıracak kadar tartışmış ve ayrılmışlar. Yolları ayrılan kardeşlerin birisi ticaretin, diğeri ise eğitimin peşinden gitmişler. Ayrılan yollar her ikisi de bir dizi olaylar yaşadıktan sonra birleşmiş ve her ikisi yaşadıklarını hesabını verirken boşuna ömür sürdüklerini itiraf etmişlerdir. Tihon ve Krasov yaşadıkları belirli bir konumları olduğu halde yaşadıkları olaylardan yola çıkarak hayatlarını boşa harcadıklarını düşünmektedirler. Ya diğerleri? Milyonlarca sıradan insanın örneği sayılabilen

Serı, İvanuşka, Molodaya, Odnodvorka? Onların yaşantıları daha trajik değil midir?

Bunin, gününün köyünü tasvir ederken onun toprak köleliği döneminden, hatta daha eski dönemlerdeki yaşantısından çok farklı olmadığını göstermeye çalışır. Yazar bazen buradaki insanları ve onların düşüncelerini, yaşam tarzlarını ilkel çağlardaki yaşantıyla karşılaştırır ve benzerlik bulur. Toprak köleliğinin ortadan kalkmasıyla ekonomik, manevî yükseliş konusunda, değişim beklentisi içinde olanlara Bunin, bu tarihten elli yıl kadar bir süre geçmesine rağmen durumun pek de farklı olmadığını göstermektedir. Aslında Bunin, özgürlüğe kavuşan toprak köleleri içinden iki insanın timsalinde durumun farklı olabileceğine de işaret etmektedir. Tihon ve Kuzma geçmişi toprak köleliğine dayalı mujiklerdir. Yaşamları boyunca kimseden maddî ve manevî hiçbir destek görmeden kendilerini tatmin etmese de bir yerlere varmış durumdadırlar. Tihon, dedelerinin köle gibi yaşadığı Durnova köyünün tamamını almış, Kuzma ise yüz binlerin okuma yazma bilmediği bir ülkede şiir kitabı yayınlayacak kadar eğitilmiş düzeydedir. Fakat onların hiçbirisi bulundukları mevkiden memnun değil, dahası mutsuzdurlar. Çünkü onlar yalnızdırlar. Köydeki cehalet, kabalık, adilik, hainlik, şerefsizlik roman boyunca bu iki kardeşi ezip mahvetmektedir. Bu durumdan rahatsız olan, çıkış yolu arayan bir tek onlardır. Geri kalanlar için yaşam şekli budur ve böyle devam etmektedir.

Romanda açıkça Rusya'nın zengin toprağıyla, fakir ve sefil insanların karşıtlığı gözlemlenmektedir. Tihon'a göre bunun sebebi Rusya'nın sahihsiz eve benzemesidir. İyi bir sahibi, yöneticisi olursa durum farklı olacaktır. *"Aman ya Rabbim, bu nasıl memlekettir! Bir buçuk arşın derinliğine kadar siyah toprak,*

hem de nasıl toprak! Şehir tüm Rusya'da tahıl ticareti ile ünlenmişti, fakat tüm şehirde doyuncaya kadar ekmek yiyen tamı tamına yüz kişidir"²⁸⁴ şeklinde düşünen Tihon halkın tembel oluşundan yakınmaktadır. *"Bu toprağın hiçbir evladı işe yaklaşmak, el atmak istemiyor"* diyerek Tihon, şehirden gelen avcıyı gördüğünde *"ne ırgat olurdu bundan"* diye düşünür. O sarhoşluk yapanlara da kızar.

Bunin, romanda özgürlüğüne kavuşup maddi açıdan rahata ulaşmış insanların siyasi olaylarla hiç ilgilenmediğini, sadece kendi menfaatlerine dokunulan konularda tepki gösterdiğini tasvir eder. Mesela, Tihon devrimle ilgili konulardan ilk başta coşkuyla söz etmektedir. Hatta isyancılardan bir bakanın öldürülmesini bile sevinçle anlatmaktadır. Fakat konu toprakların belli bir dönümden fazlasının alınmasına geldiğinde Tihon'un isyan ettiğini ve herkesi suçladığı görülmektedir. Tihon eserde tipik bir köylüdür. Düşüncesi, tartışması, konulara tepkisinde diğer köylülerden farkı yoktur. Fakat o yeni bir kafaya sahip köylüdür. Kendine ait malı vardır. Bu malını artırmak için onu koruyan bir mal sahibi endişesi ve daha çok kazanç elde etmek için sömürücü bir hırsı vardır. O köylüleri suyu çıkana dek sıkarak malına mal katmaktadır.

Kuzma da memleketin doğal zenginliklerinin farkındadır. Oysa her türlü belanın sebebi olarak insanların zihniyetlerinin çok geride oluşunu görmektedir. Bu memleketin zengininin bile ailesini rezil, kirli evlerde hayvanlarla bir arada yaşattıklarından yakınır. Kuzma'yı üzen diğer bir konu da Rus insanının sözüyle işinin aynı olmamasıdır. *"İşte bizim en çok hoşlandığımız, sevdiğimiz, bizleri yok olmaya sürükleyen en felaketli özelliğimizdir: Lafımızla işimiz birbirini*

²⁸⁴ a.g.y., s. 105

tutmaz! Bu kardeşim, eski bir Rus türküsüdür: Domuz gibi yaşamak çok berbattır, buna bakmayarak domuz gibi yaşıyorum ve bu denli de yaşayacağım!”²⁸⁵

Romanda halk ve Rus millî yapısı konusu Kuzma’yla Tihon’un aralarında geçen konuşmada en gergin boyutlara tırmanıyor: *“Tarihi okurken insanın tüyleri diken diken oluyor: Kardeş kardeşe, dünür dünüre, oğul babaya, hain katile, katil haine... Destanlarımız da hemen hemen keyiflidir: “Onun beyaz göğsünü parçaladı”, “bağırsaklarını yırtıp yere döktü”, “kendi kızını sol bacağını basarak sağ ayağından ayırdı.”Peki türkülerimiz? Hepsi aynıdır, hepsi aynı: Analık “gaddar ve açgözlüdür”, kayınbaba “zalim ve dövüşkendir”, “odada sanki halattaki köpek gibi oturuyor”, kayınvalide de aynı şekilde “gaddardır”, “sobanın üzerinde oturuyor, zincirde kancık gibi”, görümceler muhakkak “köpek cinsi ve ara karıştıran”, kayınlar “kinli ve alaycıdırlar”, koca “ya aptaldır, ya ayyaş”, “kayınbaba-babacık ona gelinini iyice eziştirmesini, derisini tabanına dek soymasını tembihler”, gelin ise o kayınbaba-babacığın “evinin yerlerini siler, lahana çorbası yapar, girişi kazır temizler, börek yapar”, kocasına ise şöyle der: “kalk, ahlaksız, uyan, al sana, pislik, yıka elini yüzünü, sil yüzünü, gözünü, işte çabutlarınla boğsana kendini”... Hele hele deyimlerimiz, Tihon İliç! Peki atasözlerimiz! “Bir dövülmüş iki dövülmemişe bedel”, “Sadelik hırsızlıktan daha kötüdür”... ”²⁸⁶*

Kuzma’nın konuşmalarındaki çok sayıda sözlü halk edebiyatından alıntılar, onun için bir kanıt niteliğindedir. Veya 19. yüzyıl edebiyatına bakışı da aynı niteliktedir. Kuzma’nın örnek tip olarak gördüğü Platon Karatayev

²⁸⁵ a.g.y., s. 119

hakkında Balaşkin, “Onu da bitler yedi” der. Balaşkin, halkı ölüm listesi yazan kilise görevlisi gibi görmektedir. “Binlerce lanete gelmiş” bu memleketin ne olduğunu henüz anlamış olmayan Balaşkin de güçsüzlüğünden şikayetçidir. Balaşkin, tüm katledilen, yok edilen aydınlar için Rus halkını suçlamaktadır. O Puşkin’in ölümü, Rıleyev’in kendini asmasında da halkın suçu olduğunu söyler. “Allah’ım sen herkesten merhametlisin! Puşkin’i öldürdüler, Lermontov’u öldürdüler, Pisarev’i boğdular, Rıleyev’i astılar, Dostoyevski’yi kurşuna dizeye götürdüler, Gogol’ü delirttiler... peki, Şevçenko? Peki Polejajev? Hükümetin mi suçlu olacağını diyeceksin? Ne olur, kör atın kör nalbandı olur, su akar çukurunu bulur. Dünyada böyle bir ülke bir daha var mı ola? Varsa binlerce lanet olsun!”²⁸⁷

Kapitalizmin doğuşu, yeni ekonomik, hukukî ve ahlakî değerler ile onların ürettiği yeni insan tipinin ortaya çıkışı, bu tipi oluşturanların arasında benzer ve farklı düşünceler, hayatı değişik şekilde algılamalar, itiraz, isyan ve reddetme şekilleri vardır. Bunin, tüm bu konuların arasında ağırlıklı olarak manevî, ahlakî sorunları işlemektedir.

Romanda sahip olma duygusu konusunda Balaşkin’in anlattığı bir olay ilginçtir. Suhonosnı adlı Slaboda’lı bir ihtiyar dilencilik yapmakta, yarı aç, yarı tok yaşamaktadır. Yegâne malı karısına ait miras paltodur. Güvelerin delik deşik ettiği bu palto sayesinde kendisini mal sahibi sanmakta ve ona akıl almaz para değeri biçmektedir. Balaşkin Kuzma’nın Rus köylüsünü konu alan bir yapıt yazma isteğini duyduğunda ona Suhonosnı’nın hayatını konu almasını önerir. Kuzma, daha geniş anlamda Rusya’yı ve Rus halkını konu etmek istediğini

²⁸⁶ a.g.y., s. 123

bildirdiğinde Balaşkin kızar ve sinirli halde: “*Suhonosı halk değil mi? Rusya değil mi? Bu Rusya dediğin bir köydür, bir köy, kulağına küpe et!*”²⁸⁸ der.

Kuzma, romanda ideolojik görevi üstlenmiş gibidir. Suhonosı hakkında Balaşkin’in eser yazma isteği üzerine düşünüp durur, uğraşır, fakat bir şey çıkmaz. Kuzma’nın konuşmalarında romana konu olan ana sorunlardan biri, Rus halkının yaşadıklarından suçlu olması, halkın kaderinden halkın kendisinin sorumlu olmasıdır.

Balaşkin ve Kuzma’nın halk, millet ve vatan hakkındaki düşüncelerine dönemin sosyal-siyasî olaylarının yankısı da eklenmektedir. Bu yankılar dükkanlarda, pazarda, trenlerde, şehir ve köylerde ağızdan ağıza dolaşmaktadır. İsyan, tatiller, yangınlar, anayasa hakkında konuşmalar, Duma, özgürlük, parlamento, milletvekilleri, çalışma saatlerinin belirlenmesi vs dönemin dillerde dolaşan sosyal ve siyasî konulardır. Gözlerin gördüğü ise eğri yapılmış bir köprü, gelip gidenlere bağırان çocuklar, tek düğmesi kalmış bir palto giymiş kondüktör, Babye pazarındaki çirkef dolu manzara, dumandan ve ağır kokudan girilmeyen meyhaneler, ayakların altında ezilmiş limon ve yumurta kabukları, izmaritler ve vahşet dolu ortamda onunla insan gibi konuşulduğu için gülümseyen bir ihtiyarın yüzüdür.

Rusya’daki asırlık kölelik ve despotluk, zulüm, halkın içinde kök salmış itaat, körü körüne yaşam biçimi halkı bu kavramlardan uzakta tutmuştur. Romanda Rus halkının acıları ve suçları konusunda Balaşkin’le Kuzma arasındaki tartışma bu anlamda önemlidir. Bu tartışmalar genelde sonuçsuz kalır. Asırlardan bu yana Rus halkının zulüm altında köle gibi yaşaması Bunin’e

²⁸⁷ a.g.y., s. 151

göre hem ezen, hem de ezileni mânen sakat bırakmıştır. Birileri insanî değerlerden yoksun bırakılarak bu hâle gelmiş, diğerleri bu insanları sömürerek hiçbir şeye yaramayan para ve mal hırsının tutsağı olmuş ve insanlıktan uzakta kalmıştır. Sonuç aynıdır.

Roman boyu Kuzma'nın halkı toprak köleliğinin ruhunda yer ettiği esaret, körü körüne itaat, korkaklık, düşünmeden emir kulu olmak, tüm insanî hak ve hukuktan mahrum bir şekilde hayvan gibi yaşamak vs gibi konularda suçladığında Tihon ona katılmaz, kendini örnek göstererek tüm bu ağır yaşam biçiminin sebebi olarak Durnovalıların tembelliğini ve “yüzsüz yalancı” olmalarını gösterir. Fakat romanın sonuna doğru bir konuşmada Tihon da Kuzma'ya hak vererek onun söylediklerine katılır.

Roman aşağıdaki cümlelerle başlar:

“Hizmetçilerin Tsıgan (Çingene) diye adlandırıldığı Krasovların büyük dedesini Ağa Durnovo köpeklerle parçalatarak öldürtmüştü. Tsıgan, ağasının sevgilisini elinden almıştı. Ağa Durnovo onu Durnovka Köyünün dışındaki tarladan geçirip bir tepeye oturtulmasını emretmişti. Kendisi ise ata binip bir sürü taziyla oraya yollanmış ve köpeklerle “Tutun, yakalayın onu!” diye bağırıyordu. Korkusundan yerinde donakalan Tsıgan kaçmağa başlamıştı. Av köpeklerinden kaçmak ise hiç de doğru değildi.”²⁸⁹

Köpeklerle parçalatılan Tsıgan burada toprak köleliğinden kalma bir şiddetin, toprak ağalarının zulümlerinin sınırsızlığından haber vermektedir. “Av köpeklerinden kaçmak hiç de doğru değildir” cümlesi ise cezanın daha şiddetli boyuta varmasına sebep olarak gösterilmektedir. Romanda bu ve benzeri

²⁸⁸ a.g.y., s. 153

olaylar, gaddar ve trajik bir köle yaşantısının gerçek tablosundan örnekler vermektedir.

Kuzma Tihon'a gittiğinde yolda Devlet Duma'sının milletvekilleri hakkında söylenen saçmalıklara şaşırır. Devrim, inkılâp konularıyla ilgili konuşmalardan hiç hoşlanmayan Kuzma, bu olayları ilkel insanların kana susamışlığıyla kıyaslar. Deniskalar'ın, Serılar'ın, Mitkalar'ın Rodkalar'ın katıldığı inkılâp korkunç, vahşi ve ilkel sonuçlarıyla Kuzma'yı korkutmaktadır. Aslında bu korku gerçek hayatta Bunin'in de yaşadığı bir korkudur.

Romandaki figürlerin vatandaşlık şuuru ve siyasî pozisyonu da tarihî olayları değerlendirmeleriyle ölçülebilir. Mesela, Rus-Japon Savaşı ağızdan ağıza dolaşmakta, pohpohlanmaktadır. Kuzma bir kasabaya varır ve orada bayram dolayısıyla düzenlenen bir kalabalık görür. Köylülerin siyasi görüşlerinin seviyesinin isabetli bir göstergesi olan bu diyaloga dikkat edelim. İlk önüne çıkan köylüye neler olduğunu sorar:

“- *Mahkeme niçin burada?*

- *Milletvekillerini yargılayacaklar. Irmağı zehirlemek istiyorlarmış, diyorlar.*

- *Milletvekilini mi? Aptal! Milletvekilleri meğer böyle işlerle mi uğraşıyorlar.*”²⁹⁰

İşte Bunin'in Rus köylüsünün siyasî düşünce seviyesini gösterdiği gerçekler: Düşüncesizlik, saçmalık, mantıksızlık.

Özgürlük, anayasa, milletvekilleri, siyaset, savaşlar ve tarih gibi konuların yanı sıra ufak pencereci izbeler, eğilmiş köprü, güzel bir havada çamurlu

²⁸⁹ a.g.y., s. 97

ayakkabılarla yürüyen insanlar vs gibi detaylarda bu yaşantı bütün çıplaklığıyla görülmektedir. Rus yaşantısına üzülen bakan Kuzma yarım asır önce Gogol’un yazdığı “Ah Rus, Rus!” kelimelerini acıyla hatırlamakla geçen yarım asır içerisinde pek bir şeyin değişmediğine işaret etmektedir. Yazar, halkın arasında zulüm ve vahşetin kök salmasına ve bunu bir yaşam biçimi gibi algılayan halka Gogol’un diliyle “*Ey, Rus, Rus! Nereye koşturuyorsun!*” diye haykırır.

Her şeye rağmen “Köy” romanının ilk pasajından farklı bir giriş yapılarak toprak sahiplerinin köylülere çektiydiklerinden değil, mujiğin toprak sahibini sıkıştırdığı, yerine geçtiği bir yapının edebiyata geldiğinden haber verilmektedir. Romanda eski toprak sahiplerinden, soylulardan kısa cümlelerle bahsedilmesi de bu fikrimizi kanıtlamaktadır. Bunin romanda fakirleşmiş soylulardan bahsetmiyor. Fakat Tihon’un Durnova’nın iflas etmiş ağasının hizmetçisiyle evlenmesi veya orman çıkışında zengin toprak ağalarından Jiharev’in oğlunu sefil bir biçimde gördüğünü tasvir eden sahneler bu konuya yeterince açıklık getirmektedir. Fakirleşen soylular hakkında Tihon’un kendi düşünceleri de bu sürecin son notaları niteliğindedir. Bunin sadece maddî yönden fakirleşmeyi değil, bunun manevî değerleri de yok ettiğini çok isabetli detaylarda anlatmaktadır. Mesela, eski soylulardan Şahova ve Basov sessizlikleri ile dikkat çekmektedir.

Soylu yuvalarının yozlaşmasıyla köylerin de soysuzlaşması takip edilmektedir. “Köy”de yazar zengin bir köylünün avlusunu tasvir etse de tasvirde iç açıcı hiçbir şey yoktur. Bolşevik eleştirmen Vorovski bu ‘karamsarlık ve kir’in sadece avluda değil, fiziksel, ruhsal ve ahlakî yaşam

²⁹⁰ a.g.y., s. 158

tarzında da olduğunu ve Bunin'in bu eski fakir köy örneğinde gerçekçi ve net bir tablo sergilediğini söylemektedir.²⁹¹

“Köy”de Tihon Krasovun hayatı, köy yaşamındaki saçmalıkların oluş sebepleri üzerine yorulup duran ve hakikat peşinde dolaşan Kuzma Krasovun yaşam felsefesi konu edinmekle beraber toprak köleliğinin ortadan kaldırılmasından sonra bile köylülerin çile dolu yaşamlarında her hangi bir değişikliğin, gelişimin olmayışı ön plana çıkarılmaktadır.

Ekonomik ve Sosyal sorunlar: Tezimizde incelemeye çalıştığımız “Köy” ve “Suhodol” adlı yapıtlarda ekonomik ve sosyal sorunları irdeleyen hususlara burada ağırlık vermeğe çalışmaktayız. Her iki yapıttaki bu sorunlardan bahsederken konuyla ilgili dönem eleştirmenlerinin fikirlerine de değineceğiz. “Köy” ve “Suhodol” yapıtları yayınlandığı yıllardan itibaren yoğun eleştirilere maruz kalmıştır. Eleştirilerde, özellikle Sovyet dönemi eleştirmenlerince, Çarlık Rusya’sındaki yaşam tarzını tasvir eden bir yapıt oluşundan yoğunlukta bahsedilse de, her iki roman yüksek bir ustalıkla işlenmiş birer yapıttır. Biri diğerinden hoş olmayan sahnelerde anlatılan yaşam tarzının edebî sanatın tüm olanakları kullanılarak etkileyici, gerçekçi ve bir o kadar da ustaca iletilmesi Bunin sanatının gücünün de bir göstergesidir. Defalarca tasvirlerin, olayların ve durumların bu yapıtlarında sadece fon olduğunu ileri süren Bunin’in hedefi Rus insanının kimliğini, iç dünyasını ve düşünce tarzını, genel anlamda kim olduğunu ve nelerle yaşadığını göstermekti. Romanlara ekonomik ve sosyal açıdan bakıldığında toplumu bir hastalık gibi saran cehalet, itaat ve tembellik

²⁹¹ V.V.Vorovskiy, *Literaturno-kritičeskiye stat’yi*, Moskova, Gosliizdat, 1948, s. 136; Bkz.: Afanasyev, 1966, s. 81 ve Beloçkaya, 2000, s. 111

gibi sosyal unsurlar Rus köyü fonunda ele alınmaktadır. Rus insanı ahlâkın her türlü dumura uğramıştır.

Ağır hastalığa müptelâ olmuş bir vücudu anımsatan Rusya bu yapıtlarda durgun, hareketsiz ve çaresizdir. Kimse hiçbir işle uğraşmak istemiyor. Hayat sıkıcı, insanlar mutsuzdur. Mesela, “Köy” romanının en hareketli ve diğer figürlerine bakarak anlamlı yaşam sürdürdüğü düşünülen Krasov kardeşler bile sık sık yaşamın anlamsızlığından, çekilmezliğinden şikâyet etmektedir. Kuzma Serı hakkında ömür boyu bir hoş günün beklentisi içinde yaşadığını söyler. Fakat tüm umutların boşa gittiği bu yaşama Kuzma son noktayı şöyle kor: *“Unutma, kardeşim, unutma, bizim türkümüz burada sona ermiştir. Bizi yaktığımız hiçbir mum kurtaramaz. Duyuyor musun? Biz Durnovalıyız!”*²⁹² Burada son cümleyle “Biz Durnovalıyız!” diyen yazar çok şeyleri toplamakta ve genelleştirmektedir. Romanda olup biten, düşünülen, tartışılan her konu işte Durnovalı oldukları için cevapsız, sonuçsuz ve yetersiz kalmaktadır. Tihon Krasovun da bu fikre katılması ve *“Doğru söylüyorsun, hiçbir şeye yaramayan bir ulusuz”*²⁹³ demesi daha da etkileyicidir.

Rus insanının o günkü yaşamındaki eksiklikler, asrın başındaki ekonomik, sosyal ve siyasî durumun kritik boyutuyla açıklanmamaktadır. Bunin, ekonomik, sosyal ve siyasî durumlardan ziyade asırlardır Rus insanının yaşam şeklini değiştirmemesinden şikayetçidir. Tihon’un *“Bin yıldır tarlayı ekip biçiyorlar, fakat bir kişi bunun nasıl yapıldığını beceremiyor”*²⁹⁴ der veya ekmek pişirenlerin beceriksizliğinden ve ekmeği sürekli araya verdiğinden Tihon’un

²⁹² Bunin, 1988, 2.cilt, s. 205

²⁹³ a.g.y., s. 205

²⁹⁴ a.g.y., s. 205

yakınması bunun bir örneğidir. Fakiriyle zenginiyle kimse hayatını düzeltmek, yaşamını kolaylaştırmak, evine, eşyasına, köyüne çeki düzen vermek çabası göstermemektedir. Tihon’u da kahreden budur.

Her iki yapıtta ağırlıklı işlenen konulardan birisi de maddî ve manevî ihtiyaçlardan yoksun insanın yaşam şeklidir. Maddî ve manevî ihtiyaç içindeki bir insan yaşamı nasıl algılıyor ve onun üzerinde ne kadar hükümlüdür konusu dikkate değer bir biçimde açıklanmaktadır. Bunin’in her iki yapıtındaki figürlerin çoğu genel anlamda düşünmekten mahrum insanlardır. Onlar geçmişte nelerin olduğunu hatırlamaz, yarın onları nelerin beklediğini düşünmezler. Bu günleri ise durgun ve anlamsız bir biçimde geçip gitmektedir. Bunin, 1925 yılında yazdığı “Gece”(Noç’) adlı öyküsünde insanların iki türünden bahseder ve açıkça şöyle der: *“İki tür insan vardır. Birisinde – bunlar çoğunluktadır, kendi belirli anlarının, yaşam tarzlarının, işlerinin insanıdır, onlar geçmişi ve kendinden önce olan kimseyi düşünmezler. Diğerleri, onlarla kıyasladığımızda azınlıkta kalanlar ise, tüm bunların bilincinde olmanın yanı sıra arzuların, iç dünyasının, kendisini ve dünyayı hayrette bırakmanın, kısaca “aklın insanlarıdır”* der.²⁹⁵ Bu fikir bir çok yapıtlarla beraber “Tolstoy’un Kurtuluşu”nda da tekrar edilmektedir.

“Köy”deki Durnovalılar korkunçluklarıyla insanı şaşırtmaktadır. Burada bir şişe votka parası için küçük bir kız çocuğunu boğup öldürmek, bir keçi yüzünden komşusunu öldürmek, sonra soğuk bakışlarla onun naaşını alıp götürenleri seyretmek, toprak sahibinin davarının boğazını yüzerken yarıda bırakarak kesilmiş yerden dışarıya dağılan sıcak kanın fişkırmasını izlemek

²⁹⁵ Bunin, 1988, 3.cilt, s. 217

gibi vahşet dolu davranışlar sıradan olaylardı. Durnovkalıların bu saçma uğraşları genelde Kuzma'nın dilinden anlatılmaktadır. O, *"Eğlenmek için parmak kadar çocuklara, bu aptallara onanizmle uğraşmayı öğretirler! Zavallı sözlü kızların kapılarına katran yakıyorlar! Dilencilerin üzerlerine köpekleri saldırtıyorlar. Eğlenmek için güvercinleri taşla vurup çatıdan yere atıyorlar. Görüyor musun güvercinleri yemek büyük bir günah sayılır. Mukaddes ruhun kendisi, biliyorsunuz, güvercin kılığına girer!"* diye yakını²⁹⁶. Tüm bunlar *"Felaket bir halkız, felaket!"* diye anlatılmaktadır. Bunin'in Durnovkası cehalet ve vahşet dolu yaşantısıyla odak noktadır. Çernaya Slaboda adındaki taşra ilçesinden de söz edilmektedir. *"Bunu kulağına küpe et! Bu Rusya dediğin bir köydür ve köyün taa kendisidir"* diyen pazar aydını Balaşkin'in bu sözlerini ilk duyduğunda Kuzma sarsılır ve onun bu sözlerine tepki gösterir. Balaşkin Kuzma'ya çevresine bakmayı tavsiye eder. Balaşkin bu sözleriyle sofuluk satmayı amaçlamaz, Kuzma'yı bir anlamda gerçekçi olmaya çağırır. Köy halkının büyük bir çoğunluğunu oluşturan Rusya Bunin'e göre büyük bir köyden farklı değildir. Bu anlamda "Köy" romanı Rusya'nın taa kendisidir. Balaşkin'e göre köy halkı her hangi bir yeniliği kabul edecek kapasitede değildir, çünkü onun fikrinde bu insanlar *"mağarada yaşadığı dönemki"* yaşamlarından farklı bir yaşam biçimi sürdürmüyorlar. Bunin, bu konuya bir çok öykülerinde de değinmektedir. Mesela "Eski İnsan"(Drevniy čelovek) adlı öyküsünde 108 yaşındaki ihtiyar Taganka'nın bir ot gibi yaşamı, hiçbir şeyle ilgilenmeden yaşaması şaşırtıcıdır. Öğretmen İvanitski'nin ondan bir şeyler öğrenmek umuduyla sorduğu sorular yanıtsız kalmaktadır. Bir asrı aşkın yaşamı boyunca

²⁹⁶ Bunin, 1988, 2.cilt, s. 123

toplumsal, tarihî, sosyal ve kültürel konulardan en ufak bir bilgisi dahi olmayan bu köy insanı Bunin'in keşfettiği Rus köylüsüdür. "İhtimam"(Zabota) öyküsünde de genç toprak sahibinin 70'in üzerinde yaşı olan Avdey'den "*İlginç bir şeyler anlatsana*" isteğine "*İşte yedi on yıl yaşadım, Tanrı'ya şükürler olsun, enteresan hiçbir şey olmadı*" der.²⁹⁷

Yüzyıllar boyunca köle halinde yaşayan ve sonra hiçbir maddî varlığa kavuşmadan "özgürlüğe" kavuşan Rus insanı yaşamak zorundadır. O kendi çabalarıyla ayakta durmaya çalışmaktadır. Fakat onu yapısındaki yüzyılların çeliklenmiş, oturmuş, kök salmış köle ruhu nasıl? Rus insanı bu köle ruhundan kurtulabilmiş mi? Burada eleştirmen V. Vorovski'nin bir açıklamasına değinmek istiyoruz. Vorovski, bir zamanlar köle, her türlü insanî hak ve hukuklardan mahrum olan bu insanların bir anda özgürlüğe kavuşarak yeni bir insana dönüşmesini bekleyenlere karşı çıkarak bu türlü yapıtlarda gerçeklerin tahrif olduğunu bildirir. Eleştirmen sadece Bunin'in "Köy" romanında ve Glep Uspenski'nin yapıtlarında gerçekliklerin tüm çıplaklığıyla, her türlü karamsar yönleriyle tasvir edildiğini bildirir. O, gerçekleri olduğu gibi tasvir etmenin hiçbir anlamda bu yazarların halkına ve vatanına olan sevgisinin azlığına delalet etmediklerini savunmaktadır.²⁹⁸

Sıkıcı bir yaşam, sürekli memnuniyetsizlik, anlaşılmaz hüznün, günlük yaşama, çalışmaya açıklanması zor bir nefret hissi, sarhoşluk, avarelik, isyan, en akılsız hareketler gibi her yolla günlük sıradan yaşamdan kurtulma Bunin'e göre Rusya'da tarih boyunca var olmasına rağmen en az konuşulan gerçeklerdir.

²⁹⁷ İ.A.Bunin, *İzbrannoye*, Minsk, 1982, s. 100

²⁹⁸ V. Vorovski, *Literaturno-kritičeskiye stat'yi*, s. 324; Bkz.: Kuçerkovski, 1980, s. 73

Tüm bu olumsuzlukların Rus millî karakter yapısında var olduğunu ve zaman içerisinde az değişikliklerle takip edildiğini romanda genelde yazarın düşüncelerini ileten Kuzma Krasov'dan duyuyoruz: *“Kardeşim, bir Rus türküsü vardır: domuz gibi yaşamak korkunçtur, olsun yaşamışımıdır ve yaşayacağım da domuz gibi!”*²⁹⁹

Yabani köy yaşamı, dağılan düzen, çocukların kaba askerlerce öğrenim görmesi, büyüklerin birbirini dinleme alışkanlığının olmaması romanda yer alan başlıca problemlerdir. Kuzma köydeki okulun durumuyla ilgilenmek için bir öğrenciden müfredatı öğrenir. Anlaşılır ki matematikten gazların sayılması, farelerle ilgili problemler, edebiyattan ise hiçbir anlam ifade etmeyen şiirlerin ezberlenmesi derslerin müfredatını oluşturmaktadır. Bunun dışında okuldaki kaba şiddet, öğrencilerin dövülmesi ve fizikseli işkenceler de eğitimin nasıl olduğunu göstermektedir. Okuldaki öğretmen ise şöyle tanıtılmaktadır: *“Yapı itibariyle aptal olan öğretmen askeri hizmette kendisini iyice kayıp etmişti. O dış görünümüne göre sıradan bir mujik idi. Fakat her zaman öyle sıra dışı laflar söyler ve öyle abuk sabuk şeyler derdi ki insan şaşırıyordu. O sürekli her şeye haddinden fazla kurnazlıkla gülümsüyor, gözlerinin kıyarak karşısındakine bir lütufla bakar, sorulara hiçbir zaman ânında cevap vermezdi.”*³⁰⁰

Bunin bu insanların siyasî düşünceleri ne şekilde algılayacaklarına inanmıyor. Deniska gibi birisinin çantasında siyasî içerikli dergi ve broşür gezdirmesinden ne çıkabilirdi ki? Bunin Rus insanının ruhunda âsîlik ve pasifliğin karışımını görmektedir. Durnova'daki olaylar bile şuursuz, körü körüne bir eylemden öteye gitmiyor. Romanın sonunda Molodoya ile

²⁹⁹ Bunin, 1988, 2.cilt, s. 119

Deniska'nın evliliğiyle iki ulaşılmaz uçların birleştirilmesine ve gelecekte de bir umudun beklenmemesine işaret vermektedir. Romanda sosyal değil, manevî trajedi ön plandadır.

Dönem eleştirmenlerinden Bunin'in bu yapıtlarını itham edenler oldu. Eleştirmen V. Burenin halka iftira atmakla suçladı. V. Afanasyev Rus köylüsünün yapısında “cinayetçi ruhunun” olduğunu ileri sürmeye çalışan Bunin'in gerçeklerden uzak olduğunu bildirir.³⁰¹ Tvardovski Bunin'in devrim öncesi Rus mujiğini konu aldığı yapıtları hakkında acımasız olduğunu yazar.³⁰²

V. Linkov, Bunin ve Tolstoy sanatındaki insan ve yaşam konularını incelediği bir kitabında Bunin sanatında manevî değerlerin yüceltilmemesine dikkatleri çekerek onu eleştirir. O, Bunin kahramanlarının her türlü manevî değerlerden yoksun yaratılışını ahlakî kategoriye önemsizlik gibi niteler. Linkov bu anlamda “Eğer Tolstoy bu konulara en adanmış bir yazarla, Bunin tam tersine” der.³⁰³ Eleştirmenlerin köyü bu kadar acımasızca tasvir etmesine, yazarın soğuk tutumuna, konuya sevgisinin kıtlığına yönelik eleştirilerine yazar şöyle cevap vermektedir: “Eğer bu “ikonayı”, bu “Rus”u (Rusya'nın eski adlandırılış şekli) sevmeseydim, görmeseydim, neden yıllardır deliler gibi dolaşıyor, sürekli dayanılmaz azaplar içinde kıvrılıyorum?”³⁰⁴ Yazar kendisini nefret etmekle kınayanların bu halkı hiç umursamadıklarından, tanımadıklarından, tanımak bile istemediklerinden söz eder. Bunin'e göre halk onları idealize edenleri, onlara yalan söyleyenleri, onları yanlış tanıtan halkçılara

³⁰⁰ a.g.y., s. 178

³⁰¹ Mihaylov, 1967, s.

³⁰² a.g.y., s.102

³⁰³ Linkov, 1989, s. 105

³⁰⁴ Trubina, 1999, s. 88 ve Russkaya literatura XX veka, 1999, s. 65

karşı hiddet içindedir. Çağdaş eleştirmenlerden Yu. Maltsev dönemin eleştirmenlerinden farklı olarak romanda *“hakaretin, değil, umutsuz bir kendi kendini yermenin, apaçık bir yaranın ve acıların varlığını görüyoruz. Bunların tam bir Rus özelliği olduğunu da eklemek lazım.”*³⁰⁵

Göçmen yazarlardan A. Amfiteatrov bu eser yayınlandıktan sonra Bunin’e *“Rus köyünü bu kadar iç karartıcı, karamsar tasvir ettiğinden dolayı hemen hemen tüm Rus aydınlarının lanet okuduğunu”* söylemektedir.³⁰⁶

“Köy”de Bunin’e ‘lanet’ okutan şeyler nelerdir? Maddî yokluk, fakirlik ilk kez bu yapıtta tasvir edilen bir konu değildir. Romanın uyandırdığı yankı maddî yokluğun manevî ve ruhsal alanda ortaya çıkardığı korkunçluklardır. Bunin Rusya’nın maddî değil, aksine manevî yoksunluğunun, ruhsal bozukluğunun daha global bir problem olduğunu söylemektedir. O, Rus insanının bahsederken toprak sahibi, köylüsü, fakiri, dilencisi, ezeni, ezileni – hepsini bir arada ele almakta ve yapıtlarındaki her olayın karamsar tonlarına üzüntüsünü, acısını katarak işlemektedir.

Bunin’i Rus köyünü bu kadar rezil bir şekilde anlatması yüzünden eleştirenlere, onu bu konuyu işlemekle, köyü ve köylüyü sevmemekle suçlayanlara yazardan çok sert tepki gelir. Bunin kendisini köyü tanımamakla itham edenlere karşı çıkarak onların köyü kitaplardan tanıdığını, köylüleri sadece şehirlere giden arabacılar ve bazı mujiklerden bildiklerini, onlarla hatta konuşmayı bile beceremediklerini söyler.³⁰⁷ Çocukluğunu ve tüm

³⁰⁵ Trubina, 1999, s. 88

³⁰⁶ A.Amfiteatrov, *Literatura v izgnanii*, Belgrad, 1929, s. 53, Bkz.: Trubina, 1999, s. 86

³⁰⁷ Volkov, 1969, s. 80

gençliğini köyde ve köylülerin arasında geçiren Bunin hakkında bu itham asılsızdır. Bunin'i ait olduğu soylu kuşağı için eleştirenler ve köye bir ağa edasıyla yaklaştığını ileri sürenlere yazar alaycı bir tavırla cevap verir ve ömür boyu bir bavuldan başka hiçbir şeye sahip olmadığını bildirir.³⁰⁸ O, hiçbir zaman mal sahibi olmadığını, toprak ve diğer işlerle uğraşmadığını, ve onu eleştirenlerden daha fazla Rus halkını sevdiğini söyler.³⁰⁹ Rusya'nın ve onun insanının kaderine itinasızlık, Bunin için söylenemeyecek kadar ağır bir ithamdı. Tüm yapıtlarında Rusya'ya ve Rus insanına olan sevgi, onların kaderlerine acıma ve gelecek endişesi yazarı derinden düşündürmektedir. Smirnova, Bunin'de sevip şımartmak değil, sevip sitem etmek duygusunun kabarık olduğunu bildirir.³¹⁰ Bunin'in yapıtlarında sahneleri soğukkanlılıkla tasvir etmesi konusunda eleştirmenlerin onu soğuk kalpli, karamsar yapıda oluşlarıyla bağlayanlara Baboreko Bunin "*Her insanın yaşayabileceği duygularla dolu bir yazardır*" diye cevap verir.³¹¹ *Literaturnoye nasledstvo* serisinin Bunin için ayrılmış cildinin ön sözünde yazarın Rus köyüne bakışı konusunda sevgi ve nefretin karışımı bir hissin oluşundan bahsedilmektedir.³¹² Eleştirmen Anna Saakyants Bunin'in "Rasskazı" adlı kitabına yazdığı Ön Sözde "Köy" romanında Rus gerçekliğini tasvir etmeyi amaçladığını ve genelde Rus insanının yapısında olan çelişkili iki duygunun - iyilik ve kötülük hissinin üzerinde

³⁰⁸ Smirnova, 1991, s. 80

³⁰⁹ *Literaturnoye nasledstvo*, s. 22; ve L.Krutikova, *Proçitan li Bunin?* Russkaya literatura, No 3, 1968, s.190

³¹⁰ Volkov, 1969, s. 81

³¹¹ Baboreko, 1967, s. 223

³¹² *Literaturnoye nasledstvo*, İvan Bunin, 1988, 2.cilt, s., kniga pervaya, "Nauka", Moskova, 1973, s. 22

durduğunu yazar.³¹³ Sonralardan Bunin her halkta iki tür insan tipi olduğunu ileri sürerek eski bir Rus deyiimiyle fikrini toparlar: *“Halk kendisi hakkında şöyle der: Bir ağaç parçasından sopa da yapılabilir, ikona da. Biz de öyleyiz.”*³¹⁴

Romanda Durnovka’nın genel anlamda Rusya, Durnovkahıların ise genel anlamda Rus insanları olduğunu kabul edersek 20. Yüzyılın başındaki Rusya’nın bu hali gerçekten acı vericidir. Karışık, aykırılık ve uyumsuzluk gibi çizgilerin Rus millî, yapısında varoluşunu bu romanın yanı sıra birçok öykülerinde de izlemekteyiz. Mesela, “Zahar Vorobyev”, “İyi Yaşam”(Horoşaya Jizn’), “Neşeli Avlu”(Vesely dvor), “Eskilerin Adamı”(Drevniy çelovek) vs.

Bunin Rus mujiğinin kimliği, onu duygu ve düşüncelerinden bahsederken sınıf farkı olan diğer Rus insanının, yani toprak ağalarının onlardan ruh ve karakter yapısı itibariyle farklı olmadığını sürekli hedef almaktadır. Yazar, *“Rus köyünde yaşayan soyluların yaşam tarzı ve ruh yapısı mujiklerinkinden hiç de farklı değildir. Tüm fark sadece yaşam tarzındaki maddî teminatla ölçülebilir.”*³¹⁵ diye düşünmektedir. Köylü ve ağa probleminin değil, genelde Rus insanının ruh yapısının, düşünce tarzının peşinde olduğunu ileri süren yazar tüm eserlerinde bu amacı ön planda tutmaya çalışmıştır.

Eserlerinde insanların kendi kendilerini istimlak etmeleri ve manen çöküntüye uğramaları gibi ağırlıklı konumda olan bu düşünceler, Alman

³¹³ A. Saakyants, *Ob İ.A.Bunine*, v knige Bunin İ. A. **Rasskazi**, “Pravda”, Moskova, 1983, s.5

³¹⁴ a.g.y., s.5

³¹⁵ Trubina, 1999, s. 86

eleştirmeni Kirchner'e göre "Köy" yapıtında da temel niteliktedir.³¹⁶ Romanda yoksulluğun ve insanî acıların yer yer tasviri araştırmacıya göre yüzeysel bir fondur. Burada Tihon ve Kuzma'nın dünyayı algılamadaki başlıca trajedileri, beklenmedik bir olayla - Deniska ve Molodaya'nın düğün hazırlığıyla - gölgede bırakılır. Düğün yaşama olan inancın ve gücün sembolüdür. Onlarsa bu düşüncenin karşı kutbunda yer alırlar. Onlar bundan çok uzaktalar ve yaşama yeni anlam vermek için çok yaşlılar. Her iki kardeş kaderlerinin trajedi boyutlarını, aynı zamanda onlardan uzakta da güzel bir yaşamın varolduğunu da anlamışlardır. Ölümün kaçınılmazlığı ve yaşamın güzelliği inkâr edilmez bir gerçekliktir. Yaşamın güzelliği ne kadarsa, çirkinliği de o kadardır. Bu açıdan Bunin'de her ikisinin eşit olarak ele alındığı görülmektedir. Amerikalı araştırmacı Poggioli, "Köy'de Bunin sanatının geleneksel kutupluluğu yansıttığını söyler. Burada her düşüncenin arkasında yazarın olduğunu söyleyen araştırmacı, "*figürlerin düşünceleri ve sözleri, eski bir resim üzerine yapılmış basit bir ilaveye benzer*" der.³¹⁷

Bunin köy yaşamının yazılmamış kanunlarından bahsetmektedir. Burada davaları ve domuzların yemini geciktirmek büyük bir kabahattir, fakat ihtiyar bir dedeyi veya yaşlı anneyi aç tutmak sıradan bir şeydir. Araştırmacı yazar O. Mihaylov, Bunin'in "*Rus insanının ruhunu, onun kendine özgü ıııklı ve karanlık, fakat ne yazık ki her zaman trajik yönlerini tasvir ettiğini*"³¹⁸ söyler.

³¹⁶ R.S.Spivak, *Bunin i yego zarubejniye istolkovateli*, s. 327 Bkz.: Russkaya Literatura v otsenke sovremennoy zarubejnoj kritiki (protiv revizionizma i burjuaznih kontsepsiy) İz-vo MGU, 1973

³¹⁷ a.g.y., s. 326-327

³¹⁸ Mihaylov, 1967, s. 100

Rus insanının kahreden sorunlardan kimin suçlu oluşu, Rus insanının kimlik tartışması, yapısındaki gaddarlığın kökleri, menfaatçilik veya iyilik ve adaletin ön planda olması gibi sorunlar düşündürür. Bu sorular sadece romandaki figürleri değil, yazarı da düşündüren konulardır. Çünkü romanları dışında da bir çok öykülerinde Rus insanı nasıl birisidir ve genelde Rus halkı nasıl bir ulustur? sorusu temel soru niteliğindedir. Kuzma Platon Karatayev'i örnek gösterdiğinde Balaşkin "*Platon Karatayev'i bitler yedi. Onda bir idol göremiyorum!*" der. Kuzma'nın "Büyük halkız!" demesi önünde Balaşkin'in suçlamaları düşündürücüdür. Rus halkının çekilmez yaşamının suçlusu kimdir sorusu roman boyunca araştırılmaktadır.

Bunin romanda o kadar eksikliklerle dolu bir yaşantıdan bahsetmektedir ki bunları köklü radikal değişikliklerin bile gidereceğine umut azdır diye düşünürüz. Bunin Rusya'nın kaderinin bu binlerce insanın elinde olduğundan bahsetmektedir. Fakat halktaki bu cahillik, sosyal ve siyasî cehalet onu korkutmaktaydı. O siyasî, sosyal, ekonomik değil, manevî, ruhsal ve psikolojik uçurumun korkunçluğundan bahsetmekteydi.

Durnovkalıların yaşantısında Bunin Rus tarihini, ağa ve köylülerin o günkü ilişkilerini, aile bağlarını, aşkı, nefreti, gaddarlığı, zulmü, itinasızlığı ve bu insanların doğdukları günden öldükleri güne dek kaderlerini ve nasiplerini gösterir. "Köy"ü yazarken kendi sanat manifestosunu şu şekilde açıklar: "*Beni mujiklerin kendileri özel olarak ilgilendirmemektedir, genel olarak Rus insanının ruhunu yakalayıp iletme peşindeyim.*"³¹⁹ Bunin eleştirmenlerin kendinin toprak sahibi ve mujik ilişkisini tam olarak anlamadığını, köy insanını

³¹⁹ Kuçerkovski, 1980, s. 70

ve oradaki yaşam tarzını bilmemesini eleştirdiklerine karşı çıkararak onun hedefini anlayamadıklarını söyler. Yazar genel olarak Slav insanının psikolojisini derin anlamda iletmeyi amaçladığını bildirir.

Bunin Rusya'nın günlük yaşantısındaki tabîî ihtiyaçlarının korkunç derecede geride kaldığını en büyük sorun olarak görmektedir. İnsanların hâlen hayvanlarla aynı yaşayış yerini paylaşması, zarurî ihtiyaçların düzensizliği gibi etkenler insanların normal yaşamlarını da etkilemektedir. Bunin, yazılarından birinde Rus yazarlarından A. Ertel'in Rusya'nın aydınları 'cennet mekanı' yaratma teşebbüslerinden önce bu cennetin kurulması için altyapıyı oluşturmalarıdır. Çünkü bu arzunun peşinde olanların 'kültürlü bir maddî yaşam şartları olmalıdır' fikrini çok beğenmektedir. Ahalinin yarıdan çoğunun günlük yiyecek bulamadığı, yakıt ve giysi yokluğu içinde yaşadığı, sıhhi, sosyal hizmetlerden yoksunluk, ekonomik durumun sıfırın altında olması doğal olarak hangi gelişmeden, kültürden ve ilerlemeden haber verebilirdi. Bunin "Köy" romanında bu sefilliği, bu yokluğu çekilmez yaşam tarzını gözler önüne sermektedir. Bunun için romanda figürlerin kaderi değil, nasıl yaşadıkları daha ön plana çıkmaktadır.

Asırlık cahillik, düzensiz yaşam biçimi bu günün insanında emir kulu olma gibi otomatik bir alışkanlık yaratmıştır. Rus insanındaki muhafazakârlık, akımın peşinde gitme, kendi düşüncesinin olmayışı en büyük eksiklik olarak görülmektedir.

Romanda toplumsal ve aile bağlarının kopmasına paralel bir şekilde gösterilmektedir. Yıllarca bir arada yaşamalarına rağmen Tihon karısının nasıl birisi olduğunu hiç düşünmez. Bu evlilikten tek bildiği karısının onu çocuk

sahibi yapamamasıdır. Kuzma da nikah dışı yaşadığı ilişkiler sonunda yalnız ve kimsesizdir. Genelde tüm Durnovalılarda aile ilişkileri kaba, vahşet verici ve manevî değerleri kaybolmuş ilişkilerden oluşmaktadır. Frengili Menşova, karısını pazarlayan Akim, kocası tarafından ağasına satılan Odnodvorka, Moldaya’yı ölesiye döven Rodka, ailesi ile ilişkileri kötü olan Yakov, sefil Seri bu insanlardandır. Bu insanlar arasında insanlık dışı ilişkiler Bunin’in derin anlatım tarzıyla son noktasında anlatılmaktadır. Bunin bu ilişkileri öyle korkunç boyutlara tırmandırmaktadır ki okur bundan ötesini düşünemez. Diğer korkunç boyut onların bu tür yaşamın normal yaşantı biçimi olduğunu düşünmeleri veya bu yaşam tarzından hiç rahatsız olmayışlarıdır. Yakov Tihon’a oğlunu şikayet ederek “*Kıskanıyor... Öyle zannediyor ki gelinimle ilişkim var...*” der.³²⁰ Daha sonrası gelininin onu zehirlemek için ölü kemiklerini ezip tütün yerine sararak ona içirmek istediğini anlatır. Günlük yaşamdaki bu ve benzeri çok sayıdaki problemler, aile içi çekişmeler, kötü niyetli davranışlar o insanların şuur ve düşünce seviyesinin bir göstergesidir.

Geydeko “Köy” romanında Rus insanının kimliğini, ruhunu anlamak için anahtar konumunda olabilecek şu cümleye dikkat edilmesini istemektedir: “*Garip bir halkız. Değişken bir ruhumuz vardır. (“чудный мы народ, нестрай dyua”)* Bu cümlenin romanda yazarca özellikle vurgulanmak istenmesi koyu harflerle yazılmasıyla da görülmektedir. Bir tarafta isyancılık – gaddarlık, kabalık ve kara güçler, diğer tarafta ise itaatkârlık – merhametlilik ve her şeyle barışık olma Rus insanının ruhunda yer almaktadır.

³²⁰ Bunin, 1988, 2.cilt, s. 112

“Köy” romanında da iş ve düşüncenin, gerçek amel ve fikrin karışımı konusu, düşüncelerde bir ikilemin söz konusu temel sorunlardan biri olarak görülmektedir. Romanın baş figürlerinden Tihon ve Kuzma karakterleri bu sorunun açıklanmasına yardım etmekte. Romanın başından sonuna Tihon bir koşturmaca içinde işinin gücünün peşindedir. O her şeyi bir maddî değerle ölçmekte ve her şeyin maddî bir değerinin olduğunu düşünmektedir. Tihon Kuzma’yla ilk buluşmasında çok ciddi konular üzerine konuşmasını dinleyip şöyle der: “*Ama bizde, Kuzma İliç, ama bizde bir tek türkü var...dedi: ne kaçadır?*”³²¹ Tihon hayatının hesap konusundan öteye gitmediğinin farkındadır. Bu yaşam kendi sözleriyle söylersek “*tersinden yaşanmış bir hayattır*”. Kendinin ve en yakınının kim olduğunu düşünmeye bile zaman ayıramayan Tihon senelerdir yaşadığı karısı hakkında en basit bilgilerden bile mahrumdur. Tihon yaşam şeklini düşünürken kendisi bile dehşete düşer. Fakat aynı şekilde yaşamaya devam eder. Kardeşi Kuzma onun içinde dinî duyguları uyandırmaya çalıştığında o “*her zaman olduğu gibi şimdi de yaşam ve Tanrı ile ilgili konulardan kaçınmak istedi...*”³²²

Köy romanında Krasov kardeşleri ve onların çevresindeki insanların boşa geçen anlamsız yaşamlarının tasviri verilmektedir. Yazar burada “*yaşanılan her türlü acının suçlusu yaşıyandır*”, fikrini savunuyor. Ona göre asırlardan bugüne dek dırgunluk, muhafazakarlık, körü körüne itaat, tembellik, cehalet bugünün acı sahnelerinin sebepleridir. “*Can sıkıntısı, gevşeklik, bezginlik, Rus halkına özgü bir hastalıktır bu: değişmeyen bir umut içinde yaşamak ki, günün birinde sihirli bir kurbağa elinde sihirli değnekle gelip yapılacak her işi yapacaktır. Bize düşen*

³²¹ a.g.y., s. 120

*sadece eşiğe çıkıp elimizi o değneğe dokundurup isteklerimizi söylemektir! Bu bir ruhsal hastalık olmalı...*³²³

Kuzma Rus halkı hakkında “*Büyük halk*”, “*Mutsuz halk, her şeyden önce mutsuz bir topluluk!*”, “*Bizden de yırtıcı bir ulus var mı?*” der ve tarihe baktığında tüylerinin diken diken durduğunu anlatır. Yani daha önce daha korkunç oluşuyla baba katili, evlat katili, inançların kayboluşu, vahşet sahneleri onu suçluyu aramaya teşvik eder. Sonuç: “*İşte tüm bunlarda suçlu kim? Halkın ta kendisi!*” der.

Kuzma nasıl bir ulusuz? Bu kansızlıkları nasıl yapabiliyoruz? diye sorularla kendini yorup duruyor. “*Gariban halktır, tüccar ve öğretmen halk değil mi? Toprak köleliğini daha kırk beş yıl önce kaldırdılar. Bu halktan ne beklenebilir ki? Bu olanlarda kimin suçu var? Halkın ta kendisinin?*” diye bir sonuca varan Kuzma aslında Bunin’in çok sevdiği bu sözlere değinmektedir. Bunin “*Biz bir ağacı, bizden hem sopa yapılır, hem ikona*”³²⁴ der.

Kuzma tarla almak için Kazakova’daki cifliğe gider. Çiftliğin kil ve tezekten yapılmış ufak izbeleri ilk etapta göze çarpmaktadır. Çiftlik sahibinin evinde de durum pek iç açıcı değildir. Hizmetli odası sineklerle doludur. En vahimi ölmüş çocuğun mosmor olmuş naaşı odada durmaktadır. Çisedin hemen yanında kör kızcağızın sineklerin düşüp öldüğü sütü tabaktan kaşık kaşık alıp yemesi ise tüm tasvirlerin en son noktası sayılabilir. Tarlanın başkasına verildiğini öğrenir. Buradaki köylülerin biri diğerinden korkunç durumları anlatmak için yazar onu bir geceliğine bu çiftlikte tutar. Bahçedeki bekçilerin

³²² a.g.y., s. 119

³²³ A. Saakyants, *Ob İ.A.Bunine*, v knige Bunin İ. A. **Rasskazi**, s.5

³²⁴ Mihaylov, 1967, s. 102

hepsinin aynı tabaktan yemek yemesi ve saman yığınının üzerinde yatmaları da buradaki yaşantının bir sahnesidir. Onların arasında Mitrofan veremlidir. Fakat bu kimsenin umurunda değildir. Kuzma tüm bu gördüklerinden sarsılır. Kışın bir *“domuz gibi tezeklere sokularak ısınan”, “köpeğin üzerine atsan tüyleri bile dökülmüştür”* çorbayı yiyen, kaba ve terbiyesiz konuşma ve davranışları olan Mitrofan, Akim ve ismi belirtilmeyen fırıncı her yönleri ile insanlık dışı birer yaratığı anımsatmaktadırlar.

İçecek suyun durumundan romanın birkaç yerinde bahsedilmektedir. En korkunç olanı ise gölün yanındaki mujiğin bu iğrenç suyu bin yıldır içtiklerini sıradan bir durum gibi söylemesidir. etmektedir. Diğer bir pasajda mahkemenin köye niçin geldiği ile ilgili Kuzma'nın sorusuna bir köylü ırmağın suyunu milletvekillerinin zehirlediğini ve hakimın bu nedenle köyde bulunduğunu söyler. Burada bir taraftan sıradan kişilerin olayları anlatımındaki ve konu ile ilgili yorumlarındaki komiklik, diğer taraftan yine içilecek suyun zehirli oluşu dikkati çekmektedir.

Durnovka adındaki bu köyde herkesin – zengin, fakir, genç, çocuk, yaşlı, cimri, zengin, çalışkan ve tembel, yaşam tarzı sanki çarkı tersine dönmüş bir değirmen gibidir. Bu günün anlamı yoktur, geçmiş unutulmuş ve gelecek hakkında hiç kimsenin bilgisi yoktur. Köylülerin olaylara yaklaşımı, konuları yorumlaması onların ne kadar yetişkin olduklarının bir göstergesidir. Trenin geç gelişini köylülerden birisi günün kısalmasıyla açıklar. Bu repliği Gorki dehşet içinde 20. yüzyıl Slav düşünce tarzı şeklinde yorumlar ve *“Bu hakikattir!*

Gerçekten korkunç derecede doğrudur!” der.³²⁵ Böyle safiyeti 10 yüzyıl boyunca Rus insanı üzerinden atamamıştır.

Romanda ihtiyarlık genelde Bunin sanatına özgü bir hüznle ve acıma duygusu ile anlatılmaktadır. Bir çok eserinde – “Antonov Elmaları”, “Suhodol, “Zarif ot”, “Eskilerin İnsanı”, “Neşeli Avlu”- evsiz, aç, bir sözle yitilmiş insanlar “Köy”de de vardır.

Bunin Rus tarihi, Rus yaşam biçimi, Rus karakteri, Rus millî düşünce tarzı hakkında düşüncelerini bu sıradan insanların yaşamlarında örneklemektedir. Rus yaşam tarzındaki gerçekliğin çelişkisini Bunin absürd bir öge şeklinde tasvir etmektedir. Sosyal eşitsizlik bir halk dramı niteliğindedir. Manevî ve maddî alanda cehalet, kültürel geleneklerden yoksunluk bu yaşantının iç yüzünü göstermektedir. Krasov kardeşler örneğinde bu yaşantının iki versiyonu açıklanmaktadır. Biri diğerine benzemeyen, farklı kaderleri olan bu kardeşlerin hayatları çelişkilerle dolu olmasıyla, anlamsız ve gelecekte mahrum oluşuyla birbirine benzemektedir.

“Köy” romanı üzerine Bunin’le yapılmış bir mülâkatta yazar, yapıtını çok sade, objektif ve gerçekçi yazdığını ve bu yapıtın aydın ve karamsar, çoğu zamanda trajik olan Rus insanının ruhunu tasvir eden bir sıra yapıtları için önder olduğunu bildirir.³²⁶

Durnovkalıların ortak özelliklerinden birisi de bâtil inançlı oluşlarıdır. Hiç kimse kendini bundan mahrum edemiyor. Tihon aşçı kadın Oska’nın diğer hizmetlilere anlattığı masala kulak misafiri olduğunda ‘boş çene çalanlar” diye düşünse de kendisini romanın sonuna kadar dinlemekten alıkoyamıyor.

³²⁵ Smirnova, 1991, s. 78

Durnovalıların gerçekte bir işleri yoktur. Onların daha yeni yeni bir şeyleri arzulama niteliği izlenmektedir. Akim gıcırdayan çizme almayı arzuluyor. Serı evinde oturarak Duma'dan merhamet beklemektedir ki yarım kalan evini bitirebilsin, Kuzma günün birinde iyi bir çalışma ortamı bulacağını arzuluyor. Durnovalılar arzularının yarınlarda gerçekleşeceğini beklentisi içindeler. Onlardan hiçkimse yarın gerçekleşmesini istedikleri arzularının bu günden gerçekleşeceğini düşünmemektedirler.

“Köy”de yok olan bir yaşam tarzının yerini alan yeni hayat da ihmal edilmemektedir. Fakat bu yeni hayattan beklenen hiçbir iç açıcı şey yoktur. Bu yeni hayat Deniska gibilerinin yaşayacağı bir hayattır. “Köy”de farklı farklı konu öbekleri adım adım yapıtın sanat mantığına doğru ilerlemektedir. Anlatılan her olay ve figür sabit değerlerle değil, hem ahlakî, hem de tarihî değerlerle ölçülmektedir. İnsanların ne yaptıkları, neyin peşinde oldukları, arzuları, kendilerine eleştirel yaklaşımları, savaş ve inkılâp gibi tarihi olaylara tepkileri gibi dikkat edilecek konular birbirini takip etmektedir.

“Suhodol”da Ele Alınan Sorunlar: Rus edebiyatında soyluların şaşâlı yaşamı, uğraşı ve merakları doğrultusunda Tolstoy, Turgenev gibi haleflerinin yazdıklarını Bunin'in yapıtlarında başka boyutta izlemekteyiz. Bunin düşüşe doğru giden bu topluluğun son günlerinin sanki günlüğünü yazıyordu. Yeni siyasî ortamın ve toplumsal ilişkilerin hakem olduğu iki asrın kavşağını tüm çıplaklığıyla gözler önüne seriyor. Yazar, bu konuda geçmişleri idealize etmez, ani ve hızlı tırmanışa geçişte bir ulusun faciasından bahseder .

³²⁶ İ.Bunin, Sobraniye soçineniy v 5-ti tt. Moskova, 1956, 2. Cilt, s. 403

Turgenev, onun arkasından L.Tolstoy Rus edebiyatında kendine özgü bir Rus ağılığı destanını yazdılar. Bunin ise bu saltanatın dağılmasının poemini yazdı. Maddî çöküş manevî yozsuzluğu da ortaya çıkardı . Her ne kadar asil bir soydan gelse de Bunin hiç acımadan bu soylu ağaların manevî ufalmalarını, vahşi ve acımasız davranışlarını yazıya döktü. Bunin, Turgenev ve Tolstoy’da görünen kibar ve asil ağı kavramı imajını yıktı. Çekinmeden, sıkılmadan, büyük bir cesaretle gerçekçi bir tasvirle Rus köy insanının kimliğini ortaya koydu. Bu bakımdan Gogol sanatını da anımsatan bazı özellikler izlenmektedir. Sadece, Gogol’da tespit etmek, eleştirmek ve acıyarak gülmek ön plandaysa, kanımızca Bunin’de fark etmek, görmek ve tanımak ilk sırada yer almaktadır. Bu anlamda araştırmacı yazar A.Derman’ın şu sözlerinin de isabetli bir pekiştirme olacağını düşünüyoruz. *“Bunin, Rus ağası ve köylüsü ile ilgili öykülerinde hiddetlenmiyor, suçluları aramıyor, itham etmiyor: onda ilk planda bulguların millî-sosyal önemi değil, kendileri durmaktadır, onların millî-sosyal önemi çok arka plandadır.”*³²⁷

Bunin, Rus köyünü en iyi bilen ve tanıyan bir yazardır. Tutumlu bir tavır takınsa bile köy ve köylü hayatının tasviri gündeme geldiğinde iyi bildiği bu konuyu fazla değiştiremezdi. Bunin köy yaşamından bahseden yapıtlarda tasvirleriyle, yaşam tarzıyla, merak ve düşünceleriyle, hatta konuşmalarıyla gerçek bir tablo çizmektedir. Rus köyü ve köylüsünden bahseden yapıtlarında Bunin’i karamsarlıkla suçlayan eleştirmenlere yazar şöyle cevap verir: *“Beni ‘ağı’ tavrı takınarak, köylü mujiklere, Rus halkına garazli davranmakla suçluyorlar. Eğer çağdaş Rus köyü iyimserlik için hiçbir neden vermemekte ve*

³²⁷ A.B. Derman, *İ.A.Bunin*. –“Russkaya mısıl”, 1914, kn. VI, s. 55, Bkz.:

tam tersine daha umutsuzca daha da karamsarlığa sürüklemekteyse, ne yapabilirim ki...”³²⁸

Bunin’in bir sanatçı gibi çağdaşları arasında, daha geniş anlamda 19. yüzyıl Rus gerçekçi edebiyatında özel konumu yeni bir konu üzerinde yoğunlaşmasıyla açıklanabilir. Kendi sözleriyle söylersek bu, “*Rus insanının derin anlamda ruhunu, toprak sahibiyle, köylüsüyle onda olan Slav psikolojisini yakalamak ve iletmek*” konusuydu. Yazarın hedefi Rus halkının farklı katmanlardan olan insanlarını tanıtmaktı. Yazarın bu hedefi daha geniş bir soruyu gündeme getirir: Bu insanların sahip olduğu bir ülkeyi nasıl bir gelecek bekliyor?

Bunin “Köy” romanında olduğu gibi “Suhodol”da da benzer olayları konu almaktadır. “Suhodol”da da Köy”deki problemlerin başka bir boyutu anlatılmaktadır. Burada soyluların köylülerle ilişkileri, hatta kan bağı ile yakınlıklarından bahsedilmektedir. Bunin soylu kanının köylülerle birleşmesini, bir düşüş gibi görmektedir. Eski şaşâlı yaşam ortadan kalkmakta, saygı, sevgi ve diğer ilişkilerin hepsinde bir yozlaşma, bir düşüş takip edilmektedir. Bu tür yakınlıkların sonucu olmalı ki hizmetçi Gervaska toprak sahibinin en yaşlı olanı Pyotr Kirillîç’a yemek masası arkasında hakaret bile edebiliyor. Evdeki ağalar kendilerini Gervaska’yla mesafeli davranmak zorunda hissediyorlar. “Suhodol” romanını yazıp bitirdikten sonra yapıtta bir çok soruların açıklanmaması üzerine Bunin şöyle bir açıklama yapar: “*Genelde insan idrak edilmez bir varlık, onun karakteri ise anlaşılmazdır.*”³²⁹

Vantenkov, 1974, s. 16

³²⁸ Baboreko, 1967, s.175

³²⁹ A. Saakyants, *Ob İ.A.Bunine*, v knige Bunin İ. A. **Rasskazi**, s. 6

“Suhodol”da toprak köleliği, kölelikten kurtulma ve çöken soylu yaşamı gibi üç basamakta izlenen bir yaşantı konu edilmektedir. Bu romanda da sosyal ve tarihî şartlar göz önünde bulundurularak konulara açıklık getirilmiş, fakat Rus insanının “muammalı” ruhu, yapısı, karakteri göz ardı edilmemiştir. Bir çok eleştirmenler “Köy” ve “Suhodol” romanları arasında bağ kurmaya çalışarak Suhodol’u Durnovka’nın geleceği gibi göstermeye çalıştılar. Benzeri tonlar var olsa da, kanımızca, her iki romanda da yazarın hedefi farklıdır. “Köy”de Rus insanının kimlik ve kişilik tartışması ana konu niteliğindeyse, “Suhodol”da soyluluğun sona ermesi, geçmişe özlem, aşk ve diğer konular ağırlık taşımaktadır. Bu romanların yanı sıra bu dönemde adı geçen konular üzerine öykü türünde de başarılı örneklerin yazıldığı izlenmektedir. Bu öyküler hem sayıca, hem konuca, hem de değinilen problemler itibariyle oldukça renkli ve sanatsal yönüyle seçilen örneklerdir. İster köy ve köylüler, ister aşk ve yalnızlık, ister yaşamın anlamı nedir sorusunun arayışları, isterse de diğer evrensel konularda yazılmış olsun bu öyküler, yazarın sanatının konu ve içerik yelpazesinin her türü kapsadığını göstermektedir.

Suhodol’da yaşam sıradan ve korkunçtur. Natalya toprak sahiplerinin yemek masasına bile kırbaçlarla oturduğunu bildirir. Dede Pyotr Kirillîç’in en çok hizmetli odasının bir köşesinde asılan Smolenskili Merkuri’nin kafasız vücudu ve korkunç sahnelerden bahseden resmi sevdiğini söylemesi de tesadüfî değildir. Duvara asılarak geçmişin vahşetinin ve insanlık dışı davranışların unutulmadığını Suhodol’da izlemekteyiz. Buradaki toprak sahipleri bir tarafta köylüsüyle dudak dudağa öpüşmekte, onlarla bir sofraya oturmakta, balalayka çalarak eğlenmekte, diğer tarafta ise onlara akıl akmaz işkenceler yapmaktadır.

“Suhodol”da bu uç noktalar bir yaşam biçiminde, bazense bir figürde bir araya getirilmektedir.

Suhodolluların nefretleri gibi aşkları da sıra dışıdır. “*Suhodol’daki sevgi sıra dışı idi, nefret de*”.³³⁰ Dede Pyotr Kirillîç sevgili karısının ölümünden sonra depresyona girer. Voytkoviç adlı subaya delicesine âşık olan Tonya Hruşçeva, sevgilisine ret cevabı verir, sonra ise bu ayrılığa dayanamayıp aklını kaçıır. Böylece o, hem mutluluğundan, hem aklından, hem de genel insanlığından mahrum kalır. Yapıttaki anlatıcı konumundaki Natalya, Suhodol’un birbirine zıt her şeyi yaşamış bir figürüdür. Haksızca cezalandırılarak askerliğe gönderilen bir babanın, Hint tavuklarının doluya yakalanıp ölmesinde suçlanan ve korkudan kalbi durarak ölen bir annenin çocuğu olan Natalya Suhodol’da az çekmemiştir. Tüm bunlara rağmen Suhodol’a olan garip bağlılığıyla herkesi şaşırtmaktadır. Roman bu cümleyle başlar: “*Natalya’nın Suhodol’a bağlılığı bizi her zaman hayrete düşürürdü.*”³³¹ Mahvolan bir yaşam, geçmişin hazin öyküsü sadece Natalya’nın içinde yaşamıyor. Kimsesiz baba evlerine dönen Hruşçevler karışık duygular içinde geçmişin anılarını gözlerinde canlandırmaya çalışırlar. Unutulmuş bir geçmiş, ziyaret edilmeyen bir mezarlık tasviri sahnesiyle biten yapıt yarım asır içinde ıssızca kayıp olan bir ‘şovalye yaşantısının’ tarihten silinişinin sembolüdür. Gorki “Suhodol”a hak ettiği değerin verilmediğinden yakınarak yapıtı “*En tüyler ürpertici kitaplardan biri*” şeklinde adlandırmıştır.³³² Yazar, Tanrı’ya olan inancı sarsılmış genç bir papaz gibi Bunin’in hiddet ve kin dolu bir *dille*

³³⁰ Bunin, 1988, 2.cilt, s. 239

³³¹ a.g.y., s. 215

³³² Mihaylov, 1967, s. 89

“*liturya dualarını okuduğunu*”, fakat aynı zamanda ‘ölen’ bu geçmişe acıdığını, üzüldüğünü bildirir. Gorki, Bunin’in yapıtta dedelerin yaptığı suçlardan dolayı topraklarından ayrılan ve bu topraklara olan özlemlerini yenemeyen yeni kuşağın dedelerine olan hiddetinin gösterilmek istendiğini öne sürer. Bunin’in acı ve hüznü dolu bu yapıtında toprak sahiplerinin ve onların kölelerinin, soylu yuvalarının isimsiz mezarlarıyla unutulduğunu, geçmişe gömüldüğünü yazar.³³³ Bu özelliklerin kabarık tasvirine değinen eleştirmen L.Voytolovski de Bunin’i son günlerini yaşayan Rus köyünün türkücüsü diye adlandırıyor.³³⁴

Korkunç sahnelerle, saçma olaylarla dolu Suhodol hakkında An. Tarasenko şöyle yazar: ““*Suhodol*”dan sonra Bunin, döneminin köy yaşantısını daha karamsar renklerle anlatmaya başladı.”³³⁵

Suhodol’un da kaderi Durnova’dan farklı değildir: Burada uğursuz geçen yaşamlarıyla herkesin mutsuzluğu kendine özgüdür. Natalya, ağası Pyotr Petroviç’e çılgınlar gibi âşıktır. Umutsuz olan bu aşkında Pyotr Petroviç’in en ufak bir merhametinden yoksun kalan Natalya, Yuşka adlı bir gezginci rahip tarafından tecavüze uğrar. Pyotr Kirilliç’in gayri meşru doğan Gervaska’nın acımasız dayığından ölümü tüyler ürperticidir. Suhodollular anılarla yaşamakta, geçmişle mutlu olmaktadır.

Suhodol’daki toprak sahipleri köylülerine iki türlü yaklaşımlarıyla tanıtılmaktadır. Onlar, toprak kölelerine ataerkil/patriarkal demokratik yaklaşımın yanı sıra ağalık tavırlarını da göstermektedirler. Yani bazen onlarla

³³³ Gorkovskoye çteniya, 958-1959, Moskova, 1961, s. 92, Mihaylov, 1967, s. 90

³³⁴ Mihaylov, 1967, s. 90

³³⁵ İ.A.Bunin, *İzbranniye proizvedeniya*, Moskva, 1956, Predislovie. s. 8 Bkz.: Volkov, 1969, s. 154

sofraya oturur, sevinç ve hüznlerini paylaşır, bazense acımasızca divan tutarlar. Hruşçevlerin ilk tanıtılan ismi Pyotr Kirillîç'tir. O, sürekli koşturmaca içindedir, fakat beceriksizliğinden hiçbir şey yapamaz. Hizmetlileri ve hatta çocukları bile onu sevmez. Onun oğlu Arkadi Petroviç için 100 yaşındaki Nazaruşka'yı tarladan bir turp kopardığı için boğazlayıp öldürmeye hazır olduğunu söylemek yeterlidir. Kızı Tonya da babasının kâhyası, ihtiyar Darya Ustinov'u dövmesiyle akılda kalmaktadır. Bunin yapıtta aşkın, nefretin, sadakatin, aile ilişkilerinin, çalışmanın, bir arada yaşama kavramının her hangi bir akla, mantığa dayalı olmadığını tasvir etmektedir. Edebiyat tarihçisi Rogover, *“‘Suhodol’ günlüğünün korkunç ve saçmalıklarla dolu gerçek bir masal olduğunu”* yazar.³³⁶

Suhodol'da herkes mutsuz, acılarla dolu ve kadersizdir. Doğa bile sessizliği ve aynı zamanda acımasızlığıyla bu ikili başlangıcı pekiştirmektedir. Genç Hruşçevlerin köye dönüşünde çıkan fırtına korkunçluğuyla insanı ürkütüyor.

Suhodol'daki insanlar aslında bir yaşam şekli krizi yaşamaktadırlar. *“Özgürlük hakkında bazı söylentiler duyuldu – bu söylentiler köyü de, hatta hizmetçi ve kahyaları da telaşlandırdı, ilerde onları ne bekliyordu? Durum kötüleşecek miydi?”*³³⁷ Bu telaş ve endişeyle yaşayan insanlar için yarının nasıl olacağı belli değildir. Söz konusu yeni yaşam tarzı onlar için muammadır. Tüm bu belirsizlik içinde bir de savaş, kuyruklu yıldız hikayesi, yangın gibi olaylar yaşamı daha da sorunlarla doldurmaktadır. *“Yeni tarzda yaşamaya başlamak – söylemesi kolaydı! Ağalar da yeni tarzda yaşamalı idiler, onlar eski tarzda pek*

³³⁶ Rogover, 1999, s. 20

yaşamamasını bilmezlerdi.”³³⁸ Romanda en önemli sorunlardan birisi kanımızca bu konudur. Bu insanlar ne yenisi ne de eskisi gibi yaşayamıyorlardı.

Bunin “Suhodol” adlı yapıtında Rus ruhunu köy soyluları örneğinde açıklamayı hedef almaktadır. Yazarın düşüncesine göre dünyanın hiçbir ülkesinde soylularla mujiklerin yaşamı Rusya’da olduğu kadar birbirine bağlı ve yakın değildir.³³⁹ Bu düşünceyle yola çıkan Bunin, “Suhodol”da soyluların çöküşünü maddî değil, manevî ve psikolojik açıdan ele almaktadır. Bunin’e göre bu çöküş maddî değil, manevî yozlaşmadan ileri gelen ve karşı konulmaz bir süreçtir. Manevî değerlerin ortadan kalkması, unutulması, geçmişle bağın kopması yüzyılların biriktirip getirdiği, fakat bugün açığa vurulan ve sebepleri bu günlerde aranan yanlışlıklardır. Bu yanlışlıkların bedelini her Rus insanı ödemektedir. Suhodol hakkındaki roman hafızalarda, hatıralarda, türkülerde, arzularda, rüyalarda kalan gerçeklerdir.

Fakat yapıt paradoksal görünse de, bu insanların aşk duyguları zapt edilmezdir. Onlar delicesine âşık olabilir, aşk yüzünden ölüme, divaneliğe kadar varırlar. Suhodol’da Tonya Teyze aşk yüzünden aklını kaçıır, Natalya aşkının bedeli olarak sekiz yıl bir üçra köyde yaşayıp sevdiğini hiç olmazsa uzaktan bile görmenin mutluluğunu yaşamak için tekrar Hruşçevlere döner ve kendini mutlu sayar.

Suhodol’daki yaşam kendine özgü bir sessizlik içinde sürüp gitmektedir. Ne savaş, ne isyanlar, ne reformlar onun gündeminde yer almamaktadır. Ara sıra

³³⁷ Bunin, 1988, 2.cilt, s. 263-264

³³⁸ a.g.y., s. 264

³³⁹ Trubina, 1999, s. 88

şehirden gelen karamsar ve ürkütücü haberler halkın arasında konuşulur, fakat dedikodu şeklinden öteye gitmez.

Suhodolluların hareket, durum ve davranışlarında sürekli bir mantıksızlık mevcuttur. Hayatı yaşanmaz, problemli yapmak için sanki olaylar birbiriyle yarışmaktadır. Tonya Teyzenin Voytkeviç'le mutlu beraberliğini etkileyen en ufak bir neden yoktur. Fakat romantik Suhodol kızı gururunun kurbanı oluyor. Pyotr Hruşçev, onun oğulları da mutsuz bir yaşamı paylaşmaktadırlar. Suhodol'da yaşayan herkes nefret dolu, hayata kırgın tiplerdir. Kimse olduğu gibi görünmemekte, herkes sanki rol icabı bir görevi yerine yetirmektedir. Burada olan gaddar ve korkunç ilişkiler, karşılıklı nefret ve düşmanca duygular, güçsüzlük ve zorakilik, savurganlık ve cimrilik gibi özellikleri tasvir eden Bunin, paradoks gibi görünen bir soruya cevap aramaktadır. Bu insanlar bunca zulmün var olduğu Suhodol'den neden vazgeçemiyorlar? Toprak sahibini ve köylüsünü esir gibi bu topraklara kilitleyen bu güç neydi? Romanda genç Hruşçevler de bu soruya cevap aramaktadırlar: "*Peki bizim hepimizi bomboş otlaklara, izbelere ve yarlara, Suhodol'un virane çiftliğine çeken neydi?*"³⁴⁰

Romanda Rus toprak sahipleri ile köylüler arasında akrabalık ilişkilerine kadar yakınlığın varlığı, mujikle ağa arasında maddî konum dışında pek köklü farkın olmayışı ileri sürülmektedir. "*Biz Hruşçevlerin soylu birileri olduğu bir gerçektir, ismimiz altıncı kitapta yer almaktadır... Fakat Hruşçevlerin kanı ta eskilerden hizmetçi ve kahyalarının, köy cemaatinin kanıyla karışmıştır.*"³⁴¹ Bunin'in Suhodol'da göstermek istediği toprak sahipleri ile köle köylülerin yakınlığı, hatta manevî akrabalığı fikrine Afanasyev sert tepki gösterir ve bu

³⁴⁰ Bunin, 1988, 2.cilt, s. 220

fikri yalan bir iddia olarak değerlendirir. O, Bunin'in Rus toprak sahibi ve köylüsünün aynı ruhu taşıdığı konusundaki görüşlerine katılmamanın yanı sıra, yazarın toprak sahiplerinin ve köylülerin fiziksel yaklaşımlarını, yaşamlarındaki benzerliği, cehaletlerini, ahlakî seviyenin aşağı düzeyde oluşu gibi durumları birbirine benzetme çabasını yersiz bulur.³⁴²

Bunin'in "Suhodol" hakkındaki düşünceleri de bu fikirleri kanıtlamaktadır. *"“Suhodol”da Rus halkının soylularından bahsedilmektedir. Soylular hakkında, garip de olsa, henüz bir kitabın tam olarak yazılmadığını düşünmekteyim. Turgenev ve Tolstoy'un soylularını biliyoruz. Fakat onlarla Rus soylularını geniş şekilde tartışamayız, şöyle ki Turgenev de, Tolstoy da elit kısmı tasvir etmekte. Bence Rus soylularının yaşam tarzı ve ruhu bu yazarların tasvir ettiklerinden daha sade ve sıradandı."*³⁴³

Bunin soyluların çöküşünün siyasî ve tarihî sebepleri üzerinde değil, onun manevî problemleriyle ilgilenmektedir. Yazar, bu çöküşün sebebinin manevî sarsılmalar, çöküntüler, ve eleştirmen Smirnova'nın deyimiyle "piçleşme"lerle açıklar. "Köy"e bakarak "Suhodol" daha vahşet dolu sahnelerle donatılmıştır. Toprak köleliği döneminden "Köy"de geçen sadece Ağa Durnovo'nın Krasovların dedesini sevgilisini elinden aldığı için köpeklere parçalatmasını öğreniyoruz. "Suhodol"da ise toprak sahiplerinin tam hükümran oldukları, astıkları astık, kestikleri kestik bir dönemdir. "Suhodol" bir ailenin tarihçesidir, diyebiliriz. Hruşçevler ailesinin yaşantısı, çöküşü ve yok oluşu öylesine geniş

³⁴¹ a.g.y., s. 218

³⁴² Afanasyev, 1966, s. 113-114

³⁴³ *U akademika İ.A.Bunina, (beseda), "Moskovskaya vest", 12 sentyabrya 1911 g., Bkz.: Afanasyev, 1966, s. 111-112*

kapsamda ele alınmış ve öyle detaylarda genelleştirilmiştir ki bu aile hakkındaki yazılanları o dönem soyluları için tipik sayabiliriz. Nitekim bu konuyu birçok eleştirmen de onaylamaktadır.³⁴⁴

1861 Toprak Reformu öncesi ve sonrası Rus köyü ve köylüsünü geniş şekilde tasvir etmek, gerçekleri yaşanan bir figürün dilinden, canlı tanığın aktarımından tasvir etmek, anlatmak, iletmek, kanımızca, yazarın başlıca amacı olmuştur. Buradaki insanların şaşırtıcı yakınlığı ve birbirlerinden farklı konumları, toprak sahibi ve köle köylü arasındaki ilişkiler, garip bir yakınlık, yazarın göstermek istediği çelişkili sorunlardı. Bunin'in yapıtlarında genelde küçük taşra soyluları konu edilmektedir. Onların yıkımı, dağılması ve ortadan kalkması da çabuk olur. Düzensiz idare etme, sürekli sömürücülük, burjuvazi ve tüccarlığın gelişmesiyle tarım işlerindeki ekonomik sıkıntı gibi etkenler konu edilmemekte, tarihte gerçekleşen soylu tabakanın erimesi ve yok olması yazarın ilgi odağı olmaktadır. Bu çöküş yıllarında Bunin'in soyluları, kendilerine ve çevresindekilere çok zarar vermekte, her şeyi yok etmeye çalışmaktadırlar. Onlarda sanki psikolojik bir bunalım veya hastalık vardır. Suhodol'dakilerde sanki kırgınlık, bezginlik, şuursuz hareketler, uğursuzluklar, her şeyi zamanın gidişine bırakmak ve karamsar bir kadercilik hüküm sürmektedir. Sağlıklı ruh ve duygular Bunin soylularına uzak olan hislerdir. Bu figürler ayrı ayrılıkta orijinal kişiliği, gerçekçiliği, hayatiliğiyle tanınmaktadır. Hiçbir figür yapmacık bir detayla veya tasvirle tanıtılmamaktadır. Mesela, romanın ilk bölümlerinde dede Pyotr Kirillîç'in son günlerinden söz edilir. Genelde roman boyunca Pyotr Kirillîç'in hayatı hiçbir kronolojik ardışıklık takip edilmeden anlatılmaktadır. Bir

³⁴⁴ Bkz.: Volkov, 1969, s. 121

tarafıta onun gayri meşru oğlu Gervaska tarafından öldürölmek istenmesi, diğeri taraftan güzel karısının ölümlünden sonra bunalım geçirerek anormal bir insana dönüşmesi, diğeri bir anlatıda onun kötü bir havada elma ağacının altında uyurken sağanak yağmurdan etkilenererek hafızasını kaybetmesi gibi söylentiler vardır. Bunların hiç birinin yazar tarafından anlatılmaması, söylentilere dayalı aktarım şeklinde iletilmesi konunun gerçek sebebinin karanlıkta kalmasına sebep olmaktadır. Romanda sürekli telkin edilen Pyotr Kirillıç'ın yaşam gücünü kaybetmesi konusudur. Kendisiyle bile barışık olmayan bu figür hiçbir işle uğraşmamakta, herkesi kırmakta, üzmemekte, hatta kendi çocuklarının bile yanında bulunmasından rahatsız olmaktadır. Onda eski toprak ağası sıfatından en ufak bir işaret bile kalmamıştır. Hizmetliler ve kâhyalar bile artık onu saymaz ve ondan çekinmez olmuşlardır. Bir tek unutmadığı şey Hruşçevlerden biri oluşudur.

Pyotr Petroviç köye geldiğinde bodrumda sakladıkları bir şarabın tadına bakmak ister. Gervaska'nın buradaki dik kafahlığı Pyotr Petroviç'i sinirlendirir. Fakat Gervaska kendisine güveniyor. Ona yapılan tehditlerden kendisinin değil karşı tarafın zarar göreceğı fikri öyle derindir ki bunu herkes fark etmektedir.

Ayhenvald Bunin sanatındaki köy konusunun koyu renklerine dikkatleri çekerek orada *'ruhların da eskidiğini, kocadığını'*, yaşamaya değmediğini ileri sürer. O, Bunin'in köyünde *"ölüyorlar, hem de kolayca ölüyorlar, saçmaca, anlamsızca yok oluyorlar ve anlamsızı yok ediyorlar"* diye yazar.³⁴⁵

Gervaska gibilerin olduklarına bakmayarak halen Suhodol'daki insanlar toprak sahipleri olan ağalarıyla selamlaşırken eğilir, el öperler. Hatta burada

sıradan bir gelenek icrasının yanı sıra köle ve ağa havası var olduğu açıkça sezilmektedir.

Suhodol hakkındaki bu romanda bir ulustan bahseder gibi konuşulmaktadır. Onların her şeyleri kendilerine özgüdür. Onlar sanki birey değil, birbirlerine benzeyişleriyle toplu halde bir insan yığını gibidirler. *“Suhodol’lu mujikler hiçbir şey anlatmazlardı. Anlatılacak bir şeyleri yoktu ki! Onların aileleri ile ilgili anlatacakları bir roman bile yoktu. Onların mezarları isimsizdi. Hayatları da birbirine benzerdi, sıkıcı ve izsiz.”*³⁴⁶

Soyluluğun çöküşünü, Bunin Rusya’nın tarihî trajedisi gibi tanımlayarak dev ülkenin kendi acılarıyla baş başa kaldığı gerçeğini tasvir eder.

³⁴⁵ Yu. Ayhenval’d, *Silueti russkih pisateley*, Moskova, İzd-vo “Mir”, 1917, s.

51Bkz.: Volkov, 1969, s. 146

³⁴⁶ Bunin, 1988, 2.cilt, s., s. 219

II.3. Temel Figürler:

Bunin sanatında önemli bir yeri olan “*Rus insanının karakterinin muammalı oluşu*”nu açıklamak için yapıtlarındaki figürler galerisine göz atmamız icap etmektedir. hem “Köy”, hem de “Suhodol” romanlarında yaratılan figürler orijinallikleri, biri diğerine benzememesi bakımından incelenmeye değer karakterlerdir. Bunin’e göre en iyi Rus yazarları “*figürlerin güzelliği ve zarafetinden daha çok eserlerinin manevi içeriği ve ahlaki değerleri hakkında*” endişe etmişlerdi.³⁴⁷ Bu anlamda yazarın kendi figürlerinde de güzellik ve zarafetten daha çok ahlaki değerler ön plandadır.

“Köy” romanında 90’ın üzerinde, “Suhodol”da ise 50’ye yakın figürün var olduğu göz önünde bulundurulduğunda bunların hepsinin ayrı ayrı ele alınışı tabii ki söz konusu olamıyor. Bunun için de biz bu figürlerden yapıtlardaki fonksiyonlarını esas alarak temel figürler, ikinci dereceli figürler ve diğerler figürler diye bahsedebiliriz. Bu figürlerin genel özelliklerini bir arada ele almak ve incelemek için ise sosyal katmanlaşma ve cinsiyet tasnifi yaparak gruplaştırdık.

Temel figürler dediğimizde yazarın esas hedef aldığı ve yapıt boyunca iletmek istediği düşüncelerin taşıyıcılarını kastetmekteyiz. Yazar için bu figürlerin kimliği, duygu ve düşünceleri, olaylardaki konumu ve bakış açıları önemlidir. “Köy” romanında temel figür Krasov kardeşlerdir.

³⁴⁷ İ. A. Bunin, *Poet-gumanist*, M., 1900, s.4, Bkz.: Bonami, 1962, s. 23

“Suhodol”da ise çökmüş ve yok olmuş bir soylu ailesinin tarihçesi yazar tarafından hedef alınmaktadır. Romanda Natalya’nın da temel figür gibi sayılması bu sürecin tamamının onun aracılığıyla aktarılmasındandır. Her şeyi yaşayan, hatırlayan ve anlatan odur. Anlatılan tüm olaylar onun bakış açısından iletilmektedir. Her konuda onun his ve duyguları ön plana alınarak anlatılmaktadır.

İkinci dereceli figürler dediğimizde ana konunun daha kapsamlı ve geniş anlatımına hizmet eden kişiler kastedilmektedir. Onların aracılığıyla roman anlatısı daha geniş bir hal almakta, tasvir edilen olaylar ve durumlar farklı yönlerden ışıklandırılmaktadır. Yani, ikinci dereceli figürler dediğimizde temel figürlerin ve ana konunun daha geniş bir yelpaze içerisine alınmasına yardım eden karakterlerden bahsedeceğiz. Onlar dikkatleri uzun müddet üzerlerinde tutmamakta, fakat bizi ilgilendiren figürler, konu ve olaylar hakkında yeni bilgiler aktarmaktadırlar.

Diğer figürler de roman boyunca renkli bir tablonun oluşmasına yardım etmektedirler. Mesela, Tihon fuardan geri döndüğünde çıplak ayaklı çocukların “çok sevdiği bebeklerinin defni oyunu oynadıklarını” görür. Burada bu küçük kız çocuklar, hiçbir şey söylemez, hiçbir olay ve duruma katkıda bulunmazken yazarın onlardan bahsetmesine ne gerek vardır diye düşünülür. Yazar bu figürlerin değil, onların oynadıkları oyunun şekliyle bir şeyler söylemektedir. Her şeyden habersiz, mutlu ve saf ufacık çocukların mezarlığın yanında oynamaları ve bebeklerini defnetme merasimi düzenlemeleri detayıyla Bunin Rus çocuğunun da çocukluğunu yaşamadığı, küçük yaşlardan itibaren hayatın acı gerçeklerinden haberdar olduğuna işaret etmektedir. Yapıtta çok sayıda

kişiler de bu kabildendir. Kuduz kurtların daladığı hohollar, ihtiyar Çuçen, gölün yanında yıkanan çıplak erkek, köyde, trende, çarşı ve pazardaki onlarca diğer figürler de aynı fonksiyonu taşıyarak romanda yer almaktadır. “Suhodol”da “Raspoşonka” takma isimli Kaluga’lı ırgat kadınlar, kızlar, köle köylüler ve diğerleri de romana sessiz ve sedasız giren figürlerdir.

Tüm bu figürlerin romanda yer almasında başlıca amaç, onların aracılığıyla Rus insanının yaşam tarzının, köylülerin ve genel anlamda halkın sorunlarının ifadecisi ve ileticisi oluşlarıdır. Yapıtlarda genelde toplu memnuniyetsizlik, halkın ciddî bile olmasa, sıradan değişiklik beklentisi içinde olması, protestoların düzensiz ve körü körtüne yapılması gibi çizgiler yer almaktadır. Köylülerin tüm Rusya’da isyan etmesi, toprak sahiplerinin çiftliklerini yakmaları, çalışmalarını durdurmaları ayrı ayrı olayların anlatımından ortaya çıkan genel tablodur. Bunin Rus köyünü ve köylüsünü olduğu gibi tasvir etmeyi amaçlayan bir yazar olarak döneminin insanını her yönüyle tanıtmaya çalışmış, eserlerinde hem güzel, zarif, insanî özelliklerin en yücesini taşıyan figürler, hem de çelişkili, düzensiz, karamsar ve biri diğerine benzemez figürler galerisi yaratmıştır. Bunin, bu figürleri yaratırken hiçbir zaman eser boyunca onların evrimini göstermeyi amaçlamaz. Bu konuya olumsuz yaklaşan yazar insanın yaşamı boyunca yüzyıllarca edindiği genetik ve milli değerlerle yaşadığını, bir an içinde her hangi bir olayın etkisiyle değişemeyeceği, karakter ve kişiliğin yeniden mekaniksi yapılandırılmayacağı fikrini savunmaktadır. Bunin’de tekrar olunmayan karakterler o anın insanlarıdır, hepsinin yaşayacağı bir yaşam tarzı ve çizilmiş bir yolu vardır.

Onlar mücadeleci, değişken, devrimci ve kendilerini yeniden yapılandırmayı düşünmezler. Yazara göre Rus insanı böyle değildir.

Karakterlerin ayrı ayrı incelenmesine geçmeden bir de dönem için karakteristik olan bir sosyal sınıf hakkında bilgi vermek gerekmektedir. Yeri geldikçe figürlerin bu sosyal sınıf içerisindeki yetki, olanak ve yükümlölüklerine değineceğiz.

Söz konusu Rus köyü olduğu zaman doğal olarak yüzyıllarca tarihte var olmuş toprak köleliğı düzeni akla gelir. 1861 Toprak Reformu'ndan sonra resmi olarak bu düzene son verilse de yıllarca eski yönetim kafalarda, şuurlarda, yönetimde, yaşam şeklinde izini sürdürmüştür. Bu anlamda, incelediğimiz yapıtlarda toprak sahiplerinden bahsederken toprak köleliğı düzenine de sık sık değineceğiz. Yapıtlardan ilkinde, yani “Köy” romanında 1905’li yıllardaki olaylar konu edilmiştir. Bu anlamda reformdan 44 yıl sonra Rus köyündeki toprak ağalarının yönetim şekli, “Suhodol”da ise Hruşçevler soyu örneğinde reformdan önceki yıllarda hüküm süren toprak ağalığı yönetimi işlenmiştir. “Köy”ün ilk pasajında eski ağalardan Ağa Durnova’dan sadece bir konu üzerine bahsedilmekte ve bu anlatılarda onun vahşî, intikamcı ve acımasız yönü gösterilmektedir. “Köy” romanında geniş anlamda üzerinde duracağımız toprak sahibi Tihon Krasov’dur. Aslında Rusya tarihinde 1861 Reformu’ndan sonra özgürlüğe kavuşan köylülerden, özellikle 20. yüzyılın başlarına doğru farklı yollarla: Ticaret, esnafılık, toprak ticareti vs. zenginleşen bir çok köylüler ortaya çıktı. Bu türlü toprak sahipleri olan insanlarda eski ağalık dönemine özgü şiddet, vahşet, cehalet gibi çizgilerin yanı sıra aşırı para, pul ve mal hırsı da eklenmektedir. Tihon Krasov bunlardan birisidir. Eleştirmen Krutikova,

Tihon'un kendi yaşantısından memnun olmamasını, bir iç uyanmasına gitmesini, varlığını idrak etmesini, sadece kendisini değil, diğerlerini, halkı, Rusya'yı daha geniş anlamda hayatın anlamını düşünmesini 20. yüzyılın başında ortaya çıkan ve toplu şekilde izlenen bir eylem olduğunu ileri sürmektedir.³⁴⁸

İlk olarak Krasov kardeşlerin ikisinin bir arada üzerinde durmamızın sebepleri vardır. Biri diğerinden farklı olan bu iki karakter aslında yazarın hedeflerinin görünmesi için ışık tutan birer projektördür. Bu anlamda birisi toprak sahibi ve para pul hırsından yanan kavrulan, diğeri aydınlanma yanlısı okumuş, aydın bir Rusya için düşünüp duran Krasov kardeşleri bir arada ele almanın uygun olduğunu düşündük. Bu kardeşler biri diğerine karşıt figür de değiller. Burada yazarın karşıtlık ilkesine değil, paralellik ilkesine değinerek davrandığını izlemekteyiz. Aynı şeyleri Hruşçevler Ailesi için söyleyebiliriz. Hruşçevlerin üç kuşağının yer aldığı romanda figürleri ayrı ayrı, yaşına, konumuna göre ayırmayı düşünmedik. Bir soylu ailesi hakkında tam bir tablo ortaya koymak için ailenin tüm üyelerini bir arada, biri diğerine bağıntılı şekilde anlatmaya çalışacağız.

Her iki yapıtta kadınların konumu dikkate değer bir biçimde işlenmiştir. Zaten "Suhodol"ün anlatıcısı kadındır. Natalya adlı bu kadın Suhodol"daki tüm olayların canlı tanığı olmanın yanı sıra her şeyi kendi kadınımsı merceğinden anlatmaktadır. Bunun için de bir tek onun üzerinde geniş durmayı düşünüyoruz. "Köy"de de Molodaya ve bazı kadın figürler hakkında bilgi vereceğiz. Her iki yapıtta da hiçbir sosyal fonksiyonu olmayan bir zümreden insanlara yer verildiğini, onlardan bahsedildiğini ve belirli düşüncelerin taşıyıcı görevinin

³⁴⁸ L.V. Krutikova, "*Derevnya İ. Bunina*" (*Çelovek, narod, Rossiya*), Bkz.:

onlara yüklendiğini göz önünde bulundurarak “Köy Halkı”adlı alt başlığın kapsamı geniş tutulsa da her iki yapıtta genel olarak ağırlıklı olarak köy halkı hakkında bilgi vermeye ve fikrimizi zaman zaman yaratılan figürlerle örnekmeye çalışacağız. Köylülerin yanı sıra burada dilenciler, büyücüler, falcılar gibi gruplardan da bahsederek yazarın bu insanlar aracılığıyla konuya eklediği hususlar üzerinde duracağız.

II.3.a. Krasov Kardeşler

Romanda iki kardeşin hayatı konu edilmektedir: Bunlardan birisi, Tihon zenginleşmiş köylü, diğeri kendi başına aydınlanma peşinde olan Kuzma. Bu figürlerin izlenimleri, tanıklığı ve yaşamlarıyla Bunin, döneminin bir tablosunu çizmeye çalışmıştır. Bu tabloda Rus-Japon Savaşı, 1905 devrimi ve devrim sonrası yaşam tasvir edilmektedir. Romanda konuların ardışıklığı takip edilmemekte, köy yaşantısından ayrı ayrı sahnelerin canlandırılmakta, ara sıra ise kasaba yaşantısına değinilmektedir.

Kuzma, Bunin figürleri içerisinde bir dereceye kadar iyi yönleriyle tasvir edilmeye çalışılan tek figürdür. Bir çok eleştirmen ve Bunin sanatını yakından takip altında tutan Gorki, bu figürün yazarın görüşlerini ilettiğini vurgulamaktadır.³⁴⁹ Bunin, bu karakteri yaratırken gençliğinde tanıdığı Yegor Nazarov adlı şairin bir çok özelliklerini ve otobiyografisinden bazı şeyleri aldığını bildirir.³⁵⁰ Kuzma Krasov tüm olumsuzlukları kişisel sorunu kadar içten yaşayan bir figürdür. O romanda şu cümleyle tanıtılmaktadır: “*Kuzma ömür boyu eğitim görmek ve yazar olmak arzusuyla yaşadı.*”³⁵¹ Kuzma şanssız biridir. O ömrü boyu ‘*yazıp okumak arzusuyla*’ yaşadı, fakat hayat şartları bu arzusunu gerçekleştirmeye engel olarak onu mutsuz bir insana dönüştürdü. Romanda çocukluğundan ağabeyi Tihon’la bir müddet satıcılık yaptığını, sonra

³⁴⁹ Afanasyev, 1966, s. 83

³⁵⁰ a.g.y., s. 83

³⁵¹ İ. A. Bunin, 1988, 2.cilt, s.149

ondan ayrılıp çoban olduğunu, gazetelere ekmek parası için yazılar yazdığını, çıraklık, tellallık, tefecilik gibi bir çok işlerle uğraştığını görüyoruz. Geçim sıkıntısı ve ihtiyaç yüzünden Kuzma, sonunda bir zaman sert bir şekilde tartışarak ayrıldığı ağabeyinin yanına – köye döner. . Her zaman *'boşa harcadığını, hayatının mahvolduğunu'* düşünen Kuzma, çevresindeki üzücü olaylara ve çaresizliğine her şeyden fazla üzülmektedir. Amaçsız yaşanan günler, boşa geçen bir yaşam ona sıkıntı vermektedir. Kuzma karakterini Rus edebiyatında yeni bir nitelik taşıyan figür olarak değerlendiren Gorki, onun hızlı manevî yükselişine dikkatleri yöneltmiştir. Gorki, Bunin'e kadar da halkın içinden çıkan böyle insanların acıklı kaderlerini konu alan yazarlar olduğunu bildirir, fakat Kuzma'nın yaşadıklarından, gördüklerinden ve okuduklarından etkilenerek hızlı bir tırmanışla yetişmesini Bunin'in başarısı gibi gösterir. O, *"Kuzma da çok şeyi anlamıyor, çok şeyi bilmiyordu. Belinski'yi, Gogol'ü, Puşkin'i anlayamıyordu. Fakat onun zekası günlerle değil, saatlerle gelişti, işin aslını o şaşılacak kadar hemen anlamaya ve kalbine gömmeye başladı"* diye yazar.³⁵² Tabî bu ani bilinçlenme mükemmelliğe varamazdı, nitekim yazar da bunun farkındaydı. Bazı durumlarda bilgi yetersizliği, eğitim eksikliği bu nedenle ortaya çıkan zorluklar Kuzma'nın hayatında izlenmektedir. Mesela, Balaşkin'le tartışmalarında bir çok hataları ve bilgisizliği yazarca gösterilmektedir. Fakat yetiştiği ortam göz önünde bulundurulduğunda bu eksikliklerin Kuzma karakterine gölge düşürmemesi gerektiği kanısındayız. Hocası gibi gördüğü Balaşkin'le tartışmaları, ondan öğrendikleri yeterli değildi.

³⁵² Gor'kovskiye çteniya (1958-59), İz.vo AN SSSR, 1961, s. 50 Bkz.: Aafanasyev, 1966, s. 81 ve Volkov, 1969, s. 89

Çünkü Balaşkin de hiçbir eğitim görmeden, kendi çabalarıyla bir şeyler elde etmiş birisiydi.

Balaşkin'in ölümünden sonra Kuzma'nın manevî yetiştirme çabası devam eder. Bu arada Tolstoy öğretisiyle tanışan ve bir müddet bu öğretinin etkisinde kalan Kuzma '*vahşete zorbalıkla karşı gelme*' düşüncesine katılmıyor. Kiev'e yolculuğu sırasında kurtların parçaladığı ve Kiev'de tedavi için bir hastaneye gönderilen beş parasız ve aç üç Ukraynalı köylüsünün istasyonda beklemek zorunda kaldığı sahnesi Kuzma'yı çileden çıkarır. O, bu vahşete isyan eder. Sonuç: Jandarmalar yaptığı hareketlerden dolayı onu suçlar ve o "*ömründe ilk kez kendisini kaybedene dek içer*." ³⁵³

1905 Devrimi yıllarında kısmen olgun yaşlarında olan Kuzma, artık olaylara da farklı tepki göstermektedir. Mesela, "- Ziyaretten mi geliyorsun?

- Voronej"den.
- Çiftlik sahiplerini yakıyorlar mı?
- Yakıyorlar...
- Pek iyi.
- Nasıl?

Kuzma bağırdı:

- Diyorum ki çok iyi!" ³⁵⁴

Artık vahşet onu etkilememekte, bu tür olaylara sıradan olaylar gibi bakmaktadır. Aslında onun "*İyi, pek iyi*" demesinde bir ironinin oluşu da dikkatlerden kaçmamaktadır.

³⁵³ Bunin, 1988, 2.cilt, s. 155

³⁵⁴ a.g.y., s. 161

Romanda iki kardeşin kaderi konu edilerek Rusya'nın toprak sahibi ve köylüsü, cahili ve aydınlanma peşinde olanı gibi genel bir insan tablosu ortaya konulmaktadır. Ağabeyi – Tihon Krasov, tipik bir mujiktir. Köylerde toprak köleliğinden sonraki ikinci kuşaktan olan Tihon gece gündüz demeden çalışmış ve bir zaman dedelerinin kölesi olduğu toprak ağalarının mallarının tamamına sahip olmuştur. Fakat Tihon bu kuşağın da son kişisidir.

Diğer kardeş Kuzma Krasov bu tablonun üzüntüsünü kişisel sorunu kadar içten yaşayan bir figürdür. O eserde şu cümleyle tanıtılmaktadır: *“Kuzma ömür boyu eğitim görmek ve yazar olmak arzusuyla yaşadı.”*³⁵⁵ Kuzma Rusya'da maddî yokluk içerisinde kendi başına yetiştirmeye çalışan, sanatçı olmayı hayal eden bir tiptir. Olaylar Tihon'u kendi yaşantısı, gelir ve gider merakı doğrultusunda ilgilendiriyorken, Kuzma bu tabloya daha geniş bir anlam katmaktadır. Sürekli okuduğu Rusya tarihini, 19. yy yazarlarını iyi bilen, konuşmalarında sık sık edebî eserlerden alıntılar ve tarihi olaylarla kıyaslamalar yapan Kuzma'nın her şeye rağmen manevî potansiyeli büyük değildi. Yani o, sürekli düşünen, bir şeyleri anlatmaya çalışan, fakat her adımda yalnız ve güçsüz olduğunu fark ederek mazmunlaşan bir tiptir. Onun kafasındaki sorular şunlardır: Rusya'nın ve Rus halkının geleceği var mı? Varsa Rus halkını nasıl bir gelecek bekliyor? Bu sorunun ilk bakışta cevapsız bırakıldığı düşünülse de, bizce Kuzma'nın tekrar köye dönmesi ve oraya yerleşmesi bu sorunun bir anlamda cevabı niteliğindedir. Ama bu da bir umut anlamına gelmiyor. Kuzma: *“Unutma, kardeşim, unutma: Bizim türkümüz artık söylenmiştir. Bizleri, yanan*

³⁵⁵ a.g.y., s.149

*hiçbir mum kurtaramaz. Anlıyor musun? Biz Durnovalıyız! Biz etliye, sütlüğe karışmayız.” diyor.*³⁵⁶

“Köy”de sadece Tihon ve Kuzma düşünce bildikleri için farklı figürlerdir. Onlar kendilerini ve hatta kendileri ile ilgisi olmayan her şeyi düşünüyor, bu konular hakkında tartışıyor ve yorum getiriyorlar. Bu anlamda Kuzma daha hareketli ve radikaldir. Önce kitaplarda, birilerini suçlamaktadır. Bir ara Tolstoy öğretisinde hakikati arar, sonra zararsız şekilde dövüşken bir anarşide yaşadıklarına isyan eder ve yenik düşer. Yorgun, bitkin ve çaresiz bir şekilde köye ağabeyine döner.

“Köy”de Tihon ve Kuzma karşıt figür olmasalar da, birbirine benzemeyen farklı karakterde insanlardır. Bunin her ikisinin yaşam mücadelesini ve bir şeyler yapma çabasını gösterir. Fakat her ikisinin akıbeti aynıdır. Kuzma kadersiz biridir. Ufak ticaretle uğraşmakta, işleri yolunda gitmeyince kendisini içkiye vermektedir. Fakat çoğu kişiden farklı olarak onun kişisel acılarına bir de vatan, millet hakkındaki endişeleri eklenmektedir. Bu fikirlerin peşinde bir ara Tolstoy öğretisine yönelir, gezginci bir hayat sürer, perhiz yapar, hayvansal gıdalardan, içkiden vazgeçer, sonra nihilist gruplara takılır, anarşi tarzı bir yaşam sürerek her şeye lanet okur. Tihon’a “*Görüyor musun, kardeşim, anarşistim, nasıl söylesem, garip bir Rus tiyiyim*” der. Ağabeyi Tihon ise farklı bir yolda yürümektedir. Onun hedefi bellidir. Dedelerinin intikamı için Durnovo toprak sahiplerinin topraklarını son karışına kadar satın almayı başaran, gece gündüz çalışıp çabalayıp mal sahibi olan Tihon, sert, iradeli biridir. Kendi emeğiyle yokluktan

³⁵⁶a.g.y., s. 205

iki yüz yirmi desyatına³⁵⁷ toprak, altı öküz, üç inek, boğa, davar, on bir at, kır tayların sahibi olmuştur. Onu romanda tam bir ağa edasıyla izlemekteyiz. En önemlisi o sadece kendine ait olanlara değil, genelde her şeye bir ağa tavrı ile bakmaktadır. Şehirden gelen avcıya, postacı Saharov'a, fuardan dönerken baktığı topraklara, köylerdeki sefalet ve düzensizliğe – her şeye o bir sahipkâr, bir ağa bakışıyla tepki göstermektedir. Ağabeyinden farklı olarak Kuzma hiçbir faaliyeti ile gündemde görünmemektedir. O günkü Rusya'nın faaliyet için olanaklarının olmayışından yakınan Kuzma, "*Tarihi okuduğunda tüylerin diken diken duruyor*" der.³⁵⁸ Kardeşinin bu yorumlarına katılmayan Tihon ise el el üstüne koyup oturmanın da bir anlamının olmadığını düşünür ve "*Sence sefil yaşamak daha mı iyidir?*" karşılığı verir.

Bunin Krasov kardeşlerin karakterlerini yaratırken onların çok orijinal bir kişilik olmasına sanki özenmiştir. Bu anlamda Tihon sadece bir toprak ağası değildir. Varlıklı olmak, topraklarını genişletmek hırsı onu bir an bile terk etmese de o, roman boyunca bunların ötesindeki hususlarda da sürekli dikkatleri üzerinde tutmaktadır. Tihon açgözlü, gaddar bir tüccardır, sömürücü bir yapıdadır. Tihon canlılığı, hareketliliği, zekası ve açkgözlülüğüyle yeni bir tiptir. O sahip olduğu şeylerin değerini bilir ve onları korur. Atalete, tembelliğe, beceriksizliğe hiç tahammülü olmayan Tihon her şeyi ve herkesi eleştirir. Ama bir an da olsa köy ağası olduğu göz ardı edilmez. O bir sömürücüdür. Şehirden gelmiş çizmeli avcıyı gördüğünde "*nasıl ırgat olurdu bundan*" diye düşünmesi, fuarda gördüklerine tepkisi, geri dönüşte bakımsız tarlalar, köyler, yollar hepsi

³⁵⁷ Eski Rusya'da 1.09 hektara eşit arsa

³⁵⁸ Bunin, 1988, 2.cilt, s. 123

onu çileden çıkarır. Bazen uzun uzun düşünceye dalar, felsefe yapar, bazense herşeyin olduğu gibi yaşadıklarının da hesabını kendisine sorar.

Tihon ömür boyu çalışıp çabalayıp, gece gündüz dur demeden bir şeylerin sahibi olmuştur. Fakat sık sık moral bozukluğu yaşar, yaptıklarının boşuna olduğunu ve hiçbir şeye yaramadığını düşünerek üzülür. Kendi hayatının roman olarak yazılması gerektiğini düşünen Tihon, sonra “*Peki neyi yazmalı? Yazılacak ne var ki?*” diye sorar. Tihon Krasov, hayatın anlamını aramaktadır. Ömür boyu çalışıp çabalayıp elde ettiği varlığının onu aradığı, içindeki boşluğu dolduracak bir şey olmadığının farkına varır. Çocuk sahibi olamama fikri onu kahretmekte ve onun anlamsız yaşantı çukurunu derinleştirmektedir. Bu konuda son umudu kesildiğinde “*Niçin bu cehennem azabına katlandım ki? Allah kahretsin!*” der.³⁵⁹ Bazı zamanlar Tihon köyü terk ederek şehre yerleşmeyi düşünür. Fakat bunlar boş bir hayalden öteye gitmez. Bunu aklından geçirdiği an bile düşündüklerinin gerçekliğine inanmaz. Roman boyunca onun buralara – köyüne, evine, malına, nasıl sıkıca bağlı olduğunu görmekteyiz.

Romanda çok sayıdaki figür sanki doğduklarından bu yana aynı düşünce, aynı yaşam tarzıyla yaşamaktalar. Bir tek Tihon’un içinde bir şeylerin kıpırdayışını fark etmekteyiz. Uzun uzadıya yaşam yolunu inceleyen ve boşuna gün geçirdiğini, istediği şeylerin onu mânen huzura kavuşturmadığını fark eden Tihon’da ufak bir manevî uyanış izlenmektedir. Özellikle mezarlıktan geçerken kitabelerdeki yazıları okuyan Tihon, yaşamın anlamsızlığının farkına varır. Suçlarından arınmak için düşündüğü iyilik “*Molodaya’yı Serı’nın Rodkasıyla evlendirmek*” fikridir. Fakat bu iyilik faciaların, uyumsuzluğun ve yeni bir

³⁵⁹ a.g.y., s. 103

mutluluğun başlangıcıdır. Yani, bu “iyilik” bir anlamda Durnovka için gelecek diye düşünölen bu kuşağın mutsuz bir yaşamla başbaşa kalışıdır.

Tihon romanda küçük esnaftan zengin toprak sahibi olmaya dek bir yol geçmiş bir ömür yaşamıştır. Onun için vardığı nokta, büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle 1905 Devrimi sonrası kişi başına toprak dağıtımı, beş yüz desyatınadan fazla toprağı olandan fazlasını alma gibi ortalıkta dolaşan söylentiler onun moralini bozmaktadır. Tihon Krasov elde ettiğı varlığın başına geçirmek, yaptığı işi devam ettirmek için çocuk istemektedir. Aksi halde her şey boşuna gidecektir. Fakat bu arzusu hiçbir şekilde gerçekleşemez.

Tihon tipik bir ağadır. Köylülerin isyan hazırlığı ile ilgili haberi duyduğunda onların kamçılanması gerektiğini söyler.

Tihon kendisi ile başbaşa kaldığında mutsuzdur. O herkesin ondan nasıl nefret ettiğini, korktuğunu ve ellerine fırsat geçerse bir yudum suda onu boğabileceklerini de biliyor. “Ben kimseye acımıyorum, kardeşim, benim kendime acımam lazım” diyen Tihon bu anlamda haklıdır. Tihon mal ve para biriktirme hırsıyla dolu yaşamın mağdurlarındandır. Onun yaşamındakiyle Seriy’in yaşamındaki arasında pek bir fark yoktur.

Tihon romanda korkunçluğuyla bizleri şaşırtmaktadır. Evlendiğinde sağır kadını tercih etmesi ve olup bitenleri kimseye söyleyemeyeceğini bir olumlu vaka olarak bulması dehşet vericidir. “Uzun süre sağır karıyla yaşadı. “fena değil, ağzından bir şey kaçırmaz” diyen Tihon’u zaten roman boyunca özel yaşamıyla hiçbir zaman ilgilendiğini göremiyoruz.

Romanın birinci bölümü Tihon’un uzun uzadıya kendisini incelemesi, yaşadıklarını incelemesiyle biterken anlatıcı devreye girer. Tihon’un geçmişten

bir şeyler hatırlamak istemesi fakat hiçbir şey hatırlayamaması onun manevî yoksunluğunun, güç ve enerjisini boşuna harcamasının sebebi olarak gösterilmektedir. Hayatı boyunca sahip olduğu her şeyin onun bu iç sıkıntısını gideremeyeceği, içindeki yalnızlığı hiçbir gücün yenemeyeceği fikri onu bunaltır ve o daha fazla düşünemez olur.

Tihon karısının bayrama yeni örtüneyim diye eşarby, ters yüzünü örtünerek eskittiğinden acıyla bahseder. Karısının bu hareketini saçma bulan Tihon, onun aptallığına acır ve bu hareketle kendi yaşamları arasında bir benzerlik bulur. Ona göre tek eşarp değil, onların yaşamları da tersinden yaşanmaktadır. Her şeyi koruyup saklamak, bir bayram beklentisiyle ömürlerini harcayıp bitirmek tek Tihon'un değil, romandaki tüm figürlerin yaşam felsefesidir. Bu aslında sembolik bir vakadır. Hiçbir şeye zamanında değer vermemek, hiçbir şeyi layıkıyla kullanmamak ve tadını alamadan eskitmek bu insanların sanki alın yazısıdır.

Tihon İliç enerji dolu, iş beceren, kendine özgü felsefesi olan bir figürdür. Dilsiz aşçı kadınla evliliğinden doğan çocuğunu karısının uykudayken altında ezip öldürmesinden sonra prenses Şahovskaya'nın yaşlı oda hizmetçisiyle evlenir. Karısının sürekli düşük yapması ve ölü kız çocukları doğurması Tihon'u üzmemekte ve düşündürmektedir. O evlat sahibi olamamasını Tanrı'nın ona cezası gibi düşünür. Mutfığa gittiğinde karısının, başkasının beşikteki çocuğunu sevdiğini ve ona ninni söylediğini görünce ilk defa karısına da acır.

Tihon İliç, Kuzma gibi edebiyat ve kültür sorunlarıyla ilgilenmez. Fakat içinde uyanan aydınlanma izlenmektedir. *“Garip bir milletiz! Karışık ruhumuz vardır. İnsan gah tam bir köpek oluveriyor, gah hüznleniyor, acıyor,*

zarifleşiyor, kendi kendine ağlıyor, mesela, Deniska gibi, veya Tihon İliç'in kendisi gibi" der. Mezarlığa girerken Tihon, her şeyi bir kenara bırakıp düşünür: *"Hayat ne kadar anlamsız ve kısadır! Hakikat nerede? İşte her çalının dibi sanki kirli mumlardan yapılmış insan çeneleriyle doludur, - işte insandan geriye kalan şey... Meğer hepsi bu mu? Çiçekler, şeritler, haçlar, mezarlar ve kemikler çürüyüp gidiyor – hep ölüm ve yokluk!"*

Tihon ve Kuzma birbirine karşıt figür değildir, onların sadece yolları ve amaçları farklıdır. Birisi para ve mal peşinde, diğeri ise hakikat peşinde koşuşturan bir 'şairdir'. Fakat sonuç aynı noktada birleşmektedir. Her ikisi yaşadıkları hayatın anlamsızlığı ve ömürlerinin boşa harcandığını itiraf ediyorlar. Yapıtın başında birliktelikleri ayrılan iki kardeş sonunda bir araya gelip yaşamlarının hesabını verdiklerinde *"hayatımız boşa harcandı"* diyorlar. Bunin'de iyilik ve kötülük, ıdıklı ve karanlık yönler karşıt kutuplarda değil, biri diğerrinin yerine geçen bir şekilde izlenmektedir.

Tihon sabah uyandığında sıkıcı ve ölüme mahkum bir yaşantının ezikliğı ile kalkar. İlk olarak hıncını ev hizmetlilerinden alır. Gece sabaha dek dışarıdaki bekçiyi fırçalar, aşçı kadına bir çift laf der. Aşçı kadının sabaha kadar genç delikanlı ile aşk yaşadığından ise içi bulanır gibi konuşur. Bir sabah odada dalgınlığını gidermek için içki içerek kendisine yaşadıklarının bir hesabını sormaya karar verir. İşinin yoğunluğundan *"alnına haç bile vurdurmadıkları için"* çevresindekileri 'domuz' diye adlandırarak onları suçlar. Duvardaki Moskova'nın Kreml'i görünen resme baktığında *"Rezillik! Moskova'yı bile görmemişimdir"* der ve bunun suçunu da 'domuz'lara yükler. Moskova'yı düşünürken yakındaki ana yolun ötesindeki tozağacı ormanında bile olmadığını,

on yıl boyunca bir akşamüzeri halısını ve semaverini alıp orada bir ağacın altında uzanıp dinlenmek istediğini, fakat bunu bir türlü gerçekleştiremediğini de hatırlar. Elli yıllık yaşamının bir su gibi akıp gittiğine üzülmekte ve kendisinin yokluğundaki yaşamda “*Rahmetlik Tihon İliç*” sözlerinden başka bir şeyin kalmayacağını düşünmektedir. Çocukluğunda günlerce ağzına bir lokma ekmek bile değmeyen Tişka, Tihon İliç olmuştur. Uzun ve derin anlamlı düşünceler içindeyken o, seslerinden aç olduklarını his ettiği domuzları yemlemeye iner. Bir anlık Tihon hazin ve duygu yüklü anı bulutlarından her tarafında pislik ve ağır koku hüküm süren ahıra iner.

Tihon İliç bir ömür harcadığı bu yaşamı “*Gözünü sürekli bu komedine ve Nastasya Petrovna’nın çeyizinde getirdiği örtü serilmiş sandığa*” bakarak mı geçirecektir?

Tihon İliç acımasız ve gaddardır. Roman boyunca hiçbir yerde itiraf etmezse de mahvolduğunu düşündüğü hayatı, boşa giden yaşamının hıncını çevresindekilerden alıyor. Smirnova, romandaki metin arkasındaki felsefenin, manevî ve ahlakî değerlerden yoksun ve sadece kendi ihtiyaçları namına yaşam savaşı veren bu toplumda Tihon’un güzellik önünde durması, yaptıklarına son vermesi ve bu yaşamı daha da çekilmez hale getirtmemesi gerektiğini düşünmektedir. Fakat tam tersini görüyoruz. Molodaya bir güzellik objesi olarak Tihon’un dikkatini çeken ilk detaydır. “*Molodaya çiftlikte ırgatlık yapmaya başladı. O, güzel endamlı, zarif beyaz tenli al yanaklı bir kadın idi: Uzun kirpiklerini sürekli yere dikerdi. Tihon İliç’i de heyecanlandıran bu uzun siyah kirpikler idi.*” Tihon Krasov Molodaya’ya ilk başta ipek eşarplar, çizmeler vaat ederek onu elde etmek ister. İsteğine olumsuz cevap aldığı anda şiddete baş

vurur. İşte bu andan itibaren güzelliğin ve zarıflığının, Durnovo şiddeti önünde çöküşü izlenir. Tihon, Molodaya'ya nefsi yüzünden değil, daha fazla böyle güzel bir kadından güzel ve sağlıklı çocuk sahibi olmak arzusuyla sahip olmak istiyor. Arzusu gerçekleşmeyince Molodaya'dan uzaklaşır ve hatta kocasıyla beraber onu çiftliğinden kovar. Molodaya bu evden uzaklaşınca aklı havada Donka Koza adlı kızla arkadaşlık yapmaya başlar. Ve istemeden de olsa bir sürü olaylar yaşar. Donka'nın arkadaşlarının düzenlediği partide sarhoş olana dek içki içer. Onlar Molodaya'yı rezil bir şekilde çırılçıplak ağaçta asılı bırakıp kaçarlar. Az geçmez tüm köy bu konudan haberdar olur.

Araştırmacı yazar Volkov'un fikrinde Durnovka'dan ayrılamayacağını kesinleştiren Tihon bir zamanlar umutlarını bağladığı Molodaya'yı gaddarca cezalandırır. Onu mahvetmek için Serı'nın ailesine iter.³⁶⁰ Deniska ile Molodaya'yı evlendirme fikrinin arkasında bir intikamın durduğunu ileri süren Volkov'un bu iddiasını romanda esaslı bulamıyoruz. Aslında Tihon her şeyden umudunu kesince yaşadıklarını inceler ve yaptıklarından korkar. Bu nedenle bundan sonraki yaşamında iyi işler yapma düşüncesi doğar. Deniska ile Molodaya'yı evlendirme düşüncesi Tihon'un bu yöndeki romanda görünen faaliyetlerinden biridir. Deniska da bu konuya olumlu yaklaşmaktadır. Molodaya da. Volkov'un ileri sürdüğü bu iddiaya katılamıyoruz. Çünkü bu konuda Tihon kendisini iyilik yapan bir aziz konumunda görmekte ve hissetmektedir. Kuzma'nın tüm ısrarlarına rağmen o bu işin peşini bırakmamakta, yaptığı işle huzur bulacağını ummaktadır.

³⁶⁰ Volkov, 1969, s. 109

Tihon Krasov bir mujiktir. Durnovka'ya sahip oluyor, fakat çocuk sahibi olamıyor, kardeşi Kuzma ona yakın birisi değildir. Sonunda yine de Kuzma'yla bir araya gelip onu köye davet eder. "*Çocuksuz insan - insan değildir, verimsiz bir topraktır*" diyen Tihon kendisini şanssız ve mutsuz hissediyor. Kuzma da başka şehirde yaşayan Klaşa'ya kendi kızı olup olmadığından emin olmasa bile özlem duyuyor. Tihon için hayatı anlamlı kıldığını düşündüğü çocuk sahibi olma isteği diğer çocuk sahibi olanlarda var mıdır? Mesela, Serı'nın, Yakov'un çocuk sahibi olmaları onların hayatlarını ne kadar doldurmaktadır? Burada aslında Bunin'in ulaşılmazın güzel olduğu ve her zaman anlam taşıdığı fikri de hatırlanabilir. Bu insanlar ne kendileriyle, ne de başkalarıyla barışık insanlardır. Onun için de bunları ne çocuk, ne de başka tatmin edici şeyler mutlu eder ve onların ihtiyarlık ve ölüm korkusunu uzaklaştırabilirdi. Bazen Tihon'un kendisini mukaddes simalarla kıyaslaması, onlar gibi çocuk sahibi olamaması bir takım hayır işlerine, Durnovka için misyonerlik görevine teşvik etmektedir. Fakat bu da bir an içinde kıvılcım gibi yanıp söner.

Tihon İliç genelde zor kişiliğe sahip bir figürdür. O Rusya tarihinde sonradan zenginleşen köylüleri tipikleştiren bir figürdür, yani 'kulak'tır. Bunin onu "tipik bir Rus insanı" olarak tanıtmaktadır.³⁶¹ Romanın başında hayat dolu oluşu, enerjisi, çalışma azmi, atikliği onu hedefine ulaştırır. Dedelerinin kölesi olduğu Durnovka ağalarının tüm toprağının sahibi olur. Onun bu çabasına şaşırان köylüler gururlarını da saklamıyorlar: "*Zalimdir, ama ağadır ya!*" derler. Tihon'un dış görünümü de sağlıklı, yüce boylu, hareketleri atik olarak tasvir

³⁶¹ Mejevuzovskiy sbornik, 1985, s. 6

edilmektedir. “*Kırk yaşlarına doğru Tihon’un sakalı neredeyse gümüş rengine dönmüştü. Ama yine de güzel, boylu poslu, eskisi gibi yakışıklı idi. Esmer, azıcık benekli ciddi yüzlü; zayıf ve geniş omuzluydu, konuşmasında kararlı ve sert, davranışında atılgan ve çabuk idi.*”³⁶² Konuşmalarında bir ağa edası, bir asaletin olduğu da dikkatleri çekmektedir. Dışarıya yönelik prensiplerinin sert ve katı olmasına karşılık özel yaşamı biraz şaşırtıcıdır. Yıllarca sağır bir aşçıyla yaşayan, sonra bir oda hizmetçisiyle evlenen Tihon’un özel yaşamının hem kendisi, hem de yazar tarafından arka planda tutulduğunu düşünmekteyiz. Tihon’u bir gün evde oturduğunda gelip geçmiş yaşamına göz attığı zamana kadar koşturmaca içinde görmekteyiz. Fakat o gün oturup tüm yaşamını gözünün önünden geçirmesi, bir anlamda bu güne kadar yaşadıklarının hesabını kendi kendine vermesiydi. Bu gün yaptıklarının anlamı ve genel anlamda yaşamın anlamı konusu gündeme gelir. Oldukça gerçekçi olan Tihon kendisini tüm bu maddiyatını verecek bir varisinin oluşuyla teselli ediyor. Ve o an neyin pahasına olursa olsun çocuk sahibi olmaya karar verir. Fakat çocuk sahibi olamayacağı kesinleşince “*o sanki bir günün içinde ihtiyarlıyor*”. Neden? Çünkü onun yaşamının anlamı bu umuduydu, onu yaşatan buydu. Bu onun kişisel trajedisi sayılabilir. Bunun yanı sıra meyhanelerin kapanması, şarap ticaretine devlet kontrolü gibi olayların da Tihon’un hayatında önemli olay olduğu bildirilmektedir. Bu ise onu etkileyen hem kişisel, (gelir sağlıyordu), hem sosyal bir vaka gibi görülmektedir. Bundan sonraki düşüncelerinde de bu ikili çizgi takip edilmektedir. Çocuk sahibi olamayacağını düşündüğünde hayat ona çekilmez görünür ve hayata ‘*kahrolası zindan, cehennem olsun*’ der. Tihon’un

³⁶² Bunin, 1988, 2.cilt, s. 98

şehir pazarına gidişini anlatan pasaj da bu ruh halinin bir daha tekrarı ve boyutlarının genişlediğini göstermektedir. Genelde, önceleri Tihon'un bu pazarlara büyük bir keyifle gittiğinden bahsedilir. Fakat Petrovka Bayramında dört günlük bu gidişi onun artık hiçbir şeyden keyif almadığını gösterir. Bunun sebepleri arasında havanın sıcaklığı, uykusuzluğu, hastalanması gibi etkenlerden bahsedilse de aslında ruh hali ile bağlantılı olduğunu fark etmek zor değildir. Pazardaki satışlarını gönülsüz yapması, bilerek fiyatları yüksek söylemesi, gördüğü her şeyin onu rahatsız etmesi, hakim olamadığı ruhsal bozukluğuyla, moralinin olmayışı ile bağlantılıdır. O burada kendi alış verişini değil daha geniş anlamda çevreyi ve Rusya'yı düşünmeye başlar. *"Tanrım, ne biçim memleket!"* der. Pazardan eve dönüşünde de sinirli hali, moralinin bozuk olması izlenmektedir. Yolda gördüğü köylerin sefilliği, tarlaların bakımsızlığı, insanların sefaleti ve cehaleti onu kahrediyor. Onun gibi *"yaşamın anlamı çalışmak"* olan bir insan için tembellik ve işsizlikten geberen bir toplumu görmek çekilmezdir. *"Kendi hayatını şimdilerde daha sık zindan diye adlandırıyordu... Birkaç yıl bir gün gibi öylesine anlamsız ve hızlı geçti."*³⁶³

Rus-Japon Savaşı, Durnovka'daki isyan gibi olaylar Tihon'u işinden soğutmaktadır. O bir ara hatta her şeyi satıp şehre taşınmayı düşünür. Bu moral bozukluğu sıralarında Tihon'un Molodaya'ya ilgisi ortaya çıkmaktadır. Bunun bir aşk olabileceği düşünülürken yine de hesaplarının hedef alındığı izlenmektedir. Onu Molodaya'ya iten ona sahip olmak fikrinden daha çok çocuk sahibi olma isteğidir. Nitekim bu isteğinin gerçekleşmediği kesinleşince bu ilişki de kendiliğinden son bulur.

³⁶³ a.g.y., s. 109

Tihon'un uzun süren hareketli yaşamı Kuzma'nın köye gelişinden sonra yavaşlar ve hatta daha monoton bir şekil alır. Burada Tihon hareketliliğinden daha çok düşünceleri, anıları, geçmişteki hatıralarıyla öne çıkmaktadır. Tüm gün boyunca malların beslenmesi, bakımı, evdekilerin uğraşları onu rahat ettirmemektedir. Özellikle soğuk havada sıcak sobanın yanında oturup geçmişin acı-tatlı anılarıyla başbaşa kaldığında yaşam ve ölüm hakkında duygu yüklü düşüncelerinin bir anda yarıda kalması, alt kattaki ahırdan domuzların aç olduklarını hatırlaması konudan konuya atlayışta çok uç noktalardır. Onun ayazlı bir havada sıcak odadan çıkıp ahıra gitmesi onun yaşantısının zorluklarından da haber vermektedir. Tihon her ne kadar ağa olsa da köylülüğü üzerinden gitmemiş bir tiptir. O hayvanlarının karnı tok olduğunda rahat eder. O, sahip olduğu konumunu işte böyle çalışmasına borçlu olduğunu idrak etmektedir, aksi halde *“sefil, az buçuk yazıp okumayı beceren çocuktan Tihon İliç değil, bir Tişka olurdu”*. Morali nasıl olursa olsun işi söz konusu olduğunda Tihon, bir asker itaatiyle işinin başına geçerdi. Ama bazen kendini işine vermesinin onun hayatından neler aldığını hüznle düşünmekten de kendisini alıkoyamaz. Burada onun kendisini Deniska ile kıyaslaması, onunla bir araya koyması garip bir tesadüf müdür? Tüm yaşantısını gözünün önünden geçiren Tihon *“hatırlanacak bir şey var mı ki?”* üzüntüsüne kapılır. Fakat bu fikri kendisine yapılmış bir haksızlık gibi görerek hemen düzeltir. *“Demek ki bir şey vardı ki, Tişka değil, Tihon İliç oldum”* der. Çocukluğu, yetişkinliği ve gençliği hakkında tutarlı bir anısı yoktur. Anne babasını bile zor hatırlar. Bunun, geçmişin unutulmasının bu boyutunu insanlık ayıbı gibi verir ve Tihon'un dilinden *“Başka yerlerde de böyle mi ? Olamaz”* der.

Kendi hayatındaki acılı olayları hatırladıktan sonra Tihon'da ilk defa merhamet hissi uyanır. O Serı ve Molodaya hakkında düşünür. Onlara acır. Aynı zamanda kendinde suçluluk duygusu uyanır. Bu suçluluk duygusu kişilerin önünde değil, Tanrının huzurunda bir suçluluk duygusudur. Tihon kendisini affettirmeye karar verir. Bu amaçla birilerine yardım etmek arzusu doğar içinde. İşte köyün en sefil, yardıma muhtaç iki insanı: Molodaya ve Deniska. Fakat bu saçma trajik evlilik bu insanları mutlu edemez. Bu iki insan farklı oluşlarıyla birbirine uç noktalardadır. Bunu düşünen kim? Manevî yoksunluk ve hiç kimseye gerekli olmama düşüncesi Tihon'a kadere hükmetme cesareti verir.

Kendisini '*verimsiz bir incir ağacına*' dönüştüren yaşantıyı konu alan bir yapıt yazmak isteyen Kuzma, ağabeyinden farklı bir ortamın havasını solumakta, farklı insanların çevresinde çırpınıp durmaktadır. Tihon'a göre onun çevresi ve muhatap olduğu sosyal kesim daha geniştir. Çalıştığı farklı iş yerleri, tanıştığı insanlar onu hep dışlamakta ve onunla alay etmektedir. Eğer Tihon'un ilk başlarda yaptığı işlerden çevresinde şaşkınlık ve gururla bahsedilmekteyse, Kuzma'nın uğraşı bir maskaraya alınıp alay edilmektedir. Kitabı yayınlandığında Pazar cemaati, esnafı ve işçisiyle onu ortaya alıp gülerler, alay ederler. Bir tek özgür düşünceleriyle tanınan ihtiyar Balaşkin onu desteklemektedir.

Kuzma, maddî yönden ihtiyaç içindedir. Fakat bu onu çok üzmez. Manevî yalnızlığı, desteksizliği onu kahretmektedir. Bilim ve kültüre aşırı düşkünlüğü, onun manevî açlığı kişiliğinin yetişmesinde bir takım saplantılara sebep olmaktadır.

V. Muromtseva-Bunina Bunin'in "Köy" romanında baş figür olarak Kuzma'yı hedeflediğini, romanın ikinci bölümünü yazmayı ve burada Kuzma'nın üzerinde yoğunlaşmayı planladığını yazar. Burada Tihon'un ölmesi, Kuzma'nın mirasa kavuşması ve Moskova'ya taşınarak orada önce amatör yazarlar derneğinde, sonra ise bir edebî dernekte faaliyet göstermesi planlanmıştır.³⁶⁴

Kuzma'nın da hayatı çevresindeki insanlarınkinden farklı değildir. Mükemmel ruhu, zengin iç dünyası, hassas yapısı manevî arayışlarının gerginliği ile boşuna eriyip gitmektedir. Sonuçta hiçbir şeyin sahibi olamayan Kuzma, maddî geçimini sağlamak için ağabeyine sığınmak zorunda kalır. Çevresindekilere duyarlılığı, onların kaderine kendi sorunları kadar acıyan Kuzma'nın kimse tarafından değerlendirilmemesi konunun en acı boyutlarındandır. Hastalandığında bu duyguyu derinden yaşayan Kuzmaya herkesin ilgisiz kalışı okuru da hüzünlendirir. Bir baba gibi sevdiği Molodaya'nın bile itinasızlığı onu üzer. Bunin Molodaya'nın Deniska ile mutlu olmayacağını bildiğine işaretler vermektedir. Kuzma'nın bu evliliğe karşı çıktığında Molodaya'yı bu evlilikten vazgeçirmeye çalıştığı sırada Molodaya'nın verdiği cevap ilginçtir: "Ölüyü mezardan da başka yere taşımazlar ki!" Bu cevap Molodaya'nın da Deniska'yla evliliğine bir ölüm, bir mahvoluş gibi baktığını göstermektedir.

Kuzma ağabeyi Tihonla yıllar sonra buluştuğunda kim olduğunu şu sözlerle açıklıyor: "Biliyor musun ben anarşistim..."³⁶⁵ Sonra ise söylediklerine

³⁶⁴ İ.A.Bunin, *Romanı, rassakazı, vospominaniya*, "Moskovskiy raboçiy, 1961, s.

609, Bkz.: Afanasyev, 1966, s. 87

³⁶⁵ Bunin, 1988, 2.cilt, s. 118

açıklık getirerek siyasetle uğraşmadığını, kimseye zararı dokunmadığını ve işinin üstesinden gelmeye çalışacağını bildirir. Kuzma ağabeyini iş konuşmasında uyarır: *“İşini gereğince yöneteceğim, ama açıkça söylüyorum, köylünün derisini soyamam.”*³⁶⁶

Tihon kardeşinin şiirler kitabının yayınlandığını duyduğunda sevinmiş ve gurur duymuştur. Fakat şimdi önünde duran kişinin söylediklerine şaşkınlıkla bakmaktadır. Kuzma ona Rus olduğundan utanç duyduğunu söylemekte, sayısız örneklerle yabani bir ulusun evladı olduğundan mahcup olduğunu bildirmektedir. Kuzma aracılığıyla romanda farklı bir bakış açısı iletilmektedir. Bu anlamda okur onun ismine rastlayana dek bir beklenti içerisinde kalır.

Tihon İliç, Rodka’nın ölüm haberini duyar duymaz soluğu Kuzma’nın yanında almaktadır. Bunun nedeni açıklanmazsa da iki kardeş arasındaki konuşma ilginçliği ile dikkate değerdir. Bu konuşmada Kuzma’nın konuya yaklaşımında onun bazı yönleri üzerinde durmak gerekir. Telaşla Kuzma’ya giden Tihon olayı anlattığında Kuzma konuyla hiçbir ilgisi yokken şöyle der: *“Bir düşünsene: Halkımız kadar gaddar, yırtıcı bir yaratık var mı?”*³⁶⁷ O bir kuruş çalan bir hırsızın arkasından Pazarda bulunan tüm halkın koştuğunu, onu yakalayıp ölesiye dövdüklerini, dayak ve yangınları herkesin koşarak izlediğini ve hatta olay çabucak bittiğinde üzüldüklerini, aile arasındaki kavgalardan keyif aldıklarını üzüntüyle anlatır. Toplumdaki yanlış ve cehalet dolu davranışlara pek çok örnek gösteren Kuzma geçmişe baktığında da farklı bir manzaranın görünmediğini acıyla anlatır. Tihon geri döndüğünde Kuzma’nın suçlamalarının yanında kendi yaptıklarını anlamsız bularak sakınleşir.

³⁶⁶ a.g.y., s. 118

Birinci bölümde yüzeysel bahsedilen Kuzma'ya romanın ikinci bölümünde geniş yer verilmektedir. Bölümün başında ilk olarak onun kendisinden değil arzularından bahseden bu cümleler yer almaktadır. *“O kendisinin nasıl harcadığını, kendi fakirliğini, sefilliğini ve onu çaresiz kılan “verimsiz bir incir ağacına” dönüştüren hayatı, sıradanlığıyla, insanı dehşete düşüren bu hayatı, sınırsız bir acımasızlıkla tasvir etmek istiyordu.”*³⁶⁸ Bu arzusuyla okurun dikkatini çeken Kuzma'nın da Tihon gibi roman boyunca üç boyutlu tasvir edildiğini görüyoruz. Birinci boyuttaki Kuzma arzularıyla görünen Kuzma'dır.

Volkov, Kuzma'nın Bunin'in düşüncelerinin ileticisi olduğunu yazar.³⁶⁹ Bir çok eleştirmen Kuzma karakterini yazarla özdeşleştirir.³⁷⁰ Rusya'nın kaderine ve onun acı nasibine bîgâne kalmayışı Kuzma'nın en dikkate değer özelliği olarak görülebilir. Romanda Kuzma, peşinde olduğu hakikati bulamazsa da hayalindeki eğitimli ve kültürlü ulus ideali ile sevilir. Bu Bunin'in hayal ettiği bir arzudur. Fakat yazar bu arzunun gerçekleşmemesini Rus insanının yapısında olan çelişkilerde görmektedir.

İlk bakışta farklı olan Krasov kardeşleri her ne kadar karşıt figür gibi görünse de aynı kaderin ortaklarıdır. Kuzma *“Yüz binden fazla okuma yazması olmayan bir ülkede”*³⁷¹ doğduğunu en büyük şanssızlığı saymaktadır. Buna rağmen o, bu memlekette okuyup yazmayı öğrenmeye çaba gösteren birisidir. Bu okuma yazma onu tatmin etmiyor ve kendini aydınlatamıyor. O bunun nedenini bilimin eksikliği ve cehaletin yaygınlığına bağlar. Aslında

³⁶⁷ a.g.y., s. 122

³⁶⁸ a.g.y., s. 149

³⁶⁹ Volkov, 1969, s. 91

³⁷⁰ Smirnova, 1991, s. 77; Afanasyev, 1966, s. 144; Sbornik, 1974, s. 13

³⁷¹ Bunin, 1988, 2.cilt, s. 149

burada yazarın aydın toplum imajı yaratmaya çalışanlara ironisi hissedilmektedir. Coşkulu, fakat perspektifi olmayan bir çaba sonuçsuz kalır. Çünkü Kuzma'nın çevresi basit olayları bile anlamayan, hatta farkına varmayan insanlarla doludur. O yalnızlığının kurbanı oluyor. Tüm çabalarının boşa gittiğini şöyle itiraf eder: *"Bir şeyi idrak ediyordu: "Eğitilemedim. Hiçbir şeyi bilmiyor ve düşünemiyorum!"*³⁷² Yazar ondan bahsederken *"Yaşam üzerinde düşünürken hem kendisini eleştirir, hem de haklı buluyordu. Ne diyebilirdi, onun başına gelenler kendi başına eğitime yolunu seçen tüm Rusların kaderiydi."*³⁷³ Kuzma hareket etmeye, düşüncelerini gerçekleştirmeye kadir birisi değildir. Çevresindeki çirkinlikler, cehalet, kabalık, yokluk, sefillik onu rahatsız etmektedir. fakat o hiçbir şeyi yapmaya kadir değildir. O 'kendi işe yaramazlığını' zorlukla saklayabilir. Tihon da bunun farkındadır.

Kuzma Krasovun bir karakter olarak en önemli fonksiyonu romanda Rusya ve Rus halkı hakkındaki görüşleri iletmesidir. Romanda bu konular hakkında düşünmek ve fikir sahibi olmak için onun önce Balaşkin'in konuşmalarına olan ilgisi, merakı üzerinde durmamız gerekmektedir. Balaşkin ve Kuzma'nın konuşmalarından onların halkçıların Rus köylüsünü idealize eden fikirlerine karşı oldukları görülmektedir. Kuzma'ya göre onlar bu Rus köylüsünü tek yönlü, yani sürekli överek tanıtımlarıyla Rusya'nın tarihine gölge düşürmüşlerdir.

Rus halkı ve Rusya tarihi hakkında olumsuz düşüncelere ilk olarak Balaşkin'in konuşmalarında rastlamaktayız. Balaşkin okuduğu ve duyduğu tüm vahşetlerden bahsederken bütün bunlarda devletin mi suçu var? diye sorduğunda

³⁷² a.g.y., s. 206

Kuzma susar. Bu yargılamayı romanın sonraki sayfalarında Kuzma'nın da benimsediğini görmekteyiz. Hatta Tihon bile bu fikirlerin bazılarına katılmaktadır. Durum böyle olunca romanda üç farklı kişinin aynı şekilde görüş sahibi olması konunun ciddiyetini göstermektedir. Romanda Kuzma Pazar ortamının etkisini üzerinden tamamen atamamaktadır. Her ne kadar görüş ve düşünceleriyle farklı bir kişilik olduğunu görsek de bazı konularda oradaki cemaatle ortak olan çizgileri de gözden kaçırmamaktadır. Kuzma düşünce ve duygularını ister istemez toplumdakilerle paylaşmaktadır. Bunlar Balaşkin'in dışında Pazar cemaatidir. Bu insanlar onları ilgilendiren konulara Kuzma'nın onların zevkine hitap eden bir şeyler yazması konusunda ikna etmektedirler. Fakat Balaşkin'le tanışması ve onun aracılığıyla Rus ve dünya klâsiklerini tanınması onun ufku genişletir. Fakat Balaşkin'le tartışmasından sonra şuurunda bir tohum gibi kalan bazı saplantılar onu rahat bırakmaz, aklını karıştırır. O zaman zaman Balaşkin'le çoğu zaman da kendi kendine bu sorunların ne kadar gerçek olduğunu tartışır.

Balaşkin onun Rusya'yı geniş anlamda sorunlarıyla ele alan bir yapıt yazma isteğini duyduğunda Suhonosı'nın hikayesini anlatır. Rusya'nın bir köy olduğunu unutmamasını ve Suhonosı'nın binlerin genelleştirilmiş bir tipi olduğunu anlatmasını ister. Pazar aydını Balaşkin Kuzma için bir manevî hoca değerindedir. Fakat gün gittikçe o da Kuzma'yı tatmin etmez. Kuzma, içinde büyüyen, 'aç Kuzma'yı doyurmak için seyahate çıkar.

Kuzma bir lokma ekmek peşinde birçok yeri dolaşır, birçok yerde çalışır. 10 yıla yakın Voronej'de yaşayan Kuzma, evli bir kadınla aşk yaşar. Buradayken

³⁷³ a.g.y., s. 149

Tolstoy Öğretisinden etkilenir ve bir ara bu öğretinin müritleri gibi yaşar, et yemez, içki ve sigara içmez, hep manevî temizliğe, arınmaya yönelik düşüncelerle yaşar. Tüm bu arada Tolstoy'un "İspoved"'ini elinden düşürmez ve hatta bir ara Kafkasya'ya gidip yerleşmek ve din adamı olmak ister. Fakat bu geçici bir ruh hali gibi görülmekte, o yine de eski halindeki yaşamına dönmektedir. Kuzma pratik bir tip değildir. Aklındaki bütün düşüncelerini bir araya getirip bir kitap yazmak ister, fakat bunu bir türlü gerçekleştiremez. Hatta Durnovka'ya yerleştikten sonra bu arzusunu gerçekleştirmek için her türlü ortamın var olduğu bir dönemde, hiçbir maddi kaygısının, işinin ve sorumluluğunun olmadığı dönemde bile bunu yapmaz. Yazmak için bazen hava durumunun iyi olmamasını bile engel sayar. Kuzma kendini eleştiren bir tiptir. Hiçbir zaman büyük bir insan olamayacağını bizzat kendisi itiraf eder.

Bunin Kuzma'yı Rus edebiyatında daha öncelerde Gogol sanatında görülmüş bir yöntemle - bir Rusya yolculuğuna çıkarır. At arabasıyla yolculuğu sırasında çevresinde gördüğü her şeyin tüm çıplaklığıyla tasvir edilmesi, kasabaların, köylerin, insanların sefil ve bakımsız halleri Kuzma'nın içini sızlatmaktadır. Bu yolculuk sırasında Gogol'un sözlerini hatırlaması da bir tesadüf değildir ve yukarıdaki fikrimizi kanıtlamaktadır. *"Gogol'ün şu sözleri aklına geldi: "Rus ili, ey Rus memleketi!.. ah ne söyleyelim, riyâkârlar, lânete gelesiniz siz!"*³⁷⁴

Kuzma her şeye üzülmekte ve aynı zamanda da acımamaktadır. Ona göre halkın bu vahşet dolu yaşamından kendisi sorumludur. Tarla almak için gittiği çiftlikte gördükleri onu sarsar. Beklemek için hizmetçi odasına giren Kuzma

³⁷⁴ a.g.y., s.159

içerinin iğrenç ortamdan, kir ve sineklerle dolu odada kör bir kızın sineklerle dolu bir tabaktan sütü kaşık kaşık yemesinden ve yan tarafta ölmüş çocuğun naaşının bir kenara önemsizce uzatılmasından dehşete düşer. Geceleyin bahçedeki bekçilerle kalan Kuzma, bu insanlık dışı yaşam şekline ve yaratıkları anımsatan bu hasta ve ilkel insanlara hiddetlenir. Bu bekçilerden birisi ağanın çocuğunun müzik çalışmasından sinir olmakta, Akim diye birisi bülbülü sırf şakıdığı için param parça etmek istemekte, karısını 15 kapik için ihtiyar Pankov’a satmakta ve “*rengi mi solacak*” demekte, veremli Mitrofan “*ecelin yetmeyince ölemezsin*” diye doktora gitmemektedir. Kuzma bu insanların korkunçluklarının sebepleri üzerinde düşünmekte ve tezeklerin üzerinde yatan, verem hastası olan birileriyle aynı tabaktan yemek yiyen, bir hayvandan farksız yaşayan bu insanlardan fazla bir şeylerin beklenemeyeceğini düşünür ve bunları doğal kabul eder.

Kuzma, Durnovka’ya yerleşir. Burada o köylülere Tihon’dan farklı olarak yaklaşmaktadır. Köyde okulun olmasına sevinen Kuzma ne yazık ki öğretmenle tanıştığında ve öğrencilerle eğitim gördükleri konular üzerinde konuşunca tekrar umutsuzluğa kapılır. Kuzma toplumdaki tüm olumsuzlukların eğitimleşmeyle giderileceği görüşünde birisidir. Fakat eğer eğiten kişi Parmen adlı bu köy öğretmeniye ve yarım saat konuşması sırasında Kuzma ondan akli başında bir cümle duyamıyorsa, durum düşündürücüdür. Kuzma hayal kırıklığına uğramıyor. Sadece tahminlerini kanıtlamak için bu köy öğretmeniyle konuşur.

Kuzma köyde bulunduğu sırada köylülerin sorunlarıyla ilgilenmektedir. Fakat sorunlar korkunçluğu ve çözümsüzlüğüyle onu bıktırmakta ve umutsuzluğa kapılmasına sebep olmaktadır. Kuzma köydeki insanların anlamsız

yaşadıklarını, hiçbir düşünmediklerini, ne yarın endişesi taşıdıklarını, ne dün hesabı yaptıklarını izlemektedir.

Kuzma'nın siyasî ve toplumsal bakışı sınırlı ve muhafazakâr görünse de, hedefi doğrudur. Bunin'in hiçbir eserinde, hiçbir figür Kuzma kadar Rusya'nın geçmişi, bu günü, siyasî ortam ve benzeri konularda bu kadar coşkulu ve heyecanlı düşüncelerin sahibi değildir. Ara sıra Tihon'un da katıldığı bu tartışmalar romanda ana konunun yelpazesi içerisinde yer alarak, konunun tam olarak yüklendiği düşünceleri iletmeye hizmet eder.

Kuzma tesadüfen karşılaştığı köylülerin gözlerinde sevinç, anlatılamayan bir sevgi ve iyimserlik fark etmektedir. Bunin, Kuzma'ya her ne kadar sempatiyle yaklaşıp da, onun köyde yaşadığı müddet içerisinde köylülerin ona değil, onun köylülere benzediğini gözden kaçırmıyor. Kuzma da diğer köylüler gibi sık sık yıkanmamaya, onlar gibi yaşamaya başlar. Bu durum, halinden memnun olan Kuzma'nın da damarlarından Durnovkalıların kanının aktığını göstermektedir.

Gün geçtikçe Kuzma kendi kaderinin de Durnovkalılarla birleşmesine şaşırır. Kuzma sadece manen değil, fiziksel olarak da zayıf düşer. Hastalığı sırasında kızı Klara'nın, Molodaya'nın şefkatine ihtiyaç duyması bu güçsüzlüğün bir göstergesidir.

Kuzma'nın Odnovorka'yla sohbeti, onun ciddi, ılımlı ve iyilik dolu yapıya sahip olan oğlunu fark etmesi dikkate değerdir. Bu insanlar anlamsız ve gaddarca bir yaşamın kurbanlarıdır. Kuzma olayları kınasa da pasif bir izlenimcidir.

Kuzma Krasov yalnızlıktan, çaresizlikten yakınır. Her tür yolu – Tolstoy Öğretisi yanlısı, gezginci, ‘halkın şairi’ olmak, - deneyerek hiç birisinde kendini bulamayan Kuzma en son ya bir manastıra kapanmayı ya da intihar etmeyi, kendi sözleriyle söylersek “gırtlığını koparmayı” bile düşünür.

Kuzma, Rus insanını inanç konusunda da suçlamaktadır. Mesela, “*Nasıl bir Tanrımız vardır? Deniska’nın, Akim’in, Menşov’un, Serı’nın, senin, benim nasıl bir Tanrı’mız olabilir ki?*” diye kendi kendine sorar durur. Bahçedeyken Akim’in de gece ayinini yerine getirmesine şaşırmıştır. “*Akim masanın arkasından kalktı, arkasını lambaya çevirerek acele üç kez haç vurarak aniden belini büküp evin karanlık köşesine baş eğdi; lif gibi düz saçlarını salladı, yüzünü kaldırıp fısıltıyla dua okudu. Onun büyük gölgesi evdeki ahşap kutulara düşerek bölünürdü. O yine haç vurup yine aniden belini bükerek ibadet ediyordu. – Kuzma şimdi ona nefretle bakıyordu. İşte, Akim dua ediyor – cesaretin varsa ondan sor, Allah’a inanıyor mu? Aladoğan gibi gözleri yerinden oynar! Yoksa o tatar filan mı?*”³⁷⁵

Kuzma’nın takdir edilecek düşüncelerinden en önemlisi insanlara vahşice davranmanın, özellikle kadınlara zor kullanmanın ortadan kalkması gerektiği konusundaki düşünceleridir. Bu düşünceler bir insan gibi onun kafasında, benliğinde yer almaktadır, fakat onda bunlar için mücadele etmek, bu sorunları ortadan kaldırmak konusundaki eğilimlere katılmak gibi bir davranış ve hareket izleyemiyoruz. Kuzma romanda bu çekilmez hayat şartları, bu iğrenç insanî ilişkiler içerisinde yetişen ve insanî değerlerin yüceliğini ve güzelliğini benimseyen insanlardandır. Yaşadıkları onu bu çirkef dolu yaşamın dibine

³⁷⁵ a.g.y., s. 172-173

çekemiyor, o herkesten farklı olarak içinde ışıklı düşünceler besleyerek korunabilir.

Kuzma herkesten farklı birisidir. Sadece Rus değil, dünya klasiklerine olan merakı, bir çok kitap okuması, hatta gördüklerini, bildiklerini kapsayan geniş kapsamlı bir kitap yazmak konusundaki düşünceleriyle o farklı birisidir. Fakat köye yerleştikten sonra o çevreyi kendi etkisi altına almak yerine kendisi onların etkisi altına girer. Bunun belirtileri çok ince detaylarda görünmektedir. Mesela, diğerleri gibi yüzünü yıkamamaya başlaması ve temizliğine dikkat etmemesi gibi. Romanda sadece o değil, herkes bu korkunç cehaletin, geride kalmışlığın tanığıdır. Tüm olaylardan herkesin haberdar olması veya tüm olayların herkesin gözünün önünde cereyan etmesi kapalı hiçbir şey bırakmamaktadır.

Tihon'a bakarak Kuzma, hayatını boşa harcadığının hesabını daha erken yapar ve hayatın sıradan geçim işleriyle uğraştığı için tükendiğini idrak eder. 5 yıl ticaretle uğraşan, 10 yıl tefecilik yapan, sonra onun bunun iş yerinde rastgele işlere yardım ederek geçimini sağlayan Kuzma, sonunda kardeşine sığınmak zorunda kalır. Onun için en dehşet verici olanın *"Hayatta en korkunç olan ise onu bu kadar sıradanlığı, aleladeliliği ve fark edilmeyen hızla hiçliğe dönüşmesidir"*³⁷⁶ diye düşünmektedir. Sonuçta aynada kendisine baktığında saçları beyazlamış aç ve zayıf bu insanın, kendisini anarşist diye adlandırdığı halde anarşistin ne olduğunu bile doğru dürüst açıklayamayan bu kişinin, niçin ve kimin için yaşadığını bilemez. Boşuna yaşamışlık fikri roman boyunca bir çok kişi hakkında ya söylenmekte ya da düşünülmektedir. Örneğin, Serı için, *"bu yıl da boşuna geçti"* denmektedir.

³⁷⁶ a.g.y., s.149

Kuzma da Tihon gibi Durnovka'nın ilkel yaşamından nefret etmektedir. Fakat kendileri de bu yaşamın içindedirler ve zaman zaman onlarda da vahşi, ilkel duygular baş kaldırmaktadır. Mesela, Tihon köylülerin isyanı sırasında olayla hiç kimsenin ilgilenmediğine hiddetlenir. Milletvekillerinin sosyal sorunları gidermek için hiçbir girişimde bulunmadıkları, sağlık hizmetinin yokluğu, aşıların yapılmaması gibi olaylardan şikayetçidir. Ama bir anda köylülerin yaptığına hiddetlenerek bir gecenin içinde tüm köyü yakmayı veya içilecek suyu zehirlemeyi bile düşünebilir. Bu fikri onun da içinde bulunan ilkel duyguları, vahşiliği ve acımasızlığı göstermektedir. Tihon Kuzma'ya onun yaşam tarzından memnun olmadığı konusunda sitem ettiğinde bir anlamda kendisini de suçlar. Mal sahibi olmuştur, ama fark etmeden geçen yaşamından tat alamamıştır, kimseye faydası da olmamıştır.

Kuzma Rusya'da maddî yokluk içerisinde kendi başına yetismeye çalışan, yazar olmayı hayal eden bir tiptir. Olaylar Tihon'u kendi yaşantısı, gelir ve gider merakı doğrultusunda ilgilendiriyorken, Kuzma bu tabloya daha geniş bir anlam katmaktadır. Sürekli okuduğu Rusya tarihini, 19. yy yazarlarını iyi bilen, konuşmalarında sık sık edebî eserlerden alıntılar ve tarihî olaylarla kıyaslamalar yapan Kuzma'nın manevî potansiyeli büyük değildi. Kuzma iyi bir gelecekte umudunu kesmiş durumdadır.

Kuzma Rus insanının cehaletini, yaşam tarzına hakim olamamasını asırlardır içine kök salmış otomatikleşmiş yaşam biçimiyle, onların düşüncelerindeki muhafazakârlıkla açıklamaya çalışmaktadır. Kuzma'nın söyledikleri bir ithamnameyi anımsatır, fakat bu onun söylediği son karar değildir. O halen arayışlar içindedir.

Kuzma'nın hayattaki en büyük amacı “*yazıp okumayı bilmek idi.*” Fakat amacın belli olması da Rusya’da bir şeylere varmak anlamına gelmiyordu. O amaca giden yol çok uzun ve tümseklerle doluydu. Bunun en bariz örneğini Kuzma’nın yaşantısında izleyebiliriz.

Kuzma hakkında bilgi verildiğinde onun yüz binlerce okuma yazması olmayan insanın bulunduğu bir memlekette doğduğunu ve hâlen sokak dövüşlerinde öldüresiye dövüşlerin, cehaletin ve barbarlığın hüküm sürdüğü Çernaya Slaboda’da büyüdüğü bildirilir. Bireyin ulusun kaderini belirleyen unsur olarak görme fikri Kuzma’nın düşüncelerindeki temel felsefeden biridir. Kuzma olup bitenlerden herkesi, hatta kendisini de suçlar. O “kendisini hem suçlar, hem aklar.” V. Şklovski “*İnsan evladı az sevinmektedir. O kendi kişisel acılarından çok genel insanlık acılarıyla daha sık hüznlenmektedir*”³⁷⁷ der. Kuzma da kişisel acılarından çok insanlığın acıları yüzünden kahrolmakta ve üzülmemektedir.

Kuzma siyasetten uzaktır. Hakikat peşindedir. Artık Balaşkin’le tartıştığı zamandan farklı görüşe sahip Kuzma Tanrı’ya inanmaz. Fakat hastalandığında iyileşmesi için Tanrı’ya dua eder. O, Rus halkının kaderi hakkında karamsarlığa kapılmış, sonuç olarak Rus halkının mutsuzluğa mahkûm bir halk olduğu kanaatine varmıştır. Kuzma “*Rus köylüsü mutsuzdur ve bunun suçlusu sadece kendisidir*” fikriyle “*Rus halkı, Rus köylüsü mutsuzdur, sürüm sürüm sürünmek onun nasibidir*” düşüncesi arasında kendini yorup durmaktadır. Rus halkı büyük bir halktır, inancına sıkıca sarılan Kuzma okuduklarından ve

³⁷⁷ V.Şklovski, *O teorii prozi*, Moskova, 1983, s. 214

gördüklerinden sonra kati bir karara varmaktadır. Rus halkı hem suçlu, hem de kadersizdir. Hatta suçluluktan daha ziyade kadersizdir.

Kuzma ‘Çarşı aydını’ Balaşkin’le sayısız tartışmalarında, konuşmalarında ve kendi başına düşüncelerinde bir şey hedef alınmaktadır: Rus aydınının kimliği, karakteri, Rus halkının yaşadıklarında ve kader paylarındaki sorumlulukları ve suçları.

Sosyal gerçeklik Kuzma’nın kaderine kendi izlerini yansıtmaktadır. Genelde psikolojik yapısı ve paylaştığı kaderiyle ağabeyi Tihon’la aynı şeyleri yaşasa da, hayatı derin boyutları ve incelikleriyle algılamasıyla ondan farklı olmaktadır. Aklıyla düşünen tek figür olan Kuzma’nın bile iç dünyasında saçma, boş, zararlı fikirlerinde olduğu izlenmektedir.

Bunin’in yapıtlarında insan toplumun dışındadır ve her zaman bir yalnızlık içindedir. Kuzma Krasov çok yalnızdır. Bu yalnızlığın sosyal nedenleri vardır. Ne şehirde, ne köyde mevcut olan toplumsal-tarihi ortam onun düşüncelerini uygulamaya müsait değildir. O sürekli ayrı ayrı sorunlar üzerine düşünür, insanlık dışı tavır, davranış ve düşüncelerin nedenlerini ve kaynaklarını araştırır. Fakat Durnovka’nın değişmeyen ilkel insanları ve yaşam tarzı onun umutlarını kırar. *“İlkbaharın gelişi içinde hüznü ve sevinçli duygular uyandırdı ve Durnovka’dan başını alıp gitmek istedi.”*³⁷⁸ Kuzma’nın Tihon’a göre hissetme ve algılaması kuvvetlidir ve o konuya daha geniş açılı bakmaktadır. Onlar sanki iki tip insanın sorunlarıyla yaşamaktalar. Birisi şehir, insanlar, gazeteler ve yeni haberlerle ilgilenmektedir, diğeri ise dükkan, iş, mujiklerin adi ve şerefsizliğinin peşindedir. İşte bu yüzden onların insanlara yaklaşımında da fark vardır. Tihon

³⁷⁸ Bunin, 1988, 2.cilt, s. 200

insanların eksik yönlerini, kabalığını, gaddarlığını gördüğünde hiddetlenir ve onlara lanet okur, Kuzma da sinirlenir, bazen küfür bile eder, fakat onlara yürekten acır.

Romanda kardeşler aslında çok ciddi sorunlarla uğraşmaktadırlar, fakat anlaşılmazlık dolu bir çıkmaza düşmüşler gibi çabalamaktadırlar. Eğer bir şeyleri idrak ettiklerini fark etseler bile yaklaşım şekli yine de farklıdır. Kuzma ve Tihon Rus halkı ve onun kaderi hakkında konuşmalarında, tartışmalarında değil, monologlarında benzeri sözler söylemektedirler. Romanın sonunda Tihon, yapıtın ilk sayfalarında Kuzma'nın söylediklerini tekrar eder. Bu son varılan kanaattir. Kuzma'nın söyledikleri Tihon'u ilgilendirmez ve rahatsız etmezdi. Fakat isyandan sonra, Tihon'un kendi ilgilerine dokunan durum söz konusu olunca o Kuzma'ya koşar. Romanın sonunda Kuzma'nın onu dinlemek istememesi de tesadüfi değildir. Tihon'un konuşmalarında nefret ve kini fark eden Kuzma onu dinlemez.

Romanda gazeteleri okuyan Kuzma'yı biri diğerinden korkunç haberler dehşete düşürmektedir. Kuzma'nın Kazakovo'ya gittiğinde yol boyunca izlenimleri de pek iç açıcı değildir. Dünyanın sonu gelmiş gibi (apokaliptik) düşünce roman boyunca birbirinden karamsar sahnelerle anlatılmaktadır.

Deniska ile bir konuşmasını ağabeyine anlatan Kuzma, bu konuşmadan dolayı girdiği şoku hâlen üzerinden atamamaktadır. Deniska açlık yıllarında Çernaya Slaboda mezarlığının yakınlarında bir sürü fahişelerin bulunduğunu söyler. Aç olan bu kadınlardan birisine ilişki karşılığında bir ekmek verdiğinde gözünün önünde ekmeğin tamamını parçalayarak yemesini keyifle anlattıktan sonra bu duruma “*Gülmekten karnın yırtılır*” demesi Kuzma'yı dehşete düşürür.

Konuyu ağabeyine anlatan Kuzma, burada sanki eğer Rus halkı buysa hem kadersiz, hem de suçludur hükmünü verir. Önceleri Balaşkin'in suçlamalarına sert tepki gösteren Kuzma'yı bir süre sonra onun gibi suçlamalarla izlemektedir. Baskı ve esaret altında tek Rus halkının değil, bir çok Avrupa halklarının da bulunduğunu söyleyen Kuzma Almanları örnek gösterir. Tüm arayışlarının bir sonuca ulaşmadığını gören Kuzma Durnovka'ya döner.

V. Şklovski, iyi bir sanat yapıtında ikili bir paralellik gereksindiğini ileri sürerek yapıtta bir insandan bahsetmenin zor olduğunu söyler. O, *“İyi bir sanat yapıtı ikililik ister. Bir insanın tarihini yazmak zordur. Bir de onu bir ayna gibi tasvir etmek söz konusudur. Onun neden üzüldüğünü, neyle sevindiğini, göstermek gerekmektedir.”*³⁷⁹ der. “Köy”de de Bunin'in iki kardeşin kaderini konu almakla bu paralellik ilkesini kullandığını görmekteyiz. Anlatacağı her konu, değineceği her sorun, ilk olarak Tihon'un, sonra ise Kuzma'nın aracılığıyla aktarılmaktadır. Söz konusu bu paralellik ilkesinden V.Şklovski'ye değinmeden P. Zabelin de “İ.Bunin'in Köy Hakkındaki Yapıtlarının Üslûp Özellikleri” adlı doktora tezinde bahsetmektedir.³⁸⁰ Yazar hem Tihon'a, hem de Kuzma'ya özenle yaklaşmakta, onların aracılığıyla Rusya'nın sorunlarını, Rus insanının duygu ve düşüncelerini onların aracılığıyla iletmektedir. Roman türüne özgü olan kahramanların iç dünyası, yapıt boyunca duygu ve düşünceleri, takıldıkları sorunlar ve manevî problemler bu iki figürde daha yoğun tasvir edilmiştir diyebiliriz.

³⁷⁹ V.Şklovski, O teorii prozi, s. 214

II.3.b. HRUŞÇEVLER AİLESİ

“Köy”de küçük burjuva ve köylülerden bahsedilirken “Suhodol”da köyde yaşayan soylular konu edilmektedir. Bunin Rus soyluları hakkında gerçek anlamda bir kitabın henüz yazılmadığını düşünmektedir. O, Turgenev ve Tolstoy’un yapıtlarında konu edilen soyluların üst katmanını, kültürün bir avuç vahasını oluşturduğunu ileri sürerek çoğunlukta kalan geri kısmından bahsedilmediğini bildirir. Bunin, Rus soylusunun çoğunluğunun sıradan bir ruh yapısına sahip olduğunu ve Turgenev ve Tolstoy’un yarattığı soylulardan çok farklı tipler gibi bulunduklarını yazar.³⁸¹

Rus soylularından bahseden eserler 19. Yüzyılda Gogol, Saltıkov Şedrin, Turgenev, Leskov tarafından yazılmıştır. Fakat 19. yüzyıl edebiyatında genelde dönem soylularının elit tabakası konu edilmekteydi. Bu soylular halkı tanımak için çaba göstermekteydiler. Bunin’in kahramanlarında ise böyle bir çaba yoktur. Çünkü onlar halkın içinden insanlardı. Mesela, “Suhodol”daki Hruşçevler için halkla toprak sahibi arasında sınırı bile belirlemek bir anlamda zor sayılabilir. Hatta yasak ve gizli ilişkiler yüz yıllar boyunca onların kanının bile birbirine karıştığını göstermektedir.

Eleştirmen R. Grigoryev Bunin’in “Suhodol” romanını okuduktan sonra edebiyata yeni bir sesin geldiğini ve bu soylu yazarda Larinler çiftliğinin olmadığını, hoş kokulu ıhlamur ağaçlarının, taze güllerin yerinde korkunçluğu, gaddarlığı ve saçmalıklarıyla dolu olan Suhodol’un olduğunu ileri sürdüğünü

³⁸⁰ P.V.Zabelin, Avtoreferat, 1966, s. 13-15.

söyler. Eleştirmen, kültür ve güzellik kaynağı olan eski soylu yuvalarının Bunin'in bu yapıtında sıra dışı yiticiiliğiyle yerini değiştiğini bildirir. Grigoryev düşüncelerini şöyle toparlamaktadır: *“Bunin Suhodol'a akıllı bir yaklaşımla bakmaktadır. O kimseye acımamış, hiçbir şeye susmamıştır. Dönem tüm gerçekliğiyle net bir şekilde mübalağasız ve önyargısız tasvir edilmiştir.”*³⁸² Gorki “Suhodol”da soyluların çöküşü olan temel konu, yazarın etkilenmiş duygularından daha kabarık gözükmetedir, der.. Gorki şimdiye kadar “Suhodol soylularından” bu şekilde kimsenin bahsetmediğini bildirerek Bunin'in *“bu resmî ceketli insanların aslında geniş anlamda kaba ve kültürsüz bir yapıya sahip olduklarını”* gösterdiğini bildirir.³⁸³

Bunin, Hruşçevler ailesi örneğinde Rus halkının millî çizgilerini iletmeye çalışmaktadır. Çelişkili ve muammalı ruhları olan bu insanlar gaddar, isyancı, rezil olmalarının yanı sıra yeri gelince sabırlı ve itaatkârlardı. Bu ikili ruh halini her figürde görmek mümkündür. Mesela, Hruşçev'lerin kızı Tonya'da aşk nefretle, acıma acımasızlıkla, sabırsızlık temkinle sanki bir arada yoğrulmuştur. Arkadi Petroviç, Natalya ve diğerlerinde de bunu görmekteyiz. Bunin bu çelişkileri sadece göstermekle yetinmez, bunun sebepleri üzerinde de durmaya çalışır. O, değindiği bu çelişkili görünen yapı özelliklerini tarih bazında açıklamaya çalışır. Coğrafi şartlar, sürekli baskı altında yaşamış sağlıklı olmayan psikolojik ruh hâli, fiziki eziyetler, Doğu etkisiyle kök salmış kadercilik gibi etkenler yazara göre Rus insanının ruhunda kök salmış anlaşılmazlığın

³⁸¹ Kuçerkovski, 1980, s. 100

³⁸² R. Grigoryev, *İ.A.Bunin, “Suhodol” i drugie rasskazi*, “Sovremennik”, 1913, No 3, s.242-243; Bkz.: Afanasyev, 1966, s. 110

³⁸³ M.Gorki, *Nesobrannıye literaturno-kritičeskiye stat'yi*, Moskova, Goslitizdat, 1941, s. 102; Bkz.: Afanasyev, 1966, s. 111

kaynaklarıdır. Bunin Suhodol'u birbirine çok bağı olan toplumun iki katmanından – toprak sahipleri ve köylülerden, - bahseden kitap diye vurgular.³⁸⁴ Romanda Hruşçevler ailesinin birkaç kuşağının yaşam tarzından, manevî ve ahlakî değerlerinden bahsedilmektedir. Yarım asır içinde bitip tükenen bu köklü soylu yaşamı acı bir tabloyla gözler önüne serilmektedir.

Bunin'in soyluları Turgenev, Tolstoy, hatta Çehov'dakilerden farklıdır. Onlar küçük toprak sahipleridirler. Fakirleşmekte, çöküşe yüz tutmakta olan bu insanların hizmetliler, kâhyalar ve köylülerle bir çok şeyleri aynıdır. Onlar entelektüellikten uzakta, kültüre, sanata ve gelişime kesinlikle ilgisi olmayan insanlardır. Karamsar, kaderci duygularla yaşayan bu insanlar en ufak bir neden yüzünden köylülerinin hayatını karartmaya, onlara cehennem azabı yaşatmaya gücü yeten insanlardır.

Afanasyev romandaki figürlerin prototiplerinin gerçekte var olduklarını ileri sürerek, uzun araştırmalarının sonunda Pyotr Kirillîç'in dedesi Nikolay Dmitriç, Tonya Teyze, Bunin'in Varya adlı teyzesi, Arkadi ve Pyort'un Bunin'in babası Aleksey Nikolayev'in ve genç yaşta ölen amcası Nikolay Nikolayeviç'in olduğunu bildirmektedir. Bunin, özellikle genç Hruşçevlerin babasıyla bir çok ortak özellik taşıdıklarını defalarca söyler.³⁸⁵

Bunin'in tasvir ettiği Hruşçevler sıradan toprak sahipleridir. 19. yy edebiyatında gördüğümüz soylu ailelerinden değildir. Ve Hruşçevler Bezuhov'un, Levin'in, Nehlyudov'un sıradan halka, köylülere yaklaşmak gibi bir çabaya da ihtiyaçları yoktur. Çünkü Suhodol'da toprak sahipliğinin nerede

³⁸⁴ **Russkiye pisateli. XX vek. Biyografii: Bol'soy učeбnyy spravočnik dlya škol'nikov i postupayaşçih v vuzı, Moskova, Drofa, 2000, s. 66**

³⁸⁵ Afanasyev, 1966, s. 113

başlayıp halkın nerede olduğunu ayırmak bile zor bir iştir. Onlar sadece yaşam tarzı ile değil kan bağıyla bile birbiriyle kaynayıp karışmış durumdadırlar.

Hruşçevlerin soylu bir aile olduğu ve isimlerinin soyluların kayıt kitabının 6. cildinde yer aldığı bilinmektedir.³⁸⁶ Onlar hakkında yazılan diğer bir bilgi de, eskiden kavga ve dövüşleri ile ünlü olmalarıdır. Zengin olan bu ailenin en büyük dedeleri yaşlanınca Kursk yakınlığındaki Suhodol'a taşınıp yerleşmişler. Hruşçevler ailesi üyeleri hakkında kısaca bilgi verelim. Büyükanne Anna Grigoryevna, dede Pyotr Kirilliç, kız kardeşi nine Olga Kirillovna, Pyotr Petroviç ve karısı Klavdiya Markovna, Arkadi Petroviç ve Tonya bu ailenin üyeleridir. Aileden sayılmasa da hizmetçi Gervaska'nın Pyotr Kirilliç'in gayri meşru oğlu olduğu söylenmektedir. Natalya hakkında da *"Natalya babamızın süt kardeşi idi, onunla bir evde büyümüş, Lunyovodaki evimizde eskilerdeki bir köle, bir toprak kölesi kadın gibi değil, öz kardeşi gibi yaşamıştır"*³⁸⁷ denmektedir. Büyükanne Anna Gridoryevna hakkında sadece çok erken vefat ettiği söylenmektedir. Dede Pyotr Kirilliç ise biraz akıldan zoru olan birisidir. Bu psikolojik rahatsızlığı hakkında iki farklı sebep anlatılmaktadır. Birisi, oğlunun anlattığına göre elma ağacının altında uyurken dehşetli bir kasırganın çıkışı ve üzerine dökülen sayısız elmalardan korkup aklını kaçırmıştır. Diğeri ise hizmetçilerin söylediklerine göre bunun sebebi çok güzel karısının vefâtına aşırı üzülmesidir. O gün de kuvvetli bir kasırğa kopmuştu. Pyotr Kirilliç'tan sürekli iş beceremeyen, yaptığı işi eline yüzüne bulaştıran ve patavatsız birisi olarak bahsedilmektedir. O çocuklarının - kızı Tonya, oğulları Arkadi ve Pyotr'un – eğitim görmesi için Fransız ev hocaları tutmuştu, fakat çocuklarından ayrılmak

³⁸⁶ Bunin, 1988, 2.cilt, s. 218

ona zor geldiği için Tonya'yla Arkadi'yi yanında saklamış, sadece Pyotr'un şehre eğitimini devam ettirmeye gitmesine izin vermiştir. Hruşçevler'in aile içi düzeni hakkında bu pasaj etraflı bilgi vermektedir: *"Fransızların Suhodol'da yaşadıkları süre içinde ev belli bir düzende görünüyordu... Fakat Fransızlar çıkıp gidince ev tamamen sahipsiz kaldı... Piyano kapandı, pelit masanın üzerindeki örtü kalktı, sofrasız, rastgele yemekler yenildi, koridorlarda tazıların elinden kıpırdamak neredeyse imkansız hale geldi."*³⁸⁸ Anlatıcı Fransızların varlığındaki düzeni eskilerde ninelerinin zamanındaki düzenin bir devamı gibi görmektedir. Yani eskilerde de düzenli bir yaşam vardı, Fransızlar o düzeni bir ölçüde yaşattılar, sonraları ise her şey bozulup gitti. Bunun'ı geçmiş yaşantının, ağa düzeninin yanlısı gibi suçlayanlar, aslında bu konuyu göz ardı etmektedirler. Yazar bu yapıtta da kurulmuş, korunmuş değerlerin yok olduğunu fark ettiği için o günleri saygıyla ve özlemle anmaktadır. Dede Pyotr Kirillîç oğlu Pyotr'un çevredeki çiftlik sahiplerine verdiği yemekten sonraki sabah, misafir odasında Gervaska ile tartışırken itiş kakış sırasında düşüp ölür.

Pyotr Kirillîç iyi bir idareci olmasa da çiftliği ve köylüleri ile sürekli ilgilenmekte, onlara her konuda destek olmaktadır. Hatta köylülere olan yakınlığı biraz da şaşırtıcıdır. Asla böbürlenmez, bir ağa gibi davranmaz. Evin yönetimini dadısı Darya Ustinovna'ya veren Pyotr Kirillîç, gayri meşru oğlu olduğu söylenen Gervaska'yla da çok samimiydi. Fakat haddini bilemeyen ve bu evde hizmetçi sıfatında çalışan Gervaska sık sık kaba konuşmaları ve davranışları ile ona karşı çıkar. Arkadi Petroviç, çiftlik yönetimiyle kesinlikle ilgilenmez ve uğraşmaz. Toprak sahipliği kavramında malına ilgisizlik onun

³⁸⁷ a.g.y., s. 215

örneğinde gösterilmektedir. Onun en sevdiği uğraşı av, balalayka çalmak ve Gervaska'yla gezip tozmaktır. Kardeşi Pyotr Petroviç ona göre daha ilgiliydi. Hiç beklenmedik bir şekilde istifa edip Suhodol'a yerleşen Pyotr Petroviç, kendisiyle beraber köye bazı yeniliklerin de getiricisi olur. O ilk sıralar Suhodol'da ağalara özgü bir ortam yaratmak için uğraşır, kendisiyle getirdiği tıraşlı aşçı, masa ve mutfak işlerine bir düzen verir. Pyotr Petroviç dış görünüm itibariyle zarif ve çocuğumsudur. Çabuk heyecanlanır, utanır, fakat birisi onu kırdığı veya ona karşı kaba davrandığı an aşırı sert olur. Küstahlığı unutmayan ve onu yapana karşı kin besleyen Pyotr Petroviç'in ilk çarpıştığı kişi Gervaska olur. Genel anlamda Pyotr Petroviç'in köye gelişi uğursuzluk getirir. Arkadaşı Voytkoviç'le gelişi Tonya'nın mutsuzluğuna sebep olur. Natalya onun yüzünden acı çekiyor. Pyotr Petroviç'e ait olan her şeye hayran kalan Natalya'nın onun kullandığı aynayı alması ve bu aynaya bakarak günlerce hayaller içinde yaşaması ne yazık ki çok ağır cezalandırılır. Pyotr Petroviç, Natalya'nın yaptığını bir hırsızlık gibi değerlendirerek onu çok ağır bir şekilde cezalandırır. Saçlarını kestirip bir tezek arabasında uzak bir köye sürülmesini emreder.

Pyotr Petroviç, yeni kuşak toprak ağalarındandır. O yönetimine biraz da siyaset karıştırmak istemektedir. İstifa ederek köye gelmesindeki amacını Suhodol'un şerefini korumak için yönetimi tamamen eline almak olduğunu açıklar. Bunun için bu yöredeki zengin ve kültürlü sayılan kendisine faydası dokunacak toprak ağalarıyla ilişkilerini düzene sokmayı, kendisi için bir anlam ifade etmeyenlerle ise sadece nezaket icabı görüşmeyi düşünmektedir. Bu

³⁸⁸ a.g.y., s. 230-231

amaçla çevredeki tüm çiftlikleri dolaşır ve herkesle tanışır. Sonbahara doğru Pyotr Petroviç'in hem dış görünümünde, hem de davranışlarında fark edilir derecede değişiklikler izlenmeye başlar. *"Sonbahara yakın Pyotr Petroviç'in çiftliği tek başına yönetmesine kimse şaşırmadı. O artık çiftliğe baş çekmeye gelen yakışıklı ve güzel subay değildi, toprak sahibi, genç bir çiftlik sahibi edâsı almıştır. Önceleri olduğu gibi sinirlendiğinde kıpkırmızı kızarıp surat asmazdı. İyi bakıldığı, şişmanladığından görünmekteydi, pahalı ceketler, kırmızı tatar ayakkabıları giyerdi, ufak ellerini firuze taşlı yüzükler süslerdi."*³⁸⁹

Pokrov Bayramı günü çevredeki zenginleri samimiyetine ve dost canlılığına hayran bırakmak için bir akşam yemeği düzenleyerek çiftliğe davet eder. Bu yemekte ailede birinci kişinin kendisinin olduğunu göstermek onun için önemliydi. Fakat babasının çenesini tutamayacağı endişesi onu rahat bırakmıyordu. İkinci endişe ettiği konu Gervaska'nın küstahlık etmesi durumuydu. Nitekim tahminleri de doğru çıkar. Yazar, Pyotr Petroviç ve Klavdiya Markovna'nın evliliği hakkında çok yüzeysel bilgi verilir. Bu evlilik Suhodol için bir anlam ifade etmediği gibi değişen bir şey de olmuyor. Bu arada her iki kardeş Kırım Savaşı'na gönüllü olarak giderler. Buradaki yaşamlarından roman boyunca hiçbir bilgi verilmemekte, sadece bir mektupta Pyotr Petroviç'in hafif yaralandığından bahsedilmektedir. Kardeşler geri döndüğünde ise Suhodol'da geçim sıkıntısı iyice kendini göstermekteydi. *"İhtiyaç Kırım Savaşı'nın, yangının, borçların tamamen berbat ettiği işleri bir şekilde yoluna koymak zaruretini, hem de ısrarlı zaruretini hatırlatmaya başlamıştı."*³⁹⁰ Fakat bu arada kardeşler arasındaki sorunlar, durumu daha da kötüleştirmektedir. Pyotr

³⁸⁹ a.g.y., s. 239

Petroviç, “anlamsızca cimri, sert ve her şeyden şüphelenen” yapısıyla tam tersi olan “cömert, sevecen ve herkese inanan” Arkadi’yi sıkıştırır. Hatta bu çekişmeler bazen tüfek ve bıçağa sarılacak boyutlara varır. Savaştan döndüğünün dördüncü yılı Pyotr Petroviç’in ani ölümü bu sorunları ortadan kaldırırsa da Suhodol’un da sonu anlamına gelir. Pyotr Petroviç’in ölümü bir anlamda muammalı kalır. Lunyovoya’daki metresinden dönerken atı tarafından çiğnenerek öldüğü hizmetçi Yevsey Bodula tarafından bildirilir.

Pyotr Petroviç, hizmetli Yegor Boduley tarafından mı öldürülüyor, yoksa şanssız bir kazanın kurbanı mı oluyor? Bu konu romanda tam olarak anlatılmamaktadır.

Arkadi Petroviç ağa çocuklarından birisi de olsa ilgisiz ve sessiz bir figür görünümünden öteye gitmez. Roman boyunca onun çok az konuştuğu veya ondan çok az ve yüzeysel bahsedildiğini izlemekteyiz. Onun aslında şehirde eğitimini devam ettirmesine babası izin vermezse de, köydeki diğer insanlardan kültürlü oluşu, konuşma ve davranışlarıyla farklı birisidir.

Hruşçevler ailesinin kızı olan Tonya trajedi-komik bir figürdür. Babasının sevimli kızı olan Tonya’nın ağabeyi Pyotr Petroviç’in arkadaşı Voytkoviç’e âşık olması, kısa süreliğine de olsa, bir arada eğlenmeleri, piyano çalıp şarkı söylemeleri yaşamının en mutlu anlarıdır. Fakat bir sürü gariplikleri olan Tonya anlaşılabilir karakteri ile anormal insan etkisi bırakmaktadır. Mesela, “*Voytkeviç olayı artık herkesin bildiği bir konu idi. Toneçka’nın yanında içini çekerek oturması, onunla birlikte dörtelli piyano çalması, boğuk sesle ona “Lyudmila” okurken veya hüznü ve dalgın halde ona “sen ölüye mukaddes kelimeler*

³⁹⁰ a.g.y., s. 264

nişanlanmışsın...” sözlerini derken Voytkeviç’in gerçekten de ciddi fikri olabilirdi. Fakat Voytkeviç her defasında hislerini ifade etmek için en masum bir teşebbüste bulunduğunda – mesela, ona bir çiçek vermek istediğinde Toneçka deliler gibi coşar, surat asardı, - bu yüzden Voytkeviç aniden başını alıp gitti”³⁹¹ pasajında Tonya’nın yaptığına okur bir anlam veremiyor. Voytkeviç gittikten sonra Tonya ağır hastalanır ve bir süreliğine halası Olga Kirillovna’ya gider. Roman boyunca babasının sağlığında iyileşmesi için üfürükçü, falcı, bakıcı, hoca gibi bir çok insanlardan ve mukaddes yerlerden imdat umduğu izlenmektedir. Fakat hepsi boşuna gider. Tonya yaşlanıp Tonya Teyze oluncaya kadar bu rahatsızlıkla yaşar. Tonya’nın dengesiz yapısı bir çok davranışlarında da izlenmektedir.

Yazar Tonya’nın bu garipliği hakkında şöyle yazar: *“Suhodol onu mutluluktan, insanlıktan ve akıldan mahrum etmişti.”³⁹²* Genç Hruşçevlerin onu ilk gördüğündeki hali hem acıklı, hem de perişandı: *“Suhodol’un virajında ıslak çavdarın arasında aniden ev giysisinde ve kafasına bir sargı sarmış uzun boylu ve acayip bir figür gördük. Onun ihtiyar bir adam mı veya yaşlı bir kadın mı olduğu anlaşılmıyordu... Kadının deli gibi bakan gözlerine korkarak bakıyorduk, onun soğuk sivri burnunun yüzümüze dokunduğunu hissedince keskin bir izbe kokusu hissettik, onunla öpüştük. Acaba bu cadının ta kendisi miydi? ... Kadının bağırıp çağırmasından onun Tonya Teyze olduğunu anladık.”³⁹³* Yapıtta Suhodol’a olan özlem tüm Suhodol sakinlerinde sezilmektedir. Sefillik içinde

³⁹¹ a.g.y., s. 240

³⁹² a.g.y., s. 217

³⁹³ a.g.y., s. 220

bir izbede yaşayan Tonya Teyze de bunlardan biridir. Mutluluğunu, aklını, hatta insanî yüzünü bile kaybettiren Suhodol'u terk etmek fikri bile onu korkutuyor.

Romanda Hruşçevler çiftliğinde en son üç kadının kaldığı da sembolik anlam taşımakta ve bu soyun sonunun geldiğine işaret etmektedir. *“Suhodol”un eski sakinleri - Klavdiya Markovna, Tonya Teyze, Natalya son yıllarını zorlukla yaşayarak bitirdiler.*”³⁹⁴

³⁹⁴ a.g.y., s.266

II.3.c. KADINLAR

İster “Köy”, isterse “Suhodol” romanlarında kadın figürler sayı itibariyle pek de az değildir. Toplumda, özellikle köy ortamında kadınların sosyal olmayışları, tüm haklardan mahrum olarak yaşamaları, sadece ‘çocuk yapan’ kişi olarak bilinmesi, kısacası ikinci dereceden bir kişi sıfatında muamele görmesi izlenmektedir.

“Köy” romanında en çok Molodaya’dan bahsedildiği için, diğer taraftan yazarın bu figür aracılığıyla Rus kadınlarına özgü özellikleri ortaya koymasına dayanarak bu figür üzerinde daha geniş durmayı düşünmekteyiz. İkinci dereceden veya figüran sayılan bazı kadın figürler hakkında da kısaca bilgi vermeye çalışacağız. “Suhodol”da anlatıcı ve temel figür niteliğinde olan Natalya hakkında da geniş bilgi vermeye çalışacağız. Tonya hakkında ise “Hruşçevler Ailesi”nde bahsettiğimiz için fazla birşey söylemeyeceğiz.

Romanda yazarın önem verdiği figürlerin başında Molodaya gelmektedir. Yevdakiya adlı “Molodaya” (Genç kadın) diye adlandırılan bu Rus kadını, trajik ve güzel yönleriyle lekelenmiş, harap edilmiş bir yaşamı canlandırmaktadır.

Molodaya güzel bir kadındır. O, Durnovka’daki diğer kadınlardan farklı birisidir. *“Durnovalı kadınlar düğünden sonra saçlarını tepelerinin ortasına toplar, topuz yapar, üzerine de eşarp giyerlerdi, kafalarında nedense ineği*

*hatırlatan garip bir şey ortaya çıkardı. Eskilerdeki gibi koyu eflatunî kareli kumaştan sırmalı panevi aşırımalı elbiseye benzer beyaz önlük takınırlar, ayaklarına da huş kabuğundan ipten örülmüş pabuçlar giyerlerdi. Fakat Molodaya, bu takma adı üzerinden halen silinmeyen bu kadın, bu giysilerde de çok güzel idi.”*³⁹⁵ Tihon Krasov’un içinde belirsiz duygular yaratan, heyecanlandıran tek insan odur. Fakat bu heyecan Tihon’da farklı duyguların uyanışından haber vermez. O kendine özgü kabalıkla Molodaya’ya zorla sahip olmak için onu içeri odaya sürükler. Yaptığı hareketin kabalığı ise romanda *“kendisini öyle sıktı ki Molodaya’nın kemikleri kütürdedi”* şeklindeki cümlelerde ifade edilir. Romanın ilerleyen sayfalarında Molodaya’nın kocası Rodka tarafından defalarca vahşice dövüldüğünün de tanığı olmaktayız. Hatta bir keresinde Tihon’un olaya müdahale etmek istemesi bile bu sorunun çözümü olamıyor. Molodaya’nın hamile kalmadığını, onu çocuk sahibi yapamayacağını anlayan Tihon bile önce içini çeker, sonra ise bu güzelim surata bir tokat patlatır.

Romanda Molodaya hakkında diğer figürlere bakarak daha net ve detaylı bilgi verilmektedir. Hatta takma isimle ondan bahsedilmesi bile semboliktir. Molodaya ‘genç kadın’ adıyla bir genelleme, güzelliğindeki esrarengizlik ve çaresizliği Rus kadınının kaderinden haber vermektedir. Molodaya’nın Rus insanının güzel, zarif çizgilerini taşıyan bir figür gibi eleştirenlere Bunin bir ölçüde yardımcı olarak onun güzelliğindeki ‘hakir, alçaltılmış, lekelenmiş’ tonu görmezden gelmemelerini ister.³⁹⁶ Gerçekten de Molodaya’nın güzelliğinde kadınımsı oluştan öte hakirimsi bir görünüm vardır.

³⁹⁵ a.g.y., s.115

³⁹⁶ Kuçerkovski, 1980, s. 86-87

Molodaya'dan bahsederken eleştirmen Kuçerkovski onun iradesinin felce uğradığını söyler.³⁹⁷ Çünkü eser boyunca onun sürekli sustuğunu, ara sıra bazı sorulara cevap verdiğini görmekteyiz. Molodaya hakkında bu cümleye dikkat edelim. *“Gündüz o ciddi, asık suratlı, sessiz biri gibi görünüyordu, geceleyin uyuduğunda ise onun yüzünde çocuğumsu, hüünlü ve gariban bir ifade oluşuyordu.”* Molodaya sanki herkese karşı taşlaşmıştır. Fakat doğayla başbaşa kaldığında veya sıradan insanların yanında neşeli görünür ve hiçbir şeyden korkmaz. Molodaya da bu evliliğin trajikliğinin farkında, fakat bu son çıkış yoludur. Molodaya'yı Kuzma evlilikten vazgeçirmeye çalıştığında o çaresiz kaldığı için bu kararı olumlu karşıladığını söyler. Aslında onun da Kuzma ve Tihon gibi bu acılarla yaşaması ve başka çıkış yolu bulamamasını görmekteyiz. Eski geleneklerle yapılması tasvir edilmeseydi bu nikah töreni bir yas meclisini anımsatırdı. Molodaya'nın Kuzma'ya verdiği *“Ölüleri mezardan da başka yere götürmezler”* biçimindeki cevap da bu anlamda bir çağrışım yapmaktadır. Burada aslında gergin bir havanın arkasından *“Yemek istiyor musunuz?”* diye sorulan soru bir taraftan tartışılan konunun anlamsızlığını, diğer taraftan ise yine de bu insanların psikolojilerini açmaya hizmet etmektedir.

Molodaya romanda önemli isimler arasında yer alan bir figürdür. İlk başlarda hakkında bilgi verilen ve Tihon tarafından hayatı karartılan Molodaya romanın sonunda merkezde yer alır. Burada Tihon'un aksine Kuzma onu korumak için uğraş vermektedir.

Roman kilisede Molodaya'nın nikah merasimiyle sonuçlanmakta ve kafalarda net bir kanı oluşmaktadır. Molodaya mutlu değildir.

³⁹⁷ a.g.y., s. 86-87

Molodaya'nın duygu dolu birisi olduğu roman boyunca sadece bir kez İvanuşka'ya olan merhametinde görölmektedir. O İvanuşka'ya 'dede' diye hitap eder, her geldiğinde güler yüzle karşılar ve karnını doyurmak için elinden geleni yapardı. Araştırmacı Afanasyev Molodaya'nın İvanuşka'ya olan merhametinde onun geçmişe olan saygısının, özleminin ve özentisinin durduğunu ileri sürmektedir. Araştırmacı yazar Afanasyev, Molodaya'nın Deniska'yla evlendirilmesini çok büyük bir şanssızlık sayıyor. Onun fikrinde Deniska gezdiği şehirlerin ortamıyla köyle, geçmişle tüm bağlarını koparmış bir figürdür. Molodaya onu hiçbir zaman sevmeyebilir ve onunla mutlu olamaz.³⁹⁸

Kocası Rodka askere gittiğinde çiftlikte ırgatlığa başlayarak geçimini sağlayan Molodaya, Tihon'un pençesine düşer. Tihon kadının güzel vücuduna şehvet dolu bakışlarla bakarak *"kısa boğazlı, güzel çizmelerde gezeceksin, ipek elbiseler giyeceksin... yirmi beşliği de esirgemem!"* diyerek ona sahip olmak ister. Molodaya'nın evli birisi olduğu Tihon'u hiç rahatsız etmez, nitekim günün birinde amacına ulaşır. Molodaya'nın kocası Rodka onu sürekli acımasızca döver. *"Rodka'nın kısa ve sert söylediklerine Molodaya itiraz etmeye kalkıştığında adam deri kamçıyı eline alır, kinle ve alaycı bir tavır takınarak tebessümle ona yaklaşır, kabadayıcı, fakat sakın sesle sorardı: - Ne diyorsunuz? (Vı şo hovorite?) Sonra Molodaya'yı öyle döverdi ki kadının gözleri mosmor olurdu."*³⁹⁹ Molodaya'nın çektiği çileler o dönemdeki her köylü Rus kadının çekebileceği türdendir. Hiçbir sosyal güvencesinin olmayışı, çevresindeki erkeklerin onun için sürekli tehlike arz etmesi gibi durumlar onu zor durumda bırakır. Rodka'nın ölümünden sonra Kuzma'nın hizmetini gören Molodaya

³⁹⁸ Afanasyev, 1966, s. 98-99

Deniska'yla evlilik konusuna bir kurtuluş gibi bakar. Kuzma onu bu evlilikten vaz geçirmeye çalıştığında o, *“Sizce ben başımın çaresine nasıl bakmalıyım? Ömür boyu başkasının kapısında mı kalmalıyım? Başkasının bir sokum ekmeğine muhtaç mı kalayım? Evsiz bir dilenci gibi mi dolaşayım? Belki dul bir herif, ihtiyar bir koca arayayım? Ben az mı göz yaşı yutmuşumdur?”*⁴⁰⁰ diye kaderine isyan eder. Kadınların kaderlerinin Tihon gibi toprak sahipleri veya benzeri kişilerce yönlendirilmesi de onların toplumdaki konumundan haber vermektedir. Molodaya Kuzma'nın bu evlilikten vazgeçme konusundaki ısrarlarına karşı Tihon'un düğün için bir sürü masraf yaptığını ve geri çekilmek için geç kaldığını söyler. Kuzma *““Rezillik, masraf”... peki sen bir domuzdan ucuz musun?”* diye kızar. Molodaya'nın mağdur durumu ve yaşamının köylüler tarafından maskaraya alınmasından en çok rahatsız olan Kuzma'dır. Kuzma bunu çok doğal karşılıyor. O biz o milletiz ki yangına, dövüğe hep tüm ev sakinlerini toplayıp izlemeye koşarsız der. Karısını ölesiye dövene bakmaktan keyif alırsız. Gelinlerin namusuna kolayca leke süreriz, suçsuz köpekleri zehirleyip öldürürüz, güvercinlere attığımız taşlarla çatıları delik deşik ederiz, der. O, gününün rezilliklerine tarihten onlarca örnek göstererek bunun hep var olduğundan, yüzyıllar geçse de değişen bir şeyin olmadığından yakınır. Romanda Molodaya'yla Donka Koza'nın dışarıdan gelmiş gençler tarafından yemeğe davet edilmesi ve Molodaya'ya işkence edilmesi, çıplak, ağaçta elleri bağlı başı aşağı asılarak bırakılıp kaçılması tüm köyün dilinden bir süre düşmez. Onlar Molodaya'yı rezil duruma düşürüp kaçanlara hiçbir şey söylemeyi akıl bile etmiyorlar, onları suçlayan bile yoktur. Fakat Molodaya uzun

³⁹⁹ Bunin, 1988, 2.cilt, s. 16

zaman köylülerin gündeminde yer alır. Sadece Tihon'un değil, romanda herkesin kadınlara karşı olan kabalığı, saygısızlığı fark edilir şekildedir. Odnodvorka'nın kocası onu çavdar karşılığında satmakta, Akim karısını zampara bir ihtiyara 'solacak mı' diyerek para karşılığında bir geceliğine vermektedir. Donka ve Molodaya ile eğlenen gençler sonunda Molodaya'yı rezil bir şekilde çırılçıplak ağaçtan asarak kaçmaları da kadınları aşağılamaktan başka bir şey değildir. Kimse kadını sevmemekte, onun hakkında düşünmemektedir. Tihon ilk karısı hakkında dilsiz olduğu daha iyi, gördüklerini anlatamaz der, sonraki karısı hakkında ise hiç düşünmez, onun nasıl biri olduğu, neler düşündüğü ve genel anlamda nasıl bir insan olduğu hakkında hiçbir zaman düşünmediği gerçeğini günün birinde kendisine itiraf eder. Kadınlar hakkında yazarın da ironik tutumu izlenmektedir. Mesela, Tihon'un karısı şöyle tasvir edilmektedir: "*Nastasya Petrovna – bu ördek gibi pençesi içe dönük sallana sallana yürüyen, sürekli hamile olup her zaman ölü kız doğuran ve bunun için sarı şiş yüzü ve seyrekleşmiş beyazımsı saçları olan kadın bu konuşmaları dinleyerek iniltiyle cevap verdi.*"⁴⁰¹

Toplumu kalkındıran unsurlardan biri olan kadın, Bunin'in bu yapıtlarında ne yazık ki çok pasif ve cahildir. O, dedikodu yapmakta ve çevresindeki basit işlerle uğraşmaktadır. Kadınlarda cinsellik de oldukça itici olarak tasvir edilmektedir. Mesela Tihon üzerini çıkarmadan iskemle üzerinde uyuya kalan aşçı kadın Oska'ya bakarken "*Âdinin teki, kafayı bir çocuğa takmış. Sen ona bir baksana. Tüm gece ahlaksızlıkla uğraşmış sabaha doğru kuru iskemlede uyuya*

⁴⁰⁰ a.g.y., s. 201-202

⁴⁰¹ a.g.y., s. 98

*kalmış” diye düşünür.*⁴⁰² Deniska’nın Tihon’un evlenme teklifi sırasında verdiği cevap ise bu konuda en keskin bir ifade sayılabilir. *“Evlenmek fahişelere gitmekten daha iyi olurdu, tabii.”*⁴⁰³ Bu cümlede de kadınların bir eş, bir anne oluşundan çok uzak bir fonksiyon taşıdığı fikri iletilmektedir. Kadın ve evlilik Deniska ve onun gibileri için *“fahişelerden daha iyi”* bir aşağılayıcı kavramdan ibarettir. Söz konusu fahişeler olduğunda da Deniska’nın diğer bir çirkin yorumuna değinmeden geçemiyoruz. *“Vakit vardı ki açlık yıllarında bizler, usta yardımcıları, Çornaya Sloboda’ya giderdik, orada ise fahişelerin haddi hesabı yok idi. Kendileri de yaramazlar, iyice açlıktan ölenlerdi! Tüm iş için ona yarım ekmek verdiğinde, karılar onu işte senin altındayken yiyip bitiriyorlardı... amma da gülüyorduk ha!..”*⁴⁰⁴

“Köy” romanında kadın figürlerin tasvirinde ve onlar hakkında konuşulduğunda aşağılayıcı, hakir ve zavallı bir anlatım tutumu izlenmektedir. Kadın, anne, kız kardeş ve kız çocuğu bu romanda zavallı bir görünümde dirler.

Bunin karakterlerinde az görünen evrim geçirme, Natalya’da izlenmektedir. Gençliğinde duygusal, coşkulu ve heyecanlı bir kız olan Natalya’nın yaşlılığı, tevekkül ve sabreden bir insanın halini anımsatır. O, tüm istek ve arzularını içinde boğan, hayattan pek fazla isteği ve beklentisi olmayan ağır başlı bir kadın olarak tasvir edilmektedir. Hareketleri, konuşması aslında onu yaşından büyük birisi gibi tanıtmakta ve çok eskilerin insanı izlenimini uyandırmaktadır. Eğitim görmemiş, toprak sahibi evinde dadılık, hizmetçilik, bakıcılık gibi ev işleriyle uğraşan Natalya’nın konuşması da sıradan köylü

⁴⁰² a.g.y., s.128

⁴⁰³ a.g.y., s. 142

⁴⁰⁴ a.g.y., s 124

insanının konuşmasıdır. Mırıldandığı türkü ise kalbinin derinliğine sakladığı çok şeyden haber vermektedir. Gençliğinden, duygusallığından, hüzünden haber vermektedir. Natalya düzenli, sakin ve düşünerek konuşmaktadır. Sürekli kendisini kontrol altında tutması onun her hareketinin ölçülü olmasına da yansımıştır.

Natalya işinden istifa ederek Suhodol'a yerleşmeye karar veren Pyotr Petroviç'e aşık olur. Pyotr Petroviç'in gelişiyile Natalya'nın hayatı değişir. Natalya *"Alen'kiy tsvetok masalında olduğu gibi kendi korkunç sırrına ve hazinesine hayran kalıyor gibi uyuyamadı, yatağa girdiğinde Tanrı'ya gecenin çabuk geçmesi, sabahın bir an önce açılması için yalvardı, güzel, yakışıklı, saçları güzel kokan, kırmızı yakalıklı kaputlu esmer beniz, fakat bir kız kadar zarif genç ağa geldikten bu yana canlılık ve açıklanamayacak yeni bir gizemli tazelik dolan ev neşeli bir hal almıştır."*⁴⁰⁵ Natalya genç ağasına ait gümüş çerçeveli aynayı alır, çünkü *"Pyotr Petroviç'e ait olan her şeye Nataşka meftun oluyordu."*⁴⁰⁶ Bir genç kızın hayallerini süsleyen ilk aşk duygularına sarılan Natalya sevdiği kişinin yanında olmaktan, onun dokunduğu eşyalara dokunmaktan mutlu ve huzurludur. O aldığı aynayı bahçenin arkasındaki eski kullanılmayan bir hamama saklar. *"Nataşka herkes uyuduğunda çiyli çalıların arasından yürüyerek buraya gelir, kendi malı olduğunu sandığı bu değerli servetine keyifle bakmak için acele ederdi, aynayı girişe çıkarır, sıcak güneşin altında başı dönene dek kendisine bakar, sonra yine saklar, yine geri koşar, tüm sabah gözünü bile kaldırıp bakmaya cesaret edemediği adama hizmet etmek için acele ederdi, onun uzun süre aynada kendisine bakması da o kişinin hoşuna gitmek*

⁴⁰⁵ a.g.y., s. 234

gibi dehşet dolu, uğursuz bir umuttan ileri gelirdi”⁴⁰⁷ Fakat bu masal uzun sürmez. Natalya bu hareketi yüzünden bir hırsızlık işlemiş olarak çok ağır bir şekilde cezalandırılır. Pyotr Petroviç kendisi bu konuyla ilgilendiği için cezayı da kendisi verir. O Natalya’yı aynaya bakarak kendisini güzelleştirmek amacının tam tersine mümkün olduğu kadar çirkinleştirmek için saçlarını kısa kestirmeye ve tüm ev halkının gözü önünde tezek arabasına bindirerek uzak bir köye sürdürür. Natalya bu yolculuğu idama yolculuğuna benzetir, fakat idama götürülenlerden farklı olarak kendisinin intihar etme şansı olduğunu düşünerek bunu kullanmak ister. Yazar, Natalya giderken onun aşkını efsane dolu bahçelerde açan al kırmızı güle benzetir *“fakat o aşkını bozkıra, ıssızlığa, Suhodol taşralarından daha aziz ve değerli olan taşralara götürüyordu, götürüyordu ki, orada sessizlik ve yalnızlık bu aşkın ilk, tatlı ve meşakkatli ıstıraplarına üstün gelsin, sonra ise kendi Suhodol’lu kalbinin derinliklerinde son nefesine kadar ebedi olarak gömsün.”⁴⁰⁸*

Natalya ikinci darbeyi Sakat Yuşka’dan alır. Kendisini eski bir rahip gibi tanıtan Yuşka Suhodol’daki ağanın evine yerleşir. Evde yaşadığı süre içinde sürekli Natalya’ya tekliflerde bulunan, hatta tehditler yağdıran Yuşka bir gece istediğini elde eder. Yuşka tarafından tecavüze uğrayan Natalya çok geçmeden hamile kaldığını anlar. Fakat bir yangın sırasında korkudan ve telaştan bebeğini kaybeder ve rahat bir nefes alır.

Natalya kaderine boyun eğerek ağasını ‘sevme suçundan’ 8 yıl Lunovo köyüne sürülür, ömrünün sonuna dek akıl hastası hanımına hizmet eder.

⁴⁰⁶ a.g.y., s. 234

⁴⁰⁷ a.g.y., s. 234

⁴⁰⁸ a.g.y., s. 238

Lunovo’da bir köle gibi değil, kâhya olarak yaşadığı bu yıllarda sürekli Suhodol hasreti onu yakıp kavurmuştur. Romanda onun bu özlemi şöyle ifade edilmektedir: “*Kurdu ne kadar beslersen besle gözü hep ormanda olur.*”

Natalya Suhodol’a çok bağlıdır. O “*Ne yapmalı iğnenin ucu nereye arkası da oraya. Nerede doğduysan orada da gereklisin*” diyerek bir anlamda kaderden kaçınılmazlığa işaret eder. Üçüncü bölümde genç Hruşçevlerin onun Pyotr Petroviç’i sevdiğine dair sorularını da aynı tarzda cevaplamaktadır. Natalya geçmişini unutamıyor, fakat bu geçmiş onun anlattığından da uzakta gözükmektedir. O sanki kendisini değil, uzaklarda kalan her şey gibi başkasını anlatmaktadır.

Natalya sade bir Rus köylüsüdür. Onun sahiplerine olan sadakati ve saygısı sonsuzdur. Yaşadığı her şeye rağmen o halen Hruşçevlerin üçüncü kuşak çocuklarına dadılık etmekte ve bunda huzur bulmaktadır.

Natalya’nın önemli özelliklerinden birisi de kaderci bir yapıya sahip olmasıdır. Genelde Bunin’in tüm yapıtlarındaki figürlerde, hele hele bu sıradan bir Rus köylüsüyse, kaderci oluş şart sayılan bir özelliktir. Natalya başına gelen her şeyin Tanrı’nın takdirine bağlı olduğu inancında bir insandır. Mesela, ilk sayfalardaki diyaloglar bile bunu gösteriyor.

“ - *Peki onlar neden erken öldüler?*

- *Ecelleri yetmişti de ondan öldüler.*
- *Hayır, peki, neden erken?*
- *Allah böyle istedi.*”⁴⁰⁹

⁴⁰⁹ a.g.y., s. 215

Natalya yaşadıkları için kimseyi suçlamamakta, kimseye kızmamakta ve kimseden çekinmemektedir. Tonya Teyze'yi Voronej'e mukaddes din adamının kurumuş cesetlerinin ziyaretine götürdüğünde şöyle düşünür: *“Tonya Teyzeyle birlikte Nataşka da kurumuş cesetlerin ziyaretine gitti. Bu ziyaretten o da huzur buldu, sanki çıkış yolu olmayan tüm tatsızlıklardan şifa bulmuştur. Bir tek Pyotr Petroviç'le karşılaşma fikri onu dehşetli yıpratıyordu!... Fakat bu felaketin (Yuşka olayını kastediyor-S.Ü.) son derece müstesna bir olay oluşu, onu ıstıraplarındaki aşırı derinlik, mutsuzluğundaki talihsizlik – yangın dehşetinin bu korkunç olaya tesadüf etmesi de boşuna değildi ya! Mukaddes şahsın ziyaretine gitmesi ona sadece çevresindeki insanların değil, hatta Pyotr Petroviç'in bile gözünün içine rahat bakmaya cesaret verdi: Allah-teala hanım kızla onu kendi eliyle mahva mahkum etmişse, onların insanlardan korkması acaba doğru muydu?”*⁴¹⁰ Pasajda görüldüğü gibi Natalya'nın duygularında inançlı ve kaderci birisi oluşu ön planda tutulmakta ve o başına gelen olaylara sabretmekte, tevekkül getirmektedir.

Roman boyunca tek bir kez Natalya bu sakin ve sabreden yapısının dışına çıkar. Pyotr Petroviç'in ölüm haberini duyduğunda onun buz gibi olmuş vücuduna sarılarak dehşetli çığlıklar koparır. *“Natalya...haç çıkardı, diz üstü çöktü, buza dönmüş, kanlar içinde kalmış kafayı kucakladı, öpmeye başlayarak hıçkırıklar içinde boğula boğula garip ve korkunç kahkahaya benzer bir sesle tüm çiftliği saran çığlıklar kopardı...”*⁴¹¹

“Suhodol”da Natalya, sevgisi, merhameti, sadakati, ağalarının her yaptığına sabırla itaat etmesi gibi meziyetleriyle

⁴¹⁰ a.g.y., s. 263

Bunin'in de en çok sevdiği figürdür. Yüzyılların köle itaati ve insancıl bir saygı onun her davranışında gözükmektedir. Genç Hruşçevlerle Suhodol'a giden Natalya yolda Tonya Teyze'yi görür. Çocukların cadıya benzettikleri, üzeri perişan, saçları dağınık olan Tonya Teyze'ye eski ihtişamına göre saygıyla yaklaşan tek kişi Natalyadır. O, Bunin'in acılarla yoğrularak olgunlaşmaya doğru giden bir figürdür. Onun kaderine boyun eğen itaatkarlığı arkasında mükemmelliğe giden bir asil ruhu saklanmaktadır. Kimseye kin beslememesi, sevgi ve saygı dolu tavrı, genç iken yaşlılara özgü yorumları bir ruhanî anayı anımsatmaktadır. Aslında romanda Natalya'nın karakterindeki bu gelişme titizlikle takip edilmektedir. Kuçerkovski, Natalya'yı aşırı itaati yüzünden 'masum suçlu' (bez vinı vinovatiye) adlandırılan insanlar grubuna dahil ediyor. Fakat Bunin felsefesine göre o, insanların değil, ilahî adaletin önünde en masum, Tanrı huzurunda en yüce insandır. Romanda Natalya'ya haksızlık yapan kişiler bu cezaların bedelini çok ağır öderler ve Natalya da bunun tanığı olur. "Suhodol" soylu Hruşçevlerin yanı sıra sıradan Rus köylü kadını Natalya'nın öyküsüdür. O, sadakati, sevgisi, masumluğu ve sabrıyla Rus köylüsünü canlandıran bu figürdür.

⁴¹¹ a.g.y., s.265

II.3.d. KÖY HALKI

İnsanlığın tüm bu karmaşık ve önemli yönleri, yüksek maneviyatı, yetişmiş kişiliği, aydın kapasitesi olan kişilerce değil, binlerce sıradan kişinin tipikleştirilmiş örnekleri olan Tihon ve Kuzma Krasovlar, Molodaya, Serı, Deniska, Natalya ve daha arka planda kalan sıradan halkın içinden olan kişilerin yaşantılarına karışarak aktarılmaktadır. “Köy”de bu binlerin içinden çıkan ve onların yaşantısından, kaderinden haber veren kişilerden bahsedilmektedir.

Kuçerkovski “Estetiçeskaya kontsepsiya jizni v proze İ.A.Bunina” adlı doktora tezinde Durnovalıları Bunin’in ‘ölü canları’ diye adlandırmıştır.⁴¹²

“Köy”deki insanlar da kimliksiz, kişiliksizlik ve ürkütücüdürler. Köylülerin akıllara durgunluk veren yaşam tarzı, çalışmak ve yemek, aşağılık davranışlarda bulunmaktan çekinmemek, ahlâksızlık, fuhuş, dedikodu, cehalet gibi korkunç tablolarla izlenmektedir. “Köy”de doksana yakın figürün arasında bir tek Tihon “Tişka”lıktan çıkarak toprak sahibi olur, bir de Kuzma kendi başına yazıp okumayı becererek bir şiir kitabı yayınlıyor. Geriye kalan Durnovalılar ‘yüz milyonlarca cahil’ olan Rusya’da oldukları gibi kalıyorlar. Onların karnını doyurmaktan öte hiçbir düşüncesi ve uğraşı yoktur. Ne çocuklarının eğitim alması, ne yaşadıkları evin sorunlarının giderilmesi, ne köydeki problemler, ne yakınlarının acıları onları ilgilendirmemektedir. Ruhsuz, duygusuz, düşünceden mahrum bir yığın insan. Tihon farklı uluslarla Rus

⁴¹² N.M. Kuçerkovski, Avtoreferat , 1973, s. 15

halkını kıyaslar, Kuzma da bu yargılamayı örneklerle pekiştirir. Eleştirmen V.V.Vorovski “Köy” romanında köy yaşantısındaki alıklığın bir çok şeyi açıkladığını, gerçekleştiremeyen umutların, en derin başarısızlıkların anahtarının bulunduğunu yazar.⁴¹³ Eleştirmen yapının sanatsal değerlerinin yanı sıra bir belgesel gibi de başarılı kanıt, bulgu ve tespitleri alkışlar. Fakat bolşevik eleştirmen Vorovski makalesinde Bunin’in her şeye rağmen kendi bakışlarını ön planda tutarak konuyu aktardığını bildirir. Burada kastedilen tabî ki Bunin’in Rus köyünde baş kaldırmak üzere olduğu sanılan sosyalist düşünceleri görmezden gelmesiyle ilgili yorumlardır. Fakat kanımızca Bunin burada gerçeklere istinaden fikirlerini iletmeye çalışmıştır. Nitekim Deniska Vorovski’nin ima ettiği ‘uyanık’ köylülerden biridir. Fakat bavulunda taşıdığı dergi ve broşürlerin adını bile doğru telaffuz edemeyen ve genelde daha önceki sayfalarda açıklamaya çalıştığımız Deniska gibi birinin bu düşünceleri ne kadar benimsediği ve neyin peşinde olduğu da tartışmalıdır. Bunin Rus köylüsünün kafasına yerleşebilen her konuya değinmiştir. Siyasî görüşlerinden günlük yaşamlarındaki yemek içmek konusuna dek. Burada eleştirmenin konunun tek taraflı ele alınışı yorumu pek de kanıtlanamamaktadır. Bunin hiçbir zaman tanıdığı Rus köylüsünün olduğundan farklı göstermeye çalışmamıştır. Eleştirmen F.D.Batyuşkov, romanda Rus köylüsünün siyasî görüşten yoksun olduğunu, olaylara hazır olmamasını ve katıldığı eylemlerde tesadüfî katılımcı olduklarını kabul eder.⁴¹⁴ V.Vorovski eğer Bunin’in “Köy” yapıtında köylülerin uyanışını, özgürlük mücadelesini görmezlikten geldiğini ileri sürseydi,

⁴¹³ Volkov, 1969, s. 76

⁴¹⁴ **Russkaya literatura XX veka**, çast 2, kniga 6, Moskova 1915, s. 359; Bkz.: Volkov, 1969, s.79

düşünmemektedir. Menşov Siverski'nin çocuklarına soğukkanlılıkla bakması 'hak etmiştir' demesi tipik bir Durnovalı tepkisidir.

Korkunç ve çirkin yaşam tarzı kendisine benzer hareket ve arzular doğurmaktadır. Akim bülbülü şakıdığı için vurmak istiyor. Sahibinin yedi yaşındaki oğlunun müzik çalmasına alay eder ve nefret duyar. Beş kuruş için karısını hovarda ihtiyara sattığında “*Rengi solacak değil ya*” der. Kuzma dikkatle onu izledikten sonra yaşadığı ortamın bu insana neler verdiğini ve neler isteyebileceğini ölçüp biçer. Aklında hayalinde bir öğün yemek elde etmek fikri olan bu insan neler düşünebilir ki? Soğuktan tezek yığınları üzerinde yatıp kalkan bu sefil ve aç insanlar hangi parlak fikirlerin üreticisi veya taşıyıcısı olabilir? Biraz ileri gidip Duma, toprak vs gibi konulara değinenler ise nelere sahip olacaklarını, paylarına neyin düşeceğini düşünmektedirler.

Romanda Durnovalılar, bir hayvan kadar gaddar olabilirler. Onlar kendileri ve çevrelerine, bir kere, barışık birileri değiller. Sürekli tartışmalar, dedi-kodular, düşmanlıklar bu insanların sıradan insanî ilişkileri arasında yer alan özelliklerdir. Günlük yaşamın sık detaylarda en ince ayrıntısına inilerek anlatımı, üçüncü bölümde daha da yoğun bir şekilde gözükmektedir. Durnovka onun sakinlerinden bahseden bu bölümde bir yaşam ansiklopedisine benzemektedir. Ve bu yaşam biçimi aslında güzel, fakat oldukça trajik bir olayla sona erer: Bu trajik olay Deniska ile Molodaya'nın nikah merasimidir. Bu nikah yeni mutsuzluklardan ve bir çok diğer olumsuz olaylardan haber vermektedir.

Bunin, köylülerin perişan durumunu ekonomik özgürlükten yoksun olmalarına bağlar. Onlar çok ağır şartlarda çalışmakta ve emeklerinin karşılığını tam olarak alamamanın yanı sıra aşağılanıp küçümsenmektedir. İşveren

Batyuşkov köylü isyanına hazır olmayan, bu olay için ‘yetişmeyen’ kitlenin söz konusu olduğunu bildiriyordu. Batyuşkov’a göre burada bilinçli bir eylemden ziyade körü körüne bir alevlenme, düzensiz bir karşı durma daha inandırıcı ve gerçeklere uygundur.⁴¹⁵

Bu yapıtlarda herkesin kendisine özgü bir acısı, bir derdi vardır. Mesela, Odnodvorka’nın kocasını yokluk yüzünden Ağa Durnova’ya sattığını anlatan sahne çarpıcılığıyla dikkate değer. Odnodvorka kendisinin kocasını onu sevmesine rağmen üç araba çavdara sattığını ve onu ağaya götürürken kocasının gözlerinden ‘tıpır tıpır yaşların döküldüğünü’ anlatır. Odnodvorka’nın kocasını onu yokluk yüzünden ağasına pazarlamasını anlattığı sahne kendi başına bir trajedi olsa da kocasının yaptıklarını anlattığında bu nokta daha acı vericidir. “Çavdarın arkasınca yürüyor ve gözlerinden damlalar tıp-tıp, tıp-tıp damlıyordu.”⁴¹⁶ Kuzma, bu zavallı kadını – Odnodvorka’yı geceleyin tren yolundaki kalasları yakmak için alıp götürdüğünü görür.

Kuzma’ya mektup yazdırmak için gelen dul Butiloçka’nın hali de perişandır. Onu unutan oğlu Mişa’ya dikte edip yazdırdığı mektupta özlem ve acı hissedilmektedir.

Bunin kendi acımasızlığı ve gaddarlığına göre tüm figürlerin eşit olduğunu göstermektedir. Onlar birbirini anlamamakta, en yakınlarının bile acılarına ortak olmamakta, duygusuz ve duyarsız birileri olarak mevcut olmaktadır. Mesela, evi yakılmış Siverski’nin ve ailesinin perişanlığı kimsenin umurunda değildir, sarhoş gezen genç son sahip olduğu eşyasını bile satan annesini hiç

⁴¹⁵ Volkov, 1969, s.80

⁴¹⁶ Bunin, 1988, 2.cilt, s. 180

konumunda olan insanlar onlara bir hayvan gibi davranmakta, hakaret bile etmekten çekinmemekteler. Mesela, “Köy”de kalfa Yegor’a un keselerini çırparken Tihon ona *“Hey, seni salak! Hey aptal! Neden onları benim üstüme çırpıyorsun?”* diye bağırır. Yegor’a baktığında ise onun saçlarının gür oluşunu bile eleştirerek, *“Acaba, aptalların saçı neden gür olur?”* diye düşünür.

Molodaya’nın hamile kalmadığını öğrenince Tihon *“ateşle oynamanın bir anlamı yok”* diye düşünerek ondan ve Rodka’dan kurtulmak ister. Bunun için hamut kemerleri köpeklerin yediğini neden göstererek Rodka’yı suçlayıp parasını ödemedi işt en kovar. Hakkını talep etmek ve Tihon’u haksızlık yaptığı için suçlamak yerine yarım saat sonra Rodka ağlamaktan gözleri şişmiş Molodaya’yla özür dilemeye gelir. Durnovka’nın kış gecelerinin sert olduğu tasvir edilirken köpeğin bile dışarıda duramadığı havada Tihon’un bekçileri evin dört bir kenarını dolaşarak sabaha kadar bekçilik yaparlar. Böyle gecelerden birinde sabaha kadar dolaşan uykusuz ihtiyar bekçiden Tihon, sabah bir de davarları yemlemesini isteyince ihtiyar Jmıh geceleyin çok üşüdüğünü söyler, ama yine de onunla ahıra iner. Bunu karşı gelme gibi algılayan Tihon ona *“Defol! Burada senin izin tozun bile kalmasın, murdarın teki murdar!”* diye kovar ve tüm evdeki hizmetçileri haşlar: *“Belki yaz yaklaşıyor, belki siz adiler şimdilik çoğunluktasınız! Ama kışın, benim azizim, yemek isteyeceksin, geleceksin, köpek oğlu, geleceksin, gelip diz çökeceksin!”* der. Tihon ırgatlık yapan köylülerin parasını verirken onları günlerce kapısında süründürür ve sanki sadaka verircesine paralarının belli kısmını keserek öder, karşı çıkanı ise tehdit eder. *“Onun âdeti buydu, ödemelerin zamanını geciktirirdi. Günlük yevmiyeyle çalışan kızlar ve erkekler sonbahar günlerinde onun kapısının önüne sıralanırlar,*

derin ihtiyaç içinde olduklarından Őikayet eder, bazen de kabalık ederlerdi. Fakat Tihon İliç inadından vazgemezdi. O bağırır, Allah'ı tanık çağırarak "tüm evde ikice kopekim var, gelin de arayın!" diye yeminler eder, sonra da parasını bekleyenler ona inanmadıkları için, ona "vicdansızlık" ettikleri için sanki hayrete dūŐer, ceplerini, para kesesini dıŐarı çıkarır, kurnazlık ederek ukalaca tükürürdü... Bu Őimdi ona kötü bir alışkanlık olarak gözükürdü."⁴¹⁷ Rus köylüsünün bir karın tokluğuna çalıŐtığı manzara romanda biri diğerinden dehŐetli boyutlarıyla tasvir edilmektedir. Fakat Tihon, onlara acımamakta, onların bu türlü yaşamı hak ettiklerini ileri sürmektedir. O, köylülerin tembelliğinden, beceriksizliğinden ve vurdumduymazlığından yakınır. "Bin yıldır yer sürüyorlar, belki de daha fazla! – marifetle, beceriyle yer sürmesini kimse beceremiyor! Kendilerinin bir tek yaptıkları iŐi de artık yapamıyorlar! Tarlaya ne zaman çıkmak gerektiğini de bilmiyorlar! Ne zaman tohum samak, ne zaman ekin biçmek gerektiğini de bilmiyorlar!... Hiçbir karı ekmek piŐirmesini beceremiyor, ekmeğin üst tarafı tamamen ziyan oluyor, kopup dūŐüyor, kabuğun altından ise ekŐi su çıkıyor!"diyen Tihon da haklı gözükmektedir.

"Suhodol"da toprak köleliğinin egemen olduğu dönem söz konusu olduğundan ekonomik özgürlük söz konusu olamazdı. Herkes toprak sahibinin özel eŐyası gibi malıydı.

Bunun'ın her iki yapıtında köylülerin genel seviyesinin çok düşük olduğunu izlemekteyiz. Suhodol'daki monoton hayat ilkel dönemdeki kabile yaşantısını anımsatmaktadır. Onlar ne savaş, ne siyasî olaylar, ne de başka bir

⁴¹⁷ a.g.y., s.136

şey hakkında düşünmektedirler. “Bizim kâhyalar müthiş tembel ve hayalcilermiş” diye tanıtılan Suhodol’lu köylüler “Hiçbir şey konuşmazlardı, bir de onlar ne söyleyebilirdi ki! Onlar hiç anlatılacak bir olay yaşamamışlardı.”Çok fakir ve her şeyden yoksun geçimleri ise tıpkı birbirinin aynısı idi!”

Bunun, ağır hayat şartları içerisinde eğitimsiz ve kaba olan bu köylülerde siyasî şuurun kesinlikle olmadığını göstermektedir. Mahkeme başkanının köye geliş sebebini milletvekillerinin suları zehirlemek suçundan yargılayacaklarını açıklayan bu köylülerin, çantasındaki kitabın adını bile okuyamayan Deniska’nın siyasî şuur seviyesi ne kadar olurdu? Yazar, isyancı figürlerden hiç de hoşnutlukla bahsetmemektedir. İsmi anılmayan saraç, Komar ve diğerleri yaşadığı ağır hayat şartlarından bıkmış usanmışlar. Fakat onların direnmeleri şuursuz ve kabadır. Mesela, Durnovka isyanını düzenleyenlerin arasında ismi geçen Komar ise feci bir şekilde ölür. Vanka Krasnıy ise isyan sonrası köyden uzaklaşarak uzaklara, “halkın kafasını karıştıрмаğa” gider. 1905 Devrimi sonrası köyün ve köylülerin yaşamında değişen pek bir şeyin olmayışını ise şu satırlardan görmekteyiz: “...İsyan tamamıyla bitti, birkaç çiftliği yaktılar, mahvettiller, sonra da sustular. Çok geçmeden saraç hiçbir şey olmamış gibi Vogle’deki dükkanda yine görünmeye başladı, hem de girişte şapkasını ihtiramla çıkarır, Tihon İliç’in suratının nasıl karardığını görmüyor numarası yapardı.”⁴¹⁸

Toprak sahiplerine karşı gelen köylülerin en yaygın silahı yangın çıkarmaktı. Tihon şehir pazarından dönerken yolda yakılmış araziye bir göz

⁴¹⁸ a.g.y., s.115

gezdirir ve bir an bir yangınla her şeyinin kül olabileceği düşüncesi onu yıldırım gibi çarpar ve korkuya düşer.

Romanda eleştirilen, suçlanan sadece köylüler değildir. Köyün zenginlerinden birisi Yakov sefil giysilerle dolaşmaktadır. Bundan rahatsız olan Tihon onun çok eskimiş şapkasına işaret ederek onu karga yuvası yapmanın zamanının geldiğini söyler. Adam rezil bir görünümle “*Fena olmazdı, fakat parasızlık, işte*” der. Köy zenginlerinin cimriliği, sefalet içinde her şeyden kıсарak yaşamaları da cehaletin ve insanca yaşayamamanın bir göstergesidir. Durnova’daki öğretmen de köylülerden pek farklı değildir. Eski asker, şimdi köyde öğretmenlik yapan bu kişi hakkında yazar “*doğuştan aptal doğmuştur*” der. Bu yapıtta sadece yoksullar değil, zenginler de kıtlık içinde yaşamaktadır. Zenginlerden Yakov kendisine bir kasket almaya kıyamaz. İşte Bunin’in tasvir ettiği “Köy”deki köy insanları bunlardır. Bu insanların içerisinde çok az kişi durumunu düşünmektedir. Onlar için kim oldukları, ne yaptıkları ve niçin yaptıkları hiç önemli değildir.

Suhodol’daki köylüler de pek farklı birileri değildir. Sadece burada kâhyasıyla, hizmetçisiyle, ırgatıyla çobanıyla herkes toprak ağasının büyük bir ailesi şeklindeydi. Onlar itaatkâr insanlardı. “*Onlar babamıza yere kadar eğilip tazim ederlerdi, onun elini öperlerdi...*” Bu köylülerin arasında Gervaska asiliği, kabalığı ve saygısızlığıyla farklı birisidir. Romanı dikkatle okuduğumuzda Gervaska’nın yapısındaki bu asilik, içinden gelen bu nefretin köklerinin köylü ağa ilişkisinden farklı olduğunu görmekteyiz. Gervaska’nın Pyotr Kirillich’in gayri meşru çocuğu olduğu söylentisi birkaç kez tekrar edilmektedir. Pyotr Kirillich ise Gervaska’yı bir hizmetçi konumundan farklı görmemektedir. Diğer

çocuklarının ağa edası ve özenle yetiştirilmesi Gervaska'yı hiddetlendirmektedir. O her fırsatta Hruşçevlere olan nefretini fark ettirmektedir. Temiz kalpli Arkadi Petroviç'le Gervaska ölene dek arkadaş olacaklarına yeminler ederler. Fakat az sonra "*Büyüyünce bana dayak mı attıracaksın?*" diye soran Gervaska 'Evet' cevabı alınca "*Onu göremezsın*" diyerek Arkadi'yi fiçıya sokup aşağıya doğru yuvarlar. Gervaska yemek esnasında bile Pyotr Kirillîç'a hakaret etme cesareti bulur. Bu saygısızlık ve kabalığın arkasında hep onun derin nefreti duruyor ki, bu nefret onu en sonunda katil yapar. İhtiyar Pyotr Kirillîç'ı misafir odasında iterek düşürüp öldüren Gervaska kayıplara karışır. Onu en son gören Soşka köyünde sürgünde olan Natalya'dır. Gervaska konuşmalarında yaptığından kesinlikle pişmanlık duymamakta ve sanki yılların acısının intikamını almış bir rahatlama içinde gözükmemektedir. Gervaska'nın yaptığı burada siyasi ve sosyal sebeplerden değil, şahsi, kişisel nedenlerdendir. Ayhenvald Bunin'in Rus köyünün ruhsuz ve duygusuz insanların manzarasını tüm korkunçluğuyla ortaya koymakta olduğunu ileri sürerek bu ortamda "*çok kolayca havadan ve sudan olan sebepler yüzünden ölmek ve birisini öldürmek mümkündür*" der.⁴¹⁹

Bunin'in tasvir ettiği Suhodol'da hizmetliler ve kâhyalar iki türlü insanlardır. Onlar bir taraftan sabırlı, itaatkâr, diğer taraftan kepaze ve isyankardır. Natalya eğer bunlardan birinci türde olanları temsil ediyorsa, Gervaska ikinci türden olanlardandır. Aslında Gervaska sevilen bir hizmetçiydi. Hem Pyotr Kirillîç, hem de Pyotr Petroviç ondan korkmaktadırlar. Natalya ise işinde namuslu, itaatkâr, kimseye zerre kadar zararı olmayan birisidir. Çelişkili

⁴¹⁹ Yu. Ayhenval'd, *Silueti russkih pisateley*, Moskova, iz-vo "Mir", 1917, s. 51,

olan Gervaska'nın iyi niyeti kötüye kullanması, Natalya'nın iyiliğinin ise gaddarca bir cezayla ödüllendirilmesidir. Suhodol'daki köylüler sadakatleri ve itaatleri ile dikkati çekmekte. Onlar için ağanın evi evleri, sözü ise bir emirdir. Tüm acı ve sevinçlerini paylaştıkları bu evde sabahtan akşama dek görevlerini yerine yetirmekte. *“Onlar içlerini bizim evin dışında nerede açabilirlerdi ki? Suhodol zenginlerinden kalan tek kişi babamdı. Konuşmaya başladığımız ilk dil Suhodol diliydi. Bizi heyecana boğan ilk masallar, ilk türküler de Suhodol masalları ve türküleriydi, babamın, Natalya'nın anlattıklarıydı.”*⁴²⁰

Suhodol'da kişi sayısı azdır. Suhodollu mujiklerin verimsiz yaşamları, sıkıcı günleri romanda geniş yer almaktadır. Onların az konuşmalarını genelde konuşacak bir şeylerinin olmadığına bağlayan yazar, onları manen yoksun, geçmişle hiçbir bağı olmayan bu günde yaşayan insanlar olarak görür. Onların mezar taşlarında isim bile yoktur.

Kuzma'nın *“doğuştan kadersiz bir halkız”* formülüne tam isabet eden figür Serı'dır. Serı, Tihon İliç'in tam karşıt kutbunda yer alan bir figür gibi düşünülebilir. Tihon bir köylüdür, fakat emeği, aklı ve ferasetiyle bir toprak ağası konumuna gelmiştir. Serı ise boş gezen, hiçbir şey düşünmeyen fersiz bir köylüdür. Köyde en sefil, fakir ve rezil yaşayan aile onun ailesidir. Serı'nın bu halde yaşamasında o, hem suçlu sayılırdı, hem de suçsuz. O *“şansım yaver gitmiyor”* diye şikayet etmekte biraz haklıydı, çünkü elini attığı her işi sakat gidiyordu. Böyle olunca hiçbir şey yapmamaya ve kaderine boyun eğerek yaşamaya karar verir. Köyde akşamları evlerden bir tek onun lambası yanmazdı, çünkü yakacak gazı bile olmazdı. Evinin tavanı bile yoktu. Adıyla çağrışan

hayatı solgun, renksiz ve sevinçsizdir. Tüm köylüler arasında romanda en fazla Serı üzerinde detaylı durulmaktadır. Anlatıcının yanı sıra Tihon ve Kuzma da onu tanıtmaktadırlar. Serı, Rus köylüsünün yapmak istediğı, gerçekleştirmek istediğı, fakat bir türlü gerçekleştiremediğı arzu ve istekleriyle dopdoludur. Serı ihtiyaç içinde yaşayan köylülerin en sefilidir. Onun izbesini Tihon tanıtmaktadır. Çocukları, karısı, hayvanları – hepsi bir arada aç, soğuk, sigara dumanıyla dolu ve lambasız olan kir ve ufunet kokan bu izbe sanki yıllarca değişmeyen bir şekle mahkûmdur. Geceleyin dışarı çıkan Tihon, ışığı gelmeyen tek evin Serı'nın evi olduğunu ve oradaki korkunç yaşantıyı bir anlık aklından geçirir. Diğer izbelerde lamba yanmaktadır. Peki onlar nasıl? Aslında aynı şartların devam ettiğı bu izbelerde azıcık görünen ışık sanki mutlu bir yaşantının işaretiydi, tabii ki Serı'nın izbesiyle kıyaslanınca. Romanda zengin köylülerin evleri ve avluları da tasvir edilmektedir. Onlarda da durum aynıdır, sadece evlerinin tavanları vardı ve biraz sıcaktı. Serı romanda aslında arka planda ele alınmış figürlerden birisidir. Fakat baş kahraman Tihon en çok onun hakkında düşünmektedir. Mesela, onun çatısının uçmuş olması ve kendisini bunun hiç ilgilendirmemesi, geceleyin bir tek onun evinin penceresinden lamba ışığının gelmemesi, çalışmaması ve hiç de geçim hakkında düşünmemesi, elinde olan var yok her şeyini satması vs. Serı onun işlerine şeytanın karıştığı ve hiçbir işinde şansının yaver olmadığı düşüncesiyle bu yaşantısına hak vermektedir. Bunun tam tersine köyde baş gösteren tüm olumsuzlukların içerisinde birinci sırada o yer almaktadır.

⁴²⁰ Bunin, 1988, 2.cilt, s. 218

Serı'nın mutsuz ve şanssız birisi olduğunu sık sık tekrar etmektedir. O, kafasından şapkasını hiç çıkarmayan, ağzında sürekli sigarası tüten, aç çocuklarıyla, hayvanlarıyla birlikte tavansız evinde yaz kış yaşayan bir zavallıdır. Kuçerkovski'ye göre Serı, Durnovka'nın sembolü gibi atavizmin yaşatıcısı gibi ebedî kalan bir tarih, bu gün ve gelecektir. Üçüncü bölümde Serı'nın bir ara eline para geçtiğinde tuğlalı bir ev yaptırdığı, fakat masrafının hesabını yapmadığı için inşaatın yarım kaldığı anlatılır. Yarıda kalan ev çatısızdır. Onun ısıtmak ve içindekilerin karnını doyurmak konusunda Serı hiç endişelenmemektedir. Bu trajik-komik ev inşaatı konusu da, “Köy”deki insanların zihniyetinden haber vermektedir. Serı bir gün bu evin çatısının örtüleceğini ve içinin sıcak olacağını hayali ile yaşamaktadır. Peki nasıl? Burasını ise hiç düşünmemektedir.

Bunun benzeri bir epizot da romanın başlarında Suhonosıy'la ilgiliydi. Acından ölen, günlerce bir lokma ekmek bulamayan Suhonosıy karısının paltosuna sıkı sıkı sarılmaktadır. Bu nem ve karanlık odalarda güvelerin yediği palto ona mal sahibi olma gururunu yaşatmaktadır. O bu kimsenin önemsemediği paltoyu paha biçilmez değerde sanmaktadır.

Durnovka'nın en fakir mujiklerinden olan Serı, romanda ikinci dereceden figürlerdendir. Fakat psikolojik durumu, karakteri, davranışları ve genel çizgileri ile Rus yaşamındaki trajik boyutların nedenlerini anlamamıza yardım ettiği için o, baş figürlerle aynı sırada tutulmaktadır. Kuzma'nın sık sık onun hakkında düşündüğünü ve hatta kendisini onunla kıyasladığını bile görmekteyiz. “Ah, o da Serı gibi yoksul, iradesiz, tüm ömür boyu mutluluğu tatmak, çalışmak için bu

günleri beklemişti!” Bu belirsizlik, beklenti içinde yaşama romanda herkesin yaşamında izlenmektedir.

Oğlu Deniska kunduracıdır. Fizikçe zayıf, huyu kötü, kaba ve cahil olan Deniska biraz köy dışına çıkınca kafası devrimle ilgili konularla doldurulur. Fakat her şey gibi bu konu da cahilce bir bilgilenme ve yorumdan uzağa gitmemektedir. Tihon, Deniska hakkında bir yaratık gibi düşünür ve “*Affet beni Tanrım*” diye dua eder. Deniska’nın bavulundaki kitaplar da bir paradokstur. Bunin, Deniska’nın bu kitaplara merakını ve onları okuma şeklini öyle anlatmaktadır ki bu merak aptallığın yeni bir boyutu izlenimini kazanır ve daha fazla gözden düşürür. Deniska’nın Tihon’a bıraktığı mektup da anlamsız düşünce yığınının başka bir şey değildir.

Deniska sadece aptal değil, aynı zamanda gaddar birisidir. O babasını vahşice dövmekten kaçınmaz. Olaydan haberdar olan Kuzma sarsılır, Deniska’yı ‘*en adi yırtıcı*’ diye adlandırıyor ve Molodaya’yı bu evlilikten vazgeçirmeye çalışır. Onu tanıtırken Bunin, fiziğinde bile uyumsuzluğun olmayışına dikkatleri çekmektedir. Fakat bir tezat olarak gözlerinin gayet güzel olduğundan bahseder. Deniska’nın babası Serı, ona göre daha sempatik tasvir edilmektedir. Her şeye rağmen Serı yaşadıklarında güzel şeylerin var olduğundan övgüyle bahseder. Deniska ise her şeye lânet okumaktadır. Genelde Deniska ve onun benzeri olan yeni kuşak, Bunin’in eserlerinde mutsuz, şikayetçi, tatminsiz olan insan gruplarıdır. Romanın üçüncü bölümünde, özellikle son sayfalarda Deniska ile Molodaya’dan bahsedilmektedir. Romandaki çok sayıda figürlerin arasında Deniska kadar adi ve rezil kimse yoktur. Kuzma bile ileri sayfalarda Rus halkının eksik yönlerinden bahsederken en koyu renklerle bahsettiği aşağılık

sıfatlara örnek gösterdiğinde Deniska'yı misal gösterir. Romanda Deniska yeni bir sosyal tiptir. Belki de bu nedenle Bunin ondan bahsederken hiçbir renk tonunu esirgemeyerek cömert davranmıştır. Geçmişle hiçbir bağı olmayan, yeninin ne olduğunu anlamayan Deniska, her yerden tembelliği, yalancılığı ve arsızlığı yüzünden kovulmaktadır. Tihon'la Deniska'nın tren istasyonunda konuşması ise iğrençliğini ortaya koymak için yazar tarafından isabetli düşünülmüş bir yoldur. Deniska'nın kendi diliyle nasıl birisi olduğunu anlatması onun görüldüğünden de korkunç olduğunu göstermektedir. Tihon İliç, Deniska'daki işlemeli tütün kesesine işaret ederken "*Demek ki var birileri*" dediğinde o, "*Az mı buralarda sürten kancıklar?*" der. Sonra konu Molodaya olduğunda ikna olur ve evlenebileceğini söyler, çünkü "*fahişelere gitmek daha kötüdür.*" Babası hakkında ise "*Kocamış it, bir de baba olacak!*" der. Babasına böyle söylemesinin tek sebebi ise onları kötü beslemesi idi. Zaman zaman babasını dövmekten çekinmeyen Deniska, Molodaya hakkında da aşağılayıcı sözler söyler.

V.Afanasyev, Bunin'in Deniska'yı her fırsatta okurun gözünden düşürmeye çalıştığını yazar.⁴²¹ Kanımızca Molodaya'nın daha sevimli bir figür gibi görünmesinde bunun da etkisi vardır. Okur sessiz, sakın ve zarif duygularla dolu Molodaya'nın Deniska ile beraberliğine üzülmektedir. Her ikisinin portre tasvirlerinde de karşılık izlenmektedir. Fakat gözlerine gelince Bunin her ikisinin gözlerini tasvir ederken cömertçe davranmaktadır. Molodaya'nın iri, sert bakan gözleri ve uzun kirpikleri vardır. Tihon İliç bu bakışlardan son derece etkilenmekte ve hatta bazen Durnovka çiftliğine bu gözlerle karşılaşmamak için

⁴²¹ Afanasyev, 1966, s.100

gitmeye çekinmektedir. Deniska'nın da dış görünümünü tasvir ettiğinde Tihon'un dilinden “*ama gözleri güzeldir*” demesi bir paralellik gibi görünmektedir.

Deniska romanda yeni Rus insanını canlandırır. O insanlık değerleri ölçüsünün en aşağılarında yer almaktadır. Aslında biraz utangaç, duygusal, saf görünümlü görünse de insan sıfatında aşağılık bir yaratık gibidir. Kuçerkovski Deniska'nın hayat felsefesini anlatan mektubunun Rus edebiyatında bir erkeğin hayatı anlama çabasındaki en sert parodi olduğunu ileri sürmektedir. Bunin Deniska'nın bu mektubunu onun ve binlerce insanın yaşam hakkındaki düşüncelerini, siyasî olgunluk derecesini göstermek için bir yöntem olarak kullanmıştır. *Rusya'da Proletaryatın Rolü* adlı kitabı okuyan Deniska, yeni Rusya hakkında düşünceler üretmektedir. Aslında hiçbir anlamı ve birbiriyle bağlantısı olmayan cümleler dolu bu mektup, Deniska'nın siyasî görüş diye adlandırdığı saçmalıklardan başka bir şey değildir. Bu mektubu Tihon bile okumaya tenezzül edemiyor, onu hiddetle yırtıp çöpe atıyor.

Akim, Afanasi, Mitrofan gibi köylülerden bahsederken Bunin, onlara Tanrının lütuf göstermediğini bildirir. Akim bir ırgattır. Namus, haysiyet, şeref gibi kavramlar konusunda en ufak bir tahmini bile bulunmayan bu kişi hakkında bahçedekiler “*O bir kör şeytandır. Bir kuruş için kilise mihrabında kendini boğar. İnanır mısınız karısını on beş kapike satmıştı! Yemin ederim şaka yapmıyorum!*” der.⁴²² Bunin bu romanında sanki köylüleri itham etmek için delil toplamaktadır. ‘*Büyük halkız*’ diyen Kuzma, artık böyle düşünmemektedir. Bir çok yerleri gezip dolaştıktan sonra çaresizlik ve üzüntü içinde Tihon’a

⁴²² Bunin, 1988, 2.cilt, s.172

Rusya'nın tarihinin, sözlü edebiyatının, masallarının, ninni ve deyimlerinin hepsinin sanki adam öldürme, alay, istihza, çirkin ve edepsiz şakalarla dolu bir günlük olduğundan yakındır.

Bunin eserlerinde kendi sanatına özgü bir geleneği burada da yaşatmaktadır. O, eserlerinde genelde sona yakın konuyla hiç ilgisi olmayan figüran bir tip getirmektedir. “Köy” romanında bu tip İvanuşka’dır. Bir kadar masalımsı figürleri anımsatan bu ihtiyar aslında geçmişini anımsatmak, sıradanlığın, eski güzelliğin bir simgesi gibi gözükmektedir. Kuzma onunla yalnız başına odada bulunurken garip duygular geçiriyor, hatta korkuyor. İvanuşka ona *‘asırların ötesinden gelmiş bir canlıyı’* anımsatıyor. Molodaya ise İvanuşka’nın yanında huzurlu ve mutlu görünür, gülümsüyor ve ona şefkatle yaklaşıyor. Bu iki figür arasında sanki bir manevi bağ vardır. Bu her ikisinin yaşanmayacak acılara göğüs gererek yaşaması mı?

İvanuşka romanda geniş yeri kapsamamakla birlikte kaybolmaz, unutulmaz. Dilenci ve sefil yaşamına rağmen romanda sanki tek huzurlu insan odur. Çok çile çekmiş dış görünümü, sabırlı ve uyumlu davranışlarla ağır hareketleri, insanlara iyi bakışı ve halinden şikayetçi olmayışı onu sıradan insanî çizgilerle hatırlatmaktadır. Roman boyu çok az konuşan, sevgi ve şefkatini içinde saklayan ve bu duygularını kimseye tattırmayan Molodaya İvanuşka’ya karşı çok duyarlı ve şefkatli davranmaktadır. İvanuşka ile ilgili romanda yer alan kısımlar ayrıca bir öykü şeklinde de takip edilebilir. Tihon’un evindeki yaşantısı, ölüm öncesi yaşamı ve izbedeki ölümü kendi başına bir öyküye konu olacak malzemedir. İvanuşka’nın ölümü sırasında onun yanında bulunması ve çaresizliği Kuzma’nın ruhunu sıkar. İvanuşka’nın tabuta yerleştirilmesindeki

detaylar da son derece düşündürücüdür. Onu yıllarca ağır işlerde çalıştığının kanıtı olan nasırlaşmış, kabalaşmış ve bükülemeyen elleri zorlukla tabuta yerleştirilir. Uzun saçları ve vahşi bir hayvanı anımsatan yüzü ise oldukça korkunç görünmektedir. Kuzma bile ona bakamaz. İvanuşka'ya sağlığında tabut alınmıştır. Molodaya da sağlığında mezarı anımsatan bir yaşama itilir. Serî'nin izbesi de bir anlamda mezarı andırmaktadır. Genelde Molodaya ile İvanuşka arasındaki benzerlik konusunda bir çok eleştirmenin de tespitleri vardır.⁴²³

İvanuşka yaşamak için mücadele vermektedir, fakat tabutunun alındığını ve cenaze masraflarının yapıldığını görünce artık ölüme teslim olmak, ölmek istiyor. Çünkü başka çıkış yolu yoktur. Ailede her gün onun ölümünü bekleyen ve yapılan masrafın araya gitmemesini isteyen gözler vardır. Bu bakışlar onu rahatsız etmektedir. İvanuşka aynı kaderi yaşayan Lukyan adlı diğer bir köylüyü hatırlar. Ona da tabut almışlardı, ama o iyileşti ve beş yıl daha yaşadı. Fakat yaşadığı o beş yılda onu yapılan masrafı araya verip ölmediği için hep suçladılar. Bunu düşündüğünde kafasını sallayıp izbesine giren İvanuşka aynı kaderi yaşamak istemez. İvanuşka'nın hali daha farklı bir trajedidir. Çünkü oğlu ve gelini ona pahalı bir tabut almışlardır.

Romanda yaşlı İvanuşka'nın ölüme direnmesi, çevresindekilerin ise cenaze hazırlığını yapıp onun ölümünü 'resmen beklemeleri' de ilginç sahnelerdendir. Romanın bu bölümünden etkilenen Gorki şöyle yazar: *"Bu fakir insanın ölümünün fevkalade anlatımı bizleri çok duygulandırdı"*⁴²⁴ İvanuşka'ya Kuzma gibi, yazarın da acıdığını görüyoruz.

⁴²³ Volkov, 1969, s.111

⁴²⁴ Gorki, Sobraniye soç., 28.cilt, s. 268 Bkz.: Kuçerkovski, 19 s. 51

Bunin, Rus köylüsünü acımasızca ve sert çizgilerle tasvir etmekte ve tanıtmaktadır O, katiyen bu yaşamı süslemek ve olduğundan daha iyi göstermekten yana olmamıştır. Nitekim halkçıların yaldızlı tanıtımı bu eserlerde çürütülmektedir. Bunin’de köylü bir şiddet simgesine dönüşmekte ve biraz antipatik bir tip olarak gözükmemektedir. Molodaya’nın kocası Rodka onun güzelliğinin yanında son derece kaba ve çirkindir. Askere gittiğinde Molodaya yalnız kalır ve Tihon ona sahip olur. Malul bir durumda evine dönen Rodka karısının Tihon İliç’le ilişkisini fark eder. Bunin Rodka’yı tanıtırken acıması olmayan “kaba kuvvet” (tupaya sila) tanımını kullanır. “*O zayıf, tek gözlü, uzun kollu ve maymun gibi kuvvetli idi. Siyah kısa tıraşlı kafasını her zaman yana eğerek derin çukura düşmüş gözleriyle kızgın kızgın bakan Rodka korkunç birisi olmuştur.*”⁴²⁵ O karısından intikam alıyor. Bu intikamın sebebi onun güzel oluşuydu. Romanda gaddar ve çirkin olanların güzel ve sevecen olanlara karşı hiddeti, kini, intikamı temel motiflerden biridir.

Roman boyunca olayları dikkatli izlediğimizde toprak ağalarının gittikçe hırçınlaştığı, hiçbir entelektüel etkenin olmayışı mujiklerin asileşmesi, özellikle yeni kuşağın farklı yetişmesi, hiçbir örf adete uymadığı, içinde olan asırlık hiddetin kaba ifade şekline dönüştüğü izlenmektedir. Mesela, Gervaska hiçbir işle uğraşmayan, gayri meşru doğduğu için ne toprak sahibi, ne de köylü çocuğu gibi yetişmeyen ortada kalan bir tip gibi görülmektedir. İçinde olan bu aşağılanma duygusu onda büyüklere karşı bir nefretin yer etmesine sebep oluyor. Bunin burada soyluların bir anlamda yaptıklarının bedelini ödediğini gösterir. İşte bu gayri meşru ilişkiler toprak sahipleri ile köle köylüler arasında sınırların

⁴²⁵ Bunin, 1988, 2.cilt, s. 116

ortadan kalkışı tüm bu olumsuzlukları getirir. Gervaska'nın fiziğinde ilkel insanlara özgü olan güç, kabalık, yırtıcılık vardır. O kendisini Hruşçevlerden güçlü hissetmektedir. Ondan herkes çekinmektedir. Aşk, acı, nefret ve korku Suhodolluların yaşamındaki hissettikleri duygulardır.

Her iki romanda sıradan köy halkının yanı sıra dilenci, büyücü gibi figürlerden de bahsedilmektedir. Özellikle dilencilerin fazla olması halkın içerisinde sefilliğin boyutunun bir göstergesidir. Tihon fuardayken çevresine göz atarak *“Dilenciler, aptallar, körler ve sakatlar, - baktığında insanı dehşete düşürüp midesini bulandıran bu türlü mahluklar - bütün bir ordudur”* diye düşünür.⁴²⁶ Dilenciler arasında İvanuşka gibi gerçek anlamda bir lokma ekmeğe muhtaç olanı, çalışma gücü bulunmayan da vardır, Makarka gibi yankesici olanı da. Makarka cahil köylüleri korkutmak için elindeki korkunç resimleri bir araç olarak kullanır. Son derece yüz­süz ve korkunç biri olan Makarka, köyde bir ‘korkunç kara güç’ gibi dolaşmaktadır. Suhodol’da Yuşka böyle tiplerdendir. O *“ben kardeşim, köyliüyüm, fakat akıllıyım ve kendim de kambura benziyorum. Çalışmak neme gerek!”* derdi. Tarla sürmek ve benzeri işlerin ona göre olmadığını düşünen Yuşka, Kiyevdeki büyük manastıra gitmiş ve orada büyümüştür. Fakat oradan bir kabahati yüzünden kovulunca kendisini aziz yerlerin ziyaretçisi sıfatında kalpleri ruhları temizliğe kavuşturan birisi gibi göstermenin modadan düştüğünü söyleyip kendi rezilliği ve avareliği ile açıktan açığa övünmeye başlar. Herkese manastırdan kovulmasının sebeplerini anlatan Yuşka, *“...boynumun ardından vurup attılar dışarıya. Ben de evin, Rusya’nın yolunu tuttum... Yani açlıktan ölmem, mahvolmam!”* der. Gerçekten de bu kadar

⁴²⁶ a.g.y., s. 105

ahlâksız, yüz­süz, yalancı ve itici biri olan Yuşka yanılmaz. “Rusya bu yüz­süz, hayâsız günahkârı ruhları kurtaranlardan daha az sevecenlikle bağrına basmadı: Onu yedirir içirir, geceleme­si için yer gösterirler, sohbetlerini keyif alarak dinlerlerdi.”⁴²⁷

Falcı, bakıcı ve büyücü gibi insanların cahil kitle içerisinde çabuk tutulduğu gerçeği Bunin’in de dikkatinden kaçmamıştır. Hem “Köy”de, hem de “Suhodol”da bu tür figürlerden bahsedilmektedir. Bu insanlar gelecekte haber vermekten, kaderden, şanstaki bahsetmekten çok köylülerle eğlenmekte, onları daha çok kara güçlerle korkutmak ve endişelendirmek peşindedirler. Mesela, Tihon’un karısı gaip­ten haber veren bir falcının gelişine sevinmektedir. Çocuk sahibi olma beklentisi içinde yaşayan Nastasya Petrovna için bu falcı, bir umut niteliğindedir. Onun basireti öyle bağlanır ki Falcının kurnaz, kaba ve üçkâğıtçı oluşunu fark etmez. Tihon İliç’in de ara sıra fal merasimine merak saldığı izlenmektedir. Nastasya Petrovna’nın çocuk için çok üzüldüğünü gören Tihon, onu isteği üzerine bir müminin yanına bile götürür. Fakat kendisi bu işlerden medet ummanın yersiz olduğu kanaatinde­dir. Suhodol’da bu tür insanların köye gelişi bir hareketlilik uyandırmaktadır. Bu tür insanlar köye gelince yangınların baş göstermesi bir tesadüf de olsa köylüler onlara bağlamaktadır. Aynı şekilde Durnovka’da Makarka’nın vardı­ğı evde muhakkak birisinin ölmesi gibi.

Bunin köydeki yaşamın her şeklini aydınlatmaya çalışan bir sanatçı olarak tüm vaka ve olayların anlatımında ibret verici cehaleti, kör zihniyeti ortaya koymayı hedef almıştır. Bunin Rusya’nın kaderinin bu binlerce insanın elinde olduğundan bahsetmektedir. Fakat halktaki bu cahillik, sosyal ve siyasî cehalet

⁴²⁷ a.g.y., s. 259-260

onu korkutmaktadır. O sosyal, ekonomik, siyasî değil, manevî, ruhsal, psikolojik uçurumun korkunçluğundan bahseder. 1913 yılında Kapri”de Gorki”lerdeyken Leonid Andreyevle aralarında geçen konuşma bir tanışın aracılığıyla iletilmektedir. L.Andreyev, “- *Senin zekana hayranım, seni akıllı olduğun için seviyorum. Sen bizim dehâmızsın... senin mujiklerinden ise nefret ederim! “Köy”ünden nefret ederim!...”*der. Bunin, ‘ - *Biliyorum, biliyorum, nefret ettiğini biliyorum. Sana nasıl mujiklerin gerektiğini de biliyorum. Sana Platon Karatayevler, mistik skifler, bogonoscevler gerekir. Öyleleri bende yok!”* cevabını verir.⁴²⁸

Kuçerkovski, yazarın bu fikrine katılmayarak bogonosların, ezilen, azap çeken, sömürülen, fakat her zaman mazlum ve bilge olan Platonov’un ikizlerinin Bunin’de de çok olduğunu söyler.

Bunin’in sanatına genel olarak baktığımızda tüm yapıtlarında köylülerin uğraşı ve işi arasında bir çelişki dikkatleri çekmektedir. Onlardan bir şekilde kimse kendi işiyle ilgilenmiyor: Fırıncıysa fırın yakmaz, demirciyse demir dövmez, kısacası bunların hepsinin pekâlâ yaptığı başka bir şey vardır: Çene çalmak, felsefe yapmak, dedikodu etmek vs. Küfür dolu konuşmalarında, tartışmalarında, sürekli kirli üst başla dolaşan, üzerleri kokan bu insanlar ekme-biçme, üretme dışında her şeye meraklılar. Bunin’in tasvir ettiği figürlerin geçim sıkıntısını anlatmasına gerek kalmıyor. Yaşadıkları mekânın, giysilerinin ve fiziksel görünümünün tasvirinden bunlar çıkarılabilir.

Bunin insanlara yaklaştığında hiçbir zaman tezatlardan yararlanmıyor. Onun tasvir ettiği figür, konumundan, yaşından, psikolojisi ve maneviyatından

⁴²⁸ “*V bol’şoy sem’ye*”, Smolensk, 1960, s. 251, Kuçerkovski, 1980, s. 28

bağımsız olarak hem mükemmel, hem de korkunç olabilir. Onların hepsinde karanlık ve ışıklı yönler mevcuttur. Bu özelliklerden ayrıca bahsedilmemektedir. Bunlar bazen çok küçük farklılıklarda, ruh durumuna bağlı olarak söylenen bir kelimedede veya yapılan bir davranışta sezilmektedir.

II. 4. Yapıtların Kurgusu ve Yapı Özellikleri

Bir romanın başarısını belirleyen özellikler arasında kurgunun yeri ilk sırada gelmektedir. Roman, genel olarak, kıvrımları ve katları olan, ayrıca çeşitli gelişmelerle karmaşık hale getirilmiş bulunan kurguların birleşimidir.⁴²⁹ Diğer bölümlerde olduğu gibi burada da ilk olarak “Köy” romanının, sonra ise “Suhodol”un kurgusu üzerinde duracağız. Her iki romanda iç ve dış kurgunun nasıl işlendiğini takip ederken romanların yapısında yer alan özelliklere de değineceğiz. Bir taraftan klasik, diğer taraftan modern bir roman olma özelliklerini taşıyan her iki yapıtta da ana konunun yanı sıra bir çok yerde farklı konulara atlayışlar, yarıda bırakılmış sorunlar, açıklanmayan nedenler dikkati çekmektedir. Özellikle, “Köy” romanının yapısında ana konuyla ilgisi olmayan olayların çokluğu da okuru konu etrafında yoğunlaşmaktan alıkoymaktadır. Araştırmacı yazar Smirnova bu özelliğe dikkati çekerek “Köy” romanının yapısında ayrıca bir çok novel olabilecek konuların olduğunu bildirir. Araştırmacı yazar, tren istasyonundaki kurtlar tarafından dalanmış mujiklerle ilgili pasajın ve Kuzma’nın tarla almak için gittiği çiftlikteki olayların ayrı bir novel olabileceğini bildirir.⁴³⁰ Zabelin de “Köy” ve “Suhodol” yapıtlarının kurgusunda cinayet kronolojisiyle beslenen noveller yığınının olduğunu

⁴²⁹ Viktor Şklovski, “Öykünün ve Romanın Kuruluşu”, Bkz.:**Yazın Kuramı**, Derleye, Fransızca’ya çeviren ve sunan Tzvetan Todorov, Fransızca’dan çevirenler: Mehmet Rifat-Sema Rifat, YKY, İstanbul, 1995, s. 154

⁴³⁰ Volkov, 1969, s. 90-91

söyler.⁴³¹ Bunlara benzer tespitlerden yola çıkarak her iki yapıtın yapı ve kurgu özellikleri üzerinde duracağız.

“Köy”: 118 sayfadan oluşan “Köy” romanının dış kurgusu numarayla belirlenmiş üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm 52, ikinci bölüm 26, üçüncü bölüm ise 40 sayfadan oluşmaktadır. Bölümler isimle adlandırılmasa da, içeriği itibariyle belirli bir figür veya olaya yoğunluk verilerek işlenmiş durumdadır. İç kurguya gelince, durumun bir hayli karmaşık olduğunu görmekteyiz. Burada alıştığımız klâsik kurgu kavramının yerine, klâsik ve modern yapı özellikleriyle oluşmuş kurgulama tekniğiyle yüz yüze geliriz.

“Köy” Krasovların dedelerinin toprak sahibi tarafından köpeklerle parçalattırması bilgisiyle başlar ve hemen arkasından üç kuşak sonraki torunların yaşamını konu alır. Bu arada Toprak köleliği döneminden birinci Rus inkılâbı yıllarına bir zaman sıçrayışıyla geçiş de söz konusudur.

Romanda figürler ve ele alınan sorunlar kadar kurgu da özenle işlenmiştir. İlk sayfalarda Krasovlar hakkında genel bilgi veren yazar, birinci bölümde Tihon Krasovu anlatır ve onun tarafından olayları değerlendirir. Burada Tihon Krasovun değerlendirmeleri, konuşma ve davranışları, çevre hakkında bir kanı oluşturmanın yanı sıra, bizzat kendisi hakkında yazarın bize anlatacağından daha geniş ve inandırıcı bilgiler vermektedir. Aslında Bunin romanda usta bir sanatkârlıkla amacına ulaşmış, yani olay örgüsünün içerisinde konu öbeklerini, karakter tanımını, tasvirleri maharetle yerleştirmiştir. Burada herhangi bir olay tekrarlanmadan, figürler tarafından tüm ayrıntısıyla anlatılır. Tihon’un merkez

⁴³¹ Zabelin, Avtoreferat, 1966, s. 8

konumda olduğu bu bölüm aslında onun yaşam felsefesini açıklamaktadır. Romanda yazarın takip ettiği kurgu, Tihon'un doğup büyümesi, yetişmesi, bir yerlere varması, hayatının anlamını kavramak istemesi ve soruların derinliğine yenik düşerek sahneden çekilmesi şeklinde de bir gibi bir olay örgüsünü takip etmektedir. Romanın 26 sayfalık ikinci bölümü “*Kuzma, ömür boyu okumak ve yazmak arzusuyla yaşadı*” cümlesiyle başlar ve bu arzunun ne kadarının gerçekleştiğinden veya gerçekleşemediğinden bahseder. Fakat olay örgüsünde bunu fark etmek çok kolay değildir. İkinci bölüm bir taraftan sosyal-siyasî olaylarla, diğer taraftan günlük sıradan yaşamın sorunlarıyla çalkalanmaktadır. Halk, Rusya, İnkılâp bu sosyal-siyasî olayların temel konusudur. Bu konulardan günlük yaşam koşulları içerisinde, ama romanın dokusuna işlemiş bir şekilde bahsedilmektedir. İkinci bölümde tüm dikkatler Kuzma figürü üzerinde yoğunlaşmaktadır. Buna rağmen Kuzma'nın etrafında gelişen olaylarla bağdaşmayan olaylardan da bahsedilmektedir. Bir çok eleştirmence bir öykü olabilecek bu olayların, romanın yapısında yer alması anlatıyı gergin tutmaktadır.

İkinci bölümün olay örgüsünde karşılaştığımız genel tablo: Suhonosıy'ın öyküsü, kuduz kurtların daladığı hoholların feci hali, Kazakovo'daki bahçe bekçileri – Akim, Mitrofan, Fırıncı gibi figürlerin yaşamları etrafında gelişmektedir. Biri diğerini tekrarlamayan bu figürler galerisi bir bütün halinde o günkü Rus insanının nasıl bir insan olduğu hakkında genel fikirler vermektedir. Kuzma'nın doğrudan ve dolaylı bir şekilde muhatap olduğu bu insanlarda bir taraftan mertlik, güç, iyi niyet, güven ve sabır, diğer taraftan ise köle itaati, sorumsuzluk, korkunç cehalet görülmektedir. O kendisi bile yaşadığı bu ikili

duygular arasında çıkmaz bir durumdadır. Bir taraftan “*geri zekalı, aptal bir milletiz, kahrolası..*” der, diğer taraftan “*Ah, Rus, eski Rus!*” diye inler. Çıkmaza giren muhakemesi önünde “*aklımı mı kaçırdım! Hiçbir şey anlayamıyorum... bazen mutsuz bir halk diyorum, bazen de...*” der. Romanın konusu, entrikalardan mahrum kalan olay örgüsü, beklenmedik dönüşler, net belirtilen düğüm noktaları, fabula gelişimi ve çözümlenme, kurguda özenle yer almaktadır. “Köy”de her şey zaman akımına bırakılmakta ve oturmuş yaşam ölçülerine sığdırılmaktadır. Fakat her üç bölümde de her defa köy ve köylülerin yaşamının farklı yönlerinden bahsedilirken okur gördükleri önünde şaşırılmaktadır. Yaşamın çekilmezliği, insanların cahilce davranışları, maddî kültürün yokluğu, her yeri saran kir ve çirkef bir an bile hafif tonlara inmemekte her sayfada daha da koyulaşmaktadır. Krasov kardeşleri, Seriy, Akim, İvanuşka, Denis, Molodoya, Jmih, Yakov ve onlarca figür, sembolik olarak adlandırılan Durnovka’da yaşamaktadırlar. Durnovka’daki tüm yaşam mantıksız, anlamsız ve normların sınırlarına taşmıştır. Toplum ve aile bağları kopmakta, bir yaşam anlayışı dağılmaktadır. Köyün hızlı ve sebatla ölmekte olduğu yazarın acı dolu anlatımında izlenmektedir. Köylülerin köpürmeleri ve isyanları da bunu önleyemez. Tam tersine bunu hızlandırır. Romanın finali bu nedenle karamsar bir sonla bitmektedir. R. Spivak “Köy” yapıtında 20. yüzyıl başında edebiyatta yeni başlamakta olan sinkretiklik ve seçgenlik eğiliminin özelliklerinin gözükmekte olduğunu söyler.⁴³² Bu eğiliminin özellikle tür ve yapıda görüldüğü izlenmektedir. “Köy” romanında roman ve povest türlerinin özellikleri birbirine

⁴³² Mejvuzovski sbornik, 1985, s.25

karışmış durumdadır. Bunun yanı sıra gerçekçiliği felsefî geleneklere eğilimli kavramak ve anlamak özelliği de görülmektedir.

Yapıtın kurgusundaki kaotiklik ana konunun ne olduğunu belirlemekte zorluk yaratmaktadır. “Köy”de merkez olayın hangisi olduğunu belirlemek zordur. Kurgu bağı olaylarla değil, anlatıcının aktarımıyla birbirine bağlanmaktadır. Her üç bölümde temel figürün konumu özgürdür. Molodaya Tihon’un çocuk sahibi olma arzusuyla bağlantılı olarak birinci bölümün ortalarında görülmektedir. Sonra ise üçüncü bölümün sonuna doğru tekrar yine olaylarda ağırlıklı yer almaktadır. Burada onun hakkında Kuzma’nın düşündükleri ve Deniska’yla evlilik planları yer almaktadır. Romanın ikinci ve üçüncü bölümleri bu yaşamdaki çarpıklıkları daha iyi anlamamıza yardım etmektedir. Kuçerkovski’ye göre romanda kurgu öyle düşünülmüş ki birinci bölümün sonunda eserin bittiği sanılıyor. Aynı durum ikinci bölüm için de geçerlidir. Araştırmacı yazar üçüncü bölümün konuya ve bu kardeşlerin yaşamlarına, genelde romandaki sorunlara hiçbir çözüm getirmediğini düşünmektedir.⁴³³

Romanın birinci bölümü hızla ilerlemekte ve merkez figür Tihon uzun bir yol geçmektedir. Tüm çabasının, uğraşının amaçsız olduğu kanısıyla tamamlanan bu hırslı yaşam ancak ölüme rahat kavuşmak için manevî huzur arayışına çıkar. İkinci bölümde Kuzma’nın nihilizmden anarşizme giden yolu tasvir edilmektedir. Gördüğü her şeyi üzüntüyle izleyen, soysuzlaşan ve yokluğa sürüklenen bir ulusun trajik yaşantısını takip eden Kuzma bir anlamda yazarın merceği fonksiyonundadır.

⁴³³ Kuçerkovski, 1980, s. 79

Üçüncü bölümde yazarı bu romanı yazmaya sürükleyen temel sorundan bahsedilmektedir. Rus halkını nasıl bir gelecek beklemektedir? Rus halkı için “ölüm kalım” mücadelesi. Romanda bu sorunun net bir cevabı verilmemektedir. Fakat yazarın düşüncelerinin ileticisi olan Kuzma’nın “*Kardeşim, bizim türkümüz söylenmiştir, artık yapacak bir şey yoktur*” demesi bu sorunun olumsuz cevabı gibi düşünülebilir. Kuzma’nın köye dönüşü romanda önemli bir vakadır. Çünkü o, yazarın gören gözü, konuşan dilidir. O, romanın en son trajik noktasının koyulduğu olayın – Deniska ile Molodoya’nın nikah düğünlerinin - tanığıdır.

İkinci bölümde ise ön planda Kuzma gelmektedir. O, farklı oluşuyla ilgimizi çekmektedir. Onun bakışı, düşüncesi, hayat deneyimi sadece kişisel yaşamı hakkında değil, bütün Rus halkının yaşam tarzı hakkında bilgi edinmemize yardım etmektedir.

İkinci bölümde Kuzma’nın hayatına bir gezi şeklinde seyahat edilir ve iki kardeşin kaderleri sanki kıyaslanır. Eğer Tihon’un yaşamı çalışkan, azimli bir insanın örneğiye, Kuzma’nınki “*kendi başına yazıp okuma peşinde olan tüm Rus insanının kaderiydi.*”

Romanın yazılması düşünülen, ancak yazılamayan kısmında Tihon’un öldüğü, Kuzma’nın ise Moskova’ya taşındığı ve orada önce amatör şairler derneğinde, sonraları ise edebî bir dernekte faaliyet gösterdiğinden bahsedilmesi planlanmıştır.⁴³⁴ Smirnova, Kuzma ve Tihon Krasov kardeşlerin kaderini konu alan bu yapıtta köy yaşamının aslında ön planda olmadığını, bir fon olarak kullandığını ileri sürmektedir. Krasov kardeşler bir toprak kölesi köylünün

torunlarıdır. Burjuvallaşmak üzere olan bu figürler köylülüğü üzerlerinden atamıyorlar. Tihon ömür boyu yaşadığı köyden ve ona yakın şehir merkezinden dışarı çıkmaz. Kuzma ise uzun seyahatlerinin sonucunda yine köye döner ve orada kalır. Bu paralellik romanın kurgusunda oldukça dikkatle işlenmiştir.

Krasov kardeşlerinin biyografisi Bunin'e Rus köyünün ve köylüsünün geniş manzarasını göstermek için bir malzeme olur. Bir tarafta mal mülk hırsıyla dedelerinin toprak sahibi Durnova'nın son karış toprağına kadar satın alan yeni toprak ağası - Tihon, diğer tarafta, arzu ve hayallerinin peşinde dolaşan, özgürlük tutkusuyla yanıp tutuşan ve kendini yetiştirmek için kendi başına yollar arayıp duran Kuzma. Yapıtta olay örgüsünde bir olaydan bahsedilirken aniden o konuyla ilgisi olmayan farklı bir konuya sıçrayış izlenmektedir. Mezarlıkta dolaşan Tihon içten duygulanır, hayatın anlamsızlığını, herkesin bir hiçliğe mahkum oluşunu düşünürken aniden uzaktan tütsüleyen bir ormanı görür. Hemen kendi mal varlığını sigorta ettirmedeğini, sahip olduğu her şeyin göz açıp kapayıncaya kadar küle dönüşebileceğini düşünür ve acele köye döner.

Durnovka'daki umutsuzluk içinde olan köylülerin isyanı, Çernaya Slaboda'daki cehalet ve kabalığın hüküm sürdüğü yaşantı, açlıktan ölmekte olan Kazakovo ve yine de acımasızlıklarla dolu Durnovka köyü tüm gerçekliğiyle yapıtta tasvir edilmektedir. Yapıtın ilk sayfalarından Krasovlar'ın dedeleri hakkında bilgi, Ağa Durnova'nın yaptıkları, dedesinin hırsızlık olayları, Makarka adlı gezginin yaptıkları, çevreyi korku altında tutması, Odnodvorka'nın insanı düşündüren acıklı yaşantısı, İvanuşka adlı ihtiyarın yaşam ve ölüm

⁴³⁴ İ.A.Bunin, *Povesti, rasskazi, vospominaniya*, Moskovskiy raboçiy, 1961, s. 609, Bkz.: Afanasyev, 1966, s. 87

mücadelesi, köyün en sefil sakini Seriy'in yaşantısı gibi olaylar ana konunun dışında kalsalar da yapının kurgusunu oluşturan birer basamaktır.

Trubina, Bunin sanatında zamanı korkunç ve sihirli bir fenomen diye adlandırıyor.⁴³⁵ O, Bunin sanatında Rusya dönemi için sürekli geçmiş zamandan, Göçmen yıllarında ise Rusya'dan bahsedilişi zamanın verdiği izlenimlerin yorumu gibi algıladığını söyler. Bunin'de geçmiş unutmamak için hatıra, hafıza diye bir silahın olduğunu düşünen Trubina düşüncelerini filozof F.Stepun'un şu sözleriyle tamamlar. *"Anının özü...zamanın hakimiyetinden yaşamı kurtarmaktır. Korunulmayan geçmiş zaman alıp götürüyor, korunulan ise ebedî yaşama kavuşur."*⁴³⁶ Bunin'de geçmişten kopmama, geçmiş bu güne taşıma, geleceğe götürme çok sıkı önemsenen bir gerçektir. Bu anılar sayesinde figürler kim olduklarını, nereden geldiklerini, neler yaptıklarını anlatmaktadırlar.

"Köy"de konu edilen olayların tarihsel zamanı romanın 18. sayfasında net olarak bildirilmektedir. *"En önemli olaylar Japonlarla savaş ve devrim idi"*. Bu cümleyle yapıttaki olayların cereyan ettiği zamanın 1905 yılı olduğu kabul edilebilir. Roman 1905-1907 yılları arasındaki olayları kapsamaktadır. Bunun yanı sıra bazen 19. yüzyıl olaylarından, toprak köleliği döneminden bahsedilmekte, bazen ise daha eskilere, hatta Kiev Rus'u ve Vladimir ve Yaroslav hakimiyeti yıllarına kadar dönülmektedir. Fakat bu yıllardaki olaylardan genişçe değil kaçamak bahsedilmektedir. İşte romanın ilk sayfasındaki toprak köleliği döneminden bahseden pasajdan, sayfanın sonuna doğru bir asır zaman atlayışıyla diğer konuya geçilmektedir. Krasovların geçmiş kaçamak anlatılarak bu günleri kardeşlerden birisinin ticarete, diğerinin ise bilim

⁴³⁵ Trubina, 1999, s. 83

ve eğitim peşine gidişiyile devam etmektedir. Aslında tarihin gelişimini Bunin, bu iki kardeşin yaşam mücadeleleri etrafında ve hayat hakkındaki düşünce ve yorumlarından takip etmektedir. Ninov, onun bu özelliği için bir mukayeseyle nasıl Gorki'yi yapıtlarında tarihin dinamikliği ilgilendiriyorsa, Bunin'de ise tarihin statikliği ve değişmezliği önem arz etmektedir diye yazar.⁴³⁷ Ninov'un dediği gibi Bunin statiklere değinmekte, fakat değişimleri de göz ardı etmemektedir. Bu iki figürün maddî ve manevî evrimleri değişikliğin bir göstergesi gibi algılanabilir. Yani tarihin değişikliği soyut değil, somut planda takip edilmektedir. Romanın kurgusundaki gerginlik azalmakta, Tihon'la ilgili manevî-felsefî düşüncelerin bittiğinin sanıldığı aşamada aniden anlatımın yoğunluğu Kuzma'nın üzerine geçmektedir. Tihon geriye çekilerek yerini bir anlamda kardeşine bırakır. Romanda Kuzma'nın Tihon'un daveti üzerine köye gelmesi de bu bağlantıyı göstermektedir. Bundan sonra olay örgüsü Kuzma'nın etrafında toplanır. Pratik bir insan ve mal sahibi gibi Tihon her konuya değinerek kendini çok yönlü biçimde tanıtmıştır. Şimdi Rusya'nın ve Rus insanının diğer bir gözle görülmesi ve farklı bir dille anlatılması gerekmektedir. Hakikat peşinde olan Kuzma, usta bir izlenime sahiptir. İki kardeşin meyhanede buluşmaları ve konuşmaları romanın sonraki sayfalarının farklı konu boyutlarında ilerleyeceğine işaret etmektedir. Konuşmalarında kişisel sorunların arka planda tutularak onlardan yüzeysel bahsedilir, ağırlıklı olarak Rusya ve Rus halkından, Rusya'nın tarihinden, sosyal ve kültürel sorunlardan bahsedilmektedir. Burada Tihon'un daha çok dinleyici konumunda olması da dikkatimizi çekmektedir. Konuşan Kuzma'dır. O Rus halkının geçmişinden

⁴³⁶ Trubina, 1999, s. 83

bahseder, Rusya'yı diğer Avrupa ülkeleri ile kıyaslar, Rus halkını karakteri, yaşam şekli ve davranışlarıyla tanıtır.

Kuzma bir anlamda Tihon'a karşıt figür gibi düşünülebilir. Fakat genelde onu farklı bir Rus insanı gibi, kendine özgü yaşantısı ve beklentileri olan bir tip olarak görmekteyiz. Tihon'a bakarak o daha da gelişmiş bir kafaya, bakış açısına ve dünya görüşüne sahiptir. Konuşmalarında inançlıdır. Söylediği fikri kanıtlamayı başarır ve konuştuklarından emindir. O, genel konuları bile özelleştirerek, örneklemeyi başarır. Tihon onunla çok tartışmaz, hatta sustuğu anlarda bile bilinç akımıyla onun söylediklerini yorumlar, bazen hak verir, bazen ise tarafsız kalır. Çünkü Kuzma'nın anlattıkları onu aşmaktadır. Bazen de Tihon'un pratik zekası üstün gelmektedir. O bazen Kuzma'nın böyle ateşli konuşmasıyla alay eder, uzaktan her şeyi eleştirmesini kınar. Kuzma'ya *“Sen bir köyde yaşa, gri lahana çorbasını iç, yırtık çarık giy, o zaman görürsün!”*⁴³⁸ diyerek uzaktan çok şeyin insana kolay geldiğini söyler. Kuzma onun bu ithamına katılmayarak boyundurukta kalan diğer Avrupa ülkelerini örnek gösterir. Fakat ilerleyen sayfalarda Tihon'a da belli bir ölçüde hak vermekteyiz. Köye yerleşen Kuzma bir müddet geçince köylüler gibi yaşamaya başladığını fark eder. Gazete okumaz, hatta günlerce elini-yüzünü bile yıkamaz.

“Köy” romanında mekân sembolik anlamda Rusya'nın tamamı olarak düşünüldüğü için ayrı ayrı yerlerden bahs edilmemektedir. Roman boyunca Kuzma'nın sadece birkaç seyahatinin dışında tüm olaylar Durnovka'da cereyan etmektedir. Çernaya Slaboda, ismi anılmayan yakın bir şehir merkezinden de yüzeysel olarak bahsedilmektedir.

⁴³⁷ Mejvuzovskiy sbornik, 1985 s. 3

“Köy” romanında ayrı ayrı olayların, kişilerin kaderlerinin romanın yapısına ilave edildiğini ileri süren L.Krutikova, burada yazarın amacının halkın farklı katmanlarından olan insanların örneğinde genel yaşamın çizgilerini, problemlerini, sorunların nedenlerini göstermektir.⁴³⁹ Krutikova, romanın kurgusunun paralellik ilkesi takip edilerek düzenlendiğini ileri sürerek, bu çizginin Tihon-Kuzma paralellinde yürütüldüğünü gösterir. Araştırmacı yazara göre romanın birinci bölümü Tihon’un, ikinci bölümü Kuzma’nın hayata bakışlarını, üçüncü bölüm ise her ikisinin vardığı sonuçları iletmektedir. Genelde roman boyunca tüm olayları ve konuları belirli figürlerin ilişkisi içerisinde takip etmekteyiz: Tihon-Kuzma-Balaşkin, Kuzma-Nikolka Serı, Tihon-Yakov, Tihon-Molodaya-Deniska, Kuzma-Molodaya-İvanuşka ve diğer gruplaşmalar halinde bu ve benzeri konu ve olayın ele alınışında yazarın çok optiklilik tekniğini kullandığını izlemekteyiz. Romanda bilinç akımıyla anlatı da geniş yer almaktadır. Özellikle Tihon’un konuşmalarının yanı sıra düşüncelerinin bilinç akımıyla aktarımı onun hiç kimseye itiraf etmediği ve hiç kimse tarafından fark edilmeyen özelliklerini okura aktarır.

“**Suhodol**”: Türkçe “kurak vadi” anlamında olan Suhodol adlı bir köyün ismiyle adlandırılan bu yapıt 9 başlıktan oluşmaktadır. Birinci başlık yapıtın tamamı için bir prolog konumundadır. Sonuncu başlık epilog niteliğini taşımaktadır. Ortada kalan 7 başlıkta ise olaylardan bahsedilmektedir. Birinci başlıkta tek bir cümleyle ifade edilen sarsıcı bilgiler sonraki bölümlerde açıklanmaya çalışılmaktadır. Günlük olayların ön planda yer aldığı anlatımda aslında yazarın ‘*derin anlamda Rus ruhunu*’ iletme amacı kaybolmaktadır.

⁴³⁸ Bunin, 1988, 2.cilt, s. 119

Fakat yapıtın tamamı okununca akılda kalan yazarın yukarıdaki şekilde formüle ettiği fikirdir. Sürekli geçmişten geleceğe taşınan bilgiler gittikçe daha yoğunluk kazanmaktadır. Eleştirmen M.B.Hrapçenko, Bunin'in yapıtlarında '*bağırان çelişkilerin*' (kriçaşçiye protivoreya) olduğunu ve bunlar sadece yazarın iletği fikirlerde değil, yaptığı eşya tasvirlerinde, yaşam tarzını anlatmasında ve tarih konusunda verdiği açıkladığı örneklerde görölmektedir.⁴⁴⁰ Eleştirmenin bu fikri en çok "Suhodol" için geçerlidir diyebiliriz.

"Suhodol" romanının kurgusu olaylı bir yapıya sahip değildir. Her şey kısaca giriş kısmında anlatılmakta, sonraki sayfalarda ayrıntılara geçilmektedir. Anlatıcı "*Sonraları ise biz Suhodol hakkında garip olan çok şeyler duyduk*" der ve anlatıcı konumunu Natalya'ya devreder. Suhodol'daki toprak sahiplerinin hiçbir yerde olmadığı kadar sıradan, ama aynı zamanda coşkulu birileri olduğunu, Suhodol'daki evlerin karanlık odalarının olduğunu, deli dolu dede Pyotr Kirilliç'in gayri meşru oğlu Gervaska tarafından öldürüldüğünü, Tonya teyzenin aşkıandan delirdiğini, Pyotr Petroviç'i deliler gibi seven Natalya'nın çektiği musibetler, her şey roman ilerledikçe bahsedilmektedir. Genç Hruşçevler'in geri dönüşü ve çok karışık duygularla her şeyi hatırlamaya çalışması yerini hatıralara bırakır. Roman isimsiz mezarlığın hazin tasviriyle bitmektedir. Şövalyeler gibi bir yaşantısı olan Hruşçevler ve Suhodollular yarım asırlık kısa bir zaman dilimi içerisinde tarih sahnesinden iz bırakmadan yok olup gitmiştir. Eleştirmen Koçyubinski tarafından "*eski bir goblene*" benzetilen bu romanı Gorki "*her sayfası bir müze*" diye tanımlar.⁴⁴¹

⁴³⁹ Mejevuzovskiy sbornik, 1985 s.22

⁴⁴⁰ Kuçerkovski, 1980, s. 104

⁴⁴¹ Mihaylov, 1987, s. 155

“Suhodol”un kurgusunda zaman ögesi konunun anlatıldığı zaman itibariyle oldukça karmaşıktır. Zaman arasında zikzaklar, hatta unutulmuş, çok uzaklarda kalmış zamanlara gidişler izlenmektedir. Zamanla ilgili bu gel-gitleri anlatıcı konumda olan Natalya ve bir çok isimlerin hayatı hedef alınarak yapılmaktadır. Anlatıcı geçmişe yeni bakışlarla bakmaktadır. “Köy”de meydana gelen olaylar yaşanan zamanda anlatılırken, yer yer geçmişe dönülüp bazı kıyaslamalar yapılırsa da, “Suhodol”da anlatılan zaman geçmiş zamandır, olaylar yarım asra kadar geçmiş bir zaman içinde cereyan etmektedir.

“Suhodol”da olaylar bir ana hattın çevresinde cereyan etmektedir. Zaman üç boyutludur. Romanda küçük Hruşçevler Natalya’dan kendi hayatını, Suhodol’un geçmişini ve kendi büyüklerini anlatmasını isterler. “Suhodol” romanı bu soru üzerine başlar. Okur, bu anlatma sırasında Suhodol ve Suhodolluları tanır. Gençler sadece anlatıyla yetinmeyip Suhodol’a giderler. Onları burada Suhodol’u asla terk etmeyi düşünemeyen perişan haldeki Tonya teyze karşılar. Soylu yaşamının tüm şaşalı günlerinin gerçekliği sadece bu cadiya benzer kadının piyano arkasına oturup uğultuya benzer bir şeyler çalmaya başladığında inanılır. Bu piyano onu geçmişe bağlar ve okuyucuya onun mutsuz aşkından da haber verir.

Birinci bölümde Natalya hakkında kısaca bilgi verilmektedir. Bu bölümde hem Natalya’dan, hem de anlatıcı tarafından sonraki bölümlerde açılacak konulardan, kaçamak bahsedilmektedir. Suhodol’un kurgusu yazarın diğer yapıtlarıyla kıyasladığımızda bir ölçüde orijinal sayılabilir. İlk üç bölüm ana konunun sonucu niteliğindedir. Genelde sonuç kısmı yapıtın sonunda yer almalıyken “Suhodol”da farklı boyutta izliyoruz. Bunun yanı sıra “Suhodol”daki

bu üç bölüm sonuçta da olsa anlatılacaklara bir giriş niteliğinde de sayılabilir. Ana konunun ip uçları burada verilmektedir. Zaman, mekân, figürlerin kimliği hakkında da burada bilgi verilmektedir. Artık konu anlatılmaya başlandığında biz olaylarda adı geçen kişileri tanıyoruz.

İlk bölüm tarlalarla çevrelenmiş Lunevo adlı bir çiftlikte cereyan etmektedir. Burada babalarıyla birlikte genç Hruşçevler yaşıyor. Eski köleleri Natalya da bir süreliğine burada bulunmaktadır. İkinci bölüm Suhodol'da geçmektedir. Birinci bölümle ikinci bölüm arasında mekân farkı olduğu gibi zaman da farklıdır. Lunevo'daki çocuklar Suhodol'da artık yetişkin gençlerdir. Birinci bölüm bir ölçüde günlük karakterli, kesik kesik anılar, hatta cümlelerle anlatılmış, figürler hakkında oldukça kısa bilgiler içermekte, Suhodol'daki gelenek ve yaşamdan kısa bilgiler vermektedir. Burada hiçbir olayın tanığı olamıyoruz, sadece olay hakkında kısaca bir bilgi almış bulunuyoruz. Anlatıcı genç Hruşçevlerdir. İkinci bölümde yabanîleşmiş, ıssız ve ürkütücü bir sessizlikle Suhodol'dayız. Birinci bölümde sadece bir cümleyle Natalya'nın genç kızken Pyotr Petroviç'e âşık olduğu ve Pyotr Petroviç'in ise onun aynasını aldığı için hırsızlık suçundan Soşki köyüne sürdüğü bildirilir. Romanın ileri sayfalarında bir cümleyle bildirilen bu konu daha geniş anlatılır. Romanda her şey eski toprak kölesi Natalya'nın dilinden anlatılmaktadır. Dördüncü bölümde Natalya arka planda görülmektedir. Natalya'nın sürekli anlattığı olaylar genç Hruşçevleri Suhodol ve sakinleri konusunda bir hayli bilgilendirmiştir. Hatta Natalya'ya özgü anlatım, ifade şekli söz konusu Suhodol olduğunda genç Hruşçevlerin de diline yansımaktadır. Mesela, Natalya'nın dilinde izlenen “golubçiki”, “gospod”s nimi”, “dvorni” gibi bazı ifadelerin genç Hruşçevlerde

kullanıldığı görülmektedir. Beşinci bölüm artık bir günlük niteliğinden çıkarak canlı konuşma, diyaloglarla doludur. Hatta diyaloglarda şimdiki zaman kullanılmaktadır. Bu bölüme kadar olan yoğun bilgi ve konular burada canlılığına kavuşur, hakkında bahsedilen figürler doğrudan yer alır. Bunun, ilk olarak Natalya'nın izlenimleri ile hatırasında kalan olayları romanın yarısından sonra tasvir etmeye karar verir. Bu gibi tanıtımlardan sonra Pyotr Kirilliç'in geçmiş hakkında bilgi verilmektedir. Onun gençliğinden bahsedilmeye başladığında konuya onun kardeşi Tonya ve Natalya'nın acı kaderleri de eklenir. Romanda konular iç içe işlenmiş durumdadır. Yani her hangi bir olaya geçilirken kısaca özet şeklinde bir bildiri sunulur. Mesela, beşinci bölümün ilk pasajına göz atalım: *“Dedenin ölümünden, Gervaska'nın kaçıp kayıplara karışmasından ve Pyotr Petroviç'in evliliğinden sonra yemek masalarının arkasına kırbaçla oturulmaya başladı: Tonya Teyze çıldırmıştı: kadıncağz tüm umudunu aziz İsa peygambere bağlayıp rahibe olmuş, Natalya ise Soşki'den daha yeni dönmüştü. Tonya Teyzenin ruhsal hastalığının da, Natalya'nın sürülmesinin de sebebi aşk, sevgi yüzünden idi.”*⁴⁴² Bölümün ilerleyen sayfalarında bu olaylara geniş yer verilmektedir. Aynı durum genelde roman için de geçerlidir. Birinci bölümde tek cümleyle bilgi verilen konular sonraki bölümlerde daha geniş işlenmiştir. Tonya Teyzenin mutsuz bir aşk yaşadığını biliyoruz. Fakat o ilk olarak karşımıza çok yaşlı zamanlarında çıkar. Tonya Teyze âşık olur. Fakat gereksiz gururu yüzünden sevdiğini kaybeder ve mutsuz olur. Smirnova, Tonya'nın “gurur” konusuna değindiğinde bunun arkasında Suhodol'a bağlılığının durduğunu öne sürer. Araştırmacı yazarın fikrince

⁴⁴² Bunin, 1988, 2.cilt, s. 232

Tonya'nın Voytkeviç'in aşkını ret etmesi için hiç tutarlı gerekçe yoktur ve kendisi de ona âşıktı.⁴⁴³ İşte bu aşkın yüzünden bunalıma girer ve aklını kaçıır. Durum bu kadar ciddiye Pyotr Petroviç Tonya'nın bir az rahatsızlandığını ve sonbahar boyunca halalarında kalacağını bildirir. Sekizinci bölüme kadar Hruşçevlerin etrafında geçen olaylar anlatılmaktadır. Romanda büyücüler, kâhinler, dilenciler, gaipen haber veren tipler cehaletin, asalaklığın ve dinî duyguları kullanan, sömüren Danilovna, Dronya, Yuşka, Timoşa, Klim Yerohin vardır. 19. yüzyılın ikinci yarısında Rusya'da artan bu tip insanlar taşrada, özellikle köylerin kendi halindeki yaşamına bir karışıklık, bir çalkalanma getirirlerdi. Dokuzuncu bölümde bu insanlardan biri olan Yuşka üzerinde durulmaktadır. Bölüm Yuşka adlı figürün tanıtılmasıyla başlar. Onun nasıl birisi olduğu ve neler yaptığı hakkında geniş bilgi verilir. Ağaların savaşta olması ve hanımın da bu evde geceleme için Yuşka'ya izin vermesinin bedelini Natalya öder. Bir süre burada kalan Yuşka tehditler savurarak korkunç sözlerle Natalya'yı korkutur ve bir gece ona tecavüz eder. Ruh hastası olan Tonya'nın geceleri şeytanlar tarafından rahatsız edildiğini de şu cümlelerden anlıyoruz: *"Tufan ve yangının dışında Tonya'yı neyin delirttiğini, onu rüyasında zevkle ve acımasızca inildeterek, sonra da dehşetli ağlayarak yerinden dimdik sıçramaya zorlayan şeyin ne olduğunu şimdi herkes anlıyordu."*⁴⁴⁴ Yuşka'nın bu evde gecelemeğe başlamasından sonra artık herkes *"geceleri bizzat şeytanın bu eve girdiğini"* biliyordu. Onuncu bölümle roman son bulmaktadır. Üç sayfalık bu bölümde Natalya'nın mahvolmuş hayatını durmaksızın anlatması, onun

⁴⁴³ Smirnova, 1991, s. 234

⁴⁴⁴ Bunin, 1988, 2.cilt, s. 261

yaşamının Mukaddes Merkuriy’le kıyaslanması ve genelde ıssız Suhodol’un hazine öyküsü bir türkü gibi söylenmektedir.

“Köy” ve “Suhodol” adlı yapıtlarda anlatım, yoğun bir şekilde figürlerin izlenimleri, anıları, konuşmaları, tartışmaları, yaşam, Rusya, halk, ihtiyarlık, ölüm gibi düşüncelerle doludur. Romanda slavyanofilci görüşler, sorular, yorumlar birbirinin yerine geçiyor. Fakat her şey sonuçsuz kaldığından, zor, karışık ve çözümlenmemiş bir çok fikirle bitmektedir.

Romanda okura aktarılan, anlatılan çok şey vardır. Fakat bir çoğunun sebebi açıklanmamakta ve gösterilmemektedir. Mesela, Menşov, karısına cüzzam bulaştırdığına ve çocuklarının hasta doğmasına sebep olduğunu hiç düşünmez, bu konudan suçluluk duymaz, Akim, soğukkanlılıkla karısını şehvet düşkünü bir ihtiyara pazarlar, neden veya niçin Deniska için hayatta aziz, değerli olan bir şey yoktur? Bu açıklanmayan, gizli tutulan özellikler Rus köylüsünün kendisinin de bilemediği şeylerdir. Çünkü o ne yaptığını ve niçin yaptığını hiçbir zaman sorgulamaz, yargılamaz. Mesela, Yakov’un parasını gizli tutması ve kendisini dilenci gibi yaşamak zorunda bırakması da bu sebepsiz konulardan birisidir. Romanda bazı şeylerden üstü örtülü bahseden yazar, kafalarda sorular bırakmaktadır. Okur Krasov kardeşlerin ne sebeple birbirine bıçak çekerek ayrıldıklarını bilemiyor. Rodka’nın muammalı ölümü de o an gürültü koparıyor, fakat sebebi bilinmeden konunun üzerinden geçilir. Molodaya’nın onu zehirlediğinden bahsedilir, fakat bu dedi-kodu boyutundan öteye gitmiyor. Yapıtta açıklanmayan bir çok olay okura kapalı kalmaktadır. Mesela, Kuzma’nın Kiyev’e niçin gitmek istediği veya kurtların daladığı mujiklerden bahsedilirken aniden bir dilencinin portesinin tasviri arasında bir bağlantı kurulamıyor. Belki

de yazar buradaki gerilimi azaltmak istemiştir. Veya Molodaya'nın Deniska ile evlenmekte ısrar etmesi o kadar da esaslandırılmış gözüküyor. “Köy” romanında bu kadar acı sahneleri ele alan Bunin, “Suhodol”da da benzer olayları konu almaktadır. “Suhodol”da toprak köleliği, kölelikten kurtulma ve çöken soylu yaşamı gibi üç basamakta izlenen bir yaşantı anlatılmaktadır. Bu romanda da sosyal ve tarihî şartlar göz önünde bulundurularak meselelere açıklık getirilmiş, fakat bu arada Rus insanının ‘muammalı’ ruhu, yapısı, karakteri göz ardı edilmemiştir. Kanımızca romanda da gerçek hayatta olduğu gibi insanların yaptığı bazı hareketler sebepsiz olabilir. Bunin de bu türlü detaylara değinir. Yorumlar ise sonradan yapılmaktadır. Çünkü roman boyunca Tonya'nın âşık olduğu Voytkeviç'i hangi tutarlı sebeple ret ettiği açıklanmaz. Kısaca bir cümleyle Suhodollulara özgü gururu yüzünden evlilik teklifini kabul etmediği bildirilir. Arkadi ve Pyotr Petroviçlerin çiftliği kimsesiz bırakıp neden ‘gönüllü’ savaşa katıldıkları hakkında bilgi verilmemekte, öylece de Pyotr Petroviç'in ölüm sebebi tam netliğe kavuşmamaktadır.

Anlatıcı, Natalya'nın Suhodol'a olan aşırı bağlılığına olan şaşkınlığını saklamamaktadır. Anne ve babasının ölümüne sebebiyet veren, kendisini bir hatası yüzünden rezil bir durumda at arabasıyla başka köye sürdüren Hruşçevler'e olan sevgisi genç Hruşçevler için anlaşılmalıdır.

Her iki yapının kurgu ve yapı özellikleri üzerinde inceleme yaparak kısaca aşağıdaki sonuçlara vardık. Her iki romanda da, aslında, post modern edebiyata özgü metne hikaye katma (textuality) sık izlenmektedir. Yapıtlar karşıtlık ilkesiyle değil, paralellik önde tutularak kurgulanmıştır. Olaylar bazen zincir gibi birbirine saplanarak, bazense hiçbir bağ oluşmadan kaotik bir şekilde

anlatılmaktadır. “Köy”de olaylar, çoğunlukta anlatılan anda olandır, bazen geçmişe dönüş tekniği kullanılarak bazı konulara açıklık getirmek için geçmişteki olaylardan bahsedilmektedir. “Suhodol”da ise tam tersine, esas olaylar geçmişte olmuştur. Romanın anlatıldığı zaman, sürekli geçmişle çağrışım yaptırarak yaşanmaktadır. Burada herkes sanki geçmişte ve geçmişle yaşamaktadır. Her iki yapıtta olaylar ayrıntılı tasvir edilmekte, en ufak detay bile konuya bakış açısında önem arz etmektedir. Anlatı, figürlerin yaptıkları ve düşündükleri konular üzerine kurulmuş olup, konular kümeler şeklinde açıklanarak anlatılmaktadır.

Yapıtlarda “Köy” n sembolik olarak Rusya’yı kastetti ini d   nmezsek, mekân haritası da geniş tutulmamakta, olaylar hem kapalı, hem de açık mek nlarda olup bitmektedir. Olayların köy, kasaba,  ehir merkezi, Pazar meydanı, fuar, ev, meyhane, tarla gibi mek nlarda cereyan ettiğini izlemekteyiz.

Mekanların bu kadar çeşitli ve açık mekanlar olması anlamlıdır. Dikkat edilirse bu mekanlardan ev dışındakiler her türlü sosyal çevreden gelen insanın birlikte bulunduğu yerlerdir. Yazar böylece birçok sosyal  evre ve bakış açısına ait yorumu oralara ait insanlar sayesinde yapmış oluyor. Ev ise insanların en açık olabildikleri yerdir. Burada herkes doğal olarak samimidir. Üstelik bu evlerde de sosyal tabakala maların olduğu düşünülürse. Yazarın geniş mekanları ve çok geniş bir coğrafyayı kullanmamış olmasına rağmen verdiği hükümlerde bir genelleme yaptığını açıkça söyleyebiliriz.

II.5. Anlatım Tekniği ve Üslup Özellikleri

Bu alt başlık altında Bunin'in "Köy" ve "Suhodol" romanlarındaki anlatım tekniği ve üslup özellikleri üzerinde durmayı düşünmekteyiz. Ünlü Rus filozofu F.A. Stepun, Bunin'in yazı sanatı hakkında şöyle der: "*Bunin hiçbir zaman kendisini okuruna zorla kabul ettirmiyor. Onun eserleri - hayatın kendisi hakkında Mukaddes yazıdır. Bunin'in tasvir ettiği şeyler beş duyu organımızın hepsiyle hissedilmektedir.*"⁴⁴⁵ Bu anlamda yazarın kullandığı anlatım tekniği ve üslup özelliklerinden bahsetmek hem kolay, hem de zor sayılabilir.

Anlatım Tekniği: Konu seçimi, sanat eserinin ilk basamakta neyi amaçladığını, yazarın hangi düşüncelerin peşinde olduğunu, anlatımı ise bunların ne şekilde, nasıl anlatılacağını hedef almaktadır.

Hem "Köy", hem de "Suhodol" romanları 19. yüzyılın sonu 20. yüzyılın başındaki Rusya hakkında siyasî, ekonomik, ahlakî, tarihî ve kültürel bilgi içermekte; Rus edebiyatında köy ve köylüler, soylular ve toprak sahipleri hakkında bir çok imaja gölge düşürecek yaşam tarzı hakkında farklı bilgiler vermektedir. Köydeki ağır, boğucu, kirli vahamet çökmüş ortam, insanların soluduğu havaya kadar sinmiş tembellik, kabalık, cehalet, itaat son derece itici bir etki bırakmaktadır.

"Köy"de günlük yaşamın özellikleri gösterme amacı, yazarın anlatım sanatının niteliklerini göstermektedir. Anlatımın kapsamlı ve detaylı oluşu sadece okuru bıktırıp usandıran tasvirlerden oluşmamaktadır. Bu koyu renklerle

anlatılan sahnelerde halkın yaşamındaki karamsar yönlerin gösterilmesi derin sosyal-felsefî nitelikler taşımaktadır. Mesela, üçüncü bölümde Durnovka ve sakinlerinin yaşamı anlatılmaktadır. Burada da günlük yaşamın, maddî kültürün aşağı seviyesi aslında insanların genel seviyesinin bir göstergesidir. Bu, roman boyunca figürlerin karakterlerinin açıklanmasıyla değil, onların yaşam tarzına ağırlık verilerek tanıtılmakta, onların yaşam tarzı anlatılmaktadır. Bu insanlar bu ortamın, bu türlü yaşamın esiridirler. Bunun dışında bir yaşantı, onların hayallerinde bile yoktur. “Köy” romanı genel Rusya’yı hedef alarak geniş bir konu yelpazesi şeklinde işlenmiştir. Bunin “Suhodol”da bu sınırları daraltılmış sadece Suhodol’u, hatta Suhodol’da toprak sahibi ve köle köylülerin ilişkisi, yaşam tarzı üzerinde yoğunlaşmıştır. Suhodol’daki atalet, gerilik, günlük yaşam ve insanların psikolojisi bu romanda ön plandadır. Gorki Suhodol’da Bunin’in hiddetle, nefret ve büyük acıma duygusuyla kendi haleflerinin yok oluşunu, kendi soyunun mahvolmuş hayatını anlattığını yazar. Ayvenhald “Suhodol”un edebiyatın sınırlarını zorladığını, buradaki anlatımda hayatın kendisinin bile bu kadar inandırıcı olmadığının düşünüldüğünü söyler.⁴⁴⁶

Bunin, dönem yazarlarından farklı olarak yapıtlarına konu ettiği tüm sorunlara Rus edebiyatının klâsik tutumuyla yaklaştı. Her türlü modern akımlardan, gruplaşmalardan uzak bir sanat örneği sergileyerek sanatın gerektirdiği formülleri kullandı. Yapıtlarında gerçekçi bir tutum sergileyen yazar yeri geldiğinde sembollerden, romantik tasvirlerden, fantastik öğelerden de

⁴⁴⁵ *Tvorçestvo Bunina v kritike i literaturavedenii, Russkaya literatura XX vek.*

Moskova, Drofa, 2000, s. 78

⁴⁴⁶ Yu. Ayhenval’d, *Silueti russkih pisateley*, Moskova, iz-vo Mir, 1917, s. 148,

Volkov, 1969, s. 146

kaçınmadı. Fakat tüm bunlar sanatın değerini yüceltmek, insanlığa hizmet göstermek amacından uzaklaştırmadı. Anlatıcı Natalya'nın dışında bunları kimsenin böyle anlatacağını tahmin edemiyor. Genç Hruşçevler “*bizim için Suhodol köylüsünden daha aziz kim olabilirdi?*” der. Suhodol'un geçmişine yeni gözlerle bakan bu gençleri tabî ki geçmiş olaylar ürkütüyor. Nasıl “Köy” romanında zaman anlatılan zamansa, “Suhodol”da anlatılan zaman sık sık geriye dönerek olayların cereyan ettiği yıllara döner. Bu özelliğine bağlı olarak roman zaman zaman romanı günlük sayılmaktadır.⁴⁴⁷

20. yüzyıl başında bile Rus insanına yüzyılların ötesindeki insanları anımsatması da tesadüfî değildir. İstasyondaki arabacıların üzerinden tavuk kümesinin kokusunun geldiğini hisseden Tihon, “*(pahar vremen) Çar Goroh dönemininin çiftçileri*” demekten kendisini alamıyor. Veya Kazakova'da bir izbeye girdiğinde “*İlkel dönemdeki gibi, Allah kahretsin, ilkel dönemdeki mağaralardaki gibi*” der. Yaşam biçiminde iyi yönde değişmeyen bu durgunluk, kafaların da aynı şekilde olduğuna işaret etmektedir.

Volkov, “Köy” romanında Rus yaşamının en şiddetli yönlerinin ön plana getirilmesini yapıtın başarısı olarak göstermektedir. Araştırmacı yazar, “*Bu yönler öyle iyi gösterilmiş ki akla kesin bir fikir gelir: “Böyle yaşanmaz!”*” diye bildirir.⁴⁴⁸

Tezimizin bu bölümünde Bunin'in bu yapıtlarında anlatım sorunlarından ve kullandığı anlatım tekniğinden bahsedeceğiz. Bu bölümde anlatım sorununun temelini oluşturan anlatım biçimini belirlemeye çalışacağız. Anlatım biçiminin belirlenmesi, yani kimin anlattığını ve nasıl anlattığını, yazarın anlatım

⁴⁴⁷ Mihaylov, 1987, s. 153

biçiminde ağırlık verdiği anlatım şeklini, nedenlerini ve her anlatıcının konuya neler kattığı ve nelerden yoksun bıraktığını yorumlamaya çalışacağız.

Anlatım tutumu bir anlamda yazarın niçin yazdığı sorusunun cevabına benzer. Yazarın neyi ve nasıl yazmasında anlatım tutumlarından hangisinin arkasında durduğunu tespit etmek söz konusu eserin incelenmesinde ve yorumlanmasında önem taşır.⁴⁴⁹

Oldukça zengin bilgi birikimi olan Bunin'in, romanlarında anlatım teknikleri de oldukça zengindir. Yapıtlarındaki şiirsellik, gerilim, bilinç akımı ve çok katmanlılık gibi teknikler son derece orijinal kullanım şekliyle dikkatimizi çekmektedir. En son olarak yazarın üslûbu ve dili üzerinde duracağız. Tüm bu tekniklerin fevkalâde kullanımının göstergesi, doğal olarak yazarın ileti tarzı ve dilidir. Bunin'de anlatının sadece bir dil sorunu olmadığını izlediğimiz başlıklarla açıklamaya çalıştık. Fakat yazarın yapıtlarındaki dikkate değer edebî özellikler arasında mükemmel dilin ve betimleme ustalığının ilk sırada yer aldığını söylemeden de edemiyoruz.

Anlatım biçimi: Genelde yapıtın hikaye edilmesinde yazarın konuyu belirledikten sonra üzerinde önemle düşündüğü nokta anlatım biçimidir. Çünkü anlatım biçimi konunun okurda etki bıraktığı en önemli etkenlerden sayılmaktadır. Genelde en ağırlıklı kullanılan iki anlatım biçimi vardır: Birinci şahıs anlatımı, yani 'ben' anlatımı, üçüncü şahıs anlatımı, yani 'o' anlatımı. 'Ben' anlatımını Gürsel Aytaç şöyle bir tanımla açıklamaktadır: "*Ben-anlatım – anlatı edebiyatında, birinci tekil kişi ağzından dile getirilme biçimidir. Bu anlatıcı 'ben' kendini anlatır, olayları bizzat yaşamış bir sözde anlatıcı olarak*

⁴⁴⁸ Volkov, 1969, s. 75

nakleder.”⁴⁵⁰ Tanımda da görüldüğü gibi ‘ben’ anlatımda anlatıcı yaşadığı bir olayı, gördüğü bir vakayı veya etkilendiği bir durumu kendi izlenimleriyle bizzat anlatmaktadır. Yani anlatıcı anlatılan olayın içerisinde yer almaktadır. Bu anlatıcı baş veya ikinci dereceden bir figür de olabilir. Yapıtta bu anlatıcı olayı, durumu anlatmakta ve kişileri okura tanıtmaktadır. Bu tür anlatım, anlatıcının duygu ve düşüncelerini, olay ve kişiler hakkında görüşlerini, kanılarını ve tanımlarını da aktarmaktadır. Bu anlatım biçimine ağırlık veren yazar başarılı bir şekilde olayların inandırıcı ve yaşanmış bir vaka olduğuna okuru inandırmaktadır. Diğer bir taraftan anlatılanlara içten bakış, yapıt figürüyle, anlatıcıyla özdeşleşme, onun yaşadıklarına, acılarına, sevinçlerine okuru ortak etmektedir. Bu anlamda okurla yapıtta geçen olaylar arasında bir bağ kurulmaktadır. Okur anlatılanlara inanır ve onun gerçekliğinden şüphe edemez. Genelde ‘ben’ anlatımında, bilinç akımı ve iç monolog başarılı bir şekilde değerlendirilebilir. Çünkü ‘ben’ anlatımında yaşananlar ve düşünceler o an bizzat aktarılmaktadır. Bu konuda söylenenlere Michel Butor’un şu düşünceleri daha isabetli bir açıklama olabilir. *“İç monolog, birinci kişi adıyla gerçekleştirilen bir anlatıda serüven zamanı ile anlatı zamanı arasında her türlü uzaklığı düşsel olarak ortadan kaldırışıyla kurulan bir bağlantıdır: kahraman, yaşadığı bu olayı oluşurken anlatır.”*⁴⁵¹

‘Ben’ anlatımında okur, genelde anlatıcıyı yazarla özdeşleştirir ve olayların yazarın başından geçtiği veya anlatılanların doğrudan doğruya yazarın yaşadığı bir vaka olduğu düşüncesine kapılır. Fakat bu yanlış bir kanıdır. Elbette yapıtı,

⁴⁴⁹ G. Aytac, 1990, s. 25

⁴⁵⁰ Aytac Gürsel, *Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi*, s. 141

⁴⁵¹ Bkz.: Tosun Necip, *Hayat ve Yapıt*, s. 20

bu kurmaca dünyayı kuran, yapılandıran yazardır. Bu kurmaca dünya, bir şekilde yazarın kendi yaşantısından, gördüklerinden veya okuduklarından edindiği bir takım izler taşıyabilir. Yapıtta anlatılanların bizzat yazarın yaşantısından bir kesit olduğu konusundaki yanlış, hiçbir eserin edebî değerinden bir şey kaybettirmemektedir. Edebî eserde ‘ben’ anlatımının başarısı kanıtlanmıştır. Bu anlatıda anlatıcı, dışarıdan bir başkasının iç dünyasına girerek onu anlatmıyor, bu sebeple de bilinç altı derinliklerine inmesi, iç dünyasını aktarması oldukça inandırıcı görülmektedir. Çünkü söz konusu figür kendisidir. Üçüncü şahıs anlatımı, yani ‘o’ anlatımında ise durum biraz daha farklıdır. ‘O’ anlatımında bir ölçüde inanırılık ilkesinin sınırları zorlanmaktadır. Burada her şeyi bilen, her şeyi gören bir anlatıcı vardır. ‘O’ anlatımı dışarıdan bir anlatımdır. Fakat anlatıcı, yapıtın her olayına, vakasına, oradaki figürlerin her hareketine, davranışına ve tutumuna vâkıf bir durumdadır. Burada anlatıcı, basit bir seyirci konumunun üzerinde bir fonksiyona sahiptir. Öyle ki yeri geldiğinde o figürlerin duygularını, düşüncelerini, hatta bilinçaltında yer alanları bile aktarabilir. ‘O’ anlatımı tercih edilen yapıtlar genelde daha hareketli ve olaylı olur. Bazen ‘o’ anlatımı yazarla özdeşleştirilir.

Bunin’in yapıtlarında ‘o’ anlatıcı her zaman yazar değildir. İncelediğimiz romanlardan “Köy”de anlatıcı üçüncü şahıstır. “Suhodol”daysa karışık bir anlatım söz konusudur. Burada anlatıcı bir kaç figürdür. Bu anlatıcılar, olaylardan bahsederek konudan konuya atlar. Bunin, figürlerin kendi kendilerini anlatma yöntemiyle yetinmeyip onları diğer figürlerin bakışıyla tanıtır. Edebiyatta çok optiklilik olarak adlanan bu yöntemle figürler sadece yazarın veya anlatıcının değil, farklı figürlerin diliyle de, doğal olarak farklı yönleriyle

tanıtılır. Bonami, Bunin'in sanatında yukarıda söylediğimiz anlatıcı değişkenliğine dikkatleri çekerek bu durumun bir figür veya olay hakkında geniş bilgi aktardığını ileri sürer.⁴⁵²

Bunin'in yapıtlarında figürlerin veya anlatıcının dili, genelde yazarın anlatımı ile bir bütün halinde doğallık arz etmektedir. Romanlardaki figürlerden birisinin 'anlatımını' temel alan yazar, olayı, durumu aktarmak için amacını belirlemiş konumdadır. Anlatılan her bir şeyin arkasında yazarın 'bakış açısı' durmakla beraber, anlatılanın dıştan görünümünü, özünü, farklı kişilerin 'bakış açısından' aktarımı hedeflemektedir."⁴⁵³

O.Mihaylov Bunin'in yapıtlarında anlatıcının kimliği ve bakış açısı konusunda şöyle der: *"Yapıttaki kişi kim olursa olsun her şeyin tasvirinde ve aktarımında yazarın kendi mükemmel izlenimlerinin durduğunu fark etmemek mümkün değildir. O kimsenin zevkine pek güvenmez. Kendi sanatının saltanatında o yegane yaratıcıdır."*⁴⁵⁴ Nitekim Bonami, bu pasajdaki düşüncenin genelde Bunin sanatı için isabetli bir laytmotif olduğunu ileri sürmektedir.⁴⁵⁵ İ. Jonson, Bunin'in ilk eserlerinde insanlarla ilgilendiğini, ezilen, incitilen kişilerin fikir ve düşüncelerini paylaştığını, sonraki eserlerinde ise figürlerin sadece kendi düşüncelerini, hislerini ve duygularını iletme fonksiyonuyla görevlendirildiğini izlediğini yazar.⁴⁵⁶

⁴⁵² Bonami, 1962, s. 63

⁴⁵³ **Вопросы языка современной русской литературы**, М., 1971, s.112, Bkz.:

İ.P.Vantenkov, Bunin-povestvovatel' (rasskazı 1890-1916 gg.) Minsk, 1974, s. 20 (Vantenkov, 1974)

⁴⁵⁴ Mihaylov, 1987, s. 55-56

⁴⁵⁵ Bonami, s.88

⁴⁵⁶ Jonson İ., *Krasivoye darovaniye*, "Obrozovaniye", 1902, No 12, s. 56, Bkz.:

Kuçerkovski, Avtoreferat, s.35

“Köy” romanında anlatım biçimi ‘o’ anlatımıdır. Fakat bu anlatıcı olaylara, figürlerin iç ve dış dünyasına o kadar vâkıftır ki, anlatılanlarda anlatıcının yokluğu yanılgısına varılır. Yani okur konuyu birinin anlattığını değil, bir film gibi izlediğini zanneder. Anlatıcı özellikle kişilerin duygu ve düşüncelerinden bahsettiğinde bir fenomen gibi gözükmemektedir. *“Tihon İliç karısını Zadonsk’a götürdü. Fakat yolda hiçbir şeyin değişmeyeceği de aklından çıkmıyordu. Allah onun cezasını vermişti, çünkü gece gündüz kafası işe öyle karışmıştı ve aklı meşgul fellek fellek dolaşmaktaydı, kiliseye ancak Paskalya Bayramı’nda gidebiliyordu. Bunun dışında aklına dine bir sürü hakaret yağdıran düşünce geliyordu: o kendisini daima mukaddes kişilerin ebeveynleriyle kıyaslıyordu, onların da uzun süre çocukları olmamış. Bu akılsızlık idi, fakat Tihon İliç içinde kendisinden de aptal birisinin olduğunu fark edeli çok olmuştur.”*⁴⁵⁷

Romanda anlatıcı son derece iyi bir izlenimcidir. İster figürlerin ruh halindeki en ufak değişiklik, ister doğadaki bin bir renk, isterse de olayların en ufak ayrıntısı onun dikkatinden kaçmamaktadır. *“Güneş çıkmadan eflatun renge boyanan çiyli sabahın koyu-yeşil tarlaları arasında uyanmak nasıl da hoş bir şeydi, uzakta mavi ovalıklarda neşeyle beyazlanan şehri, kiliselerin parıltısını görmek, derinden derine esneyerek, uzaktan duyulan zil seslerini duyarak haç çıkarmak ve yarı uykulu, sabahın serinliğinde çocuk gibi zayıflamış, sökülen şafağın ışığında tebeşir gibi beyazlayan ihtiyarın elinden dizginleri alıp arabayı sürmek ne kadar gönül açıcı idi...”*⁴⁵⁸

Yazarın sesinin duyulmaması, onun kendi düşüncelerinin net açıklanmaması, her şeyin figürlerin dilinden ve onların düşünce tarzı

⁴⁵⁷ Bunin, 1988, 2.cilt, s. 101

çerçevesinde anlatılması romandaki olayları inandırıcı kılmaktadır. Romandaki figürlerin hepsinin kendi sesi, karakteri, düşünceleri, duyguları vardır. Kimse diğerine benzememekte ve diğerini taklit etmemektedir.

Romanda anlatım biçiminin fevkalade oluşuna eserin her pasajında bir güzelliği gösterecek örnekler verebiliriz. Fakat şu da itiraf edilecek bir gerçektir ki, romanın anlatım biçimindeki bu güzellik onu bir oturumda okunacak türden bir yapıt olmaktan çıkarmaktadır. Okur her sayfa üzerinde, anlatılan her olay, bahsedilen her figür hakkında duraksayarak düşünmek istemektedir. Anlatının üslubu bunu gerektirmektedir. Aksi halde hiçbir şey anlamadan ve Bunin sanatının güzelliğini tadamadan kitaba veda etmiş oluruz. Bunin eserde Rus köylüsünü konuşturarak hedefinden öte bir başarıya ulaşmıştır diyebiliriz.

“Suhodol” romanında anlatım biçimini belirlemek için ilk olarak anlatıcıların kişiliklerini göz önünde bulundurarak açıklamak gerekmektedir. Roman anlatıcılarının anlatım tarzı karmaşık ve anlam yönünden zengindir. Romanda anlatım biçimi ‘o’ anlatımdır. Üçüncü şahıs anlatıcı kişiler Natalya, genç Hruşçevler ve anlatıcı konumundaki diğer üçüncü şahıstır. Üç farklı kişinin dilinden okuduğumuz anlatıda herkesin kendi anlatım tarzı açıkça sezilmektedir. Saf bir taşra insanı ve sadakatli bir köle olan hizmetçi Natalya’nın anlatım tarzı, bir taraftan ailelerinin geçmişine, onların yaşam tarzına ve yapılarına meraklı olan genç Hruşçevler’in anlatım biçimi, diğer taraftan ise üçüncü şahsın zaman ve mekân sınırlarını aşan, her şeyi bilen ve gören gözleriyle en ufak ayrıntının bile göz ardı edilmeden gerçekleşen anlatı romanda çok katmanlı bir anlatı biçimi sergilemektedir. Natalya’nın eskiye bağlılığı, doğal olarak onun dilinde

⁴⁵⁸ a.g.y., s. 102-103

gözükmetedir. Mesela, sürekli ağalara ve hanımlara hitabındaki saygı ve ihtiram, her söylediğine dikkat etmesi, düşünerek olaylardan bahsetmesi kendi kişiliğinin izini bırakan bir üslûp açıkça fark edilmektedir.

Kuçerkovski, Natalya'yı 'Suhodol masalcısı' diye adlandırır.⁴⁵⁹ Natalya'nın anlatımının yapıta çok şeyler kattığını ileri süren Kuçerkovski, olayların onun dilinden daha inandırıcı hale geldiğini bildiriyor.⁴⁶⁰ Bunin'in yanı sıra romandaki ikinci anlatıcı konumunda olan Natalya, aslında toprak sahibi ve köylüsü, fakiri ve zenginiyle bu insanların hepsinin göğsünde aynı kalbin attığını söylemektedir. Sosyal katmanlar arasında derin bir farkın olduğunu roman boyunca görmemekteyiz.

İlk bakışta Natalya ve genç Hruşçevlerin anlatısı gibi görünen romanı dikkatli okuduğumuzda bunların dışında da bir anlatıcının olduğunu fark ediyoruz. Çünkü ne Natalya'nın, ne de Hruşçevlerin anlatabileceği bir çok olaylar bu anlatıcı tarafından aktarılmaktadır. O konuya hâkim birisidir. Olayların geçmişini, bu gününü iyi bilmekte, figürleri iyi tanımaktadır. Mesela bu anlatıcı sayesinde kimsenin bilmediği, bir tek Natalya'nın bildiği, ama hiçbir zaman bundan söz etmediği Yuşka ile ilgili olayların ayrıntısından, Natalya Soşki'deyken Suhodol'da olup bitenlerden biz bu anlatıcı aracılığıyla haberdar olmaktayız.

Bütün bunlardan başka Suhodol'da bazı otobiyografik detayların olduğu bilinmektedir. Bunin'in babasının halası Varvara Nikolayevna'nın genç bir subaya âşık olduğu, fakat onun evlilik teklifini geri çevirdiğini ve bu olaydan sonra psikolojik rahatsızlık geçirdiği bilinmektedir. Tıpkı Tonya teyze gibi.

⁴⁵⁹N.M. Kuçerkovski, Avtoreferat, s. 17

Yazarın amcası İvan Alekseyeviç de Pyotr Kirilliç gibi genç yaşta ölen karısının kaybını uzun yıllar büyük acılarla yaşar. yazarın babasının da bazı karakter özelliklerinin baba Hruşçev’de yer aldığı bilinmektedir.⁴⁶¹

Anlatım konumu: Bunin’in yapıtlarında anlatım konumu hakkında incelemeye geçmeden önce kısaca anlatım konumları hakkında bilgi vermek istiyoruz. Bir eserin konusu belli olduktan sonra yazarın bu konuyu anlatırken kullanacağı konumunu belirlemesi gerekmektedir. Anlatım konumları hakkında Gürsel Aytaç’ın *Genel Edebiyat Bilimi* kitabında verilen bilgiden yararlanarak 3 tür konumun olduğunu söylemek istiyoruz.⁴⁶² Bunlar 1. Olimpik konum, yani anlatıcı burada her şeyi bilir ve olaylara bir kuşbakışıyla bakar. 2. Kişisel konumdur. Burada anlatıcı eserdeki bir figürün arkasına saklanarak ve her şey onun görüşüyle aktarılmaktadır. 3. Yansız konumdur. Burada tarafsız, nesnel konumdan bakılarak olaylar aktarılmaktadır.

Bunin’in yapıtlarında anlatım konumları yapıtın konusuna göre değişir. Fakat yaptığımız incelemelerde yazarın bu iki romanında genel olarak egemen anlatım konumunun ‘tanrısal’ olduğunu söyleyebiliriz. Tanrısal anlatım konumunu Gürsel Aytaç şöyle tanımlar: “*Tanrısal anlatım konumunda, anlatıcının kendini ortaya çıkarma eğilimi sezilir, yani aradan çekilip kaybolmaz, açıklamalar, yorumlar yaparak, yargılarda bulunarak “ben buradayım” der.*”⁴⁶³

⁴⁶⁰ a.g.y., s. 10

⁴⁶¹ Russkaya literatura XX veka, 1999, s. 66

⁴⁶² Aytaç Gürsel, *Genel Edebiyat Bilimi*, Papirüs, 1999, s. 211

⁴⁶³ G. Aytaç, 1990, s. 24

Bunin'i yapıtlarında konuların çoğunun öncesini ve sonrasını bilen, figürleri iyi tanıyan, olaylara sık sık açıklamalar getiren ve muhtelif yorumlarda bulunan bir yazar olarak izlemekteyiz. Yapıtlarındaki konuların bir çoğunu yaşadığı, gördüğü veya tanık olduğu olaylardan aldığı kendisinin ve eşinin günlüklerinden veya arkadaşlarıyla yaptığı mektuplaşmalardan bilinmektedir. Fakat bir yapıt içerisinde anlatım konumunun değiştiğini de görmekteyiz. Yazarın her iki romanda da devreye girdiği anlar fark edilmeyecek kadar azdır. Fakat "Suhodol"un sonunda yazarın sesi duyulmaktadır.

Kişisel anlatımın hakim olduğu yerler de vardır. Bunin, figürlerinin anlattığını aktarmayı sever. Burada tabî ki bu figürün arkasında aslında yazarın durduğunu görmezden gelemeyiz. Nitekim bu yapıtlarda *"figürlerin arkasına gizlenerek dünyayı ve hayatı onların gözleriyle görmesi, onların bakışıyla algılaması"*⁴⁶⁴ söz konusudur. Kişisel anlatımda yazar, figürün arkasına saklanarak onun içinden geçenleri çağrışım yoluyla yansıtır. "Köy"de Kuzma'nın, "Suhodol"da ise Natalya'nın arkasında bazen yazarın durduğunu söyleyebiliriz. "Köy"de olayların bazıları hakkında sadece bilgi verilmektedir. Mesela, Rodka'nın ölümü, votka ticareti ile ilgili monopoliya, meyhanelerin kapanması vs. Bazı olaylar Durnovalıların dilinden onların algılama şekliyle anlatılmaktadır. Mesela, Rus-Japon Savaşı, inkılapla ilgili gelişmeler vs. bazıları üçüncü şahıs anlatıcının dilinden duyulmaktadır. Burada olayın geniş ve detaylı anlatımı dikkatleri çekmektedir. Mesela, Molodaya'nın rezil edilmesi, Tihon'un tanıklığıyla Durnovkalıların isyanı, Kazakovo'daki halk gezisi ve hep bu anlatıcıların arkasında yazarın durduğunu düşünmek zordur.

⁴⁶⁴ a.g.y., s. 25

“Köy”de sadece Kuzma’nın izlenimiyle tasvir edilen hayatın çekilmez manzaraları: Kazakovo’ya gittiğinde halk gezisi sırasında çamura batmış troykayı kırbaçlayan hiddetli arabacı, Çuçen adlı ihtiyarın ikinci yıldır karın ağrısından ölümcül yatışı, aşağılık Akim, hasta bekçiler, sütüne sineklerin düştüğünü görmeden yiyen kör kız, morarmış çocuk cesedinin kimsesiz kilere terk edilişi. Tüm bunların bir gün içinde tanıdığı olan Kuzma’nın içi de geceki şiddetli fırtınaya benzemektedir.

Anlatım açısı: Bunin’in yapıtlarında figürlerin iç dünyası, manevî problemleri ile ilgili sorunları konu edindiği için anlatım açısı içe bakış; tasvir, mekân hakkında bilgi ve her hangi bir olayın anlamı söz konusuysa dıştan bakış söz konusudur. Mesela, *“Kazanın bir başından öbür başına kadar uzanan yolda Nataşka neler görmedi ki! Fakat onlara aldırış etmeye hali bile yoktu. O tek bir şey hakkında düşünüyordu, daha doğrusu tek bir şeyi hissediyordu: Hayat bitti, onun suçu ve rezaleti öyle büyük idi ki yaşama geri dönmeye artık hiçbir umut yoktu!”*⁴⁶⁵ *“Onun aklına bu subayın Pyotr Petroviç olduğu fikri geldi ve bundan dehşetli derecede korktu. Bu yüzden onun asabi köle kalbi sızladı, yıldırım hızıyla baş kaldıran ani, zarif bir duygu onu çok ezdi: Kız neden mahrum kaldığını aniden anladı: anladı ki ona yakın olmaktan mahrum kalmıştır.”*⁴⁶⁶ (Suhodol), *“Kuzma’ya öyle geldi ki, şehirden çıkalı bir yıl olmuştu ve şimdi artık hiçbir zaman oraya ulaşamayacak. Islanmış şapkası ona ağırlık ediyordu, kirli çizmelerin sıkıldığı üşümüş ayakları sızlıyordu.”*⁴⁶⁷ *“Onun aklına korkunç düşünceler gelmekteydi: Mesela, öyle bir şeyler çevirmek gerekiyordu ki bir*

⁴⁶⁵ Bunin, 1988, 2.cilt, s. 235

⁴⁶⁶ a.g.y., s. 238

⁴⁶⁷ a.g.y., s. 173

yerde tavan uçup Rodka'nın kafasını ezsin veya toprağın altında kalsın...Fakat bir ay geçti, ikinci ay da geçti, bir de onu düşüncelerle mest eden bu umut, bu arzu acımasızca yok oluverdi. Molodaya hamile kalmadı! İş böyle olunca bundan sonra ateşle oynamanın anlamı yoktur diye düşündü.”⁴⁶⁸(Köy) Tihon zengindir. Fakat evi, giysisi, yaşantısı zenginliği ile asla bağdaşmamaktadır. Evindeki yaşantı, özellikle odaların tasviri, zevksizce ve rastgele eşyaların yerleşimi, odalara sinmiş ağı koku, pişen yemekler ve servisler, ev hizmetlilerinin mutfak ve koridorlarda geceleme onlarca detay bu evin bir izbeden farklı olmadığını göstermektedir. Smirnova, Tihon'un evini ufunet kokan bir bataklığa benzediğini yazar. Eleştirmen, bu bataklığın insanı kendisine bağladığını, onu sömürdüğünü ve onun üzerinde hükümrân olduğunu bildirir. Eleştirmene göre bu bataklığın hakimiyetinden kurtulmak imkânsızdır.⁴⁶⁹ Nitekim evin sahibi Tihon da, onlarca hizmetli ve kâhya da bu evden geçimini sağlayan köylüler de bunu yapamıyorlar.

Roman boyunca aslında her hangi bir olayın, her hangi bir figürün yaptıkları üzerine yorum yapılmamakta, yani hiçbir değerlendirme söz konusu olmamaktadır. Bunin daha çok bu yaşam tarzını, olup bitenleri tasvir etmeye, göstermeye ağırlık vermektedir. Yani yorum bir anlamda okura bırakılmaktadır. Deniska'nın hayat kadınlarının bir ekmek karşılığında kendilerini sattığını anlattığında “verdiğin ekmeği, altındayken parçalayıp yiyorlar, gülmekten ölüyorsun” demesi bu fikrin en isabetli örneğidir. Romanda böyle onlarca cümle vardır. Bekçi Mitrofan “Kışın Rostov'da fakir halk, yani proletaryat, tezeklerin

⁴⁶⁸ a.g.y., s.117

⁴⁶⁹ Volkov, 1969, s. 104

arasında yaşıyorlar” demesi de aynı kabilden bir tabloyu gözler önüne seren bir cümledir.

Bunin’in kahramanının davranışları akılla, mantıkla yapılmamaktadır. Onun figürleri düşünmekten, hareket etmekten daha çok hissetmekte, duymakta, hatırlamaktadır. Bu insanlar sorumluluktan mahrumlar. Onlar hiçbir zaman özgürlüğün tadına varmamışlardır. Bu figürler, yaptıkları hareketin üzerinde düşünmez, bir iç hesaplaşması yapmazlar.

Bunin sanatında, halkına ve köylüsüne yaklaşım önemli bir konudur.

Yazar köylülerden bahsederken onları süslemekten, karakterlerindeki, ruhlarındaki eksik yönleri, cahilce düşüncelere değinmekten vazgeçemiyor. Bu korkunç figürler toprak köleliğinin, toprak sahiplerinin baskısının, vahşice yaklaşımların mağdurlarıdır. Bu figürler maddî değil, manevî yoksunluğun ürünleridir. Bunin her ne kadar eleştirilere maruz kalsa da, itham edilse de toplumun yüz kızartan gerçeklerini tasvir etmekten vazgeçmedi. Bunin detaylardaki tasvirlerde anti estetiklikten kaçınmaz. Mesela, Tihon’un evindeki misafir odasının tasviri; duvardaki tablo ve eşyaların yerleşimi, odaya sinmiş ağır koku vs.

Bunin sanatında gerçekleri aktarma yönünde Gogol sanatını da anımsatan bazı özellikler izlenmektedir. Sadece Gogol’da tespit etmek, eleştirmek ve acıyarak gülmek ön plandaysa, kanımızca Bunin’de fark etmek, görmek ve tanımak ilk sırada yer almaktadır. Bu anlamda araştırmacı yazar A.Derman’ın şu sözlerinin de isabetli bir pekiştirme olacağını düşünüyoruz. *‘Bunin, Rus ağası ve köylüsü ile*

*ilgili yapılarında hiddetlenmiyor, suçluları aramıyor, itham etmiyor: onda ilk planda bulguların milli-sosyal önemi değil, kendileri durmaktadır. Onda bulguların kendileri önem arz etmektedir, onların milli-sosyal önemi çok arka plandadır.*⁴⁷⁰

Sunuş biçimi: Romanlarda olimpik tutumlu içe bakış açılı yerlerde, bu ikilinin bir arada kullanıldığı zaman sunuş biçimi için karakteristik olan açıklama, yorumlama tarzına, yansız tutumlu dıştan bakış açılı olan yerlerde ise sunuş biçimi rapor ve tasvir ağırlıklıdır. Aslında romanlarda açıklama ve yorumlama metin arasına öyle işlenmiştir ki onu fark etmek o kadar da kolay değildir. “Suhodol”da egemen sunuş biçimi açıklama ve yorumlamadır. Çünkü romana dikkatli baktığımızda tüm konu Genç Hruşçevler’in sorularına bir cevap, onların anlamak ve bilgilenmek istediği bir yaşam tarzının açıklanması, durum, davranış ve karakterlerin açıklanmasıdır. Burada anlatıcı konumunda olan Natalya, olayların canlı tanığı ve direkt olarak anlatılanları yaşamış bir figürdür. Genç Hruşçevlerden ismi anılmayan diğer anlatıcının anlatılanlar ilgisini çekse de geçmişlerde olup bitenlerden haberi olmasa da Natalya’yı çok iyi tanıdığını, bildiğini fark etmekteyiz. “*Şehirlerden ayrılarak sakin ve ıssız Suhodol’da dinlenmek fırsatı bulunduğu Natalya mahvolmuş hayatının hikayesini bize defalarca anlatırdı! Bazen onun gözleri buğulanır, bir noktaya dikilir, sesi sert bir ton alır, akıcı bir fısıltıya dönüşürdü... Ben sürekli eski evimizin hizmetçi odasının köşesinde asılı mukaddes kişinin kaba yüzünü hatırlardım. Kafası kesilmiş mukaddes yurttaşlarının yanına gelmekte, cansız kafasını – kendi*

⁴⁷⁰ Derman A.B., İ.A.Bunin. –‘Russkaya mısıl’2, 1914, kn. VI, syf.55, Bkz.: Vantenkov, 1974, s.16

hikayesinin tanığı gibi elinde getirmektedir...’’⁴⁷¹ Burada yazar genç Hruşçev’’in aracılığıyla Natalya’nın hayat hikayesinin insanlığa hizmet veren kafası kesilmiş mukaddesin durumuyla kıyasladığını, onun mahvolmuş hayatının derin izlerinin halen kapanıp gitmediğine işaret eder.

“Köy”de ise ağırlıklı olarak tasvir etme veya rapor halinde bilgilendirme söz konusudur. Burada yorumdan daha çok tartışma vardır ki bu da diyaloglarda gözükmektedir. “Köy” de Bunin tüm sanat maharetini kullanarak bir ressam gibi anlatmak istediklerini tasvir etmiştir. İnsanların dış görünüşleri, durumları, hal ve hareketleri; olayların oluş şekli mekân ve tepki, roman okundukça bunların hepsi duyulmakta ve sanki görülmektedir. *“Kuzma yemek yiyip sigara içerek pencereden bakıyordu. Hava kararıyordu. Hizmetçi odasında çavdar unundan burma börekler pişirildiğini biliyordu – “nikah çöreği”. İki tencere paça, bir tencere erişte, bir tencere lahana çorbası, bir tencere sütlaç pişireceklerdi. Etili yemeklere kesilen domuzun eti kullanılacaktır. Serı, karlı depolarla samanlığın arasında dolaşır, çalışıyor görünüyordu. Tepecikte, grimsi yarı karanlıkta, kafası yüzülmüş domuzun üzerine serpilmiş talaşın turuncu alevi parlıyordu. Alevın çevresinde ganimet bekleyen köpekler oturmuşlardı; onların beyaz yüzleri, göğüsleri ipeğimsi pembe renge boyanmıştır.”⁴⁷² Çok sayıda buna benzer örneğin gösterilebileceği “Köy”de ağırlıklı yapılan tasvirdir. Mesela, burada Serı’nın telaşlı dolaşmasından bahsedilmiyor, fakat okur onu tanıdığı için bu telaşını anlıyor. Veya köpeklerin göğüslerinin ipeğimsi pembe renkte olması ise kesilen domuzun karın üzerine akıtılan kanıyla uğraştıklarını bildirir. Bunin*

⁴⁷¹ Bunin, 1988, 2.cilt, s. 265

⁴⁷² a.g.y., s. 210

tasvirlerinde öyle yoğun bir anlatı var ki ondan ancak hayatı iyi bilen ve çok dikkatli gözlemleri olan okur zevk alabilir.

Anlatım tutumu: Herhangi bir edebî eserin incelenmesinde anlatım tekniği söz konusuysa belirlenmesi gereken önemli bir özellik, yazarın aradaki anlatım tutumudur. Yazarın neyi ve nasıl yazdığını, bu tutumlardan hangisinin arkasında durduğunu tespit etmek, söz konusu eserin incelenmesinde ve yorumlanmasında önem taşır.⁴⁷³ Yazarın aşağıdaki anlatım tutumlarından: doğrulayıcı-benimseyici, alaycı, eleştirici, parodist, hicivci - hangilerini kullandığını her iki romanı bu açıdan bir daha gözden geçirerek örneklerle üzerinde göstermeğe çalışacağız. Bunin'in bu yapıtlarında, aktardığı olaya göre aldığı tavrın, alay, eleştiri olduğu, hatta bazen hicvin daha ağır bastığı görülmektedir. Yazar her iki yapıtında da bu tutumu amacına uygun kullanmaktadır. Mesela, “Köy”de Molodaya’nın başına gelen olaylar bir anda tüm köydekilerin gündemini belirler. Kimse bu utanç verici olayı kınamamakta, tam tersine, Rodka’nın karısına vereceği cezayı merak etmektedir. “Bu dedikoduları kontrol etmek, elbette, mümkün değildir: *“Görmesine kimse görmemişti, Koz’a’ya kala, onun yalan uydurmasına ne var ki”*. Buna rağmen dedikoduların doğurduğu konuşmalar bitmiyordu, bunun için de herkes Rodka’nın gelişini ve onun karısına vereceği cezayı büyük sabırsızlıkla bekliyordu.”⁴⁷⁴ Suhodol’da anlatım tutumunun “Köy”e bakarak biraz daha yumuşak olduğunu izlemekteyiz. Fakat yer yer yazarın koyu tutumu da gözlerden kaçmamaktadır. Mesela, Pyotr Petroviç çevredeki toprak sahiplerine akşam yemeği verdiğinde babasının tavırlarından tedirgin ve endişelidir. İhtiyar

⁴⁷³ Gürsel Aytaç, 1990, s. 25

Pyotr Kirillîç ise bunun hiç farkında değildir. “*Pyotr Petroviç’i küplere bindiren babasının Toneçka’nın Lunyovo’ya, Olga Kirillovnalara gitmesini nedense herkese anlatmasıydı.*” Veya “*Yuşka doğuştan tam bir mujik idi. Fakat hiçbir zaman elini bir işe bile sürmezdi, Allah ne veriyse, onunla geçinip giderdi, bir lokma ekmek için kendisinin işten güçten uzaklaştığı ve ‘suçlu olduğu’ konusundaki hikayeleri anlatırdı.*” Yuşka, “kardeşim, ben köylüyüm, ama akıllıyım ve kambura benziyorum. Çalışmak neme gerek!” Burada Yuşka’nın söylediklerinin kurnazca olması ve yazarın ona ve onun çevresindekilere karşı alaycı tavrı fark edilir şekildedir. Yuşka kendisini bir “aziz” veya “sakat” gibi göstermek istememektedir. Ona göre bu, artık moda değildir. O arsız tavırlarıyla yaptıklarını anlatmakta ve “*Açlıktan ölmem, araya gitmem*” demektedir. Nitekim “*İşte gerçekten böyle de oldu – Rusya bu yüz­süz günahkarı ruhunu kurtarmaya çalışanlardan daha az samimiyetle bağrına basmadı.*”⁴⁷⁵ Burada yazarın konuya karşı takındığı tutum hicivdir. O Yuşka’nın yanı sıra genel anlamda bu türlü yüz­süzleri barındıran, rahat ettiren Rusya’ya kızgındır.

Paralel olarak “Köy”deki Makarka’yı hatırlayalım. Yaptığı her türlü pisliğe rağmen kimse ondan istediklerini esirgememektedir. Eleştirel tutum diyaloglarda da çok maharetle kullanılmaktadır. Tihon fuardan dönüşte Rovnoye köyü yakınındaki bir gölde bir mujiğin yıkandığını görür. Burada kısaca mujiğin yıkandığı göle dikkat edelim. “*Kiliseden öbür tarafta su bendinin yanında killi sığ göl güneşten pırıl pırıl parlıyordu, bir sürü inek dakika başı suyu batırıyordu, sarı kesif suda çıplak bir mujik başını sabunluyordu.*” Tihon mujiği çağırır. Mujik “*elindeki mora çalan sabun parçasını ineklerin bokundan*

⁴⁷⁴ Bunin, 1988, 2.cilt, s.122

kararmış kıyıya atarak kafası sabunlu halde utançla elini önüne tutup” Tihon’a koşar. Bu arada yoldan gelip susamış at *“aç gözlülükle başını suya eğdi, fakat su öyle sıcak ve iğrenç idi ki, hayvan kafasını kaldırıp sudan yüz çevirdi.”* Tihon, *“- Çok iyi suyunuz var! Bunu içiyor olmayasınız?” diye sorduğunda mujik gülümseyerek “-Sizin suyunuz şekerli mi? Bin yıldır bu suyu içiyoruz! Suda ne var ki, ekmeğimiz var mı sanki...”* diye cevap verir.⁴⁷⁶ Küçük bir diyalogda yazarın konuya tavrı pek açıklama gerektirmemektedir. *“Sizin suyunuz şekerli mi?”* repliğinde alay, hiciv değil, sarkazm vardır.

Nastasya Petrovna ile falcı arasındaki diyalog hakkında da aynı şeyleri söylemek mümkündür:

“Nastasya Petrovna soruyordu:

- *Kocam beni seviyor mu?*
- *Köpeğin sopayı sevdiği gibi.*
- *Kaç çocuğum olacak?*
- *Kader seni ölüme mahkum etmiştir, zayıf ot tarladan def olmalıdır.”*⁴⁷⁷

“Suhodol”da da diyaloglarda alaycı repliklere rastlamaktayız. Mesela, genç Hruşçevler Natalya’ya *“- Niçin kocaya varmamışsın?*

- *Sözlüm henüz büyümemiştir.”*⁴⁷⁸

Veya anne babasının neden erken öldüğünü merak ederkenki diyaloga dikkat edelim:

“– Sen yetimsin, Natalya, öyle değil mi?

⁴⁷⁵ a.g.y., s. 259

⁴⁷⁶ a.g.y., s.109

⁴⁷⁷ a.g.y., s. 100

⁴⁷⁸ a.g.y., s. 215

- *Yetimim. Tıpkı ağalarım gibi...*
- *Anne baban neden erken öldüler?*
- *Ecelleri yetmişti, onun için öldüler.*”⁴⁷⁹

Aslında okur Natalya’nın anne babasının neden ve nasıl öldüklerini bildiği için bu diyalogdaki istihzayı fark eder. Gervaska’nın da ağalarla konuşmalarında aynı durum söz konusudur.

Genelde Bunin olayları tasvir ettiğinde açıktan açığa tavrını ortaya koymamaktadır. Burada da dikkatli okuyucu bunları görmezden gelemiyor, söylenilen her sözün anlamını, hatta ters anlamını bile çözebiliyor.

Yazarın yapıtlarında eleştirel tutum, en fazla figürlerinin dış görünüm, hal ve hareketlerinde fark edilmektedir. Bunin, bu romanlarda sanki kusurlu, uyumsuz ve itici portre tasvirleri yarışı yapmaktadır. Bazı figürler dışında sanki herkesin görünümüne gölge düşürecek bir kusurdan bahsedilmelidir. Mesela, “Suhodol”da bir pasaja göz atalım: “*Gervaska korkunç bir şekilde büyümüştü. Kocaman bir uşak olmuştu... siyah, kuru, uzun saçlarını yana taramıştı, fakat saçını polka misali değil, yuvarlak kestirmişti. Yüzünde traşlık bir şey yoktu, çenesinde ve kocaman ağzının yanlarında olsa olsa iki-üç seyrek ve sert, kıvrım kıvrım tüyler kararıyordu.*”⁴⁸⁰

“Köy”de Makarka şöyle tanıtılmaktadır: “*Saçları uzun , sarı idi, sığa rengi suratı enli, burun perdeleri – iki tüfek lülesi gibi idi, burnu kırılmıştı, sanki eyer gibi idi, gözleri ise bu tür burnu olanlardaki gibi ela, parlak, bakışları keskin idi.*” Ne garip ki böyle tanıtılan Makarka Tihon İliç’in hoşuna gitmişti. Yapıtlardan özellikle “Köy”de tanıtılan veya bu ve benzeri nedenle bahsedilen

⁴⁷⁹ a.g.y., s. 215

herkes hakkında yazarın eleştirel tutumu izlenmektedir. Hiç adı bile anılmayan çok sayıda figür hakkında sadece kusurlu bir tanıtımla bahsedilmektedir. Bunları dikkatle incelediğimizde Bunin'in sanki bildiği tüm kusurları bu figürlerde topladığını düşünebiliriz. Mesela, "*Hadımın pençeleri ihtiyar depocu kadının pençeleri gibi küçük, etli ve iğrençti.*" ("Köy", s. 161), "*Kuzma kahyanın yüzüne baktı. Salağa benziyordu. Saçları düz, yuvarlak. Yüzü ufak, ifadesiz, eski Rus, Suzdal suratlıydı*" ("Köy", s.168) "*Menşov'un yüzünden, saçından, çuhasından su süzülüyordu. Onun iri beyaz kirpikli, yıkanmış tombul yüzü daha aptalca görünüyordu.*" ("Köy", s.165) vs.

Bunin'i, yapıtlarındaki eleştirel tutumuna göre Afanasyev, Kuçerkovski, Vorovski, Kuçerkovski gibi bir çok eleştirmen karamsar bir yazar olarak eleştirmektedir. L. Krutikovaya göre ise o, çağdaşlığın trajedisini gören ve düşünen bir sanatçıdır. A. Ninov ise onu tarihe açık gözle bakan bir yazar diye takdir etmektedir.⁴⁸¹

Bütün bunların yanı sıra Bunin'in anlatım tekniğinden bahsederken kullandığı edebî tekniklere de değinmemiz gerekir. Bunların içerisinde ileri ve geri dönüş tekniği, bilinç akımı, iç monolog, kutupluluk, montaj ve edebî alıntı tekniğini hangi eserlerinde nasıl kullandığını inceleyeceğiz.

İleri veya geri dönüş tekniği: "Suhodol" romanında esas hikaye, Natalya'nın anlatısı sürekli geri dönüş tekniği kullanılarak aktarılmaktadır. Roman boyunca geri dönüş tekniği aracılığıyla 50 yıl önceki bir yaşam hikayesi en küçük ayrıntısına kadar anlatılmaktadır. Genç Suhodol'ların isteği üzerine Natalya yaşadıklarını, Hruşçevler ailesinin, Suhodol köyünün tarihini anlatır. Bu

⁴⁸⁰ a.g.y., s. 241

geri dönüş tekniği bazen bir soru üzerine, bazen ise Natalya'nın bir şeyler anlatmak isteğiyle gerçekleşir. Geçmiş öyle ayrıntılı ve sürükleyici bir anlatıyla aktarılmaktadır ki, yaşanan andaki olaylar okura cazip gelmiyor. Okur bile anlatının geçmişe dönerek o zamanlardan bir şeyler aktarmasını istemektedir. “Suhodol”da rüyalar, fala bakmalar bazen olacaklar hakkında tahminler gibi yaygın olmayan teknikler dikkat çeker. Falcılık cehaletin ve batıl inançların köy halkı içinde yaygın olduğuna işaret ediyorsa da, rüyalar gelecekte olacaklardan haber verme gibi görülebilir. Mesela, Natalya'nın Soşka'dayken gördüğü iki rüya bu anlamda ilginçtir. Rüyalardan birinde Natalya öğle vakti birisi tarafından kilitlenmiş sıcak ve boş bir izbededir. Hiçbir şey anlamadığı için yerinde donakalan Natalya aniden sobanın arkasından kocaman gri bir keçinin sıçrayıp çıktığını ve şehvet dolu bakışlarıyla ön ayaklarını yukarıya kaldırarak onun üzerine yürüdüğünü görür. Keçinin gözleri sevincinden köz gibi yanmaktadır. O “Ben senin sözlünüm!” diye bağırarak arka ayaklarını tıpratarak ilerler, ön ayaklarını Natalya'nın göğsüne koyarak ona tecavüz eder. Natalya korkudan çılgınlar gibi irkilerek kalkar. Diğer rüyasında, kovalarla su getirmeye giden Natalya'nın önüne parmak çocuk kadar boyu olan bir korkunç köylü çıkar. Köylü dehşetli bir kara bulutun gelişinden haber vererek her şeyin viran olacağını bağırarak bildirir ve onun evlilik hakkında boşuna düşündüğünü söyler. Yuşka tarafından sinsice tecavüze uğraması olayını gördüğü rüyaya bağlar. *“Nataşka nelerin olacağını artık iyice biliyordu... Onun tüm iktidarını elinden alan düşünce dehşetli rüyasının – Soşki”ye gördüğü keçi olayının -*

⁴⁸¹ Mejevuzovskiy sbornik, 1985, s. 39

gerçekleşmesine az kalması idi."⁴⁸² Çok geçmeden Natalya'nın diğer rüyası da gerçekleşir. Suhodol'daki evde dehşetli yangın çıkar. *"Onun ikinci rüyası da gerçekleşti. Ev akşamüstü şiddetli yağmur yağdığında yıldırımın, kıvıllı renkli alevinden ateşlenmiştir."*⁴⁸³ Aslında geri dönüş tekniğı, ileri dönüş tekniğıne göre daha sık kullanılmıştır. Geri dönüş tekniğini kullanması kurgu yönünden de ilginçtir.

"Köy"de geri dönüş tekniğı ilk pasajda yer almaktadır. Krasovların büyük dedeleri hakkında bilgi verildikten sonra esas konuya geçilmektedir. Romanda Tihon da ara sıra geçmişinden bir şeyler hatırlamaya çalışmaktadır. Bu gibi durumlarda zaman dilimi geçmişe dönerek anlatılan zamandaki hal ve duruma uygun konulardan bahsedilmektedir. Özellikle Tihon yaşadıklarına bir göz attığındaki, anlatımda geri dönüş tekniğı maharetle kullanılmaktadır. *"Günler parmakların arasından su akar gibi geçiyor, gözümü bile açamıyorum – elli yaşım bitti, bu gün yarın her şeyin sonu olacaktır. Yalın ayak gezdiğim günlerden çok mu zaman geçti?"* diye bilinç akımıyla kendisine sorup duran Tihon, geçmişine dönerek aklında kalan birkaç olaydan bahseder.

Makarka'dan bahsedildiğinde de geri dönüş tekniğı onun kim olduğunu anlatmak için de kullanılmaktadır. *"Makar İvanoviç bir zamanlar sadece Makarka idi"* diye başlayan pasajda onun Tihon İliç tarafından *"sefil giysilerini üzerinden çıkararak işe"* alındığı anlatılır. Sonra hırsızlık yüzünden kovulan Makarka *"bir yıl sonra tüm ilçede gaipten haber veren kişi olarak şöhrat*

⁴⁸² Bunin, 1988, 2.cilt, s. 261

⁴⁸³ a.g.y., s. 263

yaptı.”⁴⁸⁴ Kuzma’dan bahsedilen veya Kuzma’nın kendisinin anlattığı bir çok yerde geri dönüş tekniğinin kullanıldığı izlenmektedir.

Genelde, her iki romanda da figürlerin sık sık geçmişi anmaları, bu günü geçmişle kıyaslamaları zaman arasında gel-gitlerle izlenmektedir. Aslında bahsettiğimiz romanlar için iki katmanlı bir zaman tanımı daha doğrudur. Geri dönüş tekniğinin yanı sıra olayların, özellikle de “Suhodol”da şimdi ve geçmişte aktarımından bahsetmiştik. Fakat dikkatli incelediğimizde geçmişin şimdiki zamanla anlatımı geri dönüş tekniğinin yanı sıra, iki zaman katmanını da gündeme getirir.

Bilinç Akımı ve İç Monolog: Edebiyatta anlatım araçlarından bilinç akımını Gürsel Aytaç şöyle tanıtır:

*“Modern psikoloji ve felsefede görecelik ilkesinin edebiyattaki uygulaması sayılan bilinç akımı tekniği, insanın gerçek hayatta olduğu gibi, her an aklından geçenleri zaman ve mekân kategorilerine bakmaksızın birinden ötekine çağrışım esasına dayalı geçişler şeklinde yansıtmaktır”*⁴⁸⁵

Genelde şimdi modern romanda aranan eylem ve olaylardan daha çok bir hal, içsel serüven, ruh durumu, yorum ve kendi kendini yerme halleri Bunin romanlarında da izlenmektedir. Yani yazar bu olayı, vakayı anlatayım demek yerine genelde o olayın, vakanın yarattığı, izlenimleri, etkileri, çağrışımları önde tutmaktadır. Ve bunları anlatmak için de çelişkiler, entrikalar aramıyor. Çoğu zaman sıradan olaylar konu edilerek okuru yormadan istediğini anlatır.

Bunin yapıtlarında figürlerinin ruh halini vermek için zaman zaman bu tekniği kullanmaktadır. Yazar, bilinç akımını her zaman figürlerin aklından geçenleri

⁴⁸⁴ a.g.y., s. 134

bir konudan diğetine çağrışım yoluyla vermenin yanı sıra bazen de kendinin veya anlatıcının düşündüklerini bu teknikten yararlanarak verir. Bilinç akımı insanın geçmişini yeniden yaşamasıdır. Çeşitli zaman dilimlerindeki zihinsel izlenimler bir bilinçlilik düzeyinde anlatılmaktadır. Geçmişte yaşananlar bu ana yansıtılmaktadır. Bu zaman geçmişte yaşananlar bir şeyler çağrıştırırken içinde bulunan an figüre şimdisi ve geleceği için bir düşünceler verir. Bilinç akımında, insan psikolojisi ve insan ruhu öne çıkarılır, bir içsel serüven izlenir. Burada sadece olayları değil, olayların insan üzerindeki onun psikolojisindeki etkileme gücünü, süreci, onda yarattığı çağrışımları ve duyguları izleyebiliriz. Figür bilinç akımıyla olayları, kendi kendini anlamaya, kavramaya ve idrak etmeye çalışmaktadır. Bu zaman zaman ve mekan kavramlarının da sınırları zorlanarak farklı bir boyut kazanır. Bunin'in yapıtlarında iç monologlar figürlerin kendilerini tanıtmak açısından önemli bir yöntem olarak kullanılmaktadır. Bu monologlar bir iç dökmesi, bir üzüntü, bir acı ve çıkmazlığın ifadesi gibi izlenmektedir. Bu tür bilinç akımıyla anlatımlarda, yazar figürün böyle durumlarda neler düşünebileceğini figürün kendi aracılığıyla bir şekilde anlatır. V.Voloşinov bu türlü anlatımı “karışık” anlatım diye adlandırır.⁴⁸⁶ Sunuş biçimlerinde yaşanmakta olanı anlatmak, bilinç akımı veya monologları her iki romanda da izlenmektedir. Bunin bunların aracılığıyla figürün duygu ve düşüncelerini iletmektedir. Mesela, bu pasajda Tihon duvardaki resme baktığında Moskova'yı görmediğine üzülmektedir. Fakat bu iç monologunda sadece Moskova'yı değil, bir çok şeylerden, en basitinden evinin yanı başındaki

⁴⁸⁵ Gürsel Aytaç, 1990 s. 54.

⁴⁸⁶ Voloşinov V.N., Osnovniye problemi soçialogičeskogo metoda v nauke o yazıke, Leningrad, 1930, s. 136, Bkz.: Vantenkov, 1974, s. 25

ana yolun o tarafındaki ormanda uzanıp semaver çayını yudumlayarak dinlenmeyi on yıldır hayal ettiğini görmekteyiz. “Evet, görmemişimdir. Peki neden? “Domuzlar”dan mecal buluyor muyum! Ya alış veriş koymuyor, ya kervansaray işleri, ya da meyhane. Bak şimdi de aygır, domuzlar bırakmıyor. Eh bir de Moskova nedir! Ana yoldan o taraftaki toz ağacı ormanında bile olmamışım; işte oraya bile gitmeye de on yıldır boşuna heves etmişimdir. Sürekli umut ediyorum ki bir şekilde boş zaman bulayım halı, semaver alarak çimler üzerinde serinlikte oturayım, - hiç vakit bulunuyor mu?... Günler parmakların arasından su akar gibi geçiyor, gözümü bile açamıyorum, elli yaşım bitti, bu gün yarın her şeyin sonu gelecek, ayağı yalın gezdiğim günler çok mu geçti? Sanki dün geziyordum!”⁴⁸⁷ Yazar onun düşündüklerini iç monolog şeklinde bizlere aktarır.”Suhodol”a baktığımızda orada da “Köy”de olduğu gibi iç monologdan daha çok bilinç akımıyla anlatım tespit edilmektedir. Burada Natalya ve genç Hruşçevler’den bahsedilen yerlerde iç monolog izlenmektedir. Bu bazen birkaç cümleden, bazen ise uzun bir pasajdan oluşur. “Evet, evet ben günahkârın ölümü azaplı olacaktır... Bırak güneş bizim öfkemizden sönmesin!”⁴⁸⁸

Bunin’de iç monolog genelde yazarın kendisinin figür hakkında söylemediklerini figürün ağzından anlatmasıdır. “Suhodol” bir iç monologla bitmektedir. Genç Hruşçevler’in derin felsefesi yer almaktadır. Buradan çıkan genel anlam hayatın ebedî, insanların bâkî oluşlarıdır.

“- Şunu gözümüzün önünde canlandırmak zor değildir. Ama unutmamak gerek, mavi yaz semasının altındaki bu eğilmiş kızıl haç onların zamanında da mavi

⁴⁸⁷ Bunin, 1988, 2.cilt, s. 132

renkli yaz seması altında işte böylece sararıyordu. Buradaysa gölgelik, serinlik, çalılar vardı... hem de bu çalıların arasında işte bunun gibi, yeşilimsi dizginli ve pembemsi tırnakları ezilmiş ihtiyar beyaz at gibi bir at gezip dolaşiyor, otliyordu.”⁴⁸⁹

Her iki romanda bilinç akımının daha yoğun kullanıldığı izlenmektedir. Fakat bu yoğun oluş tüm figürlerin bilinç akımıyla bir şeyler aktardığı anlamına gelmiyor. Çünkü daha önce de bahsettiğimiz gibi “Köy”de Tihon ve Kuzma, “Suhodol”da ise Natalya’nın dışında çok az kişinin düşündüğünü, aklından bir şeyleri geçirdiğini görmekteyiz. Aynı durum iç monolog için de geçerlidir. Hatta monologların daha az rastlandığı da bir gerçektir. “Suhodol”da Natalya’nın sürekli anlatıcı konumda olması söylediklerinin bir dinleyicisi vardır, düşüncesine sebep olmaktadır. Bu anlamda hiç bir yerde onun kendi kendine konuştuğunu görmemekteyiz.

Karşıt Kutupluluk veya Paralellik: İncelediğimiz yapıtların hem kurgularında, hem de iletilen fikirlerinde karşıt kutupluluk ilkesinden daha fazla paralellik olduğunu izlemekteyiz. Yani Bunin ileri sürdüğü tezi, söylemek istediği düşünceyi karşıtlık prensibiyle iletmeye çalışmamakta, daha çok konuyu bu veya diğer versiyonuyla aktarmaktadır. Mesela, “Köy” romanında iki kardeş duygu ve düşünceleriyle konu edildiğinde ilk bakışta bunların karşıt figür olabileceğini düşündük. Fakat gördüğümüz kadar çelişkili fikirlere sahip olsalar da paralel yönlerde ilerleyen bu figürlerin kendi yolları vardır. Fakat bazı kavramların karşıt düşüncelerle açıklanmasından da kaçınılmadığını izlemekteyiz. Bunin sanatında da her yerde, her kavramda var olan “yaşam ve ölüm” kavramı, çoğu

⁴⁸⁸ a.g.y., , s. 244

zaman felsefî boyutlarda açıklanır. “Yaşam ve ölüm” doğada, yaşamda, sanatta varolup yüzyıllardır farklı farklı yorumlanan bir olgudur. Bunin’de bu başlangıç ve son olan iki kutbun ilginç bir yorumu vardır. “Gerçekten dünya fanidir, yaşam ise mekân ve rüyadır. Zira her türlü beşer evladı boş yere çalışıp çabılıyor, bir halde ki ahkamda yazılmış: biz dünyayı terk ettiğimizde mezara gideceğiz, ister padişah olsun, ister de dilenciler – herkesin akıbeti aynıdır...”⁴⁹⁰

Genelde dinî inançları derin olan Bunin’in yapıtlarının çoğunda kadercilik, ölümün bir son olmayışı, öbür dünyanın varoluşu gibi düşünceler yer almaktadır. İnsanın ölüm önünde korkusu, güçsüzlüğü, ölüm fikrinin onu bir an bile terk etmeyişi, Bunin’in figürlerinde sürekli yaşanan bir duygudur. “Darya Ustinova da bu dünyadan göç etmişti. Ölümünden bir çocuk gibi korkan, ölümün onu usul usul kendisine alıştıracağını, onu bu korkunç ana hazırlayacağını düşünen dede de ecel biçerinin böyle beklenmedik bir şekilde, yıldırım hızıyla gelişinden öbür dünyaya göçmüştü.”⁴⁹¹ Ölümünden korkan ölenler değil, yaşayan insanların da ölüm kavramı önünde korkuları yazarın dikkatinden kaçmamaktadır. Olga Kirillova öldüğünde tabutta diri gibi uzanmasına rağmen ona bakmaya bile kimse cesaret edemiyor. “Natalya Suhodol”a döndüğünde içtenlikle hanımın tabutta diri insan gibi uzandığını, fakat hatta ihtiyar kocakarıların bile bu müthiş cesedin konulduğu tabuta bakmaya cesaret etmediklerini anlattı.”⁴⁹² Yaşam ve ölüm, insan hayatının anlamı ve değeri hakkındaki konular genelde tüm sanatında temel konu öbekleridir.

⁴⁸⁹ a.g.y., s. 268

⁴⁹⁰ a.g.y., s. 207

⁴⁹¹ a.g.y., s. 254

⁴⁹² a.g.y., s. 255

Yukarıdaki alıntılarda yaptığımız incelemelere dayanarak yazarın yapıtlarında karşıt kutuplar aracılığıyla vermek istediği fikir ve düşünceleri ustalikle farklı boyutlarda kullanmıştır diyebiliriz.

Köy konusu Bunin sanatında çelişkili ilişkilerle dopdolu olmasının yanı sıra sevgi ve nefretle yoğrulmuştur. Yazarın Rus halkını ve Rusya'yı idealize etmediği bir gerçektir. Cehalete ve yabaniliğe nefreti acımasızdır, fakat doğum yeri olan bir memleket, özünden olan bir ulusa sevgisi de muhteşemdir. Araştırmacı yazar Bundjulova, Bunin'in yapıtlarında *“duyguların doğallığının zengin oluşu bizi saran gerçek dünyayı içerisinde eritiyor, bu dünyevî yaşamımız da kendi sırasında bu duygusallığın doğallığı orijinal bir biçimde yansıtıyor. Bu iki doğallığın - dünyevî ve duygusallığın, uyumlu ve uyumsuz karışımında Bunin'in poetik sanat ustalığının çözümü için anahtar bulunmaktadır.”*⁴⁹³

“Köy”deki tasvir edilen bir tabloya dikkat edelim: Çernigovlu mujikleri kuduz kurtlar dalamıştır, fakat çevre ve yetkililer bu insanları umursamamaktadır. Bu insanlık dışı yaklaşıma Kuzma isyan eder, bu suçsuz insanların haline acır. Kuzma'nın protestosu yönetimin bu insanlara soğuk davranışı, onları görmezlikten gelmesi onun ıstırapları ve polis mıntıkasındaki soruşturmasıyla sonuçlanır. İnsanların insanlara olan kayıtsızlığı Bunin'in tahammül edemediği bir gerçektir. Tüm yapıtlarında böyle olayların yoğunluğu da önce olayın çıplak tasviri; arkasından ise kin, nefret ve suçlama duygularıyla sonuçlanmaktadır. Bunin Rus insanından merhamet, duyarlılık ve sevgi istemektedir. Bunun için hiçbir siyasî rejimin, devlet kuruluşunun gerekliliğini düşünülmemektedir. Tüm bunların nedenini, yazar yüz yılların köle tefekküründe, körelmiş insanî

duyguların kök salışında görmektedir. Butiloçka adlı dul kadın oğluna yazdirdığı mektubun içeriğı de son derece dokunaklı ve acı vericidir. Köy yaşamı sert ve detaylarla anlatılmaktadır. Bir tarafta açlıktan ölen çocuklar, diğet tarafta kedi ve köpek etiyile açlıklarını yenen köylüler, kaderlerine terk edilmişler. “Köy”de Kuzma tarla almak için bir çiftliğe gider. Kâhyanın gelmesini beklemesi gerektiğini söyleyerek onu hizmetçi odasına alırlar. İçeri girdiğinde gördüğü manzara onu sarsar. *“Odaya bir göz gezdirdi, yarı karanlıkta soba, somya, masa, pencerenin yanındaki iskemlenin üzerinde ahşap bir tekne gördü; küçük tabutta iri kafalı bir çocuk vardı, başı açık idi, küçük yüzü morarmıştı... Masanın arkasında şişman ve kör bir kız oturmuştu: büyük tahta kaşıkla içerisinde süt dökölüp ekmek doğranmış kâseden süt içiyor, ekmek yiyordu. Onun kafası üzerindeki sinekler petekteki bal arıları gibi vızılđıyor, kızın hareketsiz yüzünde geziniyor, sonra da sütin içine düşüyorlardı; fakat kör kız kütük gibi dosdoğru oturup beyazlayan gözünü karanlığa dikerek durmadan yiyor, hey yiyordu. Kuzma'yı dehşet sardı, yüzünü yana çevirdi.”*⁴⁹⁴ Bu pasajda ölü ve yaşayan iki çocuk, yaşamın iki yüzünü göstermektedir. Fakat tabuttaki mosmor ölü çocuktan daha da tüyler ürperten kör kız çocuğudur. İşte alıntıladiğimiz bu pasaj Bunin'in karşıtlık ve paralellik ilkesinin güzel bir örneğidir. Burada ölümle yaşamın bir arada oluşunun da sembolik ifadesi vardır. Fakat anlatı korkunçtur. Mesela, İvanuşka'nın, Nazaruşka'nın, Lukyan'ın, Nastasya Petrovna'nın öldüğünde de yemek telaşında olan insanlardan bahsedilmiştir. Fakat buradaki ikilinin bir arada ve böyle anlatımı içler ürperticidir. Küçük bir çocuk ölmüş,

⁴⁹³ Bundjulova B., Sbtileviye osobennosti prozi İ.A.Bunina, Avtoreferat kand. Diss., M., 1972, s. 10 Bkz.: Vantenkov, 1974, s. 29

⁴⁹⁴ Bunin, 1988, 2.cilt, s. 167

fakat bu kimsenin umurunda değil, çocuğun babası kâhya tarlada, işinin başında, annesi ise elinde bir canlı tavuk tutarak kesmek için dolaşüyor ve akşam yemeğinin peşindedir. Yapıtlarda karşıtlık aslında öyle geniş anlamda tutulmaktadır ki bunu çok dikkatli okurken yakalayabilirsin. Mesela, “Köy”ün son sahnesine dikkat edelim. Düğün hazırlığı ve nikah merasimi tüm örf âdetlere ve dinî törenlere uygun bir şekilde tasvir edilmektedir. Fakat bu tasvirlerdeki karamsar tonlar, özellikle havanın dehşetli oluşu, gelinin tören boyunca ağlaması, damadın nedeni açıklanmayan tedirginliği gergin bir ortam yaratmaktadır. Molodaya için son şans, Deniska için ise “fahişelere gitmekten daha iyi olan” bu evlilik ayini boyunca sürekli koyu matemsi tonlar iç karartıcıdır. Gelinlikte daha da güzel görünen Molodaya’nın rengi bir ölü rengine, eli bir ölünün eline benzetilmektedir ve dışarıda korkunç bir fırtına kopmaktadır. Romanın finalinin nikah töreni olması da hüznölüdür. İnsan güzelliğinin ve kaderinin alınıp satıldığı bu sahne, hiçbir hoş izlenim bırakmamaktadır.

Semboller: G.V. Adamoviç Bunin’i ‘*sanatın sanat, doğanın doğa, iyiliğin iyilik, güzelliğin güzellik olduğu geçmişteki bir dünyayla bağın sembolü*’ diye adlandırıyor.⁴⁹⁵ Kuçerkovski, ‘*Dostoyevski’nin bir Peterburg’u varsa, Bunin’in de bir Köy’ü vardır*’, der.⁴⁹⁶

Bunin’in incelediğimiz her iki yapıtındaki sembollerden bahsederken ilk sırada onların adlarından başlamak gerektiğini düşünmekteyiz. “Köy” romanının genelde Rusya’nın bir sembolü olduğu birçok yazar, edebiyat

⁴⁹⁵ *Tvorčestvo Bunina v kritike i literaturavedenii*, **Russkaya literatura**, 2000, s.

79

⁴⁹⁶ Kuçerkovski, 1980, s. 243

tarihçisi ve eleştirmence söylenmiş ve yazar tarafından da onaylanmıştır. Düz yazı sanatı üzerine değerli bir çok kitabın yazarı olan Bunin, 22 Eylül 1909 yılında Gorki'ye yazdığı bir mektubunda köy konusu ile ilgili bir yapıt üzerinden çalıştığını bildirir. Mektupta *'Ah, bu köy dediğimiz, Rus'un kendisi, onun tarihidir!'* sözleriyle “Köy” adının sembolik olarak Rusya anlamında kullanıldığı fikrini kanıtlıyor. Hatta romanda da bu fikrin birkaç kez vurgulandığı, Balaşkin adlı figürün üzerine basarak Kuzma'ya *'Bunu kulağına küpe et! Bu Rusya dediğin bir köydür ve köyün ta kendisidir'* dediğini görmekteyiz. Romandaki köyün adı da sembolik anlam taşımaktadır. ‘Durnovo - Durnovka – durak’

Hem romanın, hem de köyün adlandırıldığı “Suhodol”da da durum aynıdır. Suhodol kelimesinin Rusça'daki anlamı ‘kurak vadi’ demektir. ‘Suhodol – Suhovay – Suhaya dolina – dol – dolya – sud’ba – suhaya dolya’ gibi çağrışım yapan anlamlarıyla bir arada baktığımızda da yapıtın adında anlatılmak istenen anlam gözükmemektedir.

Suhovay – tarlayı kurutan, yakan, kavuran rüzgar,

Suhaya dolina – kuraklıktan verimsiz bir arazi,

Suhaya dolya – acı kader, talihsizlik.

Burada da yazarın bir zamanların şaşalı yaşamı yerine sessiz, sıkıcı ve kimsesiz bir mekanın böyle adlandırması semboliktir.

“Köy” romanından bahsederken Krutikova, tarih sahnesinden çekilmekte olan Rus köyündeki yaşam biçimini, romanın adının sembolik anlamını, burada yer alan bir çok durumların: Tihon'un yaşantısını altın kafese benzetmesini, karısının eşarbı tersinden bürünmesini, Molodaya ve Deniska'nın evlilik

merasimindeki tipiği sembolik anlam taşıyan vaka gibi gösterir. Araştırmacıya göre Molodaya – Rusya’nın kaderinin, Deniska ise köydeki olumsuz değişikliğin sembolüdür.⁴⁹⁷

Köylerde toprak köleliğinden sonraki ikinci kuşaktan olan Tihon gece gündüz demeden çalışmış ve bir zaman dedelerinin kölesi olduğu toprak beylerinin mallarının tamamına sahip olmuştur. Fakat Tihon’un çocuk sahibi olamaması, bu kuşağın da son kişisi olduğu anlamına gelmektedir. Eserde Tihon’un ailesindeki erken doğumlar, çocuk düşürmeler, ölü doğan çocuklar gibi olaylar bu sonun sembolik işaretidir.

Bunin’e göre Rus mujiğinin yaşam şeklinden kendisi suçludur. Kuzma’da inkılâp, boynu kesilmiş tavuk görüntüsüyle çağrışım yapmaktadır. Bunin’in sembolik olarak tasvir ettiği bu izlenimin kendisi de ilginçtir. Kafası kesilmiş tavuk inkılabı anımsatır. Veya tersine. Peki kafası kesik olmazsa ne olurdu? Hayvanlar içinde tavuğun kimliği de bellidir. Yani Bunin’in bu benzetmede, eşiği değil, aslanı değil, tavuğu seçmesi tesadüfi değildir. Biri diğerinden ağır sahnelerde anlatılan yaşam tarzının edebi sanatın tüm olanakları kullanılarak etkileyici, gerçekçi ve bir o kadar da ustaca iletilmesi Bunin sanatının gücünün de bir göstergesidir. Defalarca tasvirlerin, olayların ve durumların bu yapıtlarında sadece fon olduğunu ileri süren Bunin’in hedefi, Rus insanının kimliğini, iç dünyasını ve düşünce tarzını, genel anlamda kim olduğunu ve nelerle yaşadığını göstermek idi. Romanlara iktisadi ve sosyal açıdan bakılınca toplumu bir hastalık gibi saran cehalet, itaat ve tembellik gibi sosyal unsurlar bir Rus köyü fonunda ele alınmaktadır. Rus insanında ahlak her

⁴⁹⁷ L. Krutikova, *Derevnya İ. Bunina*, LGU, 1960, No 295, vıp. 58; Bkz.:

türü dumura uğramıştır. Durnovalılar yok olmak üzere olan Rusya'nın sembolüdür. Onlarda artık ne vatan sevgisi, ne dini inanç, ne de yaşam şevki vardır. Bu topluluk maneviyattan yoksun bir ulusun trajik bir göstergesidir.

Romanda Krasov kardeşlerinin kendilerine göre görevleri vardır. Tihon için hayatta en önemli şey çalışmaktır. Bu onun yaşam felsefesinde bir anahtar niteliğindedir. Fakat bazen bundan bile usandığı görülmektedir. Böyle zamanlarda o isyan eder: *'Yaşam değil ya, cehennem azabıdır!'* der.

Tihon kendi hayatını sık sık altın kafesli bir mahpushaneye/cehenneme benzetir. Onun böyle düşünerek yaşadığı bir çok yıllar bir güne sığabilirdi. Romanın son sayfalarında Tihon tekrar hayatının bir kafes gibi olduğu konusuna döner ve şöyle der: *'Sen bu altın kafes bana ucuza mal oldu diye mi düşünüyorsun? Ömür boyu zincirli bir köpek gibi yaşamak kolay mı, bir de ihtiyar bir karıyla?'* der.

Kardeşlerin uzun süre ayrılığından sonra Dayev'in meyhanesindeki buluşmasında kafesteki kanarya kuşuna dikkat etmeleri de tesadüfi değildir. *'Kafesteki kanarya sanki cansız, kurulmuş bir mukavvaydı. Kurulan mukavva kuşlar gibi tüm maharetiyle şakıyordu.'*⁴⁹⁸ cümlesindeki *'cansız, kurulmuş bir mukavva gibi'* sözleri de kardeşlerin yaşantısına işaret gibi görülmektedir. Romanda konu, detayların aracılığıyla anlam kazanmaktadır. Kuzma İvanuşka'nın cenazesinden geri döndüğünde odasındaki kafesteki kuşun donarak öldüğünü görür. Kuzma donmuş kuşu kafesten çıkarıp atar ve o anda kendini dünyada çok yalnız hisseder.

Mejvuzovskiy sbornik, 1985, s. 39

⁴⁹⁸ Bunin, 1988, 2. cilt, s. 117

“Köy”de her iki kardeşin içinde güzel yaşam arzuları tükenmez. Fakat bu arzu onların yakınından bile geçemez.. Moskova’yı bile görmeyen Tihon, 10 yıldır oradaki akağaç ormanını görme hayalini içinde yaşatır. Şimdi elli yaşındadır ve tüm ömrü ithal eşarbı tersine bürünen karısına söylediği sözlerle söylersek, *‘aptallığı ve cimriliği yüzünden’* ziyan olup gitmiştir. Aslında Tihon’un anlattığı karısının yeni ve pahalı eşarbı tersinden bürünerek eskitmesi romandaki en çarpıcı sembolik anlamlardan biridir. Burada eşarp yaşamın ta kendisidir. Onu güzel, zevk alarak, tadını çıkararak yaşamamanın yerine bir hoş günün beklentisiyle tüketmek aynen bu eşarbin kullanılmasına benzer.

“Suhodol” da duvara asılan resmin içeriği de anlamlıdır. Aslının Smolensk’te eski bir kilisede korunduğu bilinen bu resimde bahsedilen rivayet şöyledir: Mukaddes Merkuriy, Smolenski şehrini tatar esaretinden kurtarmak için tanrıça Odigitriya’nın mukaddes çağrısı üzerine davet edilmiştir. Mukaddes Merkuriy, Tatarları darmadağın ettikten sonra uykuya dalar, bundan yararlanan düşmanlar gelip onun kafasını keserler. Böyle olunca o kafasını eline alıp olanları anlatmak için şehrin demir giriş kapılarına gelir. Bir elinde kasketi, cansız-morarmış kafası, öbür elinde ise tanrıça Odigitriya’nın mukaddes resmini tutmuş kişinin tablosuna bakmak dehşet veriyordu. Fakat bu resim Hruşçevlerin duvarında asılı durmaktadır ve hatta dedenin en sevdiği eşyalardan birisi olarak tasvir edilmiştir. Evde yaşayan herkes bu dini efsane içerikli tabloda sadakat, ihanet, iyilik, vahşet, cesaret ve korkunçluk içeren tablonun önündedir.

Suhodol diye adlanan bu köyde mezarların üzerinde isimlerin olmayışı da sembolik anlam taşımaktadır. İsimsiz mezarlar geçmişi unutmak, hafızalardan silmek anlamını taşımaktadır.

Romanda Gervaska'nın Pyotr Kirillıç'ın gayri meşru oğlu olduğu söylenmektedir. *'Aşkın ve nefretin sıra dışı'* olduğu Suhodol'da gayri meşru çocuğun nefreti Pyotr Kirillıç'ın ölümüne sebep olur.

Gervaska ismine de dikkat edilirse yazarın bazı ipuçları verdiği görülebilir. Vaska – sıradan Rus ismi olan Vasili'nin kaba şeklidir. Gerr – Almanca 'ağa' anlamındadır. Ve Ağa Vaska birleşiminde bu figürün kaderi gibi antitez gözükmekte ve alaycı tavır izlenmektedir.

Montaj ve Edebi Alıntı Tekniği: Edebî alıntıyla kıyaslanırsa Bunin'in montaj tekniğini daha az kullandığını görürüz. Halkın bilgeliğinin ve canlı konuşma örneklerinin bitip tükenmez kaynağı olan sözlü edebiyat, Bunin sanatını besleyen kaynakların başında gelmektedir. Sözlü Halk Edebiyatını büyük bir sevgiyle okuyan ve araştıran Bunin, halk fantezisinin ürünü olan masalların, efsanelerin, rivayetlerin, onları yaratan halkın yaşam koşulları ve doğa şartlarıyla bağlantılı olduğu kanısındadır. Bu örneklerde halkın kendi kendini idrak etmesi, tanınması ve tanıtması söz konusudur. Sözlü Halk edebiyatının Bunin sanatına ve edebî diline oldukça büyük etkisi olduğunu yazarın kendisi bile defalarca itiraf etmektedir. *"Çocukluğumda duyduğum masallara ve sözlü edebiyat ürünlerine halk dilini ve eski dilimizi kavramamdaki bilgilerden dolayı minnettarım."*⁴⁹⁹ Bonami, Bunin'in "Bayram"(Prazdnik), "Velga", "Don Nehri Kıyısında"(Na Dontse), "Rüyalar"(Snı), "Kurak Vadi"(Suhodol), "Lir Çalan Radion"(Lirnik Radion), "Köy"(Derevnya) ve bir çok eserlerinde folklor malzemesini yaratıcı kullandığını ileri sürmektedir."⁵⁰⁰

⁴⁹⁹ İ.A.Bunin, *Sobr.soç. "Petropolis"*, Berlin, 1934, s.16, Bkz.: Bonami, 1962, s. 20

⁵⁰⁰ Bonami, 1962, s.21

Romanlarda daha yaygın edebî alıntı türü şiirler ve halk türküleridir. Sanat yaşamına şiirle başlayan Bunin, bazen duyguları şiir yoluyla daha etkili ifade ettiğini de düşünmüş olabilir. Halk türkeleri ve ninnilerin yer aldığı bölümler de yazarın halk edebiyatını iyi bildiğinin bir göstergesidir. “Köy” romanında Molodaya ve Deniska’nın evlilik hazırlığında ve nikah töreninde köylülerin tüm örf âdetleri uygulayarak geleneksel türkülerle törene eşlik ettiklerini görmekteyiz. Domaşka’nın eski kutlama türkülerini, kızlar korosunu halk oyunlarında söylenen türkeleri, gelin için, babası için ayrı ayrı manileri okumaları edebî alıntı örnekleridir. Yapıtlarda zaman zaman duaların da yer aldığını izlemekteyiz. Bu dualar hem sıradan köylülerin, hem sadaka için dolaşan gezgincilerin, nikah töreninde ise nikahı kıyan papazın dilinden söylenmektedir.

Figürlerin konuşmasındaki masallar, atasözleri, deyimler anlatımı ifadeli kılmanın yanı sıra yazarın da sözlü edebiyatı güzel bildiğinin bir kanıtıdır. “Köy”de Tihon Deniska ile konuşup eve geri döndüğünde hizmetçilerin mutfağın girişindeki aralığa toplanıp konuştuklarını duyar ve kapının arkasından onları dinlemeye karar verir. Merak ettiği ise onun hakkında neler söyledikleridir. Sesinden Oska’yı tanır. Oska fakir bir mujigin yer sürmeye gittiğini bir eniğın de onun arkasına düştüğünü anlatır. Enik sürülen yerde toprağı eşelerken bir küp bulur. Küpün içi altınla doludur. Bunu gören mujik sevinir, altınları ve eniğı alıp evine gider ve çok zengin olur. Fakat köpek aniden ölür. Köpeğın yaptığı iyiliğın bedelinin nasıl ödeneceğini düşünen mujik onu saygı ve ihtiramla mezarlığa gömmegi düşünür ve bu konuda köyün papazına gider. Konuyu duyan papaz kızar, sinirlenir, “*Köpeğı mezarlığa nasıl gömeriz? Seni hapiste çürüttürürüm,*

elini-ayağını kelepçeleirim” diye bağırıp çağırır. Mujik köpeğin ölüm eşiğinde papaza beş yüz ruble vermesini vasiyet ettiğini söylediğinde papaz yerinden sıçrar “*Aptal olma, ben seni gömmek için mi sıkıştırıyorum? Ben seni onu nereye gömelim diye sıkıştırıyorum? Onu kilisenin avlusuna defnetmek gerekir!*” der. Oska’nın bu hikayeyi anlattığı sırada diğer hizmetçilerin konuya repliklerle katılması, gülmeleri romanın dokusuna konunun nasıl maharetle işlendiğini de gösterir. Mujiğin zenginleştikten bahsederken aşçı kadının Tihon’u kastederek “*Bizim topaldan kötü olmasın?!*”demesi, kilisenin avlusuna defnedilmesi konusunda yine de aşçı kadının “*Sana ne diyeyim, lanet adam!*”demesi anlatılanın dinleyenler arasındaki tepkisini gösterir. Halk arasında yaygın olan bu hikayeyi yazar yapıtının dokusuna ustalıkla yerleştirmiştir.

Yazarın Rus ve Dünya Edebiyatını çok okuması ve iyi bilmesi, edebi alıntılarının sınırını genişletmekte ve sayısını artırmaktadır. Araştırmacı yazar L.A.İezuitova Bunin’in “Köy”ünde bu ve benzeri ölçüde Gogol, Gertsen, Grigoroviç, Turgenev, Gonçarov, Tolstoy, Şchedrin, Gl.Uspenski, Çehov gibi yazarların da dolaylı yoldan iştirak ettiğini ileri sürer.⁵⁰¹

“Köy”de Kuzma’nın defalarca Gogol’un “Ah Rus ili, ey Rus memleketi, sen böyle hızla nereye gidiyorsun”, “Rus ili, ey Rus memleketi!...”diye isyan etmesi de edebî alıntının bir örneğidir. “Köy”de Bunin’in kendi öykülerinden de bazı alıntıların, hatta montaj tekniğiyle konunun dokusuna yerleştirildiğini görmekteyiz. Lirik minyatür türünde yazdığı “Kapital”öyküsü, romanın dokusunda yer almaktadır. Burada gazoz satanın bağrımları, kvas⁵⁰² almak isteyen mujiğin “*kapitalim müsaade etmiyor*”demesi romanda olduğu gibi fakat farklı kişilerin

⁵⁰¹ Sbornik, 1974, s.169

dilinde yer almaktadır. Aslında edebi alıntı ve montaj tekniğinin yanı sıra bu hususların metinlerarasılık konusu açısından incelenmesi gerektiğini düşünmekteyiz. Bunin'in kendi yapıtlarında, Rus ve dünya klâsiklerinin yapıtlarından romanın dokusuna işlenmiş bir çok konu olduğunun ve bunun ayrıca araştırılması gerektiği kanısındayız. Hem “Köy”, hem de “Suhodol” romanlarında onlarca mitolojik unsurun, halk türkülerinin, ninnilerinin, kitabelerin yer alması yazarın edebî alıntı ve montaj tekniğini yaygın kullandığını göstermektedir.

Üslûp Özellikleri: G. Aytaç, bir yazarın üslûbunu değerlendirirken önce onun çağında geçerli olan, dolayısıyla onun dayandığı ya da yaratıcılığıyla ayrıldığı üslûbu bilmede yarar vardır, diye yazar.⁵⁰³ Bunin'in sanat hayatına atıldığı dönem Rus edebiyatında bu anlamda oldukça karışık bir tablo sergiliyordu. Bir taraftan 19. yüzyılın gerçekçi klâsik edebiyatı, bir taraftan dekadan edebiyatının kendine özgü edebiyatı, bir taraftan da kendi manifestoları ve yazım tarzıyla gündeme gelen küçük grupların edebiyatı, bu dönemin sıradışı bir görünümünden haber vermektedir. Bunin Sembolist yazarların edebiyatta öncül konumda olduğu dönemlerde dili yabancılaştırma, dile aşırı şekilde yüklenmek konusunda daha uç noktalara giden eğilimlerin, mistik ve hayali dünyalardan değil, var olan yaşamdaki sıradan olaylardan derin anlam yükledi. İlk dönem yapıtlarında yazarın gerçekçi yaklaşımı göz önündedir. Gorki *'...tüm büyük yazarlarda gerçekçilik ve romantizm birbirine karışmıştı. Gogol'dan başlayarak, Turgenev de dahil olmak üzere Çehov ve Bunin'e dek bizim tüm büyük yazarlarımız romantik ruhla yazıp yaratmıştır. Romantizmle gerçekçiliğin karışımı Rus edebiyatına öyle bir orijinallik ve güç*

⁵⁰² Boza türünde bir içki

⁵⁰³ G. Aytaç, 1999, s. 48

vermektedir. Bu orijinallik ve güç gün geçtikçe daha belirgin bir biçimde fark edilmekte ve dünya edebiyatını da etkilemektedir.⁵⁰⁴

Bunin'in sanat yolu tümsekli bir yokuşu anımsatıyor. Zirvede tüm zorlukları aşarak dönemin sanat adına var olan tüm değerlerini kendisinde biriktiren, onlardan beslenerek kendine özgü, orijinal bir kalemin sahibini görmekteyiz. Fakat başta gerçekçi edebiyatın köklü gıdasının durduğunu özellikle vurgulamak gerekmektedir. P.V.Zabelin 'Bunin'in Köy Hakkındaki Yapıtlarının Üslûp Özellikleri' adlı doktora tezinde "Köy" romanında natüralist, realist ve sembolist unsurların karışımının olduğunu, fakat realizmin üstün olduğunu yazar.⁵⁰⁵

Bunin sanata yüksek değer veren bir sanatçı kişiliğiyle tanınmaktadır. Özellikle malzemesi dil olan edebiyat onun için özel titiz kriterleri olan bir sanat dalıydı. Bir yapıtta dile ve anlatıma hususî önem veren yazar şöyle yazar: *'Sanatın, güzel sanatın ve onun kurallarının neler olduğunu bilemiyorum. Ama gerçek olan bir şey vardır: Hangi kelimeleri kullanıyorsan kullan, hangi şekilde anlatıyorsan anlat, bana canlı insanları, gerçek doğanın esintisini, kalbimdeki en zarif duyguları titremeye mecbur eden bir hakikati göster.'*⁵⁰⁶

Bunin sanatı üzerine kapsamlı araştırmalarıyla tanınan eleştirmen Bonami, yazarın bir düzyazı ustası olarak Puşkin ve Çehov'dan açıklık, netlik ve akıcılığı, Lermontov'dan ve Gogol'dan güzel ses uyumunu ve duygu dolu anlatıyı, G.Uspenski, V.G.Korolenko ve L. Tolstoy'dan halk yaşamına nüfuz etme sanatını ve psikoloji ustalığını benimsediğini yazar.⁵⁰⁷

⁵⁰⁴ T. M. Bonami, 1962, s. 64

⁵⁰⁵ Zabelin, Avtoreferat, 1966, s. 8

⁵⁰⁶ 'Poltavskiye gubernskiye vedomosti', 1894, 21 sentyabrya, No 72, Bkz.:.

Bonami, 1962, s. 24

⁵⁰⁷ Bonami, 1962, s. 21-22

Bunin'in üslûbundan bahsetmek hiç de kolay değildir. Gorki V.İ.Kaçalov'a yazdığı bir mektubunda Bunin'i abartısız '*dönemin en iyi üslûpçusu*' diye adlandırmanın hiç de yanlış olmayacağını bildirir.⁵⁰⁸ Bu anlamda '*dönemin en iyi üslûpçusunun*' inceleyeceğimiz bu iki yapıtındaki üslûp özelliklerinden bahsetmek hiç de kolay değildir. Çalışmamızda Bunin sanatıyla ilgili araştırma, inceleme ve değerlendirme yapanların çalışmalarından alıntılar yapmakla kendi tespit ve yorumlarımızı pekiştirmeye çalışacağız. Üslûp incelemesinde takip edeceğimiz sistem hakkında kısaca bilgi vermek istiyoruz. İlk önce, incelediğimiz yapıtlarda yazarın konu ve edebîlik yönünden ağırlıklı kullandığı üslûp düzeyini belirleyeceğiz. Sonra kelimeleri nasıl kullandığı üzerinde duracağız. Özellikle, kelimelerin çok anlamlılığı ve çarpıcılığıyla kullanmak yönünde Bunin'in özel bir yeteneğe sahip olduğu herkesin itiraf ettiği bir gerçektir. Burada yazarın anlatıdaki isabetli kullanım seçimi üzerinde durmamız gerekmektedir. Çünkü '*dil imkânları arasındaki seçim, aynı kavramsal anlam için mevcut çeşitli ifadeler arasında yapılan seçimdir... Üslûpta seçimi esas almak, eşanlamlılık öğretisinin bütün güçlüklerini sırtlanmak demektir.*'⁵⁰⁹ Bu anlamda konuya özen ve titizlikle yaklaşım gerekmektedir. Kelimelerden sonra cümle türlerinden ağırlıkta kullanılanı belirlemeye ve tespit ettiğimiz bulguların nedenlerini açıklamaya çalışacağız. Burada sadece kelimeler, cümleler değil, daha çok metnin bütününün oluşturduğu etkinin sağlanması da önemli bir husustur. Yapıtlarda tespit ettiğimiz farklı yazı karakterlerinin kullanılması, bazen figürlerin isimlerinde değişikliklerin yapılması da genelde yazarın yazı üslûbuyla bağıntılı konulardır. Bunun için tespit

⁵⁰⁸ M.Gorki, Sobraniye soçineniy v 30 tomah, Moskova, 1946-1955, tom 29, s. 228

Bkz.: Smirnova, 1991, s. 73

⁵⁰⁹ G.Aytaç, 1999, s. 50

içerisinde italik yazıların, isim değışikliklerinin, satır aralarının, noktalamaların kullanılma nedenleri üzerinde de durmayı düşünmekteyiz. Bunin’in anlatı dilindeki ifade, inandırıcılık, yani figürlerin kendilerine uygun sözleri kullanması da dikkate değer hususlardan biridir. Çünkü dil ilettiği anlamıyla beraber herkesin bir kültür birikiminin de göstergesidir. Bu anlamda figürlerin dilini incelerken onların tipleri ve kim oldukları konusu da gündeme gelecektir.

Bunin’in yazı sanatındaki mahareti, özellikle, metni ‘retorik figürler denen söz sanatı’⁵¹⁰ açısından incelediğimizde ortaya çıkmaktadır. Bir yapıtın retorik figürler açısından zenginliği veya yoksulluğu, o yapıtın ifadeli anlatımının yanı sıra, üslûbu açısından da önem taşımaktadır. Bunlar, yazarın anlatımı veya yapıtın estetik değeri için de bir ölçü konumunda olabilir. Fakat her harikulâde özel bir yetenek, bilgi ve ustalık istemektedir. Bu konuda ünlü Rus dilbilimcisi V.Vinogradov şöyle der: *‘Mecazlar (Tropeler) farklı şekillerde olabilir. Sadece bir sözden, tamlamadan, satırdan, edebî eserin başlığından, hatta tüm eserden ibaret olabilir. Ama her zaman edebî eserin üslûbunun estetik yapısına uygun olmalıdır.’* Ata sözleri ve deyimlerle zengin olan bu yapıtlarda yazarın, halkın manevî kültürünün bilicisi olduğunu görmekteyiz. Fakat hep alışılmış bir kural burada farklı şekilde gözükmemektedir. Genelde yapıtlarda halkın bu zengin hazinesinin bilgeliğini, güzelliğini, mertliğini vs güzel özelliklerini ortaya koymak için kullanıldığını görmekteyiz. Bunin’de ise farklı olduğunu görüyoruz. Her iki yapıtta, özellikle de “Köy” romanında Rus dilinde var olan tüm anti-estetik deyimler, tüm kaba ve kötü anlam içeren ata sözleri, tüm küfürlerin yer aldığını söylersek abartı olmaz. Bir sanat eserinde bu kadar kaba ifadenin yer alışı pek az görülmüş bir vakadır. Roman

⁵¹⁰ Gürsel Aytaç, 1990, s. 26

boyu herkes birbirine küfür etmekte, hakaret yağdırmakta ve beddua etmektedir. Bu anlamda yapıtlarda tespit ettiğimiz bu hususun ağırlıkta olduğunu göz önünde bulundurarak bu kelime grubu üzerinde duracağız. Bunin'in incelediğimiz yapıtlarında portre tasvirleri, doğa tasvirleri ve diyaloglar da önemli bir konudur. Bu nedenle en son bunlar hakkında da yaptığımız inceleme ve tespitleri değerlendirip bir sonuca varmayı düşünüyoruz.

“Köy” romanı sadece konu ve içeriğiyle değil, anlatım ve üslûptaki farkıyla da dönem eleştirmenlerini ve edebiyat tarihçilerini şaşırtmıştır. Yazarın üslûbundaki bu farkı sezen eleştirmenlerden Vorovski şöyle yazar: *‘Köy bir çok anlamda beklenilmeyen bir eserdir. Kim söyleyebilirdi ki günümüzün problemlerinden, acılarından uzak olan, Hindistan’ın egzotik sahnelerinden ilham alarak yazıp yaratan şair (Bunin), aniden böyle bir şey yazsın.’*⁵¹¹ Eleştirmen V.Vorovski “Köy” romanını incelerken Bunin'in bir sanatçı gibi orijinal yazı sanatını yüksek değerlendirir. Eleştirmene göre fakirleşen, çöken Rus köyünün parlak ve gerçekçi tasvirini veren “Köy”ün orijinalliği, olayları doğrudan doğruya değil, bir *‘renkli camın güneş şualarını yansıttığı gibi’* tasvir etmesidir.⁵¹²

Krasovların dedelerinden bahsedilen ilk pasajda bile romanın genel anlatım tarzı hakkında tahminde bulunulur. Sade ve iç karartıcı sözcüklerle, can sıkıcı bir tonla, umursamazca bir anlatıyla ağır ve trajik bir olay anlatılmaktadır. Bunin sanatında “Köy” bu üslûp ve anlatım tarzına göre kendine özgüdür. Bunin

⁵¹¹ V.Vorovski, Literaturno-kritičeskiye stat’yi, Moskova, 1956, s. 333, Bkz.: Mihaylov, 1967, s. 94

⁵¹² V.Vorovski, Literaturno-kritičeskiye stat’yi, Moskova, 1956, s. 333, Bkz.: Mihaylov, 1967, s. 94

tasvir ettiği Durnovka örneğinde Rusya'yı genel anlamda sembolize etmeyi amaçladığı için sanatının tüm olanaklarını kullanmaya çaba göstermiştir.

Köy konusuna Gorki tarafından fark edilen yeni yaklaşım tarzı aynı zamanda Bunin'in anlatım tarzı ve üslubunun da farklı oluşuyla tamamlanmaktaydı. Gorki'ye göre önceki eserlerindeki lirik ton kaybolmuş ve yerine sert, soğuk bir anlatım hakim olmuştur. Romanda yazarın sesi fark edilmeden günlük yaşamın en ince ayrıntısına kadar inilmektedir. İncelediğimiz yapıtlar konu bakımından birbirine yakın sayılabilir. Bu anlamda üslûp özelliklerinden bahsederken tespit ettiğimiz benzerlikler ve farklılıklar hakkında ayrıca konuşacağız. Hem “Köy”, hem de “Suhodol” romanlarında ağırlıklı üslûp düzeyi anlatıcının dilinde orta, figürlerin dilinde ise aşağı üslûp düzeyidir. Anlatıcı anlattığı olay, durum ve konu hakkında günlük konuşma dilini kullanmakta, hiçbir zaman şaşıla bir dile meyletmemektedir. Fakat bu dil edebî dil kurallarından da yoksun bir dil değildir. Mesela, *‘Tihon İliç ağaçların ve haçların arasında ahşap kiliseye giden park yolunda ağır ağır ilerledi. Fuarda saçını kestirmişti, sakalını düzelttirip, kısaltmıştı – bunun için de bir hayli genç görünüyordu. Hastalıktan sonra zayıflaması da onu gençleştirmişti. Güneşte kararmış yüzü de aynı, bir tek şakaklarının zayıf derisinde üçgen şeklinde vurulmuş saç ağarmıştı. Çocukluk ve gençlik yıllarının hatıraları, hatta kafasına giydiği yeni keten şapka da onu gençleştirmişti. Yürüyor ve etrafa göz atıyordu... Hayat ne kadar kısa ve anlamsızdı!’*⁵¹³

Tihon'un yol üzerindeki mezarlıkta bulunduğu zamanki ruh halini ve görünümünü tasvir eden bu pasajda yalın ve anlaşılır bir dil kullanılmıştır.

⁵¹³ Bunin, 1988, 2. cilt, s. 105

Tihon'un genç ve zinde görünümünün üzerine özellikle basılarak sık sık tekrarlanan 'genleşmek' fiili bile metinde fazlalık arz etmemektedir.

“Suhodol”dan her hangi bir pasaja bakalım: *‘Soşki’de onu saran yeniliğe Nataşka önce kesinlikle önem vermedi. Oraya sabah erken varmışlardı, o sabah ona garip görünen izbenin çok uzun ve beyaz oluşuydu. Çevredeki çölden uzaklar gözükiyordu, sobayı yakan Ukraynalı kadının onunla içten selamlaşmasına da, kocasının ise Yevsey’in anlattıklarına önem vermemesine de şaşırmıştı. Yevsey, ağalar hakkında, Demyan hakkında, yoldaki sıcak konusunda, şehirde yediği şey hakkında, Pyotr Petroviç hakkında, hatta, küçük ayna hakkında da ara vermeden konuşuyordu, Ukraynalı Şarı, veya Suhodolluların Barsuk diye adlandırdıkları adam ise sadece kafasını sallıyordu.*⁵¹⁴ Bu pasajda da anlatının sade, günlük konuşma düzeyindeki kelimelerden oluştuğunu görmekteyiz. Figürlerin dilinde kaba, küfürlü konuşmalara ve argo kelimelere rastlamaktayız. Bu kelimeler arasında aşağı üslûp sayılan tüm argo kelimelere ayrıca yer verilmiştir.

“Köy”deki Kuzma figürü, bazen anlatılanın önemini vurgulamak için yüksek üslûp kullanmaktadır. Fakat başarılı olamaz. Mesela, Balaşkin’le tartıştıktan sonra Koltsov’un mezarına gider ve mezar taşına çala kalem şöyle bir yazı yazar: *‘İşbu anıtın altında Voronejli burjuva ve şair alesey vasilyeviç Kaltsov hükümdarın comertliğiyle ödüllendirilmiş tabiat tarafından ilimsiz eğitilmiş kişi gibi defnedilmiştir...*⁵¹⁵ (Podsim pamyatnikom pogrebno telo meşçenina i poeta voronejskogo alesey vasileviça Kaltsova nagrajdenного monarşayu milostiyu prosveščennago beznauk prirodoyu...) Bu kısa yazının

⁵¹⁴ a.g.y., s. 248-249

çalakalem yazıldığıının ima edilmesi, cümlelerde bir çok hataların, hatta özel kişi isminin küçük harfle yazılması Kuzma'nın kullanmaya çaba harcadığı yukarı üslûp için yetersiz olduğunu gösterir. Aynı durum Balaşkin için de geçerlidir. O da konuşmalarının şaşaalı oluşuna özen gösterir, fakat kültür düzeyinin düşük oluşu, sabırsız ve sinirli yapısı konuşmasını yarısından sonra küfürlere yönelmesine sebep oluyor. Tihon'un açtığı dükkanın üzerindeki tabela yazısı için de aynı şeyleri söylemek mümkündür.

Yazarın yapıtlarını kelime yapımı açısından incelerken kelimeler, yapıları bakımından ele alınmıştır. Kullanılan kelimelerde basit, türemiş veya bileşik oranı belirlenmiştir. Yapıtların tamamı üzerinde değil, her birinin sayfa sayının %10 u üzerindeki bulgularımızı genelleştirerek bir sonuca ulaşabildik. Yaptığımız inceleme sonucunda her iki romanda basit kelimeler ağırlıklı olup ilk sırada yer alır. Sonra türemiş kelimeler, en son sırada ise bileşik kelimeler yer almaktadır. İncelediğimiz yapıtlarda kelime türü üzerindeki yaptığımız yöntemi uygulayarak cümle türlerinden de ağırlıkta kullanılamı belirledik. Her iki yapıtta ağırlıklı kullanılan bileşik cümle türüdür. Sürekli 'ki' bağlacı ve ':' ve ';' noktalama işaretleriyle devam eden anlatım sonuçta bileşik cümle türünün ağırlıklı olduğunu gösterir. Bunun tam tersine basit cümle daha az kullanılmaktadır. Anlatıcının dilinde genelde düz, figürlerin dilinde hem düz, bazen ise devrik cümleleri izlemekteyiz. Devrik cümlelerin kullanıldığı durumlar, ya aşırı sinirli, ya utangaç, ya da söylemek istediğinde kararsız kalan figürlere aittir.

⁵¹⁵ a.g.y., s. 150-151

Kelimelerin çok anlamlılığını isabetli kullanmak ve çarpıcılığı ön planda tutmak yönünden Bunin'in özel bir yeteneğe sahip olduğu herkesin itiraf ettiği bir gerçektir. Her iki romanda bunun onlarca örneği vardır. Mesela, '*Kırk yaşlarına doğru Tihon'un sakalı gümüşü renk aldı.*' (*Godom k soroka boroda Tihona uje koye-gde serebrilas*.) cümlesinde Tihon'un artık yaşlanmak üzere olduğunu söylemek için sakalına işaret etmesi isabetli bir anlatıdır. Bu bazen bir kelime, tamlama değil, bütün bir cümle şeklinde de olabilir. Tihon'un dükkanından katran isteyen bir müşteri katranın kalitesini sorduğunda Tihon malını övmez, iyi olduğunu söylemez, şöyle cevap verir: "*Katranın böylesi dedenin düğününde bile olmamıştır!*" (*Takogo degtyu, Lyubeznıy, u tvoyego deda na svad'be ne bilo!*)

Romanların her ikisinde çok sayıda eş anlamlı kelimelerin sırasını takip etmek mümkündür. Shodka – bunt – revolyutsiya; poşumit' – şumet' – pogovarit' – skazat' – boltat' – poboltat' – razboltat'; lyubit'. Mesela, köy evinin tüm adlandırılışı yerine göre kullanılmıştır. Hibara – hibarka – dom – domişka – usad'bişka – izba – izbuşka.

Yapıtların bazı yerlerinde yazarca farklı, - italik yazı karakterinin kullanıldığını tespit ettik. "Köy" romanında buna beş yerde, "Suhodol"da ise toplam iki yerde italik yazı karakterinin kullanımına rastlamaktayız. Bu yazı türü genelde figürlerin konuşmasındaki cümlelerde kullanılmaktadır. Mesela, ilk kez Kuzma'nın Deniska'nın fahişe kadınlar hakkında söylediklerinin sadece '*...ekmeği altındayken parçalayıp yiyorlar...*' kısmı böyledir. Bunun nedenleri üzerinde yorum yapmak için italik yazının kullanıldığı tüm yerleri gözden geçirdik. Genel olarak "Köy"de iki kez Kuzma'nın, bir kez Balaşkin'in, iki kez

de Tihon'un konuşmalarında izlediğimiz italik yazıların içeriği romanda vurgulanmak istenen temel acılar, sorunlar ve yazarın anlatmak istediği gerçeklerdir. Burada Rus halkı açtır, aç insan ise her şey yapar, düşüncesi, ikinci yerde Kuzma'nın '*bilimsiz olmayıp akıllı olan adam da bilimsiz ışıkr kaynağıdır*' fikri kendisi gibi aydınlanma yanlısı olanların Rusya'daki feci kaderini, üçüncü yerde Balaşkin'in '*Bu Rusya dediğin bir köydür, bir köy, kulağına küpe et!*' deyişinde Rusya'nın bir köyden farklı olmayışı, son olarak da Tihon tarafından iki kez: Bir karısının eşarbı tersinden bürünmesinin anlatışı ile yaşadıkları aslında hayatın da böyle olduğu konusundaki sözlerinde. Genelde romandaki derin felsefî düşüncelerden sayılabilir.

“Suhodol”da italik yazı karakterine bir defa Arkadı Petroviç'in Gervaska'dan '*Zakatilos' solntse krasnoye za les...*' türküsünü ona da öğretmesini istediğinde türkünün adı, diğer yerde ise Yuşka Natali'yi tecavüz tehditleriyle korkuttuğunda Natalya'nın ruh halinin tasvirinde sadece bir kelimede – '*neminuçeye*' - kullanılmıştır.

Bazen figürlerin isimlerinde değişikliklerin yapılması da yazarın yazı üslûbuyla bağlantılı bir konudur. Yapıtlardaki figürlerin isimleri de son derece özenle seçilmiş ve isabetli kullanılmıştır. İsimlerin yanı sıra lakaplar da dikkati çekmektedir. “Köy”deki önemli figürlerden Tihon, '*lakapsız insan olamaz*' diye düşünülmektedir. “Suhodol”da sadece Ukraynalı Mariya'ya takılan Kop'ye ve Barsuk takma adlarına rastlanır, “Köy”de Tsıgan, Çugunok, Don'ka Koza, Molodaya, Suhonosıy, Jmıh, Gololobıy, Bepalıh, Koşel', Serıy, Odnodvorka, Van'ka Krasnıy, Butıloçka gibi lakapları görmekteyiz.

Bazı figürlerin adlandırılması onun sosyal faaliyetleri, siyasî konumuyla bağlantılıdır. Mesela, Vanka Krasnıy – isyancıdır. İvanuşka tipik bir Rus köylüsüdür. Genelde isimlerin çağrılmasında kaba ton ifade eden ve aşağı üslup seviyesinde sayılan –k’lı isimlerin yer alışı bu insanların küçümsenmesinin de göstergesidir. Mesela, Oska, Rodka, Yegorka, Gervaska vs. “Suhodol”da romanın merkez kadın figürünü Natalya’yı da ağaları Nataşka diye çağırıyorlar. Evin hanımı onu çağdırtmak istediğinde şöyle der: ‘Çağrsanız a buraya, o.... adı neydi? Nataşka’yı?’⁵¹⁶

Portre tasvirleri: Portre tasvirlerinde Bunin’in her figürü diğerini tekrar etmeyen özellikleri ile tasvir etme çabasını fark etmemek mümkün değildir. Portre tasvirleri figürlerin sosyal konumu, genel seviyesi, dinî bakışı göz önünde tutularak yapılmaktadır. Figürlerin dış görünümü, giysileri onların sınıfı ve ekonomik konumundan haber vermektedir. Yazar her figürü bir cümleyle de olsa tanıtmadan edemiyor. En ufak bir çizgi, bir ayrıntı ve isabetli seçilmiş bir detay, yapıtlarda bu figürün akılda kalmasını sağlamakla onun hakkında bir görüş edinmesine neden olur. Giysilerin tasvirinde seçilmiş kelimeler, özellikle bir değerlendirme ve sosyal nitelik boyutu vererek yazarın üslup tarzını ortaya kor. İşte Molodaya’nın ilk tanıtıldığı pasajda onun portresine dikkat edelim. ‘Molodaya, güzel endamlı, beyaz, teni çok zarif, yanakları kırmızı bir gelin idi. Her zaman uzun kirpikli gözlerini yere dikerdi. Tihon İliç’i oldukça heyecanlandıran da bu uzun kirpikler idi. Durnovalı kadınlar başlarında ‘boynuz’a benzer saç topuzu gezdirirlerdi: Düğünden sonra derhal saçlarını tepelerine toplar, üzerine de eşarp takarlar, kafalarında nedense ineği hatırlatan

⁵¹⁶ a.g.y., s. 247

*garip bir şekil ortaya çıkardı. Eskilerdeki gibi koyu eflatunî kareli kumaştan sırma aşırılmalı elbiseye benzer bir beyaz önlük takınırlar, ayaklarına da huş kabuğundan ipten örülmüş pabuçlar giyerlerdi. Fakat Molodaya - bu takma adı üzerinden halen atamayan kadın, - bu giysilerle de çok güzel idi.*⁵¹⁷

Burada millî çizgilerin tasviri bir özellik olarak iletilmektedir. Hoş olmayan yöresel bu giyim şekli güzellikle çelişki içerisinde verilmekte ve güzelliğin, çirkinlik üzerindeki üstünlüğü gösterilmektedir. Molodaya'nın portresi gençliğin ve güzelliğin simgesi gibidir. Onun portresini tamamlayan temiz duyguları, sevecenliği ve masumluğu aslında, fark edildiği an herkesi mutlu etmeye yeterlidir. Bu figür, millî çizgileri taşıyan tipik bir Rus kadını gibi roman boyunca sevilmekte ve izlenmektedir. Kocasını Rodka ise hem dış görünümü, hem de karakter ve yapısıyla ona tam karşıt kutupta yer almaktadır. Yazar onda doğuştan yabanî, kötümser bir halin olduğunu göstermekle Molodaya'nın zarıflığını ve güzelliğini bir anlamda artırmış olur. Rodka askerden geri döndüğünde Tihon İliç'in Molodaya'ya sahip olduğunu hisseder. Bu anki durumunu tasvir ederken Bunin, onun portresini de çizer. *'Kıskanç adamın gerçeği ortaya çıkarma yolları korkunç ve anlaşılmazdı. Rodka bunu başarmıştı. O zayıf, tek gözlü, uzun kollu ve maymun gibi kuvvetli idi. Siyah saçlarını kısa kestiren, kafasını her zaman yana eğerek derin çukura düşmüş gözleriyle kızgın kızgın bakan Rodka korkunç birisi olmuştur.*⁵¹⁸

Bu tasvirde onun korkunçluğu ve acımasızlığı fark edilmektedir. Nitekim her gün hiçbir sebep olmadan Molodaya'yı vahşice dövmekte, sanki ondan güzel olduğu için intikam almaktadır.

⁵¹⁷ a.g.y., s. 115

Portre tasvirleri arasında Tihon'un nasıl birisi olduğunu yazar şöyle tasvir eder: *'Kırk yaşlarına doğru Tihon'un sakalı neredeyse gümüş rengine dönmüştü. Ama yine de güzel, boylu poslu, eskisi gibi yakışıklı idi. Esmer, azıcık benekli ciddi yüzlü, zayıf ve geniş omuzluydu, konuşmasında kararlı ve sert, davranışında atılgan ve çabuk idi. Sadece kaşları sık sık çatılır ve gözleri eskisinden daha keskin ve parlak bakardı.'*⁵¹⁹

Bu tasvirde Tihon'a yazarın yaklaşımını fark etmemek mümkün değildir. Onun yakışıklı, uzun boylu, güzel vücutlu bir erkek olması, yaşına rağmen atılgan birisi gibi tanıtılması roman boyu yaptığı iş ve hareketlerle bağdaşmaktadır. Sürekli işinin peşinde koşan, dur durak bilmeyen bu insanın fiziksel gücünü bu tasvirdeki kısa anlatı haber vermektedir. Bunun tam tersine onun karısı Nastasya Petrovna şöyle tasvir edilmektedir: *'Nastasya Petrovna (bu ördek gibi pençesi içe dönük sallana sallana yürüyen, sürekli hamile olup her zaman ölü kız çocuğu doğuran ve bunun için sarı şiş yüzü ve seyrekleşmiş beyazımsı saçları olan kadın) iniltiyle bu konuşmaları dinleyerek derdi.'*⁵²⁰

Nastasya Petrovna'nın yürüyüşünün bir ördeğe benzetilmesi ve onun yüzündeki solgunluğu ve şişliğinin sık sık çocuk düşürmeleri ve olumsuz hamilelik durumuna bağlanarak açıklaması çok isabetli bir seçimdir. Sürekli hamile kalıp ve her zaman ölü çocuk doğuran bu kadının tasvirinde doğal olarak Molodaya'daki 'beyaz zarif ten' ve 'kırmızı yanaklar' aranamazdı.

⁵¹⁸ a.g.y., s. 116

⁵¹⁹ a.g.y., s. 98

⁵²⁰ a.g.y., s. 98

Kuzma ise şöyle tanıtılmaktadır: *‘Kuzma boyca Tihon’dan kısa, iri kemikli ve zayıf idi. İri, zayıf, biraz geniş yüzü, yeşile çalar küçük gözleri vardı. Beyaz kaşları çatılmıştı.*⁵²¹

Romanda sadece baş figürlerin değil, ikinci dereceden ve epizodik figürlerin de portreleri tasvir edilmektedir. Bu kişiler yapıtta bazı olay ve konulara katılan Balaşkin, Mitrofan ve diğerleri olabildiği gibi, yapıtta hiç ismi anılmayan, bir kelime laf bile konuşmayan birileri de olabilirdi. Mesela, adından Pazar aydını gibi söz ettiren Balaşkin, şöyle tasvir edilmektedir: *‘İhtiyar, iri yarı zayıf Balaşkin yemyeşil olmuş uzun mahut kaftanıyla sıcak şapkasını ne kışın, ne de yazın çıkarmazdı; traşlı iri suratu, ve eğri ağzı olan bu adamın kin dolu konuşmaları, onun ihtiyarlara özgü kalın sesi, gümüşî sakalının gri yanaklarındaki sert kılları ve pörtlek sol yeşil gözünün pırıltısı bazen az daha korkunç şekil alırdı; onun bu gözü ağzının yamuk olmasından dolayı yana eğilmiştir.*⁵²² Dış görünümündeki belirtiler onun sinirli, hatta muhtemelen yüz felci geçirmiş olan birisi olduğunu göstermektedir. Figürlerin dış görünüm veya portre tasvirleri her zaman anlatıcı tarafından yapılmamaktadır. Bu bazen figürlerin aracılığıyla da gerçekleştirilmektedir. Mesela, Kuzma bahçede rastladığı bekçilerden Akim’i şöyle tanıtmaktadır: *‘Kuzma onun yüzüne dikkatle baktı. Salağa benziyordu. Saçları düz, yuvarlaktı. Yüzü ufak, ifadesizdi, eski Rus, Suzdallıların suratını andırıyordu. Çizmeleri çok büyüktü, vücudu zayıftı, sanki ağaçtandı. Uykulu, iri göz bebekleri altındaki gözleri kırcı gözü gibiydi. Göz kapaklarını indirdiğinde bir aptal oluyordu, kaldırdığında ondan da korkunç*

⁵²¹ a.g.y., s. 117

⁵²² a.g.y., s. S. 151

*görünyordu.*⁵²³ Dış görünümüyle insanda bir hoşnutsuzluk yaratan Akim'in az sonra bülbülleri sadece şakıdıkları için parçalamak istediğini ve '*Rengi mi solar*' diye karısını sattığını öğreniyoruz.

Romanda diğer figürler şeklinde adlandırdığımız grupta da portre tasvirlerinin yer aldığını söylemiştik. Bunlardan birisini yine Kuzma'nın aracılığıyla tanıyalım: '*Trenlerde bahar yağmurlarını bekleyen insanlar, tahıl tüccarları, mujikler sefere çıkmış olsalar da damlarda şırıldayan şiddetli yağmurun sesini duymuyorlardı. Bir ayağı kesilmiş asker geçip gitti, onun rengi sapsarıydı. Kederli siyah gözleri vardı. Takma ayağını takırdatarak sürüyor, mancur şapkasını çıkarıyor, ona her sadaka verildiğinde dilenci gibi haç çıkarıyordu.*'⁵²⁴

"Köy"e bakarak "Suhodol"da portre tasvirlerinin az olduğunu görmekteyiz. Bunin buradaki portre tasvirlerinde bahsettiği figürü hangi açıdan anlatacağını esas alarak onu tasvir etmektedir. Mesela, Natalya âşık olduğu Pyotr Petroviç'i şöyle tasvir etmektedir: '*Nataşka yatağa girdiğinde Tanrıya sabahın erken olması için dua ederdi: Güzel, yakışıklı, saçı parfüm kokan, yüksek kırmızı yakalı kaput giyen esmer, fakat bir kız kadar zarif yüz görünümü olan genç ağa geldiğinden bu yana canlanmış, anlaşılmaz bir taravet dolmuş bu evde hayat neşeli olmuş, şenlikli bir hal almıştır.*'⁵²⁵ Natalya sıradan bir Rus köylü genç kızıdır. Pyotr Petroviç'in hoşuna gitmek için kaşlarına hafif bir sürme çeker ve kurduğu hayallerle mutlu olur. Onu portre tasviri olmadan, duygu ve heyecanları, konuşma ve düşünceleriyle tanımaktayız. Soşki'den onu geri almaya giden Bodula çok değiştiğini söylediğinde sadece dış görünümüne

⁵²³ a.g.y., s. 168

⁵²⁴ a.g.y., s. 160

⁵²⁵ a.g.y., s. 234

geçilir ve o zaman hem değişmiş şimdiki hali, hem de değişmeden önceki hali bir kıyaslama yoluyla anlatılır: *'Nataşka önceki kıza benzemiyordu: Yuvarlak yüzlü ve keskin bakışlı, saç kestirilmiş küçük kız orta boylu, zayıf, orantılı fiziği, sakin, temkinli ve sevecen bir kıza dönüşmüştür. Kafasına bizlerdeki gibi siyah bir eşarp bağlasa da çizgili kalın kumaştan elbise ve işlemeli gömlek giymişti, güneşten biraz kararmıştır, tüm yüzünü darı renkli narin çiller basmıştı. Gerçek Suhodollu Yevsey'e tabî ki, bu siyah eşarp da, güneşten kararma da, çiller de çirkin gözüküyordu.'*⁵²⁶ Burada yazar Natalya'nın farklı birisine dönüşmesinin ilk belirtisi olarak dış görünümündeki değişikliklerden bahsetmekte, bununla da onun karakter ve davranışlarında, hatta ruhsal durumundaki değişimler için bunu bir basamak olarak kullanmaktadır. Tasvirin hemen ardından Bodula'nın evlenmek konusundaki şakasına çok ciddî cevabı da bunu göstermektedir. Bunin'in tasvir ettiği bu portre acılardan olgunlaşan, kaderine boyun eğen, mânen yıkılan bir insanın portresidir. Hruşçevler onu ezilmiş, kaderine boyun eğmiş bir tip şekline dönüştürürler. Bu iki portre arasındaki kıyaslama bile o yaşantının en çarpıcı örneğidir.

Romanda en çarpıcı tasvir edilen Yuşka'nın portresidir. *'O, gerçekten bir kambura benziyordu. Kamburlar gibi alaycı bir tavır takınır, akıllı bakışlarla bakardı, sakalı yoktu, göğüs kafesi raşitizm hastalığına müptelâ olduğu için omuzlarını dik tutardı, tırnaklarını kemirirdi, kırmızımtırak-bakır renkli uzun saçlarını dakika başı geri attığı parmakları ince ve kuvvetli idi.'*⁵²⁷ Tasvirde de görüldüğü gibi içler ürpertici bir izlenim uyandıran bu dış görünüm sadece fiziksel bir çirkinliği göstermiyor. Burada fiziksel çirkinliğin yanı sıra bir

⁵²⁶ a.g.y., s. 246

iğrençlik de söz konusudur. Nitekim romanda da onun hain, sinsi ve iğrenç davranışlarının tanığı oluyoruz. O, siyah güçleri anımsatmaktadır. Onun zor kullanarak Natalya'ya sahip olması da kara güçlere yenilme anlamındadır. İlk kez Yuşka'yı gördüğünde Natalya'nın içini bir korku sarar. Yuşka tarafından tecavüze uğrayan Natalya o günden sonra her gece içini saran korku ve nefretle yatağa uzanır.

Her iki romanda da yapılan portre tasvirleri, yazarın üslûp özelliği gibi tanımlayabileceğimiz figürler hakkında tam bir kanı uyandırmak amacına hizmet etmekte, onların konuşmalarıyla ifade edilmeyen hal ve durumlar hakkında bilgi vermektedir. Portre tasvirlerinde Bunin'in usta sanatını ortaya koyan özellik kısa, hatta bir cümlede tanıdık yüzleri ortaya koymasındır.

Bunin figürlerin dış görünümelerini tasvir ederken yüz ifadelerine, özellikle gözlerine dikkat etmiştir. Mesela, Molodaya'nın sürekli yere dikilen bakışları ve uzun kirpikleri hakkında yapılan tekrarlar bir laytmotif olarak görülmekte, Deniska her ne kadar siyah tonlarla tasvir edilse de gözlerinin güzel oluşuyla dikkati çekmektedir. Yüz ifadelerine gelince Kuzma'nın sürekli kederli olduğu, Deniska'nın yüzünde sürekli hüznün dolu alaycı bir ifadenin olduğu izlenmektedir. Yüzlerdeki ifade sadece tanıdığımız figürlerin değil, romanda epizodik rol alan kişilerde de gösterilmektedir. Mesela, Kuzma ayağı kesilmiş bir askerin yüzünde 'kederle bakan gözleri' görmektedir. Tren garında da soğuktan titreyen pointer köpeğinin kederli gözleri görünmektedir. Romanda göz ve gözün ifadesi sembolik anlam taşımaktadır. Aslında bu konuya bir anlamda 'Göz kalbin aynasıdır' düşüncesinden yola çıkılarak değinilmiştir.

⁵²⁷ a.g.y., s. 259

Fakat yüz ifadesi çoğu zamanda figürün konumuyla ters orantı taşımaktadır. Mesela, Avdeiç'in yüzündeki mutlu ifade ve gülen gözleri durumuyla hiç bağdaşmamaktadır. Trendeki dilencinin bahtiyar yüz ifadesi de o kadar ilginçtir. Genelde dikkatli bakılırsa romandaki tüm figürlerin fiziksel tasvirlerinde kusursuz veya normal olanı yok sayılabilir. Hepsinin belirli ve daha kabarık göze çarpan bir kusuru vardır. Odnodvorka'nın uzun kirpikleri, fakat zenci gibi yüz derisi vardır. Akim'in gözleri fareyi anımsatmaktadır. Gözlerini kapattığında bir aptala benziyor, açtığında ise daha korkunç görünür. Fiziksel kusuru olmayanın da ya hastalığı, ya da ruhsal bozukluğu vardır. Tihon sürekli kalbinden şikayetçidir, Yakov sinirlidir, konuşmalarında bile sinirinden sesi titriyor. Kuzma ve Serı'nın ise kafaları sorunlarla doludur. Romanda toplumsal bir hastalık gibi nihilizm ve anarşi hüküm sürmektedir. Tüm bu figürlerin ortak özelliği olarak iç huzuru, iç güveni, özgürlüğü, insanlık şerefini tadarak yaşaması gibi kavramların olmayışı sayılabilir. Romandaki tüm figürler bir canlı gibi içgüdüleriyle hareket etmektedirler. Bazen ise onların hal ve durumları hayvanlarla kıyaslanmaktadır. Mesela, Tihon isyanı duyup Durnovka'ya gittiğinde *'kalbi çarpıyor, elleri titriyor, yüzü yanıyor, bir hayvan gibi koklama duygusu alıyordu.'* Makar İvanoviç de açımasız ve vahşi bir hayvana benzemektedir. Tihon Molodaya'nın elinden tutup bir hayvan gibi sıkıştırır. Kuzma Akim'e kızdığında onu vahşi, yırtıcı bir hayvan olarak adlandırır. Serı'nın izbesi de bir ahır andırmaktadır. İvanuşka da bir zamanlar ayı kadar kuvvetiyle ünlüydü, hastalandığında Kuzma'yı umursamayan Molodaya hakkında o *'hayvan, vahşi'* der. Tihon Deniska hakkında *'onun öyle sakın durduğuna bakma aşağılık bir hayvandır'* der. Güçlüsü güçsüzü, itaatkârı âsisi tüm figürlerin

yaşantısının bir sinirli hal ve hareketle geçtiği izlenmektedir. Tihon sürekli sinirlidir, Rodka karısını dövdüğünde vahşileşir, Kuzma konuştuğunda sinirinden elleri soğur ve yüzü kızarır vs.

Romanda köylüler koyu renklerin kullanıldığı fonlarda anlatılmaktadır. Onların zayıf, tembel ve verimsiz yaşamları sürekli acılarıyla baş başadır. Hizmetliler ve kâhyalar ağalarının dayacağından bıkmışlar, işte bu yüzden dört yüz köylüden yarısı kaçıp gitmiştir. Romandaki olayların canlı tanığı olan Natalya'nın babasını zoraki askerliğe göndermişler, annesi korkusundan kalbi durmuştur, kendisi ise ağasına olan her tür menfaatten uzak, temiz bir aşkı yüzünden sekiz yıla yakın ücra bir köye sürülmüştür. Natalya'nın mahvolmuş yaşantısı romanın konusunu oluşturmaktadır.

Romanda mujiklerin kaderine boyun eğerek yaşayan bir tip oldukları gösterilir. Onlar genelde sahiplerinin yaşamlarına karışmaz, onları düşünmez ve sorgulamazlar, fakat hiddetlendiklerinde bunun ağalarının canına mal olduğu da dikkatten kaçmamaktadır. Mesela, Pyotr Petroviç'in gayri meşru oğlu Gervaska'nın hiddeti sahibinin ölümüyle sonuçlanır. Bunin Pyotr Petroviç'i cimri, gaddar ve şüpheli bir tip gibi gösterir, onun yanında kardeşi Arkadi'yi ona tam karşıt özellikleriyle tanıtır. Arkadi, cömert, güvenilir ve sevimli birisidir. Bunin için iyi ve kötü kavramı sosyal mensubiyet değil, genelde insanın kimliği ve yapısı esas alınarak anlatılmaktadır. Tabii ki ortama uygun tipler ve sosyal mevki de bu hedefin imkânlarının sınırlarını belirlemektedir. Bir çok eleştirmenin fikrinde Suhodol Durnovka'nın diğer bir versiyonudur. Garip, acı dolu, mahvolmuş bir kaderi yaşayan Natalya, köyün tüm geçmişini ona sarılarak anlatmaktadır. Natalya'nın anlattıklarında gezginlerin, büyücülerin,

meczippların üzerinde durulması ve bu insanların hile, cehalet ve ahlaksızlıklarının anlatılması tesadüfî değildir. Bunin Suhodol'un işte bu nedenlerden dolayı ölüme, yok olmaya mahkûm olduğu hükmünü verir. Geçmişinden habersiz olan, hiçbir şeyi hatırlamayan kimliksiz bu insanlar bir sürüyü andırmaktadır.

Bunin'in yapıtlarında yer alan figürlerin konuşmalarındaki jestler, mimikler, kullandıkları kelime hazinesi oldukça özenli ve gerçeğe uygundur. Hiçbir figür diğer figürü taklit etmemektedir. Hepsi bir çok özellikleri ile benzer olsalar da farklı kişilikleri, konuşma tarzı ve konuya yaklaşım tarzlarıyla bireydirler.⁵²⁸

Mujikler ikinci bir taraftan baş figürlerin gözüyle tanıtılmaktadır. Doğuştan itaatkâr, sabırlı ve kaderci oldukları düşünülebilen bu insanların yapılarında biraz aptallık da vardır. Köy'deki Yegorka, Akim, Serı, İvanuşka bu tiplerdendir.

Kişilerin porte tasvirlerinde eksikliklere dikkat edilmesi bu biçimsizliğin bir göstergesidir. Deniska'dan bahsederken onun yüzünün güzel olduğunu fakat fiziğinde bacaklarının vücuduna göre kısa oluşu, Avdeyiç'in gözlerinin neşeli, çehresinin sevimli oluşunun yanı sıra bu güzelliğe gölge düşüren sarımtırak sakalını da gösteren Bunin, bir paralellik peşinde gibi görünmektedir.

Smirnova Bunin sanatında Rus insanının M.V.Nesterov'un resimlerindeki tiplere benzer olduğunu düşünmektedir. Bunin ve Nesterov sanatçı Rus insanının çilelerini, ıstıraplarını tasvir etmektedirler. Bir çok ünlü

⁵²⁸ Vantenkov,1974, s. 23

insanın portrelerini yapan Nesterov'un Bunin'in Rus köylüleri arasında bir resmini yapmak istediğini bildirmiştir. Resimde Bunin'in bir aziz gibi ön planda yer alması düşünülmekteydi. Fakat Bunin ünlü ressamın bu isteğine olumsuz cevap vermiştir.⁵²⁹

Bunin sanatında halk, sıradan insan tüm yaşantısıyla yer almaktadır: Günlük ağır çalışmasında, acılarıyla baş-başa, ufak tefek sevinçleriyle, üzüntüleriyle, tartışması, sevişmesi vs her şeyiyle. İlk öykülerinden başlayarak Bunin sıradan bir gerçeği idrak etti: Ağır yaşam şartları halkın yüzündeki sevinci, sahip olduğu gücü, kuvveti ve bir takım manevî değerleri alıp götürmektedir. Rus edebiyatında genelde görülen bu husus - halk ve vatanın kaderinin aynı mercekten görüntülenmesi, - Bunin'in tüm yapıtlarında izlenmektedir.⁵³⁰

Bunin'in tüm yapıtları için geçerli olan bir tespitimiz vardır. Genelde figürü tanıtırken dış görünümü, yüzü, kafa şekli, gözleri ve gözlerindeki ifade tasvir edilmektedir. Bundan sonra eğer figür konuşacaksa en kabarık hangi meziyeti ile yapıtta yer alacaksa ona yönelik seçilmiş kelimeler kullanarak dış görünümü gibi iç dünyasını da gözler önüne serecektir.

Bunin'de natüralist tasvirler bulgulara değil, onların etkileri ve uyandırdığı izlenimler açısından ele alınmaktadır. "Suhodol'da Natalya'nın heyecanı tasvirini bu tatlı güzelliğe isabetli bir örnek olarak saymaktadır. Spivak bu figürün yaşadıklarında doğayla bütünleşmesini, duygularının doğal akımını, coşku dolu hareketliliğini ve diğer ölçülerin gizemli oluşlarını söylemektedir. Bu gizemli duyguların her insana, hatta Bunin'in kendisine bile her zaman açık

⁵²⁹ Smirnova, 1991, s. 93

anlaşılr olmadığını ve belki de onun bile eserlerinin satırlarının arasında bunları çözecek bir anahtar aradığını söyler. Her ne kadar gizemli olsa da son derece güzel olan bu duyguları Spivak 'hayat iksiri', Veresayev ise 'Canlı hayat'(живая жизнь) diye adlandırıyor.⁵³¹

Doğa tasvirleri: Romanlarda doğa tasvirlerinin söz konusu olay, durum ve figürlerin ruh halini iletmek için bir fon niteliğinde olduğunu düşünmekteyiz. Bu tasvirlerde her şeyden önce doğma memleketin tekrar edilmez güzellikleri ve renkleri iletilmektedir. Bunin'in doğa tasvirlerinde bir üslup özelliği olarak tasvir ettiği objenin rengi, kokusu ve sesi hissettirmektedir. Özellikle renk konusunda yazarın ustaca görme yeteneğine hayran kalmamak mümkün değildir. Bunin sanatında doğayla ilgili detayların yoğun olduğunu ileri süren Ayhenvald aslında bu yoğunluğun romanın temposunu yavaşlattığını, okuru ve yazarı duraksattığını bildirir. Özellikle doğa tasvirlerinde her göze görünen ayrıntıyı tasvir etmesinin konuyu arka plana ittiğini bildirir. Tüm bunlara rağmen Rus edebiyatının Bunin şahsında çok büyük bir ressam sanatçıya kavuştuğunu şu sözlerle itiraf eder: 'Rus doğasının Bunin şahsında nasıl bir ressamla tanıştığı bilinen bir gerçektir.'⁵³² Ayhenvald Bunin sanatını ufak parçalardan oluşan bir mozaik işine benzetmektedir. Eleştirmene göre buradaki ufak detaylar net sınırlarla yerleştirilmiş, her zaman kendi görevini son derece titizlikle icra etmektedir.

⁵³⁰ Bonami, 1962, s.30

⁵³¹ Spivak R.S., 'Jivaya jizn' *İ. Bunina i L. Tolstogo*, Perm, 1967, No 155, s. 87

Bkz. Vantenkov, 1974, s. 18

⁵³² Yu. Ayhenval'd, *Silueti russkih pisateley*, s. 152; Bkz.: Volkov, 1969, s. 143

Bunin mevsimlerin türkücüsüdür diye yazan Bonami yazarın her mevsimin kendisine özgü güzelliğini, rengini, kokusunu yakalayıp iletme konusunda Bunin'e yüksek değer vermiştir.⁵³³ Bunin, *"insan hayatı da doğadaki mevsimler gibidir,"* der ve her mevsimin güzellikleriyle yaşanması gerektiğine inanır. Gorki, Bunin'in doğa tasvirlerindeki yeteneğini ünlü ressam Levitan'la kıyaslayarak şöyle der: *'Sizin şiirlerinizle ilgili bir kitap yazdığımda sizi, sizin kadar içten sevdiğim ve sanatından her zaman keyif aldığım Levitan'la kıyaslayacağım.'*⁵³⁴ Mesela, "Köy"de roman boyunca ilkbahar, yaz, sonbahar ve kış mevsimlerinden bahsedilse de egemen hava durumu ve doğa tasviri sonbahardır. Romanda mayıs ayından bile bahsedildiğinde yapılan tasvirin sonbahardan farkı görülmemektedir. Doğa tasvirlerinin yazarın kendisi tarafından değil, çoğunlukla Kuzma'nın aracılığıyla yapılması da tesadüfi değildir. Kuzma'nın düşüncelerindeki karamsarlık onun bakışlarına da yansımıştır.

Romanlarda doğa tasvirleri yazar tarafından genel atmosferi belirlemek için uygulanan bir yardımcı fon niteliğindedir. Mesela, Tihon'u çileden çıkaran Durnovo isyanı sırasındaki doğa tasvirine dikkat edelim: *'Yağmurlu bir gün sonrası güneş grimsi-kırmızı bulutların arasına iniyordu, akağaç ormanında ağaçların gövdeleri al renkte görünüyordu, yeşil otların arasında koyu eflatunî çamurda açık görünen köy yolunda bir araba ağır ağır ilerliyordu... Her tarafta sakinlik hüküm sürüyor, çayır kuşları akşam türkülerini rahat rahat söylüyorlardı, nemli toprağın kokusu ve tarla çiçeklerinin hoş kokusu sakin havaya dağılmıştır. Gözü aniden dört bir yanını sarı yonca sarmış çiftliğin yanı*

⁵³³ Bonami, 1961, s. 168

*başındaki otlığa takıldı. Onun otlığında sürü otluyordu. Demek başladı! Tihon İliç dizginini sallayarak sürünün yanından, pıtrak ve ısırgan basmış meranın, serçelerle dolmuş bahçenin, at ahırının ve insanlar yaşayan izbelerin yanından hızlıca geçip avluya girdi...*⁵³⁵

Bunin, tasvirlerindeki netliğe çok önem veren bir sanatçıdır. Onu tanıyanların anılarında bile yazarın her kelime üzerinde büyük bir sabırla durduğu, isabetliliği konusunda düşündüğü söylenmektedirler.

Romanda Durnovalılar'ın isyanı doğa tasvirinin karartıcı boyutlarıyla çağrışım yapmaktadır. *'Yağmurlu bir gün sonrası güneş grimsi-kırmızı bulutların arasına iniyordu, akağaç ormanında ağaçların gövdeleri al renge boyanmıştı, yeşil otların arasında koyu eflatunî çamurda açık görünen köy yolunda bir araba ağır ağır ilerliyordu. Tayın sargılarından, göğüs kemerinden pembemsi köpük süzülüyordu.'* Buradaki şafak vaktinin grimsi kırmızı rengi, ağaçların gövdelerinin al rengi ve tayın vücudundan dökülen köpüğün pembemsi olması sıcak ve boğuk bir havanın hakimiyetinden haber vermektedir. Tihpon'un hali de pek bu tasvirden farklı değildir. O da sürekli moral bozukluğu ve sinirli hali yüz renginin boğuk oluşu izlenmektedir. Havanın basık oluşuyla onun boğuk rengi ve zor nefes alışı arasında bir benzerlik vardır.

Romandaki tasvirlerde genelde gri tonun ağırlıklı kullanılışı da dikkati çekmektedir. Gri renk solgun, halsiz, bitkin durumlarda kullanılan en uygun renk tonudur. Burada Durnovka'nın yok olmak üzere olan yaşantısının ve bazı figürlerin ölüm sahnelerinin tasvirinde ağırlıkla bu renk tonunu izlemekteyiz. Mesela, *'Gri bir sabah idi. Sertleşmiş gri karın altında köy de gri görünüyordu.*

⁵³⁴ Gor'kovskoye çteniya, M., AN SSSR, 1961, s. 18. Bkz.: Bonami, 1962, s. 104

*Samanlıkların damları altındaki kalaslardan asılmış değişikler donmuş gri liflere benziyordu. Evlerin yanındaki her şey donuyordu, - ayılmış kirli şeyler de, dökülen kül de.*⁵³⁶ Bu pasajda sabahın tutkun oluşu, kar, asılmış çamaşırlar hepsi gri renktedir. Gri rengin kullanılmadığı onun yerine külün de donmuş olduğu yine de bu renkten bahsedildiğini göstermektedir. Romandaki figürlerden birisinin de ‘Serı’(Gri) diye adlandırıldığını biliyoruz. Bu köyün en şanssız ve en fakir insanıdır. Roman boyunca gri kelimesinin çok kullanıldığını tamlamalar şeklinde gösterebiliriz. ‘Serie şçi’, ‘Serı maslyaniçniy den’’,seroye utro’, ‘serıy sneg’, ‘serı morozniy polden’’, Serı çemodaniško’, ‘Serı tes’, ‘seren’kiye dni’, ‘Serie şçeki’, ‘seroye litso’, ‘sereyuşçaya boroda’, ‘Serie zamaşniye rubaški’, ‘Serie okna’ vs. Özellikle romanın sonunda yer alan doğa tasvirinde havanın gri oluşu karamsar bir ruh halinden haber vermektedir.

Bunin, yaptığı bazı tasvirlerde anlatmak istediği konuyla tasvir arasında bir çelişki görüyor. Doğa her zaman güzelliğiyle gönül okşamamakta, çoğu kez acımasızlığını, kendi gücünü insanlara kabul ettirmektedir. İnsanlar, hem de sadece insanlar değil, diğer canlılar da doğanın her haline katlanmakta, yaşamlarının günlük akışıyla yaşamaktalar. Kuzma bahçede gecelerken çok şiddetli rüzgâr esmektedir. Fakat bu şiddetli rüzgâr, atıştıran yağmur ne dışarıda şakıyan bülbülü, ne de geceleyen bekçileri endişelendirmektedir. Kuzma buna şaşıyor. ‘Rüzgâr git gide şiddetleniyor, yemyeşil ağaçlardan su damlaları sırıyordu; bahçeden o tarafta, neredeyse aşağılarda gök gürlüyordu, solgun mavi şafaklar keçiyoluna ışık saçıyordu, her tarafta bülbüller şakıyordu. Bu bakır rengi alan ağır bulutlu sema altında, rüzgârdan eğilen ağaçların ıslanmış

⁵³⁵ Bunin, 1988, 2.cilt, s. 113

*sık çalılarının arasında bülbüllerin böyle çabayla, şevkle bir tür inatla kendilerinden geçercesine tatlı tatlı ötüşlerini, büyük hevesle şakımalarını bir türlü anlayamıyordu. Fakat bekçiler böyle rüzgarlı havada geceleri nasıl geçiriyorlardı, çürük evlerin damları altındaki nemli saman yığınının üzerinde nasıl yatıp uyuyabiliyorlardı – bu daha da şaşırtıcıydı.*⁵³⁷

“Suhodol” romanında da doğa tasvirleri geniş yer almaktadır. Bunlar sadece bir tasvir olmaktan öte yazarın anlatım şeklini, üslûbunu da belirlemek açısından değerli sayılmaktadır. “Suhodol”daki doğa tasvirleri için genel olarak sessiz, ıssız, üşüten ve korkutan türde tasvirlerin olduğunu söyleyebiliriz. Buradaki yaşam şekli gibi, insanlar gibi doğa da muammalı ve zaman zaman korkunçtur. Dehşetli yağmurlar, dolular, yıldırım çakmaları, seller, yangınlar sürekli bu köy sakinlerini korku içinde yaşatmaktadır. Genç Hruşçevler Suhodol’a yaklaştıklarında bir taraftan korkulu bir manzarayla, diğer taraftan yine de aynı korkuyu saçıp bağırıp çağırımlarıyla ve dış görünümüyle cadiya benzeyen Tonya Teyze’yi görüyorlar. Her iki tablo tüyler ürperici ve korkunçtur: “Suhodol”a vardığımızda şiddetli yağmur yağmaya başladı, gök çok gürliyordu, göz kamaştırıcı çakan yıldırım bir yılan gibi parlayıp yok oluyordu. Siyahımsı-eflatunî bulutlar tüm ağırlığıyla kuzey-batı tarafa toplanmıştır, karşıda gök yüzünün yarısını büyüklüğü ile kesmiştir. Onun muhteşem görüntüsü altında düzgün tahıl tarlalarının cansız, solgun yeşilliği net seziliyordu. Ana yolun kenarındaki ıslanmış ufak otlar parlak ve son derece taze idi.”⁵³⁸ Bu doğa tasvirinin arkasından ıslak çavdarların arasında üzerindeki sabahlıkla erkek veya

⁵³⁶ a.g.y., s. 192

⁵³⁷ a.g.y., s. 168

⁵³⁸ a.g.y., s. 220

kadın olduğu zor anlaşılan Tonya Teyze'nin inekleri sopayla dövdiği gözükmeğtedir. Onun görünümü hiç de hoş değildir, hatta yüzü ve bakışları korku uyandırır. Fakat Tonya Teyze oluşunu tahmin eden gençler ona saygı ve sevgiyle yaklaşırlar.

Genelde her iki romandaki tasvirlerde renk ve koku kavramları üzerinde durmak gerektiğini düşünmekteyiz. Bunin, tasvir ettiği her objenin kokusu olduğunu da söylemeden edemiyor. Yapıtlardaki doğa tasvirlerinde, yaşam biçimindeki detayların anlatımı o kadar canlıdır ki okurken oradaki koku hissedilebilmektedir. Fakat bu koku bile genelde çok ağır bir kokudur.

Sadece “Suhodol”un birkaç sayfasına göz atalım: *‘Köylüler bize bal, yumurta, havlular getirirlerdi. Biz kokulara çok hassas birileri idik... Suhodollularla görüşüp öpüştüğümüzde onlardaki kendilerine özgü hoş, çedene kokusu her zaman aklımızda kalmıştı.*⁵³⁹ *Veya ‘Biz karının deli gibi bakan siyah gözlerine korkarak bakıyorduk, onun sivri burnu yüzümüze dokunduğunda izbede olan koyu bir koku hissettik.*⁵⁴⁰ *‘Semaverin kokusu geldi...*⁵⁴¹ *‘Orada yeşil otların, parktan uzakta kalmış tozağaçlarının üzerinden yüksek camekanlara ısırğanların, yavşan ve çalıkların üzerinden esen ılık, nem rüzgârın kokusuna karışan sıcak, kuru pelit kokusu geliyordu.*⁵⁴² *‘Döşemeleri eğilmiş eski misafir odasına yasemin kokusu yayılmıştır.*⁵⁴³

Bunin tasvirlerinin genelinde, özellikle ağırlıklı olarak doğa tasvirlerinde kullandığı renkler de ilginçliği ile dikkati çekmektedir. Bunin’de

⁵³⁹ a.g.y., s. 277

⁵⁴⁰ a.g.y., s. 278

⁵⁴¹ a.g.y., s. 279

⁵⁴² a.g.y., s. 280

⁵⁴³ a.g.y., , s. 280

sade bir renk tonuna ender rastlanmaktadır. Bunun tam tersine her rengin mevcut olduğu tüm tonları yazarca kullanılmış ve bir ressam gibi renk galerisi yaratılmıştır. Mesela, *matovo-zeleniy hleb, rozovoye-rosistoye utro, kraşçeniye volosı mertvogo burogo tsveta, gustaya jeltaya voda, pesçano-jeltoye more zreyuşçih hlebov, prokopçenniy çerniy dım kurnoy izbı, garusniy liloviy platok, pepel'no-siniye gubı, krupniye golubovatiye zubı* vs. Bunin sadece renkler için değil, genelde tüm sıfatları tonları, çalarlıklarıyla kullanmaktadır. Mesela, *laskovo-grusno gorela lampadka, mertvenno-tiho temneli teni, s buyno-tosklivimi pesnyami* vs.

Doğa tasvirlerinde karamsar tasvir her iki romandaki köy sakinlerinin evlerinin, avlularının tasviriyle çağrışım yapmaktadır. Genelde diğer yapıtlarından farklı olarak bu romanlarda konuya uygun olarak Rus köyü mahzun bir doğa tasviriyle çerçevelenmiştir, diyebiliriz.

Bonami, Bunin'in gerçekçi sanatında olayları, eşyaları veya her hangi bir detayı anlattığında gerçekçiliğin yanı sıra empresyonist yaklaşımın da izlendiğini ileri sürmektedir.⁵⁴⁴

Bunin'in yapıtlarının üslûp özelliğinden bahsederken üslûbunun en belirgin noktası sayılan detaylardan bahsetmemek doğru değildir. Detaylar Bunin yapıtlarında anlatılan her şeydir veya her şeyi en çok anlatan detaylardır, diyebiliriz. Hem “Köy”, hem de Suhodol' detaylarla zengin yapıtlardan olduğundan biz bu konuyu kısaca toparlamaya çalışacağız. “Köy”ün detaylarla

⁵⁴⁴ Bonami, 1962, s. 90

zengin bir yapıt olduğuna işaret eden Gorki, onun bu özelliğine değinerek “Köy”ün her sayfası müzedir’ der.⁵⁴⁵

Detaylar figürlerin yaşam tarzının şeklinde, duygu ve düşüncelerinin yöneldiği objelerde yoğunluktadır. Mesela, Tihon bir toprak sahibi gibi, malına sahip birisi gibi tasvir edilmekte, her şeyinin üzerine titremekte ve ufak bir şeyi ihmal etmemekte oluşunu; en fazla detaylarda izlemekteyiz. Aydınlanma yanlısı Kuzma’nın içini sızlatan toplumdakilerin cahilce davranışlarını, insanların hiçbir şeyi umursamadan ve hiçbir şey için endişe duymadan yaşamalarını bizlere aktaran detaylardır.

Köy yaşamı yapıtlarda detaylarla anlatılmaktadır. Bir tarafta açlıktan ölen çocuklar, diğer tarafta kedi ve köpek etiyile açlıklarını yenen köylüler kaderlerine terk edilmişler. Kuzma’nın protestosu yönetimin bu insanlara soğuk davranışı, görmezlikten gelmesi onun ıstırapları ve polis mintikadaki soruşturmasıyla sonuçlanır.

Bunun, “Köy” romanı için onu eleştiren, karamsarlıkla suçlayanlara neden ‘siyah, gaddar, gerçeğe benzemeyen renklerin yanında aydın, iyimser olanları görmek istemiyorsunuz?’ diye sorar. Romanda yazarın bahsettiği ‘aydın, iyimser’ olanlar nelerdi? Kuzma Krasov’un bir insan olarak zarif duyguları, acıları, üzüntüleri, Kuzma’nın Babye pazarında karşılaştığı mujik, tren yolundaki yangını haber veren gariban ve yangından kaçan akıllı gözler vs. Geniş olmasa bir kuşbakışı bu güzel ve zarif nitelikleri Bunun, görmezlikten gelmemiştir.

⁵⁴⁵ Mihaylov, 1967, s. 103

Bunin'in yapıtlarının dili ve genelde sanatçının dile bakış açısı her türlü millî egoizmden uzak bir millî benlik ve millî şuuru yansıtmaktadır. Dilin bir milli varlık olarak canlı halk dilinde tüm güzelliği ile yaşadığını düşünür ve halktan öğrenilecek çok şeyin olduğuna inanır. Yazar, insanların, özellikle şehirlerde yaşayanların, çoğu zaman doğayla ilgili isabetli kelime veya ifade kullanmakta zorlandığını öne sürer. Yazara göre bazı kelimelerin unutulması bir zarûretin sonucu değil, karşılığının kullanımdan çıkması, dünyamızın daralması doğadan uzaklaşmanın bir neticesidir. Bu aynı zamanda güzellikten de uzaklaşmadır. Unutulan kelimelerin çoğunun doğa ile ilgili kelimeler olduğunu vurgular.

İncelediğimiz yapıtların dilinin hem ekonomik, hem de yoğun olduğunu söyleyebiliriz. “Köy”de doksana yakın, “Suhodol”da 50’nin üzerinde figürün hepsi ifadeli ve mecaz dolu bir dile sahiptir. Halk konuşma dilinin tüm incelikleri, zengin anlamı, isabetliliği, atasözleri, deyimler ve masallarla dolu bir dil yapıtlarda göze çarpan ilk özelliklerdendir. Fakat bu konuşmalarda halk dilinin bilgeliği değil, ironi, sarkazm ve hafif yaşam biçimiyle ilgili örnekleri yoğunluk taşımaktadır.

Bunin'in ve yarattığı figürlerin dili son derece doğal ve yalındır. Onlar konuştukları gibiler. Hatta üçün ‘o’ anlatımında bile konular ait olduğu kişiye özgü kelimeler seçilerek aktarılmaktadır. Mesela Tihon İliç’in dilsiz aşçı kadınla uzun yıllar yaşadığı bildirilir ve *‘Fena değil, ağzından bir şey kaçırmaz’* diye Tihon’un sözleriyle cümle tamamlanır. Romanda toplu yerler de tasvir edilmektedir. Bu, fuar, meyhane gibi yerlerdir. Burada toplu konuşmalardan ayrı ayrı replikler de yer almaktadır. Bu türlü replikler okurun aniden karşısına

çıkmakta, önce olanlarla hiçbir bağlantısı kurulamamaktadır. Bu husus kendini konudan konuya geçiş şeklinde de korumaktadır. Bunin anlatacağı olaylar için zemin hazırlamamakta, olaylar arasında bağ aramamaktadır.

Diyalog ve tartışmalarda yazarın tamamen yansız tutumu izlenmektedir. Aslında Bunin'in roman boyu köyün kendisini konuşturmaya çaba gösterdiğini söyleyebiliriz. Her iki romanda kişilerinin dili – diyaloglar, iç konuşma, bilinçakışıyla kurulan dil – anlatım dili son derece orijinal oluşuyla dikkatleri çekmektedir. Yazar, zaman zaman figürün aklından geçenleri, kendileri ile konuşma şeklinde değil, zaman ve mekan sınırlarını aşarak, konudan konuya geçişler şeklinde verir.

Afanasyev Bunin'in diğer yapıtlarıyla kıyasladığında “Suhodol”ün dilini daha şiirsel, duygu yüklü bulduğunu yazar.⁵⁴⁶ Anılar, hatıralar, figürlerin kendine yönelttikleri sorular, yazarın soru ve cevapları – bunların hepsi hazin bir öyküyü anlatan lirik bir türü anımsatmaktadır.

Bunin eserlerinde yüksek şiiriyet ve hayatın var olduğundan daha da güzel gösterilmesi, hayatta kıvılcım şeklindeki sevinç anlarının uzatılması, bu anlara tutunarak yaşamın anlamı üzerine yorumların yapılması vs gibi tarzlar oldukça fazladır.

Bonami, Bunin'in gerçekçi sanatında olayları, eşyaları veya her hangi bir detayı anlattığında gerçekçiliğin yanı sıra empresyonist yaklaşımın da izlendiğini ileri sürmektedir.⁵⁴⁷ Krasov kardeşlerinin dili birbirine benzememektedir. Her ikisi de köylüdür, bir arada büyümüşler, sonradan yolları ayrılmıştır. Farklı yollarla yürüyen bu iki kardeşin hayattan istedikleri benzer

⁵⁴⁶ Afanasyev, 1966, s. 118

şeylerdir, gördükleri de. Buna rağmen onlar farklı görüşler ve iç dünyalara sahipler. Kuzma bir şehir aydını imajı yaratmaktadır. Maddî durumu iyileşen Tihon köylülükten biraz ayrılmıştır. Hatta köyden ayrılıp yol üzerinde bir çiftliğe yerleşmiştir. Sosyal konularla ilgilenen Tihon'un psikolojisi, düşünce tarzı, hayat deneyimi onu sıradan bir köylü olmaktan çıkarmıştır. Kuzma'nın sosyal konularda yaptığı araştırmalar, okuduğu kitaplar vs gibi etkenler onun konuşmalarının uzun ve bileşik cümlelerle dolu olmasını sağlar. Özellikle Balaşkin ve Tihon'la tartışmaları sırasında onun konuşması edebîdir. Bu konuşmalar sırasında sık sık yaptığı alıntılar, örnek gösterdiği atasözleri, deyimler fikrini kanıtlamaya hizmet etmektedir. Bunun yanı sıra Kuzma'nın dili konuşma dilinden arınmış bir edebî dil de sayılamaz. Özellikle konuşma diline özgü olan 'avos'', 'kabı', 'spervanaçalı' vs gibi kelimelerin kullanılması fikrimizi kanıtlamaya yeter. Fakat bunlar çok sayıda ve sık olarak kullanılmamaktadır. Kuzma konuşma sırasında heyecanlanır, fikrini tamamlamadan konudan konuya sıçrar, ve genelde tanımlarını özenle seçer. Mesela, Deniska hakkında 'Eto tsiniçnoye suşestvo!', Balaşkin'le tartışmasında Platon Karatayev hakkında 'Vot priznannıy tip etogo samogo naroda' der. Bu gibi ifadeleri onun dışında kimseden duyamıyoruz. Tihon İliç'in ondan farklı ifadeleri vardır. Tihon'un da konuşması etkileyici, seçtiği kelimeler anlamlı ve isabetlidir. Her ikisine yakın konular söz konusu olduğunda onların dili birbirine benzer. Mesela, Molodaya'nın evliliği konusundaki konuşmalarda her ikisinin aynı şekilde konuştuklarını izliyoruz. Fakat fikir ayrılığı olan konularda Kuzma'nın kapasitesinin geniş olduğunu fark ediyoruz. Yani Tihon'un onu aşan

⁵⁴⁷ Bonami, 1962, s. 90

konularda geriye çekilmesi veya konuyu saptırması bilgi yetersizliğine bağlıdır. Ama Tihon'un dilinin edebîlikten yoksun oluşu konular hakkında felsefî derinliğinin az oluşu kanısını uyandırmıyor. Kuzma'nın Molodaya ve Deniska evliliği fikrinden onu vazgeçirmeye çalıştığında söyledikleri derin anlamlı bir itiraftır. *'Unutma: Suyu ne kadar çalkalasan yine de sudur. Benim sözüm kendim için ebediyen mukaddestir. Bir halde ki demişimdir, - yapacağım. Günahlarım için mum dikmeyeceğim, bir hayır işi yapacağım. Hiç olmazsa bir keresinde de birine iyilik yapayım, birine el uzatayım, Tanrı bunu karşılıksız bırakmaz.'*⁵⁴⁸

Figürlerin dili hakkında görüşlerimizi en fazla diyalogları inceleyerek söyleyebiliriz. Diyaloglar, bazen iki kişi, bazense daha fazlası arasında izlenmektedir. Yazar bu repliklerde herkesin tutumu, konuya yaklaşımı ve kendine özgü kelimeler kullanmasına da yazar dikkat etmiştir. Meyhanedeki dükkanda müşterilerle Tihon veya karısı arasındaki diyaloglara dikkat edelim:

'- O-oh' Petrovna, ne votkan varmış be! Tam kafama vurdu, lânet olsun.

- *Ağzına şeker koy, azizim!*
- *Yoksa ona enfiye mi kattın?*
- *İşte aptala rastladık!'* Veya diğer bir konuşma örneği:
- *İliç! Bana bir dilim jambon tartar mısın?*
- *Jambonla ben, kardeşim, geçen yıl, Allah'ıma şükürler olsun, öylesine doymuştum, öylesine doyuruldum ki!*
- *Ne kadara?*

⁵⁴⁸ Bunin, 1988, s. 205

- Çok ucuza!
- Ağam! Sizde katranın iyisi var mı?
- Böyle katran, yavru, senin dedenin düğününde bile olmamıştır!⁵⁴⁹

Diyaloglara dikkat ettiğimizde konuşmalardan yol üzerindeki bu dükkâna uğrayan kişilerin arabacı, yük taşıyan ve genelde kültür düzeyinin çok aşağı seviyede olan insanlardan olduğunu görmekteyiz. Ve müşterilerin konuşma tarzını garipsemeyen satıcıların – Tihon ve karısının da - bu tarzı iyice benimsediği izlenmektedir. Nitekim Nastasya Petrovna'nın sonraki konuşmalarında da bu meyhane müşterileriyle alışık konuşma tarzını izliyoruz. Tihon İliç'in şarap ticareti hakkındaki diyaloguna bakalım:

- Bitiririz, bitiririz! Hem de nasıl!! Maliye bakanının kendisi bile ticarete atılmak istiyor!

Nastasya Petrovna inleyerek dedi:

- Of, görürüz, senin nasıl olacağını! Dilin başına bela olacak! Atacaklar seni karganın kemik götüremediği cehennem deresinin dibine!'

Nastasya Petrovna'nın kocasıyla konuşmasının az önce örnek gösterdiğimiz müşterilerle diyalogundaki konuşmasından hiç farkı olmadığını görmekteyiz. Romanda en ilginç diyaloglardan birisi de Tihon'un tren istasyonuna kadar gidip Deniska ile evlilik pazarlığı yaptığı yerdir. Bir hayli süren bu konuşmada her iki figürün replikleri içten ve samimî olmasa da kendilerini net anlatacak cümlelerle ifadesi

⁵⁴⁹ a.g.y., s. 99

sayılabilir. Her ikisi kurnazca davranmaktadır. Bu kurnazlıkları seçtikleri kelimelerde ve telâffuzlarında açığa çıkmaktadır.

‘ – Çalıştığın yerden kovdular mı?

- Kendim ayrıldım.
 - Aynı baban gibisin! - dedi, - O da her zaman senin gibidir:
Ensesinden vurup atarlar, ama o ‘kendim ayrıldım’ der.
 - Yalan diyorsam, iki gözüm çıksın.
 - Peki, peki... eve gittin mi?
 - İki hafta kaldım.
 - Baban yine işsiz midir?
 - Şimdi işsizdir.
 - Şimdi! Diye Tihon onu taklit etti. Seni köyün aptalı! Bir de inkılâpçı olacak! Kurtluk peşindesin, ama kuyruğun köpek kuyruğudur.
- Deniska kafasını kaldırmadan alaycı bir şekilde düşündü: ‘Belki sen kendin bile o türden olanlardansın.’⁵⁵⁰

Romandaki kaba konuşma, aşağılama, hakaret, küfür vs hepsi diyaloglarda daha fazla kullanılmaktadır. Deniska ile arasında geçen konuşmada Tihon konuya hemen geçemiyor. Bunun için çok garip açıklamalar yaparak Molodaya ile evlendiği takdirde onlara maddî yönden destek olacağını bildirmek ister. Fakat konunun aktarımı garip ve komiktir.

‘ - Bir de evlenmenin zamanı geldi.

⁵⁵⁰ a.g.y., s. 142

Deniska düşündü: 'İş-te!' yavaş yavaş tütün sarmaya başladı, kirpiklerini kaldırmadan sakince ve biraz da kederli cevap verdi:

- *Ne diyeyim? Naz yapmıyorum. Evlenmek iyi olur. Fahişelere gitmek daha kötüdür.*

Tihon İliç onun sözünü destekledi:

- *İşte konu da bu ya. Ama, kardeşim, akılla düşünüp evlenmek lazım. Çocukları paralı türetmek daha iyidir.*

Deniska kahkaha atarak güldü.

- *Ne sırtıyorsun?*
- *Peki, ama nasıl? Türetmek! Sanki türeyen tavuk ya da domuzdur!*
- *Onlar en az tavuklar ve domuzlar kadar yemek isterler.*
- *Peki kimle evleneyim?*
- *Nasıl kiminle? Kimi istersen onunla.*
- *Sen Molodaya'yı kastediyor olmayasın?*
- *Aptal! Molodaya'nın nesi kötü ki! Sakin, çalışkan bir karıdır...*

Deniska lafı uzatmak için kendisini aptal yerine koydu.

- *Onun gibi molodaya (genç) olan çoktur. Bilemiyorum siz hangisinden söz ediyorsunuz... Sizinle yaşayanı kastediyor olmayasınız? Dedi.*
- *Benim onunla yaşayıp yaşamamam senin aklının ereceği konu değil, domuz! Diye öyle hızlı ve etkileyici cevap verdi ki, Deniska itaatkârcasına mırıldandı.*
- *Bu benim için şereftir... Ama ben bunu öylesine söylemiştim... Lafın gelişi...*

- :
- *Artık boş konuşma. Adam ederim seni, anladın mı? Çeyiz veririm. Anladın mı?*⁵⁵¹

Diyaloglarda izlediğimiz diğer bir özellik replikler arasında konuşanların hal ve durumu, konuyla ilgili tutumu hakkında eklemelerin yapılmasıdır.

Kuzma'yla trendeki bir yolcu arasında geçen diyaloga dikkat edelim: ‘*Ziyaretten mi geliyorsunuz?*

- *Voronej'den...*
- *Orada toprak sahiplerini yakıyorlar mı?*
- *Yakıyorlar...*
- *Peki.*
- *Nasıl?*
- *Diyorum ki çok iyi!*⁵⁵²

Bu diyalogda Kuzma'nın yaşadığı bir sürü olay sonrası kendisinin ‘anarşik’ olarak adlandırdığı tavır izlenmektedir. Kuzma köydeki okulun faaliyetine sevinir, ama buradaki eğitim düzeyi hakkında bilgi edindiğinde tekrar umutsuzluğa kapılır. Öğretmenle tanışmak istediğinde ‘İsminiz nedir?’ sorusunun bile cevabını alamadan bir sürü saçma sapan konuşmalar duyar ve yerinde donakalır. ‘*Kuzma ilk kez okula geldiğinde ona sordu. - Senin adın ne? Asker gözlerini kıyarak düşündü: Nihayet usul usul cevap verdi:*

- *Adsız toklu da koyundur. Fakat ben size soruyorum: Adem isim mi, değil mi?’*

Kuzma yapı itibarıyla aptal olan bu öğretmenin hizmette kendisini iyice kayıp ettiğini bilir. Fakat Oskay öyle düşünmemektedir. O öğretmen hakkında şöyle der: ‘*Çocukları öyle alıstırmış ki – gönlünün istediği gibi. Askerdir. Çocukları*

⁵⁵¹ a.g.y., s. 142 - 143

fena dövüyor, ama her şeyi yoluna koymuş! Bir keresinde Tihon İliç’le okula gitmiştik, hepsi hep birlikte ayağa kalkıp nasıl bağırdılar: ‘Merhaba!’ tam bir asker gibi alışmışlar!’ Tabii, Oska’yı ve köylüleri bundan ötesi ilgilendirmemektedir.

Okul öğretmeninin adının Parmen olduğunu sonra Odnodvorka’nın Senka’sından öğrenir. Romanda eğitimin kalitesi hakkında anlatıcının bir cümle bile kullandığını görmüyoruz. Her şeyi açıklayan diyaloglardır.

‘ – Yarın için okul ödeviniz nedir? Ne yapılması tembihlendi?

Senka geriye kaldırdığı ayağını sağ eliyle tutarak nerdeyse seke seke dedi:

- *Problemler, şiirler.*
- *Ne tür problemler?*
- *Kazları saymak bir deste kaz uçuyordu...*
- *Evet, anladım, peki başka ne?*
- *Bir de fareleri...*
- *Onları da mı saymak?*
- *Evet. Altı fare gidiyordu, her birisi altı köpek taşıyordu. Şişman fare iki köpek taşıyordu. Toplamı ne kadar olur...*
- *Pek ala. Peki şiirler hangisidir?*
- *Senka ayağını bıraktı.*
- *Şiirler mi? – ‘O kimdir?’*
- *Ezberledin mi?*
- *Ezberledim...*

⁵⁵² a.g.y., s. 161

- *Söyle bakalım...*⁵⁵³

“Suhodol”da diyalogların azlığı göze çarpan ilk özelliktir. Burada hep anlatı şeklinde aktarım söz konusu olduğundan diyaloglar seyrek kullanılmıştır. Genelde Natalya ile genç Hruşçevler arasında izlenen diyaloglardan bazı örnekler gösterelim.

- *Sen öksüz müsün, Natalya?*
- *Öksüzüm. Tıpkı ağalarım gibi. Nineniz Anna Grigoryevna çok genç vefat etti. Babamla annem de ondan geri kalmadılar.*
- *Peki onlar neden erken öldüler?*
- *Ecelleri yetti, onun için de öldüler.*
- *Hayır, neden böyle erken/acele?*
- *Tanrı böyle istedi.’*
- *Peki sen neden evlenmedin?*
- *Sözlüm henüz büyümemiş.*
- *Şaka yapma, gerçekten?’* Veya diğer bir diyaloga göz atalım:
- *Natalya?*
- *Benim!*
- *Neden halen uyumadın?*
- *Mezarda doya sıya uyuyacağız.’*

Bu diyaloglarda Natalya’nın hazırcevaplığının yanı sıra olgunluğu, geçmişe özlemi izlenmektedir.

Prof. Dr. Gazenfer Kazımov ‘Komik-Bediî Araçlar’ adlı kitabında küfürler, beddualar ve hayırdualardan ‘en eski ‘yapıtlar’ diye bahseder.

⁵⁵³ a.g.y., 179

*'Hayırdualar, beddualar, küfür ifade eden kelimeler eski dilin leksik birimleridir, zarurî mefhumların ifadecileri olan işlek kelimeler kadar onlar da eski tarihe sahiptir.*⁵⁵⁴ Yazarın fikrine katılarak adı geçen kelime gruplarının konuşma dilinde bir katman oluşturduğunu biliyoruz. Bu türlü kelimeler yazılı edebiyatta çok olmasa da sözlü edebiyatta ve konuşma dilinde her ulusun millî çizgilerini kendinde göstermekle dilin kendisiyle gelişim içerisinde. Özellikle bedduaların ve küfürlerin bir yapıtta yer alması için zaruret şarttır. Aksi halde yapıtın edebî estetik değerine gölge düşmüş olur. Bunin yapıtın diline titizlikle yaklaşan bir sanatçıdır. Dilin güzelliği ve estetikliği onun sanat prensiplerinin başında gelmektedir. İncelediğimiz yapıtlarda, özellikle de “Köy” romanında beddua ve küfürlerin sayısının çokluğu dikkatleri çekmektedir. Fakat bu kelimeler yapıtın edebî değerine gölge düşürmemekte, figürlerin genel seviyesi, konuşma şekli hakkında tamlik sağlamaktadır. Buradaki figürlerin hepsi biri birine veya her hangi bir olaya sadece küfür ederek içlerini döküp rahatlayabilirler. Romandaki tüm figürlerin dilinde az veya çok sayıda küfür, beddua, hakaret, aşağılayıcı kelimeler kullanılmaktadır. Romanda diğerlerinden eğitim düzeyine göre farklı olan Kuzma'nın bile zaman zaman küfür ettiğini görmekteyiz. Yani, kısacası, “Köy” romanında küfür etmeyen figür yoktur. Figürü bir insan gibi her yönüyle tasvir etmek, onun toplumda konumunu belirlemek, günlük yaşamdaki bu veya diğer olaylara tepkisini oldukça doğal yansıtmak için Bunin'in bu türlü kelimelere yer verdiğini düşünmekteyiz. *'Of, görürüz senin nasıl olacağını! Dilin başına bela olacak! Atacaklar seni karganın kemik götüremediği cehennem deresinin dibine!'*, (s. 102), *'Aferin, iyi*

⁵⁵⁴ Gazenfer Kazımov, *Komik-Bedii Vasıtalar*, Bakü, 1983, s. 97

yapıyorlar, işte ağılatıyorlar analarını!’ (s. 110), ‘Karısının yüzünden, onu doğuran çürüsün...’ (s. 112), ‘Defol! Burada senin izin tozun bile kalmasın, murdarın teki murdar!’ (s. 129), ‘Ama kışın, azizim, yemek isteyeceksin – geleceksin, köpek oğlu, geleceksin, diz çökeceksin!’ (s.129), ‘Of, yerin göğün sahibi Allah!’ (s.130), ‘Baba değil o, ihtiyarlamış köpektir!’ (s.142), ‘Trene girip Allah’ım yardım et diyerek sokuluyorum oturakların birinin altına.’ (s.142), ‘Bu tür kancıklar az mı sürterler!’ (s. 143), ‘Sen aptalın tekisin, ilahi geç günahımdan!’ (s.150), ‘Eşek çene, ne gevezeleyip, duruyorsun?’ (s. 151), ‘Et kafalar, vahşiler, lanete gelesiler...’ (s.155), ‘Seni göreyim yıldırım çarpsın, kancığın biri kancık!’, (s. 163) ‘Seni göreyim İsa’nın dirildiği gün diken boğazına dursun’, (s. 163), ‘Oğlum! Canım benim! Seni İsa üzerine yemin veririm, yeter.’, (s. 164), ‘Salak! Ne sırtıyorsun?’ (s. 171), ‘şimdi gel de öp benim p...dan’ (s.172) vs.

Alegori-kelimelerin de çokluğu dikkatleri çekmektedir. Bunlar vulgar kelimeler grubuna değil, genelde metaforlar olduğundan retorik figürlerde metaforik alegoriler gibi ele alınacaktır. Bunlar bazen epitetlerle bir arada kullanılarak etkiyi daha da artırmaktadır. Mesele ağbaş tilki, koca kurt vs.

Bunun dönem yazarlarından farklı olarak yapıtlarına konu ettiği tüm sorunlara Rus edebiyatının klâsik tutumuyla yaklaştı. Her türlü modern akımlardan, gruplaşmalardan uzak bir sanat örneği sergileyerek sanatın gerektirdiği formülleri kullandı. Yapıtlarında gerçekçi bir tutum sergileyen yazar yeri geldiğinde sembollerden, romantik tasvirlerden, fantastik öğelerden de kaçınmadı. Fakat tüm bunlar onu sanatın değerini yüceltmek, insanlığa hizmet göstermek amacından yoksun bırakmadı.

Bu alt başlıkta Bunin'in yapıtlarındaki anlatım tekniği ve üslup özelliklerini incelemeye çalıştık. Yazarın yapıtlarından "Köy"de o anlatımın, "Suhodol"da ise her ikisini kullandığını görüyoruz. "Suhodol"da *Ben anlatımla* genelde anlatıcı konumunun farklı 'ben'lere dönüştüğünü görüyoruz. Anlatı Natalya ile genç Hruşçevler arasında değişmektedir. Anlatıcı figür Natalya'nın belleği çözülmüş durumdadır. O, sade bir anlatıcı konumunda olmayıp olayı yorumlar, yargılar ve değerlendirir. Yapıtlarında bu türe özgü olan tanrısal anlatımın egemen olduğunu söyleyebiliriz. Yazarın anlatım konumu, genelde kahramanların iç dünyası ve ruh durumlarıyla bağlantılı durumlarda içe bakış perspektifidir. Sunuş biçiminde "Köy"de esasen, tasvire ağırlık verilmişse, "Suhodol"da açıklama, yorumlama tarzı daha ağırlıklıdır. Anlatım tutumunun her iki yapıtta konu ve içeriğe uygun ve ağırlıklı olarak eleştirici, alaycı olduğu izlenmektedir. Bunin'in anlatım tekniğinden bahsederken kullandığı edebî tekniklere de değinmemiz gerektiği için ileri ve geri dönüş tekniği, bilinç akımı ve iç monolog, kutupluluk ve paralellik, montaj ve edebî alıntı tekniği gibi konulardan bahsettik ve bunların yapıtlarda nasıl kullanıldığını kısmî örneklerle açıklamaya çalıştık. ⁵⁵⁵Yazarın zengin bir edebî bilgisi, mensup olduğu edebiyatın geleneklerini ustaca kullanması, yazacağı konuyu, konuda işlediği mekân ve insanları çok iyi tanınması, bilmesi onun edebî teknikleri istediği şekilde kullanmasının temeli olarak nitelendirilebilir.

Sonuç

Bunin Rus edebiyatında Nobel ödülü alan ilk Rus yazarıdır. Buna rağmen Rusya'daki siyasî nedenlerden dolayı uzun yıllar onun sanatına bigane ve ilgisiz yaklaşmıştır. 1960'lardan sonra araştırılmaya ve incelenmeye başlanan Bunin'in sanatı, değindiği ebedî ve evrensel konularıyla günümüzde de güncelliğini kayıp etmemektedir.

1870 Rusya doğumlu İvan Bunin'in hayatı hem kişisel hem de toplumsal anlamda sıradan olmamıştır. İki dünya savaşı ile üç devrim vahşetini yaşayan sanatçı, sanat yaşamı boyunca her türlü siyasî konulardan uzak kalmış genel anlamda insanlık, özgürlük ve güzellik adına yazmıştır.

Bunin, Ekim 1917 Devrimi sonrası bir çok aydın gibi iltica ederek Fransa'ya yerleşmiştir. Bu sebeple yapıtlarında Rusya'ya olan hasret ve sevgi açıkça görülmektedir.

Bunin'in sanatı hakkında Rusya ve diğer ülkelerde yapılmış çok çeşitli çalışmalar vardır. Onu seven, sanatını gerçek anlamda yüceltenlerin yanı sıra, yerenler, siyasî bakışlarına göre suçlayanlar da vardır.

Bunin bir siyaset adamı, partili yazar olmadı. Yapıtlarında daha çok gerçek hayatı ve yaşamın güzelliklerini duyurmaya çalıştı.

Bunin'in yapıtlarında geniş yer alan konulardan birisi Rus insanıdır. Bu insanların arasında zarif, güzel, masum, sade duygularla yaşayanların yanı sıra

dönemin siyasî, tarihî ve ideolojik nedenlerinden dolayı yıpranan değerlerle yaşayanlar da var.

Bunin büyük acı içinde Rus insanının bu yönüne eğilir, onların nelerden ve niçin yoksun kaldıklarını günlük olayları temel alarak gösterir. Bu konuların en ağırlıklı işlendiği “Köy” ve “Suhodol” adlı romanları tez çalışmamızın konusunu oluşturmuştur.

Romanlarda köylülerin ve soyluların Rusyasındaki biri diğerinden olumsuz tesadüflerin zincir halini alması tasvir edilmekte, yaşamın gaddar ve trajik boyutları aracılığıyla Rus insanının kimliği sorgulanmaktadır. Yazar her iki romanda da köyü ve köy insanını merkeze alarak genelde Rusya’daki tarihî, ekonomik ve toplumsal oluşumları anlatmaya çalışmıştır.

Rus edebiyatında, Rus soylu ve köylüsü hakkında çok sayıda farklı türlerde yazılmış eserler vardır. Ancak Bunin, “Suhodol” romanında, Rus soylusu hakkındaki mitleri sarsarak Rusya’da, özellikle de köy çevrelerinde soylu tabakanın aslında tam anlamda soylu olmadığını gösterdi. “Suhodol”da soylularla toprak kölesi köylülerin kanlarının bile karıştığını okumaktayız. Nitekim Natalya çiftlikte, evde ve avluda toprak sahipleri soylularla köylüler arasındaki ilişkilerin sıradan ve aile üyeleri arasındakilere benzediğini söyler. Fakat konunun diğer boyutu da toprak ağalarının yemek masasına kırbaçlarıyla oturmasıdır.

Genel anlamda Rusya’nın sembolü gibi düşünülen “Köy” romanında da durum farklı değildir. Bunin burada Rusya’daki köy insanlarının galerisini yaratmıştır. Toprak sahiplerinden, mujiklerden, kadınlardan, çocuklardan, isyancılardan, dilencilerden, gezginlerden, kısaca herkesten bahsedilmektedir. Bunin Rus köylüsünün tembel, cahil, kaba ve gaddar olduğunu söylemek ister.

Rus köylüsünde aile, kadın, namus kavramları yıpranmıştır. Bu romanda evliliğe ‘fahişelere gitmekten daha iyi’ bir durum gibi bakılmakta, bazen ihtiyaçtan (Odnodvorka’nın kocası), bazen ise keyfi (Akim) kadın satılmaktadır. Rus köylüsü kokusundan atın bile içemediği suyu yıllardır kullanmaktadır. Çelişkili yönleriyle de olsa Rus köylüsü gerçek boyutlarıyla önümüze çıkmaktadır.

Bunin Rus insanını bulunduğu konumdan dolayı suçlamaktadır. Aslında onlar sadece yaşamın ağır yükü altında ezilen suçsuz insanlar değildirler. Yüzyıllarca süren Moğol istilası, Toprak köleliği baskısı altında yaşayan halkta irade, azim, özgürlük gibi kavramlar yok olmuştur. İnsanların hiç bir zaman hiç bir konuda fikir yürütme hakkının olmayışı onları düşünme yeteneğinden mahrum etmiştir. Bir ulusun ‘mankurtlaşmış’ tablosunu ilk olarak Bunin bu romanlarda gündeme getirmiştir diyebiliriz. Bu insanlar geçmişlerinden habersizler, onların mezar taşlarında bile isim yoktur, dinî inançları sarsılmış, aile bağları, ahlâk, namus, dürüstlük ve benzeri değerler silinmiştir.

Hem “Köy”, hem de “Suhodol” sembolik anlamda Rusya’dır. Toprak köleliği sonrası eski düzen, var olan tüm yazılı ve yazısız kurallarıyla çökmüş, gelecek ise belirsizdir. Bir sistem içerisinde yaşamaya alışmış toprak sahibi soylular tıpkı Rusya gibi belirsiz bir geleceğe hazır değildir. Yeni kuşağı oluşturan Deniska, Vanka Krasny gibiler ise hiç umut veren bir gelecek vadetmemektedirler.

Bunin’in her iki romanında da oldukça karamsar sahneler ve karamsar bir ruh hali hakimdir. Çünkü yaşadığı günden kimse memnun değildir, yarının ne olacağı ise belirsizdir. En önemlisi halkın yoksulluğu her geçen gün daha da ağırlaşan yaşam tarzı insanlardan bir çok değerleri alıp götürmüştür.

Gerek “Köy” ve gerekse “Suhodol” romanlarında Rusya’ya karşı derin bir sevginin olduğunu görmekteyiz. Ama Rus insanına olan menfi bakış da gözden kaçmamaktadır. Yazar, bir taraftan Rusya’yı sevdiğini söyler, diğer taraftan tüm katledilen, yok edilen aydınlar için bu ‘büyük’ ve ‘muhteşem’ halkı suçlar. Hatta Puşkin’in ölümü, Rıleyev’in kendini asması gibi benzeri olaylarda da halkın suçu olduğunu söyler.

Romanlarda kin, nefret, hınç ifade eden çok sayıda farklı nüansa sahip kelimenin kullanılması da bu duyguların bir göstergesidir.

Her iki romanda Bunin’in göstermek istediği gerçeği şöyle formüle edebiliriz:

- Geçmiş iç açıcı olmasa da alışılmış bir yaşantıdır.
Fakat şimdi o da yoktur.
- Gelecek için kimse hazır değildir.
- Şimdi belirsizlik hüküm sürmektedir.
- Geçmişe dönülemez ve gelecek kurulamaz.

Bu çıkmaz, Bunin’in bir çok yapıtında olduğu gibi Durnovka ile Suhodol halkının da trajik bir kaderidir. Bunin bu yapıtlarda yalnızca bu dönemin tarihi ve olaylarını değil, dönemin kendine özgü felsefesini de anlatmaya çalışmıştır.

Güçlüden korkmak, itaat edeni ezmek “Suhodol”daki yaşam felsefesidir. Burada aşk nefretin, manevî düşüşün ve ölümün karşısında güçsüzdür. Çünkü bu aşkı besleyen, koruyan hiçbir manevî gıda yoktur.

Bunin’in köylüleri güçsüz, itaatkâr ve kadercidirler. Bu mistik ve kaderci yaşam tarzının insanları her şeyin karşısında susmaktadırlar. Bu suskunluğun

ardında onların, yaşama acı ve korkunç olaylar katan kötü ve gaddar bir gücün varlığına olan inançları yatmaktadır.

Hruşçevler'in çöküşü romanda mantıklı ve tek çözüm yolu olarak gözükmektedir. Eski düzen, toprak köleliğinin feshiyle bitmişti. Yeni düzen ise onlara göre değildi. Onlar yönetmeyi beceremiyorlardı. Çünkü, her şeyi hazır bulmuşlardı. Bunin'in üzüntüyle gösterdiği gerçekler bunlardı.

Hacim itibariyle çok büyük olmayan bu romanlarda anlatıdaki yoğunluk, değinilen problemlerin çokluğunu işaret etmektedir.

Tezimizin konusu adı geçen romanlarda Rus köylüsünün durumu olsa da çalışmamız sırasında yeri geldikçe kurgulama tekniği açısından orijinal bulduğumuz hususlara da değindik. Bu sebeple romanların şahıs dünyası, mekânları ve anlatım teknikleri de incelendi. Yazarın romanlarını kurgularken yararlandığı şahıs dünyası, mekânlar ve anlatım tekniklerinin sebepleri üzerinde düşünerek tespitler yapmaya çalıştık.

Her iki romanda kalabalık bir şahıs kadrosu vardır. Soylular, toprak sahipleri ve köylülerden oluşan bu kadro romandaki ana problem niteliğindeki olayları yaşamaktadır. “Köy” romanında Tihon ve Kuzma Krasov kardeşler, “Suhodol”da ise Natalya yazar için gerçekleri iletme maksadıyla seçilmiş en isabetli araçtır. Her iki romanda hem erkek, hem de kadın figürlerin ruhsal ve fiziksel çirkin çizgilerinin daha ağırlıklı tasvir edildiği görülmüştür. Her iki yapıtta önemli bir yer tutan şuuraltı olgular, bilinç akımıyla anlatım, serbest çağrışımlar, rüyalar ve hatıralardır. Yazarın bunlarla ilgilenişi figürleri ne kadar gerçeğe uygun yaratmaya çalıştığının da bir göstergesidir.

Hayatın gerçeklikleri her ne kadar sert bir dille anlatılsa da Bunin insanların ruhunu göz ardı etmemiştir. Bu durum yapıtlarda bir tümlük, bir dolgunluk yaratarak, onların sanat değerini de yüceltmektedir. Her durumun, olayın, konuşmanın arkasında bir insanın algılayışı, etkilenişi, duyguları ve hisleri durmaktadır. Bunların güzel ve yüce olması önemli değildir. Bunin'in figürlerinin pek azında zengin bir şuuraltının var olduğunu izlemekteyiz. Fakat az olmasına rağmen büyük, hatta küresel düşüncelere sahip olan bu figürler yapıtlara bir 'entelektüellik' katmaktadır. İlginç hatıralar, rüyalar, hayâl ettikleri dünyalar figürlerin pek azında izlenmektedir veya geriye kalanlarda hiç izlenmemektedir.

Üslûp özelliklerini araştırırken Bunin'in usta bir anlatıcı, büyük bir yazı yeteneği ve zengin kelime hazinesine sahip bir sanatçı olduğunun bir daha tanığı olduk. Dönemin en iyi üslûpçusu gibi tanınan bir yazar olarak Bunin'in anlatı tarzı, anlattığı konuyu gölgede bırakacak kadar sanat değeri taşımaktadır. Romanlardan "Köy"ün üslûbunda günlük konuşma ağırlıkta olsa da, figürlerin dilinde kaba, aşağı üslûp düzeyine ait kelimelerin çokluğu izlense de yüksek bir sanat performansı sergilenmiştir. "Suhodol" anıların, geçmişe olan özlemin bir türküsüdür. Bu anlamda "Köy"e bakarak daha duygu yüklü ve şiirsel bir anlatım tarzı ağırlıktadır. Her iki romanda figürlerin portre tasvirleri, doğa tasvirleri yazarın sanatının natüralist boyutlarını ortaya koymaktadır. Diyaloglar her iki romanın anlatı dokusunda canlılık ve kıvraklık yaratmaktadır.

Turgenev, onun arkasından L.Tolstoy Rus edebiyatında kendine özgü bir Rus ağalığı destanını yazdılar. Soyluların yaşamı, uğraşı ve merakı doğrultusunda

Tolstoy, Turgenev gibi seleflerinin yazdıklarını Bunin'in yapıtlarında bir başka boyutta izlemekteyiz. Bunin sukûta doğru giden bu topluluğun son günlerinin sanki 'vakayiname'sini yazıyordu. O, yeni siyasî ortamın ve toplumsal ilişkilerin hakem olduğu iki asrın kavşağını tüm çıplaklığıyla gözler önüne seriyor. Yazar, incelediğimiz romanlarda geçmişleri idealize etmez, âni ve hızlı tırmanışa geçişte bir ulusun faciasından bahseder. Bu facia her iki romanda özellikle vurgulanan Rus insanının tarih boyunca ezilmişliği, pesimizmi ve aşırı kaderciliğidir.

Bunin Rus yazarları içerisinde bu anlamda en cesaretli sanatçı sayılabilir. Kimse onun kadar Rus insanının kimliğini, kişiliğini, uğraşını, neleri hak edip, nelere lâyık olduğunu böyle yalın ve dolu dolu tasvir etmemiştir.

Резюме

Творчество Ивана Алексеевича Бунина (1870-1953) достаточно широко исследовано за рубежом и в России, хотя в родной стране к Нобелевскому лауреату долго относились с политической близорукостью и культурной предвзятостью, что было обосновано его добровольной эмиграцией и резко отрицательным отношением к коммунистической идее, осмеянной и развенчанной им в знаменитых "Окаянных днях".

Рожденный в древней дворянской семье, он не мог мыслить иначе и воспринимал приход большевиков к власти как необратимую катастрофу, которая уничтожит в русской жизни все ценное и лучшее, как "кровавое безумие". Гений оказался еще и пророком, хотя социальные проблемы всегда занимали его меньше нравственных.

Бунин считал, что цель искусства - поведать миру о метаниях и муках душевных. В "Снах Чанга", рассказе о человеческой жизни, увиденной глазами собаки, он записал свое творческое кредо: *"Не все ли равно про кого говорить? Заслуживает того каждый из живших на земле"*. Писатель никогда не сомневался, что любой человек интересен тем, что он собой представляет, а не тем к какому общественному слою принадлежит и какую религию исповедует.

Можно с уверенностью сказать, что бунинское наследие постоянно представляет для исследователя новые темы и проблемы, и поэтому наш интерес к его творчеству не случаен и актуален, тем более, что данное докторское сочинение является первой попыткой в турецкой науке проанализировать деревенскую тему в произведениях великого писателя, который большую часть своей жизни провел за пределами родины, но всегда писал и думал о ней со "странною любовью", присущей многим русским авторам, таким как, например, Пушкин, Лермонтов, Гоголь, Фет, Достоевский, Блок и другим.

Следует отметить, что Бунин, по своему художественному мировоззрению, навсегда остался в дворянском прошлом России, которое однако никогда не идеализировал. К своему родному сословию он относился скептически и не раз показывал его ограниченность и жестокость, как, например, в "Суходоле", но Бунин-дворянин искренне страдает от того, что этот класс постепенно гибнет.

Иван Алексеевич никогда не считал народное мнение и народные образы мерилom нравственности. Вслед за Чеховым и Тургеневым, он никогда не идеализировал русский народ, находя в нем и светлые, и мрачные типы. В "Деревне" о "народе", если такое понятие вообще существует, рассуждает не интеллигенция, а люди, вышедшие из крестьян, и мораль этой повести страшна: жизнь, которая сводится лишь к борьбе за выживание и лишена нравственного смысла, недостойна человека.

Изучая творчество Бунина, мы пришли к выводу, что он воспринимает мир как непроходимое болото, куда затягивает человека всегда трагическая судьба, поэтому любое его произведение насквозь пронизано печалью.

Анализируя деревенский уклад русской жизни в романах "Деревня" и "Суходол", мы построили нашу диссертацию по следующему плану:

Во Введении поставлены цели и задачи исследования и оговорена структура работы.

Глава 1 посвящена освещению творческого пути писателя. Она делится на три параграфа.

В первом дается описание основных жизненных и творческих вех мастера. Во втором параграфе мы определили место Бунина в мировой и русской литературе, а в третьем - представили оценку его художественного наследия зарубежными и русскими критиками.

В Главе 2, непосредственно касающейся анализируемых нами произведений, 5 параграфов.

Первый открывает нам историю создания "Деревни" и "Суходола" и их тематику. Второй параграф относится к проблематике произведений, их социальному, нравственному, экономическому и историческому аспектам. Третий посвящен основным типам и характерам, четвертый исследует композиционные и структурные особенности "Деревни" и "Суходола", а пятый посвящен анализу художественных и стилистических особенностей произведений Бунина.

Работу завершает Заключение, в котором подводятся итоги исследования.

К докторскому сочинению прилагается Библиография, состоящая из 63 наименования.

В Приложении имеются:

а/ список статей о И.А.Бунине /102 наименования/,

б/ список кандидатских и докторских диссертаций о

И.А.Бунине / 17 наименований/,

в/ текст литературного завещания И.А.Бунина,

г/ текст речи И.А.Бунина при получении Нобелевской премии.

SUMMARY

Ivan Bunin's (1870-1953) creative inheritance has been profoundly analyzed both in the West and in his motherland. Though at home a Noble Prize winner has been interpreted with a certain political short-sightedness and cultural prejudice, which has been surely based on his voluntary emigration and hard opposition to the communist idea, having has been ridiculed and exposed in his world famous "Damned Days".

Being born to an ancient gentry family, he could not think in any other way but this and considered bolshevicks' seizure of power as an irreversible disaster, which would crush all precious and fundamentally important in Russians' life, and called it a "bloody madness". Russian genius in fact had proved himself a prophet, though he had never been interested in politics as much as in morals.

According to Bunin the art's aim is to tell the world about human soul's tortures, anguish and sufferings. In "Tchang's Dreams" he formulated his artistic credo: *"Does it matter about whom we are writing? Every living soul deserves it"*. The writer had never doubted that every human being was interesting as an art's object only because of his/her inner self, and not because of a personal social status or religious belonging.

We can definitely say that Bunin's writings has never seized to interest his scholars, as there are still many topics and themes which has not been studied before. Therefore our own decision to investigate his novels is not accidental but

profoundly verified, as our thesis is the first attempt in Turkish literature to analyze the topic of village life in Bunin's novels.

Having spent almost all his life abroad, Bunin had always written and thought about his motherland with "a love so strange", which had been common for many Russian writers, such as Pushkin, Lermontov, Gogol, Fet, Dostoevsky, Blok, etc.

It should be mentioned that according to his artistic outlook Bunin had remained in the past, belonging to the Russian gentry, which he had never idealized. He had treated his own class with scepticism and had many times shown its narrow-mindedness and cruelty, as in "Suhodol", but being a nobleman he had always been suffering because of the gradual death of the Russian gentry.

Ivan Bunin had never considered common people's opinion or common people's characters as moral criterion. Along with Chekov and Turgenev he had never idealized the Russian common people, finding in them both bright and dreary types. In his novel "The Village" those, born farmers, and not intelligentsia describe "common Russian people", if such a notion has really existed. And the moral, drawn from this story, is terrible: the life for pure physical existence only and devoid of moral sense unworthy of a human being.

Studying Bunin's writings, we have come to a conclusion that he treats the world as a swampy marshland into which a human being is being sucked by his tragic fate. Due to this all his stories are pierced with sorrow.

Analyzing Russian village life style in his novels "The Village" and "Suhodol", we have constructed our thesis according to the following plan.

All scientific aims are specified and the thesis composition is discussed in the Preface.

Chapter 1 is devoted to Bunin's creative life and is divided into three paragraphs.

In the first we give the description of major life and creative data of the Russian writer. The second deals with the determination of Bunin's place in world and Russian literature. The opinions of foreign and Russian critics on Bunin's writings are represented in the third paragraph.

In Chapter 2, concerning the novels, being analyzed, there are five paragraphs.

The first reveals us the history of "The Village" and "Suhodol" creation and their plots. The second tells about their problematical, social, moral, economic and historical character. The third is devoted to major types and characters of the stories, the composition and structural peculiarities of "The Village" and "Suhodol" are tackled in the forth. The fifth tells about stylistic features of Bunin's writings.

The thesis ends with the Conclusion in which all scientific results are summed up.

The Bibliography, consisting of 65 titles, is presented after the Conclusion.

Appendix contains:

- a/ the list of articles about Bunin / 102 titles/,
- b/ the list of Ph.D. thesis on Bunin /17 titles /,
- c/ the text of Bunin's literary last will,
- d/ the text of Bunin's speech at Noble Prize Award Celebration.

Kaynakça

1. Afanasyev V.A., **Hudojestvennaya proza İ.Bunina**, Moskova, 1966.
2. Afanasyev V.A., **İ.A.Bunin. Oçerk tvorçestva, 'Prosveşeniye'**, Moskova, 1966.
3. Andaç Feridun, **Edebiyatımızın Yol Haritası**, Can Yayınları, 2000
4. Aytaç Gürsel, **Genel Edebiyat Bilimi**, Papirüs, 1999
5. **Dictionary of Russian Literature**. By William E. Harkins. Columbia University. N. Y., 1959, Paterson
6. Gürsel Aytaç, **Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi**, Gündoğan, Ankara, 1997
7. Gürsel Aytaç, **Çağdaş Türk Romanları Üzerine İncelemeler**, Gündoğan, 1990
8. Belinskiy V.G., **Stata'yi o russkoy literature**, Lenizdat, 1987
9. Beloçkaya G.V., **Literatura, Otvetı na voprosı**, Moskva, 2000
10. Boboreko İ.A., **Materialı dlya biyografii (s 1870 po 1917)**, 'Hudojestvennaya literatura', Moskova, 1967.
11. Bonami T.M., **Hudojestvennaya proza İ.Bunina(1887-1904)**, Vladimirscoe knijnoe izdatel'stvo, 1962.
12. Borrás F.M., *A Common Theme in Tolstoy, Andreiev and Bunin*. "The Slavonic and East European Review", No.32, 78. L., 1953
13. Bunin İ.A., **Sobraniye soçineniy v četireh tomah**, Moskova, 'Pravda', 1988.
14. Bunin İ.A., **İzbranniye proizvedeniya**, Moskova, 'Panorama', 1991.

15. **Buninskiy sbornik** (Materialı nauchnoy konferentsii, posvyashennoy stoletiyu so dnya rojdeniya İ.A.Bunina), Kurskiy Pedagogicheskiy Institut, Orlovskiy Gosudarstvenniy Pedagogicheskiy Institut, Oryol, 1974
16. Burlakov N. Pelisov G. i dr. **Russkaya literatura XX veka**, Moskva, 1961
17. Geydeko V.A., **Problematika i poetika rasskazov A.P.Çehova i İ.A.Bunina**.(Sravnitel'nyy analiz), Moskova, 1973
18. **İmla Kılavuzu**, Türk Dil Kurumu, Ankara, 2000
19. **İstoriya russkoy literaturı. Serebryanniy vek**, Moskva, 1995
20. **İstoriya russkoy literaturı v četireh tomah**, Leningrad, Nauka, 1980
21. **İvan Bunin i literaturniy proçess naçala XX veka (do 1917 goda)**, Meivuzovskiy sbornik nauchnih trudov, Leningrad, 1985
22. Kazımov Gazenfer, **Komik-bedii vasıtalar**, Bakü, Yazıcı, 1983
23. Kazımov Gazenfer, **Bedii Edebiyatta Komizm Usülleri**, Bakü, Maarif, 1987
24. Kovalev V.P., *Buninskie 'risunki perom'*, Russkaya reç', 1971, No 3,
25. Krasnoyanskiy V.V., **Povestvovatel'naya reç' v rasskazah İ. Bunina 1915-16 gg.**, İzdatel'stvo Moskovskogo Universiteta, 1973.
26. Krutikov L.V., *Proçitan li Bunin?*, AN SSSR Institut russkoy literaturı (Puşkinskiy dom), Russkaya Literatura, 1968, No 4
27. Kuçerkovskiy N.M., **Estetiçeskaya konçepçiya jizni v proze İ.A.Bunina (1887-1917)**, Moskova, 1973
28. Kuçerkovskiy N.M., **İ. Buninn i ego proza (1887-1917)**, Tula, Priokskoe knijnoe izdatel'stvo, 1980
29. Kudret Cevdet, **Türk Edebiyatında Hikaye ve Roman**, İstanbul, 1990

30. Lavrov Valentin, **Holodnaya osen', İvan Bunin v emigratsii(1920-1953)**, Roman-hronika, Moskova, 'Molodaya gvardiya' ,1989.
31. Linkov V.Ya., **Mir i Çelovek v tvorçestve L.Tolstogo i İ.A. Bunina**, İzdatel'stvo Moskovskogo Universiteta, 1989
32. **Literaturnoe nasledstvo**, tom 84 v dvuh knigah, İvan Bunin. Kniga pervaya i vtoraya. 'Nauka', Moskova,1973.
33. **Literaturniy entsiklopedičeskiy slovar'**, Moskva, Sovetskaya entsiklopediya, 1987
34. Mihaylov O.N., **İvan Alekseeviç Bunin. Oçerk tvorçestva**, 'Nauka', Moskova, 1967.
35. Mihaylov O.N., **İvan Alekseeviç Bunin Jizn' i tvorçestvo**, Tula, Priokskoe knijnoe izdatel'stvo, 1987.
36. Nefedov V.V., **Bunin-poet**, Minsk, 1973.
37. Nikulin Lev, **Çehov, Bunin, Kuprin. Literaturniye portreti**, Moskva, 1960
38. Ojegov S.İ. i Şvedova N.Yu., **Tolkoviy slovar' russkogo yazıka**, Moskova, 1999
39. Özbalcı Mustafa, **Mehmet Rauf'un Romanlarında Şahıslar Kadrosu**, M.E.B. 1997
40. Rogover Ye.S., **Russkaya Literatura XX veka: V pomoşç' vıpuskniku şkolı i abiturientu**. Peritet, 1999
41. **Russkaya literatura XX veka**, Hrestomatiya, Sostavitel' N.A. Trifonov, Moskva, Prosveşçeniye, 1971
42. **Russkaya literatura VV veka**, Sofiya, 1994

43. **Russkaya literatura naçala XX veka**, pod obşçey red. N.Ye. Krutikovoy, Kiyev, 1970
44. **Russkiye pisateli, Bibliografiçeskiy slovar'**, Pod redaktsiey P.A.Nikolaeva, Moskova, Prosveşeniye, 1990
45. **Russkiye pisateli. XX vek. Biyografii: Bol'soy uçebnyy spravoçnik dlya şkol'nikov i postupayuşçih v vuzi** /Avtorı: V.V.Agenosov, P.V. Basinskiy, L.V. Yerşova i dr. Moskva, Drofa, 2000
46. **Russkiye pisateli – laureatı nobelevskoy premii. İvan Bunin**, Moskva, Molodaya gvardiya, 1991
47. Sadıkova N.A., **Proza İ.A.Bunina. Uçebno-metodiçeskoe posobie po literatiure dlya studentov filologov (Materialı k speçseminaru)**, Duşanbe, 1975
48. Simonov K., **Sobraniye soçineniy**, Moskva, 1970
49. Slonim M., **Modern Russian Literature. From Chekhov to the Present**. N. Y., 1953
50. Smirnova Lyudmila Alekseevna, **İvan Alekseeviç Bunin Jizn' i tvorçestvo**, Moskova, Prosveşeniye, 1991
51. Spivak R.S., *Bunin i ego zarubejnye istolkovateli. Russkaya literatura v oçenke sovremennoy zarubejnoj kritike (protiv revizionizma i burjuaznih konçepçiy)*, İzdatel'stvo Moskovskogo Universiteta, (pod redakçiey prof. V.İ.Kuleşova), 1973
52. Tekin Mehmet, **Roman Sanatı (Romanın unsurları)**, Ötüken, 2001
53. Tolstoy L.N., **Sbornik statey o tvorçestve**, İzdatel'stvo Moskovskogo universiteta, 1959

54. Tosun Necip, **Hayat ve Öykü**, Hece, 1999
55. Trubina L.A., **Russkaya literatura XX veka**, Moskova, 1999
56. Vantenkov İ.P., **Bunin-povestvovatel'. (rasskazı 1890-1916 gg.)**, İzdatel'stvo BGU im. Lenina, Minsk, 1974.
57. Vasil'eva L.A., **Liriçeskoye i epiçeskoe v tvorçestve İ.A.Bunina** (Sootnaşenie i vzaimodeystvie), İzdatel'stvo Moskovskogo Universiteta, 1979
58. Vengerov S.A., **Russkaya literatura XX veka**, Moskva, 1980
59. Volkov A., **Proza İvana Bunina**, Moskovskiy Raboçiy, 1969.
60. **Voprosı yazıka sovremennoy russkoy literaturı**, Moskva, 1971
61. **Yazın Kuramı**, Derleyen, Fransızca'ya Çeviren ve Sunan Tzvetan Todorov, Fransızca'dan çevirenler: Mehmet Rifat-Sema Rifat, YKY, İstanbul, 1995
62. Zabelin P.V., **Hudojestvenniy stil' v proze İ.A.Bunina o derevne**, Tomsk, 1966
63. Wellek R. – Warren A., **Edebiyat Biliminin Temelleri**, Çeviren Prof.Dr. Ahmet Edip Uysal, KTB Yayınları

EK 1.

Bunin Hakkında Yazılan Makalelerin Yıllarına Göre Bibliyografik

Listesi:

1955

1. Baboreko A., 'Vıdayuşıysya russkiy pisatel'' Orlovskaya pravda', 1955, 22 fevralya.

1956

2. Antonov V.İ. 'İ.A.Bunin vo Frantsii v godı voynı', 'İnostrannaya literatura', 1956, No 9
3. Baboreko A., 'Yunoşeskiy roman İ.A.Bunina', 'Literaturniy Smolensk' 1956, No 15
4. Kastorskiy S., 'Gor'kiy i Bunin. İz istorii ideyno-tvorçeskih vzaimootnoşeniy', 'Zvezda', 1956, No 3
5. Minokin M., 'Perepiska İ.A.Bunina', 'Orlovskaya pravda', 1956, 7 dekabrya
6. Nikitin N., 'Rasskazı Bunina', 'Neva', 1956, No 1

1957

7. Baboreko A., 'Bunin o Nikitine', 'Pod'em', 1957, No 1
8. Mihaylov O., 'proza Bunina', 'Voprosı literaturı', 1957, No 5

1958

9. Baboreko A., 'Noviye izdaniye soçineniy İ. Bunina', 'Voprosı literaturı', 1958, No 2
10. Bonami T.M., 'İ.Bunin i A.Çehov', 'Uçeniye zapiski Vladimirskego pedinstituta, vip., 4, 1958

11. Gol'din S.'K voprosu o literaturnih svyazah Í.A.Bunina s A.P.Çehovim i A.M.Gor'kim', Orehovo-Zuyevskiy pedinstitut., Uçenıye zapiski, t.9, kafedra literaturı, vip., 3, M., 1958
12. Gruzdev Íl'ya, 'Zametki o proze Ívana Bunina', 'Literaturnaya gazeta', 1958, 31 iyulya
13. Kalmıkov Yu.M., 'Poetiçeskoye masterstvo Í.A.Bunina', 'Nauçnyy yejegodnik za 1955 god' Filologiçeskiy fakul'tet, Saratov, 1958
14. Krutikova L.V., 'O sobranii soçineniy Í.A.Bunina', 'Russkaya literatura', 1958, No 2

1959

15. Frolov V., 'Sovremennost' – velikoye dostoinstvo hudojnika.', 'Oktyabr'', 1959, No 10
16. Mihaylov O., 'Bunin i Tolstoy. Lev Nikolayeviç Tolstoy.', Sb. Statey o tvorçestve. İzd-vo Moskovskogo universiteta, 1959
17. Krutikova L.V., İz tvorçeskoy istorii 'Derevni' Í. Bunina', 'Russkaya literatura', 1959, No 1
18. Koşut S., Krest'yanskaya tematika v ranney proze Í.Bunina', Trudi Tbilisskogo universiteta, tom 38, Seriya filologiçeskih nauk, vip., 2, 1959
19. Baboreko A., 'Yunoşeskiy roman Í.A.Bunina', 'Literaturniy Smolensk', 1959, No 15

1960

20. Baboreko A., 'Tipı i prototipı (neizvestniye materiyalı o Í. Bunine)', Voprosı literaturı', 1960, No 6

21. Krutikova L. V., ‘‘derevnaya’ İ. Bunina’, Uçeniye zapiski Leningradskogo universiteta, No 295, vip., 58, 1960

22. Minokin M., ‘Stihotvoreniye Bunina o Saltıkove-Şçedrine’, ‘Russkaya literatura’, 1960, No 3

23. Nelidov S., ‘Nezakonçennaya rukopis’ İ.A.Bunina ob A.P.Çehove’ Orehovo-Zuyevskiy pedinstitut., Trudi kafedri russkogo yazıka, M., 1960

24. Ryurikov Yu., ‘bez ustraşayuşçego tona’, ‘Voprosı literaturi’, 1960, No 2

1961

25. Krutikova L.V., ‘‘Na kray sveta’ – perviy sbornik İ. Bunina’, Vestnik LGU, 1961, No 20, vip., 4

26. Meşçerskiy A., Neizvestniye pis’ma İ.Bunina’, ‘Russkaya literatura’, 1961, No 4

1962

27. Açatova A.A., ‘Detal’ v povesti İ.Bunina ‘Derevnaya’, V knige: Voprosı tvorçeskogo metoda v literature i fol’klöre’, Tomsk, 1962

1963

28. Açatova A.A., ‘Peyzaj v dorevolyuetsionnih rasskazah İ.Bunina’ Uçeniye zapiski Tomskogo gosuniversiteta. Voprosı metoda i stilya, No 45, Tomsk, 1963

29. Volinskaya N., ‘Russkaya derevnaya v proze İ.A.Bunina 10-h godov’, Uçeniye zapiski gosudarstvennogo pedinstituta, vip., 6, Kurgan, 1963

30. Gazer İ.A., 'A.P.Çehov i İ.A.Bunin', V knige: Literaturniy muzey A.P.Çehova', Taganrog.Sb.statey i materialov. Vıp., 3, Rostov –na-Donu, 1963
31. Nikol'skaya L., 'Derevnya v izobraženii Bunina', Trudi Samarkandskogo universiteta. Novaya seriya, vıp., No 123, çast' 2, Samarkand, 1963
32. El'yaşeviç A., 'o liriçeskoy proze', V knige: Geroyi istinnıye i mnimıye, 'Sovetskiy pisatel'', M.-L., 1963

1964

33. Afanasyev V., 'ramniye proizvedeniya İ.A.Bunina', 'Don', 1964, No 5
34. Afanasyev V., 'Ot 'Derevni' k 'Gospodinu iz San-Françisko'(Proza İ.A.Bunina 1910-14 gg.), Uçeniye zapiski (Tomskiy universitet), 1964, No 48
35. Açatova A.A., 'Rabota İ.A.Bunina pod rasskazom 'Gospodin iz San-Françisko'(po materialam rukopisey), Uçeniye zapiski (Tomskiy universitet), 1964, No 48
36. Baboreko A., 'Znakomstvo İ. Bunina s Rahmaninovım(Po arhivnım materialam), 'Voprosı literaturı', 1964, No 5
37. Zabelin P.V., 'Syujet i stil' v pervıh rasskazah İ.A.Bunina', Trudi İrkutskogo gosuniversiteta, t., 33, vıp., 4, İrkutsk, 1964
38. Kostelyants B.O., 'İvan Bunin – poet', 'Voprosı literaturı', 1964 No 5
39. Koşut S., 'Antikapitalistiçeskiye motivi v tvorçestve İ. Bunina('Brat'ya','Gospodin iz San-Fransçisko'), Trudi Tbilisskogo universiteta, t., 98, 1964

40. Ninov A., 'İ. Bunin v 'Znanii', 'Russkaya literatura', 1964, No 1
41. Ninov A., 'Na rubeje veka. Gor'kiy i Bunin(1899-1902), 'Voprosi literaturi', 1964, No 2
42. Timohina N., V., 'Ranniye rasskazi İ.A.Bunina v 'Russkom bogatstve' 90-h gg. XIX v.', Uçeniye zapiski MGPI im. V.İ. Lenina, No 213, M., 1964

1965

43. Afanasyev V.İ., 'İ.A.Bunin v rabote nad rassakom 'Gospodin iz San-Francisko', İzvestiya AN SSSR. Seriya literaturi i yazıka, t., 24, vip., 1, 1965
44. Açıatova A.A., 'İz tvorçeskoy laboratorii İ.A.Bunina (k istorii raboti nad rukopis'nım variantom rasskaza 'Gospodin iz San-Francisko'), Uçeniye zapiski (Tomskiy universitet), No 56, 1965
45. Baboreko A., 'Neopublikovanniye pis'ma Romena Rollana (o tvorçestve İ.Bunina), 'Voprosi literaturi', 1965, No 6
46. Baboreko A., 'Posledniye godı jizni İ.A.Bunina', 'Voprosi literaturi', 1965, No 3
47. Gazer İ.S., 'O nekotoryh osobennostyah povesti İ.A.Bunina 'Derevnya', Vestnik L'vovskogo universiteta, Seriya filologičeskih nauk, No 3, 1965
48. İof'yev M., ' Pozdnyaya novella İ.Bunina', V knige: 'Profili iskusstva', M., 'İskusstvo', 1965
49. Usenko L., 'Yeşçe o Bunine', 'Don', 1965, No 12

1966

50. Velikanova R.F., 'poetiçeskiy yazık İ.A.Bunina', Uçeniye zapiski (Kabardino-Balkarskiy universitet), vip., 32, 1966
51. Volinskaya N.İ., 'K probleme geroya v romane İ.Bunina 'Jizn' Arsen'eva', Nauçniye dokladı Vıssey şkolı. 'Filologiçeskiye nauki', 1966, No 1
52. Jirmunskiy V., 'O ritmiçeskoy proze', 'Russkaya literatura', 1966, No 4
53. Kotlyar A.V., 'Jin' i tvorçestvo İ. Bunina posle Velikoy Oktyabrskoy revolyuçii(1917-1953)', Uçeniye zapiski (Kabardino-Balkarskiy universitet), vip., 32, 1966
54. Krutikova L., 'Suhodol' – povest', poema Bunina', 'Russkaya literatura', 1966, No 2
55. Kuçerkovskiy N.M., 'Brat'ya Buninı (Naçalo literaturnoy deyatel'nosti İ.A.Bunina), V knige: İz istorii russkoy literaturı XIX v., Kaluga, 1966
56. Kuçerkovskiy N.M., 'Mundir' tolstovstva (Molodoy Bunin i tolstovstvo), V sb.: İz istorii russkoy literaturı XX v., Kaluga, 1966
57. Mihaylov O., 'Derevnya' İ.Bunina i Gor'kiy', V knige: 'Gor'kovskiye çteniya', 'Nauka', 1966
58. Ninov A.'M.Gor'kiy i İ.Bunin na Kapri', 'Gor'kovskiye çteniya', 'Nauka', 1966
59. Simonov K., 'Ob İvane Alekseyeviçe Bunine', 'Literaturnaya Rossiya', 22 iyunya, 1966
60. Surpin M.L., 'Vozrojdeniye realizma (Gor'kiy i Bunin. Rasskazı o narode 1910-h godov), V sb.: 'Problemi russkoy literaturı', Yaroslavl', 1966

1967

61. Afanasyev V., 'Ot anekdota k satiriçeskomu rasskazu (iz tvorçeskoj laboratorii İ.A.Bunina)', 'Russkaya literatura', 1967, No 2
62. Saparov K., 'Rasskazu Bunina', 'Literaturnaya Armeniya', 1967, No 5
63. Spivak R., 'Jivaya jizn' İ. Bunina i L.Tolstogo (Nekotoriye stranitsı estetiki İ.Bunina v svete traditsiy L.Tolstogo), Uçeniye zapiski Permskogo universiteta, No 155, 1967

1968

64. Afanasyev V., 'İ.A.Buninn i russkoye dekadentstvo 90-h godov (v poryadke postanovki voprosa)', 'Russkaya literatura', 1968, No 3
65. Velikanova R.F., 'İzobrajeniye poreformennoy derevni v rasskazah İ.A.Bunina 90-h godov.', Uçeniye zapiski (Kabardino-Balkarskiy universitet), vip., 27, 1968
66. Vigotskiy A., 'Legkoye dihaniye', V knige: Psihologiya iskusstva, İzd-vo 'İskusstvo', M., 1968
67. Krutikova L.V., 'Proçitan li Bunin?' AN SSSR İstitut russkoy literaturı (Puşkinskiy dom) Russkaya Literatura 1968 No 4
68. Krutikova L., 'Krest'yanskiye rasskazu İ.A.Bunina 1911-13 gg., Uçeniye zapiski Leningradskogo universiteta. Seriya filologiçeskih nauk, 1968, vip., 72
69. Muratova K.D., 'K sporam o russkom haraktere v kanun proletarskoy revolyutsii', 'Russkaya literatura', 1968, No 3
70. Spivak R., 'Yazık prozı İ.A.Bunina i traditsii L.N.Tolstogo', Nauçniye doklady Vısşey şkolı. Seriya 'Filologiçeskiye nauki', 1968, No 3

71. Usenko L., 'Sobraniye sochineniy Bunina: otbor, kommentarii.',
'Literaturnaya gazeta', 1968, No 23, 5 iyunya

72. Çukovskiy K., 'Ranniy Bunin', 'Voprosi literaturı', 1968, No 5

1969

73. Doros̆ Ye. 'İz zapisnoy knijki', 'Voprosi literaturı', 1969, No 1

74. Kuçerkovskiy N., ' 'Derevnya' İ.A.Bunina v kritike 1910-h godov i
esteticheskaya kontsepsiya jizni v yego proze', V sb.: Stranitsı istorii
russkoy literaturı, Kaluga, 1969

75. Kuçerkovskiy N., 'Esteticheskaya suşnost' filosofskih iskaniy İ. Bunina
1906-1911 gg.', 'Nauçniye doklady Vısşey şkolı', 'Filologicheskiye
nauki', M., 1969, No 1

76. Spivak R., 'Russkaya derevnya v izobrajenii İ.A.Bunina i
L.N.Tolstogo', Vestnik Moskovskogo universiteta, seriya filologič.,
1969, No 3

1970

77. Kedrina Z., 'Sud'ba pisatel'ya i yego knigi. K 100-letiyu so dnya
rojdeniya İ.A.Bunina', 'Pravda', 1970, 22 sentyabrya

78. Mihaylov O., 'Klassik rubeja dvuh stoletiy', 'Molodaya gvardiya',
1970, No 10

79. Ninov A., 'talantliveysiy hudojnik russkiy', 'Neva', 1970, No 10, No 11

80. Ninov A., 'Derevnya İ. Bunnina i russkaya literatura', 'Voprosi
literaturı', 1970, No 10

81. Polotskaya E. 'Vzaimoproniknoveniye poezii i prozi v tvorçestve rannego Bunina', İzvestiya AN SSSR. Seriya yazıka i literaturı, M., 1970, vıp., 5
82. Roşçin M., 'Master slova (K 100-letiyu)', 'Sel'skaya jizn'', 1970, 22 oktyabrya
83. Skobelev V., 'O nekotoryh osobennostyah realistıçeskogo metoda İ. Bunina', Uçeniye zapiski Latviyskogo universiteta, 1970, t.25
84. Smirnov N., 'Talant, tragediya, nagrada', 'Naş sovremennik', 1970, No 10
85. Çapçahov F., 'Buninn dalekiy i blizkiy', 'Literaturnaya gazeta', 1970, 5 avgusta, str., 6
- 1971**
86. Vantenkov İ.P., 'Hudojnik-novator. (O nekotoryh osobennostyah kompozitsii rasskazov İ.A.Bunina)', Vestnik Belarusskogo universiteta. Seriya 4, Filologiya, jurnalistika, pedagogika, psihologiya, 1971, No 3
87. Krutikova L., 'Proza İ.A.bunina naçala XX v. (1900-1902), Uçeniye zapiski LGU. Seriya filologiçeskih nauk, vıp., 76, 1971

1972

88. Aver'yanova A.P., 'İz nablyudeniy nad yazıkom i stilem Bunina', Vestnik Leningradskogo universiteta, 1972, No 2, İstoriya, yazık, literatura, vıp., 7

89. Kovalev V.P., 'buninskiye 'risunki perom'(O yazıke proizvedeniy İ.A.Bunina), 'russkaya reç'', 1972, No 3

1973

90. Antonov S., 'ot pervogo litsa', 'Noviy mir', 1973, No 2
91. Açıatova A.A., 'İz nablyudeniy nad liriçeskoy prozoy İ.A.Bunina', V sb.: Voprosı literaturı, İzd-vo Tomskogo universiteta, Tomsk, 1973
92. Çapçahov F., 'Neizvestniy Bunin', 'Literaturnaya gazeta', 1973, 10 fevralya, str., 6

1974

93. Aksel'rol V.İ., 'Eto ne Bunin!', 'Russkaya literatura', 1974, No 3
94. Açıatova A. 'Kontsepsiya liçnosti hudojnika v romane Bunina 'Jizn' Arsen'yeva', Trudı Tomskogo universiteta, 1974, t., 252
95. Geydeko V., 'Opirat'sya na faktı', 'Voprosı literaturı', 1974, No 3
96. Dolgopolov L., 'Liçnost' pisatelya, geroy literaturı i literaturniy protsess', 'Voprosı literaturı', 1974, No 2
97. Loşçinskaya N.V., 'İ.A.Bunin v angliyskih i amerikanskiy issledovaniyah kontsa 1960-h – naçala 1970 godov.', 'Russkaya literatura', 1974, No 3
98. Muratova K.D., Buninskiy tom 'Literaturnogo nasledstva', 'Russkaya literatura', 1974, No 3
99. Semenovskiy O., 'Luçşiy traditsii. Traditsionniye shemi...', 'Literaturnaya gazeta', 1974, 24 iyunya
100. Sokolova Ye.V., 'ob osobennostyah stanovleniya realizma Bunina (ot 'Antonovskih yablok' do 'Çernozema')., Vestnik Belarusskogo

universiteta. Seriya 4. Filologiya. Jurnalistika, pedagogoka, psihologiya,
1974, No 1.

101. Buninskiy sbornik (Materialı nauçnoy konferentsii, posvyaşennoy
stoletiyu so dnya rojdeniya İ.A.Bunina), Kurskşiy Pedagogiçeskiy
İnstitut, Orlovskiy Gosudarstvenniy Pedagogiçeskiy Institut, Oryel,
1974.

1978

101. Lakşin V., 'Çehov i Bunin – poslednyaya vstreça', Voprosı literaturı',
1978, No 10

1985

102. İvan Bunin i literaturnıy proçess naçala XX veka (do 1917 goda)
Mejvuzovskiy sbornik nauçnih trudov Leningrad, 1985

EK 2.

Bunin Üzerine Yazılmış Doktora Tezlerinin Listesi (yıllarına göre):

1. Gazer İ.S., Dooktyabrskaya proza İ.A.Bunina(1887-1910), L'vov, 1961
2. Afanasyev V.A., Hudojestvennaya proza İ.A.Bunina, Moskva, 1966
3. Zabelin P.V., Hudojestvennyy stil' v proze İ.A.Bunina o derevne, Tomsk, 1966.
4. Mihaylov O., İ.A.Bunin . Oçerk tvorçestva, M., 1966
5. Kotlyar L., Hudojestvennaya proza İ.A.Bunina (1917-1953), M., 1967
6. Koşut S.İ., Bunin i burjuaznaya deystvitel'nost' (dooktyabrskaya proza), Tbilisi, 1967
7. Spivak R.İ., İ.A.Bunin i L.Tolstoy (Nablyudeniya nad sootnoşeniyem hudojestvennih stiley), M., 1967
8. Slivitskaya V., Proza İ.A.Bunina 1914-1917 gg., Har'kov, 1970
9. Saparov K., Masterstvo İ.A. Bunina (Novella i povest' 20-h gg.), M., 1971
10. Sidorets V., Strukturno-semantiçeskaya harakteristika prilagatel'nih v proze İ.A.Bunina, Minsk, 1971
11. Bundjulova B., Stileviye osobennosti prozi İ.A.Bunina, M., 1972
12. Denisova E., Dooktyabrskaya poeziya İ.A.Bunina, M., 1972
13. Geydeko V.A., Problematika i poetika rasskazov A.P.Çehova i İ.A.Bunina. (Sravnitel'nyy analiz), Moskva 1973

14. Krasnoyanskiy V.V., Povestvovatel'naya reč' v rasskazah Í. Bunina 1915-16 gg. Ízdatel'stvo Moskovskogo Universiteta 1973.
15. Kučerkovskiy N.M., Estetiçeskaya kontseptsiya jizni v proze Í.A.Bunina(1887-1917), Moskva 1973
16. Nefedov V.V., Bunin – poet., Minsk, 1973
17. Vasil'eva L.A., Liriçeskoye i epiçeskoe v tvorçestve Í.A.Bunina (Sootnaşenie i vzaimodeystvie), Ízdatel'stvo Moskovskogo Universiteta, 1979.

ЕК 4

**НОБЕЛЕВСКАЯ РЕЧЬ И.БУНИНА,
переведенная им с французского языка на русский**

- Ваше Высочество, милостивые государины, милостивые государи.

Девятого ноября, в далекой дали, в старинном провансальском городе, в бедном деревенском доме, телефон известил меня о решении Шведской академии. Я был бы неискренен, ежели бы сказал, что говорю в подобных случаях, что это было наиболее сильное впечатление в моей жизни.

Справедливо сказал великий философ, что чувства радости, даже самые резкие, почти ничего не значат по сравнению с таковыми же чувствами печали. Ничем не желая омрачать этот праздник, о коем я навсегда сохраню неизгладимое воспоминание, я все таки позволю себе сказать, что скорби, испытанные мною за последние пятнадцать лет , далеко превышали мои радости. И не личными были эти скорби, - совсем нет! Однако твердо могу сказать я и то, что из всех радостей моей писательской жизни это маленькое чудо современной техники, этот звонок телефона из Стокгольма в Грасс дал мне, как писателю, наиболее полное удовлетворение.

Литературная премия, учрежденная вашим великим соотечественником Альфредом Нобелем, есть высшее увенчание

писательского труда! Честолюбие свойственно почти каждому человеку и каждому автору, и я был крайне горд получить эту награду со стороны судей столь компетентных и беспристрастных.

Но думал ли я девятого ноября только о себе самом? Нет, это было бы слишком эгоистично. Горячо пережив волнение от потока первых поздравлений и телеграмм, я в тишине и одиночестве ночи думал о глубоком значении поступка Шведской академии.

Впервые со времени учреждения Нобелевской премии вы присудили ее изграннику. Ибо кто же я ? Изгранник, пользующийся гостеприимством Франции, по отношению к которой я тоже навсегда сохраняю признательность.

Господа члены Академии, позвольте мне, оставив в стороне меня лично и мои произведения, сказать вам, сколь прекрасен ваш жест сам по себе. В мире должны существовать области полнейшей независимости. Вне сомнения, вокруг этого стола находятся представители всяческих мнений, всяческих философских и религиозных верований. Но есть нечто незыблемое, всех нас объединяющее: свобода мысли и совести, то, чему мы обязаны цивилизацией.

Для писателя эта свобода необходима особенно, - она для него догмат, аксиома. Ваш же жест, господа члены Академии, еще раз доказал, что любовь к свободе есть национальный культ Швеции.

И еще несколько слов – для окончания этой небольшой речи. Я не с нынешнего дня высоко ценю ваш Королевский Дом, вашу страну, ваш

народ, вашу литературу. Любовь к искусствам и к литературе всегда была традицией для шведского Королевского Дома, равно как и для всей благородной нации вашей.

Основанная славным воином, шведская династия есть одна из самых славных в мире. Его Величество Король, Король-рыцарь народа-рыцаря, да соизволит разрешить чужеземному, свободному писателю, удостоенному внимания Шведской академии, выразить ему свои почтительнейшие и сердечнейшие чувства.

Ив.Бунин

ЕК 3

К МОЕМУ ЛИТЕРАТУРНОМУ ЗАВЕЩАНИЮ

Париж, 1951 г.

Если будет после меня издание моих литературных работ, то вот мои указания, каково оно должно быть:

Это издание должно быть повторением берлинского издания «Петрополис» /Берлин, 1934 г./ с теми добавлениями к нему, кои я указываю ниже.

В это новое будущее издание должен войти отдельным томом мой перевод «Песни о Гайавате» Лонгфелло, текст которого / с моими поправками/ взять из парижского издания /Книгоиздательство «Север» ,Париж, 1921 г./.

Отдельным же томом должны быть изданы и три «Мистерии» Байрона, переведенные мною. Этот том должен быть повторением берлинского издания этих «Мистерий» / К-во «Слово», Берлин, 1921 г./.

Из всех остальных моих переводов взять только следующее:

1. Крымские сонеты Мицкевича / три сонета «Аккерманские степи», «Чатырдаг» и «Алушта ночью»/.
2. «Годива» Теннисона / по тексту в «нивском» издании Маркса моих сочинений, Петербург, 1915 г./.

3. Из «Золотой легенды» Лонгфелло : 1/ «Рождественская ночь», 2/ «Очарованный инок», 3/ «Эльза». Все это , то есть сонеты «Годива» и из «Золотой легенды», разместить / следуя хронологии моих работ над этими переводами/ среди моих оригинальных стихов. Стихи и эти переводы – отдельный том.

Какими по счету томами должны идти в будущем собрании моих сочинений «Песнь о Гайавате» и «Мистерии», сейчас, конечно, нельзя сказать. Во всяком случае, они должны идти после последнего тома моих оригинальных художественных писаний. Но что будет в этом предполагаемом последнем томе и какой он будет по счету? Это зависит от того, напишу ли я еще что-нибудь после книги «Темные аллеи» и некоторого другого, написанного мною за последние годы и еще не изданного отдельной книгой /смотри пакет, в котором «Зимний сон» и прочее/.

Ввести в это будущее собрание моих сочинений тоже отдельным томом «Освобождение Толстого». Это – после двух вышеуказанных томов /т.е. двух томов переводов/. Для перепечатки взять исправленный мною экземпляр «Освобождения» - он находится при этом завещании, как и все прочее.

И еще отдельный том – после «Освобождения» - под заглавием «Записи». Материал для этого тома тоже находится в пакетах, которые лежат вместе с этим завещанием.

В маленьком предисловии к собранию моих сочинений, изданному «Петрополисом» , - смотри первый том этого издания, - я

сказал об ужасном издании моих сочинений 1915 года /приложение к «Ниве»/ и выразил твердое желание, чтобы в будущее собрание моих сочинений не было взято ничего /кроме уже указанного мною из издания «Петрополиса»/ из этого приложения. Я сказал, почему я был вынужден дать Марксу многие из очень слабых вещей, написанных мною в первые годы моей литературной деятельности со всей небрежностью, присущей мне в ту пору, и напечатанных большей частью из-за нужды или по слабости характера: «Дайте что-нибудь нам!» и давал, слава богу, что еще далеко не все дал Марксу – и горячо прошу все это, не данное мною, не разыскивать по разным газетам, иллюстрированным журнальчикам и книжкам, вроде изданий Д.И.Тихомирова. Теперь думаю, что все-таки кое-что можно взять их «нивского» издания и ввести в будущее собрание сочинений как добавление к этому будущему собранию.

Сперва скажу о прозе.

Из второго тома «нивского» издания можно взять в будущее собрание только следующие рассказы : «На край света», «На Донце», «Антоновские яблоки», «Эпитафия», «Над городом», «Новая дорога», «Мелитон», «Костер», «Новый год», «Надежда». Все это печатать по исправленным и сокращенным мною текстам. / Смотри пакет с этими рассказами/.

Из четвертого тома «нивского» издания можно взять следующие рассказы: «Снь», «Золотое дно», «Заря всю ночь», «Илья», «Цифры», «Зеркало», «Белая лошадь» /прежнее заглавие – «Астма»/, «Маленький

роман», «Птицы небесные». – Некоторые заглавия этих рассказов были иные, я их изменил.

Исправленные и сокращенные тексты этих рассказов тоже находятся в вышеупомянутом пакете.

Все это / из II и IV тт./ ввести в собрание, следуя хронологии.

Указания насчет стихов я делаю на книжках /«нивских»/ стихов.

Есть, кроме того /приложенный здесь же/, пакет стихов, писанных рукой – эти стихи тоже можно ввести в будущее собрание.

Все – и стихи и проза, - что я не ввожу в это собрание моих сочинений, напечатать, если это нужно. Как приложение к нему.

После меня явится, может быть, у кого-нибудь мысль печатать мои письма, дневники, записные книжки. О письмах я уже писал в другом месте /«К моему завещанию»/ : я чрезвычайно прошу не печатать их, - я писал их всегда как попало, слишком небрежно и порою не совсем кое-что искренне /в силу тех или иных обстоятельств/, да и просто неинтересно, из них можно выбрать только кое-какие отрывки, выдержки – чаще всего как биографический материал. /Если бы нашелся умный и тонкий человек, который мог бы выбрать эти отрывки!/ Дневники мои тоже, по-моему, мало интересны / в общем/. Их я тоже писал как попало и с большими промежутками. Да и уничтожил я очень большое количество этих записей. Против печатания их, впрочем, не имею такой решительности, как против писем. – Записные книжки можно печатать.

Издать отдельным томом русские и иностранные рецензии и статьи обо мне /начиная с самой первой – И.И.Иванова в «Артисте». Не помню, какого года – 1889? 1890?/. Но, конечно, взять эти рецензии и статьи в выдержках – как русские, так и иностранные /последние должны быть переведены на русский язык/.

Чемодан с этими рецензиями и статьями /конечно, собранными – да и то неполно – только за время эмиграции/ находится в Париже, на нашей квартире – 1, рю Жак Оффенбах. Сохранилось ли то, что осталось в Москве, не знаю.

Ив. Бунин

К МОЕМУ ЗАВЕЩАНИЮ

Май 1942 года

В России осталось много всяких писем ко мне. Если эти письма сохранились, уничтожьте их все, не читая, - кроме писем ко мне более или менее известных писателей, редакторов, общественных деятелей и т.д. /если эти письма более или менее интересны/.

Все мои письма /ко всем, кому я писал во всю мою жизнь/ не печатать, не издавать. С просьбой об этом обращаюсь и к моим адресатам, то есть к владельцам этих писем. Я писал письма почти

всегда дурно, небрежно, наспех и не всегда в соответствии с тем, что чувствовал, - в силу разных обстоятельств. /Один из многих примеров – письма к Горькому, которые он, не спросив меня, отдал в печать./

Умоляю разных литературных гробокопателей не искать и не печатать моих стихов и рассказов, рассеянных по ранним газетам и журналам и никогда мною не введенных в издание моих книг: я многое печатал только по той бедности, в которой часто бывал. Насчет же того, что введено в издание моих книг, я делаю указания.

Ив. Бунин

Самое ужасное: заваливают хорошее детским, плохим.

Ив. Бунин.

